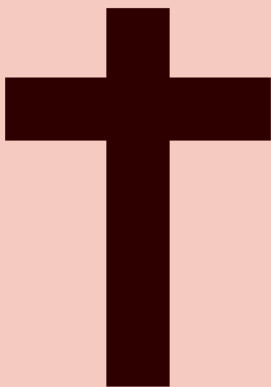

Nhanderuete ayvu
iky'a e'ỹ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Jan 2022 from source files dated 29 Jan 2022
3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddfbf957

Contents

Mateus	1
Marcos	57
Lucas	92
João	151
Atos	197
Romanos	251
1 Coríntios	275
2 Coríntios	298
Gálatas	313
Efésios	322
Filipenses	331
Colossenses	337
1 Tessalonicenses	343
2 Tessalonicenses	348
1 Timóteo	351
2 Timóteo	358
Tito	363
Filemom	366
Hebreus	368
Tiago	386
1 Pedro	393
2 Pedro	400
1 João	405
2 João	411
3 João	412
Judas	413
Apocalipse	416

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para rupi Jesus remimbo'e Mateus omboaxa nhandevy arandu iporã va'e, Jesus rekokue omombe'u vy. Yma rupi Jesus ramoĩ kuery ikuai jave, ha'e kuery pe Nhanderuete omombe'u ma voi Jesus ou vy teko vai gui nhandererova aguã. Ha'e rami aguã ma Antigo Testamento py oĩ. Mateus omombe'u Jesus oikoa rupi Nhanderuete ijayvu ma voiague oiko va'ekue. Yma guive Nhanderuete omombe'u uka ma voi nhandereraa jepearã omoĩ vy ombou aguã. Ha'e va'e pe hebreu kuery ayvu py “Messias” 'ea, ha'e rã grego ayvu py ma “Cristo” 'ea. Tery Jesus voi “Jogueraa jepea” 'ea. Ha'e nunga rupi Jesus itui'iaague Mateus omombe'u vy aipoe'i: “Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojepegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui” (1.21b).

Peteĩ regua anho ogueraa jepe aguã e'ỹ Jesus ou, ha'e rã yvy jave re ha'e javi regua. Ha'e rami vy omombe'u ko yvy re Nhanderuete po'akaa ou aguã. Ha'e vy aipoe'i: “Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã” (4.17b). Nhanderuete po'akaa ojekuaa raka'e Jesus ojapo porãa ha'e nhombo'ea rupi ae.

Heta Mateus omombe'u Jesus nhombo'eague, ha'e mba'emo re ombojoja vy Nhanderuete po'akaa omombe'u porãveague guive. Porombo'ea ikuai va'e gui nhombo'e porã kuaave. Ha'e anho'i ha'eve jaikoa omoexakã aguã Nhanderuete oipotaa rami, Nhanderuete Ra'y ae vy.

Jesus Cristo ramoĩ kuery rery oĩa

Lucas 3.23-38

¹ Kova'e kuaxia re ma oĩ Jesus Cristo ramoĩ ypy kuery rery. Jesus ma Davi ramymino oiko, ha'e Davi ma Abraão ramymino raka'e.

² Abraão ra'y ma Isaque, Isaque ra'y ma Jacó, Jacó ra'y ma Judá ha'e tyvy kuery.

³ Judá Tamar re ta'ya ma Perez ha'e Zerá. Perez ra'y ma Esrom, Esrom ra'y ma Arão,

⁴ Arão ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,

⁵ Salmom ra'y Raabe guigua ma Boaz. Boaz ra'y Rute guigua ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.

⁶ Jessé ra'y ma huvixave Davi, ha'e huvixa Davi ra'y ma Salomão, Urias ra'yxykue pi'a va'e.

⁷ Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa,

⁸ Asa ra'y ma Josafá, Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Uzias,

⁹ Uzias ra'y ma Jotão, Jotão ra'y ma Acáz, Acáz ra'y ma Ezequias,

¹⁰ Ezequias ra'y ma Manassés, Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias,

¹¹ Josias ra'y ma Jeconias ha'e tyvy kuery, Babilônia katy ogueraapaa jave py oiko va'ekue.

¹² Ha'e gui Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa ma rire oiko Jeconias ra'y Salatiel, Salatiel ra'y ma Zorobabel,

¹³ Zorobabel ra'y ma Abiúde, Abiúde ra'y ma Eliaquim, Eliaquim ra'y ma Azor,

¹⁴ Azor ra'y ma Sadoque, Sadoque ra'y ma Aquim, Aquim ra'y ma Eliúde,

¹⁵ Eliúde ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Matã, Matã ra'y ma Jacó.

¹⁶ Ha'e gui Jacó ra'y ma Maria me José. Maria pi'a ma Jesus, Cristo 'epy va'e.

¹⁷ Ha'e rami vy Abraão oiko guive Davi oiko peve ma catorze-kue hamymino ikuai. Ha'e Davi oiko guive Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa peve catorze-kue ju ikuai. Ha'e gui Babilônia katy ogueraapaa guive Cristo oiko peve ma catorze-kue ju ikuai.

Lucas 2.1-7

¹⁸ Ha'e gui Jesus itui'iague ma po rami: José re ixyrã Maria omenda va'erã oikovy jave, joupe ojekuaa uka e'ÿ mbove oguereko'i kyrĩ va'e Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ gui.

¹⁹ Ha'e rã imerã José heko porã va'e vy ndoikuaa ukaxei. Ha'e rami vy onhembopy'a oēja aguã avave rei oikuaa e'ÿ re.

²⁰ Ha'e nunga re onhembopy'a oikovy. Ha'e gui oexa ra'u rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino José, ekyje eme Maria reraa aguã ndera'yxyrã, mba'eta kyrĩ va'e oguereko'i va'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ guigua.

²¹ Ha'e ramo oikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui.

²² Ha'e nunga ha'e javi ma ojeupity aguã profeta pe Senhor aipoe'i ukaague:

²³ “Peteĩ kunhataĩ ete'i oiko va'e oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã 'rã ava'i. Ha'e va'e pe ma 'Emanuel' 'ea 'rã.” (Ha'e va'e tery ma “Nhanderuete nhandereve oiko” 'ea.)*

²⁴ Ha'e rami rã José okeague gui ovy vy oiko Senhor-a guigua anjo aipoe'iague rami. Ha'e vy ogueraa gua'yxyrã.

²⁵ Ha'e rami avi oguereko rive ranhe, ava'i oikuavã e'ÿa ja. Ha'e va'e ma omboery Jesus.

2

Imba'ekuaa va'e kuery oipouague

¹ Huvixave Herodes oĩ jave, Judéia regua Belém tekoa py Jesus itui'i rire ou amongue imba'ekuaa va'e kuery. Kuaray oua katy gui ou Jerusalém tetã py.

² Ha'e kuery oporandu joguervy:

— Mamo tu itui judeu kuery ruvixaverã oiko ramo'i va'ekue? Mba'eta kuaray oua katy roexa karamboae ikuaa ukaa jaxy-tata. Ha'e rami vy apy roju romboete aguã — he'i.

³ Ha'e nunga omombe'ua rã huvixa Herodes oendu vy onhemondyi, Jerusalém py ikuai va'e ha'e javive reve.

⁴ Ha'e rami vy oenoĩmba judeu kuery regua sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ha'e va'e kuery pe oporandu mamo pa Cristo itui'i 'rãa re.

⁵ Ha'e kuery ombovai:

— Judéia regua Belém tekoa py 'rã itui'i, mba'eta po rami oĩ profeta ombopara va'ekue:

⁶ “Ndee Judá vvy regua Belém tekoa, Judá regua tetã tuvixakueve ikuai va'e gui mba'eve py nane'yvyĩvei, mba'eta ndea gui ae 'rã oiko Joguerekoarã, xevyguia Israel kuery re opena va'erã”, he'i va'ekue.*

⁷ Ha'e nunga Herodes oendu vy imba'ekuaa va'e kuery ju oenoĩ uka ha'e ae'ia py. Ha'e kuery pe oporandu vy oikuaa pota raka'e ete pa jaxy-tata ojekuaa ague re.

⁸ Ha'e gui Belém katy omondouka vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo, peikuaa pota porã ava'i reko re. Pejou vy ke pemombe'u uka xevy, xee voi aa aguã amboete vy — he'i.

* 1:23 Isaías 7.14   * 2:6 Miquéias 5.2

⁹ Ha'e ramo huvixa ayvu ha'e kuery oendupa vy oje'oi. Ha'e gui jaxy-tata kuaray oua katy ikuai teri reve oexa va'ekue ma ha'e kuery renonde ju oaxa ovy, ava'i ituia áry ovaē peve. Ha'e py ma opyta.

¹⁰ Ha'e kuery jaxy-tata oexa vy ovy'a ete.

¹¹ Oo py oike vy oexa ava'i, ixy Maria reve. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ vy omboete okuapy, ha'e mba'emo porã oguenoẽ vy ixupe ome'ẽ ogueru va'ekue: ouro, heakuã porã va'e ha'e mirra.

¹² Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuetete oikuaa uka huvixa Herodes-a rupi ve'ỹ ojevuy aguã. Ha'e ramo tape mboae rupi ojevuy ovyvy katy.

Egito yvy katy oguerojava heravyague

¹³ Ha'e kuery oje'oipa rire José oexa ra'u jevy rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Pejava Egito yvy katy. Ha'e py ma peiko xeayvu jevy e'ỹa ja, mba'eta Herodes oeka ta ava'i ojukaxe vy — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo opu'ã pyavyve. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy Egito katy oje'oi.*

¹⁵ Ha'e py opyta Herodes omano e'ỹa ja, profeta pe Senhor aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Egito gui aenoĩ Xera'y”, he'iague.*

Avakue'i ojukapaague

¹⁶ Herodes ma imba'ekuaa va'e kuery ombotavyague oikuaa vy ipoxy vaipa. Ha'e rami vy ojuka ukapa avakue'i Belém tekoa, ha'e ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi. Mokoĩ ma'etỹ ete'ỹ-te'ỹ oguereko va'e guive ojuka ukapa, imba'ekuaa va'e kuery gui raka'e pa oikoague omombe'uague rami vy.*

¹⁷ Ha'e rami oiko raka'e profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ “Ramá tekoa py onhendu hevovo rei va'e. Hexay [ha'e ojae'o va'e], ipoaẽ rei va'e guive, Raquel opi'a kuery re ojae'o okuapy vy. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai.”*

Egito gui ojevuyague

¹⁹ Ha'e gui Herodes omano ma rire Egito yvy re José oikoa py ra'u rupi ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

²⁰ — Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Tapeo ju Israel yvy re, mba'eta ava'i jukaxare kuery omanomba ma — he'i.

²¹ Ha'e ramo opu'ã. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy ojevuy ju Israel yvy re.

²² Ha'e gui Judéia pygua huvixa Herodes rekovia ta'ykue Arquelau ju oĩa oendu vy okyje ha'e katy ju oo aguã. Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuetete oikuaa uka jevyague rami oiko vy Galiléia yvy katy ojepe'a ovy,

²³ peteĩ tetã Nazaré hery va'e py ikuai aguã. Ha'e rami oiko ojeupity aguã profeta kuery pe aipoe'i ukaague: “Ixupe 'Nazaré pygua' 'ea 'rã”, he'iague.

3

Marcos 1.2-6; Lucas 3.1-9

¹ Ha'e va'e jave py ojekuaa João Batista. Ha'e va'e ma Judéia katy'i tekoa e'ỹa rupi omombe'u oikovy ayvu.* Ha'e vy aipoe'i:

² — Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã — he'i.

³ Ha'e va'e rekorã ma profeta Isaías pe omombe'u ukua va'ekue: “Tekoa e'ỹa rupi onhendu 'rã 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã', he'i oikovy va'e.”*

* 2:14 Apocalipse 12.1-6 * 2:15 Oséias 11.1 * 2:16 Apocalipse 12.13-18 * 2:18 Jeremias 31.15

* 3:1 João 1.19-23 * 3:3 Isaías 40.13

⁴ João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'axã ma ipire guigua. Ho'u va'e ma tuku ha'e ei ka'aguy regua.

⁵ Ha'e ramo ha'e oĩa py oje'oi Jerusalém tetã pygua kuery, Judéia ha'e Jordão yakã yvýry ikuai va'e kuery ha'e javi reve.

⁶ Ixupe onhemongarai ukapa Jordão yakã py, ojevavyague omombe'upa vy.

⁷ Nhomongaraia py heta avi ou fariseu ha'e saduceu kuery. Ha'e rã oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?*

⁸ Pendekuai ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã.

⁹ Ha'e jomeme pemboypy eme “Nhande ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kova'e ita ikuai va'e gui voi Nhanderuede omingo kuaa Abraão ramyminorã.

¹⁰ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ỹ va'e ha'e javi ojaya vy omombo 'rã tata py.†

Marcos 1.7,8; Lucas 3.15-17; João 1.19-28

¹¹ — Xee ma pejeko rerova ramo yy py rive romongarai va'e. Ha'e rã xerakyue ou va'e ma xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyive ete va'e vy neĩ ipy regua araa aguã voi nda'evei. Ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongarai, tata py guive.

¹² Mba'eta opo py oguereko ma trigo mbovevea, ha'e vy ombovevepa 'rã ha'yĩ oĩ va'e. Trigo ra'yĩ ete omoĩ porã 'rã omoĩ porãaty py, ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py.

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

¹³ Ha'e jave py Galiléia yvy gui Jesus oo Jordão yakã katy, João pe onhemongarai uka aguã.

¹⁴ Ha'e rami teĩ João nomongaraixei ranhe vy aipoe'i:

— Xee ma ha'e've ndevy pe anhemongarai uka aguã. Ndee ri ty'y xea py reju?

¹⁵ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Tove ha'e rami teĩ, mba'eta ha'e rami vy 'rãe teko porã ha'e javi jajapo — he'i. Ha'e ramo omongarai.

¹⁶ Jesus onhemongarai ma vy yy gui oẽ ju ramove yva ojepe'a jekuaa ramo oexa Nhanderuetea guigua Nhe'ẽ oguejy ouvvy rã peteĩ apykaxu'i rami. Ha'e va'e ou vy hexe oĩ.

¹⁷ Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e — he'i va'e.

4

Marcos 1.12,13; Lucas 4.1-13

¹ Ha'e rire tekoa e'ỹa py ju Nhe'ẽ ogueraa Jesus, anha oeko a'ã aguã py.*

² Ha'e ramo quarenta ára, quarenta pytũ re oiko okaru e'ỹ re. Ha'e rire okaruxe ma.

³ Ha'e ramo oĩa py poroeko a'ãa onhemboja vy aipoe'i:

— Nhanderuede Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Ha'e ramo Jesus ombovai:

* 3:7 Ha'e kuery pe “Mboi ramigua” he'i mba'eta mboi yma guare rami ha'e kuery voi nhombotavya rupi ikuai, ndojeko rerovaxei guive. † 3:10 “Haxa py yvyra ojaya 'rã” he'ia py Nhanderuede pe ndojeko rerovai va'e ombopagapa 'rãa re ijayvu vy. * 4:1 Hebreus 2.18; 4.15

— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ỹ 'rã avakue oikove, ha'e rã ayvu Nhanderuete juru gui oẽ va'e ha'e javi re” — he'i.*

⁵ Ha'e gui anha ogueraa tetã iký'a e'ỹ va'e py, templo apyte áry omoĩ.

⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy, mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã ojeuegua anjo kuery ndere opena aguã.” Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ỹ aguã” — he'i.*

⁷ Jesus ombovai:

— Ipara avi oiny: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” — he'i.*

⁸ Ha'e gui yvyty yvateve va'e áry ju anha ogueraa vy ixupe oexa uka ko yvy re tetã ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'e ha'e javi guive.

⁹ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Peva'e nunga ha'e javi ame'ẽmba 'rã ndevy, xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemoete ramo.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Satanás, ejepe'a ke apy gui, mba'eta ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” — he'i.*

¹¹ Ha'e rami rã anha oea ovy, ha'e rã anjo kuery ju ou vy opena hexe.

Marcos 1.14,15; Lucas 4.14,15

¹² João nhuã py ombotyta ague omombe'ua rã Jesus oendu vy ojepe'a ovy Galiléia katy.

¹³ Nazaré tetã oea vy Cafarnaum py ju oo oiko aguã, ye'ẽ yvýry, Zebulom ha'e Naftali yvy katy'i,

¹⁴ profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁵ “Zebulom ha'e Naftali yvy, ye'ẽ katy tape oo va'e yvýry, Jordão yakã rovaigua re, judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia Galiléia rupi,

¹⁶ ha'e pygua kuery ma pytũ rupi ikuai va'ekue ri oexa hendy tuvixa va'e. Ha'e rã hendy va'e omoexakã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'ekue” he'i ukaague rami.*

¹⁷ Ha'e va'e guive Jesus omboypy ayvu omombe'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã.

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

¹⁸ Galiléia regua yupa yvýry oikoa rupi oexa mokoĩ joegua: Simão Pedro hery va'e ha'e André. Yy py pira mbo'aa omombo okuapy rã oexa, pira mbo'aa rupi ikuai ramo.

¹⁹ Ha'e rami vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ha'e kuery ma pira mbo'aa oejapa vyvoi vy oje'oi hupive.

²¹ Oovea py mokoĩ joegua ju oexa: Zebedu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery ma nguu reve kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã oexa. Ha'e vy oenoĩ.

²² Ha'e ramove ha'e kuery kanoã ha'e nguu oea vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.17-19

²³ Galiléia yvy ha'e javi rupi Jesus oiko. Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e vy omombe'u ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Heta va'e kuery omonguera guive opa marãgua gui imba'eaxy va'e.

²⁴ Ha'e ramo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu pavẽ Síria yvy ha'e javi rupi. Ha'e ramo oia py oguerua imba'eaxy va'e opa marãgua mba'eaxy

* 4:4 Deuteronomio 8.3 * 4:6 Salmo 91.11-12 * 4:7 Deuteronomio 6.16 * 4:10 Deuteronomio 6.13 * 4:16 Isaías 9.1-2

oendu va'e gui omonguera aguã: anha onhemondea va'e, he'o'ã va'e ha'e oguata e'ÿ va'e guive. Ha'e ramo omonguerapa.

²⁵ Ha'e rire heta ju Galiléia gui ou, ha'e Decápolis, Jerusalém, Judéia ha'e Jordão rovaigua gui. Ou vy oje'oi hakykue.

5

Lucas 6.20-23

¹ Heta va'e kuery ou rã Jesus oexa vy oẽ yvy'ã re, ha'e uguapy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma ijyvy'iry ou.

² Ha'e ramo omb'o'e vy aipoe'i:

³ — Ovy'a ete 'rã onhe'ẽ py iporiaukue'i va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

⁴ — Ovy'a ete 'rã ojae'o va'e, mba'eta ombovy'aa ju 'rã.

⁵ — Ovy'a ete 'rã ivai rei e'ÿ va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yvy itui.

⁶ — Ovy'a ete 'rã teko porã re okaruxe ha'e ijy'uvei va'e, mba'eta ojoupa 'rã.

⁷ — Ovy'a ete 'rã nhomboaxy va'e, mba'eta ha'e kuery voi omboaxya 'rã.

⁸ — Ovy'a ete 'rã ipy'a ky'a e'ÿ va'e, mba'eta ha'e kuery oexa 'rã Nhanderuete.

⁹ — Ovy'a ete 'rã peteĩ rami nhomongo va'e, mba'eta ha'e kuery pe "Nhanderuete ra'y kuery" 'ea 'rã.

¹⁰ — Ovy'a ete 'rã heko porã ramo rive uguereko axy reia va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

¹¹ — Pevy'a ete 'rã xekáuxa pendere ijayvu rei ha'e penderereko axya rei ramo, ha'e ijapu vy opa marã pendere ijayvu vai rã guive.

¹² Pevy'a ha'e peporai, mba'eta heta oĩ yva re pendevy guarã. Mba'eta ha'e rami ae uguereko axya raka'e profeta kuery peiko e'ÿ mbove ikuai va'ekue.

Marcos 9.49,50; Lucas 14.34,35

¹³ — Peẽ kuery ma juky rami peiko yvy regua moe'ëarã. Ha'e rã xapy'a rei juky nae'ëvei ramo mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Ndozarevei 'rã mba'everã. Ha'e ramo oka py rive 'rã nhamombo, avakue opyrõmba aguã py.

Guemimbo'e kuery hendy va'e re ombojojaague

¹⁴ — Peẽ kuery ma hendy va'e peiko yvy regua moexakãarã. Yvyty áry tetã ojapo pyre ma ndojekuaa e'ÿi 'rã.

¹⁵ Tataendy voi avave rei oemendy vy nomoĩai 'rã ajaka guýry. Oĩaty py ae 'rã omoña, opy ikuai va'e ha'e javi omoexakã aguã.

¹⁶ Ha'e rami ae hendy va'e pereko va'e voi taexakã avakue renonde, pendereko porãa ha'e kuery oexa vy uguerovy'a avi aguã Penderu yva pygua.

Lei ojeupitypa aguã Jesus oua re ijayvuague

¹⁷ — Pexa'ã eme lei ha'e profeta kuery ombopara va'ekue ambovaipa aguã ajua re. Ambovaipa aguã e'ÿ aju, ojeupity aguã.

¹⁸ Mba'eta anhetê aipoa'e pëvy: Yva ha'e yvy okanhy e'ÿa ja neĩ peteĩ ipara'i, neĩ peteĩ ikarê'i va'e nokanhyi 'rã lei gui, ha'e javi ojeupity e'ÿa ja.*

¹⁹ — Ha'e gui ijayvua yvyĩ'ive va'e teĩ ha'e va'e rami e'ÿ ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma "Yvyĩve'i va'e" 'ea 'rã yva pygua po'akaa py. Ha'e rã ha'e rami ete ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma "Yvateve va'e" 'ea 'rã yva pygua po'akaa py.

²⁰ Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery reko gui peẽ kuery napendeko porãvei vy yva pygua po'akaa py ndapeikei 'rãe.

Ymagua kuery pe aipo'ea ague Jesus omombe'u porãveague

Jojukaa re ijayvua

* 5:18 Lucas 16.16,17

21 — Pendu ma ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Pejojuka eme.” Ha'e rã “Amongue jojuka ramo ombopagaa 'rã”, 'ea ague.*

22 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Ha'e javive [mba'e re'ÿ] guyvy kuery pe ivai va'e ombopagaa 'rã. Guyvy pe “Mba'e vare'ÿ” he'i va'e ma heraa 'rã nhomongeta va'ety ikuai py. Ha'e rã guyvy pe “Inhakã porã ve'ÿ va'e” he'i va'e ma tata ogue e'ÿ va'e py 'rã opaga.

23 — Altar oĩa py mba'emo reme'ẽ va'erã reru vy ha'e py xapy'a rei nema'endu'a 'rã nderyvy nderovai mba'emo oguerekoa re.

24 Ha'e rami vy eja ranhe altar yvy'iry mba'emo reme'ẽ va'erã, tereo ha'e peteĩ rami ju pejogueroayvu nderyvy reve. Ha'e gui mae ma ejevuy ju eme'ẽ reme'ẽxe va'ekue.

25 — Pejogueroayvu porã voi 'rã nderovaigua reve tape rupi peo reve, huvixa po py nderovaigua nemboaxa e'ÿ aguã, ha'e gui jopya pe ju huvixa nemboaxa e'ÿ aguã, ha'e nhuã py nembo'a e'ÿ aguã.

26 Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nereĩ 'rã ha'e gui repagapa katui'i e'ÿa ja.

Tavy reia re ijayvua

27 — Pendu aipo'ea ague: “Ndetavy rei eme.”*

28 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Kunhague re itavyxea rupi oma'ẽ va'e voi hexeve itavy ae ma opy'a py.

29 Xapy'a rei nderexa reiporu kuaa regua ri ndereity ramo enoẽ, emombo ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py nemombo 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

30 Xapy'a rei ndepo reiporu kuaa regua ri ndereity ramo ejaya, eipe'a ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py reo 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

31 Aipo'ea avi va'ekue: “Gua'yxy gui opoixe va'e tome'ẽ ixupe kuaxia para omendaague ombovaipa aguã”, 'ea va'ekue.*

32 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Gua'yxy itavy rei ramo e'ÿ opoi va'e ma ojapo 'rã itavy rei va'e oiko aguã rami, ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy rei avi.

Ouraa re ijayvua

33 — Pendu avi ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Peura rive eme. Senhor pe pejapo ete 'rã peuraague” 'ea ague.

34 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Nda'evei mba'eve re peura aguã, neĩ yva re, mba'eta Nhanderuete openaaty;

35 neĩ yvy re, mba'eta opyrõa; neĩ Jerusalém tetã re, mba'eta Huvixa yvateve va'e pegua.

36 Neĩ peura eme peneakã re, mba'eta peteĩve pende'a napemoxiĩ kuaai, neĩ napemoũ kuaai guive.*

37 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pendeayvu: “Tá, tá”, e'ÿ vy “Any, any”, peje 'rã. Ha'e ramia gui pendeayvuve aguã ma poromboeko vaia guigua.

Jepya re ijayvua

Lucas 6.27-30

38 — Pendu ma aipo'ea ague: “Joexa mombuare rexa ju 'rã omombua, ha'e nhoai mopëare raĩ ju 'rã omopëa” 'ea ague.*

* 5:21 Êxodo 20.13, Deuteronomio 5.17

* 5:27 Êxodo 20.14, Deuteronomio 5.18

* 5:31

* 5:36 Tiago 5.12

* 5:38 Êxodo 21.24, Levítico 24.20

³⁹ Ha'e rã xee ma aipoa'e pēvy: Pēvy amongue ojapo vai ta ramo pejoko eme. Ha'e rami 'rãgue py penderova peiporu kuaa regua oipete rã perova hovai re ju oipete aguã.*

⁴⁰ Huvixa kuerya py pendereraa vy penderarito oipe'aa rã pendecapa avi peipe'a uka.

⁴¹ Xapy'a rei peteĩ quilômetro amongue pendereraa nhea'ã ramo mokoïa peve tapeo hupive.

⁴² Peme'ẽ 'rã pēvy ojerure va'e pe rei, ha'e pendekupe rei eme mba'emo oiporuxe va'e katy.

Mborayvu re ijayvua

Lucas 6.32-36

⁴³ — Pendu aipoa'ea ague: “Peayvu 'rã peneirũ kuery, ha'e rã penderovaigua kuery re ma pendea'e eme” 'ea ague.*

⁴⁴ Ha'e rã xee ma aipoa'e pēvy: Peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e Nhanderuete pe pejerure 'rã penderereko axy va'e re,

⁴⁵ Penderu yva pygua ra'y kuery pendekuai aguã. Mba'eta ha'e ma kuaray ombou vy omoexakã 'rã heko vai va'e ha'e heko porã va'e áry. Oky voi ombou 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e pe.

⁴⁶ Ha'e gui penderayvu va'e kuery anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta imposto re nhombopaga va'ety kuery voi ha'e rami ikuai.

⁴⁷ Penderegua kuery pe anho ri pexarura vy mba'e nunga py tu amboae kuery gui pendekuai porãve? Mba'eta amboae regua kuery voi ha'e rami ikuai.

⁴⁸ Ha'e rã peẽ ma heko porã va'e 'rã peiko opa mba'e py, Penderu yva pygua opa mba'e py heko porãa rami avi.

6

Nhanderuete pe mba'emo jajapoa re ijayvua

¹ — Peiko kuaa pota avakue nononde e'ỹ mba'emo pejapo aguã Nhanderuete pe, ha'e kuery oexa aguã rive. Ha'e rami ri vy Penderu yva pygua gui mba'eve ndapejopyi 'rã hekovia.*

Mba'emo nhamẽ'ẽa re ijayvua

² — Ha'e rami vy iporiaukue'i pe mba'emo peme'ẽ vy penerenonde rupi pemonhe'ẽ uka eme mimby guaxu. Ha'e rami heko porã merami rive va'e ojapo 'rã okuapy onhembo'eaty py ha'e tape rupi, avakue pe onhemboete ukaxe vy rive. Anhetẽ aipoa'e pēvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

³ Ha'e rã peẽ ma mba'emo peme'ẽ vy pendeaxua regua pe voi peikuaa uka eme pendeaxu e'ỹa ojapo va'e,

⁴ joupe mba'emo peme'ẽ rã avave oikuaa e'ỹ aguã. Ha'e gui peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.*

Nhanhembo'e aguã re ijayvua

⁵ — Ha'e gui penhembo'e vy heko porã merami rive va'e rami e'ỹ pendekuai, mba'eta ha'e kuery ma onhembo'eaty py ha'e tetã mbyte rupi onhembo'exe vai 'rã ho'amy avakue oexa aguã rive. Anhetẽ aipoa'e pēvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

⁶ Ha'e rã peẽ ma penhembo'exe vy peike 'rã penderopy, okẽ pemboty 'rã guive. Ha'e gui mae ma 'rã penhembo'e Penderu pexa e'ỹ va'e pe. Ha'e ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.*

* 5:39 Romanos 12.14

* 5:43 Levítico 19.18

* 6:1 Mateus 23.1-5

* 6:4 Lucas 21.1-4

* 6:6

7 — Penhemb'ea py ha'ekue-'ekue'i rupi pendeayvu eme amboae regua kuery rami, mba'eta ha'e kuery oexa'ã teĩ ijayvu reta rã oendua aguã re.

8 Ha'e rã peẽ ma peiko eme ha'e kuery rami, mba'eta Penderu oikuaa ma voi peipota va'e, pejerure e'ỹ mbove.

Lucas 11.2-4

9 — Ha'e vy po rami 'rã penhembo'e: “Oreru yva pygua, tove nderery toamboetea.

10 Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã. Reipota va'e tojapoa yvy re, yva re ojapoa rami avi.

11 Ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

12 Ha'e emboguepa ke ndevy roveva, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi.

13 Orereity uka eme poromoangekoa pe, orereraa jepe ke mba'emo vai gui. [Mba'eta ndepo'akaa, nembaraetea ha'e nerexakãa oĩ riae 'rã raka'e rã peve guarã. Amém,]” peje 'rã.

14 — Mba'eta amboae kuery otekoavyague peperdoa ramo Penderu yva pygua voi ombogue 'rã pejejavyague.

15 Ha'e rã amboae kuery [otekoavyague] ndapeperdoai ri ramo Penderu voi nomboguei 'rã pejejavyague.

Nhanderuete pe jakaru e'ỹ re jaikoa re ijayvua

16 — Ha'e gui pekaru e'ỹ re peiko vy pexa uka eme penderoriau reia heko porã merami rive va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma iporiaua oexa uka 'rã amboae kuery oikuaa aguã okaru e'ỹ re ikuaiã. Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

17 Ha'e rã peẽ ma pekaru e'ỹ re peiko vy pemoatyrõ pende'a, ha'e pejeovai guive,

18 pekaru e'ỹ re peikoa amboae kuery oikuaa e'ỹ aguã, Penderu pexa e'ỹ va'e anho. Ha'e ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.

Yva re nhandejeupe guarã nhamõ porã aguã re ijayvua

19 — Ko yvy re pemoĩ porã eme mba'emo pendejeupe guarã, mba'eta vixo'i ho'upa ha'e iky'a ombovaipa 'rã, ha'e imonda va'e oipe'a ha'e ogueraapa 'rã.

20 Yva re ae pemoĩ porã uka 'rãgue pendejeupe guarã. Ha'e py ma jipoi 'rã vixo'i ho'upa va'erã, iky'a nombovaipai 'rã, neĩ imonda va'e ndoipe'a heravyi 'rã guive.*

21 Mba'eta pende vy guarã pemoĩ porã py ma penekuraxõ avi 'rã oĩ.

Lucas 11.33-36

22 — Penderexa ma penderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei penderexa iporã ramo penderete ha'e javi 'rã hexakãmba.

23 Ha'e rã penderexa na'iporã ri ramo penderete pytũmba 'rã. Ha'e penemoexakãarã oĩ va'e pytũ ramo pytũ ete 'rã pëvy.

Mokoĩ patõ re ijayvua

24 — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy, ha'e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguã, mba'emo perekopaa rupi nda'evei reve.*

Lucas 12.22-31

25 — Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e pëvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u ha'e pey'u va'erã pejou aguã re guive, penderete re pemoĩ va'erã re

* 6:20 Lucas 12.33,34; 2 Timóteo 4.8; 1 Pedro 1.3,4

* 6:24 Lucas 16.13

voi. Mba'eta penderekove nda'u tembi'u gui ndovareive teve? Ha'e penderete nda'u ao gui ndovareive teve?*

²⁶ Peikuaa pota guyra kuery oveve va'e reko re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotyi, nomono'oi, nei omoi poraaty py nomboatyi guive. Ha'e rami tei ha'e kuery pe Penderu yva pygua ojou uka 'ra ho'u va'erã. Peẽ kuery nda'u guyra'i gui ndapevareive ri?

²⁷ Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'ra ruxã'i peikove aguã?

²⁸ Mba'e re tu pendeaorã re ri nda'eveive pendekuai? Peikuaa pota ha'vy vyoty nhuũndy rupi ikuai va'e re. Ha'e va'e ma omba'eapo va'e'y, nei oipopẽ va'e'y.

²⁹ Ha'e rami tei xee aipoa'e pẽvy: Huvixa Salomão minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e vyoty rami nonhemondei raka'e.

³⁰ Nhanderuete omonhemonde porã 'ra jai rogue aỹ nhuũndy re ikuai va'e, ha'e gui ko'ẽ tata py omombo va'erã va'eri. Ha'e gui peẽ ndapejerovia porã va'e, peẽ kuery re katuve ma opena porãve 'ra.

³¹ Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme, ha'e aipopeje eme: "Mba'e tu ja'u 'ra, ha'e jay'u 'ra? Ha'e mba'e py tu nanhemonde 'ra?" peje eme.

³² Mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai, ha'e Penderu yva pygua oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

³³ Ha'e rami 'rãgue py jypy'i peka 'ra ipo'akaa ha'e ixuguigua teko porã. Ha'e ramo 'rãe peikotevẽ va'e ha'e javi ome'ẽ avi pẽvy.

³⁴ — Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme ko'ẽ rã guarã re, peja ko'ẽ ramo guarã ae. Mba'eta ára nhavõ oiko 'rãe mba'emo vai ha'e jave guarã.

7

Lucas 6.37,38,41,42

¹ — Penhombopagaxe rei eme, penembopagaa e'y aguã.*

² Mba'eta penhombopagaague rami ae 'ra peẽ ju penembopagaa, ha'e joe pejapoague rami pendere ju ojapoa 'ra.

³ Mba'e re tu nderyvy rexa pyiky'a oi va'e re rexa pota, ha'e rã nderexa py ae vyvra oi va'e re ma ndereikuaa potai?

⁴ Mba'e re tu aipo're nderyvy pe: "Tove tanoẽ iky'a nderexa gui", 're, nderexa py ae vyvra oi teri reve?

⁵ Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe vyvra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ aguã.

Jagua pe iporã va'e nhamẽ'e e'y aguã re ijayvua

⁶ — Jagua kuery pe peme'ẽ eme mba'emo iky'a e'y va'e, ha'e poryko ikuai katy pemombo eme ovarave va'e, ha'e kuery opyrõmba rive'y aguã, ha'e gui ojere vy penemondoropa avi e'y aguã.*

Lucas 11.9-13

⁷ — Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'ra. Peka, ha'e vy pejou 'ra. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oipe'aa 'ra pẽvy.*

⁸ Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'ra, oeka va'e ojou 'ra, ha'e onhendu uka va'e pe oipe'aa 'ra.

⁹ Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y kuery mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'ra ita?

¹⁰ Ha'e rami e'y vy pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'ra?

* 6:25 Filipenses 4.6; 1 Pedro 5.7 * 7:1 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12 * 7:6 Lucas

9.5 * 7:7 João 14.13,14; 1 João 5.14,15

¹¹ Ha'e nunga rupi peẽ pendereko vai va'eri pendera'y kuery pe mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e. Ha'e gui Penderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi 'rã ri mba'emo porã ojerure va'e pe?

¹² — Pẽvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe, mba'eta ha'e rami ae oĩ lei ha'e profeta kuery omboparaague re.

Lucas 13.24

¹³ — Peike okẽ ipo'i'i va'e rupi. (Mba'eta okẽ ha'e tape okanhy aguã katy oo va'e ma ipy vaipa ramo heta 'rã ikuai ha'e va'e rupi oo va'e.)

¹⁴ Ha'e rã tekove katy okẽ ha'e tape oo va'e ma ipo'i'i ramo mbovy'i ete 'rã ojou.

Lucas 13.25-27; 2 Coríntios 13.5

¹⁵ — Penheangu ke profeta ramigua kuery gui. Ha'e kuery ma vexa'i pirekue py onhemonde va'e, ha'e rã iguýry ma guary nhomondoropa va'e ikuai.*

¹⁶ Mba'emo rembypy'a re peikuaa pota vy peikuaa 'rã mba'e nunga paa. Tyrã uva nda'u nhamondo 'rã ri juu'y gui? Ha'e rami e'ỹ vy juu rakua endy gui nda'u nhamondo 'rã ri figo?

¹⁷ Ha'e rami avi yvyra porã ma hi'a porã avi 'rã. Ha'e rã yvyra iporã e'ỹ va'e ma ndai'a porã 'rã.

¹⁸ Yvyra porã ma ndai'a vaikuei 'rã, ha'e yvyra iporã e'ỹ va'e voi ndai'a porã 'rã.

¹⁹ Yvyra hi'a iporã e'ỹ va'e ojayapaa vy omomboia 'rã tata py.

²⁰ Ha'e nunga rupi ha'e kuery reko re peikuaa pota vy peikuaa 'rã marã ramigua paa.*

²¹ — Pavẽ e'ỹ xevy “Senhor, Senhor” he'i va'e oike 'rã yva pygua po'akaa py, ha'e rã Xeru yva pygua oipotaa rami ikuai va'e anho.

²² Ha'e va'e ára heta 'rã aipoe'i xevy: “Senhor, Senhor, nderery rupi e'ỹ ri ty'y ore romombe'u raka'e Nhe'ẽ guigua? Ha'e nderery rupi e'ỹ ri ty'y roipe'a anha, ha'e heta rojapo ndepo'akaa rupigua?” he'i 'rã.

²³ — Ha'e ramo ha'e kuery pe xee ambovai 'rã: “Peẽ kuery ma xee roikuaa va'e'ỹ. Pendeko vai va'e, pejepe'a ke xea gui!” ha'e 'rã.

Lucas 6.46-49

²⁴ — Ha'e javive ha'e rami xeayvu rã oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e ma ava hi'arandu va'e ngoorã ita áry ojapo va'e rami ikuai.

²⁵ Mba'eta oky ou rã yy tyguaxu vy oxyry atã 'rã. Yvyty oipeju atã vy ha'e va'e oo re ojeapi-api teĩ ndoityi 'rã, ita áry omboyta porã rire.

²⁶ — Ha'e rã xeayvua oendu teĩ ha'ekue rami ndoikoi va'e kuery ma ava hi'arandu e'ỹ va'e ngoorã ita ku'i reia áry rive ojapo va'e rami ikuai.

²⁷ Ha'e gui oky ou rã yy tyguaxu 'rã. Yvyty oipeju vy ha'e va'e oo re ojeapi vy oity, ombovaipa ete 'rã — he'i.*

Opa vy ma yvyty áry ijayvuague

²⁸ Jesus pova'e ayvu omombe'upa rã heta va'e kuery onhemondyipa ombo'ea gui,

²⁹ mba'eta ipo'akapa va'e rami ombo'e, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ỹ.*

8

Marcos 1.40-44; Lucas 5.12-14

¹ Yvy'ã gui Jesus oguejy rã heta ete oje'oi hakykue.

² Ha'e gui ma petei lepra revegua onhemboja hexe. Omboete vy aipoe'i:

* 7:15 2 Pedro 2.1-3 * 7:20 Lucas 6.43,44; Tiago 3.11,12; 1 João 3.10; 4.6 * 7:27 Tiago 1.22-25; 1

João 2.3-6 * 7:29 Marcos 1.22; João 7.46

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

³ Ha'e ramo Jesus okuave'ê vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ma'ê, emombe'u eme avave rei pe. Ha'e rami 'rãgue py tereo sacerdote pe anho ejexa uka, ha'e eme'ê mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguã.

Lucas 7.1-10

⁵ Cafarnaum tetã py Jesus ovaê ma ramo hexe onhemboja peteĩ xondaro ruvixa. Ha'e vy ojerure ixupe:

⁶ — Senhor, xero py amongakuaa va'ekue itui tupa py. Ndoguatavei, ojexavai guive — he'i.

⁷ Jesus ombovai:

— Xee aa 'rã amonguera — he'i.

⁸ Ha'e rã xondaro ruvixa aipoe'ive ju:

— Xee ma xe'vyvĩ'i ete xero py revaê aguã. Peteĩ ayvu rive ri eraa uka. Ha'e ramo xerembiguai kunumi va'e okuera 'rã.

⁹ Mba'eta xee voi huvixa oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvu rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo”, ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju”, ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai pe “Ejapo ha'e nunga”, ha'e ramo ojapo 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e vy aipoe'i hakykue oje'oi va'e pe:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri kova'e rami ojerovia ete va'e.

¹¹ Aipoa'e pëvy: Heta ou 'rã kuaray oua katy ha'e oikea katy gui, yva pygua po'akaa py ikuai 'rã mesa py Abraão, Isaque ha'e Jacó reve.

¹² Ha'e rã Nhanderuede po'akaa pyguarã va'ekue ma oka py 'rã omomboja pytũa py. Ha'e py ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy — he'i.

¹³ Ha'e gui xondaro ruvixa pe ju Jesus aipoe'i:

— Tereo ju. Ndee rejerovaa rami toiko — he'i. Ha'e va'e hora-ve hembiguai okuera.

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38,39

¹⁴ Ha'e gui ma Pedro ro py ju Jesus ovaê. Ha'e vy haixo oexa ipire raku vaipa vy tupa py itui ramo.

¹⁵ Ipo re Jesus ojopy rã ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40,41

¹⁶ Ka'aru'i jave oĩa py heta oguerua anha onhemondea va'e. Ha'e ramo ayvu py rive oipe'a nhe'ê iky'a va'e, omonguera avi imba'eaxy va'e ha'e javi.

¹⁷ Ha'e nunga oiko profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Ha'e ae oipe'a jaiko axya, ogueraapa nhanemba'eaxy”, he'iague.*

Lucas 9.57-62

¹⁸ Jesus oyvÿry heta ikuai va'e oexa vy ijayvu yy rovaigua re oaxa aguã.

¹⁹ Ha'e va'e jave py hexe peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety onhemboja vy aipoe'i:

— Porombo'ea, xee aa ta nderupive reoa katy rei.

²⁰ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoĩ — he'i.

²¹ Amboae hemimbo'e ju aipoe'i ixupe:

— Senhor, taa ranhe xeru tanhono porã.

²² Jesus ombovai:

* 8:17 Isaías 53.4

— Eju xerupive, tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue.

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

²³ Ha'e gui kanoã py Jesus oĩ ramo hemimbo'e kuery oje'oi hupive.

²⁴ Yy rupi oaxa jave ou vvytu vaikue. Yai ojeapi-api kanoã re. Ha'e ramia ja Jesus oke oupy.

²⁵ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy omomyĩ. Ha'e vy ojapukai reve aipoe'i:

— Senhor, orereraa jepe ke! Nhamanomba ta ma — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu pekyje ri? — he'i. Ha'e rami vy opu'ã vy vvytu ha'e ye'ẽ pe ijayvu atã. Ha'e ramove opytu'upa.

²⁷ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu peva'e ava, vvytu ha'e yai voi onhe'ẽ rendu aguã?

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

²⁸ Yupa rovaigua Gadara pygua kuery vvy re ovaẽ ramo ovaexĩ jogueruvy mokoĩ ava anha onhemondea va'e. Yvyra rupa oĩ va'e gui ou. Ivai vaikue rei rã avave rei ndoguataavei ha'e va'e tape rupi.

²⁹ Ha'e gui ha'e kuery ou vy ojapukai:

— Nhanderuete Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Oremoingo axy aguã teve reju oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove? — he'i.

³⁰ Ha'e katy'i heta ikuai poryko okarua py.

³¹ Ha'e ramo anha kuery ojerure Jesus pe:

— Orepe'a vy ta'vy oremondouka poryko kuerya katy.

³² Ha'e rã — Tapeo ha'vy — he'i Jesus. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a vy poryko re ova. Ha'e rã poryko kuery ma vvy'ã guy katy onhamba. Ho'apa ye'ẽ py, yy py omanomba.

³³ Ha'e ramo poryko re opena va'e kuery onhamba oje'oivy. Tetã py ovaẽ vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, anha onhemondea va'e re oiko va'ekue guive.

³⁴ Ha'e ramo tetã pygua kuery oupa Jesus oexa aguã. Oexa vy ojerure ijyvy gui oo ju aguã re.

9

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

¹ Kanoã py Jesus oĩ vy yy rovaigua re oaxa. Ha'e vy guetã katy oo.

² Ha'e oĩa py oguerua peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve. Ha'e kuery ojerovia etea Jesus oexa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:

— Xera'y, ndepy'a guaxu ke. Rejejavyague omboguepaa ma — he'i.

³ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e aipoe'i ojeupe ae:

— Peva'e tu ijayvu vai — he'i okuapy.

⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery ojeupe ae ijayvua oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepe'y'a py?

⁵ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeyvuu aguã: “Rejejavyague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e uguata” ha'e aguã?

⁶ Ha'e rami teĩ peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko vvy re oiko teĩ joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

— Epu'ã ha'vy, eupi nderupa, ha'e tereo ndero py — he'i.*

⁷ Ha'e ramo opu'ã vy ngoo katy oo.

⁸ Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy okyjepa reve ombojerovia okuapy Nhanderuete, ha'e rami aguã avakue ombopo'aka ramo.

Marcos 2.13,14; Lucas 5.27,28

* 9:6 João 10.37,38

⁹ Jesus ha'e gui oo vy oexa peteĩ ava Mateus hery va'e, imposto opagaaty py uguapy oiny ramo. Ha'e va'e pe ijayvu vy

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo hupive.

Marcos 2.15-17; Lucas 5.29-32

¹⁰ Ha'e gui oo py mesa py Jesus oĩ ramo heta ou imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e. Ha'e va'e kuery ma Jesus ha'e hemimbo'e kuery reve onhemboja avi okuapy.

¹¹ Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu penembo'ea okaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavypa va'e kuery reve?

¹² Ha'e ramo Jesus oendu vy ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota.

¹³ Tapeo, peikuaa pota pova'e ayvu mba'e he'ia paa re: “Xevy pe mymba peme'ẽ 'rãgue py aipota teĩ penhomboaxy.” Mba'eta xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã [ojeko rerova aguã].*

Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39

¹⁴ Ha'e rire João Batista remimbo'e kuery ou. Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e re tu ore kuery [mbovykue rei e'ỹ] rokaru e'ỹ re orekuai, fariseu kuery voi, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami e'ỹ ikuai?

¹⁵ Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery iporiau aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae ma ha'e kuery ikuai 'rã okaru e'ỹ re.

¹⁶ — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

¹⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyruí 'rã vinho pyau, mba'eta ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, ha'e hyru voi ivaipa avi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ, mokoĩve oĩ porã aguã.

Marcos 5.21-24a; Lucas 8.40-42a

¹⁸ Ha'e nunga re ijayvu teri reve ou peteĩ huvixa. Onhemboja vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy omano ange'i. Ha'e rami teĩ eju, emoĩ ndepo hexe oikove ju aguã — he'i.

Marcos 5.24b-34; Lucas 8.42b-48

¹⁹ Ha'e ramo Jesus opu'ã vy oo hexeve, hemimbo'e kuery voi.

²⁰ Oiko avi peteĩ kunha, doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Ha'e va'e ma hakykue gui ou vy opoko ijao apy re,

²¹ mba'eta ojeupe ae “Ijao apy re rive apoko teĩ akuera 'rã” he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ojere vy oexa. Ha'e vy aipoe'i:

— Xerajy, ndepy'a guaxu ke. Rejeroviaa ndereraa jepe — he'i. Ha'e ramove kunha va'e okuera.

Marcos 5.35-43; Lucas 8.49-56

²³ Huvixa ro py Jesus ovaẽ vy oexa mimby monhe'ẽa ha'e heta va'e kuery ojae'o rã. Ha'e vy aipoe'i:

²⁴ — Pejepe'a ke, mba'eta kunha'i nomanoi, oke rima — he'i. Ha'e ramo ojoi rei okuapy.

²⁵ Ha'e gui Jesus omoẽmba vy oike. Kunha'i va'e po re ojopy ramo opu'ã.

²⁶ Ha'e nungakue oendupaa ha'e va'e vvy ha'e javi rupi.

Mokoĩ ára revegua e'ỹ omongueraague

* 9:13 Oséias 6.6

²⁷ Ha'e gui Jesus oo rā hakykue rupi ou mokoī ára revegua e'ỹ. Ojapukai jogueruvy:

— Davi ramymino, oremboaxy ke — he'i.

²⁸ Ha'e gui oo py Jesus oike jave hexe onhemboja jogueruvy ára revegua e'ỹ. Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Perovia pa pejerurea rami ajapo aguã xepo'aka va'ea?

Ha'e kuery ombovai:

— Tá, Senhor — he'i.

²⁹ Ha'e ramo ha'e kuery rexa re opoko vy aipoe'i:

— Toiko ha'vy pejerovíaa rami — he'i.

³⁰ Ha'e ramove hexa ojepe'a.

Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Pejejoko ke avave rei pe pemombe'u e'ỹ aguã — he'i.

³¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo vy ha'e va'e vyv ha'e javi rupi omombe'upa.

Peteĩ ava ijayvu e'ỹ va'e omonguera ramo fariseu kuery ijayvu reiaque

³² Ha'e kuery oje'oi rire oĩa py oguerua peteĩ ava anha onhemonde ramo nda'ijayvui va'e.

³³ Anha oipe'a rā ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

— Peva'e nunga jaexa va'e'ỹ teri Israel kuerya rupi — he'i.

³⁴ Ha'e rā fariseu kuery ma ijayvu rei okuapy:

— Anha ruvíxa po'akaa rupi rima oipe'a anha.*

Opa rupi Jesus ojapo porã, ha'e omba'eapo va'e kuery re ombojojaague

³⁵ Ha'e gui Jesus ma tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi uguata oikovy, onhembo'eaty oĩ va'e rupi guive. Nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, nhomonguera guive opa marãgua mba'eaxy gui.

³⁶ Heta va'e kuery oexa vyv omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ỹ va'e rami ojexavai ha'e ikangy okuapy ramo.*

³⁷ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery pe aipoe'i:

— Anhetẽ heta oĩ omono'õa aguã, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i.*

³⁸ Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja va'e pe ombouve aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

10

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

¹ Ha'e gui guemimbo'e kuery doze-ve Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai oipe'a, ha'e opa marãgua mba'eaxy gui nhomonguera aguã.

² Doze apóstolo kuery rery ma po rami: Jypygua ma Simão Pedro hery va'e, ha'e gui tyvy André, Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João,

³ Filipe ha'e Bartolomeu, Tomé ha'e imposto re nhombopaga va'ekue Mateus, Alfeu ra'y Tiago ha'e Tadeu,

⁴ Simão Zelote hery va'e ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Marcos 6.7-11; Lucas 9.1-5

⁵ Ha'e gui doze guemimbo'e kuery Jesus omondouka ta vy po rami ijayvu:

— Tapeo eme judeu e'ỹ va'e ikuai rupi, neĩ Samaria pygua kuery retã py voi pevaẽ eme.

⁶ Ha'e rã tapeo vexa'i kuery Israel regua okanhy va'e peka.

⁷ Peoa rupi pemombe'u yva pygua po'akaa ojekuaa aguã namombyryvei maa.

* 9:34 Lucas 11.14-18

* 9:36 Marcos 6.34

* 9:37 Lucas 10.2

8 Pemonguera imba'eaxy va'e, pemboete ju omano va'ekue, peiky'a'oa lepra revegua, ha'e peipe'a anha. Mba'emo pejopy rive rire peme'ê rive ju 'rã joupe.
 9 Pendeku'a re peraa eme peráta, ouro, prata neĩ overa va'e guigua,
 10 neĩ voko peraa eme tape rupi, neĩ mokoĩ kamixa, pendepy regua, neĩ pendepopoka guive, mba'eta omba'eapo va'e rei ha'eve ojopy aguã ho'u va'erã.
 11 Ha'e tetã py e'ỹ vy tekoa oĩ va'e rupi pevaêa py peporandu 'rã heko porã va'e oiko va'ea re. Ha'e va'e kuery ro py ae 'rã pepyta, peove aguã ára peve.
 12 Oo py pevaê vy pexarura 'rã ha'e pygua kuery pe.
 13 Ha'e ramo oo pygua kuery heko porã ri ramo ha'e kuery re oĩ 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã heko vai ramo pendere ae ju tojevvy peroayvu porãague.
 14 Ha'e kuery napenemovaêi, neĩ pendeayvu noenduxeĩ ramo ha'e va'e oo e'ỹ vy tetã gui peo ju vy pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'i.*
 15 Anhetê aipoa'e pëvy: Nhombopagaa ára py ha'e va'e tetã pygua kuery gui omboaxyave 'rã Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery.*

Mba'emo gui omonheanguague

16 — Ma'ê, xee ma vexa'i rami romondouka aguara mbyte rupi. Ha'e nunga rupi peiko kuaa 'rã mboi rami, ha'e rã apyaxu'i rami 'rã pendekuai rive.
 17 Penheangu ke avakue gui, mba'eta penemboaxa 'rã huvixa kuery po py, ha'e penenupã 'rã onhembo'eaty oĩ va'e rupi.
 18 Xekáuxa pendereraa 'rã huvixa kuery ha'e huvixave renonde. Ha'e ramigua oiko 'rã ha'e kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe xeregua ayvu pemombe'u aguã.
 19 Ha'e rami avi penemboaxaa ramo pepêxa rei eme marã rami e'ỹ vy mba'e nunga re pa pendeayvu aguã re, mba'eta ha'e va'e hora-ve pendeayvurã oikuaa ukaa 'rã pëvy.
 20 Mba'eta pendejegui ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Penderu Nhe'ê ijayvu 'rã pëgui.*
 21 Amongue ojopy uka 'rã guyvy ae ojuka uka aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery ae. Ta'y kuery opu'ã 'rã nguu kuery re ojuka uka avi aguã.
 22 Xerery káuxa pavê nda'ija'ei 'rã pendere. Ha'e rami teĩ opa peve ogueropo'aka va'e oo jepe 'rã.
 23 Ha'e gui tetã py pendere opu'ã reia ramo amboae henda katy ju penha, mba'eta anhetê aipoa'e pëvy: Ava ra'y ojeapo va'ekue ou peve napevaêmba jepei 'rã Israel regua tetã ikuai va'e rupi.

Omokyre'ỹa rupi ijayvuague

24 — Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ, tembiguai kuery voi opatõ gui yvateve va'e'ỹ guive.
 25 Ha'eve temimbo'e kuery ikuai aguã imbo'ea reko rami, ha'e tembiguai kuery ikuai aguã opatõ oikoa rami. Hoo va'e pe "Anha ruvixa Belzebu" 'ea ramo hoo pygua kuery pe katuve 'rã teve.*
 26 Ha'e rami teĩ pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta mba'emo onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa e'ỹ pyre voi oikuaapaa 'rã.
 27 Pytúa py xee rombo'eague ma hexakãa py ju 'rã pemombe'u, pendeapyxa'i py xeyvuague ma oo apyte áry gui ju 'rã pemombe'u.
 28 Pkyje eme penderete jukaa kuery gui, mba'eta penenhe'ê ma ha'e kuery ndojuka kuaai 'rã. Pejererokyje 'rã nhonhe'ê ha'e joete tata ogue e'ỹ va'e py omokanhy aguã ipo'aka va'e renonde anho.

* 10:14 Atos 13.50,51; 18.6 * 10:15 Lucas 10.1-12 * 10:20 Lucas 12.11,12; 1 Pedro 3.13-17; 4.12-19

* 10:25 Lucas 6.40; João 15.20

29 — Mokoĩ guyra'i nda'u peteĩ'i hatã'i va'e repy e'ỹ ri? Ha'e rami teĩ vvy py neĩ peteĩve ndo'ai 'rã Penderu oipota e'ỹ rã.

30 Peẽ kuery re katuve ma opena, mba'eta pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa.

31 Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui peẽ pevareve.

32 Ha'e nunga rupi avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u va'ekue ha'e javi ma xee voi ha'e rami 'rã amombe'u Xeru yva pygua renonde.

33 Ha'e rã avakue renonde ñaxemombe'uxeĩ va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Xeru yva pygua renonde.*

Haxy va'e re ijayvuague

34 — Pexa'ã eme ko vvy reaju peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã. Peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã e'ỹ aju, ha'e rã kyxe.

35 Mba'eta aju rire avakue joo rami e'ỹ 'rã ikuai nguu reve, ha'e imemby kuery ha'e rami ae 'rã ikuai oxy reve, ha'e ipi'a ra'yxy kuery avi ome xy reve 'rã ikuai.

36 Ha'e rami vy avakue rovaigua ma hoo pygua kuery ae 'rã ikuai.*

37 Amongue xegui nguu, e'ỹ vy oxy ri oayvuvu vy nda'evei xerupivegua oiko aguã. Ha'e rami ae avi gua'y e'ỹ vy guajy ri xegui oayvuvu vy nda'evei xerupivegua oiko aguã.

38 Ha'e ojepegua kuruxu ndogueraaxeĩ, ha'e xerupive ndooxeĩ va'e ma nda'evei xeremimbo'erã.

39 Nomanoxeĩ va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

Mba'emo rekovia re ijayvuague

40 — Amongue penemovaẽ ramo xee avi ha'e kuery xemovaẽ, ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ.

41 Profeta kuery pe “Profeta” he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã profeta pegua rami. Ha'e heko porã va'e kuery pe “Heko porã va'e” he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã heko porã va'e pegua rami.

42 Ha'e rami ae avi anhetẽ aipoa'e pëvy, amongue kova'e kyrĩ va'e rami ikuai va'e pe “Jesus remimbo'e” he'i vy peteĩ karo yro'yxã ome'ẽ va'ekue voi ndojopy e'ỹi 'rã hekovia.*

11

Tetã ikuai va'e rupi Jesus ayvu omombe'uaque

1 Ha'e rami guemimbo'e kuery doze-ve Jesus ombo'epa ma vy ojepe'a ha'e gui. Nhombo'e ha'e ayvu omombe'u oikovy ha'e katy'i tetã ikuai va'e rupi.

Lucas 7.18-23

2 Nhuã py João Batista oĩa py Cristo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu vy ixupe ombou guemimbo'e kuery po rami oporandu aguã:

3 “Ndee ae teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roaröve 'rã amboae?” he'i aguã.

4 Ha'e rã Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo ju João pe pemombe'u mba'emo pendu ha'e pexa va'ekue,

5 mba'eta ára revegua e'ỹ oma'ẽ ju, oguata e'ỹ va'ekue oguata ju, lepra revegua ojesty'a'o ju, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu ju, omano va'ekue onhemboete ju, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.*

6 Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojep'e'ai va'e.

Lucas 7.24-35

* 10:33 Lucas 12.29-31 * 10:36 Miqúeias 7.6, Lucas 12.51-53, 14.26,27 * 10:39 Marcos 8.34,35; Lucas 9.24; Apocalipse 12.11 * 10:42 Mateus 25.34-40; Marcos 9.41; João 13.20 * 11:5 Lucas 4.16-21

⁷ Ha'e kuery oopa ma rire heta va'e kuery pe ju Jesus ijayvu João Batista reko re. Aipoe'i:

— Marā ramigua pexa aguã tu peo raka'e tekoa e'ÿa py? Takua'i yvytu omomy-momyĩ va'e ramigua rive ri ty'y?

⁸ Ha'e rami e'ÿ rã marā ramigua pexa aguã tu peo? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e ri ty'y? Ha'e rami avi onhemonde porã va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

⁹ Marā ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

¹⁰ Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Nerenonderã xee amondouka 'rã peteĩ xerembiguai, nderaperã oguereko katu aguã.”*

¹¹ Anhetê aipoa'e pëvy: Kunhague gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rami avi yva pygua po'akaa py yvyĩgueve'i va'e ma ixugui yvateve.

¹² Mba'eta João Batista oikoa ára guive aÿ peve ma onhea'ãa 'rã oupity aguã yva pygua po'akaa, onhea'ã va'e kuery anho 'rã oupity.

¹³ Mba'eta profeta kuery ha'e lei ma João oikoa ára peve'i omombe'ua.

¹⁴ Ha'e gui peẽ perovia ri ramo ha'e ae Elias ou 'rã va'ekue oiko.

¹⁵ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

¹⁶ — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aÿgua kuery reko? Ha'e va'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy oirũ kuery pe ojapukai va'e rami:

¹⁷ “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejerokyxei, ha'e rã omanoa pygua ju romonhendu teĩ ndapejae'oxei”, he'i va'e kuery rami.

¹⁸ Mba'eta João Batista ou vy okaru ha'e oy'u e'ÿ re oiko. Ha'e rami rã ixupe “Anha reve rima oiko” 'ea.

¹⁹ Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe “Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery re irũ va'e”, 'ea. Ha'e rã hi'arandu va'e ma mba'emo ojapoa py oexa uka 'rã o'arandu.

Lucas 10.13-15

²⁰ Ha'e gui Jesus omboypy tetã ikuai va'e pygua kuery re ijayvu aguã, mba'eta ha'e va'e rupi mba'emo porã heta ojapo teĩ ndojeko rerovai rire. Ha'e vy aipoe'i:

²¹ — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã. Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom py ojapoa va'e rire, ha'e pygua kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde 'rãgue tanhimbu py oguapy reve.

²² Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Nhombopagaa ára py peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

²³ Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, tata ogue e'ÿ va'e py 'rã pe'a. Mba'eta mba'emo porã pendea py ajapo va'e ramigua Sodoma py ojapoa va'e rire ma kova'e ára peve oĩ 'rãgue.

²⁴ Pëvy aipoa'e: Nhombopagaa ára py pendegui omboaxyave 'rã Sodoma yvy regua kuery.

Lucas 10.21,22

²⁵ Ha'e jave py Jesus ijayvu atã:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe e'ÿ reikuaa uka, neĩ ombo'e pyre pe e'ÿ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka.

²⁶ Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

* 11:10 Malaquias 3.1

27 — Opa mba'e Xeru omboaxapa xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'y vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'y vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i.

“Peju ke xea py”, he'iaque

28 — Peju ke xea py penekane'õ ha'e pevoyi va'e ha'e javi. Ha'e rã xee romokane'õgua 'rã.*

29 Pendejee pemoĩ xeregua canga, peikuaa xegui, mba'eta xepy'a re xevai reia noĩ, ha'eve rei'ia anho. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã.

30 Mba'eta xeregua canga ma ndaxyi, ha'e xevoyi nda'ipoyi guive.*

12

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

1 Ha'e jave py sábado ára Jesus oaxa trigoty rupi. Ha'e gui hemimbo'e kuery okaruxe vy omboypy hi'a oipo'o vy ho'u heravy aguã.

2 Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, neremimbo'e kuery ojapo sábado ára py nda'evei va'e — he'i okuapy.

3 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

4 Mba'eta Nhanderuete ro py Davi oike vy ho'u raka'e mbojape Senhor renonde pe omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, neĩ hupive ikuai va'e, sacerdote kuery pe anho ha'eve.

5 Ha'e ndaperoayvui teve lei re oĩ va'e? Mba'eta sábado py sacerdote kuery ma iky'a va'e opyta e'y re ojapo 'rã mba'emo templo ropy rupi sábado py amboae kuery ojapo aguã nda'evei va'e. Ha'e rami avi xee aipoa'e pëvy:

6 Apy oĩ va'e templo gui yvateve va'e.

7 Ha'e nunga rupi pova'e ayvu: “Mba'emo peapy reve xevy peme'ẽ 'rãgue py aipotave penhomboaxy”, he'iaque peikuaa va'e rire ndapejou vai 'rãgue ojevavy e'y va'e.*

8 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

9 Jesus ha'e gui oo vy oike ha'e kuery onhembo'eaty py.

10 Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e. Ha'e ramo Jesus re ha'e kuery ijavyvu reixe vy oporandu okuapy Jesus pe:

— Ha'evea rami ri nda'u sábado ára py nhanhomongueraa? — he'i okuapy.

11 Ha'e ramo ombovai:

— Mava'e peẽ kuery regua nda'u sábado py penerymba vexa'i yvykua py ho'a rã napenhea'ãi 'rã ha'e gui penoẽ aguã?

12 Vexa'i gui nhande va'e ovareve ramo ha'eve sábado py joupe jajapo porã aguã — he'i.

13 Ha'e gui ava pe ju Jesus aipoe'i:

— Embo'yvi ndepo — he'i. Ipo ombo'yvi rã iporã ju ipo rovai rami.

14 Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy jogueroayvu hovai, ojuka uka aguã re.

Jesus ojepe'aague

15 Jesus ha'e nunga oikuaa vy ojepe'a ha'e gui. Heta avi oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa.

16 Ha'e vy omongeta avave rei pe ha'e kuery omombe'u e'y aguã,*

17 profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

* 11:28 João 7.37 * 11:30 Filipenses 2.5-8 * 12:7 Oséias 6.6 * 12:16 Marcos 3.7-12

18 “Ma'ẽ, pee ma oĩ xerembiguirã aiporavo va'ekue, xerembiayvu Xenhe'ẽ py arovy'a va'e. Hexe amoĩ 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe voi omombe'u 'rã ha'evea rami joguerekoa.

19 Nanhomotare'ỹi 'rã, nda'ijayvu atãi 'rã, neĩ tetã mbyte rupi nda'ijayvui 'rã guive.

20 Nomondoi 'rã takua opẽ va'e, neĩ nomboguai 'rã tataendy ogue rai'i va'e, ha'evea rami joguerekoa ipo'aka aguã rami ojapo e'ya ja.

21 Ha'e ramo hery rupi amboae regua kuery voi oarõ 'rã okuapy.”*

Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23

22 Jesus oĩa py oguerua peteĩ ava hexe anha onhemonde rã ndoexai neĩ nda'ijayvui va'e. Omonguera ramo ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ha'e oexa ju.

23 Ha'e ramo heta va'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy

— Peva'e e'ỹ nda'u Davi ramymino? — he'i okuapy.

24 Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oiipe'a oikovy anha kuery — he'i.

25 Ha'e ramo ha'e kuery py'a py ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã. Tetã, ha'e e'ỹ vy oo pygua jomeme opu'ã vy okanhymba 'rã.

26 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri jope'a va'e rire ojee ae opu'ã 'rãgue. Mba'exa tu ha'vy ipo'akave ta?

27 Anhetẽ ri Belzebu po'akaa rupi xee anha aipe'a ramo, mba'exagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oiipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

28 Ha'e rã Nhanderuete guigua Nhe'ẽ po'akaa rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetẽ ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.

29 Ha'e rami ae avi mba'exa 'rã tu ojerovia vaipa va'e ro py amongue oike vy ojokua ranhe e'ỹ re imba'e rei-rei re imonda? Mba'eta ojokua vy 'rãe ogueraapa hoo gui.

30 Xerevegua e'ỹ va'e ma xeroivaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.

31 Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Avakue ojevavyague ha'e ijayvu vaiague ha'e javi ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ re ijayvu vaiague ma nomboguai 'rã.

32 Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ri ijayvu vaia ramo nomboguai 'rã kova'e yvy re, neĩ yvy pyau re voi.

Lucas 6.43-45

33 — Peiko ke yvyra porã ha'e hi'a porã va'e rami, ha'e rami e'ỹ vy yvyra porã e'ỹ ha'e hi'a iporã e'ỹ va'e rami peiko. Mba'eta yvyra ikuai va'e ma hi'a re jaikuaa pota vy 'rãe jaikuaa.

34 Mboi rami pendekuai va'e, mba'exa tu pendeko vai va'eri pendeayvu ta mba'emo porã re? Mba'eta nhandejuru py nhandeayvu 'rã mba'emo nhandepy'a re tynyẽ va'e re.

35 Heko porã va'e ma mba'emo porã omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo porã anho. Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo vai.

36 Aipoa'e pëvy: Avakue ijayvuague ndovarei va'e ha'e javi re 'rã opaga nhomboayvua ára py.

* 12:21 Isafas 42.1-4

³⁷ Mba'eta pendeayvuague re ae penemboeko porãa, ha'e rami e'ỹ vy pendeayvuague re penembopagaa 'rã.

Lucas 11.29-32

³⁸ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery regua aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roexaxe hexa pyrã rejapo rã — he'i.*

³⁹ Ha'e ramo ombovai:

— Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery ae 'rã ojerure hexa pyrã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoi 'rã, profeta Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.

⁴⁰ Mba'eta Jonas mboapy ára ha'e mboapy pytũ re pira guaxu rye py oĩague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi mboapy ára ha'e mboapy pytũ re oĩ 'rã vvy guýry.*

⁴¹ Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aýgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rorovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

⁴² Nhomboayvua ára py kuaray puku-a katygua huvixave kunha voi opu'ã vy ijayvu 'rã aýgua kuery re, mba'eta vvy apy gui ou raka'e Salomão arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

Lucas 11.24-26

⁴³ — Ha'e rami avi avakue gui nhe'ẽ vai oẽ vy tekoa e'ỹa rupi ju 'rã oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy

⁴⁴ ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'ague py”, he'i 'rã. Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã oo avave rei noĩai va'e, oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

⁴⁵ Ha'e gui oo ranhe vy sete nhe'ẽ ju ogueru 'rã ixugui nda'eveive va'e, ha'e py oike vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã ava va'e pe. Ha'e ramigua ae 'rã oiko kova'e kuery heko vai va'e re.

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

⁴⁶ Heta va'e kuery pe Jesus ijayvu teri jave ixu ha'e tyvy kuery ovaẽ oka py, hexeve ijayvuxe vy.

⁴⁷ Ha'e ramo amongue aipoe'i ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai. Ndereve ijayvuxe okuapy — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo imombe'uare pe ombovai:

— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery ikuai? — he'i.

⁴⁹ Ha'e gui guemimbo'e kuerya katy okuave'ẽ vy aipoe'i:

— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

⁵⁰ Mba'eta Xeru yva pygua oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

13

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Ha'e va'e árave oo gui Jesus oo vy oguapy ye'ẽ vvyry.

² Heta ijyvýry ono'õ ramo peteĩ kanoã py ju oĩ vy oguapy oiny ha'e py. Ha'e rã heta va'e kuery ma ita ku'i reia rupi opu'ã okuapy.

³ Ha'e gui ha'e kuery pe opa mba'e re ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yígue ho'a tape vvyry rupi. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

* 12:38 Marcos 8.11,12   * 12:40 Jonas 1.17   * 12:50 Hebreus 2.11,12

⁵ Amboae ma itaty vvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma vvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombirupa, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e gui juu yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma vvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma hi'a, cem, sessenta, trinta ra'yĩ oiko peteĩ-teĩ gui.

⁹ Ijapxya [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Marcos 4.10-20; Lucas 8.9-15

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery onhemboja vy oporandu ixupe:

— Mba'e re tu mba'emo re rembojoja vy anho ndeayvu ha'e kuery pe?

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Pendevy pe yva pygua oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai teri va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery pe ma ndoikuaa ukai.

¹² Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

¹³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo re ambojoja vy xeyvu ha'e kuery pe. Mba'eta ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexai, ha'e oendu teĩ noendu kuaai, neĩ ndoikuaai guive,

¹⁴ Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: “Pendeapxya py pendu teĩ mba'eve napendu kuaai 'rã. Penderexa py pexa teĩ mba'eve ndapexa kuaai 'rã.

¹⁵ Mba'eta kova'e kuery ma inhakã ratã va'e. Oapxya py noenduxeĩ okuapy, ha'e guexa omboty oexa e'ỹ aguã, oapxya py oendu e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oikuaa e'ỹ aguã, ha'e rami vy ojeko rerova e'ỹ aguã, xevy pe onhemonguera uka e'ỹ aguã”, he'iague.*

¹⁶ Ha'e rã peẽ kuery ma pevy'a 'rã, mba'eta penderexa oexa, ha'e pendeapxya oendu.

¹⁷ Mba'eta anhetẽ aipoe'e pëvy: Heta ikuai raka'e profeta kuery ha'e heko porã va'e peẽ kuery pexa va'e oexaxe va'eri ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe va'eri noendu.

¹⁸ — Pejapxyaka ke ha'vy mba'emo ra'yĩ moaĩ re ambojojaague amombe'u porãve rã.

¹⁹ Amongue Nhanderuede po'akaa regua ayvu oendu teĩ noendu kuaai ramo ha'e kuery ha'e javia py ou 'rã poromboeko vaia, ha'e ipy'a gui oipe'a 'rã ha'yĩ omoaĩ mbyre. Ha'e va'e ma tape vy'ry omoaĩ mbyre rami ikuai.

²⁰ Ha'e gui vvy itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy voi 'rã ovy'a reve.

²¹ Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy opa voi 'rã. Ayvu káuxa oguereko axya, e'ỹ vy opu'ãa rei ramo ndarei re ojepe'a 'rã.

²² Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ ko vvy re mba'emo ikuai va'e re openavea ha'e omba'e rei-rei re nda'eveivea ojao'ipa 'rã ayvu, hi'a e'ỹ aguã rami.

²³ Ha'e rã vvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy oikuaa porã va'e. Ha'e va'e ma hi'a 'rã cem, sessenta, trinta peteĩ-teĩ gui.

Trigo ramigua re ombojojaague

²⁴ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava omba'ety rupi trigo ra'yĩ iporãve va'e omoaĩ va'e rami.

²⁵ Ha'e gui pavẽ oke jave hovaigua ou vy trigo mbyte rupi omoaĩ trigo ramigua rive, ha'e vy ojepe'a ju.

* 13:15 Isaías 6.9-10

²⁶ Ha'e gui onhotỹ mbyre yvate ha'e hi'a ramo trigo ramigua avi ojekuaa ra'e.
²⁷ Ha'e ramo ija rembiguai kuery ou vy aipoe'i ixupe: “Senhor, trigo ra'yĩ iporã va'e e'ỹ ri ty'y remoaĩ nembra'ety py? Magui nda'u oiko trigo ramigua?”

²⁸ Ombovai: “Nhanderoaigua rima ojapo ra'e”, he'i.

— Ha'e gui hembiguai kuery oporanduve ju: “Reipota pa roo romondoro trigo ramigua?”

²⁹ Ombovai: “Any, trigo ramigua pemondoro vy trigo avi pemondoro e'ỹ aguã.

³⁰ Tove ranhe, ta'yvate jojavi omono'õa ára peve. Ha'e gui mae ma aipoa'e 'rã imono'õa kuery pe: ‘Trigo ramigua ranhe pemono'õ, pejokua oapypaa aguã. Ha'e rã trigo ma pemoĩ porã xeroguy py.’ ”*

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18,19

³¹ Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ mostarda ra'yĩ peteĩ ava ojopy vy omba'ety re onhotỹ va'e rami.

³² Ha'e nunga ma anhetẽ ha'yĩ ikuai va'e gui ruxãve'i va'e. Ha'e rami teĩ yvate vy mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rã. Yvyra ete oiko ramo guyra oveve va'e ou vy hakã re ojapo 'rã guaityrã.

Lucas 13.20,21

³³ Amboae ayvu ju omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy:

— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã trigo mbovua rami, mba'eta peteĩ kunha ogueraa vy omoirũ 'rã trigo re irũmba peve.

Marcos 4.33,34

³⁴ Pova'e nunga ha'e javi Jesus omombe'u heta va'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy. Mba'emo re ombojoja e'ỹ re nda'ijayvui ha'e kuery pe,

³⁵ profeta pe aipo'ea ukaague ojeupity aguã: “Xeayvu 'rã mba'emo re ambojoja vy. Aikuaa uka 'rã mba'emo [yvy] itui ypy'i guive ndoikuaa ukai pyre”, he'iaigue.*

Trigo ramigua re ombojoja va'ekue omombe'u porãveague

³⁶ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma vy oo avi oo oĩaty katy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Emombe'u porãve ju trigo ramigua mba'ety rupi onhotỹ mbyre re ndeayvuague.

³⁷ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'emo ra'yĩ iporãve va'e moaĩa ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ae.

³⁸ Mba'ety ma kova'e yvy, mba'emo ra'yĩ iporãve va'e ma Nhanderuete po'akaa pygua kuery, ha'e rã trigo ramigua ma poromboeko vaia ra'y kuery.

³⁹ Ha'e nunga moaĩa ma nhanderoaigua anha. Ha'e gui omono'õa aguã ma opaa ára, ha'e rã imono'õarã ma anjo kuery.

⁴⁰ Mba'eta trigo ramigua omono'õ vy tata py omomboja rami avi 'rã oiko opaa ára py.

⁴¹ Ava ra'y ojeapo va'ekue omondouka 'rã ojeupegua anjo kuery, openaa gui oipe'apa aguã nhombojejavya ha'e mba'emo vai apoa kuery ha'e javi.

⁴² Ha'e vy omombopa 'rã tata hendy va'e py. Ha'e ramo ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy ha'e py.*

⁴³ Ha'e rã heko porã va'e kuery ma kuaray rami hexakã 'rã okuapy Nguuete po'akaa py. Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Mba'emo ovareve va'e onhomi mbyre re ijayvua

* 13:30 Mateus 13.36-43   * 13:35 Salmo 78.2   * 13:42 Mateus 13.47-50

44 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã mba'emo ovareve ete va'e peteĩ mba'ety py onhomí mbyre rami. Ha'e va'e ma peteĩ ava ojou vy onhomíve ju ranhe. Ha'e gui ovy'a vaipa reve oo vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa. Ha'e vy ojeupe ae ojogua ha'e va'e mba'ety.*

Pérola re ijayvua

45 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava pérola porãgueve ojoguaxe vy oekaa rupi oiko va'e rami.

46 Ha'e gui peteĩ pérola ovareve ete va'e ojou vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa 'rã ojogua agua.*

Pira mbo'aa re ijayvua

47 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã pira mbo'aa ye'ẽ py omombo rami avi. Opa marãgua ombo'a 'rã pira.

48 Ha'e gui tynyẽ ma ramo pira jopoi kuery omoatã 'rã heruvy yvy'ã re, ha'e oguapy vy oiporavo 'rã ombo'a va'ekue. Iporãgueve omboyru 'rã ajaka py, ha'e rã iporã e'ỹ va'e ma omombopa ju 'rã.

49 Ha'e rami ae 'rã oiko opaa ára py. Anjo kuery ou vy heko vai va'e kuery oipe'apa 'rã heko porã va'e kuery mbyte gui,

50 ha'e vy omombo 'rã tata hendy va'e py. Ha'e py ma ojae'opa ha'e opa marã onhendy 'rã okuapy.*

Mba'emo pyau ha'e inhymague re ijayvua

51 Ha'e vy oporandu guemimbo'e kuery pe: — Pendu kuaa pa pova'e nunga? — Tá — he'i okuapy.

52 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami vy yva pygua po'akaa py mba'emo oiko va'e re ma kuaxia re nhombo'e va'ety ombo'ea porã ramo hoo va'e kuery rami avi 'rã oiko, mba'eta omoĩ porãague gui oguenoẽ 'rã mba'emo pyau ha'e mba'emo ymague.*

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

53 Pova'e nunga ayvu Jesus mba'emo re ombojoja vy omombe'upa ma vy ojepe'a ha'e gui.

54 Guekoa py ae ovaẽ vy nhombo'e oikovy onhembo'eaty py. Ha'e ramo ijayvua ha'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Magui nda'u peva'e ava oikuaa o'arandurã ha'e opo'akaa rupi mba'emo ojapo agua?

55 Peva'e nda'u oo apoa ra'y e'ỹ ri? Maria nda'u ixy e'ỹ ri? Tiago, José, Simão ha'e Judas e'ỹ ri ty'y tyvy kuery ikuai?

56 Heindy kuery nda'u nhanembyte rupi e'ỹ ri ikuai? Magui ha'vy oikuaa ha'e nunga ha'e javi? — he'i okuapy.

57 Ha'e rami vy ndojeroviai okuapy hexe.

Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Profeta ikuai va'e ma hekoa pygua ha'e hoo pygua kuery anho nombotei — he'i.

58 Ha'e rami vy mba'emo porã ndojapo retai ha'e py, ha'e kuery ndojeroviai ramo.*

14

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

* 13:44 Provérbios 2.4,5; Filipenses 3.7,8

* 13:46 Provérbios 8.11

* 13:50 Mateus 13.24-30,36-43

* 13:52 Romanos 1.1-4; 2 Coríntios 1.20

* 13:58 João 1.11

¹ Ha'e jave py huvixave Herodes oendu omombe'ua rã Jesus mba'emo ojapo oikovyva.

² Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Ha'e va'e ma João Batista omanoague gui onhemboete ju va'ekue. Ha'e rami vy 'rãe ipo'aka mba'emo porã ojapo aguã — he'i.

³ Mba'eta Herodes ojopy ae va'ekue João, ha'e ojokua vy nhuã py ombo'a tyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa.

⁴ Mba'eta João “Nda'evei ndera'yxyrã rereko aguã” he'i ramo.

⁵ Huvixa ojukaxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa okuapy ramo.

⁶ Ha'e gui Herodes ituiague ára ovaẽ ramo pavẽ ikuai va'e renonde Herodias memby ojeroky ramo huvixa oguerovy'a.

⁷ Ha'e rami vy oura vy ijayvu ojerure va'e rei tema ome'ẽ aguã re.

⁸ Ha'e ramo kunhataĩ ma ixymombe'eague rami vy aipoe'i:

— Eme'ẽ xeivy peteĩ hy'a py João Batista akãgue — he'i.

⁹ Ha'e ramo huvixa ndovy'avei. Ha'e rami teĩ hexeve mesa py ikuai va'e oendua py oura rire ojapo uka nho.

¹⁰ Ha'e vy ijayvu João akã ojayaa aguã nhuã py.

¹¹ Ha'e gui inhakãgue peteĩ hy'a py oguerua vy kunha'i va'e pe ome'ẽa ramo oxy pe ju ogueraa.

¹² Ha'e ramo João remimbo'e kuery ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã. Ha'e rire oje'oi, Jesus pe omombe'u.

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

¹³ Jesus ha'e nunga oendu vy ojepe'a ha'e gui. Peteĩ kanoã py oo tekoa e'ỹa py ha'e kuery ae'i oĩ aguã katy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa avi vy tetã ikuai va'e gui oupa, hakykue oje'oi yvy rupi.

¹⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vy oexa heta ikuai va'e. Ha'e vy omboaxy vy omonguera imba'eaxy gui.

¹⁵ Ka'aru'i jave hemimbo'e kuery ou Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Apy ma tekoa e'ỹa py nhandekuai, pytũ ta ma guive. Ha'e nunga rupi emondoukapa heta va'e kuery, tekoa rupi oo vy ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Oje'oi e'ỹ teĩ ha'eve. Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã — he'i.

¹⁷ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguerokoi apy peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ỹ vy.

¹⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Peru ha'vy apy — he'i.

¹⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery nhuũ áry omboguapypa vy ojopy peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira. Yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderue. Ha'e rire mbojape oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

²⁰ Ha'e javive okaru vy hevayatãmba. Ha'e gui hembyrekue omono'õ vy doze varai omonyẽ.

²¹ Okaru va'ekue ma cinco mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vy.

Marcos 6.45-52; João 6.15-21

²² Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery pe aipoe'i kanoã py oĩmba vy oje'oi aguã henonderã hovaigua re, heta va'e kuery ha'e ae emondoukapa ja.

²³ Ha'e gui heta va'e kuery emondoukapa ma vy yvyty áry katy oẽ ovy, ha'e ae'ia py onhembo'e aguã. Ka'aru ete peve ha'e py oiko ha'e ae'i.

24 Ha'e ramia ja kanoã mombyry ma oo yy rembe gui. Yai ojeapi-api, ha'eve e'ya katy gui yvytu ramo.

25 Ko'ẽ rai jave Jesus ou ha'e kuerya katy, ye'ẽ áry uguata ouvvy.

26 Yy áry uguata rã hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— ãgue rima! — he'i. Okyje vy haxẽmba okuapy.

27 Ha'e ramo Jesus ijayvu ha'e kuery pe:

— Pendepy'a guaxu ke. Xee rima, pekyje eme — he'i.

28 Ha'e gui Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Senhor, ndee ri vy aipo're ndea py xee aa aguã yy áry rupi.

29 Ha'e ramo

— Eju ha'vy — he'i.

Ha'e rã Pedro kanoã gui oguejy vy uguata yy áry, Jesus-a katy.

30 Ha'e gui yvytu atãa re oma'ẽ vy oendu okyjea. Ha'e oike ovvy vy ojapukai:

— Senhor, xereraa jepe ke!

31 Ha'e ramove Jesus okuave'ẽ vy ojopy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ava rejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu nderejeroviai ri? — he'i.

32 Ha'e gui ma kanoã py mokoĩve oĩ ramove yvytu opytu'u.

33 Ha'e rã kanoã py opyta va'ekue omboete vy aipoe'i:

— Anhetẽ ete ra'e ndee Nhanderuete Ra'y!

Marcos 6.53-56

34 Ha'e gui hovaigua re ovaẽ vy Genesaré yvy re ikuai.

35 Ha'e va'e yvy regua avakue oexa kuaa vy omombe'u uka ha'e'i rupi ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e ramo oĩa py ogueru imba'eaxy va'e.

36 Ixupe ojerure avi ijao apy re ri jepe opoko aguã. Ha'e gui opoko va'e rei okuerapa.

15

Marcos 7.1-23

1 Ha'e gui Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e vy oporandu:

2 — Mba'e re tu neremimbo'e kuery nda'ikuai ri ymagua kuery nhombo'eague rami? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

3 Ha'e ramo ombovai:

— Ha'vy peẽ kuery mba'e re tu ndapejapoi Nhanderuete ojapo uka va'e, ymagua kuery nhombo'eague pejou porãve vy?

4 Mba'eta Nhanderuete ma ojapo uka “Emboete nderu ha'e ndexy. Ha'e rã amongue nguu re, oxy re ijayvu vai va'e ma topaga ojukaa py” he'iague.*

5 Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje: “Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: 'Pěvy peguarã areko va'ekue ma Senhor pe ju amboaxa’,

6 he'i teĩ ha'eve”, peje. Ha'e rami vy tuu ha'e ixu napeipytyvõ ukai. Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, ymagua kuery penembo'eague pejou porãve vy.

7 Heko porã merami rive va'e, ha'evea rami peẽ kuery reko re Isaías ijayvu vy aipoe'i:

8 “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

9 Avakue ijayvuague rupi rive nhombo'e vy xemboete merami rive okuapy”, he'i va'ekue.*

10 Ha'e gui heta va'e kuery ju oenoĩmba vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejapyxaka porã peikuaa aguã:

* 15:4 Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16 * 15:9 Isaías 29.13

¹¹ Pendejuru rupi oike va'e'ỹ penemboeko ky'a, pendejuru gui oẽ va'e anho 'rã penemboeko ky'a — he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

— Reikuaa teve fariseu kuery ndeayvu oendu vy ojou vaia?

¹³ Ombovai:

— Mba'emo renhoĩ Xeru onhotỹ va'ekue e'ỹ ma omondoropaa 'rã.

¹⁴ Tove ta'ikuai. Ha'e kuery ma ára revegua e'ỹ va'eri ára revegua e'ỹ rerekoa rupi ikuai. Ha'e gui ára revegua e'ỹ ri oirũ oguereko vy mokoĩve 'rã ho'a hugua katy — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Emombe'u porãve orevy pova'e ayvu mba'emo re rembojoja vy remombe'u va'ekue — he'i.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Peẽ voi napendu kuaai teri teve?

¹⁷ Napendu kuaai ri ty'y opa mba'e pendejuru rupi oike va'e penderyepy katy rive 'rã oguejy, ha'e penderete gui ju oaxapa 'rã?

¹⁸ Ha'e rã avakue juru gui oẽ va'e ma ipy'a gui ou. Ha'e nunga ae oĩ imboeko ky'aa.

¹⁹ Mba'eta avakue py'a gui ae 'rã ou opa marã rei oikoxea: jujukaxea, itavy reixea, kunhague mboae re opena reixea, imondaxea, joe ijayvu reixea ha'e gui ijayvu vaikue reixea.

²⁰ Ha'e nunga anho imboeko ky'aa'ã oĩ. Ha'e rã ojepoei e'ỹ re okarua ma nomboeko ky'ai 'rã.

Marcos 7.24-30

²¹ Ha'e gui Jesus ojepe'a ovy Tiro ha'e Sidom katy.

²² Ha'e rami jave ou peteĩ kunha Canaã pygua ha'e katy'i gui. Ha'e va'e oja'puka-pukai:

— Senhor, Davi ramymino, xemboaxy ke. Xememby re anha onhemonde ramo nda'evei ete itui — he'i.

²³ Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ranhe.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Emondouka na, mba'eta oja'pukai ovy nhanderakykue.

²⁴ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Israel kuery regua vexe'i okanhy va'ekue anho aeka aguã xemboua — he'i.

²⁵ Ha'e gui kunha va'e ou vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, xepytyvõ ke.

²⁶ Jesus ombovai vy aipoe'i:

— Nda'evei ta'y kuery po gui mbojape jajogua vy jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã — he'i.*

²⁷ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ ho'u 'rã oja mesa gui tembi'u kure ho'a va'ekue.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Kunha rejeroivia ete va'e, toiko reipota va'e — he'i. Ha'e va'e jave py ma imemby okuera ma.

Galiléia ye'ẽ rembe katy Jesus ojevy vy heta ju omongueraague

²⁹ Jesus ha'e gui oo vy Galiléia ye'ẽ rembe rupi ranhe oo. Ha'e gui yvyty re oẽ vy uguapy ha'e py.

* 15:26 Jesus "Ta'y kuery" he'ia ma guetarã kuery pe ijayvu vy, ha'e rã "Jagua'i" he'ia ma amboae regua pe. Kunha va'e ma amboae regua va'eri Jesus re ojerovia ete.

³⁰ Oĩa py heta ou. Heta ogueru hetyma rovai piru va'e, ikarêgue'i, ára revegua e'ỹ, ijayvu e'ỹ va'e ha'e amboae rami imba'eaxy va'e. Jesus py yv'ry onhonomba. Ha'e ramo omonguerapa.

³¹ Heta va'e kuery onhemondyipa oexa vy ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu rã, ikarêgue'i va'ekue oiko porã, hetyma pirupa va'ekue uguata, ha'e ára revegua e'ỹ va'ekue voi oexapa ju ramo. Ha'e rami vy omboete okuapy Israel kuery Ruete.

Marcos 8.1-10

³² Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerekoĩ ho'u va'erã. Namondoukaxei guive okaru e'ỹ re, tape rupi ho'apa e'ỹ aguã — he'i.

³³ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Mamo nda'u kova'e tekoa e'ỹa py oĩ 'rã mbojape heta va'e kuery nhamongarupa aguã?

³⁴ Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Mbovy ha'vy pereko mbojape?

Ombovai:

— Sete, ha'e mbovy'i pira'i guive — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Jesus heta va'e kuery omboguapy ukapa yvy py.

³⁶ Ha'e vy ojopy sete-ve mbojape ha'e pira. Nhanderuetu oguerovy'a rire oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju heta va'e kuery pe ombojoja aguã.

³⁷ Ha'e javive okarupa vy hevayatãmba. Ha'e gui hembyrekue ma sete ajaka renyẽ omboyru.

³⁸ Okaru va'e ma quatro mil avakue, kunhague ha'e kyrigue reve e'ỹ vy.

³⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma rire kanoã py oĩ. Ha'e vy Magadã regua katy oo.

16

Marcos 8.11-13

¹ Ha'e gui fariseu ha'e saduceu kuery ju onhemboja hexe. Oeko a'ã vy ojerure hexa pyrã yva guigua ojapo aguã re.

² Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery ma ka'aru ramo aipopeje 'rã: “Ára porã 'rã, mba'eta yva re pytãmba.”

³ Ha'e rã ko'ẽmba jave ma “Kova'e ára oiko 'rã ára vai, mba'eta yva pytã rei”, peje 'rã. Ha'e rami yva re pema'ẽ vy mba'emo peikuaa va'eri ndapexa kuaai va'e ty'y aỹ oiko va'e?

⁴ Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery anho 'rã ojerure hexa pyrã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe neĩ peteĩ hexa pyrã ndojapoi 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy — he'i. Ha'e rami vy ojepe'a ovy ha'e kuerya gui.*

Marcos 8.14-21

⁵ Ha'e gui yupa rovaigua katy oo vy hemimbo'e kuery oikuaa pota rã hexarai ra'e mbojape ogueraa aguã re.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu ha'e saduceu kuery regua trigo mbovua gui — he'i.

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ijayvu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ijayvu mbojape ndajarui rire — he'i okuapy.

*

16:4 Mateus 12.38-42; Lucas 12.54-56

⁸ Jesus ha'e nunga oikuaa vy aipoe'i:

— Avakue pejerovíaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu mbojape ndaperekoa re pendeayvu?

⁹ Ndapeikuaai teri, neĩ napenema'endu'ai teve cinco mil avakue peguarã peteĩ nhiruĩ mbojape ha'eveague re, neĩ mbovy varai pa hembyrekue pemboyruague re?

¹⁰ Neĩ quatro mil avakue peguarã sete mbojape ha'eveague re napenema'endu'ai teve, neĩ mbovy ajaka pa hembyrekue pemboyruague re guive?

¹¹ Mba'exa tu napendu kuaai mbojape re ete'ỹ xeayvua, ha'e rã trigo mbovua rami fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui penheangu aguã re — he'i.

¹² Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oikuaa mbojape mbovua gui ete'ỹ omonheangu-a, ha'e rã fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui.

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Cesaréia Filipe pegua tetã katy Jesus ooa rupi oporandu guemimbo'e kuery pe:

— Marã ramigua Ava ra'y ojeapo va'ekue oikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁴ Ha'e kuery ombovai:

— Amongue ma “João Batista” he'i. Amboae ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma “Jeremias” e'ỹ vy “Profeta mboae” he'i.

¹⁵ Oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

¹⁶ Simão Pedro ombovai vy

— Ndee ma Cristo Nhanderuete oikove va'e Ra'y — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Simão, João ra'y, revy'a ete 'rã, mba'eta ho'o ha'e huguy va'e e'ỹ ha'e nunga oikuaa uka ndevy, ha'e rã Xeru yva pygua ae.

¹⁸ Aipoa'e avi ndevy: Ndee ma Pedro, ha'e kova'e ita áry ajapo 'rã xevelygua igreja. Ha'e gui xevelygua igreja re ma manoa rokẽ rupi nhomoinkea voi nda'ipo'akai 'rã.

¹⁹ Ndevy pe ma yva pygua po'akaa rokẽ pe'aa ame'ẽ 'rã. Mba'emo vyv re rejokua va'e ma yva re voi ojokua pyre 'rã oiko. Ha'e rã vyv re rejora va'e ma yva re voi ojora pyre 'rã oiko — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã Cristo oikoa.

Marcos 8.31-33; Lucas 9.22

²¹ Ha'e va'e ára guive Jesus Cristo omboypy guemimbo'e kuery pe omombe'u aguã Jerusalém katy oo 'rãa, ha'e nhomongeta va'ety kuery po py oiko axy 'rãa opa mba'e py, sacerdote yvatekueve ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery po py guive. Ojukaa 'rã, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rãa voi omombe'u.

²² Ha'e ramo Pedro oenoĩ ha'e ae'ia py. Ha'e vy ndojou porãia rami ijayvu vy aipoe'i ixupe:

— Senhor, enhemboaxy na ha'e nunga ndere oiko e'ỹ aguã.

²³ Ha'e rã Jesus ojere vy ombovai Pedro pe:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui. Ndee ma ita xereityxea reiko, mba'eta Nhanderuete guigua e'ỹ reikuaa, ha'e rã avakue guigua rive.

Marcos 8.34-9.1; Lucas 9.23-27

²⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojepegua kuruxu, ha'e tou xerakyue.

²⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e kuery omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

²⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua oguerékopa va'eri guekove ae omokanhy vy? Mba'e nunga 'rã tu ome'ê onhe'ê rekovia?

²⁷ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã Nguu rexakãa rupi, ojeupegua anjo kuery reve. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ojapo va'ekue rekovia.*

²⁸ Anhetê aipoa'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue opo'akaa reve ou rã pexa e'ÿa ja.

17

Marcos 9.2-8; Lucas 9.28-36

¹ Oito araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, tyvy Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i ikuai aguã py peteĩ vyty yvate va'e áry.

² Ha'e py ha'e kuery oexaa py ma guexakã py ojekuaa. Hova hexakã kuaray rami, ha'e rã ijao ma xiimba rei hendy va'e rami ojekuaa.*

³ Hexeve ojekuaa avi Moisés ha'e Elías. Ha'e va'e kuery ma hexeve ijayvu okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro aipoe'i Jesus pe:

— Senhor, ha'eve apy nhaive aguã. Ha'e ramo reipota rã ajapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elías peguarã — he'i.

⁵ Pedro ijayvu teria ja peteĩ arai hexakã va'e ou vy ojao'ipa. Arai gui onhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae — he'i.

⁶ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oendu vy ho'apa okyje vy, yvy re ngova omovaê reve.

⁷ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy opoko. Ha'e vy aipoe'i:

— Pevy ke, pekyje eme — he'i.

⁸ Ha'e kuery guexa oipe'a vy avave rei ndoexavei, Jesus e'ÿ vy.

Marcos 9.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy rã Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe ke pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ÿa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elías ranhe ou 'rãa re?

¹¹ Jesus ombovai:

— Anhetê ae Elías ou vy opa mba'e omoimba porã ju 'rã.*

¹² Ha'e rami avi xee aipoa'e porãve pëvy: Elías ma ou ae ma teĩ heta va'e kuery ndoikuai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oipotaa rami ae ojapo okuapy hexe. Ha'e rami ae avi ha'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko axy 'rã — he'i.

¹³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oikuaa João Batista reko re ijayvua rami.

Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a

¹⁴ Ha'e gui heta va'e kuery ikuaia py ha'e kuery ovaê rã peteĩ ava onhemboja hexe. Ha'e va'e guenapy'ã re oĩ vy aipoe'i:

¹⁵ — Senhor, emboaxy xera'y, mba'eta he'o'ã vy oiko axy. Mbovykue rei e'ÿ ho'a tata py ha'e yy py.

* 16:25 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

* 16:27 Provérbios 24.12

* 17:2 2 Pedro 1.16-18

* 17:11 Malaquias 4.5-6

¹⁶ Neremimbo'e kuerya py aru kuri teĩ ha'e kuery nomonguera kuaai — he'i.

¹⁷ Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.

¹⁸ Ha'e gui anha pe Jesus ijayvu atã ramo ojepe'a ava'i gui. Ha'e va'e hora-ve ava'i okuera.

¹⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu ha'e ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁰ Ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'eta pejeroviaa kyrĩ'i rã. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe pejeroviaa oĩ va'e rire kova'e vvyty pe “Ejepe'a ke apy gui, ki katy tereo”, peje ramo ojepe'a 'rãgue. Mba'eve rei ndaxyi 'rãgue pẽvy.

²¹ [Ha'e gui ha'e va'e nunga anha ma nhanhembo'e ha'e jakaru e'ỹ re jaiko vy 'rãe jaipe'a.]

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45

²² Ha'e gui Galiléia vvy re hemimbo'e kuery ijatypa ju ma ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py.

²³ Ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã — he'i. Ha'e rã hemimbo'e kuery oendu vy iporiaupa.

Jesus imposto opaga ukaague

²⁴ Cafarnaum py ha'e kuery ovaẽ jave Pedro oĩa py ou imposto re nhombopaga va'ety kuery. Ha'e rami vy oporandu okuapy mokoĩ hatã'i va'e opaga aguã re:

— Penembo'ea ndopagai 'rã teve mokoĩ hatã'i va'e? — he'i okuapy.

²⁵ — Tá, opaga ri — he'i ombovai vy.

Ha'e gui opy Pedro ovaẽ ramove ixupe Jesus oporandu vy aipoe'i:

— Simão, mba'exa tu reikuaa? Mava'e kuery tu kova'e vvy regua huvixa kuery ombopaga 'rã imposto re: gua'y kuery tyrã pa amboae regua?

²⁶ Pedro ombovai:

— Amboae regua ri — he'i.

Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami rã ta'y kuery opaga e'ỹ teĩ ha'eve.

²⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ivai e'ỹ aguã tereo, eity pinda yy py, ha'e enoẽ pira ogueraa ppy va'e. Ha'e va'e juru reipe'a vy rejou 'rã peteĩ peráta hatã'i va'e ovareve'i va'e. Eraa, ha'e kuery pe eme'ẽ xegui ha'e ndeguigua.*

18

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Ha'e jave hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu:

— Mava'e nda'u yvateve va'e oiko 'rã yva pygua po'akaa py?

² Ha'e ramo Jesus peteĩ kyrĩ va'e oenoĩ vy omo'ã ha'e kuery mbyte.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ndapejeko rerovai, ha'e kyrĩ va'e rami ndapeikoi ri vy ndapeikei 'rã yva pygua po'akaa py.

⁴ Ha'e nunga rupi kova'e kyrĩ va'e rami onhemo'yvyĩ va'e anho 'rã yvateve yva pygua po'akaa py.*

* 17:27 Romanos 13.5-7; 1 Coríntios 10.32-11.1

* 18:4 Filipenses 2.3-7; 1 Pedro 5.5,6

5 Ha'e xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ va'e ma xee avi xemovaẽ.

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1,2

6 — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e ramigua xere ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ typyvea py oy'upa va'e rire.

7 — Nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe heityarã oiko ramo. Mba'eta oiko 'rãe joityarã, teĩ joityare pe ma nda'evei 'rã.

8 Ha'e nunga rupi ndepo, e'ỹ vy ndepy ri ndereity ramo ejaya, emombo ndejegui. Mba'eta ndepo e'ỹ vy ndepy jovaive reve tata ogue'ỹ va'e py nemomboa 'rãgue py ha'eveve ndepo, ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã.

9 Ha'e peteĩ nderexa ri ndereity ramo enoẽ, ha'e emombo ndejegui. Mba'eta mokoĩve nderexa reve tata py reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ'i nderexa reve reikove aguã py reike aguã.

Lucas 15.3-7

10 — Ma'ẽ, nda'evei kova'e kyrĩ va'e rami oiko va'e pe rei “Mba'e vare'ỹ” peje aguã. Mba'eta aipoa'e pëvy: Ha'e kuery rarõa anjo kuery ikuai riae Xeru yva pygua renonde.

11 [Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou okanhygue ogueraa jepe aguã.]

12 — Mba'eta tu peẽ peikuaa? Xapy'a rei peteĩ ava ogueroko 'rã cem vexa'i. Ha'e gui ha'e va'e regua peteĩ okanhy ramo noventa e nove ikuai va'e oejapa 'rã yvyty áry, okanhy va'ekue oeka vy oo aguã.

13 Ha'e gui anhetẽ aipoa'e pëvy: Ojou ma vy noventa e nove okanhy e'ỹ va'e gui oguerovy'ave 'rã.

14 Ha'e rami ae avi Penderu yva pygua voi ndoipotai neĩ peteĩ kova'e kyrĩgue va'e regua okanhy.

Irmão otekoavy va'ekue nhamongeta aguã re ijayvua

15 — Xapy'a rei nde-irmão [ndevy] otekoavy ramo tereo ha'e ae'ia py ndeayvu ixupe. Ha'e gui ndeayvu re ojapyxaka ramo peteĩ rami ju 'rã peiko nde-irmão reve.*

16 Ha'e rã ndeayvu re ndojapyxakaxei ramo peteĩ, mokoĩ ju eraa nderupive, mokoĩ e'ỹ vy mboapy pendu rire ayvu oiko va'e oikuaa porã aguã.*

17 Ha'e gui xapy'a rei noendu potai ae ramo remombe'u 'rã igreja kuery pe. Ha'e rã igreja kuery ayvu re voi ndojapyxakai ramo amboae regua rami 'rã pereko, imposto re nhombopaga va'ety rami.

18 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Yvy re pejokua va'e rei yva re voi oiko 'rã ojokua pyre. Ha'e rã yvy re pejora va'e rei ma yva re voi oiko 'rã ojora pyre.

19 Anhetẽ aipoa'e avi pëvy: Peẽ kuery va'e regua mokoĩ teĩ mba'emo re pejerure vy joo rami peikuaa ramo Xeru yva pygua ojapo 'rã pëvy.

20 Mba'eta mokoĩ e'ỹ vy mboapy teĩ xerery rupi pendeatya py xee voi aĩ 'rã peẽ kuery mbyte.

Lucas 17.3,4

21 Jesus oĩa py Pedro ou vy oporandu:

— Senhor, xevy pe xe-irmão otekoavy ramo mbovykue peve 'rã tu aperdoa? Sete-kue peve ri nda'u?

22 Ombovai:

— Sete-kue peve'i nda'ei, ha'e rã setenta vezes sete-kue peve 'rã peperdoa.*

* 18:15 Gálatas 6.1,2; 2 Tessalonicenses 3.14,15; Tiago 5.19,20 * 18:16 Deuteronomio 10.15 * 18:22 Efésios 4.32; Colossenses 3.13

Nhomboreveare nhomboaxy e'ỹ va'e re ijayvua

²³ — Ha'e nunga rupi yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave guembiguai kuery orevea ombopaga uka va'e rami.

²⁴ Jypy'i ha'e oĩa py peteĩ oguerua dez mil poyikue prata guigua oreve va'e.

²⁵ Ha'e va'e ma opaga aguã ndoguerekoĩ ramo ipatõ aipoe'i ovendea aguã escravo-rã, ta'yxy, ta'y kuery ha'e oguereko va'e ha'e javi guive, orevea omboekoviapa aguã.

²⁶ Ha'e ramo hembiguai guenapy'ã re oĩ reve ojerure: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

²⁷ Ha'e ramo ipatõ omboaxy vy omondouka rive, oreveague omboguepa.

²⁸ — Ha'e gui ha'e va'e tembiguai oo vy peteĩ oirũ ojou cem ára repy ete'i ixupe oreve va'e. Ha'e vy oguero'a vy ojyryvipy. Ha'e vy aipoe'i: “Epagapa ke rerevea.”

²⁹ Ha'e ramo irũ ipy yvy'iry oĩ vy aipoe'i ixupe: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

³⁰ Ha'e rami teĩ noendu potai. Ha'e rami 'rãgue py oo vy omboty uka nhuã py orevea opagapa peve.

³¹ — Ha'e rami joguereko axy rã irũ kuery oexa vy iporiaupa okuapy. Opatõa py jogueraa vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

³² Ha'e ramo ipatõ guembiguai oenoĩ uka ju vy aipoe'i ixupe: “Tembiguai heko vai va'e, ndee rejereua rami xee amboguepa rereveague ha'e javi.

³³ Ha'vy ndee nda'evei ri ty'y xee romboaxyague rami neirũ remboaxy aguã?” he'i.

³⁴ Ha'e vy ipoxy vy omboaxa hereko axyarã kuery pe, orevea opagapa peve.

³⁵ Ha'e rami ae avi Xeru yva pygua penderereko 'rã, pendepy'a py peteĩ-teĩ pende-irmão peperdoa e'ỹ ramo.*

19

Marcos 10.1

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a Galiléia gui, Judéia katy'i oo Jordão yakã rovaigua re.

² Heta ete oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa ha'e py.

Marcos 10.2-12; Lucas 16.18

³ Jesus oĩa py ou amongue fariseu kuery. Oeko a'ã vy oporandu okuapy: — Ha'eva nda'u mba'emokue py rive ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

⁴ Ha'e ramo ombovai:

— Ndaperoayvui teve Penemoingoare jypy'i guive ava ha'e kunha ojapoague?*

⁵ Ha'e vy aipoe'i: “Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguu ha'e oxy, onhemoirũ 'rã gua'yxy re, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã” he'iague?*

⁶ Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ma ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

⁷ Ha'e gui oporanduve ju ixupe:

— Mba'e re ha'vy Moisés ome'ẽ uka raka'e kuaxia para omendaague mbovaipaarã, omenda va'e opoi aguã?

⁸ Jesus ombovai:

— Peneakã ratã ramo Moisés penemomboi uka raka'e pendera'yxy gui. Ha'e rami teĩ jypy'i guive e'ỹ oejaa ha'e ramigua.

* 18:35 Mateus 6.14,15 * 19:4 Gênesis 1.27, 5.2 * 19:5 Gênesis 2.24 * 19:6 Mateus 5.31,32; 1 Coríntios 7.10-16

⁹ Ha'e rā xee ma aipoa'e pēvy: Itavy reiague re'ỹ ri gua'yxy gui ava opoi vy amboa'e re omenda va'e ma itavy, [ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy avi] — he'i.

¹⁰ Ha'e gui ma hemimbo'e kuery ju aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami ri avakue gua'yxy kuery reve joguereko ramo ha'eveve omenda e'ỹ re ae ikuai aguā.

¹¹ Jesus ombovai:

— Ha'e ramigua ayvu ma pavẽ pegua e'ỹ, amongue pe ete'i, ha'e rami aguā ome'ẽa va'e pe anho.

¹² Mba'eta ikuai itui'i guive omenda e'ỹ va'erãe. Ikuai avi ha'e rami aguā rami avakue ojapo va'ekue. Ha'e amboa'e ju ikuai avi yva pygua po'akaa rupi vy omenda e'ỹ va'e. Ha'e va'e ayvu rami oiko aguā ha'eve va'e toiko ha'e rami.

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui Jesus oĩa py oguerua kyrĩgue, ha'e kuery re opo omoĩ reve onhembo'e aguā. Ha'e ramo herua kuery pe hemimbo'e kuery ijayvu ete.

¹⁴ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta kova'e ramigua'i peguarã ae yva pygua po'akaa — he'i.

¹⁵ Ha'e vy kyrĩgue re opo omoĩ ma rire ojepe'a ha'e gui.

Marcos 10.17-22; Lucas 18.18-23

¹⁶ Ha'e jave Jesus oĩa py peteĩ ou vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã iporã va'e, tekove marã e'ỹ aupity aguā?

¹⁷ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu iporã va'e rejapoa re reporandu ri? Heko porã va'e ma peteĩ'i anho oiko. Ha'e gui tekove reupityxe vy ejapo ha'vy ojapo uka pyre — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo oporanduve ju ixupe:

— Marã ramigua ojapo uka pyre ha'vy?

Jesus ombovai:

— Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme,

¹⁹ emboete nderu ha'e ndexy, ha'e gui eayvu neirũ ndee ae rejeayvua rami — he'i.*

²⁰ Kunumi va'e aipoe'i:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma. Mba'e tu xevy oata teri?

²¹ Jesus ombovai:

— Opa mba'e py ndereko porãxe vy tereo, evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e gui hepykue ma eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvu rã kunumi va'e oendu vy iporiau reve ojepe'a, oguerekopa va'e vy.

Marcos 10.23-31; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pēvy: Haxy ete oguerekopa va'e kuery yva pygua po'akaa py oike aguā.*

²⁴ Aipoa'e avi pēvy: Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi mymba camelo oaxa aguā — he'i.

²⁵ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ha'e rami vy mba'e xagua 'rã tu oo jepe?

²⁶ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy ombovai:

* 19:19 Levítico 19.18 * 19:21 Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 * 19:23 1 Timóteo 6.6-10

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rā Nhanderuete pe ma mba'eve ndaxyi — he'i.

²⁷ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã. Mba'e 'rā tu ha'vy ore rojopy?

²⁸ Jesus ombovai:

— Anhetē aipoa'e pēvy: Peē kuery xerupive peo va'e, opa mba'e ipyaupaa ára py Ava ra'y ojeapo va'ekue tenda openaaty hexakamba va'e áry oguapy ramo peē voi peguapy 'rā doze tenda áry, Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena vy.

²⁹ Ha'e gui ha'e javi xerery káuxa ngoo oeja va'e, guyvy, gueindy, nguu, oxy, [gua'yxy,] gua'y e'ý vy oyvy, ha'e kuery ma ojou retave 'rā, ha'e gui tekove marā e'ý avi 'rā oupity.

³⁰ Ha'e rami teĩ tenonde pyguare ma heta 'rā opyta takykue py, ha'e rā takykue pyguare ma tenonde py 'rā ikuai.

20

Uvaty py omba'eapo va'e kuery omombe'uague

¹ — Mba'eta yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteĩ hoo va'e oikoa rami. Ha'e va'e ma ko'ẽ rai remove oo omba'e uvaty rupi omba'eapo va'erã reka vy.

² Ha'e gui omba'eapo va'erã kuery reve jogueroayvu peteĩ-teĩ pe peteĩ ára repy ome'ẽ aguã re. Ha'e rami vy omondouka uvaty katy.

³ Kuaray mbyte e'ý mbove oo vy tetã mbyte py ojou ikuai rive va'e.

⁴ Ha'e vy aipoe'i: “Tapeo peē voi uvaty py. Ha'e rā xee ma ha'evea rami 'rã apaga”, he'i. Ha'e ramo ha'e kuery avi oo.

⁵ — Kuaray mbyte jave teĩgue ju oo, ha'e gui kuaray ojero'a jave guive oo vy ha'ekue rami ae ju jogueroayvu.

⁶ Ha'e gui ka'aru rai'i jave ju oo vy amboae kuery ojou ikuai rive va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe: “Mba'e re tu ára pukukue re peĩ rive apy?”

⁷ Ombovai: “Mba'eta avave rei noremomba'eapoi”, he'i okuapy. Ha'e ramo aipoe'i: “Peē voi ke tapeo ha'vy uvaty py.”

⁸ — Ha'e gui ka'aru jave uvaty ja aipoe'i kapata pe: “Enoĩmba omba'eapo va'e kuery, ha'e epaga. Takykue py oo va'ekue gui remboypy 'rã oo ypy va'ekue peve”, he'i.

⁹ Ha'e ramo ka'aru rai'i jave omba'eapo va'ekue ou ramo peteĩ-teĩ pe ome'ẽ repy.

¹⁰ Ha'e gui tenonde py oo va'ekue ju ovaẽ vy oexa'ã ojopy retave aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe voi peteĩ ára repy ae ome'ẽ.

¹¹ Ha'e va'e ojopy rire ija re ijayvu rei okuapy.

¹² Ha'e vy aipoe'i: “Peva'e kuery takykue py ou va'ekue tu peteĩ hora ete'i omba'eapo va'eri ore rami ae repaga, ore ára pukukue re kuaray aku rogueropo'aka va'ekue ri”, he'i okuapy.

¹³ — Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua pe ija ombovai vy aipoe'i: “Xeirũ, xee ma ha'eve e'ýa rami ndoroguerkeoi. Ndereve ndorojogueroayvui ri ty ra'e peteĩ ára repy re?”

¹⁴ Ejopy ha'vy ndeperáta, tereo, mba'eta takykue py ou va'ekue pe avi ame'ẽxe pēvy ame'ẽa rami.

¹⁵ Nda'evei ri nda'u xee aipotaa rami mba'emo areko va'e aiporu aguã? Tyrã pa rejou vai teve xeporayvua?” he'i.*

* 20:15 Romanos 9.14-16

¹⁶ Ha'e rami vy takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py. Ha'e rã tenonde pyguare ma takykue py 'rã opyta. [Mba'eta heta 'rã oenoïa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavao.]

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-33

¹⁷ Jerusalém tetã katy Jesus oo vy doze guemimbo'e kuery oenoï ha'e kuery ae'i. Tape rupi oje'oia rupi aipoe'i ha'e kuery pe:

¹⁸ — Pendu ke. Aÿ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e rã ha'e kuery ma ojuka uka 'rã.

¹⁹ Ha'e gui amboae regua kuery pe ju 'rã omboaxa ojavyky rei, oinupã ha'e kuruxu re omoï aguã. Ha'e gui ma mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Marcos 10.35-45

²⁰ Ha'e gui Jesus oïa py Zebedeu ra'yxy ou opi'a kuery reve. Omboete vy ojerure oipytyvõ aguã re.

²¹ Ha'e ramo Jesus oporandu ixupe:

— Mba'e tu reipotã?

Kunha va'e ombovai:

— Ndepo'akaa py ma kova'e mokoï xepi'a toguapy peteï reiporu kuaa regua re, ha'e amboae ma ndeaxua re — he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peẽ ndapekuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Ha'eve 'rã ri ty'y karo xee ay'u aguã va'e gui peẽ voi pey'u aguã?

Ombovai:

— Ha'eve 'rã — he'i okuapy.

²³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pey'u 'rãe xekaro gui. Ha'e rã aiporu kuaa regua re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ÿ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma Xeru oiporavo va'ekue pe anho — he'i.

²⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ivai okuapy mokoï joegua pe.

²⁵ Ha'e ramo Jesus oenoïmba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rãe joe.

²⁶ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ÿ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e toiko pavẽ rembiguai rami.*

²⁷ Tenondexe va'e ma nhoembigui rami toiko,

²⁸ Ava ra'y ojeapo va'ekue rami avi, mba'eta ha'e ma jojokuai aguã e'ÿ ou, ha'e rã tembiguai rami ou guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

²⁹ Ha'e kuery Jericó tetã gui oo jave heta ete oje'oi hupive.

³⁰ Ha'e jave tape yvýry mokoï ára revegua e'ÿ oguapy oiny va'e ma Jesus oaxa ovyã oendu vy ojapukai:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke! — he'i.

³¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teï ha'e kuery ojapukaive tema:

— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke!

³² Ha'e ramo Jesus opyta ho'amy vy oenoï. Oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipotã ajapo pëvy?

³³ Ombovai:

— Senhor, ore ma roexaxe — he'i.

* 20:26 Romanos 12.3,10,16; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

³⁴ Ha'e ramo Jesus omboaxy vy opoko ha'e kuery rexa re. Ha'e ramove oexa ju, ha'e vy oje'oi hakykue.

21

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-15

¹ Ha'e gui ma Jerusalém py Jesus ovaẽ rai'i ma vy Betfagé tekoa py ranhe ovaẽ, Oliveiras vyvty katy'i. Ha'e gui omoudouka mokoĩ guemimbo'e. Ha'e vy aipoe'i:

² — Tapeo peẽ ranhe peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pejou 'rã peteĩ mburika ixã re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e reve peteĩ ta'y'i avi hi'aĩ. Pejora vy ke peru.

³ Ha'e gui xapy'a rei amongue pendeivy ijayvu ramo ha'e kuery pe “Senhor ma oipota” peje 'rã. Ha'e ramo ogueru ruka 'rã pẽvy — he'i.

⁴ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã profeta pe aipoe'i ukaague:

⁵ “Aipo'ere Sião pygua kuery pe: ‘Pee ma ou oiny penderuvixaverã. Ha'e ma onhemboyvate va'e'ỹ vy mburika áry ou, mburika'i ombovoyipy ra'y áry’, 're.’”*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oo vy Jesus aipoe'iague rami ojapo.

⁷ Ha'e vy ogueru mburika ta'y'i reve. Hi'áry omói oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery tape rupi oipyo okuapy oao, ha'e amboae kuery ma vyvra rogue ojaya vy onhono avi tape rupi.

⁹ Ha'e gui heta va'e kuery tenonde ha'e hakykue oje'oi va'e ojavukai vy aipoe'i:

— Toguerovy'aa Davi ramymino! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re! Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.*

¹⁰ Jerusalém tetã py ovaẽ ma ramo tetã pygua kuery mava'e paa ndoikuaii vy oporandu okuapy:

— Mava'e tu peva'e?

¹¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ojavukai:

— Peva'e ma profeta Jesus, Galiléia regua Nazaré pygua.

Marcos 11.15-17; Lucas 19.45,46

¹² Templo py Jesus oike vy oipe'apa mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oitypa guive peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda.

¹³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

¹⁴ Templo py Jesus oĩa py ou ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e kuery. Ha'e ramo omonguerapa.

¹⁵ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ma Jesus mba'emo porã ojapo rã oexa vy ndojou porãĩ okuapy, ha'e kyrigue “Toguerovy'aa Davi ramymino” he'i okuapy rã oendu vy guive.* Ha'e rami vy oporandu okuapy ixupe:

¹⁶ — Rendu ma'ã peva'e kuery aipoe'ia?

Jesus ombovai:

— Xee aendu ma. Ha'vy peẽ ndaperoayvui ri ty'y po ramigua: “Kyrigue'i ha'e okambu'i va'e pe ma mboraie iporã ete va'e py rejererovy'a uka”, he'iague?*

¹⁷ Ha'e rami vy tetã gui ojepe'a vy Betânia katy ju. Ha'e py ma oke.

Marcos 11.12-14,20-24

* 21:5 Zacarias 9.9   * 21:9 Salmo 118.26   * 21:13 Isaías 56.7, Jeremias 7.11   * 21:15 Marcos 11.18,19; Lucas 19.47,48   * 21:16 Salmo 8.2

¹⁸ Ko'eã aje'ive'i reve tetã katy ojevya rupi inhembyayi.

¹⁹ Tape yvýry peteĩ figo'y hi'aĩ va'e oexa vy ovaẽ ha'e py, teĩ mba'eve ndojoui hogue e'ỹ vy. Ha'e rami vy ha'e va'e pe aipoe'i: "Toikove eme nde'a", he'i ramove figo'y ipirupa vyvoi.

²⁰ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:
— Ipiru vyvoi nda figo'y.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Pexa'ã rei 'rãgue py pejerovia ete ramo figo'y re oiko va'ekue ramigua anho e'ỹ 'rã oiko. Kova'e vvyty pe "Ejepe'a, enhemombo ye'ẽ py", peje ramo voi oiko 'rã.

²² Pejeroviaa rupi ri penhembo'e vy pejopy 'rã pejerurea.

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

²³ Templo py Jesus ovaẽ vy nhombo'e oiny. Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ombojere rei vy oporandu okuapy:

— Mava'e po'akaa rupi tu ha'e nunga rejapo reikovy? Mava'e tu nembo'aka?

²⁴ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Xevy pe pembovai ramo xee voi amombe'u 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

²⁵ Maguigua nda'u João Batista nhomongaraia? Yva guigua tyrã pa avakue guigua raka'e? — he'i.

Ha'e ramo ha'e kuery joo meme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei "Yva gui", ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: "Mba'e re ha'vy ndapejeroviai hexe?" he'i 'rã nhandevy.

²⁶ Ha'e rã "Ava gui", ja'e aguã nda'evei avi, heta va'e kuery gui jakyje vy, mba'eta oikuaa pavẽ João Batista profeta oikoa — he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

— Ore ma ndoroikuai.

Ha'e rã ha'e ju ombovai:

— Xee voi namombe'ui 'rã pëvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mokoĩ ta'y re ombojojaague

²⁸ — Mba'exa tu peikuaa? Oiko peteĩ ava mokoĩ ta'y va'e. Tyke'y oĩa py oo vy aipoe'i: "Xera'y, tereo aỹ, emba'epo xemba'e uvaty py."

²⁹ Ha'e ramo "Ha'eve senhor", he'i va'eri ndooi.

³⁰ — Ha'e gui tyvy oĩa py ju tuu oo vy ha'ekue rami ae ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma aipoe'i: "Xee ndaa reguai" he'i rire nda'evei nho vy oo.

³¹ Mava'e ete nda'u mokoĩ va'e gui ojapo nguu oipotaa rami?

Ombovai:

— Tyvy rima — he'i okuapy.

Jesus omombe'u porãve ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peẽ kuery gui imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'ekue ranhe 'rã oiko Nhanderuete po'akaa py.

³² Mba'eta João Batista ou vy peẽ kuery pe oikuaa uka raka'e tape porã, teĩ peẽ ma ijayvua ndapejeroviai. Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'e ma oguerovia. Peẽ ma ha'e nunga pexa va'eri ndapejeko rerovai ijayvua, neĩ ndaperoviai.*

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

³³ — Pejapyxaka ke mba'emo re ambojoja vy ayvu mboae amombe'u rã. Oiko peteĩ ava hoo va'e. Ha'e va'e onhotỹ uva, ha'e rire ijyvýry rupi ojapo kora.

* 21:32 Mateus 7.21

Ojapo uva oubiri atyrā ha'e torre. Ha'e rami vy omboaxa opena va'erā kuery po py. Ha'e rire oo guekoa gui.

³⁴ — Hi'a omono'ōa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ija ombou guembiguai kuery, ojopy aguã uva'a ixupegua.

³⁵ Ha'e ramo opena va'e kuery hembiguai kuery ojopy vy amongue oinupāmba, amboae ojuka, ha'e rā amboae ma ojapipa ita py.

³⁶ Ha'e gui ma ija hetave ju ombou guembiguai. Ha'e rā ha'ekue rami ae ju ogureko.

³⁷ Opa vygua ombou gua'y ae. Ha'e vy aipoe'i: “Xera'y ete ramo omboete 'rā ko”, he'i.

³⁸ — Ha'e rami teĩ omba'eapo va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarā ete. Jajuka teve, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

³⁹ Ha'e gui ojopy vy uvaty gui ogueraa vy ojuka.

⁴⁰ — Ha'e gui uvaty ja ou vy mba'e nda'u ojapo 'rā opena va'e kuery re?

⁴¹ Ha'e ramo ombovai okuapy:

— Ojuka ukapa 'rā heko vai va'e kuery, ha'e vy amboae kuery pe ju 'rā omboaxa uvaty, hi'a ára py ixupegua ome'ẽ va'erā pe — he'i okuapy.

⁴² Ha'e ramo Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Ha'vy peẽ ndaperoayvui teve ipara oĩ va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrā, tenonde pyguarā. Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rā iporā ete va'e”, he'iague?*

⁴³ Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Pendegui Nhanderuete oipe'a 'rā opo'akaa, amboae regua pe ju 'rā omboaxa, ixupegua ome'ẽ va'erā kuery pe.

⁴⁴ Ha'e va'e ita re ho'a va'e opëmba 'rā. Ha'e rā amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rā — he'i.

⁴⁵ Pova'e ayvu omombe'u rā sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy oikuaa ha'e kuery re ae ri Jesus ijayvua.

⁴⁶ Ha'e vy ojopyxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa pavẽ ramo.

22

Omendaa py okaru okuapy va'e re ombojojaague

¹ Teĩgue ju Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvu. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

² — Yva pygua po'akaa py oiko 'rā peteĩ huvixave ta'y omendaa py ngaru ojapo va'e rami avi.*

³ Ha'e gui guembiguai kuery omondouka omombe'u aguã omendaa py ou va'erā va'e pe ou aguã, teĩ ha'e kuery ndouxei.

⁴ Amboae guembiguai ju omondouka po rami ijayvu reve: “Aipo're ke aenoĩ va'e kuery pe: 'Areko katupa ma ngaru. Xerymba vaka ha'e vaka ra'y ikyra va'e ajuka, ha'e javi oimba ma. Peju ke ngaru oĩa py', 're 'rā.”

⁵ — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaa potai vy oje'oipa. Peteĩ oo omba'ety katy, ha'e rā amboae ma vendeaty katy oo.

⁶ Amboae kuery ma tembiguai kuery ojopy vy ojavyky rei, ojuka guive.

⁷ Ha'e ramo huvixave ipoxy. Ha'e vy xondaro kuery ju omondouka vy ojuka ukapa jójukaare kuery, ha'e omoendy uka ha'e kuery retā.

⁸ — Ha'e rire guembiguai kuery pe ju aipoe'i: “Areko katupa ma ngaru teĩ aenoĩ uka va'ekue ma nda'evei amovaẽ aguã.

* 21:42 Salmo 118.22-23

* 22:2 Lucas 14.15-24

⁹ Ha'e rami ri rā tapeo tape pia ikuai va'e rupi, peovaexĩ va'e rei penoĩ omendaa py ou aguã", he'i imondovy.

¹⁰ Ha'e ramo tembiguai kuery tape rupi oje'oi vy omboaty ojou va'e ha'e javi, heko porã ha'e heko vai va'e guive. Ha'e rã opy okaru aguã py tynyẽ oenoĩ va'ekue.

¹¹ — Ha'e gui huvixave oike vy mesa py ikuai va'e oexapa. Oexa avi peteĩ ava omendaa pygua ao py e'ỹ onhemonde va'e.*

¹² Ha'e vy oporandu ixupe: “Xeĩrũ, mba'ixa tu apy reike omendaa pygua ao remoĩ e'ỹ re?” he'i ramo ha'e va'e nombovai.

¹³ — Ha'e ramo huvixave aipoe'i guembiguai kuery pe: “Pejokua ipo ha'e ipy, ha'e pemombo oka katy pytũa py”, he'i. Ha'e py ma ojae'opaa ha'e opa marã onhendua 'rã.

¹⁴ Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavao.

Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26

¹⁵ Ha'e ramo fariseu kuery ojepe'a vy joo meme oikuaa pota okuapy marã rami vy pa omoĩ vai aguã re ayvu py.

¹⁶ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery ombou Herodes-a katygua kuery reve, Jesus pe aipoe'i aguã:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e anhetẽ rupi renhomb'o'e Nhanderuete oipota va'e re. Neĩ joegui peteĩve ndereayvuvei, mba'eta nderekuaa potai avakue yvatea re.

¹⁷ Ha'e gui aipo'ere ke orevy: Mba'ixa tu ndee reikuaa? Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

¹⁸ Jesus ha'e kuery ija'e e'ỹa oikuaa vy aipoe'i:

— Pendeko porã merami rive va'e, mba'e re tu xereko a'ãxe ri?

¹⁹ Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e imposto peguarã — he'i. Ha'e ramo ixupe ogueru peteĩ hatã'i va'e.

²⁰ Ha'e rã oporandu ha'e kuery pe:

— Kova'e re ma mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu oĩ?

²¹ Ombovai okuapy:

— César mba'e rima.

Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

²² Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemondyipa reve oejapa oje'oivy.

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

²³ Ha'e va'e árave oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

²⁴ — Porombo'ea, Moisés aipoe'i: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'e ra'yra' va'ekue oguereko aguã”, he'i raka'e.*

²⁵ Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano vy gua'yxykue oeja guyvy pe.

²⁶ Ha'ekue rami ae ju oiko tyvy re, mboapya, ha'e gui sete ikuai va'e ha'e javive re.

²⁷ Ha'e kuery ha'e javi omanomba rire kunha va'e avi omano.

²⁸ Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u sete joegua ikuai va'e gui mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire.

²⁹ Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 22:11 1 Coríntios 6.9-11; Efésios 5.5,6; Apocalipse 19.7,8
Deuteronomio 25.5

* 22:21 Romanos 13.7

* 22:24

— Pejavy, mba'eta ndapeikuaai ipara re oia, neĩ Nhanderuete po'akaa.

³⁰ Mba'eta onhemboetepa ju va'ekue ma nomendaavei, neĩ nanhomomen-
daavei ma 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py anjo kuery rami 'rã ikuai yva re.

³¹ Ha'e gui omanoague gui onhemboetepa ju 'rã re ndaperoayvui teve
Nhanderuete pendeivy aipoe'iague.*

³² “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko” he'iague? Ha'e ramo ma
omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete — he'i.*

³³ Ha'e rami ombo'e rã heta va'e kuery oendu vy onhemondyipa.

Marcos 12.28-34

³⁴ Ha'e gui Jesus saduceu kuery omokyrirãague fariseu kuery oendu vy ha'e
kuery ju nhomboaty jogueroayvu aguã.

³⁵ Ha'e gui peteĩ ha'e kuery regua lei re nhombo'e va'ety ou oeko a'ã vy. Ha'e
vy oporandu ixupe:

³⁶— Porombo'ea, mba'e nunga lei re ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?

³⁷ Jesus ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko ha'e
ne'arandua ha'e javi py guive”, he'i va'e.*

³⁸ Ha'e va'e ojapo uka pyre ma iporãve ha'e yvateve va'e oĩ.

³⁹ Ha'e va'e rire ma po rami ju: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua
rami”, he'i va'e.*

⁴⁰ Pova'e mokoĩ ojapo uka pyre guigua ma lei ha'e profeta kuery nhombo'eague
ha'e javi — he'i.

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

⁴¹ Fariseu kuery ijatypa rã Jesus oporandu ha'e kuery pe:

⁴² — Mba'exa tu peikuaa Cristo oikoa? Mava'e ramymino tu oiko?

Ha'e kuery ombovai:

— Davi ramymino rima — he'i okuapy.

⁴³ Jesus aipoe'i:

— Mba'exa tu ha'vy ixupe Davi “Senhor” he'i Nhe'ẽ gui? Mba'eta aipoe'i:

⁴⁴ “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry
nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i raka'e.”

⁴⁵ Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi
ri oiko? — he'i.*

⁴⁶ Ha'e rã peteĩve nombovai kuaai. Ha'e va'e ára guive neĩ peteĩve nda'ipy'a
guaxuvei ixupe oporandu aguã mba'emo re.

23

Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-52; 20.45-47

¹ Ha'e ramo heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i, guemimbo'e kuery guive:

² — Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery oguapy 'rã okuapy Moisés
renda py.

³ Ha'e nunga rupi pejapo ha'e pemoĩ porã 'rã ha'e kuery ojapo uka va'e ha'e javi.
Ha'e rami teĩ peiko eme ha'e kuery ikuaia rami, mba'eta ha'e kuery nhombo'e
teĩ ndojapoi 'rã oayvua ae.

⁴ Ha'e kuery ma nhombovoyi raxa 'rã [ndoguerop'akai va'erã py], ijaxi'y áry
oupi va'e rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma neĩ okuã py voi nanhopytyvõĩ 'rã.

* 22:31 1 Coríntios 6.14, 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 * 22:32 Êxodo 3.6 * 22:37
Deuteronomio 6.5 * 22:39 Salmo 118.26 * 22:45 Romanos 1.3,4

⁵ Ha'e kuery ikuai ha'e javi ma amboae kuery oexa aguã rive. Ha'e rami vy lei ryru'i ipyve va'e anho ojee ojokua, ha'e oao apy voi ombopotypa 'rã ipukuve va'e py.*

⁶ Okarua py ha'e onhembo'eaty py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁷ Tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã avakue oxarura vy "Xembo'ea" he'i aguã.

⁸ — Ha'e rã peẽ ma pendejeupe "Xembo'ea" peje uka aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i anho oiko penembo'ea, ha'e rã peẽ ma joegua'i meme pendekuai.

⁹ Ha'e apy yvy re avave rei pe "Oreru" peje eme, mba'eta Penderu peteĩ'i oiko yva pygua.

¹⁰ Neĩ joupe "Xererekoa" peje aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i oiko pendererekoa. Ha'e va'e ma Cristo.

¹¹ Ha'e rã peẽ kuery regua yvatekueve va'e ma pavẽ rembiguai rami 'rã pendekuai.

¹² Ha'e javive onhemboyvateve va'ekue ma omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.

Jesus "Nda'evei ete 'rã", he'iaque

¹³ — Peẽ kuery kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta yva pygua po'akaa rokẽ pemboty amboae kuery oike e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ ndapeikei 'rã, ha'e oikexe va'e pejokopa.

¹⁴ [— Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta peipe'a rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui. Ha'e penhemboeko porã ukaxe vy penhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi pepaga raxa ete 'rã.]

¹⁵ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta ye'ẽ ha'e yvy jave rupi peo 'rã peteĩ'i ri jepe pejou aguã penemimbo'erã. Ha'e gui pejou vy tata ogue'ỹ va'e pyguarã pemoingo pendegui heko vaive va'e.

¹⁶ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, joguerekoa ára revegua e'ỹ rami pendekuai ramo. Aipopeje 'rã: "Henda iky'a e'ỹ va'e ropy mba'emo oĩ va'e re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã henda iky'a e'ỹ va'e ropy ouro oĩ va'e re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague", peje.

¹⁷ Hi'arandu e'ỹ ha'e ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mava'e tu joegui omboetepevy: ouro rive, tyrã pa henda iky'a e'ỹ va'e? Mba'eta henda iky'a e'ỹ va'e ma ojapo ouro avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

¹⁸ — Peẽ kuery aipopeje avi: "Altar re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã altar áry omoĩ mbyre re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague", peje.

¹⁹ Ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mba'e tu joegui omboetepevy: mba'emo ome'ẽ mbyre, tyrã pa altar? Mba'eta altar ma ojapo hi'áry oĩ va'e avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

²⁰ Mba'eta altar re amongue oura va'e ma ha'e va'e re anho e'ỹ, altar áry oĩ va'e ha'e javi re avi oura.

²¹ Ha'e henda iky'a e'ỹ va'e ropy re amongue oura va'e ma ha'e va'e re oura, ha'e ha'e py oiko va'e re avi.

²² Ha'e yva re amongue oura va'e ma Nhanderuate renda openaaty re oura, guenda py oguapy oiny va'e re avi.

²³ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta dízimo peme'ẽ hortelã, endro ha'e cominho regua gui, ha'e rã lei regua ojapo uka pyre yvateve va'e rupi ma

* 23:5 Judeu kuery gueko rami vy ngova ha'e ojyva re ojokua 'rã hyru'i lei regua ayvu oĩa.

ndapeikoxei: ha'e va'e ma pendeko porã aguã, penhomboaxy ha'e pejerovia aguã. Ha'e va'e rupi voi pendekuai 'rãgue, amboae nunga pejapoa rami avi.

²⁴ Ára revegua e'ÿ joguerekoa pendekuai va'e, karo gui nhexĩ pemoẽ va'eri pemokõ camelo oĩ va'e.

²⁵ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta hi'árykue rupi rive pejiro karo ha'e hy'a. Ha'e rã pendepy'apy py ma oĩ pejokorea ha'e pejejoko e'ÿa anho.[†]

²⁶ Fariseu kuery ára revegua e'ÿ, karo ryepy rupi oĩ va'e ranhe peiky'a'o. Ha'e ramo ma hi'árykue rupi avi 'rã nda'iky'ai.

²⁷ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta omano va'ekue ryru omoxiimba pyre rami pendekuai. Ha'e nunga ma hi'árykue rupi iporã rei, ha'e rã ipy rupi ma omano va'ekue kãgue ha'e opa marãgua ky'akue oĩ.

²⁸ Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi avakue penderexa rã heko porã va'e merami peiko, ha'e rã pendepy'a re ma pendeko porã merami rivea ha'e pendeko vaia anho oĩ.

²⁹ — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta profeta kuery rupa áry guarã pejapo oo ra'angaa'i, ha'e pemoatyrõmba 'rã guive heko porã va'e onhono porãague.

³⁰ Ha'e vy aipopeje: “Nhaneramoĩ kuery ikuai jave ma voi jaiko va'e rire ha'e kuery rami profeta jukaa rupi nhande ndajaiko 'rãgue”, peje.

³¹ Ha'e rami vy pendejee ae pendeayvu profeta jukaare ramymino kuery peikoa rami.

³² Pejapopa ha'vy penamoĩ kuery omboypy va'ekue.

³³ Peẽ mboi joxu'u va'e regua, mba'exa 'rã tu peo jepe tata ogue e'ÿ va'e py pepaga aguã gui?

³⁴ Ha'e nunga rupi peẽ kuery pe xee ambou 'rã profeta ha'e hi'arandu va'e kuery penembo'earã. Ha'e va'e kuery regua amongue pejuka 'rã kuruxu re pemoĩ vy. Ha'e rã amboae kuery ma peinupã 'rã penhembo'eaty py, ha'e tetã nhavõ gui pemoxẽ 'rã,

³⁵ peẽ kuery ae pepaga aguã heko porã va'e ruguy omoẽague ha'e javi re, heko porã va'e Abel ruguy omoẽague guive'i Baraquias ra'y Zacarias ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e ma pejuka va'ekue henda iky'a e'ÿ va'e ha'e altar mbyte.

³⁶ Anhetẽ aipoa'e pêvy: Aÿgua kuery re ha'e nunga rekovia ha'e javi 'rã ou.

Lucas 13.34,35

³⁷ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ha'e ndea py ombou pyre kuery ita py rejapipa va'ety. Mbovykue rei e'ÿ xee aikuavãmbaxe teĩ nememby kuery, uru gua'y kue'iry opepo py oja'o'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

³⁸ Ha'e rami rire pendero opyta rivepa 'rã.

³⁹ Aipoa'e porã pêvy: Peẽ kuery ndaxerexavei ma 'rã, ovaẽ e'ÿa ja “Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re” peje aguã ára.*

24

Marcos 13.1,2; Lucas 21.5,6

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy ixupe oexa uka templo mba'emo porã gui anho ojapoague.

[†] 23:25 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery opa marãgua ojoi va'erã okaru e'ÿ mbove, nonhemongy'a ukaxeĩ vy (Marcos 7.3,4). Ha'e rã apy ma Jesus ijayvu ha'e kuery py'a re iky'a va'e oĩa re. * 23:39 Romanos 11.25-27

² Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peexa pa peva'e nunga ha'e javi? Anhetē aipoa'e pēvy: Oitypaa ramo peteive ita ndopytai 'rā amboae ita áry.

Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19

³ Oliveiras vvyty py Jesus oguapy oiny jave hemimbo'e kuery onhemboja ju hexe. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Emombe'u na orevy: Araka'e 'rā tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rā roikuaa aguā reju jevy taa, ha'e ára opa ta maa?

⁴ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'y aguā avave rei pe.

⁵ Mba'eta heta 'rā ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rā ombotavy.

⁶ Pendu avi 'rā “Joe opu'ā ma”, e'y vy “Joe opu'ā 'rā” 'ea rā. Peikuaa pota ke penhemondy e'y aguā, mba'eta ha'e nunga ranhe 'rāe oiko tei opa aguā e'y teri.

⁷ Petei-tei tetā pygua kuery opu'ā 'rā amboae tetā pygua kuery re, ha'e petei-tei regua amboae regua re 'rā opu'ā. Opa rupi oiko 'rā karuai ha'e vvy rryi.

⁸ Pova'e nunga ha'e javi ma ikuai axya ppy'i aguā.

⁹ — Ha'e va'e jave penembojexavai ha'e pendejkaa 'rā. Xerery káuxa pavē nda'ija'ei 'rā pendere.

¹⁰ Ha'e va'e jave heta 'rā ojeity uka vy jopy uka ndajoayvvei vy.

¹¹ Heta 'rā ikuai profeta ramigua rive, heta 'rā ombotavy.

¹² Ha'e gui heta-etave heko vai ramo pavē rai ojepe'a 'rā porayvua gui.*

¹³ Ha'e rā opa peve oī atā va'e ma oo jepe 'rā.

¹⁴ Nhanderuete po'akaa regua ayvu porā omombe'ua 'rā vvy jave re, ha'e javi regua oikuaa aguā. Ha'e gui mae ma opa ete 'rā.

Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24

¹⁵ — Ha'e gui henda iky'a e'y va'e py pexa 'rā ojegarupy nhomokanhyarā oī rā, profeta Daniel omombe'u ma voi va'ekue. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.)*

¹⁶ Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vvyty re.

¹⁷ Ngoo áry oī va'e togejy eme ngopy gui mba'emo oguenoē aguā,

¹⁸ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e tojevvy eme guive oparito ogueraa aguā.

¹⁹ Ha'e va'e ára nda'evai 'rā imemby rryu'i ha'e imemby kambu va'e pe.

²⁰ Pejerure ke yro'y py e'y penha aguā, neī sábadó ára py voi,

²¹ mba'eta ha'e va'e ára py ma ojexavaia ete 'rā. Jypy'i guive a'y peve ndoikoi teri ha'e ramigua ete, neī ndoikovei ma 'rā guive ha'e rami.

²² Ha'e va'e ára Nhanderuete nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rāgue. Va'eri ojeupe guarā oiporavo va'ekue re oma'ē vy omomba voi 'rā.

²³ — Ha'e gui amongue pēvy aipoe'i 'rā: “Ma'ē, apy ma Cristo”, e'y vy “Pee py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²⁴ mba'eta oiko 'rāe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rā hexa pyrā ha'e nhomondyipaará oiporavo pyre kuery voi ombotavy aguā tei, ha'eve va'e rire.

²⁵ Peiko kuaa pota ke, xee romonheangu ma voi.

²⁶ Ha'e nunga rupi xapy'a rei pēvy “Tekoa e'yā py Cristo oī”, 'ea ramo tapeo eme. Xapy'a rei “Pee oopy ma hiny”, 'ea ramo perovia eme.

²⁷ Mba'eta overa va'e minha kuaray oua katy gui oē vy oikea peve ojekuaa va'e rami avi ojekuaa 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ou rā.

* 24:12 Apocalipse 6.1-17; 2 Timóteo 3.1-9

* 24:15 Daniel 9.27; 11.31; 12.11

28 Mamo rã te'õgue ituia py xapirẽ onhemboaty 'rã okuapy.

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28

29 — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'live kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi naendyvei 'rã. Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.*

30 Ha'e gui yva re ojekuaa 'rã hexa pyrã Ava ra'y ojeapo va'ekue guigua. Ha'e ramo ha'e javi regua yvy re ikuai va'e ojae'o 'rã okuapy oexa vy Ava ra'y ojeapo va'ekue yva gui ou rã arai rupi, opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

31 Ha'e vy mimby guaxu onhe'ẽ atã reve omondouka 'rã guembiguai anjo kuery. Ha'e kuery omboatypa 'rã heruvy hembiporavo kuery irundy henda yvytu oipejua gui, yva guy jovaive gui.

Marcos 13.28-37; Lucas 21.29-36

32 — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hogue hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

33 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeayvuague ha'e javi oiko rã pexa vy peikuaa 'rã xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.

34 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Aÿgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

35 Opa 'rã yva ha'e yvy. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

36 — Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

37 Ava ra'y ojeapo va'ekue oua ára ma Noé oiko jave py oikoague rami avi 'rã oiko.

38 Mba'eta yy ou e'ỹa ja okarua ha'e oy'ua okuapy, omendaa ha'e nhomomenda guive, kanoã py Noé oikea ára peve.

39 Noexa'ãi rei okuapy raka'e, yy ou vy ogueroxyrypa heravya ára peve. Ava ra'y ojeapo va'ekue ou jave voi ha'ekue rami ae 'rã oiko.

40 Ha'e va'e jave py mokoĩ 'rã ikuai mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

41 Mokoĩ kunhague omba'eapo 'rã omongu'ia py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

42 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai mba'e ára pa pende-Senhor ou 'rãa.

43 Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Hoo va'e ma mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa oikuaa va'e rire oikuaa pota 'rãgue ngopy gui ogueraa ukapa e'ỹ aguã.

44 Ha'e nunga rupi peẽ voi peiko kuaa pota, mba'eta napexa'ãi rei jave Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã.*

Lucas 12.42-46

45 — Ha'e gui mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru aguã.

46 Ovy'a ete 'rã tembiguai ipatõ ou rã ha'e rami ojapo va'e.

47 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

48 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai heko vai vy ojeupe ae “Xepatõ ndou voi 'rã teve”, he'i 'rã.

49 Ha'e rami vy oinupãmba 'rã oirũ kuery. Ha'e rã oka'u va'e kuery reve ma okaru ha'e oy'u 'rã.

50 Ha'e rami vy tembiguai noexa'ãi reia ára ha'e ndoikuaai reia hora 'rã ipatõ ou.

* 24:29 Isafás 13.10, 34.4 * 24:30 Daniel 7.13-14 * 24:44 Lucas 12.35-40; 17.20-37, 1 Tessalonicenses 5.1-3

⁵¹ Ha'e rami rire ombopaga vy oguereko axy 'rā heko porā merami rive va'e kuery reve. Ha'e ramo ojae'o ha'e opa marā 'rā onhendu.

25

Dez kunhataïgue re ombojojaague

¹ — Ha'e va'e jave yva pygua po'akaa py oiko 'rā dez kunhataïgue guataendy ogueraa vy omenda va'e ovaexī aguā oje'oi va'e rami avi.

² Ha'e kuery regua peteī nhiruī hi'arandu e'ÿ va'e, ha'e rā peteī nhiruī ma hi'arandu va'e.

³ Hi'arandu e'ÿ va'e kuery ma guataendy ogueraa, ha'e rā tykue ma ndogueraai.

⁴ Ha'e rā hi'arandu va'e kuery ma tataendy reve tykue avi ogueraa hyru py.

⁵ Ha'e gui ma omenda va'erā ndou voi ramo kunhataïgue hopeyipa. Ha'e vy okepa.

⁶ — Pytū mbyte jave onhendu peteī ojapukai va'e: “Ou ma oiny omenda va'erā. Peē ke peovaexī”, he'i va'e.

⁷ Ha'e ramo kunhataïgue ha'e javive opu'ā vy omoatyrō guataendy.

⁸ Ha'e ramo hi'arandu e'ÿ va'e kuery aipoe'i oirū kuery hi'arandu va'e pe: “Pemboja'o na orevy penderataendy rykue, mba'eta orerataendy ma ogue ta ma”, he'i okuapy.

⁹ — Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ombovai: “Nda'evei teve, orevy oata e'ÿ aguā, ha'e pēvy voi. Tapeo ivendeaty py pejogua aguā”, he'i.

¹⁰ Ha'e gui ha'e kuery ojogua aguā oje'oi jave ovaē ma omenda va'erā. Ha'e ramo ngarua py oiko katu va'ekue oike oje'oivy hupive. Ha'e gui okē ombotyia.

¹¹ — Are ma jave kunhataïgue hi'arandu e'ÿ va'e ovaē vy ojapukai: “Senhor, Senhor, eipe'a ke okē orevy”, he'i okuapy.

¹² — Ha'e ramo ombovai: “Anhetē aipoa'e pēvy: Peē ma xee aikuaa va'e'ÿ”, he'i.

¹³ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai ára, neī hora.*

Peráta oiporuka pyre re ombojojaague

¹⁴ — Ha'e nunga oiko 'rā peteī ava oyvy gui oo ta ma vy guembiguai kuery oenoī va'e rami avi. Ha'e va'e ma guembiguai kuery pe oiporuka mba'emo oguereko va'e.

¹⁵ Ha'e vy jypygua pe ome'ē peteī nhiruī poyikue prata guigua, amboae pe ma mokoī, ha'e rā opa vygua pe ma peteī'i poyikue ome'ē. Peteī-teī oiporu kuaa-rami ome'ē. Ha'e gui mae ma oo.

¹⁶ — Peteī nhiruī poyikue jopyare oo voi mba'emo ojogua aguā. Ha'e vy teī nhiruī mboae ju onganave.

¹⁷ Ha'e rami ae mokoī poyikue jopyare voi mokoī ju ongana.

¹⁸ Ha'e rā peteī'i jopyare ma oo vy ojo'o yvy, ha'e ojaty opatō peráta.

¹⁹ — Yma ete ma rire tembiguai kuery patō ojevvy. Ha'e vy oikuaa pota ha'e kuery ojapoague re.

²⁰ Ha'e ramo teī nhiruī poyikue jopyare ou vy teī nhiruī mboae ju ogueru. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xevy pe reiporuka va'ekue peteī nhiruī poyikue prata guigua. Koo, aru peteī nhiruī mboae ju angana va'ekue.”

²¹ — Ixupe ipatō aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire romoī 'rā heta va'e re ju repena aguā. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguā py”, he'i.

²² — Ha'e gui mokoī poyikue jopyare ou vy aipoe'i: “Senhor, mokoī poyikue xevy reiporuka. Apy mokoī ju aru angana va'ekue.”

* 25:13 1 Tessalonicenses 5.1-3

23 — Ixupe ipatō aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i re repena kuaa rire romoi 'rā heta va'e re ju repena aguā. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguā py”, he'i.

24 — Opa vygua ovaē petē'i poyikue jopyare. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xee aikuaa rā ndee porayvu va'e'ỹ. Mba'eta renhotyague gui e'ỹ 'rā remono'ō, ha'e remoañague gui e'ỹ 'rā remoa'yigue, xee aikuaa rā.

25 Ha'e rami vy akyje vy peráta reiporuka va'ekue anhomí karamboae vvy guy py. Koo, aru ju namba'e peráta”, he'i.

26 — Ha'e rami rā ipatō ombovai: “Tembiguai porā e'ỹ ha'e inhate'ỹ va'e, reikuaa va'e ri ty'y anhotyague gui e'ỹ amono'ōa ha'e amoañague gui e'ỹ amoa'yigue?”

27 Ha'e rami vy xeperáta reiporu uka va'e rire peráta porua kuery pe, xee ajevvy vy hetave ju ajopy aguā.”

28 Ha'e gui amboae kuery pe ju aipoe'i: “Peipe'a ixugui prata guigua, ha'e dez oguereko va'e pe ju peme'ẽ.

29 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rā, oguereko retave aguā. Ha'e rā oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rā.

30 Ha'e gui tembiguai ovare'ỹ va'e ma pemombo oka py, pytúa py. Ha'e py ma ojae'opaa vy opa marā 'rā onhendu okuapy.”

Nhomboayvu aguā ára re ijayvu

31 — Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rā guexakā ha'e anjo kuery ha'e javive reve. Ha'e rami vy guexakāa py uguapy 'rā oiny tenda openaaty áry.

32 Ha'e gui henonde omboatypaa 'rā vvy regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo petē-teĩ omboja'o 'rā joa gui, vexa'i re opena va'e kavara mbyte gui guymba kuery omboja'oa rami avi.

33 Mba'eta omoĩ 'rā vexa'i kuery oxu e'ỹa re, ha'e rā kavara kuery ma oxua re 'rā omoĩ.

34 Ha'e gui oxu e'ỹa re ikuai va'e pe huvixave aipoe'i 'rā: “Xeru penembovy'a va'e, peju ke. Peike ke ipo'akaa py vvy itui ypy'i guive pendeivy oguereko katu va'ekue pejopy aguā.

35 Mba'eta akaruxe ramo peme'ẽ ha'u va'erā. Xey'uvei ramo peme'ẽ ay'u aguā. Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo xemovaẽ.

36 Ndaxeavei ramo xemohemonde. Xemba'eaxy rā xepou. Nhuā py xembotyā rā peju xerexa aguā”, he'i.

37 — Ha'e ramo heko porā va'e kuery oporandu 'rā: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rā roexa vy rome'ẽ re'u va'erā, ha'e ndey'uvei rā roexa vy rome'ẽ rey'u aguā?”

38 Araka'e tu oreá rupigua e'ỹ reiko rā roexa vy romovaẽ, ha'e nandeaovei rā romohemonde?”

39 Araka'e tu namba'eaxy, e'ỹ vvy nhuā py reĩ rā roexa vy roo roipou?” he'i okuapy.

40 — Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i 'rā ha'e kuery pe: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kova'e xe-irmão kuery yvyĩgueve'i va'e pe ha'e nunga pejapo nhavõ xevvy pe avi pejapo”, he'i.

41 — Ha'e gui oxua re ikuai va'e pe ju huvixa ijayvu vy aipoe'i 'rā: “Ayvu vaipy pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui. Tapeo tata ogue e'ỹ va'e anha ha'e hembigui kuery pe oguereko katu pyre katy.

42 Mba'eta akaruxe teĩ napeme'ẽi ha'u va'erā. Xey'uvei teĩ napeme'ẽi ay'u aguā.

43 Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo naxemovaẽi. Ndaxeavei teĩ naxemohemondei. Xemba'eaxy, ha'e nhuā py aĩ ramo ndapeoi xerexa aguā”, he'i.

44 — Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã ixupe: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rã roexa, e'y vy ndey'uvei rã, orea rupigua e'y reiko, e'y vy nandaeovei rã, nembra'eaxy, ha'e e'y vy nhuã py rei rã roexa teĩ noroipytyvõĩ?”

45 — Ha'e ramo ombovai 'rã: “Anhetẽ aipoa'e pëvy: Kova'e kuery yvyĩgueve'i ikuai va'e pe ha'e nunga ndapejapoi nhavõ, xevy pe avi ndapejapoi”, he'i.

46 Ha'e gui ha'e va'e kuery oo 'rã ikuai axy riaie aguã katy. Ha'e rã heko porã va'e kuery ma tekove marã e'y katy 'rã oo.*

26

Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2; João 11.45-53

1 Ha'e nunga re Jesus nhombo'epa vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

2 — Mokoĩ araa py oiko 'rã ngaru Páscoa regua, peikuaa. Ha'e gui Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã kuruxu re omoĩa aguã — he'i.

3 Ha'e gui ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery nhomboaty okuapy sacerdote yvateve va'e Caifás hery va'e ro py.

4 Ha'e py jogueroayvu Jesus ojopy nhemi vy ojuka aguã re.

5 Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'ãmba e'y aguã.

Marcos 14.3-9; João 12.1-8

6 Ha'e gui Betânia tetã py Simão lepra oguereko va'ekue ro py Jesus oĩ jave
7 hexe onhemboja peteĩ kunha. Peteĩ hyru ogueru ita xĩ va'e guigua, heakuã porã va'e hepyve va'e tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma mesa py Jesus oĩ jave onhoẽ inhakã re.

8 Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu guĩ rami ojavyky rei?

9 Mba'eta peva'e heakuã porã va'e ma heta peráta re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i.

10 Ha'e rami ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pendeayvu rei kova'e kunha va'e re? Mba'eta mba'emo porã ete ojapo xevy.

11 Ha'e rami avi iporiaukue'i ikuai riaie 'rã pendereve. Ha'e rã xee ma ndaxerexa riaie 'rã.

12 Kova'e kunha ma xerete re heakuã porã va'e onhoẽ xenhono porã rã guarã.

13 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Mamo rã yvy jave re kova'e ayvu porã omombe'ua py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Marcos 14.10,11; Lucas 22.3-6

14 Ha'e gui hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e oo sacerdote yvatekueve va'e ikuai py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

15 — Mba'e re tu peme'ẽ ta xevy, pendepo py amboaxa aguã? — he'i ramo ixupe opaga trinta hatã'i va'e prata guigua.

16 Ha'e va'e ára guive oikuaa pota oikovy ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Marcos 14.12-16; Lucas 22.7-13

17 Ngaru mbojape imbovua revegua e'y ijypya ára ma hemimbo'e kuery ou Jesus-a py. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Mamo tu reipota roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

18 Ombovai:

— Tapeo ha'vy tetã py peteĩ ava oĩa py. Ixupe aipopeje: “Orembo'ea aipoe'i uka kuri: ‘Xe'ára ovaẽ rai'i ma. Páscoa ára py rokaru 'rã ndero py xeremimbo'e kuery reve', he'i uka”, peje.

* 25:46 Apocalipse 20.11-15

¹⁹ Ha'e ramo Jesus ijayvuague rami ha'e kuery ojapo vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23; João 13.21-30

²⁰ Ka'aru'i ma jave doze guemimbo'e kuery reve ikuai mesa py.

²¹ Okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery regua peteĩ va'e xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

²² Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy omboypy peteĩ-teĩ ixupe oporandu aguã:

— Senhor, xee teve?

²³ Ombovai:

— Xereve hy'a py opo'ẽ va'e ae 'rã xejopy uka nhemi.

²⁴ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'vevei ete 'rã. Ixupe ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ijopy uka nhemiarã Judas oporandu:

— Xembo'ea, xee teve?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're — he'i.

Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.22-25

²⁶ Okaru okuapy jave Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhanderueete ogueroxy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ vy aipoe'i:

— Pejopy, pe'u. Kova'e ma xerete — he'i.

²⁷ Ha'e rire karo ju ojopy. Ogueroxy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pey'u ha'e javive.

²⁸ Mba'eta kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi ojejavague omboguepaa aguã.

²⁹ Aipoa'e pëvy: Aỹ gui ma kova'e regua uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, peê kuery reve Xeru po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.

³⁰ Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire oje'oi Oliveiras vyvty katy.

Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

³¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Kova'e pytũ ma peê kuery ha'e javive pejeity ukapa 'rã xekáuxa. Mba'eta ipara oiny: "Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã", he'i va'ekue.*

³² Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonde xee aa 'rã Galiléia katy — he'i.

³³ Pedro aipoe'i ixupe:

— Ndekáuxa ha'e javive ojeity ukapa teĩ xee any 'rã.

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru ojapukai e'ỹ mbove, mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.

³⁵ Pedro aipoe'i:

— Ndereve xejukaa 'rã teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeavyui 'rã roikuaa e'ỹa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Marcos 14.32-42; Lucas 22.40-46

³⁶ Ha'e rire'ive Jesus oo guemimbo'e kuery reve peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peguapy ke apy, pe'i py xee anhembo'e ainya ja — he'i.

³⁷ Ngupive ogueraa Pedro ha'e Zebedeu ra'y kuery mokoĩve. Ha'e vy iporiaua ha'e nda'veveia oendu.

38 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy, peikuaa pota xereve — he'i.

39 Ojepe'ave'i ovy vy ngova omovaẽ yvy re. Onhembo'e vy aipoe'i:

— Xeru, ha'eve rã xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

40 Ha'e gui guemimbo'e kuerya py ojevy vy oexa rã okepa ra'e. Ha'e ramo aipoe'i Pedro pe:

— Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei xereve peikuaa pota aguã?

41 Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ aguã. Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy — he'i.

42 Ha'e gui ojepe'a ju. Onhembo'e jevy vy aipoe'i:

— Xeru, kova'e karo gui ay'u e'ỹ re oaxa aguã nda'evei ri ramo toiko ndee reipota va'e — he'i.

43 Ha'e gui ojevy vy oexa rã okepa ju ra'e, hopeyi vaipa vy.

44 Ha'e gui oejapa ju vy mboapykuea ma oo onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

45 Ha'e vy guemimbo'e kuerya py ojevy vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pekepa teri va'e ty'y pejupy? Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

46 Pepu'ã, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.2-11

47 Jesus ijayvu teri jave ovaẽ ma ovyv hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas. Hexeve heta ete ou kyxe ha'e yvyra revegua, sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuerya gui.

48 Mba'eta ha'e kuery pe ijopy uka nhemia aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy”, he'i va'ekue.

49 Ha'e gui ma Jesus re onhemboja ovy vy aipoe'i:

— Xembo'ea, ha'eve vai pa? — he'i vyve oayvu hova py.

50 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Xeirũ, mba'e re tu reju? — he'i. Ha'e ramove ha'e kuery oupa vy Jesus re opoko, ojopy okuapy.

51 Ha'e jave Jesus revegua kuery va'e regua peteĩ oekyi xapy'a kyxe. Om boguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

52 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Emboyru ke ndekyxe, mba'eta kyxe oiporu va'ekue ma kyxe py ae ju 'rã omano.

53 Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa Xeru pe ajerure ramo a'ỹ'i ma voi doze aty anjo kuery ombou aguã?

54 Ha'e rami avi namigua ajapo va'e rire mba'exa tu ojeupity 'rãgue ipara re xerekorã oĩa? — he'i.

55 Ha'e gui ma heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã? Ko'ẽ nhavõ templo py [peẽ kuery pendekuaia rupi] aiko vy xee anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue.

56 Ha'e rami avi gui nunga oiko profeta kuery ombopara va'ekue ha'e javi ojeupitypa aguã — he'i.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery ha'e javive oeja onhamba vy.

Marcos 14.53-65; Lucas 22.63-71; João 18.12-14,19-24

57 Ha'e gui Jesus jopyare kuery ogueraa sacerdote yvateve va'e Caifás ro py. Ha'e py ma ijaty ma kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvu va'ety kuery.

58 Ha'e rã Pedro ma hakykue mombyry'i rupi oo sacerdote roka peve. Ha'e py ovaẽ vy uguapy oiny tembiguai kuery mbyte, opa peve oexa aguã.

59 Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxu okuapy hekokue ramigua mombe'uarã.

60 Ha'e rami teĩ ndojoui, mbovy e'ỹ hekokue ramigua mombe'uarã ikuai va'eri. Ha'e gui are rire mokoĩ ava ou vy aipoe'i:

61 — Peva'e ma aipoe'i: “Xepo'aka Nhanderuede pegua templo ambovaipa aguã, ha'e gui mboapy araa py ajapo ju aguã guive”, he'i va'ekue.

62 Ha'e gui sacerdote yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y po rami ndere ijayvu va'e?

63 Ha'e rami teĩ Jesus okyriřĩ.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e aipoe'i ixupe:

— Xee aipoa'e ndevy Nhanderuede oikove va'e rery rupi: Emombe'u orevy ndee pa Cristo Nhanderuede Ra'y reikoa — he'i.

64 Jesus ombovai:

— Ndee ae ri tu aipo're. Ha'e gui xee amombe'u porãve ta pẽvy: Aỹ gui ma pexa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re uguapy oiny rã, ha'e yva gui arai rupi ou ramo guive — he'i.*

65 Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oao omondoro vy aipoe'i:

— Ijayvu vai rima! Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Pendu ae ma ange'i ijayvu vai rã.

66 Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e kuery ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

67 Ha'e ramo amongue onyvõ hova re, oungapa guive. Amboae kuery ma oipete vy aipoe'i:

68 — Cristo, emombe'u ke orevy, mava'e ete pa nembota ra'e?

Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

69 Ha'e ramia ja Pedro uguapy oiny oka py. Ha'e gui hexe peteĩ kunha'i omongakuaapy onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Ndee voi teve Galiléia pygua Jesus reve reiko va'ety.

70 Ha'e rã Pedro ma ha'e javive oendua py onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ndaikuaai rima mba'e nunga re pa ndeayvua — he'i.

71 Ha'e gui oka katy oẽ ovy rã amboae kunha'i omongakuaapy ju oexa. Ha'e va'e ma aipoe'i ha'e py ikuai va'e pe:

— Peva'e ma oiko avi kuri Nazaré pygua Jesus reve.

72 Ha'e rã Pedro oendu vy oura reve onhenhomi ju:

— Xee tu rima ha'e va'e ava — he'i.

73 Ha'e ririve'i ha'e py ikuai va'e onhemboja vy aipoe'i Pedro pe:

— Anhetẽ ndee voi ha'e kuery regua reiko, mba'eta ha'e kuery rami ae ndeayvu va'e.

74 Ha'e ramo ijayvu vaikue ha'e oura reve aipoe'i:

— Xee tu ndaikuaai ha'e va'e ava! — he'i. Ha'e ramove uru ojavukai nhendu.

75 Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus ixupe aipoe'iague re: “Kuri uru ojavukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iague re. Ha'e rami vy ojepe'a vy ojae'o vaipa.

27

Marcos 15.1; Lucas 23.1,2; João 18.28-32

* 26:64 Daniel 7.13-14

¹ Ko'ëgue aje'ive reve sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy Jesus ojuka uka aguã re.

² Ha'e rami vy oipokua vy ogueraa uka, huvixa Pilatos pe ju omboaxa.

Judas ojejukaague

³ Ha'e gui ijopy uka nhemiare Judas ma Jesus ojuka ta ma okuapy rã oexa vy onhemboaxy. Ha'e vy trinta hatã'i va'e prata guigua ome'ê ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

⁴ — Ojejavy e'ÿ va'e ruguy amoë ukaa py xee ajejavy — he'i.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'e tu ore roguereko guĩ nunga reve? Ndereve ae topyta — he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo Judas ma templo ropy katy hatã'i va'e omombopa vy ojepe'a. Oo vy ojejyrvipy.*

⁶ Ha'e gui hatã'i va'e ma sacerdote yvatekueve va'e omono'õ vy aipoe'i:

— Nda'ëvei ome'ëmby ryru py nhamoĩ aguã, mba'eta tuguy repykue — he'i.

⁷ Ha'e gui jogueroayvuve rire ojogua peteĩ yvy nhae'ũ re omba'eapo va'ety gui, amboae regua omano ramo onhono porãa aguã.

⁸ Ha'e rami vy ha'e va'e yvy aÿ peve hery Yvy-Tuguy.

⁹ Ha'e rami oiko vy ojeupity profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague: “Trinta hatã'i va'e prata guigua hepyrã Israel kuery regua oikuaa va'ekue ogueraa vy.

¹⁰ Ha'e vy opaga nhae'ũ re omba'eapo va'ety yvy re. Ha'e rami ae Senhor aipoe'i uka xevy”, he'iaague.*

Marcos 15.2-15; Lucas 23.1-5,13-25; João 18.33-19.16

¹¹ Huvixave renonde Jesus hi'aĩ ramo oporandu vy aipoe'i:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

¹² Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery hexe ijayvu rei ramo mba'eve nde'i.

¹³ Ha'e ramo Pilatos oporandu ixupe:

— Nerendui ri ty'y mbovy e'ÿ ndere ijayvua rã?

¹⁴ Ha'e rami teĩ Jesus neĩ peteĩ ayvu py nombovai. Ha'e ramo huvixave onhemondy vaipa.

¹⁵ Ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e, heta va'e kuery oipota va'e rei.

¹⁶ Ha'e va'e jave py ma peteĩ oĩ nhuã py pavẽ oikuaa va'ety Barrabás hery va'e.

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery ijatypa rã Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peipota apoi pëvy: Barrabás tyrã pa Jesus, Cristo hery va'e? — he'i,

¹⁸ mba'eta oikuaa ha'e kuery ija'e e'ÿ vy rive ipo py omboaxaague.

¹⁹ Ha'e gui nhomboayvuaty py huvixa oĩ jave ta'yxy aipoe'i uka ixupe:

— Mba'eve ejapo eme peva'e ava heko porã va'e re, mba'eta ange ajexavai vaipa ra'u ikáuxa — he'i.

²⁰ Ha'e rami teĩ sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã, ha'e rã ojuka uka aguã Jesus.

²¹ Teĩgue ju ha'e kuery pe huvixave oporandu:

— Mava'e tu mokoĩve gui peipota apoi?

Ha'e kuery ombovai:

— Barrabás — he'i okuapy.

* 27:5 Atos 1.16-19   * 27:10 Zacarias 11.13

22 Pilatos oporanduve ju ha'e kuery pe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo Jesus, Cristo hery va'e re?

— Emoĩ kuruxu re! — he'i pavẽ.

23 — Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? — he'i Pilatos oporandu vy.

Ha'e rã ojapukaive tema:

— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

24 Pilatos mba'eve rei ndojapo kuaa reguai vy, ha'e pavẽ nda'eveive oje'oivy rã oexa vy ogueru ruka yy, ha'e vy heta va'e kuery oexaa py ojepoei. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma mba'eve ndarekoi kova'e [heko porã va'e] ruguy pemoẽ ukaxea reve. Pendereve ae topyta ha'e nunga!

25 Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Orere ae toĩ huguy romoẽ ukaague re ropaga aguã, orera'y kuery re guive — he'i.

26 Ha'e rami rã Pilatos ha'e kuery ayvu oendu vy opoi Barrabás. Ha'e rã Jesus ma oinupã ukapa rire omboaxa kuruxu re omoĩa aguã.

Marcos 15.16-20; João 19.2,3

27 Ha'e rire'ive huvixavea pegua xondaro kuery ma opy Jesus ogueroike vy omboaty xondaro kuery ha'e javi.

28 Ijao omboipa vy omonhemonde peteĩ ao pytã va'e py,

29 ha'e juu gui peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re, ha'e ipo oiporu kuaa regua re peteĩ takua ojopy uka. Ha'e vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojoi rei reve aipoe'i:

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

30 Ha'e gui hexe onyvõ reve takua ojopy vy oinupã inhakã rupi.

31 Ha'e gui ojoi rei pa rire ao omboi vy ijao ae py ju omonhemonde. Ha'e gui ma ogueraa kuruxu re omoĩ aguã katy.

Marcos 15.21; Lucas 23.26

32 Ha'e kuery oje'oi vy ovaexĩ peteĩ Cirene pygua Simão hery va'e. Ha'e va'e pe ogueraa uka okuapy kuruxu.

Marcos 15.22-32; Lucas 23.32-43; João 19.17-24

33 Ha'e gui ovaẽ peteĩ henda Gólgota "Akãgue renda" 'epy va'e py.

34 Ha'e vy ixupe ome'ẽ vinho iro va'e re omoirũ va'ekue. Ha'e rami teĩ oa'anga vy ndoy'uxeĩ.

35 Kuruxu re omoĩ rire oexa okuapy xorte ijao jomeme omboja'o aguã.*

36 Ha'e gui oguapypa ha'e py oarõ vy.

37 Inhakã a'iry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: "Kova'e ma Jesus, judeu kuery pegua huvixave" he'ia.

38 Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ỹa re peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

39 Ha'e rupi oaxa ovy va'e ijayvu vai oje'oivy hexe. Oakã ombovava reve aipoe'i:

40 — Ndee ma templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue, ejereraa jepe ha'vy ndee ae, Nhanderuete Ra'y ri vy. Eguejy kuruxu gui — he'i oje'oivy.

41 Ha'e rami ae avi sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery ojoi rei vy aipoe'i:

42 — Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai. Israel kuery pegua huvixave ri oiko vy toguejy kuruxu gui. Ha'e ramo jajerovia 'rã hexe.

* 27:35 Salmo 22.18

43 Nhanderuete re ojerovia rire tou ha'vy togueraa jepe, anhetê ri oayvu vy. Mba'eta “Xee ma Nhanderuete Ra'y” he'i.

44 Imonda va'e kuery hexeve kuruxu re omoĩ mbyre voi ojojai rei.

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30

45 Kuaray mbyte jave pytũmba vvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

46 Ha'e gui kuaray ojero'a jave Jesus ojapukai atã reve aipoe'i:

— Eli, Eli, lamá sabactãni — he'i, “Xeru, Xeru, mba'e re tu xereja?” he'ia.*

47 Ha'e py ikuai va'e regua oendu vy aipoe'i:

— Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.

48 Ha'e ramo ha'e kuery regua peteĩ va'e onha pojava ovy, peteĩ esponja ogueru. Vinagre py omoakỹ, ha'e takua apy re omoĩ vy omoaẽ oy'u aguã.

49 Ha'e rã amboae kuery aipoe'i:

— Tove, Elias ou vy ogueraa jepe rã jaexa aguã — he'i.

50 Ha'e gui ma Jesus teĩgue ju ojapukai atã reve omondouka onhe'ẽ.

51 Ha'e ramove henda iky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi. Yvate gui oxoro vvy peve. Vvy oryryi, ha'e itaova ovopa guive.

52 Ha'e gui vvyra rupa ikuai va'e oipe'aa ramo heta onhemboete ju iky'a e'ỹ va'e oke va'ekue,

53 ha'e vy onhono porãague gui oẽmba. Jesus onhemboete ju rire ha'e kuery voi tetã iky'a e'ỹ va'e py ovaẽ vy heta pe ojexa uka.

54 Ha'e gui ma xondaro ruvixa ha'e oirũ kuery Jesus rarõa ikuai va'e ma vvy oryryi ha'e opa mba'e oiko rã oexa vy okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetê ae ra'e peva'e ava Nhanderuete Ra'y — he'i.

55 Ha'e py heta avi ikuai kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e va'e kuery ma Galiléia guive Jesus rakykue ou vy oipytyvõ va'ekue.

56 Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago ha'e José xy Maria, ha'e gui Zebedeu ra'yxy.

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42

57 Ka'aru'i jave ou peteĩ ava Arimatéia pygua oguerékopa va'e, José hery va'e. Jesus remimbo'e oiko.

58 Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re. Ha'e ramo Pilatos ogueraa uka.

59 Ha'e ramo José ma hetekue ogueraa vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ porã va'e iky'a e'ỹ va'e py.

60 Ha'e vy onhono porã nguparã itaova re ojo'o uka va'ekue py. Ha'e gui peteĩ ita tuvixa va'e ombojere itakua rokẽ omboty aguã. Ha'e vy oo ju.

61 Ha'e ramia ja onhono porãague rexei oguapy okuapy Maria Madalena ha'e Maria mboae.

Onhono porãague huvixa oarõ ukaague

62 Ko'ẽgue mba'emo oguereko katupaa ára rire ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery nhomboaty. Ha'e gui Pilatos-a py jogueraa vy

63 aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, orema'endu'a ha'e va'e ijapu va'e oikove teri reve aipoe'iague re: “Mboapy ára rire anhemboete ju 'rã”, he'iague re.

64 Ha'e nunga rupi mboapy ára peve rearõ uka 'rãgue onhono porãague, hemimbo'e kuery ou vy hetekue re imonda e'ỹ aguã, ha'e gui heta va'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevyague rami omombe'u e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e rami ri ijapu rire jypy guare gui nda'eveive 'rã — he'i okuapy.

65 Pilatos ombovai:

* 27:46 Salmo 22.1

— Apy ma xondaro kuery ikuai. Peraa, pearō uka onhono porāague peikuaa rami — he'i.

⁶⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oarō uka onhono porāague. Omboja ita imbotoyārā oī va'e, ha'e oeja imbokuapy xondaro kuery ha'e py.

28

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10

¹ Sábado oaxa rire semana ijypya ára ko'ê rai'i jave ma Maria Madalena ha'e amboae Maria jogueraa itakua re oma'ê aguã.

² Ha'e gui yvy oryryi atã xapy'a, mba'eta peteī anjo Senhor-a guigua yva gui oguejy rã. Oguejy vy ombojere ita, ha'e vy oguapy hi'áry.

³ Ha'e va'e ma overa va'e rami ojekuaa, yro'y rami onhemondea xiimba va'e.

⁴ Ha'e rã itakua rarōa kuery okyje vy oryryipa okuapy, omanogue rami ikuai.

⁵ Ha'e gui kunhague pe anjo aipoe'i:

— Pkyje eme, mba'eta aikuaa peẽ kuery kuruxu re omoī mbyre Jesus pekaa.

⁶ Ha'e va'e ma apy noīvei, onhemboete ju ma aipoe'iague rami vy. Peju pexa onhono porāague.

⁷ Ha'e gui tapeo pojava, pemombe'u hemimbo'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevy maa, ha'e vy penerenonderã oo 'rãa Galiléia katy. Ha'e py ma pexa ju 'rã. Ha'e va'e anho areko pendeivy amombe'u va'erã — he'i.

⁸ Ha'e ramo itakua gui ha'e kuery ojepe'a vy oo pojava. Okyje ha'e ovy'a reve onha jogueravy hemimbo'e kuery pe omombe'u aguã.

⁹ Ha'e gui ma Jesus ae ovaexī ovy. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeiko porã — he'i.

Ha'e rã ha'e kuery onhemboja vy oikuavã ipy rupi, omboete.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pkyjeve eme. Tapeo pemombe'u xe-irmão kuery pe Galiléia katy oje'oi aguã. Ha'e py ma ha'e kuery xerexa 'rã.

Xondaro kuery ijapu aguã judeu kuery opagaague

¹¹ Ha'e gui kunhague oo ma ramo onhono porāague rarōa kuery regua tetã re oo vy sacerdote yvatekueve va'e pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

¹² Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery reve ha'e kuery nhomboaty vy heta ome'ê peráta xondaro kuery pe.

¹³ Ha'e vy aipoe'i:

— Aipopeje 'rã: “Pyávy roke jave hemimbo'e kuery ou vy imonda hetekue re”, peje 'rã.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei huvixave ha'e nungakue oendu ramo oreayvu 'rã hexeve, pendere mba'eve oiko e'ỹ aguã — he'i okuapy.*

¹⁵ Ha'e ramo xondaro kuery peráta ogueraa vy aipoe'i ukaague rami ijapu. Ha'e rami rire ha'e nungakue aỹ peve omombe'ua judeu kuery ikuai rupi.

Galiléia yvy re guemimbo'e kuery pe Jesus ojexa ukaague

¹⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery onze-ve ma Galiléia katy oje'oi, yvyty Jesus oikuaa uka va'ekue py.*

¹⁷ Ha'e py ma oexa vy omboete. Ha'e rã amongue ma ndoguerovia porãi.

Marcos 16.15-18; Lucas 24.44-49

¹⁸ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy aipoe'i:

— Opa mba'e py xembopo'akaa yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

* 28:14 Lucas 16.31   * 28:16 Mateus 28.7,10; Marcos 14.27,28

¹⁹ Ha'e nunga rupi tapeo, penhomoingo xeremimbo'erã ha'e javi regua gui.*
Ha'e vy pemongarai 'rã Tuu, Ta'y ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rery rupi.
²⁰ Pembo'e 'rã pẽvy ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi ikuai aguã. Ha'e rã xee ma
ko'ẽ nhavõ aiko 'rã peẽ kuery reve, opaa ára peve.

---

* 28:19 João 20.21; Atos 1.6-8

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Jesus rekokie Marcos omombe'u vy ijayvu Mateus ha'e Lucas omombe'ua rupi avi. Jypy guive Marcos omombe'u Jesus nhandereraa jepe aguã ipo'aka va'ea, mba'eta ipo'aka nhe'ẽ vai gui oipe'a aguã (1.21-27), nhomonguera aguã (1.32-34), jajejavyague ombogue aguã (2.1-12), yvytu atã omombytu'u aguã (4.35-41) ha'e omano va'ekue omboete jevy aguã (5.22-42).

Jesus ipo'akapa va'eri ndou raka'e joguereko poyi aguã, ha'e rã nhanderekovia guekove ome'ẽ aguã, ha'e ae aipoe'iague rami vy: "Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jajokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã" (10.45). Ojeupe ae "Ava ra'y ojeapo va'ekue" he'i, mba'eta Nguuetea gui ko yvy re ou vy ava ojeapo vy onhemo'yvy'i ete raka'e, kuruxu re omano guive. Ha'e rami teĩ omanoague gui onhemboete ju, ha'e guemimbo'e kuery pe ojexa uka guive. Ha'e kuery pe aipoe'i: "Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã" (16.15). Ha'e nunga rupi nhandevy pe voi omombe'ua ayvu porã Jesus nhandereraa jepea regua.

¹ Nhanderue Ra'y Jesus Cristo reko regua ayvu porã ijypya.

Mateus 3.1-6; Lucas 3.1-6

² Profeta Isaías ombopara vy aipoe'iague rami oiko: "Ne'exa, nerenonderã ambou 'rã xerembiguai. Ha'e va'e oguereko katu 'rã nderaperã.*

³ Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py ijayvu atã 'rã: 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã', he'i 'rã.'*

⁴ Ha'ekue rami ae João Batista ojekuaa raka'e tekoa e'ỹa py. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojevavyague omboguepaa aguã.*

⁵ Ha'e va'e oikoa py jogueru Judéia katy'i ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi. Ojevavyague omombe'upa ramo omongarai Jordão yakã py.

⁶ João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'a xã ma ipirekue guigua. Tuku ha'e ei ka'aguy regua ho'u oikovy.

Mateus 3.11; Lucas 3.15,16; João 1.19-28

⁷ João ayvu omombe'u vy aipoe'i:

— Xerakykue ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyive va'e vy nda'evei ajero'a vy ipy regua xã ajora aguã voi.

⁸ Xee ma romongarai yy py. Ha'e rã ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongarai.*

Mateus 3.13-17; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

⁹ Ha'e va'e jave Galiléia regua Nazaré tetã gui Jesus ou. Ha'e vy João pe onhemongarai uka Jordão yakã py.

¹⁰ Yy gui oẽ vyve oexa yva ojepe'a, ha'e apykaxu'i rami hexe Nhe'ẽ oguejy ouvy rã.

¹¹ Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13

* 1:2 Malaquias 3.1   * 1:3 João Batista ma Jesus raperã oguereko katua rupi ijayvu raka'e, mba'eta heta va'e kuery pe omombe'u oikovy opa marã rei ikuai'a gui ojepe'a vy Jesus re ojerovia aguã (Isaías 40.3).   * 1:4 João 1.6-8,19-23   * 1:8 Atos 19.4

¹² Ha'e rire'ive tekoa e'ÿa katy Nhe'ẽ ogueraa.

¹³ Ha'e py ma quarenta ára oĩ Satanás oeko a'ã rã. Mymba inharõ va'e mbyte py oĩ teĩ anjo kuery opena.*

Mateus 4.12-17; Lucas 4.14,15

¹⁴ Nhuã py João ombotyta ma rire Jesus ojevy ju Galiléia katy, Nhanderuete guigua ayvu porã omombe'u vy.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i:

— Ára ojeupity ma, namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã. Pejeko rerova, ha'e perovia ayvu porã.

Mateus 4.18-22; Lucas 5.1-11

¹⁶ Galiléia yupa vyvry rupi oiko vy oexa mokoĩ joegua Simão ha'e André. Ha'e kuery ma pira mbo'aa rupi ikuai vy yy py pira mbo'aa omombo okuapy.

¹⁷ Ha'e va'e kuery pe Jesus aipoe'i:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

¹⁸ Ha'e ramove ha'e kuery oejapa vyvoi pira mbo'aa, ha'e oje'oi hupive.

¹⁹ Oove'ia py oexa Zebedeu ra'y Tiago ha'e tyvy João, kanoã py pira mbo'aa omoatyřõ okuapy rã.

²⁰ Ha'e vyve oenoĩ. Ha'e rã ha'e kuery ma nguu Zebedeu ha'e hembiguai kuery kanoã py oeja vy oo Jesus rakykue.

Lucas 4.31-37

²¹ Ha'e rire ovaẽ Cafarnaum tetã py. Sábado ára py onhembo'eaty oĩ va'e py oo nhombo'e vy.

²² Nhombo'e rã pavẽ oendu vy onhemondyĩ okuapy, mba'eta opo'akaa rupi ijayvu, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ÿ.

²³ Are'ÿ'i re onhembo'eaty py ou peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

²⁴ — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu ndee rereko orereve? Oremokanhy aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guiguaiky'a e'ÿ va'e reikoa — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyriri, ha'e ejepe'a upe va'e ava gui — he'i.

²⁶ Ha'e ramo nhe'ẽ vai omboryrypa ha'e ojapukai atã reve ojepe'a ixugui.

²⁷ Ikuai va'e kuery ha'e javi onhemondyipa vy oporandu joupe-upe:

— Mba'erã 'rã nda'u guĩ ramigua oiko? Mba'emo pyau re nhombo'earã teve? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai voi onhe'ẽ rendu — he'i okuapy.

²⁸ Ha'e rire Galiléia vyvry katy ha'e javi rupi onhendu Jesus mba'emo porã ojapoague.

Mateus 8.14,15; Lucas 4.38,39

²⁹ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Tiago ha'e João reve jogueraa Simão ha'e André ro py.

³⁰ Oo py ma Simão raixo ipire raku oupy. Ha'e ramo Jesus pe omombe'ua imba'eaxya.

³¹ Ha'e ramo onhemboja vy ipo re ojopy ramove ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Lucas 4.40,41

³² Ka'aru kuaray oike ta ma jave Jesus-a py oguerua imba'eaxy va'e ha'e anha gui oiko axy va'e ha'e javi.

³³ Tetã pygua kuery ha'e javi onhemboaty avi okẽ py.

* 1:13 Hebreus 2.18, 4.15

³⁴ Ha'e ramo heta omonguera opa marāgua mba'eaxy gui oiko axy va'e, heta avi anha oipe'a omboayvu e'ỹ re, mba'eta ha'e kuery oikuaa mava'e paa.

Lucas 4.42-44

³⁵ Ko'ẽ rai ramove Jesus opu'ã vy oo peteĩ henda tekoa e'ỹa oĩ va'e katy. Ha'e py ma onhembo'e oiny Nhanderujete pe.

³⁶ Ha'e ramo Simão ma ou oeka vy, hupive ikuai va'e reve.

³⁷ Ojou vy aipoe'i:

— Pavẽ rei ndereka.

³⁸ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Amboae henda katy jaa kii rai'i tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e py voi ayvu amombe'u aguã, mba'eta ha'e rami aguã ae aju — he'i.

³⁹ Ha'e rami vy Galilía yvy ha'e javi rupi oiko. Ha'e pygua onhembo'eaty ikuai va'e rupi omombe'u ayvu, oipe'a guive anha kuery.

Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16

⁴⁰ Hexe onhemboja ouvy peteĩ lepra revegua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ reve ojerure:

— Lepra gui xeky'a'oxe vy xeky'a'o 'rāgue — he'i.

⁴¹ Jesus omboaxy vy okuave'ẽ, ha'e hexe opoko vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i.

⁴² Ha'e ramove lepra okanhymba ramo okuera.

⁴³ Ha'e gui ixupe ijayvuvu imondovy

⁴⁴ vy aipoe'i:

— Emombe'u eme avave rei pe. Va'eri tereo sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguã — he'i.

⁴⁵ Ha'e rami teĩ ava va'e oo vy opa rupi omombe'u. Ha'e rami rire tetã ikuai va'e rupi nda'evevei Jesus ovaẽ aguã. Tekoa e'ỹa rupi rive oiko mombyry. Ha'e ramo opa rupi gui jogueru oĩa py.

2

Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26

¹ Kueve ma rire Jesus ovaẽ ju Cafarnaum py. Ha'e ramove opa rupi omombe'upaa oo py oĩa.

² Heta ete oo ramo okẽ rexei'i oĩ aguã voi nda'evei. Ha'e rã ha'e kuery pe ayvu omombe'u.

³ Oĩa py peteĩ oguata e'ỹ va'e oguerua. Irundy avakue ogueru teĩ

⁴ heta va'e kuery gui nda'evei hexe onhemboja aguã. Ha'e ramo oĩa áry oo ao'ia oipe'a vy oipe'aague rupi omboguejy imba'eaxy va'e hupa reve.

⁵ Ha'e kuery ojeroviaa Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ỹ va'e pe:

— Xera'y, rejejavyague omboguepaa ma — he'i.

⁶ Ha'e gui kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e py oguapy okuapy va'e opy'a py aipoe'i:

⁷ — Mba'e re tu po rami ijayvu? Po ramigua ma ayvu vai. Mava'e tu ombogue kuaa joeko vaiague, peteĩ'i e'ỹ vy? Ha'e va'e ma Nhanderujete — he'i okuapy.

⁸ Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendeyp'a py?

⁹ Mba'exa nda'u ndaxyive xeayvu aguã oguata e'ỹ va'e pe: “Rejejavyague omboguepaa ma” tyrã pa “Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo”, ha'e aguã?

¹⁰ Ha'e rami avi peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

11 — Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.*

12 Ha'e ramove opu'ã vy oupi ngupa ituiaty, ha'e oê ovy pavê oexaa gui.

Ha'e kuery onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Guĩ ramigua jaexa va'e'ỹ teri aỹ peve.

Mateus 9.9; Lucas 5.27,28

13 Teĩgue ju Jesus oo yupa katy. Heta va'e kuery ha'e javi ou ovaexĩ aguã. Ha'e ramo ombo'e.

14 Oovea py oexa Alfeu ra'y Levi imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramove opu'ã vy oo hupive.

Mateus 9.10-13; Lucas 5.29-32

15 Ha'e gui Levi ro py Jesus oĩ mesa py. Hexeve ha'e hemimbo'e kuery reve heta ikuai imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'ekue, mba'eta ha'e kuery ma Jesus rupive ikuai va'ety meme.

16 Ha'e rã fariseu kuery regua kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e ma oexa okuapy Jesus okaru rã heko vai va'ekue ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery reve. Ha'e rami vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu Jesus okaru [ha'e oy'u] ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavypa va'e kuery reve?

17 Ha'e nunga Jesus oendu vy ombovai ha'e kuery pe:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota. Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e anho.

Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39

18 João remimbo'e ha'e fariseu kuery okaru e'ỹ re jepi 'rã ikuai. Ha'e ramo amongue ou vy oporandu Jesus pe:

— Mba'e nunga rupi tu João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery okaru e'ỹ re jepi ikuai, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami nda'ikuai?

19 Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Any, omenda va'e oĩ teria ja ha'e kuery nda'ikuai 'rãe okaru e'ỹ re.

20 Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e jave mae 'rã ha'e kuery okaru e'ỹ re ikuai.

21 — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao ymague gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

22 Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyruí 'rã vinho pyau. Ha'e rami e'ỹ rã ombovaipa 'rã hyru. Vinho ha'e hyru ivaipa 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ.

Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5

23 Peteĩ sábadó ára py Jesus guemimbo'e kuery reve oaxa ovy trigoty rupi. Hemimbo'e kuery ma ooa rupi oipo'o heravy hi'a.

24 Ha'e ramo fariseu kuery ha'e nunga oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, mba'e re tu neremimbo'e kuery ojapo sábadó py nda'evei va'eri?

25 Ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi ojexavai ha'e okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

26 Mba'eta Nhanderuete ro py oike raka'e sacerdote yvateve va'e Abiatar oĩ jave py, ha'e vy ho'u mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã

* 2:11 João 10.37,38

nda'evei va'eri, sacerdote pe anho ha'eve. Ngupive ikuai va'e pe voi ome'ẽ avi – he'i.

²⁷ Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Sábado ára ma avakue pe oejaa raka'e, ha'e rã sábado pe avakue oejaa nda'ei.

²⁸ Ha'e nunga rupi Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

3

Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11

¹ Teĩgue ju Jesus ovaẽ onhembo'eaty py. Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e.

² Ha'e py ikuai va'e ma Jesus re oexa pota okuapy, sábado py rã pa nhomonguera ra'ea oexa aguã, ijayvu reixe vy.

³ Ha'e rã Jesus ma ava ipo piru va'e pe aipoe'i:

– Eju mbyte katy.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery pe ranhe oporandu:

– Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? – he'i. Ha'e rami teĩ okyiririmba okuapy.

⁵ Ha'e ramo ipoxy ha'e iporiau rei reve oma'ẽ ijyvýry ikuai va'e re, ha'e kuery inhakã ratã ramo. Ha'e vy aipoe'i ava pe:

– Embo'yvi ndepo.

Ha'e ramo opo ombo'yvi vyve okuera.

⁶ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy hovai jogueroayvu Herodes-a katygu kuery reve. Marã rami pa ojuka uka aguã re ijayvu okuapy.

Ye'ẽ rembe re heta omongueraague

⁷ Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery reve oje'oi yupa katy. Heta ete ou Galiléia gui, Judéia,

⁸ Jerusalém, Iduméia, Jordão yakã rovaigua, Tiro ha'e Sidom gui avi heta ete ou. Jesus mba'emo ojapague omombe'ua rã oendu vy jogueru oia py.

⁹ Ha'e ramo guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i peteĩ kanoã ogueru aguã ha'e oĩ aguã, heta va'e kuery omboty rei e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta heta omonguera ramo imba'eaxy va'e kuery nhomoanha-anha jogueruvy hexe opokoxe vy.*

¹¹ Nhe'ẽ vai revegua voi oexa vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojapukai reve aipoe'i:

– Ndee ma Nhanderuete Ra'y.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ijayvu atã oikuaa uka e'ỹ aguã re.

Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16

¹³ Ha'e rire vyvty oĩ va'e áry oẽ vy oenoĩ ha'e ae oipota va'e kuery. Ha'e ramo oia py ha'e kuery ou.

¹⁴ Ha'e ramo doze oiporavo hexeve ikuai va'erã, ha'e gui ayvu omombe'u aguã katy omoudouka aguã,

¹⁵ ha'e ipo'akaa rupi anha kuery oipe'a aguã guive.

¹⁶ Doze oiporavo va'ekue ma pova'e: Simão hery mboærã Pedro omoĩ va'ekue,

¹⁷ ha'e gui Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery reryrã omoĩ Boanerges, “Yapu va'e ra'y kuery” he'ia.

¹⁸ Ha'e gui André, Filipe, Bartolomeu, Mateus, Tomé, Alfeu ra'y Tiago, Tadeu, Simão Zelote,

* 3:10 Mateus 4.23-25; Lucas 6.17-19

¹⁹ Ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23

²⁰ Ha'e ramo ngoo katy ju oo. Ha'e ramive ma heta ete ju onhemboaty ramo neĩ okaru aguã ma voi nda'evei.

²¹ Jesus retarã kuery ha'e nunga oendu vy ou ogueraa aguã, mba'eta omombe'ua rã oendu na'inhakã porãveia rami.

²² Ha'e py ikuai avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Hexe tu anha ruvixa Belzebu rima onhemonde. Anha po'akaa rupi ae rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.*

²³ Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy ha'e kuery pe ijayvu mba'emo re ombojoja reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu anha ha'e ae onhemoxê?

²⁴ Mba'eta joa pygua meme joe opu'ã vy nhomomba 'rã.

²⁵ Peteĩ oo pygua meme joe opu'ã vy nhomomba avi 'rã.

²⁶ Ha'e rami ae avi anha kuery jomeme opu'ã vy joo rami e'ỹ ikuai va'e rire nda'ikuaivei 'rãgue, okanhymba 'rã guive.

²⁷ — Avave rei ma ndoikei 'rã ava ojeroviave va'e ro py imba'e rei-rei re imonda aguã, oipokua ranhe e'ỹ re. Oipokua rire vy 'rãe oipe'apa.

²⁸ — Anhetê aipoa'e pendevy: Avakue ojevavyague ha'e ijayvu vaiague ombogua aguã ma ha'eve meme.

²⁹ Ha'e rã Nhe'ê Ky'a E'ỹ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã, ha'e nunga jejavya ma ombogua va'erã e'ỹ — he'i.

³⁰ Po rami ijayvu mba'eta “Hexe anha onhemonde” he'i okuapy ramo.

Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21

³¹ Ha'e rami jave ovaẽ ixy, tyvy ha'e heindy kuery. Oka py ikuai py oenoĩ uka.

³² Ha'e ramo heta ijyvýry uguapy okuapy va'e aipoe'i ixupe:

— Pee oka py ma ndexy, nderyvy ha'e nereindy kuery ikuai. Ndereka vy je ou — he'i.

³³ Ha'e ramo ombovai:

— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery?

³⁴ Ha'e oyvýry uguapy va'e kuery re oma'ê vy aipoe'i:

— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

³⁵ Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

4

Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Teĩgue ju Jesus nhombo'e oiny yupa yvýry. Ha'e py heta ikuai ramo peteĩ kanoã py oĩ. Yy rembe re heta va'e kuery ikuai gui mombyry'i uguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ye'ê rembe re ikuai, ita ku'i reia py.

² Ha'e gui opa mba'e re ombo'e mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

³ — Pejapyxaka ke. Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ rã amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

⁵ Amboae ma itaty vy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombiru, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a rire juu yvate vy ojukapa. Ha'e ramo ndai'ai.

* 3:22 Lucas 12.10 * 3:35 Hebreus 2.11,12

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma henhoĩ porã, yvate ha'e hi'a porã guive. Trinta, sessenta, cem ha'yĩ peve oiko peteĩ-teĩ gui — he'i.

⁹ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15

¹⁰ Jesus-a gui ojepe'apaa ma ramo hupive ikuai va'e hemimbo'e kuery doze va'e reve ou vy oporandu okuapy mba'emo re ombojoja vy ayvu omombe'u va'ekue re.

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

— Pendevy pe Nhanderuate oikuaa uka ipo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery ma mba'emo re ambojojaa rupi anho 'rã ambo'e,

¹² ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã, ojeko rerova e'ỹ aguã ndoperdoai aguã — he'i.*

¹³ Ha'e gui ma ha'e kuery pe oporandu:

— Napendu kuaai teve mba'e nunga re ambojoja vy pa pova'e ayvu amombe'uague? Mba'exa tu ha'vy pendu kuaa ta ayvu amombe'u va'e ha'e javi?

¹⁴ Ha'e gui mba'emo moaĩa ma omoaĩ ayvu.

¹⁵ Po rami ikuai tape vy'yry omoaĩ mbyre rami: Ayvu oendu vy ojapyxaka teĩ Satanás ou vy ayvu oipe'a 'rã ha'e kuery re oĩ va'ekue.

¹⁶ Ha'e gui po rami ma itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai: Ayvu oendu vy ojopy vyvoi 'rã ovy'a reve.

¹⁷ Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai. Are'ỹ'i re ovaẽ 'rã imoingo axyarã, ha'e ayvu porã káuxa ijavyky reiarã. Ha'e nunga oiko rã ayvu porã rupi ikuaiague gui ojepe'apa 'rã.

¹⁸ Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu avi,

¹⁹ teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openave vy, peráta, opa marãgua ojou porãve vy noendu potavei 'rã ayvu. Ha'e rami vy ndai'ai.

²⁰ Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy 'rã, hi'a porã 'rã guive trinta, sessenta, cem peteĩ-teĩ gui.

Lucas 8.16-18

²¹ Ha'e gui aipoe'i avi:

— Tataendy nda'u nhamoendy vy jajao'i 'rã ri ajaka py, ha'e e'ỹ vy tupa guýry 'rã ri nhamoĩ? Any, imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi imoiny.

²² Mba'eta ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

²³ Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu — he'i.

²⁴ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

— Peikuaa pota porã ayvu pendu va'e re. Mba'eta joupe pejapague rami ae 'rã ojapoa pendevy, ojapoave 'rã guive.

²⁵ Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue.*

Mba'emo ra'yĩ re ombojojaague

²⁶ Aipoe'i avi:

— Nhanderuate po'akaa py oiko 'rã yvy re ava mba'emo ra'yĩgue onhotỹ va'e rami.

²⁷ Mba'eta oke 'rã pyávy, ha'e rã ára py ovy 'rã. Ha'e ramia ja ha'yĩgue henhoĩ ha'e yvate 'rã marã rami paa oikuaa e'ỹ re.

* 4:12 Isaías 6.9-10   * 4:25 Mateus 13.10-15; Lucas 8.18; Tiago 1.22-25

²⁸ Yvy ae ojapo 'rā hi'a aguā rami. Jypy'i ma henhoĩ, ha'e gui ipoty, ha'e gui ma ha'yĩ omonyẽ 'rā hi'a.

²⁹ Hi'a ijajupa ma ramo ojayaa 'rā kyxe py, mba'eta ovaẽ ma omono'õ aguā.

Mateus 13.31,32; Lucas 13.18,19

³⁰ Aipoe'ive ju:

— Marā ramigua nda'u Nhanderuete po'akaa py oiko va'e reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguā?

³¹ Mostarda ra'yĩ re ha'eve, mba'eta ha'yĩgue ikuai va'e gui ruxāve'i va'e 'rā nhanhotỹ.

³² Ha'e gui nhanhotỹ ma rire yvate 'rā, mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rā guive. Hakā voi tuvixa ramo guyra'i oveve va'e ou vy kuaray'ã py ojapo 'rā guaityrã.

Mateus 13.34,35

³³ Heta ayvu ha'ekue ramigua omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy, ojapyxaka va'e kuery oendu kuaa peve.

³⁴ Ha'e rami avi mba'emo re ombojoja e'ỹ re nda'ijayvui ha'e kuery pe. Ha'e rā guemimbo'e kuery pe ma omombe'u porāve kuerei 'rā ha'e kuery ae'ia py.

Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25

³⁵ Ha'e va'e ára ka'aru'i Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jaaxa yupa rovaigua re — he'i.

³⁶ Ha'e ramo heta va'e kuery omondoukapa ma vy ogueraa Jesus kanoã py oĩague reve ae. Ha'e rā amboae kuery ma kanoã mboae py oo hakykue.

³⁷ Ha'e gui ou yvytu atã ramo kanoã re yai ojeapi-api. Ha'e ramo kanoã py yy tynyẽ ta ma.

³⁸ Ha'e rā Jesus ma kanoã revi katy oke oupy akāngyta áry. Ha'e ramo omomyĩ vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ndee nerepenai va'e ty'y nhamanomba taa re?

³⁹ Ha'e ramo ovy vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Epytu'u, ekyriřĩ ke — he'i. Ha'e ramove yvytu opytu'u, yai okyriřĩmba guive.

⁴⁰ Ha'e gui ma aipoe'i:

— Mba'e re tu guĩ rami pekyjepa? Mba'e re tu noĩ pejeroviaa? — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy joupe-upe ju aipoe'i:

— Marā ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e ye'ẽ voi onhe'ẽ rendu aguā?

5

Mateus 8.28-33; Lucas 8.26-34

¹ Ha'e rire yupa rovaigua re ovaẽ Gerasa pygua kuery yvy re.

² Oguejy ramove yvyra rupa oĩ va'e gui ovaexĩ ouvy peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e.

³ Ha'e va'e ma itakua rupi tema oiko. Neĩ corrente py teĩ avave rei nomomby-taai.

⁴ Mba'eta ojopya vy ipy rupi corrente py ojokuaa teĩ omondo kuerei 'rā, ipy joko ferro guigua voi omondopa. Avave rei nda'ipo'akaai hexe.

⁵ Pytũ nhavõ ha'e ára pukukue re ojapukai oikovy itakua rupi, yvyty áry guive. Onheungapa rei oikovy ita re.

⁶ Ha'e gui ma mombyry gui oexa Jesus. Ha'e vy onha ouvy vy omboete.

⁷ Ojapukai reve aipoe'i:

— Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y Jesus, mba'e tu ndee rereko xereve? Nhanderuete rery rupi ajerure xemoingo axy e'ỹ aguā — he'i,

⁸ mba'eta nhe'ẽ vai pe Jesus aipoe'i ae ma: “Ejepe'a ke upe va'e ava gui.”

⁹ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Marã rami tu nderery?

Ombovai:

— Xerery ma Heta va'e, mba'eta heta orekuai — he'i.

¹⁰ Ha'e vy ojerure ha'e va'e vvy gui oipe'a e'y'ã aguã.

¹¹ Ha'e'i py heta ikuai poryko vvyty áry okaruaty py.

¹² Ha'e ramo nhe'ẽ vai kuery aipoe'i Jesus pe:

— Oremondouka 'rãgue poryko kuerya katy ha'e kuery re ju roĩ aguã — he'i.

¹³ Ha'e ramo Jesus omondouka. Ha'e gui nhe'ẽ vai kuery ojepe'a vy poryko re ju onhemonde. Dois mil poryko rãnda'u ikuai. Ha'e gui poryko kuery onhemondyipa vy vvy'ã guy katy onha oje'oivy, ha'e yy py ho'apa vy oy'upa.

¹⁴ Poryko re opena va'e kuery onhamba jogueravy tetã katy, ha'e mba'ety rupi ikuai va'e kuery pe guive omombe'u aguã.

Mateus 8.34; Lucas 8.35-39

Ha'e ramo ha'e pygua kuery oupa oexa aguã oiko va'ekue.

¹⁵ Jesus oĩa py ha'e kuery ovaẽ vy oexa ava anha kuery onhemondeague va'e onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ramo. Ha'e rami vy ndaekorãvei rei okuapy.

¹⁶ Ha'e nunga hexaare kuery omombe'upa ava anha onhemondea va'e re oiko va'ekue, ha'e poryko re guive.

¹⁷ Ha'e rami vy Jesus pe ojerure okuapy ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã.

¹⁸ Ha'e ramo kanoã py Jesus oĩ ramo ava anha onhemondeague va'e ojerure hupive oo aguã.

¹⁹ Ha'e rami teĩ Jesus ndogueraai. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ndero katy, ha'e neretarã kuery pe emombe'u Senhor nemboaxya rupi ojapo va'ekue ha'e javi — he'i.

²⁰ Ha'e ramo oo vy Decãpolis tetã rupi omboypy omombe'u aguã ixupe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo onhemondyĩ pavẽ.

Mateus 9.18,19; Lucas 8.40-42

²¹ Yy rovaigua re kanoã py Jesus oo ju ramo heta ete oje'oi avi ye'ẽ rembe re oĩa katy.

²² Ovaẽ avi peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua ruvixa. Ha'e va'e ma oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde.

²³ Ha'e vy ojerure ete:

— Xerajy'i omano rai'i ma oupy. Eju ke hexe epoko, okuera vy oikove nho aguã — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Jesus oo hexeve.

Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48

Heta va'e kuery omboty rei oje'oivy hupive.

²⁵ Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e.

²⁶ Poropoanoa kuery opa marã oguereko va'ekue, ha'e kuery pe kunha va'e mba'emo oguereko va'ekue ha'e javi ma ome'ẽ teĩ ndokueraai. Ha'e rami 'rãgue py nda'eveive tema ovy.

²⁷ Jesus mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã kunha va'e oendu vy hakykue gui ou. Heta va'e mbyte gui opoko ijao re,

²⁸ mba'eta aipoe'i vy: “Ijao re rive apoko teĩ akuera 'rã” he'i.

²⁹ Ha'e ramove imba'eaxy opytu'u vyvoi, guete re oendu omba'eaxy gui okuera ma ra'ea.

³⁰ Ha'e gui Jesus oikuaa vyvoi ixugui ipo'akaa oẽ rã. Ha'e vy heta mbyte pyve ojere vy oporandu:

— Mava'e tu xere opoko?

³¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ombovai:

— Mba'e re tu teta nemboty rei va'eri “Mava'e tu xere opoko?” 're?

³² Ha'e gui Jesus ovyvry rupi oma'ẽ ho'amy, mava'e pa hexe opoko va'ekue oexa aguã.

³³ Ha'e ramo kunha va'e ma okueraague oikuaa vy okyje va'eri oryryipa reve ou. Henonde guenapy'ã re oĩ vy omombe'u oiko va'ekue.

³⁴ Ha'e ramo aipoe'i:

— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke, tanemba'eaxyve eme.

Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56

³⁵ Jesus ijayvu teri ho'amy reve amongue ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy tuu pe aipoe'i okuapy:

— Nderajy omano ma. Mba'erã tu remoangeko teri porombo'ea?

³⁶ Ha'e rã Jesus ma ha'e nunga ayvu re nopenai. Ha'e vy onhembo'eaty pygua ruvixa pe aipoe'i:

— Enhemondyi eme, ejerovia tema — he'i.

³⁷ Avave rei ndogueraai ngupive, Pedro, Tiago ha'e tyvy João e'ỹ vy.

³⁸ Onhembo'eaty pygua ruvixa ro py Jesus ovaẽ vy oendu opa marã onhendu va'e, ojae'o ha'e haxẽ-axẽ va'e guive.

³⁹ Ha'e oike vy aipoe'i:

— Mba'e re tu opa marã penhendu pejae'o vy? Kunha'i nomanoi, oke rima — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo ojoi rei okuapy. Ha'e gui omoẽ ukapa ma rire kunha'i va'e ituia py ogueroike tuu, ixy ha'e ngupive ogueraa va'ekue.

⁴¹ Ipo re ojopy vy aipoe'i:

— Talitá cumi — he'i, “Kunha'i, evy ke”, he'ia.

⁴² Ha'e ramove kunha'i va'e opu'ã vy uguata. Doze ma'etỹ ma uguereko. Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.

⁴³ Ha'e rã Jesus aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã. Ha'e gui omongaru uka kunha'i va'e.

6

Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30

¹ Ha'e gui Jesus guekoa katy oo guemimbo'e kuery reve.

² Sábado ovaẽ ramo nhombo'e onhembo'eaty py.

Nhombo'e rã heta oendu vy onhemondyipa, ha'e vy aipoe'i:

— Magui nda'u ha'e rami oikuaa? Mba'exa tu ha'e ramigua 'arandu ixupe ome'ẽa? Mba'exa nda'u mba'emo porã ojapo opo py?

³ Peva'e e'ỹ ri nda'u oo apoa, ha'e Maria memby, Tiago ryke'y, José, Judas ha'e Simão ryke'y? Ha'e apy nhanembyte rupi e'ỹ teve ikuai heindy kuery? — he'i okuapy. Ha'e vy ndojou porã.*

⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Neĩ peteive profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porã va'erã — he'i.

⁵ Ha'e rami rã ha'e py nda'evei mba'eve ojapo aguã opa'akaa rupi. Mbovy'i re opo omoĩ vy omonguera mba'eaxy gui.

⁶ Ha'e kuery ndojeroviaia oexa vy onhemondyi. Ha'e rami vy tekoa ha'e katy rai-rai'i oĩ va'e rupi oo nhombo'e aguã.

Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6

⁷ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai re. Ha'e vy mokõ-mokõ omondouka.

⁸ Ha'e kuery pe aipoe'i:

* 6:3 João 1.11

— Mba'eve peraa eme tape rupi peguataa rupi, peteĩ popoka e'ỹ vy, neĩ mbojape, voko, neĩ peráta nda'evei.

⁹ Pendepey regua pemoĩ aguã ha'eve teĩ peraa eme mokoĩ kamixa.

¹⁰ Ha'e gui peteĩ oo py pevaẽa py ae 'rã pepyta ha'e va'e tekoa gui peove peve.

¹¹ Ha'e rã tekoa py napenemovaẽai ha'e pendeayvua noendu potaai ramo pejepe'a 'rã ha'e gui. Ha'e pendepey regua gui peity-ity 'rã vvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.*

¹² Ha'e gui ma hemimbo'e kuery oje'oi vy heta va'e kuery pe omombe'u ojeko rerova aguã.

¹³ Oipe'a reta anha kuery, ha'e heta avi imba'eaxy va'e omonguera azeite oikyty reve.

Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9

¹⁴ Jesus re opa rupi ima'endu'aa ramo huvixave Herodes avi oendu. Ha'e va'e pe amongue aipoe'i avi:

— João Batista rima omanoague gui onhemboete ju. Ha'e vy 'rãe mba'emo ojapo oikovy opo'akaa rupi.

¹⁵ Amboae ju aipoe'i ixupe:

— Elias rima — he'i.

Ha'e gui amboae ju aipoe'i:

— Peteĩ profeta oiko, yma oiko va'ekue ramigua rima — he'i.

¹⁶ Ha'e rã Herodes ma ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— João akã xee ae ajaya uka va'ekue ri nhi'ã onhemboete ju — he'i.

¹⁷ Mba'eta Herodes ae João ojopy vy nhuã py ojokua uka va'ekue guyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa, hexe omenda rire.

¹⁸ Mba'eta ixupe João “Nda'evei nderyvy ra'yxy rereko aguã” he'i ramo.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Herodias ndoayvui vy ojukaxe teĩ nda'evei,

²⁰ mba'eta João pe Herodes “Heko porã ha'e iky'a e'ỹ va'e” he'i vy okyje. Ha'e rami vy opena porã. Ijayvua oendu vy ndoikuaai rei teĩ ojapyxaka porã.

²¹ Peteĩ ára ta'yxy oipotaa rami oiko. Herodes ituiague ára py ngaru ojapo guembigua kuery yvatekueve reve, xondaro ruvixa ha'e Galiléia pygua huvixa kuery pe guive.

²² Ha'e kuery ikuaia py Herodias memby oike vy ojeroky ramo Herodes ha'e oenoĩ uka va'ekue oexa vy ojou porã okuapy. Ha'e ramo kunhataĩ pe huvixa aipoe'i:

— Ejerure reipota va'e re, xee ame'ẽ 'rã.

²³ Oura guive:

— Mba'emo areko va'e mbyte rupi peve rejerure teĩ ame'ẽ 'rã — he'i.

²⁴ Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oxy pe ranhe oporandu:

— Mba'e nunga re tu tajerure?

Ixy ombovai:

— João Batista akãgue re — he'i.

²⁵ Ha'e ramove huvixa oĩa py ju ou pojava vy aipoe'i:

— Aipota aỹ'i ma voi xeve reme'ẽ João Batista akãgue peteĩ hy'a py — he'i.

²⁶ Ha'e ramo huvixa iporiau vaipa, teĩ mesa py hexeve ikuai va'e oendua py oura rire nda'evei ndojapoi aguã.

²⁷ Ha'e rami vy ijukaarã omondouka vy ijayvu João akãgue ogueru aguã. Ha'e ramo nhuã py oo vy ojaya inhakã,

²⁸ ha'e peteĩ hy'a py ogueru. Kunhataĩ pe ome'ẽ rã oxy pe ju ogueraa.

* 6:11 Atos 13.50,51; 18.6

²⁹ João remimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã huparã ojapo pyre py.

Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

³⁰ Ha'e gui Jesus oĩa py apóstolo kuery ojevypa ju vy ixupe omombe'u ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi.

³¹ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jaje'oi nhande kuery ae'i japytu'u ranhe peteĩ henda tekoa e'ỹa py — he'i, mba'eta heta oo ha'e ou va'e gui ha'e kuery okaru aguã ma voi nda'evei.

³² Ha'e rami vy ha'e kuery ae'i kanoã py oje'oi tekoa e'ỹa katy.

³³ Ha'e kuery oje'oi rã heta oexa. Oexa kuaa vy tetã ikuai va'e ha'e javi gui onha jogueravy ha'e katy. Yvy rupi oo vy ha'e kuery ranhe ovaẽmba.

³⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vyve heta ikuai va'e oexa. Ha'e vy omboaxy, mba'eta vexe'i ija e'ỹ va'e rami ikuai. Ha'e vy opa mba'e re ombo'e oiny.

³⁵ Ka'aru'i jave Jesus-a py hemimbo'e kuery ou vy aipoe'i:

— Apy ma tekoa e'ỹa py nhandekuai, ka'aru ete ma guive.

³⁶ Emondoukapa ha'vy imba'ety ha'e kii rai'i tekoa ikuai va'e rupi, ho'u va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:

— Ore kuery pa toroo duzentos ára repy re torojogua mbojape ha'e kuery ho'u aguã? — he'i.

³⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

— Mbovy mbojape ha'vy pereko? Tapeo pexa.

Ha'e kuery oikuaa vy ombovai:

— Peteĩ nhiruĩ mbojape roguereko, mokoĩ pira'i guive — he'i.

³⁹ Ha'e ramo nhuũ hovy reia oĩ va'e py Jesus omboguapy ukapa peteĩ henda-enda py.

⁴⁰ Ha'ekue rami omboja'o peteĩ-teĩ henda py cem, ha'e rã amboae py ma cingüenta ikuai aguã rami.

⁴¹ Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe ombojoja aguã, mokoĩve pira'i guive omboja'o heta va'e kuery pe.

⁴² Ha'e javive okaru ma vy hev yatãmba.

⁴³ Ha'e gui doze varai ju omono'õ mbojape ra'ykue ha'e pira rembyrekue.

⁴⁴ Mbojape re avakue okaru va'ekue ma cinco mil.

Mateus 14.22-33; João 6.16-21

⁴⁵ Ha'e rire'ive Jesus omondouka guemimbo'e kuery kanoã py ha'e kuery ranhe oaxa aguã yupa rovaigua re Betsaida katy, heta va'e kuery ha'e omondoukapa peve.

⁴⁶ Omondoukapa ma vy vyvty áry oẽ ovy onhembo'e aguã.

⁴⁷ Pytũ'i jave yy mbyte rupi kanoã oo oiny jave Jesus ma vyvty áry ha'e ae'i oĩ.

⁴⁸ Hemimbo'e kuery renonde katy gui vyvty oipeju ramo ndopykui porãvei rã Jesus oexa. Ha'e gui ko'ẽ rai jave mae ha'e kuerya katy oo. Yy áry rupi uguata ouvy, ha'e kuery renonde oaxa ta merami.

⁴⁹ Yy áry rupi uguata ouvy rã ha'e kuery oexa vy “Ãgüe po” he'i vy ojapukai okuapy.

⁵⁰ Mba'eta ha'e kuery Jesus oexa vy ndaekorãveipa.

Ha'e ramo ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:

— Pendepy'a guaxu ke, xee rima. Pekyje eme — he'i.

⁵¹ Ha'e vy ha'e kuery reve kanoã py oĩ ramove vyvutu opytu'u. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy,

⁵² mba'eta inhakã ratã vy ndoikuaii teri neĩ opo'akaa rupi mbojape om-boetaveague.

Mateus 14.34-36

⁵³ Yy rovaigua re oaxa vy Genesaré vyv re ovaẽ. Ha'e py ma kanoã omboja.

⁵⁴ Kanoã gui ha'e kuery oẽmba ramove heta va'e kuery oexa kuaa okuapy Jesus.

⁵⁵ Ha'e rami vy tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi onha-onha vy ogueru imba'eaxy va'e kuery. Hupa reve ogueru Jesus oĩa oendua katy.

⁵⁶ Ha'e gui ma tekoa py Jesus ovaẽa py rei, tetã e'ỹ vy imba'ety va'e kuerya py, e'ỹ vy tetã mbyte py mba'e ovaẽ rã oguerua 'rã imba'eaxy va'e kuery. Ovaẽ aguã py omoĩ vy ixupe ojerure ijao apy'i re ri jepe opoko aguã. Ha'e ramo opoko va'e ha'e javi okuera.

7

Mateus 15.1-20

¹ Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue.

² Ha'e vy oexa rã hemimbo'e kuery regua ojepoei e'ỹ re okaru.

³ (Ha'e rã fariseu ha'e judeu kuery ha'e javi ma ymagua kuery nhombo'eague rami vy ojepoei ma vy mae 'rã okaru.

⁴ Tetã mbyte gui ovaẽ vy voi onhemoakỹ ranhe 'rã okaru aguã. Ha'e rami vy hekorã oeja pyre heta oguereko mba'emo ojoi aguã: karo, yryru, oja overa va'e guigua, [ha'e tupa guive].)

⁵ Ha'e nunga rupi fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oporandu Jesus pe:

— Mba'e re tu neremimbo'e kuery ma ymagua kuery nhombo'eague rami nda'ikuai? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Pendeko porã merami rive va'e, peẽ kuery reko re profeta Isaías ha'evea rami ijayvu raka'e. Ha'e vy ombopara imoiny: “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

⁷ Avakue ojapo uka va'e re nhombo'e vy xembojerovia merami rive”, he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e rami vy peẽ kuery Nhanderuete ojapo uka va'ekue ndapejapoi pekuapy, avakue ojapo uka va'e rive pejapoxeve vy — he'i.

⁹ Aipoe'ive ju:

— Peẽ kuery opa marã pemboyke Nhanderuete ojapo uka va'ekue, pende ae reko rami rive pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta Moisés aipoe'i: “Remboete 'rã nderu ha'e ndexy. Ha'e rã nguu ha'e oxy re ijayvu vai va'e pejuka 'rã”, he'i va'ekue.*

¹¹ Ha'e rã peẽ ma aipopeje: “Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: 'Mba'emo pëvy peguarã areko va'ekue ma Nhanderuete pe ju amboaxa', he'i teĩ ha'eve”, peje.

¹² Ha'e rami vy tuu ha'e ixu napeipytyvõ ukai.

¹³ Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, pendereko rami rive penhomingo vy. Peẽ kuery ha'e rami anho penhombo'e. Oĩ retave ju ha'e va'e ramigua pejapo va'e — he'i.

* 7:7 Isaías 29.13

* 7:10 Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16

¹⁴ Teĩgue ju heta va'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

— Pejapyxaka pavê peikuua aguã.

¹⁵ Avakue ryepy py mba'emo oike va'e'ỹ omboeko ky'a. Avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.

¹⁶ [Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu] — he'i.

¹⁷ Ha'e gui heta va'e kuery oeja vy oike opy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy ojerure mba'emo re ombojoaague omombe'u porãve aguã re.

¹⁸ Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ voi teve napendu kuaai, ha'e ndapeikuai? Avakue ryepy py oike va'e'ỹ 'rã omboeko ky'a,

¹⁹ mba'eta ndoikei 'rã ikuraxõ re. Hye rupi oaxa vy oẽ ju 'rã hete gui — he'i. Ha'e rami vy tembi'u ma guive rã nanhanemboeko ky'ai 'rã re ijayvu.

²⁰ Aipoe'i avi:

— Mba'emo avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.

²¹ Avakue py'a gui ae 'rã oẽ imboeko ky'aarã: opa marã rei oikoxea, imondaxea, jojuxaxea, itavy reixea,

²² nhomba'e re hakãte'ỹa, ojapo vaixea, nhombotavypaxea, ndojejokoia, joapo vaixea, ijayvu vaixea, onhemboyvate reixea ha'e na'inhakã porãveia rupi oikoa.

²³ Ikuraxõ gui ha'e va'e nunga oẽ va'e anho 'rã imboeko ky'aarã oĩ.

Mateus 15.21-28

²⁴ Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Tiro [ha'e Sidom] vvy katy. Peteĩ oo py ovaẽ vy oĩa ndoikuaa ukaxei avave rei pe teĩ nda'evei onhemi aguã.

²⁵ Mba'eta peteĩ kunha ou imemby re nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Jesus re ima'endu'aa rã oendu vy ou, ha'e vy guenapy'ã re oĩ ipy vvyry.

²⁶ Ha'e va'e kunha ma Siro-fenícia pygua, ha'e grego avvu py ijayvu va'eri ojerure oiny imemby gui anha oipe'a aguã.

²⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ta'y kuery ranhe tokarupa. Nda'evei mbojape jajopy aguã ta'y kuery po gui, jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã.*

²⁸ Kunha va'e ombovai:

— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ mesa guýry ho'u 'rã kyrĩ va'e rembi'u kure — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Po rami ri rembovai rire tereo ju. Nememby gui anha ojepe'a ma — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ngoo py ovaẽ vy ojou kunha'i va'e tupa rupi ituí porã rã, ixugui anha ojepe'a ma ra'e.

Noendui ha'e nda'ijayvui va'e omongueraague

³¹ Tiro vvy gui ojepe'a vy oaxa ovy Sidom rupi. Galiléia yupa peve oo Decápolis vvy rupi.

³² Ha'e ramo oĩa py peteĩ oguerua noendui ha'e nda'ijayvui va'e. Ha'e vy ojerure hexe opoko aguã.*

³³ Ha'e ramo heta va'e mbyte gui Jesus ogueraa ranhe mombyry'i ha'e ae'ia py. Ha'e vy ijapyxa py opo'ẽ, inhapekũ re opoko guive guendry reve.

³⁴ Yva re oma'ẽ vy ipytuẽ atã. Ha'e vy aipoe'i:

— Efatá — he'i, “Ejepe'a ke” he'ia.

³⁵ Ha'e ramo oendu xapy'a, na'inhapekũ ratãvei vyvoi guive. Ha'e vy ijayvu porã.

* ^{7:27} Judeu e'ỹ va'e kuery pe judeu kuery “Jagua kuery” he'i. Ha'e rami Jesus ijayvu ojerovia ete paa oexaxe vy. * ^{7:32} Mateus 15.29-31

³⁶ Ha'e gui ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ȳ aguã. Ha'e rami teĩ omongetavea ramive ma omombe'uve tema oje'oivv.

³⁷ Mba'eta onhemondyipa vy aipoe'i okuapy:

— Ha'veva rami meme ojapo. Mba'eta ojapo nda'ijayvui va'ekue ijayvu, ha'e noendu va'ekue oendu ju aguã rami.

8

Mateus 15.32-39

¹ Ha'e jave heta va'e kuery ono'õa py teĩgue ju ndoguerekali ho'u va'erã. Ha'e ramo Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

² — Xee amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerekovei ho'u va'erã.

³ Okaru e'ȳ re hoo katy amondouka ramo ho'apa 'rã tape rupi, mombyry gui ou rire — he'i.

⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Apy tekoa e'ȳa py magui 'rã tu jajou mbojape kova'e kuery peguarã?

⁵ Jesus oporandu:

— Mbovy tu mbojape pereko?

Ha'e kuery ombovai:

— Sete — he'i.

⁶ Ha'e gui Jesus aipoe'i heta va'e kuery oguapy aguã vvy py, ha'e vy ojopy sete-ve mbojape. Nhanderuede oguerovy'a vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ heta va'e kuery pe ju omboja'o-ja'o aguã.

⁷ Oguereko avi amongue pira'i. Ha'e gui oguerovy'a vy aipoe'i ha'e va'e voi ombojoja aguã.

⁸ Ha'e kuery okaru ma vy hevayatãmba. Ho'u va'ekue rembyre ma sete ajaka py omboyru.

⁹ Quatro mil avakue rãnda'u ikuai. Ha'e gui mae ma Jesus omondoukapa.

¹⁰ Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery reve kanoã py oĩ vy Dalmanuta vvy katy ju oje'oi.

Mateus 16.1-4

¹¹ Jesus oĩa py fariseu kuery jogueru vy hexeve ijayvu ete okuapy. Ha'e rami vy oeko a'ã vy ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

¹² Ha'e ramo Jesus opy'apy guive ipytuẽ atã vy aipoe'i:

— Mba'e re tu peẽ kuery pejerure yva guigua hexa pyrã re? Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aýgua kuery pe ndojapoai 'rã peteĩve — he'i.

¹³ Ha'e gui ojepe'a vy oĩ ju kanoã py, ha'e yy rovaigua re oo.

Mateus 16.5-12

¹⁴ Hupive hemimbo'e kuery oo vy hexarai mbojape ogueraa aguã. Peteĩ'i mbojape anho oguereko kanoã py.

¹⁵ Jesus aipoe'i:

— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu kuery ha'e Herodes regua trigo mbovua gui — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i jomeme:

— Po rami ijayvu mbojape ndoroguerui rã — he'i.

¹⁷ Ha'e nunga Jesus oikuaa vy oporandu:

— Mba'e re tu pendeayvu mbojape ndaperekoia re? Peneakã ratã vy napendu kuaai, neĩ ndapeikuaai teri teve?

¹⁸ Penderexa oĩ va'eri ndapexai teve, pendeapyxa voi oĩ va'eri napendui teve? Napenema'endu'ai teve

¹⁹ cinco mil pe peteĩ nhiruĩ mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy varai renyẽ tu ha'y'kue pemono'õ raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Doze — he'i okuapy.

²⁰ — Ha'vy quatro mil pe sete mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy ajaka renyẽ tu ha'ykue pemono'õ?

Ha'e kuery

— Sete — he'i okuapy.

²¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Ndapeikuaai teri teve?

Betsaida py ára revegua e'ỹ omongueraague

²² Ha'e gui ma Betsaida py ovaẽ. Ha'e ramo ixupe peteĩ ára revegua e'ỹ herua vy ojerurea opoko aguã re.

²³ Ha'e ramo ára revegua e'ỹ po re Jesus ojopy vy oguerojepe'a tekoa gui. Ha'e gui hexa re oikyty guendyry, ha'e hexe opoko vy oporandu:

— Rexa ma pa mba'emo?

²⁴ Ha'e rã oma'ẽ vy ombovai:

— Aexa avakue va'eri vyvra merami uguata rã — he'i.

²⁵ Ha'e ramo opoko ju. Ha'e ramo okuera vy opa mba'e oexa porã.

²⁶ Ha'e vy Jesus aipoe'i imondovy:

— Tereo ke ndero py tekoa py revaẽ e'ỹ re.

Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21

²⁷ Ha'e rire Jesus guemimbo'e kuery ogueraa Cesaréia de Filipe regua tekoa ikuai va'e katy. Tape rupi ooa rupi oporandu ha'e kuery pe:

— Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

²⁸ Ha'e kuery ombovai:

— João Batista. Ha'e rã amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ju ma “Peteĩ profeta” he'i 'rã ndevy — he'i okuapy.

²⁹ Ha'e ramo oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peẽ peikuaa?

Pedro ombovai:

— Ndee ma Cristo — he'i.

³⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i avave rei pe nomombe'ui ranhe aguã.

Mateus 16.21-23; Lucas 9.22

³¹ Ha'e gui omboypy po rami ombo'e aguã:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue oiko axy 'rãe opa mba'e py. Hexe opu'ã rei 'rã nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ojukaa 'rã. Ha'e rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

³² Ha'e rami Jesus ijayvu vy onhemombe'u porã. Ha'e ramo Pedro ha'e ae'ia py oenoĩ vy ndojou porãia rami ijayvu.

³³ Ha'e ramo Jesus ojere vy guemimbo'e kuery ikuai katy ju oma'ẽ. Ha'e vy Pedro pe ijayvu vy aipoe'i:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui, mba'eta ndee ma Nhanderuate guigua ndereikuaai, avakue guigua anho.

Mateus 16.24-28; Lucas 9.23-27

³⁴ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery oenoĩmba, heta va'e kuery guive. Ha'e kuery pe aipoe'i:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e gui tou xerakykue.

³⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.*

* 8:35 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

³⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerokopa va'eri guekove ae omokanhy vy?

³⁷ Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?

³⁸ Mba'eta aỹgua kuery itavy rei ha'e ojevavya rei va'e mbyte amongue ikuai vy xereroxĩ 'rã, ha'e xeayvua guive. Ha'e rami rire ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã Nguu rexakã rupi ou vy, anjo iky'a e'ỹ va'e kuery reve.

9

¹ Aipoe'ive ju:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvy rã pexa e'ỹa ja, opo'akaa oexa uka jave.

Mateus 17.1-8; Lucas 9.28-36

² Mboapy meme araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i. Peteĩ yvyty yvate va'e áry oo. Ha'e py ma guexakã py ojekuaa ha'e kuery renonde.

³ Ijao voi hexakãmba ha'e xiĩmba rei. Ao joia jipoi ha'e rami ojoi kuaa va'e.

⁴ Hexeve ojekuaa avi ho'amy Elias ha'e Moisés. Ha'e vy ijayvu okuapy Jesus reve.

⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e rami vy rojapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i.

⁶ Oikuaa vy e'ỹ ijayvu, mba'eta ha'e kuery onhemondyipa.

⁷ Ha'e ramove peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Ha'e va'e mbyte gui peteĩ ayvu onhendu:

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae — he'i va'e.*

⁸ Ha'e ramo ha'e kuery ovyry rupi oma'ẽmba teĩ peteĩve ndoexavei hexeve. Oexa va'e Jesus anho.

Mateus 17.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy jogueruvy rã Jesus aipoe'i:

— Avave rei pe pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ỹa ja — he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvuague ha'e kuery omoĩ porã. Ha'e rami avi jomeme oporandu okuapy omanoague gui onhemboete ju 'rãa oikuaaxe vy.

¹¹ Oporandu avi okuapy Jesus pe:

— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?

¹² Ombovai:

— Anhetẽ ae Elias ha'e ranhe ou vy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rã. Ha'e rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã re ipara oinya py, mba'exa tu oĩ oiko axy ha'e ombojaru reia 'rãa rami?

¹³ Xee aipoa'e pëvy: Elias ou ae ma teĩ hekorã re ipara oinya rami vy hexe ha'e kuery ojapo okuapy oipotaa rami ae.*

Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43

¹⁴ Hemimbo'e kuery mboae ikuai py ovaẽ jogueruvy ramo heta avi ou ha'e py. Ha'e rã kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy ha'e kuery reve.

¹⁵ Heta va'e kuery Jesus oexa vy onhemondyipa okuapy. Ha'e vy onhamba jogueruvy oxarura aguã.

¹⁶ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e ha'e kuery reve?

* 9:7 2 Pedro 1.16-18 * 9:13 Elias re ijayvu João Batista re ijayvu vy. Mateus 17.11-13

¹⁷ Ha'e gui heta va'e mbyte gui petē aipoe'i:

— Porombo'ea, ndea py aru xera'y nhe'ẽ vai nomboayvui rã.

¹⁸ Mba'eta oikoa rupi oity xapy'a jepi 'rã. Ijuru ryjui ha'e haĩ jekyty, inhangai ma ovy. Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguaã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peẽ pejerovia e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve? Raka'e peve 'rã tu rogueropo'aka? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ogueru. Ha'e gui ava'i Jesus oexa ramove nhe'ẽ ombovava ratã vyvoi. Ha'e vy yvy rupi ho'a vy ojere-jere oupy, ijuru ryjuipa guive.

²¹ Jesus oporandu kyrĩ va'e ru pe:

— Araka'e ma tu guĩ nunga oiko hexe?

Tuu ombovai:

— Kyrĩ'i guive.

²² Mbovykue rei e'ỹ ma tata py ha'e yy py oity ojukaxe vy. Ndevy pe ha'eve ri rã oremboaxy 'rãgue, orepityvõ.

²³ Jesus ombovai:

— “Ha'eve ri rã” 're va'e ty'y? Opa mba'e ndaxyi ojerovia va'e pe — he'i.

²⁴ Ha'e ramo kyrĩ va'e ru [hexay reve] ojakukai:

— Xee ajerovia. Xepityvõ avi ajeroviave aguaã — he'i.

²⁵ Heta va'e kuery oupa rã Jesus oexa vy ijayvu atã nhe'ẽ vai pe:

— Nhe'ẽ nanhomboayvui ha'e nanhomboapyxai va'e, ejepe'a ke kyrĩ va'e gui, ejuve eme hexe — he'i.

²⁶ Ha'e ramo nhe'ẽ vai ojakukai reve ombovava ratã vy ojepe'a, oeja ovy he'õgue rami. Pavẽ rei “Omano” he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rã Jesus ma ipo re ojopy vy ombovy ramo opu'ã ho'amy.

²⁸ Ha'e gui ma opy oike ma ramo hemimbo'e kuery oporandu ha'e kuery ae'ia py:

— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁹ Ombovai:

— Ha'e va'e nunga ma nhandembo'e [ha'e jakaru e'ỹ re nhandekuai] vy 'rãe jaipe'a.

Mateus 17.22,23; Lucas 9.43b-45

³⁰ Ha'e kuery oje'oi vy oaxa Galiléia rupi. Jesus ndoipotai avave rei oikuaa oĩa,

³¹ mba'eta guemimbo'e kuery ombo'e vy aipoe'ia rami:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py, ha'e rã ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã omanoague gui — he'i.

³² Ha'e rã ha'e kuery ndoikuaai teĩ nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48

³³ Ha'e gui Cafarnaum katy ju ha'e kuery oje'oi. Opy Jesus oike vy oporandu guemimbo'e kuery pe:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e tape rupi?

³⁴ Ha'e ramo ha'e kuery okyrirĩ okuapy, mba'eta mava'e pa joegui yvateve 'rãa re tape rupi ijayvu rire.

³⁵ Ha'e ramo oguapy oiny vy oenoĩ doze-ve guemimbo'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e ranhexe va'e ma opyta 'rã takykue pavẽ rembiguirã — he'i.

³⁶ Ha'e gui petē kyrĩ va'e ogueru vy omopu'ã heno'amy ha'e kuery mbyte. Oikuavã vy aipoe'i ha'e kuery pe:

37 — Amongue xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xee anho e'ỹ xemovaẽ, xembouare avi omovaẽ.

Lucas 9.49,50

38 Ha'e gui João aipoe'i:

— Orembo'ea, roexa kuri peteĩ ava nderery rupi anha oipe'a rã, nhanderupive e'ỹ oiko va'e. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.

39 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta xerery rupi tembiapo porã ojapo va'e nda'ijayvu vai 'rã xere.

40 Mba'eta nhanderovaigua e'ỹ va'e ma nhanderupivegua ae.

41 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Cristo pegua peiko ramo xerery rupi amongue peteĩ karo yu ri jepe pendevy ome'ẽ rire ndojopy e'ỹi 'rã ojapogue repy.

Mateus 18.6-9; Lucas 17.1,2

42 — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e regua ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e ajuy re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ mbyte py omombova va'e rire.

43 Xapy'a rei rã ndepo ri ndererojavy ramo ejaya, mba'eta ha'eveve ndepo rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepo jovaive reve tata ogue e'ỹ va'e py reo 'rãgue py.

44 [Mba'eta ha'e py ma yxo nomanovei ma 'rã, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]

45 Ha'e rami e'ỹ vy ndepy ri ndererojavy ramo ejaya. Mba'eta ha'eveve ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepy jovaive reve tata ogue e'ỹ va'e py nemombova 'rãgue py.

46 [Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]

47 Xapy'a rei nderexa ri ndererojavy ramo enoẽ. Mba'eta ha'eveve Nhanderuetepo'akaa py peteĩ'i nderexa reve reike aguã, mokoïve nderexa reve tata ogue e'ỹ va'e py nemombova 'rãgue py.

48 Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.*

Mateus 5.13; Lucas 14.34,35

49 — Mba'eta peteĩ-teĩ tata rupi peaxa vy omoe'ẽ mbyre 'rã pendekuai.

50 Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ëvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Peẽ kuery voi pendejee ae pereko 'rãgue juky, jomeme pendekuai porã aguã.

10

Mateus 19.1,2

1 Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Judéia rupi Jordão yakã rovaigua re. Teĩgue ju oĩa py heta va'e kuery ono'õ okuapy. Ha'e ramo ojapoaty rami vy ombo'e ju.

Mateus 19.3-9; Lucas 16.18

2 Ha'e jave py fariseu kuery regua onhemboja jogueruvy vy oeko a'ã. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Ha'eve ri nda'u ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

3 Ha'e ramo ha'e ju oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu Moisés ojapo uka pendevy?

4 Ha'e kuery ombovai:

— Moisés ojapo uka raka'e kuaxia omendaague regua ombovaipa aguã, ha'e gui ma opoi aguã — he'i.

5 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peneakã ratã ramo ha'e rami oeja ipara va'e pejapo aguã.

6 Ha'e rã yvy itui ypy'i guive ma Nhanderuetepo'akaa omoingo ava ha'e kunha.*

* 9:48 Isaías 66.24   * 10:6 Gênesis 1.27

⁷ Ha'e nunga rupi ava oea 'rã nguú ha'e oxy, [gua'yxy reve onhemoirũ aguã].*

⁸ Ha'e gui gua'yxy reve mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ma ikuai. Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ikuai, peteĩ'i to'o ma.

⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

¹⁰ Opy ikuai jave ixupe hemimbo'e kuery oporandu ju ha'e nunga re.

¹¹ Ha'e ramo aipoe'i:

— Gua'yxy gui ava opoi vy amboa'e re omenda va'e ma itavy gua'yxy ae pe.

¹² Ha'e rami ae ome gui kunha va'e opoi vy amboa'e re omenda va'e voi itavy avi.

Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma herua kuery pe ijayvu ete.

¹⁴ Jesus ha'e nunga oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae Nhanderuete po'akaa.

¹⁵ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue kyrĩgue rami e'ỹ Nhanderuete po'akaa nomovaẽxei vy ndoikei 'rãe ha'e py — he'i.

¹⁶ Ha'e gui kyrĩgue oikuavã vy ha'e kuery re opo omoĩ ogueroayvu porã reve.

Mateus 19.16-22; Lucas 18.18-23

¹⁷ Ha'e gui tape rui Jesus oo ju ma oiny rã onha ouvy peteĩ ava ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy oporandu:

— Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁸ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xe'vy? Avave rei ndaeko porãi peteĩ'i e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Nhanderuete.

¹⁹ Reikuaa ae ma ojapo uka va'ekue: Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme, ejokore eme, emboete nderu ha'e ndexy — he'i.

²⁰ Ha'e ramo ava va'e ombovai:

— Porombo'ea, ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.

²¹ Ha'e rã Jesus hexe oma'ẽ vy oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Tereo evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae eju xerupive — he'i.*

²² Ha'e rami ijayvague ava va'e ndojou porãi vy iporiau ovy, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e gui Jesus ovy'ry oma'ẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguã — he'i.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Xera'y kuery, haxy ete mba'emo oguereko va'e re rive ojerovia va'e oike aguã Nhanderuete po'akaa py.

²⁵ Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive camelo oaxa aguã juu nambi kua rupi — he'i.*

²⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipave vy aipoe'i jomeme:

— Marã ramigua 'rã tu ha'vy oo jepe?

²⁷ Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

* 10:7 Gênesis 2.24 * 10:9 1 Coríntios 7.10-16 * 10:21 Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 * 10:25

— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuete pe ma any, mba'eta Nhanderuete pe mba'eve ndaxyi — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

²⁹ Jesus ombovai ju:

— Anhetê aipoa'e pêvy: Ha'e javi xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa ngoo ojea va'e, guvyv, gueindy, oxy, nguú, gua'y e'ÿ vy omba'ety,

³⁰ ha'e kuery ma aÿ voi ojou retave 'rã: guvyvrã, gueindyrã, oxyrã, gua'yrã ha'e omba'etyrã ojou 'rã oiko axy reve, ha'e gui vyv pyau re ju oupity 'rã tekove marã e'ÿ.

³¹ Ha'e rami avi tenonde pyguare heta opyta 'rã takykue py, ha'e rã takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py.

Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-33

³² Ha'e gui ma Jerusalém katy oguata oje'oivy. Jesus ma guemimbo'e kuery renonde oo oiny. Ha'e rã ha'e kuery ma onhemondyi ha'e okyje rei reve hakykue oje'oi. Ha'e gui ma ha'e kuery ae'i ikuai aguã py Jesus ogueraa doze guemimbo'e kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u porãve hexe oiko va'erã. Ha'e vy aipoe'i:

³³ — Pendu ke. Aÿ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ojopy ukaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e kuery ojuka uka vy omboaxa 'rã amboae regua kuery pe.

³⁴ Ha'e kuery ojavyky rei ha'e onyvõmba 'rã hexe, ha'e gui oinupãmba ma rire ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 20.20-28

³⁵ Ha'e ramo Jesus re onhemboja Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ejapo orevy rojerure taa.

³⁶ Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu peipota ajapo pêvy?

³⁷ Ha'e kuery ombovai:

— Nerexakã reve reju vy oremoni 'rãgue petei ndeaxu e'ÿa re, ha'e rã amboae ma ndeaxua re — he'i.

³⁸ Jesus ombovai:

— Ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Peẽ nda'u pey'u 'rã ri karo xee ay'u aguã va'e gui? Penhemongarai uka 'rã ri xee anhemongarai ukaa rami?*

³⁹ Ha'e kuery aipoe'i:

— Ha'eve.

Jesus aipoe'i ju:

— Pey'u 'rãe karo xee ay'u aguã gui, ha'e penhemongarai uka avi 'rã xee anhemongarai ukaa rami.

⁴⁰ Ha'e rã xeaxu e'ÿa re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ÿ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma ogueroko katu pyre pe anho — he'i.*

⁴¹ Ha'e nunga hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy Tiago ha'e João re.

⁴² Ha'e ramo Jesus ojea py oenoimba vy aipoe'i:

— Yvy jave regua huvixa kuery ma jogueroko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rã joe, peikuaa rami

* 10:38 "Anhemongarai" ha'e "Karo gui ay'u" he'ia ma oiko axy aguã re ijayvu vy. * 10:40 Lucas 22.24-30; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

⁴³ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ÿ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e ma penerembiguai rami toiko.

⁴⁴ Peneranhexe va'e ma peiko 'rã pavẽ rembiguai.

⁴⁵ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ÿ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43

⁴⁶ Ha'e vy Jericó tetã py ranhe ovaẽ. Ha'e gui tetã gui guemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery reve oje'oi jave peteĩ ava ára revegua e'ÿ uguapy oiny tape yvÿry. Timeu ra'y Bartimeu hery va'e mba'emo re ojerurea py oĩ.

⁴⁷ Ha'e va'e ma Jesus Nazaré pygua va'e ou oinya oendu vy ojapukai reve aipoe'i:
— Davi ramymino Jesus, xemboaxy ke — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo heta ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema. Ha'e vy aipoe'i:

— Davi ramymino, xemboaxy ke.

⁴⁹ Ha'e ramo Jesus opyta vy aipoe'i:

— Penoĩ.

Ha'e ramo oenoña ára revegua e'ÿ. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndepy'a guaxu, epu'ã ke, mba'eta nerenoĩ.

⁵⁰ Ha'e ramo capa omboi vy opo reve opu'ã ovy Jesus-a katy.

⁵¹ Jesus oporandu:

— Mba'e tu reipotã ajapo ndevy?

Ára revegua e'ÿ ombovai:

— Xee ma aexaxe — he'i.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tereo, rejeroviaa ndereraa jepe ma.

Ha'e ramove ava va'e oexa ju vy Jesus rakykue oo tape rupi.

11

Mateus 21.1-17; Lucas 19.28-40; João 12.12-19

¹ Jerusalém py ha'e kuery ovaẽ rai'i ma. Ha'e vy Oliveiras yvyty re Betfagé ha'e Betânia tekoa rupi oaxa vy Jesus omondouka mokoĩ guemimbo'e.

² Ha'e vy aipoe'i:

— Tapei tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vyve pejou 'rã peteĩ mburika'i ixã va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.

³ Xapy'a rei amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e rami rã aipopeje: “Senhor ma oipota, ha'e gui ogueru ruka voi ju 'rã apy”, peje 'rã.

⁴ Ha'e ramo oje'oi vy tape py ojou mburika'i ixã va'e peteĩ kora rokẽ rexei. Ha'e vy ojora.

⁵ Ha'e py ikuai va'e regua ijayvu:

— Mba'erã tu pejora mburika'i?

⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery ma Jesus aipoe'iague rami ombovai. Ha'e ramo ogueraa uka.

⁷ Ha'e gui mburika'i ogueru ma vy hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Tape rupi heta oipyo okuapy oao, ha'e rã amboae kuery ma jai rogue mba'ety yvÿry gui ojaya va'ekue onhono.

⁹ Ha'e gui henonde ha'e hakykue oo va'e kuery ojapukai vy aipoe'i:

— Iporã ete! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re!*

¹⁰ Ima'endu'a porãmby toiko opo'akaa rupi ovaẽ ouvy va'e, nhaneramoĩ Davi rami ipo'aka va'e. Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.

* 11:9 Salmo 118.25-26

11 Ha'e gui Jerusalém py ovaẽ ma vy templo py oike. Ha'e vy oma'ẽmba ma rire ka'aru ma ramo Betânia katy ju oo doze guemimbo'e kuery reve.

Mateus 21.18-22

12 Ko'ẽ jevy Betânia gui oo vy inhembyayi.

13 Mombyry gui oexa peteĩ figo'y hogue va'e. Ha'e gui oo oexa aguã mba'emo ojou rivyvyĩ gui. Ha'e rami teĩ vyvra hi'aĩa py ovaẽ vy mba'eve ndojoui hogue e'ỹ vy, mba'eta figo oikoa ára e'ỹ rã.

14 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Aỹ gui ma to'uave eme nde'a — he'i. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oendu.*
Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48

15 Ha'e gui Jerusalém tetã py ovaẽ. Templo py oike vy omoẽmba mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oity peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apyaxu vendea kuery renda guive.

16 Templo rupi avave rei pe ndogueraa ukai mba'emo rryru.

17 Ha'e vy nhomongeta vy aipoe'i:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami — he'i.*

18 Ha'e nunga ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oendu. Ha'e vy oikuaa pota okuapy marã rami vy pa ojuka aguã. Ha'e rami teĩ okyje guive, mba'eta ombo'e rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã.

19 Ha'e gui ka'aru ma ramo Jesus ha'e hemimbo'e kuery oje'oi ju tetã gui.

Ojerovia va'e po'akaa re ijayvua

20 Ha'e gui ko'ẽgue aje'ive'i reve ha'e kuery ojevy jogueruvy vy oexa rã figo'y ipiru ma ra'e hapo ha'e javi.

21 Ha'e ramo Pedro ima'endu'a vy aipoe'i:

— Orembo'ea, ema'ẽ. Figo'y ndeayvu vaiague nda ipiru ra'e — he'i.

22 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejerovia tema Nhanderuete re.

23 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pëvy: Amongue peva'e vyty pe “Epu'ã ke, enhemombo ye'ẽ py”, he'i vy opy'a py oexa'ã rei 'rãgue py ijayvuague oiko 'rãa oguerovia ete ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko ixupe.

24 Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Penhembo'e vy pejerurea pejopy maa re pejerovia ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko pëvy.

25 Ha'e gui penhembo'e vy xapy'a rei amongue reve mba'emo pereko vy peperdoa ranhe, Penderu yva pygua pejevayague avi operdoa aguã.

26 [Ha'e rã ndapejoperdoai ramo Penderu yva pygua voi ndoperdoai 'rã pejevayague.]*

Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8

27 Ha'e gui Jerusalém katy ojevy ju jogueravy. Ha'e vy templo rupi oiko javé oĩa py ou sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuery.

28 Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu rejapo ha'e nunga? Mava'e tu nembopo'aka guĩ rami rejapo aguã?

29 Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Pemombe'u ke. Ha'e ramo xee voi amombe'u 'rã pëvy mba'e nunga po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

* 11:14 Figo'y pe Jesus ijayvu vai oikuaa uka aguã judeu kuery ndojeroviaia re Nhanderuete ompopaga taa (Lucas 13.5-9). * 11:17 Isafías 56.7, Jeremias 7.11 * 11:26 Tiago 1.6; Mateus 6.14,15

³⁰ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? Pembovai ke — he'i.

³¹ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviaí hexe?” he'i 'rã nhandevy.

³² Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e aguã nda'evei avi — he'i okuapy, mba'eta ha'e kuery okyje heta va'e kuery gui, João anhetê profeta oikoa pavê oikuaa ramo.

³³ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

— Ore ma ndoroikuaai.

Ha'e ramo Jesus ju ombovai:

— Xee voi namombe'ui 'rã pëvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

12

Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19

¹ Ha'e rire ha'e kuery pe Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy.

— Peteĩ ava onhotý uva. Ojapo ikora yvate va'erã, ojapo guive uva oubiri atyrã ha'e torre, ha'e gui ma opena va'erã kuery po py omboaxa. Ha'e vy oo guekoa gui.

² — Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupegua uva'a ome'ẽ okuapy aguã.

³ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojopy vy oinupã ha'e ojavyky rei ma rire omondouka rive ju.

⁴ — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba inhakã rupi, ojavyky rei.

⁵ — Amboae ju ombou. Ha'e va'e ma ojuka. Amboae kuery heta ombou avi. Ha'e kuery oinupãmba amongue, ha'e rã amboae kuery ma ojuka.

⁶ — Peteĩ'i ma oguereko teri, gua'y oayvuve va'e anho. Ha'e va'e ma ija ombou vy “Xera'y ramo omboete 'rã ko”, he'i.

⁷ — Ha'e ramo omba'eapo va'e kuery aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami vy ojopy vy ojuka, ha'e gui uvaty gui omombo mombyry'i.

⁹ — Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã? Ha'e va'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e rã amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty.

¹⁰ Ha'vy peẽ ndaperoayvui teri teve po rami ipara va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã.

¹¹ Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e”, he'iague?*

¹² Ha'e rami rã ha'e kuery ojopyxe teĩ heta va'e kuery gui okyje, mba'eta ha'e kuery re ae ri ijayvua oikuaa. Ha'e rami vy ojepe'apa jogueravy.

Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26

¹³ Ha'e ramo Jesus oĩa py omboua fariseu regua ha'e Herodes-a katygua kuery, ayvu py ojopy aguã.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ovaẽmba vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetê va'ea, ha'e ndereikuaa potai 'rã mava'e paa re, mba'eta nerema'ëi avakue yvatea re, ha'e anhetê rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Ha'evea rami ri nda'u César pe nname'ë imposto repy, tyrã pa any? Ha'eve tyrã pa nda'evei nname'ë aguã?

¹⁵ Jesus oikuaa ha'e kuery ijayvu rivea. Ha'e vy ombovai:

— Mba'e re tu xereko a'ãxe ri? Peru ha'vy peteĩ hatã'i va'e, taexa — he'i.

* 12:11 Salmo 118.22-23

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery ogueru ramo ha'e ju oporandu:

— Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu kova'e re oĩ?

Ha'e kuery ombovai:

— César mba'e rima.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i. Ha'e ramo onhemondyipa ijayvua gui.

Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-38

¹⁸ Jesus oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

¹⁹ — Porombo'ea, Moisés oēja raka'e po rami ipara va'e: “Ta'y e'ỹ re tyke'y omano ramo tyvy ju 'rã omenda imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'i va'ekue.*

²⁰ Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano.

²¹ Ha'e ramo tyvy ju omenda imeve'ỹ va'e re teĩ ha'e va'e voi omano ta'y e'ỹ re. Ha'e gui mboapya ma ha'ekue rami ae ju.

²² Ha'e rami py sete-ve ndata'yi. Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

²³ Ha'e gui onhemboetepa jevya ára ha'e kuery onhemboete ju rã mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejavy, mba'eta ipara re oĩa neĩ Nhanderuete po'akaa peikuaa e'ỹ vy.

²⁵ Mba'eta omanoague gui onhemboete ju va'ekue ma nomendavei 'rã, neĩ nanhomomendavei 'rã. Anjo kuery yva pygua rami 'rã ikuai.

²⁶ Ha'e gui omano va'ekue onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teri teve Moisés ombopara va'ekue? Mba'eta vyvra yky hendy va'e mbyte gui Nhanderuete aipoe'i ixupe: “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko”, he'i raka'e.*

²⁷ Ha'e ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete. Ha'e nunga rupi pejavy vaipa.*

Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28

²⁸ Ou avi peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety. Ha'e va'e ma amboae kuery reve Jesus ijayvu ha'e ombovai porã rã oendu ma vy oporandu:

— Mba'e nunga ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?

²⁹ Jesus ombovai:

— Yvateve va'e ma pova'e: “Israel kuery, pendu ke: Senhor Penderuete ma peteĩ’i.*

³⁰ Reayvu 'rã Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, ne'arandua ha'e nembaraetea ha'e javi py guive” he'iague.*

³¹ Ha'e va'e rire ma po rami ju oĩ: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” he'iague. Amboae ojapo uka pyre pova'e gui yvateve va'e ma jipoi — he'i.*

³² Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety aipoe'i:

— Porombo'ea, ha'evea rami ndeayvu anhetẽ rupi meme. Mba'eta Nhanderuete ma peteĩ’i, amboae jipoi ha'e e'ỹ vy.*

* 12:19 Deuteronomio 25.5 * 12:26 Êxodo 3.6 * 12:27 1 Coríntios 6.14; 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 * 12:29 Deuteronomio 6.4 * 12:30 Deuteronomio 6.5 * 12:31 Levítico 19.18 * 12:32 Deuteronomio 4.35

³³ Ha'e gui Nhanderuete jayvu 'rã nhandepy'a, nhane'arandua ha'e nhanembaraetea ha'e javi py. Ha'e nhaneirũ kuery ma nhande ae jajeayvua rami 'rã jayvu. Ha'e nunga jajapo aguã ma ixupe mymba nham'eãa gui ha'eveve — he'i.

³⁴ Ha'e rami o'arandua rupi ombovai rã Jesus oendu vy aipoe'i:

— Ndee ma mombyry e'ỹ reiko Nhanderuete po'akaa gui — he'i.

Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuavei ixupe oporandu aguã mba'eve re.

Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44

³⁵ Ha'e gui templo py Jesus nhombo'e vy oporandu:

— Mba'exa nda'u kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Cristo reko re ijayvu vy aipoe'i Davi ramymino oikoa rami?

³⁶ Mba'eta Davi eteve voi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui aipoe'i: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ĩa ja', he'i va'ekue.’”*

³⁷ Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? — he'i.*

Ha'e rami ijayvu rã heta va'e kuery oenduxe vai.

Mateus 23.1-7,14; Lucas 20.45-47

³⁸ Ha'e gui nhombo'e vy aipoe'i ju:

— Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery ma ao puku py 'rã onhemonde, ha'e tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã oxarura porãa.

³⁹ Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py ha'e kuery oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

Lucas 21.1-4

⁴¹ Ha'e gui templo py Jesus oguapy oiny hyru peráta omoĩaty oĩ va'e rexei'i. Ha'e vy oexa heta va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã. Oguerekopa va'e kuery ome'ẽ retave.

⁴² Peteĩ imeve'ỹ va'e iporiaukue'i oexa avi mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e omoĩ rã.

⁴³ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery oenoĩmba vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peva'e imeve'ỹ va'e ma iporiaukue'ia ramive ma peráta me'ẽa kuery ha'e javi gui omoĩ retave hyru py.

⁴⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

13

Mateus 24.1,2; Lucas 21.5-9

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave peteĩ hemimbo'e aipoe'i:

— Orembo'ea, ne'ema'ẽ ave ita tuvixakue gui anho nda ojapo raka'e!

² Jesus ombovai:

— Aỹ pexa pa kova'e oo tuvixa va'e? Oitypaa ramo peteĩve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19

³ Ha'e gui templo rexei Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave Pedro, Tiago, João ha'e André oporandu ha'e kuery ae'ia py:

⁴ — Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã ha'e nunga ha'e javi ojeupity rai'i maa?

* 12:36 Salmo 110.1

* 12:37 Romanos 1.3,4

⁵ Jesus ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ȳ aguã avave rei pe.

⁶ Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rã ombotavy.

⁷ Penhemondyi eme guive “Joe opu'ã”, 'ea rã pendu vy, nei “Joe opu'ã 'rã”, 'ea tei. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko tei opa aguã e'ȳ teri.

⁸ Mba'eta petei-tei tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e petei-tei regua amboae regua re 'rã opu'ã. Amongue henda py oiko 'rã vvy ryryi ha'e karuai. Ha'e nunga ma jypy'i ojexavaia aguã.

⁹ — Peiko kuaa pota ke, mba'eta pendejopy ukaa 'rã, ha'e pendereraa 'rã nhomboayvua kuery ha'e onhembo'eaty pygua ruvixa pe penemboayvu uka aguã. Xekáuxa penenupãa ha'e pendereraa 'rã pejexa uka aguã huvixa ha'e huvixave renonde. Ha'e ramo ha'e kuery pe pemombe'u 'rã ayvu.

¹⁰ Mba'eta jypy'i ha'e javi regua pe ayvu porã omombe'ua 'rãe.

¹¹ Ha'e nunga rupi pendereraa ha'e pendejopy ukaa tei pendepy'a eta rei eme pendeayvurã re. Ha'e va'e hora ayvu py ae pendeayvurã ome'ëa va'e rupi 'rã pendeayvu. Mba'eta pendejogui ae e'ȳ 'rã pendeayvu, ha'e rã Nhe'ë Ky'a E'ȳ gui.

¹² — Tyke'y kuery ojopy uka 'rã guivy ojukaa aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery. Ta'y kuery nguu kuery re opu'ã vy ojuka uka avi 'rã.

¹³ Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere. Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.

Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24

¹⁴ — Ha'e gui pexa 'rã ojeguarupy nhomokanhyarã ha'e've e'ȳa py oĩ rã. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.) Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vvyty re.*

¹⁵ Ngoo áry ikuai va'e togejy eme, toike eme ngopy gui mba'emo oguenoẽ aguã,

¹⁶ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e voi tojevvy eme oparito re.

¹⁷ Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

¹⁸ Pejerure ke ha'e nunga oiko e'ȳ aguã yro'y py.

¹⁹ Mba'eta ha'e va'e ára ojexavaia ete 'rã. Ha'e rami ete ndoikoi teri jypy'i Nhanderuete vvy onhono guive aỹ peve, ha'e gui ha'e va'e rire ndoikovei 'rã ha'ekue rami.

²⁰ Senhor ha'e va'e ára nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rãgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rã ha'e va'e ára.

²¹ — Ha'e gui pëvy amongue aipoe'i 'rã: “Ma'ë, apy ma Cristo”, ha'e e'ȳ vy “Pe py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²² mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua kuery rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ombotavy aguã Nhanderuete rembiporavo kuery, ha'e've va'e rire.

²³ Peiko kuaa pota ke, opa mba'e gui xee romonheangu ma voi.

Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28

²⁴ — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'live kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi naendyvei 'rã.

²⁵ Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.*

²⁶ Ha'e gui oexa pavẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

* 13:14 Daniel 9.27, 11.31 * 13:25 Isaías 13.10, 34.4 * 13:26 Daniel 7.13-14

²⁷ Ha'e vy ojeuegua anjo kuery omondouka 'rã irundy henda vyvutu oipejua rupi hambiporavo kuery omboaty heruvy aguã, vyv apy guive yva apy peve.

Mateus 24.32-44; Lucas 21.29-36

²⁸ — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

²⁹ Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeayvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.

³⁰ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Aÿgua kuery opa e'ÿ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

³¹ Opa 'rã yva ha'e vyv. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

³² Ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

³³ — Peiko kuaa pota, peiko katu [ha'e penhembo'e] guive, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa ha'e va'e ára ovaẽ 'rãa.

³⁴ Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ava guekoa gui oo va'e rami. Ngoo oea vy guembiguai kuery pe opena uka 'rã. Peteĩ-teĩ pe ojapo uka 'rã mba'emo. Ha'e rã okẽ rarõa pe ma oikuaa pota uka 'rã.

³⁵ Peẽ voi peiko kuaa pota 'rãgue, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa hoo va'e ou 'rãa. Ka'aru tyrã pa pytũ mbyte jave, uru ojapukai jave tyrã pa ko'ẽmba'i jave paa voi ndapeikuaai,

³⁶ mba'eta ovaẽ xapy'a vy peke reve pendejou ramo nda'evei 'rã.

³⁷ Pendeivy aipoa'ea rami ma aipoa'e pavẽ pe: Peiko kuaa pota ke.

14

Mateus 26.1-5; Lucas 22.1,2

¹ Mokoĩ ára'i ma oata ovaẽ aguã Páscoa ha'e ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ va'e ára. Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy nhemi rupi ojopy vy ojuka aguã.

² Mba'eta aipoe'i okuapy: “Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'amba e'ÿ aguã.”

Mateus 26.6-13; João 12.1-8

³ Betânia tetã py Jesus oĩ mesa py, Simão lepra oguereko va'ekue ro py. Oĩa py ou peteĩ kunha heakuã porã va'e ryrũ ita xiĩ va'e guigua ogueru va'e. Heakuã va'e ma hepyve va'e, nardo anho'i tynyẽ. Ha'e gui ma hyru oipe'a vy Jesus akã re onhoẽ heakuã porã va'e.

⁴ Amongue ikuai va'e ojou vai vy jomeme aipoe'i:

— Mba'erã tu ojavyky heakuã porã va'e?

⁵ Mba'eta ha'e nunga ma trezentos raxa ára repy re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i. Ha'e vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ri. Mba'e re tu pendeayvu rei kunha va'e re? Mba'emo porã ete ojapo xevy.

⁷ Mba'eta iporiaukue'i ma pendereve riaa 'rã ikuai. Peipytyvõxea hora rei ha'eve peipytyvõ aguã. Ha'e rã xee ma ndaiko riaei 'rã pendereve.

⁸ Kunha va'e ma ha'eve va'e ojapo. Amano e'ÿ mbove voi omoeakuã xerete xenhono porã rã guarã.

⁹ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Mamo rã vyv jave re ayvu porã omombe'ua py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6

¹⁰ Hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas Iscariotes hery va'e ma sacerdote yvatekueve va'ea py oo, Jesus ojopy uka aguã.

¹¹ Ha'e kuery ha'e nunga oendu vy oguerovy'a rei, ha'e vy ixupe ijayvu peráta ome'ê aguã re. Ha'e ramo Judas oikuaa pota ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Mateus 26.17-19; Lucas 22.7-13

¹² Ha'e gui ovaê ngaru mbojape imbovia revegua e'ÿ ijypya ára, Páscoa pyguarã vexe'i ojukaa aguã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu Jesus pe: — Mamo tu reipota roo roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

¹³ Ha'e ramo mokoï guemimbo'e omondouka vy aipoe'i:

— Tapeo ha'vy tetã re. Ha'e py penerovaexi 'rã petei' ava yryru ogueraa va'e.

¹⁴ Tapeo hupive, ha'e mamo rã oikea py hoo va'e pe aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri: ‘Mamo pa opy ja'o oï Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?’ he'i uka”, peje.

¹⁵ Ha'e ramo pendevy pe oexa uka 'rã petei' opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oimba ma voia. Ha'e py 'rãe pereko katu — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery tetã re oo vy Jesus aipoe'iague rami ae ojou. Ha'e rami vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Mateus 26.20-25

¹⁷ Ka'aru'i ma jave oo doze guemimbo'e kuery reve.

¹⁸ Ha'e gui mesa py okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery xereve pekaru va'e regua petei' xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy jorire-rire aipoe'i:

— Xee teve?

²⁰ Ha'e ramo ombovai:

— Xeremimbo'e kuery doze pendekuai va'e regua petei', xereve hy'a py opo'ê oiny va'e ae.

²¹ Mba'eta Aha ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oia rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ma ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire.

Mateus 26.26-30; Lucas 22.16-20,39

²² Ha'e kuery okaru teri reve Jesus ojopy petei' mbojape. Nhanderuete oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã vy ome'ê ha'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejopy, kova'e ma xerete — he'i.

²³ Ha'e rire karo ju ojopy. Oguerovy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e rã ha'e javive oy'u.

²⁴ Ha'e gui aipoe'i:

— Kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoê uka ta va'e rupi.

²⁵ Anhetê aipoa'e pëvy: Uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, Nhanderuete po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ÿa ja — he'i.*

²⁶ Ha'e gui petei' mboraie oporaie rire Oliveiras yvyty katy oje'oi.

Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

²⁷ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Peê kuery ha'e javive xerejapa 'rã, mba'eta ipara oiny: “Ajuka uka 'rã vexe'i re opena va'e. Ha'e ramo vexe'i kuery oaimba 'rã”, he'iague.*

²⁸ Ha'e gui anhemoete ju ma rire penerenonderã aa 'rã Galiléia katy — he'i.

²⁹ Pedro aipoe'i:

— Ha'e kuery ha'e javive nderejapa tei' xee any 'rã.

³⁰ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru mokoïgue ojapukai e'ÿ mbove, mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ÿ va'e rami — he'i.

* 14:25 1 Coríntios 11.23-26 * 14:27 Zacarias 13.7

³¹ Ha'e rami teĩ Pedro aipoe'i:

— Ndereve xejukaa ta teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã roikuaa e'ĩa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46

³² Ha'e gui Jesus oo peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e py ovaẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Peguapy apy, xee anhembo'e ainya ja — he'i.

³³ Ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João. Ha'e vy oendu nda'eveia ha'e ojexavai etea.

³⁴ Ha'e vy aipoe'i:

— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy peikuaa pota aguã — he'i.

³⁵ Ojepe'ave'ia py ngova omovaẽ vvy re. Ha'e vy ojerure ha'eve ramo ha'e va'e hora oaxa aguã.

³⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, xeru, opa mba'e ndevy ha'eve. Xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

³⁷ Ha'e gui ojevy vy oexa rã okepa okuapy. Ha'e rã aipoe'i Pedro pe:

— Simão, reke ri ty'y? Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei reikuaa pota aguã?

³⁸ Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ aguã. Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy — he'i.

³⁹ Ha'e gui ojepe'a ju vy onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁰ Ojevy vy oexa rã okepa ju, hopeyi vaipa vy. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu rã nombovai kuaai.

⁴¹ Ha'e gui ma mboapykuea ma ou vy aipoe'i:

— Peke teri va'e ty'y pejupy? Ha'eve ma. Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

⁴² Pepu'ã ke, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.1-11

⁴³ Are'ỹ'i re Jesus ijayvu teri reve ovaẽ peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua, Judas hery va'e. Hexeve heta avi ou kyxe ha'e yvyra revegua kuery. Sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuerya gui ou va'ekue.

⁴⁴ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy ukaa aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy, ha'e gui peipokua reve peraa”, he'i va'ekue.

⁴⁵ Ha'ekue rami vy ovaẽ vyve Jesus re onhemboja. Ha'e vy

— Xembo'ea — he'i vy oayvu.

⁴⁶ Ha'e ramo ojopy vy ojokua okuapy.

⁴⁷ Ha'e rami rã ha'e py peteĩ hi'aĩ va'e regua okyxe oekyi vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁴⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã?

⁴⁹ Ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko vy anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi guĩ nunga oiko ipara oiny va'e ojeupitypa aguã — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery ha'e javive ojepe'apa ojava vy.

Kunumi Jesus rakykue ooaque

⁵¹ Hakykue oo peteĩ kunumi ajukue puku py onheovã va'e. Ha'e rã ojopya ta ramo

⁵² ajukue puku gui ojepe'a vy ojava avi ovy ipire rei reve.

Mateus 26.57-68; Lucas 22.63-71

⁵³ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'ea py ogueraa Jesus. Ha'e py ijatypa sacerdote yvatekueve va'e, nhomongetaa ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e javive.*

⁵⁴ Ha'e ramia ja hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi, sacerdote yvateve va'e roka peve. Ha'e vy tembiguai kuery reve ojape'e oiny tata yv'ry.

⁵⁵ Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomboayvu va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojoux hekokie mombe'uarã, teĩ ndojoui.

⁵⁶ Mba'eta Jesus re heta ijayvu rive va'eri ha'ekue rami e'y'e-ẽ guive.

⁵⁷ Ha'e rami vy amongue opu'ã vy hekokie ramigua omombe'u vy aipoe'i:

⁵⁸ — Ore roendu aipoe'i rã: “Xee ambovaipa 'rã kova'e templo avakue ojapo va'ekue, ha'e mboapy araa py amboae ju 'rã ajapo avakue rembiapo e'y’”, he'i va'ekue.

⁵⁹ Ha'e rami teĩ ijayvuague rami e'y ae tema ijayvu.

⁶⁰ Ha'e gui ha'e kuery mbyte py sacerdote yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y ndere ayvua ramo?

⁶¹ Ha'e rã Jesus okyriřĩ, mba'eve nde'i.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e oporandu ju:

— Ndee ma nhi'ã Nhanderuete ijayvu porãmbu Ra'y Cristo?

⁶² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rã Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue uguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi — he'i.*

⁶³ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e omondoro oao reve aipoe'i:

— Mba'erã tu jaiptave hekokie mombe'uarã?

⁶⁴ Pendu ae ma ijayvu vai rã. Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e javive ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

⁶⁵ Ha'e gui hexe amongue onyvõ, ha'e hova onhovã vy ounga guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Emombe'u ke mava'e pa neunga ra'e — he'i. Xondaro kuery voi oipetepa okuapy.

Mateus 26.69-75; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

⁶⁶ Ha'e ramia ja oka yvy reia py Pedro oĩa py ou peteĩ kunha'i sacerdote yvateve va'e omongakuaa va'ekue.

⁶⁷ Pedro ojape'e oiny rã oexa vy oma'ẽ porã, ha'e vy aipoe'i:

— Ndee voi teve reiko Jesus Nazaré pygua va'e reve.

⁶⁸ Ha'e ramo onhenhomi vy aipoe'i:

— Xee ndaikuaai, neĩ ndeayvua voi naendu kuaai — he'i. Ha'e vy oëve oka katy. [Ha'e jave uru ojapukai nhendu.]

⁶⁹ Ha'e gui teĩgue ju omongakuaa pyre oexa vy amboae kuery pe

— Peva'e voi ha'e kuery regua — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo onhenhomi ju.

Ha'e rire'ive ha'e py ikuai va'e aipoe'i Pedro pe:

— Anhetẽ teve ndee ha'e kuery regua, mba'eta ndee voi Galiléia pygua.

⁷¹ Ha'e ramo ijayvu vaikue, oura guive:

— Xee tu ndaikuaai rima ava pendeayvua! — he'i.

⁷² Ha'e ramove mokoĩguea ma uru ojapukai nhendu.

* 14:53 João 18.12-14,19-24 * 14:62 Daniel 7.13-14

Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus aipoe'iague re: “Kuri mokoïgue uru ojapukai e'ÿ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ÿa rami”, he'iague re. Ha'e rã onhemboaxy vy ojae'õ vaipa.

15

Mateus 27.1,2,11-26; Lucas 23.1-7,13-25; João 18.28-19.16

¹ Ko'ẽ aje'ive'i reve sacerdote yvatekueve va'e jogueroayvu, nhomongetaa kuery, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi reve. Ha'e vy Jesus ojokua uka vy Pilatos-a py ju ogueraa.

² Ha'e gui ma Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

³ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e opa marã ijayvu hexe.

⁴ Ha'e gui teïgue ju Pilatos oporandu:

— Nerebovai 'rã ri ty'y? Ne'endu po rami ete ndere ayvu ou.

⁵ Ha'e rami teï Jesus nombovai ae. Ha'e ramo Pilatos onhemondyi vaipa.

⁶ Ha'e gui ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteï nhuã py oï va'e regua, heta va'e kuery ojerurea va'e rei.

⁷ Peteï oï nhuã py Barrabás hery va'e, oirũ kuery reve joe opu'ã vy jokuague py.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery ou vy huvixa pe ojerure okuapy jepiaty rami ojapo aguã.

⁹ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

— Peipota pa apoi judeu kuery pegua huvixave? — he'i,

¹⁰ mba'eta oikuaa sacerdote yvatekueve va'e ija'e e'ÿ vy rive ipo py omboax-aague.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã.

¹² Ha'e rami rã Pilatos oporandu:

— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo “Judeu kuery pegua huvixave” pejea re?

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai vy

— Emoï kuruxu re! — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e rã Pilatos aipoe'i:

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e?

Ha'e rã ha'e kuery ojapukaive rei:

— Emoï kuruxu re! — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami rã Pilatos heta va'e kuery ombovy'axe vy opoi Barrabás, ha'e rã Jesus ma oinupã uka rire omboaxa kuruxu re omoïa aguã.

Mateus 27.27-31

¹⁶ Ha'e gui ma huvixa ro guaxu py ju xondaro kuery ogueraa. Ha'e py ijatypa xondaro kuery ha'e javi.

¹⁷ Ha'e rami vy ajukue púrpara guigua py omonhemonde, ha'e juu gui peteï coroa ramigua ojapo vy omoï inhakã re.

¹⁸ Ha'e vy aipoe'i:

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

¹⁹ Takua py oinupã inhakã rupi, hexe onyvõ, ha'e guenapy'ã re oï vy omboete.*

²⁰ Ojavyky rei ma rire ajukue púrpara guigua omboi vy ijao py ae ju omonhemonde. Ha'e gui oka katy ogueraa kuruxu re omoï aguã.

Mateus 27.32; Lucas 23.26

* 15:19 João 19.2,3

²¹ Ha'e va'e jave peteĩ oaxa ovy mba'ety gui ou va'ekue, Cirene pygua Simão hery va'e, Alexandre ha'e Rufo ru. Ha'e va'e pe ma ogueraa uka okuapy kuruxu. *Mateus 27.33-44; Lucas 23.33-43; João 19.17-24*

²² Ha'e gui ma Gólgota, “Akãgue renda” 'epy va'e katy ogueraa Jesus.

²³ Ixupe ome'ê vinho mirra revegua teĩ ndoy'ui.

²⁴ Ha'e gui omoĩ kuruxu re, ha'e ijao omboja'o-ja'o jomeme. Oexa okuapy xortea mba'e pa peteĩ-teĩ ogueraa 'rãa oikuaaxe vy.

²⁵ Nove hora jave kuruxu re omoĩa.

²⁶ Hi'áry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: “Judeu kuery pegua huvixave”, he'ia.

²⁷ Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ÿa re peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

²⁸ [Ha'e rami ojeupity ipara “Heko vai va'e kuery reve oguerekoa” he'iague.]

²⁹ Oaxa oje'oivy va'e ijayvu rei hexe. Oakã ombovava-vava vy aipoe'i:

— Ndee templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue,

³⁰ ejereraa jepe ha'vy ndee ae kuruxu gui reguejy vy — he'i okuapy.

³¹ Ha'e rami ae avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery reve sacerdote yvatekueve va'e ojoi rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai.

³² Tove Israel kuery pegua huvixave Cristo toguejy kuruxu gui, jaexa vy jajerovia aguã — he'i okuapy. Hexeve kuruxu re omoĩ mbyre kuery voi ojoi rei.

Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.25-30

³³ Kuaray mbyte jave pytũmba vvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

³⁴ Ha'e gui kuaray ojero'a puku jave Jesus ojapukai atã:

— Eloí, Eloí, lamá sabactãni? — he'i, “Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja?”

he'ia.*

³⁵ Ha'e py ikuai va'e regua ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— Ne'endu, Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.

³⁶ Ha'e rami vy peteĩ ha'e kuery va'e regua onha vy vinagre py peteĩ esponja omoakÿ, ha'e takua apy re omovaẽ oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Tove, tajaexa Elias pa ou ra'e omboguejy aguã — he'i.

³⁷ Ha'e gui ma Jesus onhendu atã vy omano.

³⁸ Ha'e ramo hendaiky'a e'ÿ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi, yvate gui vvy peve.

³⁹ Ha'e rami omano ramo kuruxu rexei'i xondaro ruvixa hi'aĩ va'e oexa vy aipoe'i:

— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava ma Nhanderuete Ra'y — he'i.

⁴⁰ Ha'e py ikuai avi amongue kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago kyrĩve va'e ha'e José xy Maria, ha'e gui Salomé.

⁴¹ Ha'e kuery ma Galiléia rupi Jesus oiko jave hupive ikuai va'ekue oipytyvõa rupi. Ha'e kuery reve hetave ju hupive oje'oi va'ekue Jerusalém katy.

Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-55; João 19.38-42

⁴² Ha'e va'e ára ma sábado pyguarã mba'emo oguereko katupaa aguã ára. Ha'e nunga rupi ka'aru jave

⁴³ ou peteĩ Arimatéia pygua José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua omboetepepy, Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã oarõ oikovy va'e. Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

* 15:34 Salmo 22.1

⁴⁴ Ha'e ramo Pilatos ma Jesus omano ma ra'ea omombe'u rã oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy xondaro ruvixa oenoĩ vy ixupe oporandu aje'i ma pa omano ra'ea re.

⁴⁵ Xondaro ruvixa omombe'u rã oikuaa porã rire hetekue ogueraa uka José pe.

⁴⁶ Ha'e ramo José ma kuruxu gui hetekue omboguejy vy onhovã peteĩ ajukue puku xii porã va'e ojogua va'ekue py. Ha'e vy onhono porã peteĩ tuparã itaova re ojo'o pyre py, ha'e peteĩ ita ju ombojere hokê omboty aguã.

⁴⁷ Ha'e ramia ja Maria Madalena ha'e Maria José xy oexa pota ho'amy oikuaa aguã mamõ pa onhono porã ra'ea.

16

Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-10; João 20.1-10

¹ Sábado ára oaxa rire Maria Madalena, Tiago xy Maria ha'e Salomé ojogua heakuã porã va'e, oje'oi vy hetekue omoeakuã aguã.

² Ha'e gui ko'ẽmba'i jave semana ijyppya ára kuaray oẽ ouvvy jave oje'oi hupa katy.

³ Joupe-upe aipoe'i jogueravy:

— Mava'e nda'u hupa rokê gui oipe'a 'rã ita jaike aguã? — he'i.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery oma'ẽ vy oexa ita tuvixa va'eri ombojerea ma ra'ea.

⁵ Ha'e rami vy ikua py oike vy peteĩ kunumi va'e oexa onhemondea xiĩmba va'e, oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã. Ha'e va'e ma ha'e kuery oexa xapy'a vy okyje okuapy.

⁶ Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:

— Pkyje eme. Peka pekuapy kuruxu re omoĩ mbyre Jesus Nazaré pygua va'e. Ha'e va'e ma onhemboete ju ma, noĩvei ma apy. Pema'ẽ ha'vy ituiague py.

⁷ Ha'e gui ma tapeo hemimbo'e kuery ha'e Pedro pe aipopeje: “Galilía katy Jesus oo 'rã penerenonderã. Ha'e py ma pexa 'rã aipoe'iaague rami”, peje.

⁸ Ha'e gui itakua gui oẽ vy onhamba jogueravy onhemondyipa ha'e okyje reve. Okyje vy avave rei pe nomombe'ui ranhe.

João 20.11-18

⁹ Semana ijyppya'ia ára aje'ive Jesus onhemboete ju rire Maria Madalena pe ranhe ojexa uka, ixugui sete anha oipe'aague va'e pe.

¹⁰ Ha'e ramo kunha va'e oo vy Jesus irũ kuery pe omombe'u. Ha'e kuery ma ojae'o ha'e iporiaupa teri vy

¹¹ ndogueroviai ranhe oikove jevya, kunha pe ojexa ukaague omombe'u rã oendu va'eri.

Lucas 24.13-35

¹² Ha'e rire Jesus amboae rami ojexa uka mokoĩ ha'e kuery regua tetã rovai katy oo va'e pe.

¹³ Ha'e rami rire ha'e kuery ojevvy vy amboae kuery pe omombe'u teĩ ha'e kuery ndogueroviai.

Ayvu porã omombe'ua aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e rire guemimbo'e kuery onze-ve pe ju Jesus ojexa uka, mesa py ikuai jave. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ndogueroviaiaague ha'e inhakã ratãa re, mba'eta hexaare kuery “Onhemboete ju ma”, he'i rã oendu teĩ ndogueroviai rire.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'i avi:

— Tapeo opa rupi, vvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã.*

* 16:15 Mateus 28.18-20; Lucas 24.44-49; João 20.21; Atos 1.6-8

¹⁶ Ha'e ramo oguerovia vy onhemongarai uka va'e oo jepe 'rã. Ha'e rã ndogueroviai va'e ma ombopagaa 'rã.

¹⁷ Ojerovia va'e kuery ombopo'akaa 'rã po ramigua hexa pyrã ojapo aguã. Xerery rupi oipe'a 'rã anha, ha'e ayvu mboae py ijayvu 'rã.

¹⁸ Ojopy 'rã mboi, ha'e veneno oy'u teĩ mba'eve ndoikoi 'rã. Imba'eaxy va'e kuery re opoko ramo okuera 'rã guive.

Lucas 24.50,51; Atos 1.6-11

¹⁹ Ha'e kuery reve Senhor Jesus ijayvupa ma rire heraa yva re. Ha'e gui ma Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

²⁰ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã.

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ma poropoanoa ha'e apóstolo Paulo hirũ raka'e. Jesus Cristo yva re ju oo rire Lucas mokoĩ kuaxia ombopara raka'e. Jypygua ma kova'e, Jesus rekokuẽ oĩa. Ha'e gui amboae ma apóstolo kuery rembiapokuẽ oĩa Atos 'epy va'e ju. Atos omboypya py Lucas aipoe'i: "Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi, yvate heraa ára peve" he'i va'ekue (Atos 1.1-2a).

Lucas ma heta ombopara Jesus mba'emo re ombojoja reve nhombo'eague. "Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue" (19.10). "Okany va'ekue" he'ia py ma nhande kuery re ae ijayvu vy, amboae henda py ipara oinya rami: "Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma Senhor omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty" (Isafás 53.6). Ha'e nunga rupi nhande kuery re ae Jesus ombojoja vy omombe'u raka'e vexa'i okanhy va'e, peráta hatã'i va'e okanhy va'e ha'e ta'y okanhy va'e (capítulo 15). Nhande kuery rekaa rupi Jesus ou raka'e, nhandereko vaiaty gui nhandereraa jepe aguã. Nhanderuete nhanemboaxy ete vy Gua'y Jesus ombou raka'e nhandereraa jepe aguã, mba'eta Gua'y re nhandereko vaiaty ha'e javi omoĩ raka'e nhanderekovia opaga aguã.

Ijayvu pyyague

¹ Heta ma ikuai ore kuery mbyte rupi mba'emo oiko va'ekue mboparaare.

² Ha'e kuery ombopara jypy'i guive hexaare ha'e ayvu mombe'ua kuery orevy ijayvuague rami vy.

³ Ha'e rami ae avi xeruvixa Teófilo, xee voi jypy'i guive ha'e nunga ha'e javi aikuaa porã rire aỹ ambopara porãve ndevy jorire-rire opyta porã aguã,

⁴ nembo'eague reikuaa aguã anhetẽ etea.*

Zacarias ha'e Isabel re ijayvua

⁵ Ha'e gui Judéia pygua huvixave Herodes oĩ jave oiko peteĩ sacerdote Zacarias hery va'e, Abias ramymino kuery regua. Ta'yxy ma Arão ramymino Isabel hery va'e.

⁶ Ha'e kuery ma Nhanderuete renonde heko porã va'e ikuai, Senhor ijayvua ha'e ojapo uka va'e ha'e javi ojapo vy.

⁷ Ta'y va'e'ỹ guive, mba'eta Isabel imemby va'erã e'ỹ, ha'e mokoĩve ikakuakue meme.

João Batista itui'i aguã omombe'u ma voiague

⁸ Ha'e gui Zacarias ma Nhanderuete renonde rupi omba'eapo oikovy sacerdote reko rami vy, xortea oexaa rupi oiporavao rire.

⁹ Ha'e vy sacerdote kuery reko rami vy oike Senhor pegua henda iky'a e'ỹ va'e py heakuã porã va'e oapy aguã.

¹⁰ Ha'e ramia ja heta va'e kuery ma oka py ikuai onhembo'e okuapya py.

¹¹ Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua, altar heakuã va'e rapyaty oiporu kuaa regua re.

¹² Zacarias oexa vy onhemondyi vaipa, okyje guive.

¹³ Ha'e rã anjo aipoe'i ixupe:

*
1:4 Atos 1.1,2

— Zacarias, ekyje eme. Oendua ma rejerurea. Ha'e nunga rupi aỹ ndera'yxy Isabel oikuavã'i 'rã ndera'y, ha'e rã remboery 'rã João.

¹⁴ Ha'e va'e ma rerovy'a vaipa 'rã, ha'e heta 'rã ovy'a oiko'iague oendu vy.

¹⁵ Ha'e ma omboyvatepy 'rã oiko Senhor renonde, ndoy'ui 'rã vinho, neĩ iro va'e. Hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho 'rã oĩ, ixy oguereko'ia ára guive.

¹⁶ Ha'e ojapo 'rã Israel kuery heta ojeko rerova aguã rami Senhor Nguuete re.

¹⁷ Ha'e oo 'rã Senhor renonderã, Elias rami inhe'ẽ ha'e ipo'aka va'e vy, ojapo aguã tuu kuery opy'a py gua'y kuery oayvu, ha'e onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ekue heko porã va'e ju ikuai aguã rami, ha'e rami vy peteĩ regua oguereko katu aguã Senhor peguarã — he'i.

¹⁸ Ha'e gui Zacarias oporandu anjo pe:

— Mba'exa tu aikuaa ta ha'e nunga? Mba'eta xee ma xetuja'i ma, ha'e xera'yxy voi guaimi'i ma.

¹⁹ Anjo ombovai:

— Xee ma Gabriel, Nhanderuete renonde aiko va'e. Ha'e ae xembou ndevy mba'emo porã amombe'u aguã.

²⁰ Ha'e rami teĩ xeayvua ndereroviai rire nandeayvuẽvei 'rã, nda'evevei 'rã ndeayvu aguã ha'e nunga ojeupity e'ỹa ja, mba'eta ojeupity 'rã oa'angaague py ae — he'i.

²¹ Ha'e ramia ja heta va'e kuery oarõ okuapy Zacarias. Ha'e kuery onhemondyipa, henda iky'a e'ỹ va'e py oiko are rã.

²² Ha'e gui ha'e oẽ vy nda'evevei ijayvu aguã. Ha'e ramo oikuaa okuapy henda iky'a e'ỹ va'e py mba'emo oexa ra'eague. Okuã py rive omombe'u, nda'ijayvuẽvei vy.

²³ Ha'e gui guembiaporã va'ekue ojapopa ma vy oo ju ngoo katy.

Isabel ovy'a vaipa oikovyague

²⁴ Ha'e rire ma ta'yxy Isabel oguereko'i ma vy ndojexa ukavei peteĩ nhiruĩ jaxy re. Ha'e vy aipoe'i:

²⁵ — Ha'e rami Senhor ojapo xevy, xere oma'ẽ vy, amboae kuery ndaxejou vaivei aguã.

Jesus oiko aguã omombe'u ma voiaque

²⁶ Mboapy meme jaxya py ma Galiléia vvy re Nhanderuete ombou anjo Gabriel Nazaré tetã py.

²⁷ Ha'e py oiko peteĩ kunhataĩ omenda va'erã peteĩ ava Davi ramymino José hery va'e re. Kunhataĩ rery ma Maria.*

²⁸ Ha'e va'e oĩa py anjo oike vy aipoe'i:

— Temimboaxy ete evy'a ke, ndereve Senhor oĩ ramo — he'i.

²⁹ Pova'e ayvu Maria oendu vy onhemondyĩ vy opẽxa rei: “Mba'e he'i vy nda'u po rami oxarura xevy?” he'i.

³⁰ Ha'e rã anjo aipoe'i:

— Maria, ekyje eme, mba'eta Nhanderuete nemboaxy.

³¹ Ha'e rã rereko'i 'rã, reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus.

³² Ha'e va'e ma yvate 'rã, ha'e ixupe “Yvate ete va'e Ra'y”, 'ea 'rã. Senhor Nhanderuete omoĩ 'rã huvixarã, tamõi Davi rekovia.

³³ Jacó ramymino kuery re opena riae 'rã, ipo'akaa ndopai 'rã guive — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Maria aipoe'i anjo pe:

— Mba'exa 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'eta xee peteĩgueve ma avakue pe ndajekuaa ukai teri va'eri.

³⁵ Anjo ombovai:

* 1:27 Mateus 1.18-21

— Ndere oguejy 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ, ha'e Yvate ete va'e po'akaa ndeao'i 'rã okuraray'ã py. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e oiko ramo ixupe “Nhanderuete Ra'y” 'ea 'rã.

³⁶ Neretarã Isabel voi oguereko'i ma oikovy, guaimi'i ma teĩ. Kova'e re mboapy meme jaxya ma oguereko'iaague, imemby 'rã e'ỹ va'ekue ri.

³⁷ Mba'eta Nhanderuete pe ma nda'ipoi haxy va'e ijayvuague ha'e javi py — he'i.

³⁸ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Apy ma aĩ Senhor rembiguai. Tove toiko xevy ndeayvuague — he'i. Ha'e gui anjo ojepe'a ju oĩa gui.

Maria oipouague Isabel

³⁹ Ha'e va'e jave ma Maria oiko katu vy oo pojava yvy'ã ikuai va'e katy, peteĩ tetã Judá regua py.

⁴⁰ Zacarias ro py oike vy oxarura Isabel pe.

⁴¹ Maria oxaruraa ha'e oendu rã kyrĩ va'e omyĩ guyrui'i py. Ha'e ramo Isabel re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo

⁴² ijayvu atã:

— Kunhague ikuai va'e gui ndere ima'endu'a porãave, ha'e rereko'i va'e voi ima'endu'a porãmby ete 'rã.

⁴³ Marã ramigua nda'u aiko ndee xe-Senhor xy xepou vy reju aguã?

⁴⁴ Mba'eta rexaruraa aendu ramove kyrĩ va'e ovy'a vy omyĩ guyrui'i py.

⁴⁵ Revy'a ete 'rã rerovia rire, mba'eta ojeupity 'rã Senhor ndevy ijayvuague — he'i.

Maria oporaeiaague

⁴⁶ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Xepy'a py amboete Senhor,

⁴⁷ ha'e xenhe'ẽ ovy'a Nhanderuete xereraa jepeare re.

⁴⁸ Mba'eta oma'ẽ xee hembigui yvy'i va'e aikoa re.

Ha'e ramo aỹ guive xevy “Ovy'a ete” he'i pavẽ 'rã,

⁴⁹ mba'eta Ipo'akapa va'e ojapo porã xevy,

Iky'a e'ỹ va'e hery va'e.

⁵⁰ Ha'e ma omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e, raka'eve rã ikuai jevy-jevvy va'e kuery voi.

⁵¹ Ipo'akapaa rupi oiko vy omoaĩmba opy'a py onhemboyvate rei va'e kuery.

⁵² Oipe'a ipo'akakueve, ha'e rã yvyĩgueve'i ma omboyvateve.

⁵³ Omoevyatãmba inhembyayi va'ekue,

ha'e rã iporiau e'ỹ va'e kuery ma omondoukapa rive.

⁵⁴ Omboaxya rupi vy oepy guembigui Israel kuery ijayvuague re ima'endu'a vy,

⁵⁵ Abraão ha'e hamymino kuery pe ojapo porã riae aguã re, nhaneramoi kuery pe ijayvuague rami vy — he'i.

⁵⁶ Ha'e gui Maria ma mboapy jaxy re opyta Isabel ro py. Ha'e va'e rire oo ju ngoo katy.

João Batista itui'iaague

⁵⁷ Ha'e gui Isabel oguereko'i aguã ára ovaẽ ramo oikuavã ava'i.

⁵⁸ Ha'e ramo Senhor omboaxya ha'e katy'i ikuai va'e ha'e heta va'e kuery oikuaa vy ovy'a avi okuapy hexeve.

⁵⁹ Oito araa py jogueraapa ava'i pire omboi uka aguã. Ha'e rami vy omboeryxe okuapy tuu Zacarias rery rupi.

⁶⁰ Ha'e ramo ixy aipoe'i:

— Any teve. Ha'e rami 'rãgue py João 'rã hery — he'i.

⁶¹ Ha'e ramo hetarã kuery aipoe'i:

— Ha'e gui ha'e rami peneretarã kuery hery va'e ndoikoi va'eri — he'i okuapy.

⁶² Ha'e rami vy tuu pe ju opo py oporandu marã rami pa omboeryxea re.

⁶³ Ha'e gui tuu ojerure peteĩ vvyra pe'i re, ha'e vy ha'e va'e re ombopara: “Hery ma João” he'ia. Ha'e ramo ha'e javive onhemondyipa okuapy.

⁶⁴ Ha'e ramove ijuru oipe'aa rã ijayvuẽ ju. Ha'e vy omboete Nhanderuete.

⁶⁵ Ha'e py ikuai va'e ha'e javi onhemondyipa, ha'e Judéia katy'i vvy'ã reia rupi ikuai va'e kuery pe voi omombe'upaa.

⁶⁶ Ha'e javive ha'e nunga oendu vy opy'a re omõ okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e nungarã nda'u ha'e va'e ava'i oiko? — he'i okuapy. Mba'eta hexe Senhor po oĩ.

Zacarias oporaiegue

⁶⁷ Ha'e gui tuu Zacarias re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo omombe'u ayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁶⁸ — Ta'ima'endu'a porãa Senhor Israel kuery Ruete re, mba'eta oikuaa pota ma guembiporavo ikuai va'e re oepy aguã.

⁶⁹ Ha'e vy ombou peteĩ nhandereraa jepearã ipo'akapa va'e guembiguai Davi ramymino.

⁷⁰ Ha'e rami ojapo aguã yma guive omombe'u uka profeta iky'a e'ỹ va'e kuery ijayvua rupi,

⁷¹ nhanderoaigua kuery gui nhandereraa jepe aguã, ha'e nhandere ija'e e'ỹ va'e ha'e javi po gui.

⁷² Ha'e rami vy nhaneramoĩ kuery omboaxyague rami ju oiko aguã, guexeve guarã iky'a e'ỹ va'e ojapo va'ekue re ima'endu'a vy,

⁷³ nhaneramoĩ Abraão pe ouraague re guive.

⁷⁴ Mba'eta ijayvu raka'e nhanderoaigua kuery po gui nhandereraa jepe aguã re, jakyje e'ỹ re nhambojerovia aguã,

⁷⁵ ha'e jaikoa pukukue re henonde iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã teko porã rupi.

⁷⁶ — Ha'e gui ma ndee ava'i, ndevy pe “Yvate ete va'e pegua profeta” 'ea 'rã. Mba'eta Senhor renonde rupi reiko 'rã haperã rereko katu aguã.

⁷⁷ Ha'e rami vy ixupegua kuery pe reikuaa uka 'rã ojejavyague gui oo jepe aguã,

⁷⁸ Nhanderuete nhanemboaxy etea rupi.

Mba'eta kuaray oẽ ouvya rami avi ojekuaa uka 'rã yva gui

⁷⁹ omoexakã aguã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'e, nhanderereko aguã tape jaiko porã aguã rupi — he'i.

⁸⁰ Ha'e gui ava'i ma tuja pojava ha'e imbaraeteve tema ovy onhe'ẽ re guive. Tekoa e'ỹa rupi oiko Israel kuery pe ojekuaa uka aguã ára peve.

2

Mateus 1.18-25

¹ Ha'e va'e jave py ma César Augusto omombe'u uka pavẽ oje'oi aguã guery ombopara uka vy.

² Ha'e va'e ma tery mbopara uka ypy'ia, Síria pygua huvixa Quirino oĩ jave py oiko va'e.

³ Ha'e rami rã ha'e javive oo guery ombopara uka vy, peteĩ-teĩ guekoa py ae.

⁴ Ha'e rami vy José voi oo. Davi ramymino oiko vy oguata Galiléia regua Nazaré tetã gui, Judéia regua tetã Davi rekoague Belém tetã katy oo vy.

⁵ Guery ombopara uka vy oo gua'yxy Maria hye guaxu'i va'e reve.

⁶ Ha'e gui Belém py ikuai jave py ma ovaẽ oikuavã aguã ára.

⁷ Ha'e ramo oikuavã omemby ypy'i, ava'i. Ha'e vy onhovãmba vy onhono inony mymba karua'i py, mba'eta okeaty py jipovei ma ha'e kuery avi oke aguã.

Vexa'i re opena va'e kuery pe anjo kuery ojexa ukaague

⁸ Ha'e katy rai ikuai vexa'i re opena va'e kuery. Pyávy nhuũndy re ikuai guymba kuery re openaa rupi.

⁹ Ha'e gui ha'e kuery ikuai py oguejy peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e kuery vyvry rupi Senhor omoexakãmba xapy'a. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery pe anjo aipoe'i:

— Penhemondyi eme, mba'eta xee aju pẽvy amombe'u aguã mba'emo porã nhombovy'a ete va'erã, heta va'e kuery ha'e javi peguarã.

¹¹ Mba'eta ange Davi rekoague py itui'i ma pendereraa jepearã Cristo Senhor.

¹² Po rami oiko peẽ kuery peikuaa aguã: Ava'i pejou 'rã mymba karua'i py, ajukue py onhovã ha'e onhonoa inony va'e — he'i.

¹³ Ha'e gui anjo reve heta ju ojexa uka xapy'a irũ yva pygua xondaro kuery. Ha'e kuery ma Nhanderuede ogueroxy'aa rupi aipoe'i okuapy:

¹⁴ — Yvate etea py toporaeia Nhanderuede pe, ha'e yvy re voi toĩ avakue hemimboaxy ikuai porã aguã — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e gui ma vexa'i re opena va'e kuerya gui anjo kuery yva re ojepe'apa ramove aipoe'i joupe-upe:

— Jaje'oi Belém tetã katy jaexa aguã nhandevy Senhor oikuaa uka va'ekue — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oi pojava, ha'e vy ojou Maria ha'e José, kyrĩ'i va'e guive ojou mymba karua'i py itui'i rã.

¹⁷ Ha'e kuery oexa vy omombe'u ava'i oikoa ha'e kuery pe oikuaa ukaa ague.

¹⁸ Ha'e rami vexa'i re opena va'e kuery omombe'u rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa.

¹⁹ Ha'e rã Maria ma pova'e ayvu ha'e javi opy'a re omoĩ porã ima'endu'a riaa aguã.

²⁰ Ha'e gui vexa'i re opena va'e kuery ojevypa ju. Oporaei jogueravy Nhanderuede ogueroxy'aa rupi, omombe'uague rami ae oendu ha'e oexa rire.

Jesus pire omboiaague

²¹ Oito araa py ovaẽ ava'i pire omboia aguã. Ha'e gui ma omboerya Jesus, oguereko'i e'ỹ mbove ma voi anjo omboerya ukaague rami vy.*

Templo py Jesus oexa ukaague

²² Ha'e gui Moisés lei omboparaague rami vy ha'e kuery ojeky'a'o uka aguã ára oaxapa ma ramo ogueraa ju Jerusalém tetã py Senhor pe oexa uka aguã,

²³ Senhor guigua lei re ipara oĩa rami vy: “Ava jypy'i oiko va'e ha'e javi 'rã pemboaxa Senhor peguarã.”*

²⁴ Ha'e kuery ogueraa avi “mokoĩ jeruxi, e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i” Nhanderuede pe ojuka uka aguã, ha'e kuery lei re ipara oĩa rami vy.*

Simeão oporaeiaque

* 2:21 Mateus 1.21 * 2:23 Êxodo 13.2,12 * 2:24 Iporiaukue'i Senhor peguarã vexa'i ndojoui vy ome'ẽ 'rã mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i (Levítico 5.11, 12.1-8).

²⁵ Jerusalém tetã py oiko peteĩ ava Simeão hery va'e. Ha'e va'e ma heko porã ha'e ojerovia ete va'e, Israel kuery repyará oarõ oikovy va'e. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hexe oĩ.

²⁶ Ixupe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka ma voi omano e'ỹ mbove Senhor remimbou Cristo oexa 'rãa.

²⁷ Ha'e rami vy Nhe'ẽ ogueraa rã templo py oo. Ha'e va'e jave py tuu kuery ogueru ava'i Jesus ha'e kuery lei re oĩa rami ojapo aguã.

²⁸ Ha'e ramo Simeão ojopy ava'i ojyva áry, ha'e Nhanderujete oguerovy'aa rupi aipoe'i:

²⁹ — Aỹ ma Senhor, ha'eve xee nerembiguai xemondouka porã aguã ndeayvuague rami vy,

³⁰ mba'eta aexa ma orereraa jeppearã rembou va'ekue.

³¹ Ha'e va'e ma ha'e javi regua renonde py rereko katu va'ekue

³² imoexakãarã, judeu e'ỹ va'e kuery oikuaapa aguã, ha'e nerembiporavo Israel kuery voi oguerovy'a aguã — he'i.

³³ Ha'e rami ijayvu ma ramo tuu ha'e ava'i xy onhemondyi.

³⁴ Simeão ma ha'e kuery ogueroayvu porã vy ixy Maria pe ju aipoe'i:

— Kova'e ava'i oiko ramo heta okanhy 'rã, ha'e heta avi oo jepe 'rã Israel kuery va'e regua. Ikuai avi 'rã hexe ijayvu rei va'e,

³⁵ heta py'a re oĩ va'e ojekuaa aguã. Ndepy'a re voi rendu 'rã kyxe py oikutu imoiny va'e rami — he'i.

Profeta kunha Ana ovaẽ aviague

³⁶ Oiko avi peteĩ profeta kunha Fanuel rajy, Ana hery va'e, Aser ramymino kuery regua. Kakuaa vaipa ma oiko, omenda rire sete ma'etỹ ete'i ime oiko,

³⁷ ha'e gui oitenta e quatro ma'etỹ re ma oiko imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma templo gui ndooi 'rãe. Ara py ha'e pyávy omboetea rupi oiko. Okaru e'ỹ re jepi 'rã oiko onhembo'ea rupi.

³⁸ Ha'e va'e jave ete'i kunha va'e ovaẽ vy oguerovy'a Nhanderujete. Ha'e vy Jerusalém pygua kuery guepyará oarõ okuapy va'e ha'e javi pe omombe'u oikovy ava'i oikoa.

Nazaré tetã py ava'i Jesus oiko jave guare

³⁹ Senhor guigua lei re oĩa rami ha'e kuery ojapopa ma vy ojevy ju Galiléia regua guekoa Nazaré katy.

⁴⁰ Ava'i ma tuja ha'e imbaraeteve pojava, hi'aranduve guive ovy, Nhanderujete omboaxy ramo.

Porombo'ea kuery mbyte py ava'i Jesus oĩague

⁴¹ Ha'e gui ma'etỹa nhavõ tuu kuery jogueraa 'rã Jerusalém py Páscoa ára ngaru oiko aguã py.

⁴² Doze ma'etỹ ava'i oguereko jave ha'e kuery gueko rami vy oje'oi ju Jerusalém katy ngaru oiko aguã py.

⁴³ Ngaru opa jave ha'e kuery ojevy ju ngoo katy. Ha'e rã ava'i Jesus ma Jerusalém py teri opyta, tuu kuery oikuaa e'ỹ re.

⁴⁴ Tuu kuery ma oirũ kuery reve ha'e oua rami oexa'ã vy peteĩ ára re ranhe oguata. Ha'e gui mae ma oeka oje'oivy hetarã ha'e hexaaty kuery mbyte rupi.

⁴⁵ Ndojoui vy Jerusalém tetã katy ju ojevy oeka aguã.

⁴⁶ Mboapy araa py ojou templo py uguapy oiny rã, porombo'ea kuery reve ijayvua re ojapyxaka ha'e oporandu oinya py.

⁴⁷ Ijayvu rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa okuapy o'arandua rupi ombovai rã.

⁴⁸ Ha'e gui tuu kuery oexa vy onhemondyi. Ha'e vy ixy aipoe'i:

— Xepi'a, mba'e re tu evoko rami rejapo orevy? Nderu reve nda'evei vaipa roiko va'ekue roekaa rupi.

⁴⁹ Ombovai nguu kuery pe:

— Mba'e re tu xereka ri? Ndapeikuaai va'e ty'y Xeru ro py 'rãe aikoa? — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai mba'e he'ia paa.

⁵¹ Ha'e gui ma nguu kuery reve oo ju guekoa Nazaré py. Ojapo oikovy ha'e kuery oipota va'e ha'e javi. Ha'e rã ixu ma ha'e nunga ha'e javi omoĩ porã opy'a re.

⁵² Ha'e gui Jesus ma tuja pojava vy hi'aranduve ovy. Ha'e ramo Nhanderuede ha'e avakue renonde rupi oguerovy'aa.

3

Mateus 3.1-10; Marcos 1.2-5

¹ Quinze ma'etỹ re ma Tibério César huvixave oĩ jave py, ha'e Judéia pygua huvixa Pôncio Pilatos oĩ jave, Galiléia pygua huvixa Herodes, ha'e gui Ituréia ha'e Tracónites pygua huvixa tyvy Filipe oĩ jave, Abilene pygua huvixa Lisâneas oĩ,

² ha'e gui sacerdote yvateve va'e Anás ha'e Caifás ikuai, ha'e va'e jave py ma Nhanderuede ombou oayvu Zacarias ra'y João pe, tekoa e'ỹa rupi oikoa py.

³ Ha'e ramo João ma Jordão yakã yvýry ha'e javi rupi oiko. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojevavyague omboguesaa aguã.

⁴ Mba'eta profeta Isaías kuaxia ombopara vy aipoe'iaque rami: “Tekoa e'ỹa py onhendu 'rã aipoe'i va'e: Perekó katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã.

⁵ Yvyugua ha'e javi ijojapa 'rã, yvyty ha'e yvy'ã'i ha'e javi guive. Tape ikarẽ va'ekue hi'yvipa 'rã, ha'e ijoja e'ỹague voi ijojapa 'rã.

⁶ Ha'e gui avakue ha'e javi 'rã oexa Nhanderuede guigua jogueraa jepea”, he'iaque rami.*

⁷ Ha'e gui heta va'e kuery onhemongarai uka vy ou va'e pe João aipoe'i:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?

⁸ Peiko ha'vy vyvra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã. Ha'e pemboypy eme jomeme “Nhande kuery ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoe'e pẽvy: Kova'e ita gui voi Nhanderuede omoingo kuaa Abraão ramymenorã.

⁹ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma vyvra rapo re. Yvyvra hi'a porã e'ỹ va'e ma ojayapa 'rã tata py omombo aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy rojapo?

¹¹ Ombovai:

— Mokoĩ kamixa ogueroko va'e tome'ẽ ogueroko e'ỹ va'e pe. Tembi'u ogueroko va'e ha'e rami ae tomboja'o — he'i.

¹² Imposto re nhombopagaaty kuery voi jogueru onhemongarai uka aguã. Ha'e vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e tu ore rojapo 'rã?

¹³ Ombovai ha'e kuery pe:

— Nda'evei penhombopaga aguã opaga aguã va'ekue áryve — he'i.

¹⁴ Xondaro kuery voi oporandu ixupe:

— Ha'vy ore, mba'e 'rã tu rojapo?

Aipoe'i ha'e kuery pe:

* 3:6 Isaías 40.3-5

— Pejovavyky rei eme, joekokue ramigua pemombe'uve eme, neĩ peipotave eme pemba'eapoague repy áryve — he'i.

Mateus 3.11,12; Marcos 1.7,8; João 1.19-27

¹⁵ Ha'e jave ma pavẽ rei oarõ okuapy jogueraa jepearã. Ha'e rami vy João re oexa'ã okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e'ỹ ri nda'u Cristo oiko?

¹⁶ Ha'e ramo João aipoe'i ha'e javive pe:

— Xee anhetẽ yy py rive romongarai va'e. Ha'e rami teĩ ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui ma xe'vyvĩve ete va'e vy nda'evei ipy regua xã ajora aguã voi. Ha'e ma penemongarai 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve, tata py guive.

¹⁷ Ojopy ae ma trigo mbovevea oiky'a'o ha'e omboyrupa aguã omoĩ porãaty py. Ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py — he'i.*

¹⁸ Ha'e rami vy ayvu porã omombe'u oikovy heta va'e kuery pe, opa mba'e ayvu py omongeta reve.

¹⁹ Huvixa Herodes pe voi ijavyvy tyvy ra'yxy Herodias káuxa, ha'e Herodes ae ojapo vaiague re.

²⁰ Ha'e ramo huvixa ojapo vaive ju, nhuã py João ombo'a vy.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; João 1.32-34

²¹ Pavẽ onhemongarai uka jave py Jesus voi oo onhemongarai uka vy. Ha'e ramo onhembo'e oiny jave yva ojepe'a ramo

²² hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy ouvy apykaxu'i rami. Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 1.1-17

²³ Jesus ma trinta ma'etỹ rivvyvy oguereko reve omboyppy nhombo'e aguã.

Ixupe ma "José ra'y" 'ea.* Ha'e rã José ma Heli ra'y,

²⁴ Heli ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y, Levi ma Malqui ra'y, Malqui ma Janai ra'y, Janai ma José ra'y,

²⁵ José ma Matatias ra'y, Matatias ma Amós ra'y, Amós ma Naum ra'y, Naum ma Esli ra'y, Esli ma Nagai ra'y,

²⁶ Nagai ma Maate ra'y, Maate ma Matatias ra'y, Matatias ma Semei ra'y, Semei ma José ra'y, José ma Jodá ra'y,

²⁷ Jodá ma Joanã ra'y, Joanã ma Resa ra'y, Resa ma Zorobabel ra'y, Zorobabel ma Salatiel ra'y, Salatiel ma Neri ra'y,

²⁸ Neri ma Melqui ra'y, Melqui ma Adi ra'y, Adi ma Cosã ra'y, Cosã ma Elmadã ra'y, Elmadã ma Er ra'y,

²⁹ Er ma Josué ra'y, Josué ma Eliézer ra'y, Eliézer ma Jorim ra'y, Jorim ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y,

³⁰ Levi ma Simeão ra'y, Simeão ma Judá ra'y, Judá ma José ra'y, José ma Jonã ra'y, Jonã ma Eliaquim ra'y,

³¹ Eliaquim ma Meleá ra'y, Meleá ma Mená ra'y, Mená ma Matatã ra'y, Matatã ma Natã ra'y, Natã ma Davi ra'y,

³² Davi ma Jessé ra'y, Jessé ma Obede ra'y, Obede ma Boaz ra'y, Boaz ma Salá ra'y, Salá ma Naassom ra'y,

³³ Naassom ma Aminadabe ra'y, Aminadabe ma Admim ra'y, Admim ma Arni ra'y, Arni ma Esrom ra'y, Esrom ma Peres ra'y, Peres ma Judá ra'y,

³⁴ Judá ma Jacó ra'y, Jacó ma Isaque ra'y, Isaque ma Abraão ra'y, Abraão ma Terá ra'y, Terá ma Naor ra'y,

* 3:17 Atos 19.4 * 3:23 Jesus ma José ra'y ete'ỹ raka'e, amboae kuery José ra'y rami rive oikuaa. Jesus ma Nhandueruete ra'y ae oiko, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi Maria oguereko'i va'ekue ava reve'ỹ, Mateus 1.18 ha'e Lucas 1.30-35 py oĩa rami.

³⁵ Naor ma Serugue ra'y, Serugue ma Ragaú ra'y, Ragaú ma Faleque ra'y, Faleque ma Éber ra'y, Éber ma Salá ra'y,
³⁶ Salá ma Cainã ra'y, Cainã ma Arfaxade ra'y, Arfaxade ma Sem ra'y, Sem ma Noé ra'y, Noé ma Lameque ra'y,
³⁷ Lameque ma Metusalém ra'y, Metusalém ma Enoque ra'y, Enoque ma Jarede ra'y, Jarede ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Cainã ra'y,
³⁸ Cainã ma Enos ra'y, Enos ma Sete ra'y, Sete ma Adão ra'y, ha'e rã Adão ma Nhanderuete ra'y raka'e.

4

Mateus 4.1-11; Marcos 1.12,13

¹ Jesus re Nhe'ê Ky'a E'y' anho oĩ ramo ojevy ju Jordão yakã gui, ha'e tekoa e'y'a py ju Nhe'ê ae ogueraa.

² Quarenta ára re anha oeko a'ã herekovy. Ha'e jave ma mba'eve ndo'ui. Ha'e rire okaruxe ma.

³ Ha'e ramo ixupe anha aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'y' rã avakue oikove” — he'i.*

⁵ Ha'e gui yvatevea py anha ogueraa vy ixupe oexa ukapa vyvoi ko yvy re tetã ikuai va'e.

⁶ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Kova'e tetã ame'êmba 'rã ndevy, ha'e mba'emo porã ko yvy regua ha'e javi, mba'eta xevy ome'êmbaa rire ame'ê 'rã ame'êxea va'e pe.

⁷ Xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo ha'e javi 'rã nemba'e.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” — he'i.*

⁹ Ha'e gui anha ma Jerusalém py ju ogueraa, templo apyte áry omoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy.

¹⁰ Mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã anjo kuery ndere opena aguã.”

¹¹ Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'y' aguã” — he'i.*

¹² Jesus ombovai:

— Aipoe'i avi: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” — he'i.*

¹³ Opa mba'e py anha oeko a'ãmba ma vy ojepe'a ixugui, ha'eve aguã ára ovaẽ peve.*

Mateus 4.12-17; Marcos 4.14,15

¹⁴ Ha'e gui Nhe'ê po'akaa rupi Jesus oo ju Galiléia yvy katy. Ha'e ramo ha'e katy rai-rai ikuai va'e oendupa mba'emo ojapo oikovya.

¹⁵ Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e oikovy ramo omboete pavẽ.

Mateus 13.54-58; Marcos 6.1-4

¹⁶ Nazaré tetã py ombokakuaague py oo vy sábadó ára py oike onhembo'eaty py gueko rami vy. Ha'e vy opu'ã ho'amy kuaxia ogueroayvu aguã.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe ome'êa profeta Isaías ombopara va'ekue. Kuaxia oipe'a vy ojou po rami ipara va'e:

* 4:4 Deuteronomio 8.3 * 4:8 Deuteronomio 6.13 * 4:11 Salmo 91.11-12 * 4:12 Deuteronomio

6.16 * 4:13 Hebreus 2.18; 4.15

18 “Senhor-a guigua Nhe'ẽ xere oĩ vy xemoĩ iporiaukue'i pe amombe'u aguã ayvu porã. Xembou nhuã py ikuai va'e pe amombe'u aguã oẽmba ju aguã, ára revegua e'ỹ'i ikuai va'e pe amombe'u aguã oma'ẽmba ju aguã, ha'e omoingo axy reipy apoi ju aguã,

19 ha'e gui amombe'u aguã Senhor nhomboaxy aguã ma'et'ya” — he'i.*

20 Ha'e gui kuaxia omboty vy ome'ẽ ju kuaxia re opena va'ety pe. Ha'e vy oguapy. Ha'e ramo ha'e py ikuai va'e ha'e javive hexe anho oma'ẽ okuapy.

21 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e ára ojeupity ma kuaxia para re oĩ va'e penduague — he'i.

22 Ha'e rami rã ha'e javive hexe ima'endu'a porã, mba'eta ayvu porã rupi ijayvu rã oendu vy onhemondyi. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Peva'e nda'u José ra'y e'ỹ ri?

23 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xevy pe aipopeje 'rã: “Poropoanoa, enhemonguera ndee ae. Apy nderekoa py ae ejapo avi roendu rã Cafarnaum py rejapo va'ekue ramigua ha'e javi”, peje 'rã xevy.

24 Aipoe'ive ju:

— Anhetẽ aipoa'e pendeivy: Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porã va'erã.

25 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Elias oiko jave heta ikuai raka'e Israel kuery regua imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e jave mboapy ma'et'ỹ rire mboapy meme jaxy re nda'okyvei ramo yvy jave re karuai oiko.

26 Ha'e rami teĩ ha'e pygua kuery neĩ peteĩvea py ma Elias nombouai, peteĩ imeve'ỹ va'e Sidom katy'i Sarepta tetã pyguaa py e'ỹ vy.

27 Ha'e gui profeta Eliseu ju oiko jave ma heta avi ikuai raka'e Israel kuery regua lepra revegua. Ha'e rami avi neĩ peteĩve ma ixupe ndoiky'a'o ukaai, Síria pygua Naamã e'ỹ vy — he'i.*

28 Ha'e ramo ha'e javive onhembo'eaty py ikuai va'e pova'e ayvu oendu vy ipoxypa.*

29 Ha'e vyve opu'ãmba vy tetã gui oguenoẽ vy ogueraa peteĩ itaova áry peve, mba'eta ha'e va'e áry tetã oĩ ramo, ha'e gui yvy'ã guy katy oity aguã.

30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbyte rupi Jesus oaxa vy ojepe'a ovy.

Marcos 1.21-28

31 Ha'e gui ma Galiléia regua Cafarnaum tetã py ju oo. Sábado ára py nhombo'e oiny.

32 Ha'e nhombo'e rã oendu va'e onhemondyipa okuapy, opo'akaa rupi ijayvu ramo.

33 Onhembo'eaty py oĩ avi peteĩ ava hexe anha icy'a va'e onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

34 — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu orereve ndee rereko? Oremomba aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua icy'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.

35 Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyrirĩ, ha'e ejepe'a peva'e ava gui — he'i. Ha'e ramo pavẽ renonde yvy rupi anha oity ma vy ojepe'a ava gui, ojapo vai e'ỹ re.

36 Ha'e javive onhemondyipa vy aipoe'i joupe-upe:

— Mba'e nunga ayvu tu pova'e? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai kuery voi ojepe'a 'rã — he'i okuapy.

* 4:19 Isaías 61.1-2 * 4:27 Profeta kuery pe Nhanderuete oipytyvõ uka raka'e amboae yvy pygua kuery, hekoa py ae nomboeteai ramo. * 4:28 João 1.11

³⁷ Ha'e ramo ha'e nungakue ha'e katy rai-rai'i rupi ikuai va'e oendupa.

Mateus 8.14,15; Marcos 1.29-31

³⁸ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Simão ro py ju ovaẽ. Simão raixo ma imba'eaxy oupy, ipire raku vaipa vy. Ha'e ramo Jesus pe ojerure okuapy kunha va'e re.

³⁹ Ha'e ramo ituia katy ojero'a vy ipire raku pe ijayvu atã ramove oaxapa vyvoi. Ha'e rire'ive opu'ã vy ojapo mba'emo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Marcos 1.32-34

⁴⁰ Kuaray oike jave ma oĩa py ogueru okuapy opa marãgua mba'eaxy gui imba'eaxy va'e. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re opoko vy omonguerapa.

⁴¹ Heta gui anha kuery ojavukai reve ojepe'a vy aipoe'i:

— Ndee ma Nhanderuete Ra'y — he'i ramo ha'e kuery pe ijayvu atã okyriřĩ aguã re, Cristo oikoa oikuaa ramo.

Marcos 1.35-39

⁴² Ko'ẽmba'i ramove ojepe'a vy oo tekoa e'ya katy. Ha'e rã heta va'e kuery oeka vy jogueraa oĩa peve. Ha'e vy ixupe ojerure okuapy oeja e'ỹ aguã.

⁴³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma amboae tetã rupi voi ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua amombe'u aguã rami aiko, ha'e rami aguã ae xemboua rire — he'i.

⁴⁴ Ha'e rami vy ayvu omombe'u oikovy Judéia regua onhembo'eaty ikuai va'e rupi.

5

Pira ombo'a retaague

¹ Ha'e gui ma Genesaré yupa yvýry rupi ju oiko. Ha'e jave heta va'e kuery omboty rei okuapy Nhanderuete ayvu oenduxe vy.

² Ha'e rã oexa mokoĩ kanoã yy rembe re oĩ va'e. Pira mbo'aa kuery ma oẽmba ra'e pira mbo'aa ojoi aguã.

³ Peteĩ kanoã Simão mba'e py oike vy ojerure yy rembe gui ogueraave'i aguã. Ha'e gui kanoã py oguapy vy ombo'e oiny heta va'e kuery.

⁴ Ijayvupa ma vy aipoe'i Simão pe:

— Eraa kanoã typyvea py, ha'e pemombo pira mbo'aa pembo'a aguã.

⁵ Simão ombovai:

— Orembo'ea, pytũ mbukukue re romba'eapo teĩ norombo'ai mba'eve. Teĩ ndeayvua rupi vy amombo ju 'rã pira mbo'aa — he'i.

⁶ Ha'e rami ojapo vy ombo'a reta pira, pira mbo'aa voi oxopa rai.

⁷ Ha'e ramo opo py oenõ oirũ kuery kanoã mboae py ikuai va'e ou aguã oipytyvõ vy. Ha'e vy mokoĩve kanoã omonyẽ pira ramo yy py ogueru oke rai-rai'i heravy.

⁸ Ha'e nunga Simão Pedro oexa vy guenapy'ã re oĩ Jesus renonde. Aipoe'i:

— Senhor, ejepe'a ke xea gui, mba'eta xee ma ajevavya va'e — he'i.

⁹ Mba'eta heta ete pira ho'a rã oexa vy onhemondyi, irũ kuery ha'e javive reve.

¹⁰ Irũ kuery Zebedeu ra'y Tiago ha'e João voi onhemondyi.

Jesus aipoe'i Simão pe:

— Enhemondyi eme, aỹ gui ma avakue jouarã 'rã reiko — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery yy rembe re kanoã omboja vy oejapa oje'oivy hupive.

Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45

¹² Peteĩ tetã py Jesus oiko jave ou peteĩ ava hete ha'e javi rupi lepra oĩ va'e. Ha'e va'e ma oexa Jesus vy guenapy'ã re oĩ henonde, ngova yvy re omovaẽ. Ha'e vy ojerure ixupe:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

¹³ Ha'e ramo okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.
 14 Ixupe Jesus aipoe'ive ju avave rei pe omombe'ua e'ỹ aguã.

— Va'eri tereo, sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami vy, heta va'e kuery oikuaa avi aguã — he'i.

15 Jesus aipoe'iaague rami e'ỹ ava va'e oo vyve omombe'upa. Ha'e ramo heta-etave ma ou Jesus oĩa py ijayvua oendu aguã, omba'eaxy gui okueraxe vy guive.

16 Ha'e rã Jesus ma ojepe'a japi 'rã ha'e ae'ia py onhembo'e aguã.

Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12

17 Peteĩ ára Jesus nhombo'e oiny jave fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oguapy okuapy ha'e py, opa rupi gui ou va'ekue, Galiléia, Judéia ha'e Jerusalém gui. Senhor po'akaa hexe oĩ nhomonguera aguã.

18 Ha'e gui ou avi amongue avakue peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve ogueru va'e. Ogueroikexe teĩ Jesus renonde py onhono aguã.

19 Heta va'e kuery gui nda'evei ogueroike aguã. Ha'e ramo oguerojeupi oo áry, ha'e oipe'aague rupi hupa reve omboguejy ikuai va'e mbyte py, Jesus renonde.

20 Avakue ojerovia etea Jesus oikuaa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:

— Ava, rejejavayague omboguepaa ma — he'i.

21 Ha'e rami rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ndojou porã vy aipoe'i:

— Marã ramigua tu po rami ijayvu vai va'e? Avave rei nombogue kuaai 'rã joeko vaiague, Nhanderuete e'ỹ vy — he'i okuapy.

22 Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendeyp'a py?

23 Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: “Rejejavayague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e uguata” ha'e 'rã?

24 Va'eri peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko vvy re oiko vy joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

— Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.*

25 Ha'e ramove opu'ã pavẽ oexaa gui, oupi ngupa ituiaty, ha'e oo ngoo katy. Nhanderuete pe oporaei ovy.

26 Ha'e javive onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Okyjepa reve aipoe'i:

— Ange ma jaexa mba'emo porã — he'i okuapy.

Mateus 9.9; Marcos 2.13,14

27 Ha'e va'e rire Jesus oo jevy vy oexa peteĩ imposto re nhombopaga va'ety Levi hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Eju ke xerupive — he'i.

28 Ha'e ramo opu'ã vy oejapa ovy hupive oo aguã.

Mateus 9.10-13; Marcos 2.15-17

29 Ha'e rire Jesus pe Levi ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ngoo py. Heta avi ikuai ha'e py, imposto re nhombopaga va'ety ha'e amboae kuery hexeve okaru aguã.

30 Fariseu ha'e irũ kuery lei re nhombo'e va'ety ijayvu okuapy Jesus remimbo'e kuery re. Ha'e vy oporandu:

— Mba'e re tu pekaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?

31 Jesus ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e kuery anho 'rã oipota.

* 5:24 João 10.37,38

³² Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'y aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã ojeko rerova aguã — he'i.

Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22

³³ Ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery ma okaru e'y re ikuai jepi 'rã onhembo'e vy. Ha'e rã neremimbo'e kuery ma any, okaru ha'e oy'u 'rã.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Omendaa py pejapo 'rã ri ty'y oenoĩ mbyre kuery okaru e'y re ikuai aguã rami, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja?

³⁵ Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae 'rã ha'e kuery ikuai okaru e'y re — he'i.

³⁶ Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Avave rei ao pyau gui nomboi 'rã ha'ykue ao ymague re omboja aguã. Ha'e rami vy omondoro 'rã ipyau, ha'e ipyau ra'ykue voi ndoja porã 'rã inhymague re.

³⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau, mba'eta vinho pyau ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, hyru voi ivaipa 'rã.

³⁸ Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau ma hyru pyau py 'rã omboyru. [Ha'e ramo 'rãe mokoĩve oĩ porã.]

³⁹ — Ha'e rami avi avave rei vinho ymague oy'u rire ndoy'uxe 'rã ipyau va'e, mba'eta aipoe'i 'rã: “Inhymague ma iporãve.”

6

Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28

¹ Peteĩ sábadu py trigoty rupi Jesus kuery oaxa jogueravy jave hemimbo'e kuery hi'a oipo'o vy ho'u heravy oipokyty va'ekue.

² Ha'e ramo amongue fariseu kuery aipoe'i:

— Mba'e re tu evoko rami pejapo sábadu ára py nda'evei va'eri?

³ Jesus ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Ha'e ma Nhanderuete ro py oike vy ojou mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e ho'u. Ome'ẽ avi ngupive ikuai va'e pe, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote kuery pe anho ha'eve — he'i.*

⁵ Ha'e aipoe'ive ju ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábadu ára re voi ipo'aka va'e.

Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6

⁶ Sábado jevy py onhembo'eaty py ju oike vy nhombo'e oiny. Ha'e py oĩ avi peteĩ ava ipo oiporu kuaa regua re ipiru va'e.

⁷ Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e oexa pota okuapy sábadu ára py pa nhomonguera 'rãa re, hexe ijayvu reixe vy.

⁸ Ha'e rã ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i ava ipo piru va'e pe:

— Epu'ã ejuvy mbyte katy — he'i ramo opu'ã ouv.

⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i amboae kuery pe:

— Mba'exa tu peikuaa? Ha'eve ri nda'u sábadu ára py jajapo porã, tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? — he'i.

¹⁰ Ha'e gui oyvýry ikuai va'e ha'e javive re oma'ẽ reve aipoe'i ava va'e pe:

— Embo'yvi ndepo.

Ha'e rami opo ombo'yvi ramo okuera.

* 6:4 1 Samuel 21.1-6

11 Ha'e rami rã amboae kuery ma ipoxya, ha'e joupe-upe oporandu mba'e pa Jesus re ojapo aguã re.

Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19

12 Ha'e va'e jave py oo vvyty áry onhembo'e aguã. Ha'e vvy pytũ mbukukue re onhembo'e oiny Nhanderuete pe.

13 Ko'ẽmba jave ojea py oenõĩ guemimbo'e kuery ha'e javi, ha'e vvy oiporavo doze. Ha'e va'e kuery pe ma "Apóstolo" he'ĩ:*

14 Simão hery mboærã Pedro omoĩ va'ekue ha'e tyvy André, Tiago ha'e João, Filipe ha'e Bartolomeu,

15 Mateus ha'e Tomé, Alfeu ra'y Tiago ha'e Simão "Zelote" 'ea va'e,

16 Tiago ra'y Judas ha'e Judas Iscariotes Jesus jopy uka nhemiarã va'e avi.

Mateus 4.23-25

17 Ha'e kuery reve oguejy vvy vvy joja reia py ju ovaẽ, hemimbo'e kuery mboae ha'e heta rei va'e ikuaia py. Judéia ha'e javi gui, Jerusalém, Tiro ha'e Sidom ha'e ye'ẽ rembe katy gui ou va'ekue.

18 Ha'e kuery ma ayvu oenduxe vvy ou va'ekue, omba'eaxy gui okueraxe vvy guive. Nhe'ẽ vai omoangeko va'e guive ou rã omonguerapa.

19 Heta va'e kuery ha'e javive opokoxe hexe, mba'eta ixugui ipo'akaa oẽ va'e py nhomonguerapa ramo.

Mateus 5.1-12

20 Ha'e gui guemimbo'e kuery re oma'ẽ vvy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Iporiaukue'i pendekuai va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta Nhanderuete po'akaa pendeivy guarã oĩ.

21 — Pevy'a ete 'rã aỹ pekaruxe va'e, mba'eta perekopa 'rã.

— Aỹ pejae'o va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta penderory riae 'rã.

22 — Pevy'a ete 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue káuxa avakue pendere nda'ija'ei vvy penemoxẽ, pendere ijayvu rei ha'e penderery vaikue va'e rami oikuaa ramo.

23 Ha'e nunga oiko rã pevy'a ha'e peporaei, mba'eta heta mba'e yva re oĩ pendeivy guarã. Mba'eta yma rupi ha'e rami ae tamoĩ kuery oguereko axy raka'e profeta kuery.

Nda'evei ete 'rãa re ijayvuague

24 — Ha'e rã aỹ perekopa va'e pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta perekopa ma penembovy'aarã.

25 — Nda'evei ete 'rã pekaru porã va'e pe, mba'eta pendu 'rã karuai.

— Nda'evei ete 'rã pevy'a rei va'e pe, mba'eta pendeivy'a vai ha'e pejae'o 'rã.

26 — Nda'evei ete 'rã pendejou porã va'e ha'e javi pe, mba'eta ha'e rami ae peneramoĩ kuery ojou porã rei raka'e profeta ramigua kuery.

Mateus 5.38-42

27 — Ha'e rã xeayvua re pejapyxaka va'e pe ma aipoa'e: Peayvu 'rã pendovaigua kuery, pejapo porã 'rã pendere ija'e e'ỹ va'e pe.

28 Peroayvu porã 'rã pendere inhe'ẽ vai va'e, ha'e pejerure 'rã pendere ijayvu rei va'e re.*

29 Amongue pendova pete rã perova hovai re ju oipete aguã. Amongue penderarito oipe'a rã penekamixa avi 'rã peraa uka.

30 Peme'ẽ 'rã pëvy ojerure va'e ha'e javi pe. Amongue penemba'e ogueraa ramo nda'evei "Eme'ẽ ju" peje aguã.

31 Pëvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe.

Mateus 5.43-48

* 6:13 "Apóstolo" 'ea ma Cristo rembiporavo guery rupi omondouka va'e ayvu omombe'u ha'e nhomonguera aguã. * 6:28 Lucas 23.34; Romanos 12.14

32 — Xapy'a rei penderayvu va'e anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi oayvu 'rã guayvua kuery.

33 Pendeivy ojapo porã va'e pe anho ri pejapo porã vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi ha'e rami ikuai.

34 Pendeivy omboekovia va'erã pe anho ri mba'emo peiporuka vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi joupe oiporuka 'rã mba'emo ha'ekue rami ju ojopy aguã.

35 — Ha'e rã peẽ ma peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e pejapo porã joupe, mba'emo peiporuka 'rã hekovia re'ỹ. Ha'e rami rã 'rãe heta omoĩ porãa pendeivy guarã, ha'e Yvate ete va'e ra'y pendekuai. Mba'eta ha'e ma ojapo porã 'rã hexe ima'endu'a e'ỹ va'e ha'e heko vai va'e kuery pe voi.

36 Penhomboaxy kuaa 'rã Penderu nhomboaxya rami.

Mateus 7.1-5

37 — Peikuaa pota rei eme joe, pendere oikuaa potaa e'ỹ aguã. Penhom-bopaga eme penembopagaa e'ỹ aguã. Pejoperdoa 'rã pendeperdoaa aguã.*

38 Joupe mba'emo peme'ẽ ri ramo pendeivy ju ome'ëa 'rã mba'emo. Omboyru porã'i, omomy-momyĩ, ojabatete ramo tynyẽ vaipa vy onheẽmba rei va'e 'rã ome'ëa pendeivy. Mba'eta joupe pejapoa rami avi pendeivy ju ojapoa 'rã.

Ára revegua e'ỹ meme jogueraa va'e re ijayvuague

39 Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Ha'eve ri nda'u ára revegua e'ỹ ogueraa aguã amboae ára revegua e'ỹ? Ha'e rami vy nda'u mokoive ndo'ai 'rã ri hugua katy?

40 Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ. Imbo'e porã mbyre ma imbo'eare rami avi 'rã ikuai.*

41 — Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã yvyra nderexa py oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?

42 Mba'e re tu nderyvy pe “Xeryvy, tove tanoẽ iky'a nderexa gui” 're va'eri nderexa py yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai? Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ aguã.

Mateus 12.33-37

43 — Jipoi yvyra porã hi'a iporã e'ỹ va'e, neĩ yvyra iporã e'ỹ va'e voi jipoi hi'a porã va'e.

44 Mba'eta yvyra ikuai va'e jaikuaa 'rã hi'a re vy. Figo ma nanhamondoi 'rã juu'y gui, ha'e uva ma nanhamondoi 'rã juu rakuandy gui.

45 Heko porã va'e oexa uka 'rã opy'a re mba'emo porã omoĩ va'ekue, ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ va'ekue 'rã oexa uka. Mba'eta nhandepy'a re oĩ va'e re ae 'rã nhandeayvu.

Mateus 7.24-27

46 — Mba'e re tu xevy “Senhor, Senhor” peje va'eri ndapejapoi ajapo uka va'e?

47 Ha'e javive xea py ou, xeayvu oendu ha'e ha'ekue rami ikuai va'e ma xee amombe'u ta marã rami pa ikuai.

48 Ha'e kuery ma ikuai peteĩ ava oorã ojapo vy ijyta kuarã vvy ojo'o puku vy ita áry omo'ã va'e rami. Ha'e gui yy tyguaxu vy oo re ojeapi-api teĩ ndoityi, omboyta porã rire.

49 Ha'e rã xeayvu oendu teĩ ha'ekue rami nda'ikuai va'e ma ava oorã ojapo vy omboyta vai-vai va'e rami. Ha'e gui oo re yy ojeapi-api vy oitypa vyvoi, ombovapa katui'i.*

* 6:37 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12

* 6:40 Mateus 10.24; João 13.16

* 6:49 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

7

Mateus 8.5-13

¹ Ha'e va'e ayvu heta va'e kuery pe Jesus omombe'upa ma vy oo Cafarnaum tetã py.

² Ha'e py ma peteĩ xondaro ruvixa rembiguai oayvu ete va'e imba'eaxy vy omano rai'i oupy.

³ Jesus re ima'endu'aa ramo huvixa oendu vy oĩa katy omondouka amongue judeu mongetaaty kuery, ha'e kuery ojerure rã ou vy omonguera aguã hembiguai.

⁴ Ha'e kuery ma Jesus-a py ovaẽ vy ojerure ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Huvixa ma ha'eve reipytyvõ aguã,

⁵ mba'eta nhande kuery irũ oiko vy ojapo karamboae ronhembo'e atyrã — he'i okuapy.

⁶ Ha'e ramo Jesus oo ha'e kuery reve.

Oo py ovaẽ rai'i ma ovy jave xondaro ruvixa omondouka ju oirũ kuery regua aipoe'i aguã:

— Senhor, xero py revaẽ e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta xee xe'yvyĩ'i ete xero py romovaẽ aguã.

⁷ Ha'e nunga rupi ndaxepya' guaxui xee aju aguã ndea py. Peteĩ ayvu ri eruruka xerembiguai tokuera.

⁸ Mba'eta xee voi xeruvixa oĩ va'e oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvua rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo” ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju” ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai kuery pe “Ejapo ha'e nunga” ha'e ramo ojapo 'rã — he'i.

⁹ Pova'e ayvu Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy hupive ou va'e kuerya katy ojere vy aipoe'i:

— Xee ma aipoa'e pëvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri ha'e rami ojerovia ete va'e — he'i.

¹⁰ Ha'e gui omondouka pyre oo katy ojevvy vy oexa rã tembiguai okuera ma ra'e.

Naim tetã py kunha imeve'ỹ va'e pi'a omboete jevyague

¹¹ Ha'e va'e rire'i Jesus oo peteĩ tetã Naim hery va'e katy. Hupive hemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery oje'oi.

¹² Tetã kora rokẽ py ovaẽ rai ovy jave oẽ jekuaa mba'e guaxu reraa kuery. Ha'e va'e kuery ma peteĩ kunha imeve'ỹ va'e pi'a peteĩ'i va'ekue ogueraa. Ixykue'i reve heta avi oje'oi tetã pygua kuery.

¹³ Ha'e nunga Senhor oexa vy omboaxy kunha va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Ejae'o eme.

¹⁴ Ha'e rami vy onhemboja vy opoko omano va'e rupa re. Heraa kuery omomyta vy aipoe'i:

— Kunumi, xee aipoa'e ndevy: Epu'ã ke — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo omano va'ekue uguapy oiny vy ijayvu. Ha'e rã ixy pe ju Jesus omboaxa.

¹⁶ Ha'e javive onhemondyipa vy Nhanderuete omboetea rupi aipoe'i:

— Profeta ipo'akapa va'e oiko nhande kuery mbyte, Nhanderuete ojekuaa uka ra'e ojeupegua kuery pe — he'i okuapy.

¹⁷ Ha'e va'e omombe'ua rã oendupaa Judéia ha'e javi rupi, ha'e gui ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi.

Mateus 11.2-6

¹⁸ Ha'e nungakue ha'e javi João Batista pe hemimbo'e kuery omombe'u. Ha'e rã ha'e kuery regua mokoĩ João oenoĩ vy

¹⁹ omondouka Senhor-a katy oporandu aguã: “Ndee teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roaröve 'rã amboae?” he'i aguã.

²⁰ Jesus oĩa py avakue ovaẽ vy aipoe'i ixupe:

— João Batista orembou apy ndevy roporandu aguã: Ndee ae pa reju 'rã va'ekue, tyrã pa roaröve 'rã amboae? — he'i.

²¹ Ha'e va'e jave Jesus heta omonguera imba'eaxy va'e oiko axyague gui, anha onhemondea va'e guive. Heta avi omoma'ẽ ára revegua e'ỹ.

²² Ha'e gui mae ma Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Tapeo pemombe'u João pe pexa ha'e pendu va'ekue: ára revegua e'ỹ oma'ẽ ju, uguata e'ỹ va'ekue uguata, lepra revegua ojeky'a'o, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu, omano va'ekue onhemboete, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.

²³ Ovy'a ete 'rã xere ojerovaa gui ndojepe'ai va'e — he'i.

Mateus 11.7-19

²⁴ Oporandu aguã ombou pyre kuery oje'oi ju rire João reko re Jesus ijayvu heta va'e kuery pe: Ha'e vy aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguã tu peo tekoa e'ỹa py? Takua'i vytytu omomy-momyĩ va'e ramigua ri ty'y?

²⁵ Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e? Ha'e rami avi onhemonde porã ha'e oguerekopa va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

²⁶ Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

²⁷ Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Xee amondouka 'rã peteĩ xerembiguai nerenonderã, nderaperã oguereko katu aguã”, he'i va'ekue.*

²⁸ Xee aipoa'e pëvy: Kunha gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rã Nhanderuete po'akaa py vyvĩgueve'i va'e ma ixugui yvateve — he'i.

²⁹ Ha'e javive oendu va'e ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery voi Nhanderuete guigua teko porã João omombe'u rã oendu vy ixupe onhemongarai uka va'ekue.

³⁰ Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma Nhanderuete oipotaa rami nda'ikuaixei vy João pe nonhemongarai ukai va'ekue. Ha'e gui aipoe'ive ju:

³¹ — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aỹgua kuery reko? Marã rami nda'u ha'e kuery ikuai?

³² Ha'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi uguapy vy joupe-upe ojavukai va'e rami: “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejeroky, ha'e gui omanoa pygua romonhendu ramo ma ndapejae'oi”, he'i va'e kuery rami.

³³ Mba'eta João Batista ou vy mbojape ho'u e'ỹ re oiko, vinho ndoy'ui guive. Ha'e rami rã ixupe peẽ kuery “Anha reve rima oiko”, peje.

³⁴ Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe “Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety heko vai va'e kuery re onhemoirũ va'e”, peje.

³⁵ Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ha'e javi ma ojou porã 'rã 'arandu rupi ikuai va'e — he'i.

Kunha heko vai va'ekue Jesus py re heakuã porã va'e oikytyague

³⁶ Peteĩ fariseu oenoĩ Jesus hexeve oo vy okaru aguã. Ha'e rã fariseu ro py Jesus ovaẽ ma vy mesa py oĩ.

* 7:27 Malaquias 3.1

³⁷ Peteĩ kunha heko vai va'ekue ha'e va'e tetã pygua ae oikuaa fariseu ro py okaru oinya. Ha'e rami vy oĩa py peteĩ heakuã porã va'e ryrü oguerü, ita xĩ va'e guigua.

³⁸ Hakykue gui onhemboja vy ojae'o reve omoakỹ ipy guexay py, ha'e o'a py ju omombiru. Ipy rupi oayvu reve oikyty heakuã porã va'e.

³⁹ Ha'e nunga fariseu henoĩare oexa vy aipoe'i ojeupe ae:

— Peva'e ma profeta ete va'e rire oikuaa 'rãgue mba'e nunga kunha pa hexe opoko va'ea, mba'eta heko vai va'e — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i fariseu pe:

— Simão, peteĩ mba'e areko amombe'u va'erã ndevy.

Ombovai:

— Emombe'u ha'vy, porombo'ea — he'i.

⁴¹ Aipoe'i:

— Oiko peteĩ nhomboreve va'ety. Ha'e va'e pe mokoĩ oreve. Peteĩ oreve quinhentos ára repy, ha'e rã amboae ma cinqüenta oreve.

⁴² Neĩ peteĩve ma ndoguerekoi omboekovia aguã. Ha'e ramo imboreveare omboguepa mokoĩve orevea. Mokoĩve gui mava'e nda'u oayvuve?

⁴³ Simão ombovai:

— Xee aikuaa rã oreve retave va'ekue — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

— Ha'evea rami rembovai — he'i.

⁴⁴ Ha'e gui kunha va'e re ranhe oma'ẽ vy aipoe'ive ju Simão pe:

— Rexa pa kova'e kunha? Ndero py xee avaẽ ramo ndee ndererui yy xepy ajoi aguã. Ha'e rã peva'e kunha ma guexay py ae ojoi xepy, ha'e gui o'a py ju omombiru.*

⁴⁵ Ndee ma xerova rupi ndereayvui. Ha'e rã peva'e ma avaẽ guive xepy rupi oayvupa.

⁴⁶ Ndee ma azeite ndereikytyi xeakã re. Ha'e rã peva'e ma xepy re oikyty oiny heakuã porã va'e.

⁴⁷ Ha'e nunga rupi aipoe'ive ndevy: Peva'e ojevavy eteague omboguepaa ma, mba'eta xerayvu ete. Ha'e rã ojevavyague nombogueaive va'e ma ndaxerayvuive 'rã — he'i.

⁴⁸ Ha'e gui ma kunha va'e pe aipoe'i:

— Rejevavyague omboguepaa ma.

⁴⁹ Ha'e ramo hexeve okaru va'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mava'e nda'u peva'e ava jjevavya voi ombogue va'e? — he'i okuapy.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i kunha va'e pe:

— Rejeroviaa ndereraa jepe ma. Tereo porã ke.

8

Kunhague Jesus pytyvõa kuery rery oĩa

¹ Ha'e rire Jesus oguata oikovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Omombe'u ovy ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Hupive hemimbo'e kuery doze va'e oje'oi,

² ha'e amongue kunhague anha gui ha'e mba'eaxy gui ogueraa jepe va'ekue avi: Maria Madalena hery va'e sete anha gui oepy va'ekue,

* ^{7:44} Ha'e kuery reko rami vy oo py ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy oguerü ruka 'rã yy ipoua kuery ojepyeyi aguã, tape rupi vyvü ku'i heta va'e gui (Gênesis 19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, João 13.1-14).

³ huvixa Herodes rembiguai Cuza ra'yxy Joana, ha'e gui Suzana. Heta avi kunhague mboae oje'oi mba'emo py oipytyvõ va'ety kuery.

Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9

⁴ Jesus oĩa py heta ou opa rupi tetã ikuai va'e gui. Ha'e ramo omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁵ — Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy. Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga re opyrõmbaa, guyra'i ho'upa guive.

⁶ Amboae ma itaty reia rupi ho'a. Ha'e nungakue yvate'i vyve ipiru, na'inhakýi ramo.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e nungakue jojavi yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvate ha'e hi'a porã. Cem ra'yĩ peteĩ-teĩ gui oiko.

Ha'e rami ijayvupa ma vy aipoe'i:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20

⁹ Hemimbo'e kuery oikuaa porãvexe vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga re tu pova'e rembojoja?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Pendevy ma Nhanderuede oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery pe ma mba'emo re ambojojaa rupi rive amombe'u ayvu, ha'e kuery oexa teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã.*

¹¹ — Pova'e nunga re ma ambojoja kuri. Ha'yĩgue'i ma Nhanderuede ayvu.

¹² Tape yvýry ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ anha ou vy ipy'a gui oipe'a 'rã, oguerovia e'ỹ ha'e oo jepe e'ỹ aguã.

¹³ Itaty reia rupi ho'a va'ekue rami ikuai ayvu oendu vy ojou porã ha'e oguerovy'a va'e. Ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy xapy'a'i anho 'rã ojerovia. Ha'e gui mba'emo oiko rã ojepe'a 'rã.

¹⁴ Juu mbyte rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ mba'emo yvy regua re, omba'e rei-reirã ha'e mba'emo imbovy'aarã re openave vy hexaraipa. Ha'e rami vy ndai'ai.

¹⁵ Ha'e rã yvy porãa rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy opy'a re omoĩ. Ha'e kuery ma ojepe'a e'ỹ vy hi'a porã.

Marcos 4.21-25

¹⁶ — Avave rei tataendy nhamoendy vy ndajajao'i 'rã mba'emo ryru py, neĩ tupa guýry nanhamoĩ. Ha'e rami 'rãgue py imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi, oike va'e kuery oexa aguã hendy va'e.

¹⁷ Ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

¹⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke marã rami pa pendua re. Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ëave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue — he'i.*

Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35

¹⁹ Jesus oĩa py ixy ha'e tyvy kuery ovaẽxe teĩ heta va'e kuery ikuai va'e gui nda'vevei ovaẽ ete aguã.

²⁰ Ha'e ramo omombe'ua ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai nderexaxe vy — he'i.

²¹ Ombovai:

— Ha'i ha'e xeryvy kuery ma Nhanderuede ayvu oendu vy ha'ekue rami ae ikuai va'e.*

Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41

* 8:10 Isaías 6.9-10

* 8:18 Marcos 4.24, Tiago 1.22-25

* 8:21 Hebreus 2.11,12

²² Peteĩ ára oĩ kanoã py guemimbo'e kuery reve. Ha'e vy ha'e kuery pe

— Jaaxa yupa rovai re — he'i. Ha'e vy oje'oi.

²³ Yy rupi ooa ja ha'e oke oupy.

Ha'e gui yupa áry rupi ou yvytu atã. Ha'e ramo kanoã oike rai-rai'i yy py.

²⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ovaẽ Jesus ituia py. Omomyĩ vy aipoe'i:

— Orembo'ea, orembo'ea, nhamanomba ta rimal! — he'i okuapy. Ha'e ramo Jesus omyĩ vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e ramove opytu'upa, nda'yvytuvei.

²⁵ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mamo tu oĩ pejeroviaa?

Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa, okyje guive. Ha'e vy aipoe'i joupe-
upe:

— Marã ramigua tu peva'e, yvytu ha'e yai pe ijayvu ramo voi onhe'ẽ rendu aguã?

Mateus 8.28-33; Marcos 5.1-14

²⁶ Ha'e gui geraseno kuery yvy katy ju oje'oi Galiléia yupa rovaigua re.

²⁷ Kanoã gui oguejypa ramove ou peteĩ ava tetã gui. Ha'e va'e re ma anha onhemonde ramo yma rei ma ao nomoĩvei, neĩ ngoo rupi ndopytavei va'e. Yvyra rupa rupi rive tema oiko.

²⁸ Ha'e va'e oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i ojakukai atã reve:

— Jesus Nhanderujete Yvate ete va'e Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Xee ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã — he'i.

²⁹ Mba'eta anha pe Jesus ijayvu ae ma ava gui oẽmba aguã, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ma oguereko axy. Ipy ha'e ipo corrente py ojokuapaa teĩ omondopa kuerei. Ha'e ramo anha kuery ogueraa 'rã tekoa e'ỹa rupi.

³⁰ Ha'e gui ma Jesus oporandu ixupe:

— Mba'exa tu nderery?

Ombovai vy

— Heta va'e — he'i, hexe heta anha onhemonde ramo.

³¹ Ha'e vy ojerure yvykua vaikue py omondouka e'ỹ aguã.

³² Ha'e katy'i ma heta ikuai poryko okarua py yvyty re. Anha kuery ojerure omondouka aguã poryko re ju onhemonde aguã. Ha'e ramo Jesus omondouka.

³³ Ha'e ramo ava gui anha kuery oẽmba vy poryko re ju onhemonde. Ha'e ramo yvy'ã guy katy onhamba jogueravy. Yy py ho'apa vy oy'upa.

³⁴ Ha'e gui ma poryko re opena va'e kuery mba'emo oiko va'e oexa vy onhamba jogueravy, omombe'u tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi.

Mateus 8.34; Marcos 5.14-20

³⁵ Ha'e pygua kuery ou oiko va'ekue oexaxe vy. Jesus oĩa py ovaẽ vy oexa ava anha kuery oẽmbaague va'e. Ha'e va'e ma onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ma. Jesus yvy'iry uguapy oiny. Ha'e rã ha'e kuery ndaekorãvei rei okuapy.

³⁶ Ha'e kuery pe hexaare regua omombe'u marã rami vy pa anha gui oepyague.

³⁷ Geraseno kuery opa rupi gui ou va'ekue okyje vy ixupe ojerure ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã. Ha'e ramo kanoã py Jesus ojeupi vy oo ju.

³⁸ Ha'e rã ava anha kuery oẽmbaague va'e ma ojerure hupive oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus omondouka vy aipoe'i:

³⁹ — Tereo ndero pygua kuery pe emombe'u Nhanderujete ndevy ojapo va'ekue — he'i. Ha'e ramo tetã jave rupi oo vy omombe'u hexe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi.

Mateus 9.18,19; Marcos 5.21-24

⁴⁰ Ha'e gui Jesus ojevy ramo heta va'e kuery oarõ okuapy va'e omovaẽ porã ovy'a reve.

⁴¹ Ha'e jave py ma ou peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua huvixa. Ha'e va'e ma Jesus renonde guenapy'ã re oĩ vy ojerure hoo py ovaẽ aguã,

⁴² mba'eta tajy peteĩ va'e doze ma'etỹ oguereko va'e omano rai'i oupy ramo.

Mateus 9.20-22; Marcos 5.24-34

Jesus ooa rupi heta va'e kuery omboty rei oje'oivy.

⁴³ Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Avave rei nomongueravei ma, [ha'e oguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽ ma poropoanoa kuery pe.]

⁴⁴ Ha'e va'e ma Jesus rakykue gui ovaẽ vy opoko ijao apy re. Ha'e ramove opytu'u vyvoyi hekoaxy.

⁴⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Mava'e tu xere opoko?

Ha'e javive nomombe'uxei ramo Pedro [oirũ kuery reve] aipoe'i:

— Orembo'ea, heta nderakykue ou va'e ndejopy rei heravy nemboty rei vy, [va'eri ndee “Mava'e tu xere opoko?” 're.]

⁴⁶ Ha'e rami teĩ Jesus aipoe'ive tema:

— Amongue ta'vy xere opoko teve, mba'eta aendu xegui xepo'akaa oẽ rã — he'i.

⁴⁷ Ha'e ramo kunha va'e onhenhomi aguã nda'evei ramo ou oryryipa reve, guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy pavẽ oendua py onhemombe'u mba'e re pa hexe opokoa, ha'e opoko vyve okueraague.

⁴⁸ Ha'e ramo ixupe aipoe'i:

— Xerajy, rejeroiviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke.

Mateus 9.23-26; Marcos 5.35-43

⁴⁹ Jesus ijayvu teri ho'amy reve peteĩ ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Nderajy omano ma. Nda'evevei ma porombo'ea remoangedkove aguã — he'i.

⁵⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i tuu pe:

— Enhemondyi eme, ejerovia tema. Ha'e ramo oo jepe 'rã — he'i.

⁵¹ Ha'e gui oo py ovaẽ vy avave rei ndogueroikei, Pedro, João, Tiago, ha'e kunha'i ru ha'e ixu e'ỹ vy.

⁵² Ha'e javive ipy'a vai vy ojae'o okuapy rã oexa vy aipoe'i:

— Pejae'o eme. Kunha'i va'e nomanoi, oke rima — he'i.

⁵³ Ha'e ramo ojoi rei okuapy, omano maa oikuaa vy.

⁵⁴ Ha'e rã kunha'i va'e po re Jesus ojopy vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

— Kunha'i, evy ke.

⁵⁵ Ha'e ramove hexe inhe'ẽ ojevvy ramo opu'ã. Ha'e ramo omongaru uka.

⁵⁶ Tuu kuery onhemondyipa. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã oiko va'ekue.

9

Mateus 10.1,5-15; Marcos 6.7-13

¹ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenõ vy ombopo'aka anha kuery ha'e javi re, ha'e nhomonguera aguã re.

² Ha'e vy omondouka Nhanderuete po'akaa regua omombe'u ha'e imba'eaxy va'e omonguera aguã.

³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'eve rei peraa eme peoa rupi, neĩ popoka, voko, mbojape, peráta ha'e kamixa voi peraa eme mokoĩ.

⁴ Oo py pevaẽa py ae pepyta peove peve.

⁵ Ha'e gui tetã re napenemovaẽai ramo pendepy regua gui peity-ity 'rã peovy yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma tekoa ha'e javi rupi oje'oi vy ayvu porã omombe'u ha'e nhomonguera opa rupi.

Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29

⁷ Ha'e gui huvixa Herodes oendu omombe'u rã Jesus mba'emo ojapo oikovya. Ha'e vy ndoikuaai rei, mba'eta amongue aipoe'i:

— João omanoague gui onhemboete ju va'ekue.

⁸ Amboae ma — Elias rima oiko — he'i.

Ha'e rã amboae ma — Peteĩ profeta yma oiko va'ekue rima oiko — he'i.

⁹ Ha'e rã Herodes ma aipoe'i:

— João akã ma xee ae ajaya uka va'ekue. Marã ramigua tu ha'vy oiko ha'e nunga apoa omombe'ua rã aendu? — he'i. Ha'e rami vy onhea'ã oexa aguã.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14

¹⁰ Apóstolo kuery ojevypa ma vy Jesus pe omombe'upa ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo ogueraa Betsaida tetã py ha'e kuery ae'i ikuai aguã.

¹¹ Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa vy oje'oi hakykue. Ha'e ramo omovaẽmba vy ijayvu Nhanderuede po'akaa re, imba'eaxy va'e voi omonguera.

¹² Ka'aru rai jave hemimbo'e kuery doze va'e ou vy aipoe'i ixupe:

— Emondoukapa ju heta va'e kuery, tetã ha'e tekoa kii rai'i ikuai va'e rupi oje'oi vy oke ha'e ho'u va'erã ojou aguã, mba'eta apy ma tekoa e'ya py nhandekuai — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rã aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e kuery ombovai:

— Mba'eve ndoroguerkoi, peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ỹ vy. Tyrã pa ore ae toroo tembi'u rojogua aguã ha'e javive peguarã? — he'i.

¹⁴ Ha'e py rãnda'u ikuai cinco mil avakue.

Ha'e gui ma aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Pemboguapy peteĩ-teĩ henda py cinqüenta ikuai aguã rami — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e rami ojapo vy omboguapypa.

¹⁶ Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nguete. Ha'e vy oipe'ãmba'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

¹⁷ Ha'e javive okaru vy hevayatãmba. Ha'e ramo hembyrekue omono'õ vy doze varai ju omonyẽ.

Mateus 16.13-21; Marcos 8.27-31

¹⁸ Ha'e ae'i onhembo'e oinya py hemimbo'e kuery ou ramo oporandu ha'e kuery pe:

— Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁹ Ha'e kuery ombovai:

— João Batista. Amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma peteĩ profeta ymave guare renhemboete ju va'ekue reikoa rami oikuaa — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Ndee ma Cristo Nhanderuede remimbou — he'i.

²¹ Ha'e rami rã aipoe'i omombe'u e'ỹ aguã avave rei pe.

²² Ha'e vy aipoe'i:

* 9:5 Atos 13.50,51; 18.6

— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma oiko axy 'rāe. Mba'eta nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery nda'ija'ei 'rā hexe. Ha'e gui ojukaa rire mboapy araa py onhemboete ju 'rā.

Mateus 16.24-28; Marcos 8.34-9.1

²³ Ha'e gui ma aipoe'i pavẽ pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, ko'ẽ nhavõ togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁴ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rā guekove. Ha'e rā xekáuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rā guekove.*

²⁵ Mba'e 'rā tu avakue ojou, mba'emo vyv regua ha'e javi oguerékopa va'eri guekove ae omokanhy vy, e'ỹ vy ha'e ae onhemoiingo axy uka rire?

²⁶ Mba'eta amongue xee ha'e xeayvua ogueroxĩ rire, ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rā guexakã rupi ou jevy ma vy, Nguu rexakã ha'e anjo iky'a e'ỹ va'e kuery rexakã rupi.

²⁷ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rā Nhan-deruete po'akaa ojekuaa ouvvy rā pexa e'ỹa ja.

Mateus 17.1-8; Marcos 9.2-8

²⁸ Ha'e rami ijayvu rire oito araa py ma ngupive Pedro, João ha'e Tiago ogueraa vy peteĩ vvyty áry oẽ onhembo'e aguã.

²⁹ Onhembo'e oiny jave hova guexakã py ojekuaa, ha'e ijao ma xiĩmba rei hexakãmba vy.

³⁰ Ha'e jave mokoĩ avakue ijayvu jekuaa hexeve, Moisés ha'e Elias.

³¹ Ha'e va'e kuery ma hexakã rupi ojekuaa vy hexeve ijayvu okuapy Jerusalém tetã py Jesus oo vy ojexavai ranhe aguã oiko va'erãa re.

³² Ha'e rā Pedro ha'e oirũ kuery ma hopeyi vaipa okuapya ramive ndoke ete'i'i vy oexa hexakã ha'e mokoĩ avakue hexeve hi'aĩ va'e.

³³ Jesus-a gui ha'e kuery ojepe'a ta ma ramo Pedro aipoe'i iuxepe:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaive aguã. Ha'e ramo rojapo 'rā mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i. Oikuaa vy e'ỹ ha'e rami ijayvu.

³⁴ Ha'e rami ijayvu teria ja peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Arai ojao'i rā ha'e kuery okyjepa.

³⁵ Ha'e va'e mbyte gui ou nhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

— Peva'e ma Xera'y xerembiporavo. Pejapyxaka ijayvua re — he'i.*

³⁶ Ha'e va'e nonhenduvei rire Jesus ha'e ae'i ju hi'aĩ. Ha'e va'e rire ma hemimbo'e kuery okyrirĩ okuapy, ha'e va'e jave avave rei pe nomombe'ui oexa va'ekue.

Mateus 17.14-18; Marcos 9.14-27

³⁷ Ko'ẽ jevy vvyty gui oguejy jogueruvy ramo heta ou Jesus ovaexĩ vy.

³⁸ Teta mbyte gui peteĩ ava ojapukai nhendu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ajerure rema'ẽ aguã xera'y re, peteĩ'i va'e ramo.

³⁹ Hexe ma nhe'ẽ vai onhemonde ramo ojapukai xapy'a vy ho'a 'rā vyv rupi. Anha oguereko axy rei vy ombojuru ryjuipa ha'e ombojejukapa ma vy mae ma 'rā oeja.

⁴⁰ Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rā nda'u xee aiko penderve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ndera'y — he'i.

* 9:24 João 12.24-26; Apocalipse 2.10, 12.11

* 9:35 2 Pedro 1.16-18

⁴² Oguerovaẽ heruvy rã anha oity ju vvy rupi. Opa marã rei oguereko ramo Jesus ijayvu atã anha pe. Ha'e rami vy kunumi va'e omonguera vy omboaxa ju tuu pe.

⁴³ Ha'e ramo pavẽ rei onhemondyipa Nhanderujete po'akaa oexa uka rã oexa vy.

Mateus 17.22,23; Marcos 9.30-32

Jesus ojapo va'e pavẽ oexa vy onhemondyipa ramo aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

⁴⁴ — Penema'endu'a riae ke pova'e ayvu re: Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py — he'i.

⁴⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu kuaai, ndoikuaa uka porãvei ramo. Nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37

⁴⁶ Ha'e kuery joupe-upe ijayvu mava'e ete pa joegui yvateve va'e omoĩa 'rãa re.

⁴⁷ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery py'a re oĩ va'e oikuaa vy ojee omonhemboja peteĩ kyrĩ va'e, ha'e omoĩ oyvy'iry.

⁴⁸ Ha'e vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Amongue xerery rupi kova'e kyrĩ va'e omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ. Mba'eta peẽ kuery va'e regua pavẽ gui vvyĩve va'e ma yvateve va'e oiko.

Marcos 9.38-40

⁴⁹ João aipoe'i:

— Orembo'ea, peteĩ ava roexa kuri nderery rupi anha oipe'a rã. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, mba'eta nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta penderovaigua e'ỹ va'e ma penderupivegua ae.

Samaria pygua kuery Jesus nomovaẽiague

⁵¹ Yva re ju heraa aguã ovaẽ rai'i ma ramo, hova re ojekuaa Jerusalém katy oo aguã opy'a re omoĩ va'ekue.

⁵² Ha'e vy guenonderã omondouka imombe'uarã. Ha'e ramo ha'e kuery oo vy peteĩ Samaria pygua kuery rekoa py ovaẽ oguereko katu aguã oke aguã.

⁵³ Ha'e rã ha'e pygua kuery ma nomovaẽxei, Jerusalém katy ooa oikuaa vy.*

⁵⁴ Ha'e nunga hemimbo'e kuery Tiago ha'e João oexa vy oporandu ixupe:

— Senhor, reipota pa rombou uka tata yva gui ha'e kuery omomba aguã?

⁵⁵ Ha'e ramo Jesus ojere vy ijayvu atã ha'e kuery pe. [Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery ndapeikuaai mba'e nunga nhe'ẽ gui pa peikoa.

⁵⁶ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma avakue nhe'ẽ omomba aguã e'ỹ ou, ha'e rã ogueraa jepe aguã — he'i.]

Ha'e gui amboae tekoa katy ju oje'oi.

Mateus 8.18-22

⁵⁷ Ha'e kuery oje'oi rupi amongue aipoe'i:

— Xee aa ta nderupive reoa katy rei.

⁵⁸ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra'i oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoi — he'i.

⁵⁹ Amboae pe Jesus aipoe'i:

— Eju katu xerupive.

* ^{9:53} Samaria pygua kuery nomovaẽxei, mba'eta judeu kuery reve joe ija'e e'ỹ va'e vy (João 4.9).

Ha'e va'e ombovai:

— Taa ranhe xeru tanhono porã.

⁶⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue. Ha'e rã ndee ma tereo emombe'u Nhanderuete po'akaa — he'i.

⁶¹ Amboae ju aipoe'i ixupe:

— Senhor, xee aa ta nderupive. Ha'e rami teĩ taa ranhe tamombe'u xero pygua kuery pe.

⁶² Ha'e rã Jesus ombovai:

— Avave rei yvy karaia re ojopy heravy reve guakykue re oma'ẽ va'e nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarã — he'i.

10

Setenta guemimbo'e kuery omondoukaague

¹ Ha'e va'e rire Senhor ma setenta ju oiporavo, ha'e vy guenonderã mokõ-mokoĩ omondouka tetã ha'e tekoa nhavõ ha'e oo aguã rupi.

² Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

— Mba'ety ma tuvixa, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i. Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja pe ombou retave aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

³ Tapeo. Xee romondouka vexa'i rami aguara mbyte rupi.

⁴ Peraa eme voko, popoka, neĩ py regua. Tape rupi pexarura eme guive avave pe.

⁵ Joo py pevaẽ vy aipopeje 'rã: “Kova'e oo pygua kuery ta'ikuai porã”, peje.

⁶ Xapy'a rei ha'e py oiko porãxe va'e oĩ ramo hexe oiko 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã jipoĩ ramo pendere ae 'rã ojeapa peroayvu porãague.

⁷ Oo pevaẽague py ae 'rã pepyta. Pe'u ha'e pey'u 'rã ha'e kuery ome'ẽ va'e rei. Mba'eta omba'eapo va'e kuery ma ha'eve ojopy aguã omba'eapoague repy. Peva eme oo mboae-ae rupi.

⁸ Tetã pevaẽa py penemovaẽ porã ri ramo pe'u 'rã ome'ẽ va'e rei.

⁹ Ha'e py pemonguera 'rã imba'eaxy va'e, ha'e aipopeje ha'e kuery pe: “Pendeivy namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.

¹⁰ Ha'e rã tetã pevaẽa py napenemohembojaai ramo tape rupi peo vy aipopeje 'rã:

¹¹ “Peneretã guigua yvy ku'i orepy re oja va'ekue voi roitypa, penderovai roikuaa uka aguã roeja ma rovya. Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.*

¹² Aipoa'e peẽ kuery pe: Opaá ára ha'e va'e tetã pygua kuery gui Sodoma pygua kuery nombopagaave 'rã.

Mateus 11.20-24

¹³ — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã.* Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom tetã py ajapo va'e rire, ha'e kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde vy oguapy 'rãgue tanhimbu py.

¹⁴ Ha'e nunga rupi nhombopagaa ára peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

¹⁵ Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, pe'a 'rã tata ogue e'ỹ va'e py.

* 10:11 Lucas 9.5   * 10:13 Tiro ha'e Sidom tetã ma yma heko vai ete va'e ikuaiague (Isaías 23.1-18).

16 — Pendeayvu oendu va'e ma xeayvu avi oendu, ha'e rã napenenhe'ẽ rendui va'e ma xee avi naxenhe'ẽ rendui. Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui va'e ma xembouare avi nonhe'ẽ rendui.

Setenta oo va'ekue ojevypaague

17 Ha'e gui setenta omondouka va'ekue ovy'a reve ojevy vy aipoe'i okuapy:
— Senhor, nderery rupi oreayvu ramo anha kuery voi orenhe'ẽ rendu karamboae! — he'i okuapy.

18 Ha'e rã ombovai:

— Xee ma Satanás aexa karamboae overa va'e rami yva gui ho'a rã.

19 Ha'e gui peẽ kuery rombopo'aka mboi ha'e japeuxa re pepyrõ aguã, nhan-derovaigua po'akaa ha'e javi re guive, pendere mba'eva rei oiko e'ỹ re.

20 Ha'e rami teĩ perovy'a eme anha kuery re pendepo'akaa rive, ha'e rã yva re penderery omboparaa ma imoinyague.*

Mateus 11.25-27

21 Ha'e va'e jave ae Jesus ovy'a Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe ndereikuaa ukai, neĩ ombo'e pyre pe'ỹ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka. Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

22 — Opa mba'e Xeru ome'ẽmba xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i — he'i.

23 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i ha'e kuery ae'ia py:

— Ovy'a eta 'rã mba'emo peẽ kuery pexa va'e rexa kuery.

24 Mba'eta xee aipoa'e porãve pëvy: Heta ikuai raka'e profeta ha'e huvixave peẽ kuery pexa va'e oexaxe teĩ ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe avi teĩ noendui raka'e.

Samaria pygua porayvu va'e omombe'uague

25 Peteĩ ava lei re nhombo'e va'ety opu'ã ho'amy Jesus oeko a'ã vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

26 Ha'e ramo ixupe ju Jesus oporandu:

— Mba'e tu ipara oiny lei re? Mba'exa tu reikuaa?

27 Ava va'e ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, nembaraetea ha'e ne'arandua ha'e javi py guive.” Ha'e “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” — he'i.*

28 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Ha'eva rami rembovai. Ha'e rami rejapo vy reupity 'rã tekove — he'i.

29 Ha'e rami teĩ ava va'e onhemboeko porãxe vy oporandu Jesus pe:

— Marã ramigua tu xeirũ kuery?

30 Ha'e rã Jesus ombovai:

— Peteĩ ava ma Jerusalém tetã gui oguejy ovy Jericó katy oo vy. Ha'e gui ha'e va'e ma jojuka va'ety kuery po py oĩ vai ramo ixugui oi'pe'apa, oinupãmba guive. Ha'e vy ojea oje'oi'vy omano rai'i va'e.

31 — Ha'e jave py tape rupi ou peteĩ sacerdote. Ha'e va'e oexa teĩ ojepekuavo ovy.

32 — Ha'e rami ae avi peteĩ levita ha'e rupi ou vy oexa teĩ ojepekuavo avi ovy.

33 — Ha'e gui ma peteĩ Samaria pygua uguata ouvy vy oaxa avi ha'e rupi. Ha'e va'e ma oexa vy omboaxy.

* 10:20 Apocalipse 3.5

* 10:27 Levítico 19.18, Deuteronomio 6.5

³⁴ Ha'e vy onhemboja vy ojokuapa ijai, azeite ha'e vinho oikyty reve. Guymba áry ae oupi vy ogueraa peteĩ okea aty py opena aguã.

³⁵ — Ko'ê ju mokoĩ ára repy oguenoê vy ome'ê hoo va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: “Epena porã tema kova'e ava re. Ha'e gui xapy'a rei repenaa rupi regatave ri ramo ajevvy vy amboekovia 'rã”, he'i.

³⁶ — Ha'e va'e mboapy va'e regua, ndee reikuaa rã mava'e nda'u jojuka va'ety kuery po py oĩ vai va'ekue irũ oiko?

³⁷ Ha'e rã lei re nhombo'e va'ety ombovai:

— Omboaxy va'ekue rima.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Tereo ha'vy, ndee voi ha'ekue rami eiko.*

Maria ha'e Marta ro py oĩ jave guare

³⁸ Ha'e kuery oovea rupi Jesus ovaê peteĩ tetã'i py. Ha'e ramo peteĩ kunha Marta hery va'e omovaê ngoo py.

³⁹ Ha'e py oiko avi ikypy'y Maria hery va'e. Ha'e va'e ma oguapy oiny Senhor yvÿry ombo'e rã oendu aguã.

⁴⁰ Marta ma ha'e ramia ja opy rupi mba'emo ojapo vy ojpura rei oikovy. Ha'e vy Jesus-a py ou vy aipoe'i:

— Senhor, rexa rive va'e ty'y xekypy'y xee ae'i mba'emo ajapo aguã ojea rã? Aipo'ere na tou taxepytyvõ.

⁴¹ Ha'e rã Senhor ombovai:

— Marta, Marta, ndereguapyi rei ndepy'a eta reia rupi.

⁴² Mbovy'i jajapo teĩ ha'eve va'e, ha'e rami e'ÿ vy peteĩ'i anho. Ha'e rã Maria ma oiporavo iporãve va'e. Ha'e ramo ha'e nunga ndoipe'aai 'rã ixugui.

11

Mateus 6.9-13

¹ Peteĩ ára Jesus onhembo'e oiny peteĩ henda py. Ijavyvupa ma jave peteĩ hemimbo'e ojerure ixupe:

— Senhor, orembo'e na ronhembo'e kuaa aguã re, João guemimbo'e kuery ombo'egree rami avi.

² Ha'e ramo ombo'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Penhembo'e vy aipopeje 'rã: “Xerueite, tove nderery tomboetea. Tovaê ndepo'akaa ojekuaa aguã.

³ Ha'e ko'ê nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

⁴ Emboguepa rojevavyague, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi. Orereity uka eme guive poromoangekoa pe”, peje 'rã.

Irũ mba'emo re ojerure anho rei va'e omombe'uague

⁵ Jesus aipoe'i avi:

— Amongue peê kuery va'e regua pytũ mbyte jave peneirũ ovaê 'rã pendero py. Ha'e vy aipoe'i 'rã pëvy: “Xeirũ, eiporuka xevy mboapy mbojape.

⁶ Mba'eta peteĩ xeirũ oguataague gui ovaê teĩ mba'eva ndarekoi ixupe ame'ê va'erã”, he'i 'rã.

⁷ Ha'e rã penderopy gui pembovai 'rã: “Xemoangeko eme, mba'eta okê onhemboty ma, ha'e xera'y kuery onhenomba ma xereve. Ndavy reguavei ame'ê aguã ndevy”, peje 'rã.

* 10:37 1 João 3.17,18

8 Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pëvy: Peneirũ ae teĩ xapy'a rei napepu'ãxei 'rã mba'emo peme'ê aguã. Ha'e ramia gui onhea'ãve tema ramo peme'ê nho 'rã oikotevê va'e ha'e javi.*

Mateus 7.7-11

9 — Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Pejerure, ha'e ramo ome'êa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okê oipe'aa 'rã pëvy.

10 Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rã.

11 Mava'e peê avakue nda'u pendera'y [mbojape re ojerure rã peme'ê 'rã ita? Xapy'a rei rã] pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ê 'rã pira rekovia?

12 Ha'e rami e'ỹ vy uru rupi'a re ojerure rã japeuxa ri nda'u peme'ê 'rã?

13 Pendu ke, peê kuery pendereko vai va'eri mba'emo porã peme'ê kuaa va'e pendera'y kuery pe. Ha'e gui Nhanderu yva pygua katuve nda'u nome'êi 'rã ri Nhe'ê Ky'a E'ỹ ojerure va'e pe?

Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27

14 Amboae py Jesus oipe'a anha nhomboayvu e'ỹ va'e. Anha ojepe'a rire ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ju ma. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa.

15 Ha'e rami teĩ ha'e kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.

16 Ha'e ramo amboae kuery oeko a'ã vy ixupe ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

17 Ha'e rami rã ha'e kuery py'a re oĩ va'e ha'e oikuaapa vy aipoe'i:

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã, ha'e peteĩ-teĩ oo pygua kuery jguero'a 'rã.

18 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri joe opu'ã va'e rire mba'exa tu ipo'akave ta? Po rami xeayvu mba'eta aipopeje Belzebu po'akaa rupi anha kuery aipe'aa rami.

19 Anhetê ri xee Belzebu po'akaa rupi anha aipe'a ramo, mba'e xagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

20 Ha'e rã Nhanderujete po rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetê ete Nhanderujete po'akaa ojekuaa ra'e peê kuery pe.

21 — Ha'e gui peteĩ ava ojerovia vaipa va'e ngoo oarõ oikovy ramo opa mba'e oguereko va'e oĩ porã 'rã.

22 Ha'e gui ma peteĩ ixugui ojeroviave va'e ou vy oity 'rã. Ha'e vy hambiporu ojeroviaague oipe'apa vy joupe omboja'opa 'rã oguereko va'ekue.

23 — Xerevegua e'ỹ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.

Mateus 12.43-45

24 — Ha'e rami avi peteĩ ava gui nhe'ê vai ojepe'a vy oo 'rã tekoa e'ỹa rupi oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã.

25 Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã ngopy oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

26 Ha'e gui ma oo vy sete irũrã ju ogueru 'rã nhe'ê ixugui nda'eveive va'e, ha'e py ovaẽ vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire ava va'e pe ma opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã.

Peteĩ kunha ijayvu nhenduague

* 11:8 Lucas 18.1; Efésios 6.18

27 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma ramo teta mbyte gui peteĩ kunha ijayvu nhendu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ovy'a ete 'rã nekuavãare, nemokambuare.

28 Ha'e rã ombovai:

— Ha'e rami 'rãgue py ovy'a ete 'rã Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e — he'i.*

Mateus 12.38-42

29 Heta va'e kuery ijatypa ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e kuery ma heko vai va'e vy ojerure mba'emo kuaa ukaarã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.

30 Mba'eta Nínive pygua kuery oikuaa aguã Jonas oikoague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko 'rã aýgua kuery oikuaa aguã.

31 Nhomboayvua ára py huvixave kunha kuaray puku-a katygua opu'ã ho'amy vy ijayvu 'rã aýgua kuery re, mba'eta vvy apy gui kunha va'e ou rire Salomão 'arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

32 Nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery voi opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aýgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

Mateus 6.22,23

33 — Avave rei tataendy omoendy vy nomoĩ 'rã hi'ã py, neĩ ajaka guýry guive. Oĩaty py ae 'rã omoĩa, oike va'e kuery hendy va'e oexa porã aguã.

34 Ha'e rami ae avi nhanderexa ma nhanderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei nderexa iporã vy omoexakã 'rã nderete ha'e javi rupi. Ha'e rã nderexa na'iporãi ramo ma nderete ha'e javi pytũmba 'rã.

35 Ha'e nunga rupi eikuaa pota ke nemoexakãarã oĩ va'e pytũ e'ỹ aguã.

36 Ha'e rã xapy'a rei nderete ha'e javi omoexakãa, neĩ peteĩ henda py pytũa noĩ ri ramo tataendy rami 'rã omoexakã opa rupi.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

37 Opa ma Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvupa ramo peteĩ fariseu aipoe'i hupive oo aguã okaru vy. Ha'e ramo hoo py ovaẽ vy uguapy okaru aguã py.

38 Ha'e gui fariseu ma Jesus ojepoei e'ỹ re okaru ta ramo oexa vy onhemondyi.

39 Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

— Peẽ fariseu kuery ma karo ha'e hy'a pejoi 'rã hi'árykue rupi rive. Ha'e rã pendepy'apy rupi ma pejokore ha'e pejejoko e'ỹa anho oĩ.*

40 Pene'arandu e'ỹ va'e, penderete apoare e'ỹ ri nda'u pendepy'a apoare avi oiko?

41 Ha'e rami 'rãgue py iporiaukue'i pe mba'emo pereko va'e peme'ẽ vy 'rãe opa marãgua gui ha'eve va'e ju 'rã peiko.

42 — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta dízimo peme'ẽ 'rã hortelã, arruda ha'e mba'emo rogue'i ha'e javi regua gui. Ha'e rã ha'evea rami pejoguereko ha'e Nhanderuete peayvua rupi ma napendekuaixei. Ha'e nunga voi pejapo 'rãgue amboae ramigua pejapoa rami avi.

43 — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta penhembo'eaty py peĩxe 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho. Tetã mbyte rupi voi peipota 'rã pendevy oxaruraa porã'i.

44 — Nda'evei ete 'rã pẽvy. Yvyra rupa ndojekuaavei va'e rami pendekuai, mba'eta ha'e va'e áry rupi avakue oaxa 'rã oikuaa e'ỹ vy.*

* 11:28 Lucas 8.19-21 * 11:39 Mateus 23.5-7,23-28; Marcos 7.1-5 * 11:44 Ha'e kuery reko rami vy vyvra rupa áry rupi oaxa vy onhemongy'a 'rã. Ha'e nunga rupi omoxii 'rã pavẽ oexa vy oikuaa aguã (Mateus 23.27).

Lei re nhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rã re ijayvuague

⁴⁵ Ha'e ramo peteĩ lei re nhombo'e va'ety ombovai vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, ha'e rami ndeayvu vy ore kuery re voi rima ndeayvu ra'e.

⁴⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery lei re penhombó'e va'ety pe voi nda'evei ete 'rã, mba'eta avakue pembovoyi 'rã ndogueropo'akai va'erã py. Ha'e rã peẽ ma neĩ penekuã py voi napeipytyvõĩ 'rã.*

⁴⁷ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta pejapo 'rã oo ra'angaa'i penamoĩ kuery profeta kuery jukaare rupa áry guarã.

⁴⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa uka penamoĩ kuery jojukaague pejou porãa, mba'eta ha'e kuery ma profeta kuery ojuka rire peẽ ju pejapo lupa áry guarã.

⁴⁹ Ha'e nunga rupi Nhandruete o'arandua rupi aipoe'i va'ekue: “Ha'e kuerya py xee ambou 'rã profeta ha'e apóstolo kuery. Ha'e va'e kuery regua amongue ojuka 'rã, ha'e rã amboae kuery ma oguereko axy 'rã”, he'i va'ekue.

⁵⁰ Ha'e rami aýgua kuery ikuai yvy itui ypy guive profeta ruguy omoëague re opaga aguã rami,

⁵¹ Abel ruguy omoëague guive'i Zacarias ruguy omoëa peve. Ha'e va'e ma Nhandruete ropy altar oĩ va'e yvýry ojukaa va'ekue. Ha'e nunga rupi xee aipoa'e porãve pëvy: Aýgua kuery ae 'rã opaga ha'e nungakue re.

⁵² — Peẽ kuery lei re penhombó'e va'ety pe nda'evei ete 'rã, mba'eta peipe'a mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e. Peẽ ae voi ndapeikuaa pota etei, ha'e oikuaaxe va'e kuery pe ma ndapeikuaa ukai guive.

Jesus ojuka aguã re onhembopy'a okuapyague

⁵³ Jesus ojepe'a ta ma ovy rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ipoxypa vy ijayvu ete okuapy iuxupe. Opa mba'e re oporandu omoĩ vaixe vy,

⁵⁴ ijayvuague py ae ojopy vaixe vy.

12

Trigo mbovua re fariseu kuery reko ombojoja reve nhomongetaague

¹ Heta va'e kuery ono'õmba vy joe ojeapi-api rei okuapy ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe anho'i:

— Penheangu ke fariseu kuery regua trigo mbovua gui. Ha'e va'e ma heko porã merami rivea.

² Mba'eta onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa uka e'ý pyre oikuaapaa 'rã.

³ Ha'e rami vy opa mba'e pytũ py pemombe'u va'ekue hexakãa py ju oendupaa 'rã, ha'e opy joapyxa py pendeayvuague oo apyte áry gui ju omombe'ua 'rã.

⁴ — Xeirũ kuery, xee aipoa'e porãve pëvy: Pekyje eme penderete jukaarã kuery gui, mba'eta ha'e va'e rire mba'eve ndojapo kuaavei ma 'rã pendere.

⁵ Xee amombe'u ta mava'e renonde pa ha'eve pejererokyje aguã: Pejererokyje 'rã jojuka rire tata ogue e'ý va'e py nhomombo aguã ipo'aka va'e renonde. Tá, aipoa'e pëvy, ha'e va'e renonde ae ha'eve pejererokyje aguã.*

⁶ Peteĩ nhirũ guyra'i nda'u mokoĩ hatã'i va'e repy rive e'ý ri? Ha'e rami va'eri neĩ peteĩve re Nhandruete ndaexarai.

⁷ Pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa ma. Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui voi peẽ pevareve.

⁸ — Aipoa'e avi: Avakue renonde xeve pe oikoa omombe'u porã va'ekue ha'e javi ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi omombe'u 'rã Nhandruete pegua anjo kuery renonde.

* 11:46 Mateus 23.1-4,13,29-36

* 12:5 Mateus 10.26-33

⁹ Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

¹⁰ Mba'eta Ava ra'ue ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue omboguepaa 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã.*

¹¹ — Onhemb'o'eaty py pendereraa ramo, ha'e rami e'ỹ vy huvixa ha'e nhomboayvu va'ety kuery renonde teĩ pendepy'a eta rei eme pembovai ha'e pendeayvu aguã re.

¹² Mba'eta ha'e jave py Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka 'rã pendeayvu aguã.

Mba'e rakâte'ỹa re ijayvuague

¹³ Ha'e va'e jave peteĩ ava teta mbyte gui aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, aipo're ke'y pe tomboja'o orevy peguare xevy.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ava, mava'e tu xemoĩ penderuvixarã, penemba'e amboja'o uka aguã? — he'i.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peiko kuaa ke, penheangu opa mba'e re penerakâte'ỹa gui, mba'eta avakue rekove ma mba'emo oguerekopaa re'ỹ.*

¹⁶ Ha'e gui ma ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e onhotỹ va'ekue oiko porã.

¹⁷ Ha'e rami vy ojeupe ae aipoe'i: “Mba'e nda'u ajapo 'rã, mba'eta ndarekovei amono'õ va'ekue amoĩ porã aguã.”

¹⁸ Aipoe'ive ju: “Po rami ajapo ta: Ambovaipa ta mba'emo amoĩ porãaty, ha'e gui tuvixave va'e ju 'rã ajapo, ha'e va'e py amoĩ porã aguã amono'õ va'ekue ha'e areko va'e ha'e javi.

¹⁹ Ha'e gui ma aipoa'e 'rã xejeupe: ‘Heta mba'e porã areko heta ma'etỹa reguarã. Aỹ ma apytu'u 'rã, akaru, ay'u ha'e avy'a 'rã aikovy', ha'e 'rã”, he'i.

²⁰ — Ha'e rã ixupe Nhanderuete aipoe'i: “Mba'e 'arandu e'ỹ, kova'e pyavyve oipe'aa 'rã nenhe'ẽ. Ha'vy mba'emo remoĩ porã va'ekue, mava'e pe 'rã tu opyta?” he'i.

²¹ — Ha'e rami ae 'rã oiko ojeupe guarã mba'emo omoĩ porã teĩ Nhanderuetea py ma mba'eve ndoguerekoi va'e re.

Mateus 6.25-34

²² Ha'e gui Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pëvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u va'erã ha'e penderete re pemoĩ va'erã re guive.

²³ Mba'eta penderekove ma tembi'u gui ovarave, ha'e penderete ma ao gui ovarave.

²⁴ Peikuaa pota na uruvu kuery re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotỹi, nomono'õi, nomoĩ porãi, neĩ oguy ma voi ndoguerekoi guive. Ha'e rami teĩ Nhanderuete omongaru herekovy. Peẽ kuery ma guyra'i gui voi pevareve.

²⁵ Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove aguã?

²⁶ Mba'emo ruxã'i va'e ndapejapo kuaai va'eri mba'e re tu mba'emo mboae re rive nda'eveive pendekuai?

²⁷ — Peikuaa pota na yvoty ikuai va'e re. Ha'e va'e ma mba'emo oipopë va'e'ỹ, omboyvi kuaa va'e'ỹ guive. Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pëvy: Salomão minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

* 12:10 Mateus 12.31,32; Marcos 3.28-30

* 12:15 1 Timóteo 6.9,10

28 Ha'e gui Nhanderuete ha'e rami omonhemonde 'rã jai rogue aỹ nhuũndy re ikuai, ha'e gui ko'ẽ tata py omombo va'erã va'eri. Peẽ kuery re katuve opena porãve 'rã, ndaperovia porãi va'eri.

29 Ha'e nunga rupi pendekuai eme pe'u ha'e pey'u va'erã pejouxea rupi rive, neĩ pejapura rei eme,

30 mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai vyvave re. Penderu ma oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

31 Ha'e nunga rupi jypy'i peka 'rã ipo'akaa. Ha'e ramo 'rãe opa mba'e ome'ẽ avi pendevy.

32 — Xerymba kuery mbovy'i pendekuai teĩ pekyje eme, mba'eta Penderu penderovy'a vy pendevy ome'ẽ 'rã opo'akaa.

33 Ha'e nunga rupi pevendepa ke pereko va'e, ha'e hekoviakue peme'ẽ ipori-aukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã yva re pejou voko ivaipa e'ỹ va'erã ha'e mba'emo imarã e'ỹ va'e, mba'eta ha'e py ma imonda va'e novaẽi 'rã, neĩ vixo'i ma voi ndo'upa rei 'rã guive.*

34 Mba'eta penembovy'a va'e oĩa py penekuraxõ py peẽ voi peĩxe avi 'rã.

Tembigui opatõ oarõ kuaa va'e omombe'uaque

35 — Pejeku'a jokua ke, tataendy pembogue uka eme guive.

36 Pendekuai ke avakue opatõ omendaa gui ojevvy rã guarã oarõ va'e rami, mba'eta okẽ re ombota xapy'a ramo ha'e kuery oipe'a vyvoi aguã.*

37 Ha'e rami vy hembigui kuery ovy'a ete 'rã ipatõ ou vy oexa rã oarõ okuapy va'e. Anhetẽ aipoa'e pẽvy, ha'e ae oiko katu vy omboguapypa 'rã mesa py, ha'e vy ou vy ojara 'rã ha'e kuery pe.

38 Pytũ mbyte e'ỹ vy pytũ mbyte raxa'i javave ovaẽ xapy'a teĩ oarõ okuapy va'e ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuaia py ojou ramo.

39 — Ha'e rami avi peikuaa pota ke pova'e re: Peteĩ hoo va'e oikuaa va'e rive mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa, [oarõ vy] ndogueraa ukapai 'rãgue ngopy gui.

40 Pendekuai kuaa pota ke peẽ voi, mba'eta ndapeikuaa potavei rei javave 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou — he'i.

41 Ha'e ramo Pedro oporandu:

— Senhor, pova'e ayvu pa ore kuery pe anho, tyrã pa amboae kuery pe avi remombe'u?

42 Senhor ombovai:

— Ha'vy mava'e nda'u peiko tembigui ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru va'erã.

43 Ovy'a ete 'rã tembigui kuery ipatõ ou ramo ha'e rami ojapo va'e.

44 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

45 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembigui ojeupe “Xepatõ ndou voi 'rã teve”, he'i vy oinupãmba 'rã avakue ha'e kunhague hexeve ikuai va'e. Okaru ha'e oy'u 'rã oka'u peve.

46 Ha'e gui ma ha'e va'e tembigui noarõvei vy ndoikuaa potavei rei oikovy javave ipatõ ovaẽ 'rã. Ha'e rami vy ombopaga 'rã heko vai va'e kuery reve.

47 — Ha'e gui tembigui ipatõ oipotava'e ojapo aguã oikuaa va'eri ndoiko katui, neĩ oipotaa rami ndojapoi va'ekue ma oinupã vaipa 'rã.

48 Ha'e rã opatõ oipotava'e ndoikuaa vy ri ha'eve e'ỹa rami ojapo oikovy va'ekue ma noinupã vaipai 'rã. Mba'eta amongue pe ome'ẽ retaave rive ixugui

* 12:33 1 Pedro 1.3-5

* 12:36 Mateus 24.42-44; Marcos 13.32-37; Lucas 21.34-36

oipotaave 'rã. Ha'e rami ae avi amongue pe opena uka retaave rire ixupe ojerureave 'rã.

Mateus 10.34-36

49 — Xee aju tata amboja aguã ko yvy re. Xevy pe ha'eve 'rãgue hendy ma va'e rire.*

50 Ha'e rã xevy peguarã oĩ avi peteĩ nhemongarai ha'e va'e py anhemongarai uka aguã. Ha'e nunga oiko e'ỹa ja xee nda'evei aiko.

51 Tyrã pa peẽ kuery pexa'a aju yvy re ikuai va'e peteĩ rami ikuai aguã? Any, xee ma aipoa'e pëvy: Joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguã aju.

52 Mba'eta aỹ gui ma peteĩ oo py peteĩ nhiruĩ ikuai va'e oja'o 'rã: mboapy ikuai 'rã mokoĩ rovai, ha'e mokoĩ ikuai 'rã mboapy rovai.

53 Tuu opu'a 'rã gua'y re, ha'e ta'y opu'a 'rã nguu re. Ixy opu'a 'rã omemby re, ha'e imemby opu'a 'rã oxy re. Ime xy opu'a 'rã opi'a ra'yxy re, ha'e ipi'a ra'yxy opu'a 'rã ome xy re.*

Mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e re ijayvuague

54 Heta va'e kuery pe aipoe'i avi:

— Ka'arua katy arai ojekuaa rã pexa vy aipopeje 'rã: “Oký ta.” Ha'e gui ma ha'ekue rami ae 'rã oký.

55 Ha'e kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo “Kuaray haku ta” peje 'rã. Ha'ekue rami ae avi kuaray haku 'rã.

56 Pendeko porã merami rive va'e, yvy ha'e yva re pema'ẽ vy peikuaa 'rã mba'emo. Ha'e rami va'eri ndapexa kuaai aỹ oiko va'e.*

57 Mba'e re tu ndapeikuaa potai pendejogui ae, ha'evea rami peiko aguã?

58 Ha'e rami vy pendovaigua reve huvixaa py peo vy tape rupi ma voi peikuaa pota ipo gui peo jepe aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo penemboaxa 'rã penemboayvuara pe, ha'e penemboayvua ma jopya pe ju 'rã penemboaxa, ha'e gui jopya ma penembo'a 'rã nhuã py.

59 Xee aipoa'e pëvy: Napeẽi 'rã ha'e gui pepagapa e'ỹa ja.

13

Galiléia pygua kuery omanoague, ha'e Siloé py torre ho'aague re ijayvuague

1 Ha'e va'e jave py amongue ovaẽ vy Jesus pe omombe'u Galiléia pygua kuery mymba ojuka reve ome'ẽ jave py ha'e kuery ruguy avi huvixa Pilatos omoẽ ukaague, mymba ruguy onheẽague pyve.*

2 Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

— Peẽ kuery pexa'ã teve Galiléia pygua kuery mboae gui ha'e va'e kuery heko vaivea, ha'e rami oiko vai aguã?

3 Any, xee aipoa'e porãve pëvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.

4 Ha'e gui Siloé py dezoito ikuai va'ekue áry torre ho'a vy ojukapa raka'e. Ha'e kuery nda'u amboae kuery Jerusalém py ikuai va'e gui ojejavypave ri?

5 Any, xee aipoa'e porãve pëvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.*

Figo'y hi'a e'ỹ va'e omombe'uague

6 Ha'e gui Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja reve:

* 12:49 Mateus 10.34-36 * 12:53 Miquéias 7.6 * 12:56 Mateus 16.1-4 * 13:1 Apy ijayvu templo py huvixa Pilatos jokuakaague re. Ha'e va'e jave py Galiléia gui ha'e kuery ou va'ekue Nhanderuete pe mymba ojuka uka vy ome'ẽ aguã. Ha'e rã Pilatos ojuka ha'e py. * 13:5 Ezequiel 33.11

— Peteĩ ava oguereko peteĩ figo'y, uvaty mbyte onhotỹ va'ekue. Hi'a re ija ou teĩ ndojoui.

⁷ Ha'e vy aipoe'i uvaty re opena va'e pe: “Mboapy ma'etỹ re ma apy hi'a re aju teĩ mba'eve ndajoui. Ejaya na. Mba'erã tu hi'a vy e'ỹ yvy re hi'aĩ riae?”

⁸ Ha'e rã ombovai: “Senhor, tove ranhe kova'e ma'etỹ re. Ajo'o 'rã hembyypy rupi, yty ru'ũgue amoĩ 'rã guive.

⁹ Ha'e gui hi'a ramo ha'eve ete 'rã. Ha'e rami e'ỹ rã rejaya uka 'rã”, he'i.*

Peteĩ kunha oiko axy va'e omongueraague

¹⁰ Peteĩ sábadu py Jesus nhombo'e oiny onhembo'eaty oĩ va'e py.

¹¹ Ha'e py ou peteĩ kunha dezoito ma'etỹ re ma nhe'ẽ vai omoingo axy va'e. Ojero'a rei oikovy, onhembo'yvi aguã nda'evei ramo.

¹² Ha'e gui Jesus oexa vy oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Kunha, rekuera ma nemba'eaxy gui — he'i.

¹³ Hexe opoko ramove hi'yvi vyvoi. Ha'e vy oguero'vy'a Nhanderuete.

¹⁴ Ha'e gui ma onhembo'eaty pygua huvixa ma sábadu ára py Jesus nhomonguera rã oexa vy ndojou porãĩ ete. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Mboapy meme ára oĩ nhamba'epo aguã. Ha'e va'e ára py 'rã peju pekuera aguã, sábadu py e'ỹ — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

— Heko porã merami rive va'e kuery, peteĩ-teĩ nda'u sábadu ára py teĩ ndapejorai 'rã ri penerymba vaka e'ỹ vy mburika okaruaty gui pemboy'u vy peraa aguã?

¹⁶ Mba'e re nda'u nda'evei sábadu py jaraa jepe aguã kova'e kunha Abraão ramymino va'e dezoito ma'etỹ re ma Satanás omoingo axy va'ekue? — he'i.

¹⁷ Ha'e rami ijayvu rã hexe ija'e e'ỹ va'e kuery oendu vy oxĩmba. Ha'e rã heta va'e kuery ma ovy'a okuapy opa mba'e porã Jesus ojapo rã oexa vy.

Mateus 13.31,32; Marcos 4.30-32

¹⁸ Ha'e gui ma aipoe'i avi:

— Mba'e nunga nda'u Nhanderuete po'akaa reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

¹⁹ Mostarda ra'yĩ peteĩ ava ngoka py onhotỹ va'e rami ae. Mba'eta yvate vy vyvra rami 'rã hi'aĩ, ha'e hakã re ma guyra'i oveve va'e ojapo 'rã guive guaityrã.

Mateus 13.33

²⁰ Aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga re nda'u Nhanderuete po'akaa ambojoja 'rã?

²¹ Trigo mbovua rami avi ha'eve, mba'eta kunhague ojopy vy mboapy ryru trigo re omoirũ 'rã irũmba peve.

Okẽ ipo'i'i va'e re ijayvuague

²² Jesus oaxa ovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Nhombo'e ovy Jerusalém katy oo vy.

²³ Ha'e gui ma amongue ou vy oporandu ixupe:

— Senhor, mbovy'i teve ikuai oo jepe va'erã?

²⁴ Jesus ombovai:

— Penhea'ã ha'vy okẽ ipo'i'i va'e rupi peike aguã. Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Mbovy e'ỹ oikexe teĩ ndoikei 'rã.*

²⁵ Ha'e gui hoo va'e opu'ã vy omboty 'rã ngokẽ. Peẽ kuery ma okẽ re pembotambota 'rã oka katy gui. Ha'e vy “Senhor, eipe'a na okẽ orevy” peje 'rã guive.

* 13:9 Romanos 2.4; 2 Pedro 3.9 * 13:24 Mateus 7.13,14; João 10.7-10

— Ha'e ramo ombovai vy “Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ kuery peikoa”, he'i 'rã.

²⁶ — Ha'e ramo aipopejeve ju 'rã: “Ore ma ndereve rokaru ha'e roy'u va'ekue, orerekoa rupi renhomb'o'e va'ekue guive.”

²⁷ — Ha'e ramo aipoe'i 'rã pëvy: “Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ kuery peikoa. Pendeko vai va'e, pejepe'apa ke xea gui”, he'i 'rã.

²⁸ — Ha'e py ma pejae'opa ha'e opa marã 'rã penhendu, pexa vy Nhanderuete po'akaa py Abraão, Isaque, Jacó ha'e profeta kuery ha'e javive ikuai ramo, ha'e rã peẽ kuery ma oka py penemombopaa rire.

²⁹ Heta 'rã ou kuaray oua katy gui, oikea katy gui, ijapu'a'ia katy gui ha'e ipuku-a katy gui, ha'e vy mesa py oguapypa 'rã okuapy Nhanderuete po'akaa py.

³⁰ Ha'e rami teĩ takykue pyguare ma tenonde pyguarã, ha'e tenonde pyguare ma takykue pyguarã ikuai.

Mateus 23.37-39

³¹ Ha'e va'e jave py fariseu kuery ou vy aipoe'i ixupe:

— Ejepe'a na, tereo apy gui, huvixa Herodes ndejukaxe ramo — he'i okuapy.

³² Ombovai:

— Tapeo aipopeje ha'e va'e mbyku pe: “Ko'ẽ rã aipe'a 'rã anha, anhomonguera 'rã guive aikovy. Ko'ẽ mboae ramo mae ma ajapopa 'rã”, peje.†

³³ Mba'eta xee ma aỹ, ko'ẽ rã ha'e ko'ẽ mboae rã peve aguata aguã rami aiko, mba'eta Jerusalém py e'ỹ ndojukaai 'rã profeta.

³⁴ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ndevy ombou pyre ita py rejapipa va'ety! Mbovykue rei e'ỹ xee aikuavãmbaxe teĩ nememby kuery, opepo py uru gua'y kuery ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

³⁵ Ha'e rami rire pendo opyta rivepa 'rã. Anhetẽ ae aipoa'e pëvy: Peẽ kuery ndaxerexavei 'rã ovaẽ e'ỹa ja aipopeje aguã: “Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re.”*

14

Peteĩ ava ijyke rurupa va'e omongueraague

¹ Peteĩ sábad'o ára py Jesus oo peteĩ fariseu ruvixa ro py okaru aguã. Ha'e ramo hexe ha'e kuery oma'ẽ ngatu okuapy.

² Oĩ avi peteĩ ava ijyke rurupa va'e.

³ Ha'e ramo Jesus oporandu lei re nhomb'o'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e pe:

— Ha'eve pa sábad'o ára py nhanhomonguera aguã, tyrã pa any? — he'i.

⁴ Ha'e rã ha'e kuery ma mba'eve nde'i. Ha'e ramo ava va'e po re ojopy vy omonguera, ha'e gui omondouka ju.

⁵ Ha'e rire oporandu ikuai va'e pe:

— Peẽ kuery nda'u pendera'y e'ỹ vy penerymba vaka vvykua py ho'a ramo napenoẽ potai 'rã ri, sábad'o ára py teĩ? — he'i.

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery nombovai kuaai.

Tenondeve py ikuai va'e re ijayvuague

⁷ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy oexa oenoĩ mbyre kuery tenda tenondeve oĩ va'e anho oiporavo rã oĩ aguã. Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁸ — Amongue omendaa py penerenoĩ ramo nda'evei tenda tenondeve oĩ va'e py peĩ aguã. Mba'eta xapy'a rei pendegui yvateve va'e oenoĩ mbyre ou ramo

† 13:32 Ha'e kuery “Mbyku” he'i 'rã nhombotavypa rei va'e pe.

* 13:35 Salmo 118.26, Romanos 11.25-27

⁹ penerenoĩare ou vy “Eme'ẽ peva'e pe tenda py oguapy aguã”, he'i 'rã pẽvy. Ha'e ramo pexĩmba reve 'rã peva tenda ijapy'i py oĩ va'e py.

¹⁰ Ha'e rami 'rãgue py amongue penerenoĩ ramo ha'eveve tenda ijapy'i py oĩ va'e py peĩ. Ha'e ramo penerenoĩare ou vy “Xeirũ, kyvõve ke eguapy”, he'i 'rã pẽvy. Ha'e ramo oenoĩ mbyre kuery ha'e javi oikuaa 'rã penemboetevea.

¹¹ Mba'eta ha'e javive onhemboyvate va'ekue omo'yvyĩ'iaive 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã — he'i.*

¹² Ha'e gui ma henoĩare pe ju aipoe'i:

— Ngaru rejapo vy nda'evei renoĩ aguã neirũ kuery anho, nderyvy kuery, neretarã kuery, neĩ ndea katy'i iporiau e'y va'e kuery, ndevy pe ha'e kuery ju ha'ekue rami ojapo e'y aguã omboekovia vy.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py ngaru rejapo vy renoĩ 'rã iporiaukue'i, hetyma rovaikue va'e, oguata e'y va'e ha'e ára revegua e'y ikuai va'e.

¹⁴ Ha'e rami vy nemoingo porãa 'rã, mba'eta ha'e kuery ndojoui 'rã omboekovia aguã. Ha'e nungakue rekovia rejopy 'rã heko porã va'e kuery omboete jevya ára py.*

Ngaru re ombojojaague

¹⁵ Ha'e rami ijayvu rã mesa py hexeve oguapy oiny va'e regua peteĩ oendu vy aipoe'i:

— Ovy'a ete 'rã Nhanderuete po'akaa py okaru okuapy va'e.

¹⁶ Ha'e rã ombovai vy aipoe'i:

— Peteĩ ava ojapo ngaru tuvixa va'e, heta oenoĩ uka guive.

¹⁷ Okaru aguã ovaẽ ma ramo omondouka guembiguaĩ oenoĩ uka va'ekue pe “Peju, oguereko katupa ma”, he'i aguã.

¹⁸ Ha'e rami teĩ ha'e javive omombe'u oo aguã nda'eveia rami. Peteĩ ma aipoe'i: “Xee ma ajogua xeyvyrã, ha'e py ranhe aa ta ama'ẽ vy. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia”, he'i.

¹⁹ Amboae aipoe'i avi: “Xee ma peteĩ nhiruĩ meme vaka ajogua rire aa ta ha'anga. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia”, he'i.

²⁰ Amboae ma “Xee ma amenda ramo vy ndaa reguai”, he'i.

²¹ — Ha'e gui ma tembiguai ojevy vy omombe'upa opatõ pe. Ha'e ramo hoo va'e ivai reve aipoe'i guembiguaĩ pe: “Tereo pojava tetã rupi tape ikuai va'e rupi. Eru apy iporiaukue'i, oguata e'y va'e, ára revegua e'y ha'e ijyva rovaikue va'e”, he'i.

²² — Ha'e va'e rire hembiguaĩ ou vy aipoe'i: “Xepatõ, ajapopa ma rejapo uka va'ekue. Ha'e rami teĩ oĩve teri tenda.”

²³ — Ha'e ramo ipatõ ombovai: “Tereo ju tape ikuai va'e rupi, ejapo ha'e javive ou vy xeropy omonyẽ aguã.

²⁴ Xee aipoa'e avi pẽvy: Avakue aenoĩ uka ypy va'ekue ma neĩ peteĩve ndokaruĩ 'rã ngaru ajapoa py.”

Cristo rupive jaikoxe vy jaejapa aguã re ijayvuague

²⁵ Heta ete va'e hupive oje'oi ramo ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

²⁶ — Amongue xea py ouxe teĩ nguu, oxy, gua'yxy, gua'y kuery, guvyvy kuery, gueindy kuery ha'e guekove ae oayvuve va'e nda'evei xeremimbo'erã.*

²⁷ Amongue xerupive oikoxe teĩ ojeupegua kuruxu ndogueraai va'e ma nda'evei avi xeremimbo'erã.

²⁸ Mba'eta peẽ kuery va'e regua ma torre pejapo ta vy peguapy ranhe 'rã peikuaa pota aguã ha'eve paa pejapopa aguã.

* 14:11 Mateus 23.6,12; Provérbios 25.6,7

* 14:14 Provérbios 19.17

* 14:26 Mateus 10.37-39;

²⁹ Ha'e rami e'ÿ vy pemboypy rire ndapejapopai rã pavě oexa vy pendejojai rei 'rã,

³⁰ ha'e vy aipoe'i 'rã: “Peva'e ava omboypy rive, ndojapopai”, he'i 'rã okuapy.

³¹ — Huvixa oiko va'e amboae huvixa re opu'ã aguã oo ta vy ha'e rami ae avi 'rã oiko, oguapy 'rã ranhe oikuaa pota aguã dez mil xondaro reve vy pa vinte mil hovaigua ou va'e re ipo'aka 'rãa re.

³² Ha'e rami aguã nda'evei ramo amboae kuery mombyry teri ou reve ombou 'rã peteĩ guembiguai amboae kuery reve ikuai porã ju aguã re ojerure aguã.

³³ Ha'e rami avi peẽ kuery voi mba'emo pereko va'e pejapa e'ÿ vy nda'evei xeremimbo'e peiko aguã.

Mateus 5.13; Marcos 9.50

³⁴ — Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ëvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju?

³⁵ Nda'evei 'rã yvy, neĩ yty reguarã guive. Nhamombo rive 'rã oka py. Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

15

Jesus omovaẽague heko vai va'e kuery

¹ Ha'e javive imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery ma Jesus ayvu oenduxe vy onhemboja okuapy hexe.

² Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma ha'e nunga oexa vy ijavyu rei vy aipoe'i:

— Peva'e tu omovaẽ rima ojejavypa va'e kuery, ha'e kuery reve okaru guive — he'i okuapy.*

Mateus 18.10-14

³ Ha'e ramo Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁴ — Mava'e nda'u pereko 'rã cem vexa'i, ha'e gui peteĩ pemokanhy vy noventa e nove ikuai va'e ndapejai 'rã teve tekoa e'ÿa py, ha'e vy pa ndapeoi 'rã teve okanhy va'ekue pejou peve peka aguã?

⁵ Pejou ma vy pejaxe'i 'rã heruvy pevy'a vy.

⁶ Pendo py pevaẽ ma vy pemboatypa 'rã peneirũ ha'e penetarã kuery. Ha'e vy aipopeje 'rã: “Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma xerymba amokanhy va'ekue”, peje 'rã.

⁷ — Xee aipoa'e pëvy: Ha'ekue rami avi yva re oguerovy'aa ete 'rã peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo, noventa e nove heko porã va'e vy ndojeko rerovai va'e gui oguerovy'ave 'rã.

Hatã'i va'e omokanhy mbyre omombe'uaque

⁸ — Mava'e kunha dez hatã'i va'e oguereko va'e nda'u peteĩ omokanhy vy nomoendyi 'rã tataendy, ha'e ngoguy rupi ndoipei 'rã ri omokanhy va'ekue ojou pevé?

⁹ Ojou ma vy omboatypa 'rã oirũ ha'e guetarã kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma perãta amokanhy va'ekue”, he'i 'rã.

¹⁰ — Xee aipoa'e pëvy: Ha'e rami ae avi Nhanderujete pegua anjo kuery oguerovy'a 'rã okuapy peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo.

Ta'y okanhy ranhe va'ekue omombe'uaque

¹¹ Aipoe'ive ju:

— Peteĩ ava oguereko mokoĩ gua'y.

¹² Kunumive va'e aipoe'i nguú pe: “Xeru, eme'ẽ xemba'erã va'ekue rereko va'e”, he'i. Ha'e ramo omboja'o oguereko va'e.

* 15:2 Lucas 5.29-32

13 — Kueve'i ma rire ta'y kunumive va'e omono'õmba oguereko va'e, ha'e oo mombyry amboae yvy re. Ha'e py omokanhymba oguereko va'e, opa marã rei oikoa rupi.

14 Oguereko va'ekue omomba rire ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo oiko axy.

15 Ha'e rami vy oo omba'eapo peteĩ ava ha'e va'e yvy regua pe. Ha'e va'e omondouka poryko kuery ikuaia rupi opena aguã.

16 Ha'e rami oiko vy alfarroba rope poryko ho'u va'e ha'e voi ho'uxe teĩ ixupe avave rei nome'ẽi mba'eve.

17 — Ha'e gui ma onhemboaxy vy ojeupe ae aipoe'i: “Mbovy pa ikuai xerua py omba'eapo vy okaru porã va'e, ha'e rã xee ma apy amano ta ma karuai gui.

18 Apuã ta, ha'e vy aa 'rã xerua py. Ha'e vy aipoa'e 'rã ixupe: ‘Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai guive.

19 Nda'evevei ma ndera'y aiko aguã. Xerereko omba'eapo va'e rami rive'i', ha'e 'rã.”

20 Ha'e rami vy opuã vy oo ju nguua katy.

— Mombyry teri ou jekuaa reve tuu oexa vy omboaxy. Ha'e vy onha ovy, oikuavã reve oayvu.

21 Ha'e ramo ta'y aipoe'i: “Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai voi. Nda'evevei ndera'y aiko aguã”, he'i.

22 — Ha'e rami teĩ tuu aipoe'i guembigui kuery pe: “Peru pojava ao iporãve va'e, pemonhemonde. Ikuã re ma pemoĩ kuã regua, ha'e gui ipy re ma pemoĩ py regua.

23 Peru avi vaka ra'y ikyra va'e, ha'e pejuka. Jakaru ha'e javy'a,

24 mba'eta kova'e xera'y omano va'ekue ri oikove ju. Okanhy va'ekue ojoua ju”, he'i. Ha'e rami vy ovy'a okuapy.

25 — Ha'e ramia ja ta'y tujave va'e mba'ety rupi oiko. Ha'e gui ojevvy, oo py ovaẽ rai'i ouvy vy oendu mba'epu ha'e ojeroky va'e.

26 Ha'e vy peteĩ tembiguai oenoĩ vy oporandu mba'e pa oikoa re.

27 Ombovai: “Nderyyvy ou ramo rima nderu ojuka uka kuri vaka ra'y ikyra va'e, hexaĩ reve ou ramo”, he'i.

28 — Ha'e ramo tyke'y ipoxy vy ndoikexei. Ha'e ramo tuu oẽ ombopy'a porã aguã.

29 Ha'e ramo aipoe'i nguú pe: “Mbovy ma'etỹ re ma pa mba'emo ajapo aikovy ndevy? Peteĩgueve ma voi noronhe'ẽ apo e'ỹi. Ha'e rami teĩ neĩ peteĩgueve ma kavara'i nereme'ẽi xeirũ kuery reve avy'a aguã.

30 Ha'e rã ndera'y kunhague re nemba'e rei-rei omokanhymba va'ekue ou ramo ma je rejuka uka vaka ra'y ikyra va'e”, he'i.

31 — Ha'e rã tuu ombovai: “Xera'y, ndee ma xea py riae reiko va'e, ha'e mba'emo areko va'e ma nemba'e meme.

32 Ha'e rami avi jarovy'a 'rãe, javy'a 'rã, mba'eta nderyyvy omano va'ekue ri oikove ju, okanhy va'ekue ojoua ju.”*

16

Tembiguai ojeroviapy e'ỹ va'e omombe'uague

1 Guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i avi:

— Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peteĩ ava omopena omba'e rei-rei re. Ha'e va'e re ayvu oiko imba'e rei-rei re nopena porãia rami.

* 15:32 Efésios 2.1-10; Tiago 4.8-10

2 — Ha'e ramo ija oenoĩ vy aipoe'i ixupe: “Anhetẽ pa ndere ayvu oiko va'e? Emombe'u rejapo va'ekue ha'e javi, mba'eta nda'eveni ma xevy pe remba'eapove aguã”, he'i.

3 — Ha'e ramo mba'e rei-rei re opena va'ety aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Mba'eta xepatõ xepe'a ta ma amba'eapoa gui. Mba'ety rupi amba'eapo aguã ma nanhanimai, ha'e rã ajerurea rupi aiko aguã ma axĩ.

4 Aikuaa ma mba'e pa ajapo 'rãa, amba'eapoa gui xepe'a ramo ngoo py xemovaã aguã”, he'i.

5 — Ha'e rami vy oenoĩmba ipatõ pe oreve va'e kuery peteĩ-teĩ. Jypygua pe aipoe'i: “Mbovy tu rereve xepatõ pe?”

6 Ombovai: “Cem ryru azeite.” Ha'e ramo aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, eguapy, ha'e embopara cinqüenta ryru ete'i”, he'i.

7 — Amboae pe ju oporandu: “Ha'vy ndee, mbovy tu rereve?” Ha'e ombovai: “Cem ryru trigo.” Ixupe aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, ha'e embopara oitenta ete'i”, he'i.

8 — Ha'e rami rã ipatõ oguerovy'a guembiguai ojeroviapy e'ỹ teĩ oiko kuaa ramo, mba'eta hendy va'e ra'ly kuery gui ma ko vvy regua kuery ikuai kuaave 'rã joguerekoa py.

9 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pẽvy: Pereko kuaa pota ke mba'emo ko vvy regua peneirũrã pejouve aguã rami, ha'e nunga opa ramo ha'e kuery ju penemovaẽ aguã oo imarã e'ỹ va'e py.*

10 Mba'eta mbovy'i oguereko kuaa va'e ma heta va'e voi oguereko kuaa 'rã. Ha'e rã mbovy'i va'e ndoguereko kuaai va'e ma heta va'e voi ndoguereko kuaai 'rã.

11 Ha'e nunga rupi mba'emo ko vvy regua ndapereko kuaai rire mava'e tu pendepo py omboaxa ta mba'emo iporã ete va'e?

12 Nhomba'e re napepena porã rire mava'e tu ome'ẽ ta pendevy guarã va'ekue?

13 — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy. Ha'e rami e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguã, perãta re nda'evei reve.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

14 Fariseu kuery ha'e nunga oendu vy ojojai rei okuapy, perãta re nda'eveive va'e vy.

15 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery ma penhemboeko porã amboae kuery oexaa rupi. Ha'e rã Nhanderuete ma oikuaapa pendepy'a re oĩ va'e. Mba'eta avakue ojou porãve va'e ma Nhanderuete pe ha'eve'ỹ va'e.

16 — Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ma João Batista oikoa ára peve'i guarã va'ekue. Ha'e va'e rire ma ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua omombe'ua ramo pavẽ onhea'ã oupity aguã.

17 Ha'e rami avi yva ha'e vvy okanhymbaa gui haxyve peteĩ ipara'i lei re oĩ va'ekue oaxa rive.*

Mateus 19:9; Marcos 10.10-12

18 — Gua'yxy gui opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, ha'e kunha ojea pyre re omenda va'e itavy avi.

Oguerekopa va'e ha'e Lázaro omombe'uague

19 — Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e, púrpura ha'e ajukue iporãve va'e py anho onhemonde va'e, ko'ẽ nhavõ ngaru ojapo va'e.

* 16:9 1 Timóteo 6.17-19 * 16:17 Mateus 11.12,13; 5.17,18

²⁰ Oiko avi peteĩ ava poriaukue'i Lázaro hery va'e, ijaipa'i va'e. Iporiau e'ỹ va'e rokẽ yv'y'iry omoĩa.

²¹ Ha'e va'e ma ho'uxe iporiau e'ỹ va'e mesa gui ikure-kure'i ho'a va'ekue. Ijai re ma jagua kuery ou vy oere guive.

²² — Iporiaukue'i omano ma ramo anjo kuery ogueraa Abraão yv'ýry opytu'u aguã py. Ha'e rã iporiau e'ỹ va'ekue omano ramo ma onhono porãa.

²³ — Haku vaikuea py iporiau e'ỹ va'ekue oiko axy reve oma'ẽ vy oexa mombyry Abraão ha'e Lázaro ijy'v'ýry oĩ rã.

²⁴ Ha'e ramo ojapukai vy aipoe'i: “Xeru Abraão, xemboaxy ke, ha'e vy embou Lázaro tomoakỹ okuã yy py xeapekũ omboaku ro'y aguã, mba'eta tataendy raku py aiko axy”, he'i.

²⁵ — Ha'e rã Abraão aipoe'i: “Xera'y, nema'endu'a ke reiko teri vy opa mba'e porã rerekoague re. Ha'e rã Lázaro ma oiko axy rei va'ekue. Aỹ ma apy oiko opytu'ua py, ha'e rã ndee ma reiko axya py reĩ.*

²⁶ Oĩ avi nhandekuaia mbyte peteĩ vvykua tuvixa va'e. Ha'e va'e gui nda'evei kyvõ katy gui upe katy oaxaa aguã, neĩ upe katy gui kyvõ katy nda'evei avi”, he'i.

²⁷ — Ha'e gui ma aipoe'ive ju: “Xeru, xee ajerure xeru ro py Lázaro remondouka aguã

²⁸ xeryvy kuery peteĩ nhiruĩ areko va'e ikuaia py, ha'e kuery omonheangu aguã, ha'e kuery ou e'ỹ aguã oiko axy aguã py.”

²⁹ — Abraão ombovai: “Ha'e rami avi ha'e kuery oguereko ae ma Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue. Toendu ha'e nunga”, he'i.

³⁰ — Ha'e rã ojerureve: “Any xeru Abraão, amongue omanoague gui onhemboete vy ha'e kuerya py oo ramo 'rãe ojeko rerova.”

³¹ — Ha'e rami rã Abraão ombovai: “Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue re noendu potai ri vy ndogueroviai 'rã amongue omanoague gui onhemboete ramo voi.”*

17

Mateus 18.6,7; Marcos 9.42

¹ Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Oiko riae 'rã joityarã. Ha'e rami teĩ nda'evei ete 'rã joityare kuery pe.

² Mba'eta kova'e kyrĩgue va'e regua amongue oity 'rãgue py, ha'eveve oityxe va'eaju'y re ita mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ py omombo va'e rire.

Mateus 18.21,22

³ — Peiko kuaa pota ke. Ndevy pe nderegua otekoavy ri ramo ndeayvu 'rã ixupe. Ha'e rã ojeko rerova ramo reperdoa 'rã.

⁴ Peteĩ ára pyve sete-kue ndevy otekoavy teĩ sete-kue ae ndea py ou vy “Nda'eveia aendu”, he'i ramo eperdoa ju — he'i.*

⁵ Ha'e ramo apóstolo kuery aipoe'i Senhor pe:

— Emoĩve ke rojerovíaa.

⁶ Senhor ombovai:

— Pejerovíaa ma peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe oĩ va'e rire kova'e amora rembypy pe “Ejeapo'o ha'e enhenhotỹ ye'ẽ py” peje teĩ pendeayvua oiko 'rãgue.

* 16:25 Lucas 6.20-26 * 16:31 Mateus 28.11-15 * 17:4 Efésios 4.32; Colossenses 3.13

7 — Peẽ kuery ma pereko 'rã penembiguai mba'ety rupi e'y vy vaka re openaa rupi omba'eapo va'e. Ha'e va'e ma omba'eapoa gui ou ramo “Eju ke ekaru” peje 'rã teve?

8 Ha'e rami 'rãgue py aipopeje 'rã: “Ejapo ranhe ke xee ha'u va'erã. Enhem-boekovia vy ejara xevy akaru ha'e ay'u peve. Ha'e rire ma ndee ju 'rã rekaru ha'e rey'u”, peje 'rã.

9 Penembiguai kuery pendeayvua ojapo teĩ ha'e kuery pe “Ha'eve ete ko” ndapeje riaei 'rã.

10 Peẽ kuery voi ha'e rami avi, pendevy pe ojapo uka pyre pejapopa ma vy ha'eve aipopeje aguã: “Ore ma tembiguai oguerovy'a pyrã e'y, mba'eta rojapo 'rã va'ekue anho rojapo.”

Dez lepra revegua omongueraague

11 Jerusalém tetã katy Jesus oo vy oaxa Samaria ha'e Galiléia mbyte rupi.

12 Peteĩ tekoa py ovaẽ ramove dez lepra revegua ovaexĩ jogueruvy.

13 Mombyry jogueropytaa py ixupe ojapukai reve aipoe'i:

— Jesus, Porombo'ea, oremboaxy ke.

14 Jesus oexa vy ombovai:

— Tapeo ha'vy pejexa uka sacerdote kuery pe — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ooa rupive okuerapa.

15 Ha'e kuery dez va'e regua peteĩ ma okuerapaa oexa vy ojevy ju oĩa py. Ijayvu atã reve Nhanderuede pe oporaẽ ousy,

16 ha'e Jesus renonde guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omovaẽ oguerovy'aa rupi. Ha'e va'e ma Samaria pygua.

17 Ha'e rami rã Jesus oporandu ixupe:

— Dez e'y teve pekuera ra'e? Mamo tu amboae kuery nove ikuai?

18 Jipoi ri nda'u Nhanderuede pe oporaẽ vy ojevy va'erã, kova'e amboae regua e'y vy? — he'i.

19 Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Epu'ã katu, tereo. Rejeroviaa ndereraa jepe.

Nhanderuede po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvuague

20 Fariseu kuery oporandu raka'e pa Nhanderuede po'akaa ojekuaa 'rãa re. Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ombovai:

— Nhanderuede po'akaa ma jaexa va'erã rami e'y ojekuaa va'e.

21 Ha'e nunga pe aipo nda'eai 'rã: “Apy rima”, neĩ “Pe py rima oĩ” nda'eai 'rã, mba'eta Nhanderuede po'akaa ma penembyte ae oĩ — he'i.

22 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i:

— Ovaẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa rã pexaxe rei aguã ára, teĩ ndapexai ranhe 'rã.

23 Pendevy pe “Apy rima” e'y vy “Pe py rima oĩ” 'ea teĩ tapeo eme ha'e kuery rupive.

24 Mba'eta overa vy yva jave re hexakã ouvya rami avi ojekuaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

25 Ha'e rami teĩ ha'e va'e'y mbove hexe aýgua kuery nda'ija'ei rã oiko axy 'rãe.

26 — Noé oiko jave py oikoague rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

27 Mba'eta okaru ha'e oy'u okuapy, omenda ha'e nhomomenda raka'e Noé kanoã py oikea ára peve. Ha'e gui ma yy ou vy omomba ha'e javive.*

28 Ha'ekue rami avi oiko Ló oiko jave py. Okaru, oy'u, mba'emo ojogua, ovende, onhoty ha'e ojapo okuapy.

* 17:27 Mateus 24.37-44

²⁹ Ha'e gui ma Sodoma tetā gui Ló ojepe'a ramove yva gui ho'a raka'e tata enxofre revegua, omomba ha'e javive.

³⁰ Ha'ekue rami avi oiko 'rā Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa uka aguã ára.

³¹ Ha'e va'e ára ma amongue ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy oguereko va'e oguenoẽ aguã. Ha'e rami ae omba'epoa rupi ikuai va'e tojevny eme guakykue.

³² Penema'endu'a ke Ló ra'yxy re oiko va'ekue re.*

³³ Mba'eta nomanoxei va'ekue omokanhy 'rā guekove. Ha'e rā ojuka uka va'e ma ogueraa jepe uka 'rā guekove.

³⁴ Aipoa'e pēvy: Ha'e va'e pytū mokoĩ oke 'rā oupy peteĩ tupa py. Peteĩ heraa 'rā, ha'e rā amboae ma oejaa 'rā.

³⁵ Mokoĩ kunhague ikuai 'rā omba'exoa py. Peteĩ heraa 'rā, ha'e rā amboae oejaa 'rā.

³⁶ [Mokoĩ ikuai 'rā mba'ety py. Peteĩ heraa 'rā, ha'e rā amboae oejaa 'rā] — he'i.

³⁷ Ha'e ramo ixupe oporandu okuapy:

— Senhor, mamo 'rā tu ha'e nunga oiko?

Ombovai ha'e kuery pe:

— Mamo rā te'õgue ituia py xapirẽ voi onhemboaty 'rā okuapy — he'i.

18

Nhomboayvu va'ety porayvu e'ỹ va'e omombe'uague

¹ Ha'e gui Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy, nhan-dekuerai e'ỹ re nanhembo'e riae aguã.*

² — Peteĩ tetā py oiko peteĩ nhomboayvu va'ety Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ oiko va'e, neĩ avakue omboete e'ỹ va'e guive.

³ Ha'e va'e tetā py oiko avi peteĩ imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma huvixa oĩa py ou vy aipoe'i: “Eikuaa pota na xerovaigua kuery xemoangeko reia re”, he'i.

⁴ — Ha'e rā ha'e ma ndoikuaa potaxei ranhe ha'e nunga re. Ha'e rire mae ma aipoe'i ojeupe: “Anhetẽ ae ndajerovia Nhanderuete re, ha'e neĩ avakue namboetei.

⁵ Ha'e gui imeve'ỹ va'e ojerure riae ete ma ramo aikuaa pota nho 'rā, xemoangeko rei riae e'ỹ aguã”, he'i.

⁶ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

— Peikuaa pota ke huvixa porayvu e'ỹ va'e ijayvuague re.

⁷ Ha'e gui Nhanderuete nda'u ndoikuaa pota voi 'rā ri hembiporavo kuery ára pukukue re ha'e pytū mbukukue re ixupe ojapukai va'e re? Oikuaa pota aguã are merami teĩ

⁸ xee aipoa'e: Oikuaa pota voi 'rā pendere. Ha'e rami teĩ Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ju vy nda'u ojou 'rā ri ojerovia va'e ko yvy re?

Fariseu ha'e imposto re nhombopaga va'ety omombe'uague

⁹ Omombe'u avi pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy, amongue ojee ae ojerovia ha'e onhemboeko porãxe vy jojou vai va'e re ijayvu vy.

¹⁰ — Mokoĩ ava oo templo py onhembo'e aguã. Peteĩ ma fariseu, ha'e rā amboae ma imposto re nhombopaga va'ety.

¹¹ Fariseu va'e opu'ã ho'amy vy ojeupe ae onhembo'e po rami: “Xeruete, xee roguerovy'a, mba'eta avakue mboae rami rami e'ỹ aiko, imonda va'e, jokorepa rei, itavy rei va'e, peva'e imposto re nhombopaga va'ety rami e'ỹ guive.

* 17:32 Ló ra'yxy ma Sodoma tetā gui oo jepe vy guakykue re oma'ẽ ramo Nhanderuete ojuka raka'e, ha'e ramo juky rive opyta (Gênesis 19.26). * 18:1 Lucas 11.5-10; 1 Tessalonicenses 5.17

¹² Semana nhavō re mokoigue kuerei 'rã aiko akaru e'ỹ re. Ha'e opa mba'e ajou va'ekue gui ame'ẽ aikovy dízimo", he'i.

¹³ — Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety ma mombyry'i hi'ãĩ, neĩ yva re oma'ẽ aguã voi nda'ipy'a guaxui. Opexo re oipete-pete reve aipoe'i: “Xeruete, xemboaxy ke, xee ajejavypa va'e aiko”, he'i.

¹⁴ — Xee aipoa'e pëvy: Ha'e va'e anho omboeko porã mbyre oo ngoo katy, fariseu ma any. Mba'eta ha'e javive ha'e ae onhemboyvate va'e omo'yvyi'iaive 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyi'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.*

Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16

¹⁵ Ha'e oĩa py oguerua kyrigue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã hemimbo'e kuery oexa vy ijayvu ete okuapy herua kuery pe.

¹⁶ Ha'e rã Jesus ma ojea py kyrigue oenoĩ vy aipoe'i:

— Tove tou kyrigue, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae Nhanderuete po'akaa.

¹⁷ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Kyrigue'i rami e'ỹ Nhanderuete po'akaa nomovaẽi va'e ma ndoikei 'rãe ha'e py.

Mateus 19.16-22; Marcos 10.17-22

¹⁸ Peteĩ ava omboetevepy oĩ va'e oporandu ixupe:

— Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁹ Jesus ombovai:

— Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xevy? Avave rei ndaeko porãi Nhanderuete e'ỹ vy.

²⁰ Reikuaa ae ma ojapo uka pyre: “Ndetavy eme, ejojuka eme, nemonda eme, ndeayvu rive eme joe, emboete nderu ha'e ndexy”, he'i.

²¹ Ava va'e aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyri guive.*

²² Jesus oendu vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.

²³ Ha'e ramo ha'e va'e ayvu oendu vy ndovy'ai ete, oguerokopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Marcos 10.23-31

²⁴ Jesus ma ava va'e ndovy'aveia oexa vy aipoe'i:

— Haxy ete oguerokopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguã — he'i.*

²⁵ Nhanderuete po'akaa py oguerokopa va'e oikua gui ndaxyive juu nambi kua rupi camelo oaxa aguã — he'i.

²⁶ Ha'e ramo oendu va'e kuery aipoe'i:

— Mba'e xagua 'rã tu ha'vy oo jepe?

²⁷ Ombovai:

— Avakue pe haxy va'e ma Nhanderuete pe ndaxyi — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ore kuery ma orero roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

²⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e javi Nhanderuete po'akaa rupi oiko aguã ngoo ojea va'e, gua'xy, guyvy kuery, nguu e'ỹ vy gua'y kuery,

* 18:14 Mateus 6.5-8; João 9.41; 1 Pedro 5.5,6
Timóteo 6.9,10

* 18:21 Romanos 3.10,19,20; Tiago 2.10

* 18:24 1

³⁰ ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave ete 'rã, ha'e gui raka'eve rã oupity 'rã tekove marã e'ỹ.

Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34

³¹ Ngupive doze guemimbo'e kuery Jesus ogueraa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ma'ẽ, aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma ojeupity 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã profeta kuery omboparaague ha'e javi.

³² Mba'eta omboaxaa 'rã amboae regua kuery pe, ha'e ramo ojavvyky rei, ojojai rei ha'e onyvõmba 'rã okuapy.

³³ Oinupãmba ma rire ojukaa 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã — he'i.

³⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery neĩ peteĩ henda py noendu kuaai pova'e ayvu, mba'e he'ia paa ndoikuaa ukai ramo. Ha'e kuery ndoikuaai ae ijayvua.

Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52

³⁵ Jericó tetã py ovaẽ rai'i ovy py peteĩ ára revegua e'ỹ uguapy oiny tape yvýry mba'emo re ojerurea py.

³⁶ Ha'e va'e ma heta va'e kuery oaxa nhendua oendu vy oporandu mba'e pa oikoa re.

³⁷ Ha'e ramo ixupe omombe'ua Nazaré pygua Jesus oaxaa.

³⁸ Ha'e ramo ojapukai:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke — he'i.

³⁹ Ha'e ramo tenonde oje'oi va'e aipoe'i okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus opyta vy ogueru ruka. Ha'e ovaẽ ramo oporandu ixupe:

⁴¹ — Mba'e tu reipota ndevy ajapo?

Ombovai:

— Senhor, xee ma aexaxe — he'i.

⁴² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Exa ha'vy. Rejeroviaa ndereraa jepe ma.

⁴³ Ha'e ramove oexa, ha'e Nhanderujete pe oporaei ovy hupive. Heta va'e kuery ha'e javive ha'e nunga oexa vy oporaei avi jogueravy Nhanderujete pe.

19

Imposto re nhombopaga va'ety Zaqueu oo jepeague

¹ Jericó py Jesus oike vy oaxa ovy tetã rupi.

² Ha'e py oiko peteĩ ava Zaqueu hery va'e, imposto re nhombopaga va'ety ruvixa oguerokopa va'e.

³ Ha'e va'e oexaxe mava'e pa Jesus, teĩ nda'evei heta va'e kuery gui, ikarape'i va'e vy.

⁴ Ha'e vy onha ovy henonderã, ojeupi peteĩ sicômoro rakã re oexa aguã, ha'e rupi 'rãe oaxa ramo.

⁵ Ha'e py Jesus ovaẽ vy yvate oma'ẽ reve aipoe'i ixupe:

— Zaqueu, eguejy pojava ke, kova'e ára ma apyta 'rã ndero py — he'i.

⁶ Ha'e ramo oguejy pojava, ovy'a reve oguerovaẽ.

⁷ Ha'e javive ha'e nunga oexa va'e ijayvu rei okuapy, heko vai va'e ro py ovaẽ ramo.

⁸ Ha'e gui ma Zaqueu opu'ã vy aipoe'i Senhor pe:

— Senhor, xee anhenhandu iporiaukue'i pe mba'emo areko va'e ame'ẽ aguã, mbyte rupi peve. Ha'e xapy'a rei amongue mba'emo py akore rire irundykue ju 'rã ame'ẽ hekovia — he'i.*

⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

* 19:8 Lucas 3.8,12,13

— Kova'e ára ma oĩ kova'e oo py oo jepe va'e, mba'eta kova'e ava voi Abraão ramymino oiko.*

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue.

Dez hatã'i va'e ouro guigua omombe'uague

¹¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu ramo Jesus peteĩ ayvu ju omombe'u mba'emo re ombojoja vy, mba'eta Jerusalém py ovaẽ rai'i ma ramo oexa'ã teĩ okuapy Nhanderuede po'akaa ojekuaa ta ma aguã re.

¹² Ha'e ramo aipoe'i:

— Peteĩ ava yvatekueve regua oo amboae yvy re onhembopo'aka uka, ha'e gui ojevy ju aguã.

¹³ Ha'e vy dez guembiguai oenoĩ vy ha'e kuery pe oiporuka dez hatã'i va'e ouro guigua owareve va'e. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e peráta pemboetave ke ajevy peve”, he'i.

¹⁴ — Ha'e rã hetarã kuery mboae nda'ija'ei vy hakykue omondouka huvixave oĩ va'e pe aipoe'i va'erã: “Ore kuery ma ndoroiopotai ha'e va'e oreruvixarã”, he'i va'erã.

¹⁵ — Ha'e rami teĩ ombopo'aka ma ramo ou ju, ha'e vy oenoĩ uka guembiguai kuery peráta jopyare, marã rami pa peteĩ-teĩ oguerekoague oikuaa aguã.

¹⁶ — Tenonde ou va'e aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ma dez ju ajouve.”

¹⁷ — Ha'e ramo huvixa ombovai: “Ha'eve ete ma tembiguai porã. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire dez tetã re ju ndepo'aka 'rã”, he'i.

¹⁸ — Amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ajouve ju peteĩ nhiruĩ.”

¹⁹ — Ha'e va'e pe ma aipoe'i: “Ndee ma peteĩ nhiruĩ tetã re 'rã ndepo'aka”, he'i.

²⁰ — Ha'e gui amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, apy ma aru ju ndeperáta ajukue py anhovã vy amoĩ porã va'ekue.

²¹ Mba'eta ndegui xee akyje, ivai rei va'e reiko ramo. Remoĩ porãaty gui e'ỹ renoẽ, ha'e renhotyague gui e'ỹ 'rã remono'õ va'e”, he'i.

²² — Ha'e ramo ombovai: “Tembiguai heko vai va'e, ndeayvuague rupi ae 'rã rombopaga. Reikuaa ri ty'y xevai rei va'ea, amoĩ porãaty gui e'ỹ teĩ anoẽ, ha'e anhotyague gui e'ỹ amono'õ 'rãa?”

²³ Ha'e rami vy mba'e re tu xeperáta ma peráta renda py neremoĩ, ajevy vy ajopy retave aguã?” he'i.

²⁴ — Ha'e gui ha'e py ikuai va'e pe ju aipoe'i: “Peipe'a na peráta ixugui, ha'e peme'ẽ dez oguereko va'e pe.”

²⁵ — Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i: “Xeruvixa, ha'e tu oguereko ae ma dez.”

²⁶ — Ombovai: “Xee aipoa'e pëvy: Mba'emo oguereko va'e ha'e javi pe ome'êave 'rã. Ha'e rã ndoguereko'i va'e gui ma oguereko'i va'e voi oi'pe'aa 'rã.

²⁷ Ha'e gui xerovaigua kuery nguvixarã ndaxepotai va'ekue ma peru, pejukapa aexaa py.”

Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19

²⁸ Po rami ijayvupa rire Jesus ooove ju Jerusalém katy.

²⁹ Betfagé ha'e Betânia py ovaẽ rai'i ma ovy vy yvyty Oliveiras katy'i, omondouka mokoĩ guemimbo'e.

³⁰ Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

* 19:9 Gálatas 3.7,29 py oĩa rami, “ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai”, ha'e “Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai.”

— Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vy pejou 'rã peteĩ mburika'i ixã re hi'aĩ va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.

³¹ Ha'e gui xapy'a rei pẽvy amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e ramo pembovai vy “Senhor ma oipota”, peje 'rã.

³² Ha'e ramo omondouka va'ekue oje'oi vy Jesus aipoe'iaque rami meme ojou.

³³ Mburika'i ojora jave ija aipoe'i:

— Mba'e re tu pejora?

³⁴ Ha'e kuery ombovai:

— Senhor ma oipota — he'i.

³⁵ Ha'e vy mymba ogueru vy hi'áry oipyo oao, ha'e oupi Jesus hi'áry.

³⁶ Hi'áry oo oiny ramo tape rupi oipyo okuapy oao.

³⁷ Ha'e gui vyty Oliveiras gui oguejy ovya py ovaẽ rai'i ma jave hemimbo'e kuery ha'e javi oguerovy'a vy Nhanderuede pe oporaei atã oje'oivy mba'emo porã ojapo rã oexa va'ekue ha'e javi re.

³⁸ — Ta'ima'endu'a porãa Huvixave Senhor rery rupi ou va'e re. Ta'ikuai porãa yva re, toporaeia yvatevea py! — he'i oje'oivy.*

³⁹ Ha'e rã amongue fariseu kuery heta va'e kuery mbyte ikuai avi va'e ma aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ndeayvu na neremimbo'e kuery pe.

⁴⁰ Ha'e rã ha'e kuery pe ombovai:

— Xee aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery okyrirĩ va'e rire ita eteve voi oporaei 'rãgue — he'i.

Jerusalém tetã Jesus oexa vy ojae'oague

⁴¹ Jesus ovaẽ ovy vy tetã oexa vy ojae'o.

⁴² Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára rexa kuaa va'e rire nemoingo porãarã ou va'e. Teĩ aỹ ha'e nunga ndoikuaa ukaai ndevy.†

⁴³ Mba'eta ovaẽ 'rã nderovaigua kuery ndejokopa aguã ára, jova-jovai katy gui nemboty heravy aguã.

⁴⁴ Nerenda ombovaipa vy ojukapa 'rã nememby kuery. Neĩ peteĩ ita ma ndoejai 'rã amboae ita áry, ndea py aju teĩ ndaxerexa kuaai rire.

Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-17

⁴⁵ Ha'e gui templo py oike vy oipe'apa mba'emo vendea kuery ha'e py ikuai va'ekue.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

⁴⁷ Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e heta va'e ruvixa kuery ma ojukaxe okuapy,*

⁴⁸ teĩ ndojuka uka kuaai teri, heta va'e kuery ha'e javi ojapyxaka vy ojou porã okuapy ramo.

20

Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33

* 19:38 Salmo 118.26 † 19:42 “Ndee” he'ia py ma peteĩ'i pe rami ijayvu teĩ tetã pygua kuery ha'e javive pe. * 19:46 Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * 19:47 Mateus 21.14-17

¹ Peteĩ ára templo py Jesus ombo'e oiny heta va'e kuery. Ayvu porã omombe'u jave oĩa py jogueru sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery.

² Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Emombe'u orevy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga rejapo reikovy. Mava'e tu nembopo'aka?

³ Ha'e ramo ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Pemombe'u ke:

⁴ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe ranhe aipoe'i okuapy:

— “Yva gui”, ja'e ramo “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviai hexe?” he'i 'rã nhandevy.

⁶ Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e ramo ma heta va'e kuery nhandeapipa 'rã ita py, mba'eta ha'e kuery oikuaa João profeta oikoa — he'i okuapy.

⁷ Ha'e rami vy ombovai:

— Ore ma ndoroikuaai.

⁸ Ha'e rã Jesus ju ombovai:

— Xee voi peẽ kuery pe namombe'ui 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mateus 21.33-44; Marcos 12.1-11

⁹ Ha'e rire pova'e ayvu ju Jesus omombe'u heta va'e kuery pe, mba'emo re ombojoja vy:

— Peteĩ ava onhotỹ uva, ha'e vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e gui ma guekoa gui uguata oiko are aguã katy.

¹⁰ Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupe uva'a ome'ẽ okuapy aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oinupã ha'e ojavyky rei ma rire ombojevy rive ju.

¹¹ — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba. Ojavyky rei rire ombojevy rive ju.

¹² — Ha'e gui mboapy ma ombou. Ha'e va'e re voi ojeaipa ma rire omoxẽ ju avi.

¹³ — Ha'e ramo uvaty ja aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Amondouka 'rã xera'y ayvu ete va'e. Xapy'a rei rã ko omboetea 'rã”, he'i.

¹⁴ — Ha'e rami teĩ opena va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e vy uvaty gui uguenoẽ vy ojuka.

— Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã ha'e kuery re?

¹⁶ Ha'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e amboae kuery pe ju omboaxa 'rã uvaty — he'i.

Ha'e rã ha'e va'e ayvu oendu va'e kuery aipoe'i:

— Ha'e nunga ete ta'vy toiko eme.

¹⁷ Ha'e rã Jesus ha'e kuery re oma'ẽ vaipa vy aipoe'i:

— Mba'e he'ia tu ha'vy ipara: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã”, he'ia.*

¹⁸ Ha'e va'e ita re ho'a va'e ha'e javi opẽmba 'rã. Ha'e amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã.

Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17

¹⁹ Ha'e jave ae lei re nhombo'e va'ety ha'e sacerdote yvatekueve va'e ojopyxe teĩ, ha'e kuery re ri ty ra'e ijayvua oikuaa vy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery gui okyje guive.

* 20:17 Salmo 118.22-23

²⁰ Ha'e rami vy oikuaa pota okuapy hexe, amongue pe peráta ome'ẽ guive, heko porã va'e rami onhemoingo vy ayvu py omoĩ vai vy huvixa po py omboaxa aguã.

²¹ Ha'e vy ixupe oporandu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee ndeayvu ha'e renhombo'e porãa. Ndereikuaa pota rei avave re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re.

²² Ha'evea rami ri nda'u César pe nhome'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

²³ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery omoĩ vaixea oikuaa vy ombovai:

²⁴ — Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e. Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery ha'vy oĩ?

Aipoe'i okuapy:

— César mba'e ri.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

²⁵ — César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

²⁶ Ha'e rami rã heta va'e kuery oendua py ha'e kuery ndojopy reguai ayvu py. Ombovai kuaa rã oendu vy okyriřimba guive onhemondyipa vy.

Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27

²⁷ Ovaẽ avi amongue saduceu kuery. Ha'e kuery ma nhanhemboete ju 'rãa ndogueroviai va'e.

²⁸ Ha'e vy oporandu okuapy ixupe:

— Porombo'ea, Moisés ojea raka'e po rami ipara va'e: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'y rã va'ekue oguereko aguã”, he'iaque.*

²⁹ Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri omano ta'y e'ỹ re.

³⁰ Ha'e ramo tyvy mokoĩa va'e, ha'e gui mboapya va'e ju omenda ranhe imeve'ỹ va'e re.

³¹ Ha'e rami py sete-ve omano ta'y e'ỹ re meme.

³² Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

³³ Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me, kunha va'e re sete-ve omenda rire? — he'i.

³⁴ Ha'e rã Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Ko yvy re ikuai va'e ma omenda ha'e nhomomenda 'rã.

³⁵ Ha'e rã ára pyau onhemboete aguã ára oupity aguã oiporavo pyre ma nomendavei, neĩ nanhomomendavei ma 'rã.

³⁶ Nomanovei ma 'rã guive, mba'eta omboete ju rire anjo kuery rami ma 'rã ikuai Nhanderuete ra'y kuery ikuai vy.

³⁷ Ha'e gui omano va'ekue onhemboete ju aguã regua ma Moisés ae ombopara. Mba'eta yvyra rogue okai va'e omombe'ua py Senhor pe “Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete”, he'i va'ekue.*

³⁸ Ha'e nunga rupi Nhanderuete ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete, ixupe pavẽ oikove ramo — he'i.*

³⁹ Ha'e ramo lei re nhombo'e va'ety regua aipoe'i:

— Porombo'ea, rembovai porã — he'i.

⁴⁰ Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã.

Mateus 22.41-45; Marcos 12.35-37

⁴¹ Ha'e gui ma ha'e kuery pe ju Jesus oporandu:

* 20:25 Romanos 13.7 * 20:28 Deuteronomio 25.5 * 20:37 Êxodo 3.6 * 20:38 1 Coríntios 6.14

— Mba'ixa nda'u Cristo reko re pendeayvu vy aipopeje Davi ramymino oikoa rami?

⁴² Mba'eta Davi eteve voi aipoe'i Salmo py: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re,

⁴³ ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ÿa ja', he'i va'ekue.”*

⁴⁴ Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'ixa tu ha'vy hamymino avi ri oiko?*

Mateus 23.1-7; Marcos 12.38-40

⁴⁵ Heta va'e kuery ha'e javi oendua py Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

⁴⁶ — Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery onhemonde 'rã ao puku py, ha'e tetã mbyte rupi oipota 'rã oxaruraa porã. Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁴⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ÿ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

21

Marcos 12.41-44

¹ Jesus templo py oma'ẽ oiny vy oexa oguerekopa va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã.

² Oexa avi peteĩ imeve'ÿ va'e omoĩ rã mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peva'e imeve'ÿ va'e iporiaukue'ia ramive pavẽ gui ome'ẽ retave.

⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

Mateus 24.1,2; Marcos 13.1,2

⁵ Amongue ijayvu templo ojou porãa rupi, mba'eta ita porã ha'e ome'ẽ mbyre py ombojeguaa rire.

⁶ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aÿ pexa pa peva'e nunga? Ovaẽ 'rã oitypaa ára, neĩ peteĩ ita amboae ita áry ndopytai aguã.

Mateus 24.3-13; Marcos 13.3-13

⁷ Oporandu okuapy ixupe:

— Orembo'ea, araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'ixa tu roikuaa 'rã ovaẽ rai'i maa?

⁸ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ÿ aguã. Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ri”, e'ÿ vy “Ovaẽ ma hora”, he'i rive va'e. Tapeo eme hupive.

⁹ Penhemondyĩ eme “Joe opu'ã” 'ea rã pendu vy, neĩ “Huvixa kuery re opu'ã”, 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ÿ teri — he'i.

¹⁰ Aipoe'i avi ha'e kuery pe:

— Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã.

¹¹ Yvy oryryi 'rã, oiko 'rã mba'eaxy vaikue ha'e karuai. Oiko 'rã nhomondyĩpaa, yva re hexa pyrã tuvixa va'e voi.

¹² Ha'e nunga oiko e'ÿ mbove pendejopya ha'e penemoingo axya 'rã. Xerery rupi pendekuai ramo pendereraa 'rã onhembo'eaty py, nhuã py ha'e huvixa kuerya py.

* 20:43 Salmo 110.1

* 20:44 Romanos 1.3,4

13 Ha'e nunga pendere oiko 'rã ayvu pemombe'u aguã.

14 Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme pembovai aguã re.

15 Mba'eta xee ae 'rã ame'ê pendeayvurã ha'e pene'arandu aguã, pendere ija'e e'ỹ va'e kuery nda'ipo'akai, neĩ nombovai kuaai aguã rami.

16 Penderu kuery voi penembo'a uka 'rã, penderegua, penetarã ha'e peneirũ kuery voi, amongue pendejukaa 'rã guive.

17 Xerery káuxa pavê nda'ija'evei 'rã pendere.

18 Ha'e rami teĩ neĩ peteĩ pende'a nokanhyi 'rã peneakã guigua.

19 Peĩ atãa py pereko riae 'rã penenhe'ê.

Mateus 24.15-22; Marcos 13.14-20

20 — Ha'e gui xondaro kuery Jerusalém tetã ojokopa rã pexa vy peikuaa 'rã ombovaipa ta maa.

21 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vvyty re. Tetã py ikuai va'e voi toopa, mba'ety rupi ikuai va'e voi toike eme tetã py.

22 Ha'e va'e ára ma nhombopagapaa ára, ipara oinya ha'e javi ojeupity aguã.

23 — Ha'e va'e ára ma nda'evei 'rã imemby ryrũ'i ha'e imemby kambu va'e pe. Mba'eta vvy re oiko 'rã teko axy kova'e kuery mbopagaarã.

24 Ojukaa 'rã kyxe py, ha'e escravo-rã ogueraapaa 'rã vvy jave rupi. Judeu e'ỹ va'e kuery po'akaa ára opa e'ỹa ja ha'e kuery opyrõmba 'rã Jerusalém tetã re.

Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27

25 — Kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata re ojekuaa 'rã hexa pyrã. Ye'ê revovo ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e gui vvy regua ikuai va'e nda'evei ha'e ndoikuaai rei 'rã okuapy.

26 Vvy re mba'emo vai oiko ta va'e gui avakue onhemondy vy ho'apa 'rã. Mba'eta yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.

27 Ha'e gui ma oexaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

28 Ha'e nunga oiko aguã ijyppy ramo pevy'a, pemopu'ã peneakã, mba'eta ovaẽ ta ma pendereraa jepea.

Mateus 24.32-44; Marcos 13.28-37

29 Peteĩ ayvu omombe'u avi mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peikuaa pota figo'y ha'e vvyra ikuai va'e re.

30 Mba'eta hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

31 Ha'e rami ae xeyvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã Nhanderueté po'akaa ojekuaa aguã ovaẽ rai'i maa.

32 Anhetê aipoa'e pëvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

33 Yva ha'e vvy opa 'rã. Ha'e rã xeyvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

34 — Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota pendepy'a pemonyê e'ỹ aguã opa marã rei pendekuaia, peka'ua, neĩ mba'emo ko vvy re ikuai va'e re pepenaa guive, pendere ha'e va'e ára ou xapy'a e'ỹ aguã nhuã rami.

35 Mba'eta ko vvy re ikuai va'e ha'e javi re ou 'rãe.

36 Peikuaa pota ha'e pejerure riae mba'emo oiko va'erã gui peo jepe aguã, ha'e Ava ra'y ojeapo va'ekue renonde pene'aĩ aguã.*

Jesus ijayvu rã heta va'e kuery ojapyxaka okuapyague

37 Ko'ê nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e gui pyávy ma oo 'rã Oliveiras vvyty re oke aguã.

38 Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma aje'ive reve 'rã jogueraa templo py ijayvu rã ojapyxaka aguã.

* 21:27 Daniel 7.13-14

* 21:36 Lucas 12.35-48

22

Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2

¹ Ovaë rai ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ "Páscoa" 'epy va'e ára.
² Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy marã rami vy pa Jesus ojuka aguã, mba'eta heta va'e kuery gui okyje.*

Mateus 26.14-16; Marcos 14.10,11

³ Ha'e gui ma Satanás ipo'aka peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e py'a re.

⁴ Ha'e ramo oo jogueroayvu aguã sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya ruvixa kuery reve, ha'e kuery pe Jesus ojopy uka aguã re.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery oguerovy'a vy ixupe ijayvu peráta ome'ë aguã re.

⁶ Judas ojou porã vy oikuaa pota ha'e kuery pe ojopy uka aguã pavẽ opu'ã e'ÿ re.

Mateus 26.17-19; Marcos 14.12-16

⁷ Ovaë ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ Páscoa ára okaru aguã.

⁸ Ha'e ramo Jesus omondouka Pedro ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo, pereko katu Páscoa ára jakaru aguã.

⁹ Ha'e rã oporandu ixupe:

— Mamo tu reipota roguereko katu?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Tetã py pevaë vy peovaexĩ 'rã peteĩ ava yryru revegua. Tapeo hupive opy oikea peve.

¹¹ Hoo va'e pe ke aipopeje: "Orembo'ea oporandu uka kuri ndevy: Mamo pa oĩ opy ja'o Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?" he'i uka.

¹² Ha'e ramo oexa uka 'rã pëvy peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩa. Ha'e py ae 'rã pereko katu — he'i.

¹³ Ha'e rami rã jogueraa vy ojoupa Jesus aipoe'iaque rami. Ha'e vy oguereko katu Páscoa ára okaru okuapy aguã.

Guemimbo'e kuery reve Páscoa ára opa vygua okaru okuapyague

¹⁴ Ha'e gui hora ovaë ramo mesa py Jesus oĩ apóstolo kuery reve.*

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma kova'e Páscoa ára akaruxe ete pendereve, aiko axy e'ÿ mbove'i.

¹⁶ Mba'eta aipoe'e pëvy: Nda'uvei ma 'rã kova'e nunga Nhanderuete po'akaa py ojeupity e'ÿa ja — he'i.

¹⁷ Ha'e gui ojopy karo. Oguerovy'a vy aipoe'i:

— Pejopy, pemboja'o jomeme.

¹⁸ Xee aipoe'e pëvy: Aÿ gui ma nday'uvei ma 'rã uva rykue, Nhanderuete po'akaa ovaë e'ÿa ja.

Mateus 26.26-29; Marcos 14.17-26

¹⁹ Peteĩ mbojape ju ojopy. Ha'e vy oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ë. Aipoe'i:

— Kova'e ma xerete peë kuery re vy ame'ë va'erã regua. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'aa rupi — he'i.

²⁰ Ha'ekue rami ju okarupa ma rire karo ojopy vy aipoe'i:

— Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e ajapo va'e regua, peë kuery re vy xeruguy amoë uka ta va'e rupi.

²¹ Ha'e rami teĩ xejopy uka nhemiarã oĩ avi xereve mesa py.

²² Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã — he'i.

* 22:2 João 11.47-57 * 22:14 Mateus 26.20,27-29

²³ Ha'e ramo joupe-upe oporandu okuapy mava'e ete'i pa ha'e kuery regua ojopy uka 'rã re.

Yvatekueve va'e yvyĩve va'e rami ikuai aguã re ijayvuague

²⁴ Hemimbo'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy mava'e ete'i pa joegui yvateve va'ea oikuaaxe vy.

²⁵ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Yvy regua huvixa kuery ipo'aka 'rã ha'e kuery re, ha'e ipo'akakue pe “Ojapo porã va'e”, 'ea 'rã.

²⁶ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatekueve va'e ma yvyĩgueve rami 'rã ikuai. Joguerekoa ma nhoembiguai rami 'rã ikuai.*

²⁷ Mba'eta mava'e nda'u joegui yvateve: mesa py oĩ va'e tyrã pa joupe ojara va'e? Mesa py oĩ va'e'ỹ teve? Ha'e rami teĩ xee ma peẽ kuery mbyte aiko joupe ojara va'e rami.

²⁸ — Peẽ kuery ma xereve pendekuai riaa va'ekue xereko a'ãa ha'e javi rupi.

²⁹ Ha'e rami rire xee rombopo'aka Xeru xembopo'akaague rami avi,

³⁰ xepo'akaa py peẽ kuery avi pekaru ha'e pey'u aguã xe-mesa py, ha'e tenda pepenaaty py peguapy vy Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena aguã.

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38

³¹ — Simão, Simão, ma'ẽ, Satanás ojerure penderereko aguã trigo ombogua va'e rami.

³² Ha'e rã xee ma ajerure ndere, rejeroviaa gui rejepa'e e'ỹ aguã. Ha'e rire rejeko rerova ju ma vy emombaraete nde-irmão kuery — he'i.

³³ Simão Pedro ombovai:

— Senhor, xevy pe ha'eve ndereve nhuã py aa, ha'e amano aguã voi.

³⁴ Ha'e rã Jesus aipoe'ive ju iuxupe:

— Pedro, xee aipoa'e ndevy: Kuri uru ava ojapukai e'ỹ mbove mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.

Kyxre re ijayvuague

³⁵ Ha'e gui Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Xee romondouka jave peráta ryru reve'ỹ, voko, ha'e pendepy regua reve'ỹ jave pendevy oata teve raka'e mba'emo?

— Any, mba'eve rei — he'i okuapy.

³⁶ Ha'e ramo aipoe'i:

— Ha'e gui aỹ gui ma peráta ryru pereko va'e peraa, voko guive. Ha'e kyxe ndaperekoi va'e ma pendecapa pevende 'rã pejogua aguã.

³⁷ Mba'eta xerekorã ipara oiny va'e ojeupity 'rãe: “Jojuka rive va'ety rami 'rã oguerekoa”, he'iaague rami. Xerekorã ipara oiny va'e ojeupity ta ma — he'i.*

³⁸ Ha'e rami rã ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, apy ma mokoĩ kyxe roguereko.

Ombovai:

— Ha'eve mal

Mateus 26.36-41; Marcos 14.32-38

³⁹ Oliveiras yvyty katy ju oo oikoaty rami vy. Hupive hemimbo'e kuery oje'oi avi.

⁴⁰ Ooxeague py Jesus ovaẽ ma vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Penhembo'e ke pendereko a'ãa py pejeity uka e'ỹ aguã — he'i.

⁴¹ Ha'e rã ha'e ma mombyry'i ojepe'a ovy, ha'e guenapy'ã re oĩ vy onhembo'e.

* 22:26 Mateus 20.20-28; Marcos 10.35-45; 1 Pedro 5.3

* 22:37 Isaías 53.12

⁴² Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, reipota ramo xegui oaxa 'rāgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

⁴³ [Ha'e jave ou peteī anjo yva pygua omombaraete vy.

⁴⁴ Ha'e rā ojexavai vy hatāve tema onhembo'e ramo hy'ai voi huguy rami otyky yvy py.]

⁴⁵ Ha'e gui onhembo'ea gui opu'ã ju vy guemimbo'e kuery ikuaia py oo. Ha'e vy oexa rā okepa okuapy ra'e iporiau vy.

⁴⁶ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pekepa ri? Pepu'ã katu, penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity uka e'ỹ aguã.

Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.1-11

⁴⁷ Ha'e gui ijayvu teri ho'amý reve ovaẽ ma jogueruvy heta va'e. Ha'e kuery renonde ou oiny peteī hembiguai kuery doze ikuai va'e regua Judas hery va'e. Ha'e vy Jesus re onhemboja oova rayvu aguã.

⁴⁸ Ha'e rā Jesus aipoe'i ixupe:

— Judas, reayvu vy 'rãe ty'y rejopy uka Ava ra'y ojeapo va'ekue?

⁴⁹ Ha'e ramo hexevegua kuery ma oiko ta va'e oexa vy aipoe'i:

— Senhor, ha'eve pa orekyxe roiporu aguã? — he'i.

⁵⁰ Ha'e vy ha'e kuery va'e regua peteī omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua rupi, ha'e vy omboi.

⁵¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove, ha'eve ma! — he'i vyve inambi re opoko vy omonguera.

⁵² Ha'e gui Jesus ijayvu sacerdote yvatekueve va'e pe, templo rarõa ruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery ijopyarã ou va'e kuery pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery ma kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami zejopy aguã?

⁵³ Mba'eta ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi aỹ ma peẽ kuery hora ovaẽ, pytũ ipo'aka aguã.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; João 18.15-18,25-27

⁵⁴ Ha'e kuery ojopy vy sacerdote yvateve va'e ro py ogueraa. Hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi.

⁵⁵ Oka mbyte py ojape'e okuapy aguã ojatapy ramo Pedro voi oguapy ha'e kuery reve.

⁵⁶ Ha'e gui peteī tembiguai kunhataĩ ma Pedro tata yvỹry oguapy oiny rã oexa vy oma'ẽ ngatu hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e voi hexeve oiko va'ety.

⁵⁷ Ha'e ramo Pedro onhemboapu vy aipoe'i:

— Kunha, xee tu aexa va'e'ỹ rima — he'i.

⁵⁸ Ha'e va'e rire amboae ju oexa vy aipoe'i:

— Ndee voi ta'vy ha'e kuery regua teve.

Ha'e ramo Pedro ombovai:

— Ava, xee tu ha'e kuery regua e'ỹ rima — he'i.

⁵⁹ Aje'i ma rire amboae ju aipoe'i:

— Peva'e tu anhetẽ rima ha'e kuery regua, mba'eta ha'e voi Galiléia pygua.

⁶⁰ Ha'e ramo Pedro aipoe'ive ju:

— Ava, xee tu ndaikuaai rima ndeayvua — he'i. Ha'e ijayvu teri reve uru ava ojapukai nhendu.

⁶¹ Ha'e ramove Senhor ojere vy oma'ẽ Pedro re. Ha'e ramo mae ma Pedro ima'endu'a ma Senhor aipoe'iague re: “Kuri uru ava ojapukai e'ỹ mbove mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iague re.

⁶² Ha'e rami vy Pedro ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Jesus rarõa kuery ojavyky rei okuapyague

⁶³ Jesus rerekoa kuery ojavyky rei, oungapa guive.*

⁶⁴ Hexa omo'ã vy aipoe'i okuapy:

— Emombe'u ke mava'e ete pa nembota ra'e — he'i.

⁶⁵ Ha'e vy opa marã hexe ijayvuvu tema ayvu vai rupi.

Mateus 26.57-68; Marcos 14.53-65

⁶⁶ Ko'ẽ aje'ive'i reve nhomongeta va'ety kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery onhemboatypa okuapy.* Ha'e vy ogueru ruka omboayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

⁶⁷ — Ndee ma Cristo ri vy emombe'u orevy.

Jesus ombovai:

— Xee anhemombe'u ri ramo peẽ kuery ndaperovia'i 'rã.

⁶⁸ Ha'e gui xee aporandu ramo peẽ kuery voi naxembovai 'rã.

⁶⁹ Aỹ gui ma voi Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy 'rã Nhanderuete Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo ha'e javive aipoe'i:

— Ndee ae ma nhi'ã Nhanderuete Ra'y?

Ombovai:

— Peẽ ae ri tu aipopeje ha'e aikoa rami — he'i.

⁷¹ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Mba'eta nhande kuery ae nhaendu ijuru gui.

23

Mateus 27.1,2,11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38

¹ Ha'e gui ijaty okuapy va'ekue opu'ãmba vy ogueraa Jesus huvixa Pilatos-a py.

² Ha'e py ju hexe ijayvu vy aipoe'i okuapy:

— Kova'e ava ma rojou heta va'e kuery ombo'e vaikue rei rã, mba'eta aipoe'i huvixa César pegua imposto repy rome'ẽ ve'ỹ aguã. Aipoe'i avi Cristo huvixave oikoa rami — he'i okuapy.

³ Ha'e rami rã Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

⁴ Pilatos aipoe'i sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e kuery ijaty va'e pe:

— Xee ma mba'eve py ndajoui kova'e ava otekoavyague.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive tema:

— Ha'e rami avi ojapo heta va'e kuery opa marã rei ikuai aguã rami, Judéia ha'e javi rupi ombo'e vy, Galiléia py omboypya gui apy peve — he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami Pilatos oendu vy oporandu Galiléia pygua paa re.

⁷ Ha'e vy huvixa Herodes openaa pygua oikoa oikuaa vy ha'e va'e pe ju omboaxa, mba'eta ha'e jave py Jerusalém py oĩ avi ramo.*

Herodes renonde ju Jesus ojexa ukaague

⁸ Herodes ma Jesus oexa vy ovy'a vaipa, mba'eta yma ma oexaxe, hekokue oendu rire. Oexaxe avi hexa pyrã ojapo rã.

⁹ Ha'e rami vy opa marã re oporandu teĩ Jesus mba'eve py nombovai.

* 22:63 Mateus 26.67,68; Marcos 14.65 * 22:66 João 18.19-24 * 23:7 Huvixa Herodes ma Galiléia vy re opena va'e (Lucas 9.7-9). Ha'e nunga rupi ixupe ju Pilatos omboaxa Jesus.

¹⁰ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ha'e py ikuai avi va'e ma hekokue ramigua omombe'u okuapy ijayvu rei vy.

¹¹ Ha'e rami rã Herodes oguereko vaikue rei oxondaro kuery reve. Ha'e vy peteĩ ao iporãve va'e py omonhemonde vy Pilatos-a katy ju omondouka.

¹² Ha'e va'e ára guive Herodes ha'e Pilatos joayvu, joe nda'ija'ei ete va'ekue ri.
Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39-19.16

¹³ Ha'e gui ma Pilatos omboatypa sacerdote yvatekueve va'e ha'e huvixa kuery heta va'e kuery reve.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava ma peẽ kuery peru kuri penetarã kuery opa marã rei ombo'ea rami peikuaa vy. Ha'e gui ma pendua py xee amboayvu teĩ mba'eve rei ndaikuaai pendeayvuague ramigua.

¹⁵ Neĩ huvixa Herodes voi ndoikuaai kuri. Ha'e rami vy ae xea py ju ombou. Ha'e nunga rupi xee aikuaa rã mba'eve ndojapo vai omano aguã.

¹⁶ Ha'e rami vy ainupã uka ta, ha'e gui ma apoi uka ju 'rã — he'i.

¹⁷ [Mba'eta ngaru oikoa ára nhavõ opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e.]

¹⁸ Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojapukai vy

— Eraa upe va'e, ha'e vy epoi Barrabás orevy — he'i okuapy.

¹⁹ Barrabás ma nhuã py oĩ, tetã rupi nhomopu'ãmba rei ha'e jojukaague re.*

²⁰ Ha'e gui ma Pilatos ma teĩgue ju aipoe'i Jesus opoixea rami.

²¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma hatãve tema ojapukai okuapy:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

²² Ha'e ramo mboapykuea ma Pilatos oporandũ ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? Xee ma hexe mba'eve ndaikuaai ajuka uka aguã. Ha'e nunga rupi ainupã ukapa rire apoi ju 'rã — he'i.

²³ Ha'e rami rã katuve ma hatãve tema ojapukai okuapy kuruxu re omoĩ aguã re. Ha'e kuery ojapukaia ipo'aka.

²⁴ Ha'e ramo Pilatos ojapo nho ha'e kuery ojerurea.

²⁵ Ha'e rami vy opoi nhomopu'ãmba rei va'ety jojukaague py nhuã py oĩ va'e. Ha'e rã Jesus ma omboaxa ha'e kuery oipotaa rami oguereko aguã.

Mateus 27.32; Marcos 15.21

²⁶ Ha'e gui ma Jesus reraa kuery ovaexĩ peteĩ ava Cirene pygua Simão hery va'e, mba'ety gui ou va'ekue. Ha'e vy ha'e va'e axi'ý áry ju omoĩ kuruxu, Jesus rakykue ogueraa aguã.

Jesus ojuka aguã katy ogueraa ague

²⁷ Hakykue heta oje'oi, amongue kunhague voi ipy'a vai vy opexo re oipete-pete oje'oivy.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jerusalém memby kuery, pejae'o eme xere, ha'e rã pendejee ha'e pene-memby kuery re 'rã pejae'o.

²⁹ Mba'eta ovaẽ 'rã aipopeje aguã ára: “Ovy'a ete 'rã imemby e'ỹ va'e, noikuavã, neĩ nomokambui va'e”, peje aguã.

³⁰ Ha'e va'e ára aipopeje 'rã vvyty pe: “Pe'a ke ore'áry”, ha'e vvy'ã'i pe “Oreao'i ke” peje 'rã.*

³¹ Mba'eta vvyra pyau re ha'e rami ojapoa rire, mba'e tu ojapoa 'rã ipirukue re? — he'i.†

* 23:19 Atos 3.13,14

* 23:30 Oséias 10.8, Lucas 21.20-24; Apocalipse 6.15-17

† 23:31 “Yvyra

pyau oapya aguã rami e'ỹ opyta va'e” he'ia ma heko porã va'e re ijayvu vy, ha'e rã “Ipirukue” he'ia ma opaga aguã rami ikuai va'e re ijayvu vy (Ezequiel 20.47, 21.3).

³² Mokoĩ avi ogueraa joapo vai va'ety hexeve ojuka aguã katy.

Mateus 27.33-44; Marcos 15.22-32; João 19.17-27

³³ Ha'e gui ma peteĩ henda py ovaẽ Calvário 'epy va'e py. Ha'e py omoĩ kuruxu re, joapo vai va'ety kuery guive: peteĩ ijaxu e'ÿa re, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xeru, eperdoa ke, mba'eta ha'e kuery ndoikuaai mba'e pa ojapoa — he'i.

Ha'e gui ma ijao omboja'o-ja'o xortea oexa vy.

³⁵ Heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e oexa okuapy oiko va'e. Huvixa kuery voi ojoi rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe rire ha'e ae ju tojereraa jepe, anhetẽ ri Cristo Nhanderuete rembiporavo oiko vy — he'i okuapy.

³⁶ Xondaro kuery voi ha'e rami ojoi rei reve onhemboja vy vinagre ogueru oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

³⁷ — Judeu kuery pegua huvixave ri reiko vy ejereraa jepe ha'vy ndee ae — he'i.

³⁸ Inhakã áry omoĩa avi ipara [grego, romano ha'e hebraico ayvu py]: “Kova'e ma judeu kuery pegua huvixave” he'ia.

Mokoĩ joapo vai va'ety ijayvuague

³⁹ Peteĩ joapo vai va'ety kuruxu re oĩ va'e ojoi rei vy aipoe'i ixupe:

— Ndee Cristo e'ÿ ri ty'y? Ejereraa jepe na ndee ae, ore avi.

⁴⁰ Ha'e rã amboae ma oirũ ombovai vy ijayvu ete ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderuete renonde teĩ ndee neremoĩ va'e ty'y rejekerokyje aguã?

Mba'eta peva'e rami nhanembopagaa.

⁴¹ Ha'e gui nhande ma ha'evea rami jajexavai, jajapogue py japaga aguã. Ha'e rã peva'e ma mba'eve ndojapo vai — he'i.

⁴² Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Jesus, nema'endu'a ke xere ndepo'akaa rupi reju jevy ma vy.

⁴³ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e árave reĩ 'rã xereve 'amba marã e'ÿ py — he'i.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30

⁴⁴ Kuaray mbyte rai'i jave kuaray naexakãvei. Yvy jave re pytũmba kuaray ojero'a puku peve.

⁴⁵ Ha'e gui hendaiky'a e'ÿ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi.

⁴⁶ Ha'e gui ma Jesus ojapukai atã:

— Xeru, ndepo py amboaxa xenhe'ẽ — he'i. Po rami ijayvu vyve omano.*

⁴⁷ Ha'e nunga xondaro ruvixa oexa vy omboete Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ ae ra'e kova'e ava heko porã va'ekue — he'i.

⁴⁸ Heta va'e kuery ha'e py mba'emo oiko va'e oexa aguã ijatypa va'ekue ojepe'apa ju, ipy'a vai vy opexo re oipete-pete reve.

⁴⁹ Ha'e rã Jesus rexaaty kuery ha'e kunhague Galiléia guive hupive oje'oi va'ekue ma mombyry'i opytapa okuapy oma'ẽ aguã.

Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42

⁵⁰ Peteĩ ava oiko avi José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua heko porã va'e.

⁵¹ Ha'e va'e ma ndojou porã oirũ kuery ojapogue. Ha'e ma judeu kuery rekoa Arimatéia pygua, Nhanderuete po'akaa oarõ oikovy va'e.

⁵² Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retiekue re.

* 23:46 Salmo 31.5

⁵³ Ha'e rami vy vyvra gui omboguejy vy onhovã ajukue xiï porã va'e py, ha'e peteï itaova re ojo'lo pyre py onhono porã, avave rei nonhono porãai teria py.

⁵⁴ Ha'e va'e ára ma mba'emo oguereko katupaa ára, ha'e sábadó ovaẽ rai'i ma.

⁵⁵ Galiléia gui kunhague Jesus rupive ou va'ekue oje'oi avi oexa aguã itakua hetekue onhono porãague.

⁵⁶ Ha'e vy ojevyy ju heakuã porã va'e oguereko katu aguã imoeakuãarã.

Ha'e gui sábadó ára ma opytu'u ranhe okuapy ojapo uka pyre rami vy.

24

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; João 20.1-13

¹ Semana ijyppya ára aje'ive reve kunhague ma hupa katy ju oje'oi, heakuã porã va'e oguereko katu va'ekue ogueraa vy.

² Ha'e kuery oexa rã ita ombojerea ma ra'e itakua rokẽ gui.

³ Ha'e kuery oike teï Senhor Jesus retekue ma ndojouï.

⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery ndoikuaai rei okuapy jave mokoï avakue ojexa uka ijao hexakãmba va'e.

⁵ Ha'e ramo kunhague okyje vy vyv re anho oma'ẽ joguerokuapy. Ha'e ramo ha'e kuery pe avakue aipoe'i:

— Mba'e re tu peka oikove va'e omanogue rupa rupi?

⁶ Ha'e va'e ma apy noïvei ma, onhemboete ju ma. Penema'endu'a ke Galiléia py teri oiko vy ijayvuague re:

⁷ “Ava ra'y ojeapo va'ekue ma omboaxaa 'rã heko vai va'e kuery po py. Kuruxu re omoï rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã”, he'iague re.

⁸ Ha'e ramo mae kunhague ima'endu'a ijayvuague re.

⁹ Ha'e rami vy hupa gui ojevyy vy omombe'upa hemimbo'e kuery onze-ve va'e ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Apóstolo kuery pe omombe'u va'e ma Maria Madalena, Joana ha'e Maria Tiago xy va'e. Ha'e kuery reve oo va'ekue voi omombe'u.

¹¹ Ha'e rami teï apóstolo kuery pe rã ha'e va'e ayvu omombe'u rive merami. Ha'e vy ndogueroviai.

¹² Ha'e rã Pedro ma opuã vy onha ovy hupa katy. Ha'e gui ojevyy reve oma'ẽ vy mba'eve ndoexai, ajukue inhovãague e'ỹ vy. Ha'e vy ngoo katy ju oo, mba'emo oiko va'ekue gui onhemondyi reve.

Marcos 16.12,13

¹³ Ha'e va'e árave ha'e kuery va'e regua mokoï jogueraa peteï tekoa Emaús 'epy va'e katy, Jerusalém tetã gui dez quilômetro rivyvyia katy.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ma mba'emo oiko va'ekue ha'e javi re ijayvu jogueravy.

¹⁵ Ijayvu tema jogueravy jave Jesus oupity vy oo avi ha'e kuery reve.

¹⁶ Ha'e rami teï ha'e kuery ndoexa kuaai ranhe, hexa mo'ãa va'e rami.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu peovy peguataa rupi?

Ha'e ramo ha'e kuery opyta iporiau reve.

¹⁸ Ha'e kuery regua peteï ombovai, Cleopas hery va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Jerusalém tetã py reiko avi va'eri ndereikuaai teve kuee rupi mba'emo oiko va'ekue? Ndee anho rima ndereikuaai teri ra'e — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo oporandu:

— Mba'e nunga tu?

Ombovai:

— Jesus Nazaré pygua va'e re oiko va'ekue. Ha'e va'e ma Nhanderueete renonde profeta ipo'akapa va'e oiko va'ekue ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py, heta va'e kuery ha'e javi oexaa rupi guive.

²⁰ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhanderuvixa kuery omboaxa imbopagaarã po py, kuruxu re ojuka uka aguã.

²¹ Ore kuery ma roexa'ã teĩ Israel kuery reraa jepearã oikoa re. Ha'e rami avi kova'e ára reve vy mboapy ára ma ojapo ha'e nunga oikoague.

²² Anhetẽ avi amongue ore kuery revegua kunhague ange oremondyipave ju, mba'eta ko'ẽ e'ỹ re onhono porãague py oje'oi

²³ teĩ ndojouvei Jesus retekue. Ha'e vy ojevvy vy aipoe'i anjo oexaague rami oikove jevvy maa omombe'u va'e.

²⁴ Oreirũ kuery regua mboae ma onhono porãague py oo avi oikuaaxe vy kunhague omombe'ua anhetẽ paa. Ha'e rami teĩ ndoexai ae — he'i.

²⁵ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Napene'arandui ha'e peneakã ratã va'e perovia aguã profeta kuery omombe'u va'ekue.

²⁶ Cristo nda'u ndoiko vai 'rã ri guexakãa py oike aguã? — he'i.

²⁷ Ha'e rami vy Moisés ayvukue gui omboypy vy profeta kuery ha'e javi ayvukue re ijayvu, guekorã re ipara oĩ va'e omombe'u porãve vy.

²⁸ Ha'e gui ma ha'e kuery tekoa ovaẽxeague py ovaẽ ramo Jesus oove aguã re ijayvu.

²⁹ Ha'e rã ha'e kuery ma ogueroavaẽxe vy aipoe'i:

— Evaẽ na orea py, mba'eta ka'aru ma, pytũ ma — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery reve ovaẽ opyta aguã.

³⁰ Ha'e gui mesa py ovaẽmba ma ramo Jesus ma mbojape ojopy vy oguero'va. Ha'e vy oipe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe.

³¹ Ha'e ramove ha'e kuery rexa ojepe'a rã oexa kuaa ju. Ha'e rã okanhy xapy'a ha'e kuerya gui.

³² Ha'e rami rã joupe aipoe'i:

— Anhetẽ ae rãke tape rupi jaguataa rupi nhandepy'a re nhaendu kuri javy'aa nhandevy kuaxia para omombe'u porãve rã — he'i.

³³ Ha'e vyve opu'ã vy Jerusalém katy ju ojevvy jogueravy onze hemimbo'e kuery ijatypa okuapya py amboae kuery reve.

³⁴ Ha'e ramo ha'e va'e kuery ranhe aipoe'i:

— Senhor onhemboete ju vy ojexa uka ma kuri Simão pe — he'i okuapy.

³⁵ Ha'e gui mokoive ju omombe'u tape rupi oiko va'ekue, ha'e mbojape oipe'ã rã oexa kuaa ague.

João 20.19,20

³⁶ Ha'e nungakue re ha'e kuery ijayvu teri reve Jesus ae ojekuaa ho'amy ha'e kuery mbyte. * Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ peẽ kuery re mby'a porã.

³⁷ Ha'e kuery onhemondyipa vy “'ãgue po ojexa uka” he'i.

³⁸ Ha'e ramo aipoe'ive ju:

— Mba'e re tu penhemondyipa, ha'e pendepy'a re oĩ ri ndaperovia aguã?

³⁹ Pema'ẽ ha'vy xepo ha'e xepy re, xee ae aikoa peikuaa aguã. Pepoko na xere perovia aguã, mba'eta ãgue ma ndao'oi, neĩ na'ikãguei xee rami e'ỹ — he'i.

⁴⁰ Po rami ijayvu vy oexa uka opo ha'e opy.

⁴¹ Ha'e kuery ovy'a ha'e onhemondyipa vy ndoguerovia teri rã Jesus aipoe'i:

— Mba'eve ndaperekoĩ pa ha'u va'erã?

⁴² Ha'e ramo ixupe ome'ẽ peteĩ pira mbixy pẽgue'i [ha'e ei hetãgue'i reve].

⁴³ Ha'e ramo ha'e kuery oexaa py ho'u.

Kuaxia para Jesus omombe'u porãveague

* 24:36 Mateus 28.16-17; Marcos 16.14

⁴⁴ Ha'e gui ma Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pendereve aiko teri vy aipoa'e va'ekue: “Ojeupity 'rãe xerekorã Moisés lei ojea va'ekue, profeta kuery ayvukue ha'e Salmo re oĩa rami”, he'iague.

⁴⁵ Ha'e ramo vy ha'e kuery pe omombe'u porãve ipara oiny va'e.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami ipara oiny: Cristo omano, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã va'ekue ae.

⁴⁷ Ha'e gui hery rupi yvy jave re ikuai va'e pe omombe'ua 'rã ojeke rerova aguã, ojevavyague omboguepaa aguã. Jerusalém tetã gui ijypy 'rã.

⁴⁸ Ha'e gui peẽ kuery ae ha'e nunga mombe'uarã pendekuai.*

⁴⁹ Ha'e ramo pendevy ambou 'rã Xeru ome'ẽ 'rã va'ekue. Ha'e nunga rupi pepyta ranhe tetã py, yvate gui penembopo'akaarã pendere onhemonde e'ya ja.*

Marcos 16.19,20

⁵⁰ Ha'e gui ma Betânia tekoa peve guemimbo'e kuery ogueraa vy opo oupi reve ogueroayvu porã.

⁵¹ Ogueroayvu teri reve ojepe'a ovy ha'e kuerya gui, yva re oupia heravy ramo.*

⁵² Ha'e ramo ha'e kuery omboete vy Jerusalém katy ojevypa jogueravy ovy'a reve.

⁵³ Ha'e vy templo py tema ikuai Nhanderuete omboetea py.

* 24:48 Mateus 28.18-20; Marcos 16.15-18

* 24:49 Atos 1.6-8

* 24:51 Atos 1.9-14

João ayvu porã ombopara va'ekue João ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia Jesus rekokue oĩa ma hemimbo'e João ombopara va'ekue. Jypy'i João Jesus pe "Nhanderuete Ayvu" he'i ombojoja vy, mba'eta nhandeayvu ma nhandepy'a re oĩ va'e kuua ukaa. Ha'e rã Jesus ou raka'e oexa uka aguã Nhanderuete nhanderayvu etea. "Mba'eta Nhanderuete vyv re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ỹ aguã, ha'e rã tekove marã e'ỹ oupity aguã. Mba'eta ko vyv re Nhanderuete Gua'y ombou vyv regua kuery ombopaga aguã e'ỹ, ha'e rã hexeve vy vyv re ikuai va'e oo jepe aguã" (3.16-17). "Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka" (1.18).

Mba'exa 'rã tu "Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e" he'ia py jaikuaa? Mba'eta Jesus ae "Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko", he'i (10.30). Nguu reve peteĩ'i inhe'ẽ va'e oiko Nguu oipotaa rami anho, ha'e Nguu ipy'aa oexa uka guive raka'e. Nguu rami ae avi ojejavu e'ỹ va'e oiko.

Kova'e kuaxia para py Jesus onhemombe'u porã: "Xee ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei" (6.35); "Xee ma hendy va'e vyv regua kuery moexakãarã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'ỹ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea" (8.12); "Xee ma okẽ aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã" (10.9); "Xee ma vexe'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae" (10.11-12); "Xee ae ma anhomoete ha'e anhomoingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jeyv 'rã. Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eva rã peve guarã" (11.25-26); "Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ỹ vy" (14.6).

Kova'e kuaxia João ombopara vy oito henda py omombe'u hexa pyrã Jesus ojapoague Nguuete reko oikuaa uka vy. Aipoe'i: "Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ỹ ipara oiny kova'e kuaxia re. Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi" (20.30-31).

Jypy'i guive Ayvu oiko va'ekue ava ju ojeapoague re ijayvua

¹ Jypy'i guive Ayvu oiko. Ayvu ma Nhanderuete reve oiko raka'e, ha'e Ayvu ma Nhanderuete ae.*

² Ha'e ma jypy'i guive oiko raka'e Nhanderuete reve.

³ Ha'e va'e rupi ae opa mba'e ojapoa raka'e. Neĩ peteĩve ma ndoikoi ha'e ojapo va'ekue'ỹ.*

⁴ Hexe oĩ tekove, ha'e hekove ma avakue moexakãarã oĩ.

⁵ Hendy va'e ma pytũ rupi hexakã, pytũ ma hexe nda'ipo'akai.

⁶ Oiko raka'e peteĩ ava Nhanderuete ombou va'ekue João hery va'e.*

⁷ Ha'e va'e ma imombe'uarã ou, hendy va'e rekorã kuua ukaarã, hendy va'e ou rã hexe pavẽ ojerovia aguã.

* 1:1 Ayvu py ma jaikuaa uka 'rã nhandepy'a re oĩ va'e. Ha'e gui Jesus Cristo ma Nhanderuete py'a re oĩ va'e kuua ukaarã ou (versículo 18; Colossenses 1.15). * 1:3 Colossenses 1.16,17; Hebreus 1.1-4; 1 João

⁸ João ma hendy va'e ete e'ỹ, hendy va'e mombe'uarã rive ou.

⁹ Hendy va'e ete ma yvy re ou vy omoexakã 'rã avakue ha'e javi.

¹⁰ Ha'e gui Ayvu ma yvy ixupe ojapo ukaa va'ekue re ae ou teĩ yvy regua kuery ndoexa kuaai.

¹¹ Guetarã kuerya py ae ou teĩ hetarã kuery nomovaẽi.

¹² Ha'e rã ojee omovaẽ va'e ha'e javi pe ma ome'ẽ Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hery rupi ojerovia va'e kuery pe ae.

¹³ Ha'e va'e kuery ma avakue gui rive'ỹ oiko, to'o oipotaa rami e'ỹ, neĩ nguú kuery gui rive'ỹ guive. Ha'e kuery ma Nhanderuete gui ae oiko va'e.

¹⁴ Ha'e gui Ayvu ma ava ojeapo vy oiko va'ekue ore kuery mbyte rupi. Hexe oĩ va'e ma nhomboaxya ha'e anhetẽ va'e anho. Hexakãmbaa avi roexa karamboae, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e ramo.

João Batista Jesus rekorã omombe'u porãveague

¹⁵ Hekorã ma João omombe'u ma voi. Ha'e vy aipoe'i:

— Hekorã re ae xeayvu va'ekue. Aipoe'a: “Xee aju rire ojekuaa 'rã peteĩ xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue — he'i.

¹⁶ Mba'eta ojee mba'emo porã oĩ va'e ome'ẽ nhande kuery ha'e javi pe, nhanemboaxya oexa uka jepi.

¹⁷ Mba'eta lei ma Moisés pe oikuaa ukaa raka'e. Ha'e rã nhomboaxya ha'e anhetẽ va'e ma Jesus Cristo rupi ae ojekuaa.

¹⁸ Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguú revegua ae oikuaa uka.

Mateus 3.1-12; Marcos 1.2-8; Lucas 3.1-18

¹⁹ Po rami ae João omombe'u hekorã. Mba'eta Jerusalém tetã gui judeu ruvixa kuery omondouka oirũ sacerdote ha'e levita kuery ixupe oporandu aguã. Ha'e ramo aipoe'i:

— Marã ramigua tu ndee reiko? — he'i okuapy.

²⁰ Ha'e ramo João onhemombe'u porã, nda'ijapui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma Cristo e'ỹ — he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery oporandu ve ju:

— Marã ramigua ha'vy ndee? Tyrã pa profeta Elias?

Ombovai:

— Xee ma ha'e'ỹ — he'i.

Ha'e kuery oporandu ju:

— Tyrã pa ndee profeta ou va'erã va'e reiko?

— Any — he'i ombovai vy.†

²² Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Emombe'u porã orevy marã ramigua pa reikoa, orembouare kuery pe ju romombe'u aguã.

²³ Ombovai:

— Xee ma tekoa e'ỹa rupi ajapukai aikovy vy “Pembo'yvi ke tape Senhor ou aguã”, ha'e va'e, profeta Isaías ijayvuague rami vy — he'i.*

²⁴ João-a py omondouka pyre kuery ma fariseu regua meme.

²⁵ Ha'e gui ha'e kuery aipoe'i:

— Mba'e re tu ha'vy renhomongarai reikovy, Cristo e'ỹ, Elias e'ỹ neĩ profeta e'ỹ va'erí?

† 1:21 Judeu kuery oikuaa rã Cristo ou e'ỹ mbove Nhanderuete ombou jevy 'rã profeta Elias imombe'uarã (Malaquias 4.5-6). Ha'e rã “Profeta ou va'erã va'e” he'ia ma Deuteronomio 18.15-18 py oĩa gui oikuaa. * 1:23 Isaías 40.3

²⁶ Ha'e ramo João ombovai:

— Xee ma yy py rive anhomongarai va'e. Ha'e rã peẽ kuery mbyte rupi peteĩ oiko ndapeikuaai va'e,

²⁷ xerakykue ou va'e. Ixugui ma xe'yvyĩ'ive ete vy nda'evei ipy regua amboi aguã voi — he'i.

²⁸ Ha'e rami João ijayvu Jordão yakã rovai ²⁸, Betânia katy'i nhomongarai oikovya py.

João Batista peteĩgue ju Jesus rekorã omombe'u porãveague

²⁹ Ko'ẽ jevy João oexa Jesus ha'e katy ou oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Pee ma ou oiny Nhanderuetea guigua vexa'i, yvy re ikuai va'e reko vaiaty pe'aarã.‡

³⁰ Hekorã re ae xeayvu vy “Raka'eve rã ou 'rã peteĩ ava xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue.

³¹ Xee eteve voi ndaikuaai va'ekue mava'e pa ha'e oikoa. Ha'e rami avi Israel kuery oikuaa aguã xemboua karamboae yy py anhomongarai aguã — he'i.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22

³² João aipoe'i:

— Xee ma aexa karamboae Nhe'ẽ apykaxu'i rami yva gui oguejy ouvvy vy hexe oĩ rã.

³³ Xee voi ndaikuaai teri va'ekue ha'e oikoa. Ha'e ramo yy py anhomongarai aguã xembou va'ekue aipoe'i: “Rexa 'rã Nhe'ẽ oguejy ouvvy vy peteĩ ava re oĩ rã. Ha'e va'e ae ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve nhomongarai va'erã”, he'i va'ekue xevy.

³⁴ Ha'e gui ha'e va'ekue ma xee aexa ete karamboae. Ha'e rami vy ae pëvy aikuaa uka Nhanderuete Ra'y oikoa.

Jesus rupive João Batista remimbo'e kuery mokoĩ oje'oiague

³⁵ Ko'ẽ jevy João oiko mokoĩ guemimbo'e reve.

³⁶ Oexa Jesus oaxa rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e ma Nhanderuetea guigua vexa'i — he'i.

³⁷ Po rami ijayvu rã hemimbo'e mokoĩve oendu vy oje'oi Jesus rupive.

³⁸ Ha'e gui Jesus guakykue re oma'ẽ vy oexa ha'e kuery ou rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e re tu peju?

Ha'e kuery aipoe'i:

— Rabi, mamó tu ndee rekeaty? — he'i. “Rabi” ma “Porombo'ea” 'ea.

³⁹ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peju ha'vy pexa peikuaa aguã — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oexa okeaty, ha'e ka'aru ma ramo opyta hexeve.

⁴⁰ Ha'e gui João ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy Jesus rupive oje'oi va'ekue regua peteĩ ma Simão Pedro ryvy André.

⁴¹ Ha'e va'e ma guyke'y Simão-a py ranhe oo. Ha'e vy aipoe'i guyke'y pe:

— Ore rojou ma Messias — he'i. “Messias” ma “Cristo” 'ea. §

⁴² Ha'e rami vy guyke'y ogueraa Jesus-a py.

Ha'e gui ha'e va'e re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

— Ndee ma Simão, João ra'y reiko. Aỹ gui ma nderery 'rã Cefas — he'i. “Cefas” ma “Pedro” 'ea.

Jesus guemimbo'erã Filipe ha'e Natanael oenoãague

‡ 1:29 Jesus pe “Nhanderuete guigua vexa'i” he'i, mba'eta omanoa py opaga raka'e nhandereko vaiaty re (Êxodo 12.3-13, Isaías 53.7-11, 1 Pedro 1.18,19, Apocalipse 5.6). § 1:41 Tery Messias ma hebraico ayvu pygua, ha'e rã tery Cristo ma grego pygua. Mokoĩve joo rami he'ia va'e, “Nhandereraa jeppearã Nhanderuete ombou va'e” he'ia.

⁴³ Ko'ẽ jevy Jesus onhembopy'a Galiléia katy oo aguã. Ha'e ramia ja oexa Filipe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Jaa ke xerupive — he'i.

⁴⁴ Filipe ma Betsaida tetã pygua, André ha'e Pedro reve ha'e py hekoa va'e.

⁴⁵ Ha'e gui Filipe ma oo oeka Natanael. Ojou vy aipoe'i:

— Roexa ma Moisés lei re omboparaague, ha'e profeta kuery voi omombe'u va'ekue. Ha'e va'e ma José ra'y Jesus Nazaré pygua va'e — he'i.

⁴⁶ Ha'e ramo Natanael oporandu:

— Nazaré gui nda'u oiko 'rã ri mba'emo porã?

Filipe ombovai:

— Jaa ha'vy exa — he'i.

⁴⁷ Ha'e gui Natanael ovaẽ ouvy rã Jesus oexa vy aipoe'i:

— Pee ma ou peteĩ Israel regua anhetẽ rupi ete oiko va'e — he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo Natanael oporandu:

— Mamo ha'vy ndee xerexa ra'e?

Jesus ombovai:

— Ndevy pe Filipe xemombe'u e'ỹ mbove ma voi xee roexa kuri figo'y yvypy py reĩ rã — he'i.

⁴⁹ Ha'e rami rã Natanael aipoe'i:

— Porombo'ea, ndee ma Nhanderucte Ra'y, Israel kuery pegua huvixave ae — he'i.

⁵⁰ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Ndee ma ha'e rami aikoa rerovia mba'eta “Figo'y yvypy py reĩ rã roexa”, ha'e ramo rive. Ha'e gui raka'eva rã mba'emo ndevy aikuaa uka 'rã pova'e gui iporãve va'e.

⁵¹ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Raka'eva rã pexa 'rã yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderucte guigua anjo kuery ojeupi ha'e oguejy ramo Ava ra'y ojeapo va'ekue re.

2

Omendaa py Jesus avi ooague

¹ Ha'e gui mboapy araa py omendaa ta Caná tetã Galiléia regua py. Ha'e py ma Jesus xy oo.

² Jesus voi hemimbo'e kuery reve oenoia avi omendaa aguã py oo aguã.

³ Ha'e gui vinho opa ramo ixy omombe'u Jesus pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e kuery ndoguerkovei ma vinho.

⁴ Jesus ombovai:

— Kunha, mba'e tu ndee rereko xereve? Mba'eta xe'ára novaẽi teri — he'i.

⁵ Ha'e ramo tembiguai ikuai va'e pe ju ixy ijayvu:

— Pejapo tema ha'e ojapo uka va'e rei — he'i.

⁶ Ha'e py ma mboapy meme yryru tuvixakue ikuai, ita ku'i gui ojapo pyre, oitenta, cem litro ogueraa va'e meme. Ha'e va'e yryru py yy oĩ va'e ma judeu kuery gueko rami vy oiporu 'rã mba'emo oiky'a'o aguã.*

⁷ Ha'e gui Jesus aipoe'i tembiguai kuery pe:

— Pemonyẽmba yryru ikuai va'e — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery omonyẽmba.

⁸ Ha'e gui ma Jesus aipoe'ive ju:

— Aỹ ma penoẽve ju, ha'e peraa ngaru re opena va'e toa'anga — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojapo.

⁹ Ha'e gui ngaru re opena va'e oa'anga vy ojou porã, mba'eta yy gui vinho ojeapo rire. Ha'e rami avi ndoikuai magui pa vinho oguerua ra'e. Tembiguai kuery yy haraare anho oikuaa.

* 2:6 Marcos 7,3,4

Ha'e gui ngaru re opena va'e ndoikuaai rei teri reve oenoĩ omenda va'e.

¹⁰ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ngaru py ikuai va'e pe ma vinho iporãve va'e ranhe 'rã ome'êa. Oy'uxea rami oy'u pa ma rire iporã e'ÿve va'e ju 'rã ome'êa. Ha'e rã ndee ma ha'e rami e'ÿ rejapo, vinho iporãve va'e remoĩ porã ra'e aÿ guarã — he'i ndoikuaai vy.

¹¹ Ha'e nunga Jesus ojapo va'e ma jypy'i hexa pyrã ojapo, Caná tetã Galiléia regua py. Opo'akaa oexa uka ramo hemimbo'e kuery ojerovia hexe.

¹² Ha'e va'e rire ma Cafarnaum katy oo oxy, guvyvy kuery ha'e guemimbo'e kuery reve. Ha'e py ma nda'ikuai arei'i.

Templo gui Jesus oipe'apaague

¹³ Ovaẽ rai ma judeu kuery ngaru Páscoa ojapo aguã ára. Ha'e rami rã Jesus oo avi Jerusalém katy.

¹⁴ Templo py ovaẽ vy oexa vaka, vexa'i ha'e apykaxu vendea kuery ikuai rã, peráta mboekoviaa kuery guive.

¹⁵ Ha'e rami vy mba'emo ryvikue ojopy vy oipoka. Ha'e va'e py ma omondyipa templo ropy gui. Vexa'i ha'e vaka omondyipa, ha'e mesa ikuai va'e oity vy peráta onhoẽmba.*

¹⁶ Apykaxu vendea kuery pe ma aipoe'i:

— Peipe'apa apy gui kova'e nunga. Pejapo eme Xeru pegua oo mba'emo vendeaty — he'i.

¹⁷ Ha'e rami ojapo rã hemimbo'e kuery oexa vy ima'endu'a ipara oĩ va'e re: “Ndevygua oo ayvu etea xemombaa 'rã” he'iaague re.*

¹⁸ Templo gui Jesus oipe'apa rã judeu ruvixa kuery oexa vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga 'rã tu rejapo ha'e nunga rejapo aguã re ndepo'akaa kuaa ukaarã?

¹⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pembovaipa ha'vy kova'e templo, ha'e gui mboapy araa py ajapopa ju 'rã — he'i.

²⁰ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

— Kova'e templo ma quarenta e seis ma'etÿa re ojapopa. Mba'exa tu ha'vy ndee mboapy araa pyve ri rejapopa ju ta? — he'i okuapy.

²¹ Ha'e rami avi Jesus “Templo” he'ia ma guete re ae ijayvu vy.

²² Omanoague gui onhemoete ju ma rire mae ma hemimbo'e kuery ima'endu'a aipoe'iaague re. Ha'e rami vy oguerovia ipara oĩ va'e ha'e Jesus ijayvuague.

Jesus re heta ojerovia merami teĩ okuapyague

²³ Páscoa ára Jerusalém py Jesus oiko jave heta oexa okuapy hexa pyrã ojapo oikovy rã. Ha'e rami vy ojerovia hexe.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery re ndojeroviai, ha'e javive py'a oikuaapa vy.

²⁵ Avakue reko ixupe nomombe'uai teĩ ha'e ae oikuaa ha'e kuery py'a re oĩ va'e.

3

Nicodemos reve Jesus ijayvuague

¹ Oiko peteĩ ava fariseu regua Nicodemos hery va'e, judeu kuery ruvixa.

² Peteĩ pytũ ha'e va'e oo Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore kuery roikuaa ndee Nhanderuetea gui ae rejuague nhombo'earã, mba'eta hexa pyrã ndee rejapo reikovy va'e nunga avave rei ndojapo kuaai 'rã, hexeve Nhanderuete oiko e'ÿ re — he'i.

* 2:15 Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-19; Lucas 19.45,46

* 2:17 Salmo 69.9

³ Jesus ombovai:

— Anhetê ete aipoa'e ndevy: Avave rei ndoexai 'rã Nhanderuete po'akaa, oiko jevy e'ÿ vy — he'i.*

⁴ Ha'e ramo Nicodemos oporandu:

— Mba'exa 'rã tu jaiko jevy nhandetuja ma va'eri? Nhanderyru'i py ju jajevy 'rã ri nda'u jaiko jevy aguã?

⁵ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e: Yy ha'e Nhe'ê gui ndapeikoi vy ma ndapeikei 'rãe Nhanderuete po'akaa py.*

⁶ To'o gui oiko va'ekue ma to'o, ha'e rã Nhe'ê gui oiko va'ekue ma nhe'ê.

⁷ Penhemondyi eme peiko jevy aguã re xeayvu rã pendu vy.

⁸ Yvytu minha oipeju rupi rei 'rã oipeju. Pendu teĩ ndapeikuaai magui pa oua, neĩ marã katy pa ooa. Nhe'ê gui oiko va'ekue voi ha'e rami ae avi ikuai — he'i.

⁹ Ha'e ramo Nicodemos oporandu ju:

— Mba'exa 'rã tu ha'eve ha'e rami aguã?

Jesus ombovai:

¹⁰ — Ndee ma Israel kuery mbo'ea reiko va'eri mba'exa tu ndereikuaai xeayvua?

¹¹ Anhetê aipoa'e: Ore kuery ma mba'emo roikuaa ha'e roexa va'ekue anho romombe'u. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndaperoviai.

¹² Kova'e yvy re mba'emo oiko va'e re xeayvu rã ndaperoviai pekuapy. Mba'exa 'rã tu ha'vy yva re ikuai va'e re xeayvu rã perovia?

¹³ Mba'eta avave rei ndooi yva re, Ava ra'y ojeapo va'ekue [ha'e pygua ae] e'ÿ vy.

¹⁴ Tekoa e'ÿa py Moisés oupi imoiny raka'e mboi ra'angaa.* Ha'ekue rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oupia 'rã imoiny,

¹⁵ hexe ojerovia va'e ha'e javi oupity aguã tekove marã e'ÿ.

Ojerovia va'e ha'e ojerovia e'ÿ va'e kuery re ijayvuague

¹⁶ Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ê Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ÿ aguã, ha'e rã tekove marã e'ÿ oupity aguã.*

¹⁷ Mba'eta ko yvy re Nhanderuete Gua'y ombou yvy regua kuery ombopaga aguã e'ÿ, ha'e rã hexeve vy yvy re ikuai va'e oo jepe aguã.

¹⁸ Ha'e ramo hexe ojerovia va'e kuery ndopagai 'rã. Ha'e rã ndojeroviai va'e ma opaga aguã rami ae ikuai, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e rery rupi ndojeroviai vy.

¹⁹ Ha'e kuery opaga 'rã mba'eta yvy re hendy va'e ou teĩ ha'e kuery teko vai rupi ikuai va'e vy pytũ rive ojou porãve.

²⁰ Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ndojou porãĩ hexakãa, hendy va'e re nonhembojaxei ae, heko vaiaty ojekuaa e'ÿ aguã.

²¹ Ha'e rã anhetê va'e rupi ikuai va'e ma onhemboja 'rã hendy va'e re heko ojekuaa porã aguã rami, mba'eta Nhanderuete re ae ikuai.*

Jesus reko re teĩgue ju João Batista ijayvuague

²² Ha'e va'e rire guemimbo'e kuery reve oje'oi Judéia katy. Ha'e py ikuai ranhe ha'e kuery reve nhomongarai vy.

²³ João avi nhomongarai oikovy Enom re Salim katy'i, ha'e va'e rupi yv ikuai rei ramo. Ha'e oĩa py heta oje'oi onhemongarai uka vy.

* 3:3 João 1.12,13; 1 Pedro 1.23   * 3:5 Ezequiel 36.25-28   * 3:14 Moisés mboi ra'angaa oupi raka'e peteĩ vyvra apy re, ha'e va'e re mboi oixu'u va'ekue oma'ê vy okuera aguã (Números 21.9, João 12.32).   * 3:16 Romanos 5.8,9; 1 João 5.11,12   * 3:21 Efésios 5.8-14

²⁴ Ha'e va'e jave ma João nombo'aai teri.

²⁵ Ha'e gui João remimbo'e kuery ijayvu okuapy peteĩ judeu reve, marã rami vy pa ojeky'a'o aguã re oikuaaxe vy.

²⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi João pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Orembo'ea, kueve Jordão rovai re ndea py ava ou va'ekue, hekorã remombe'ua va'ekue ma nhomongarai avi oikovy. Ha'e ramo pavẽ rei 'rã oje'oi oĩa py — he'i okuapy.

²⁷ Ha'e ramo João aipoe'i:

— Nhanderuete mba'emo ome'ẽ ramo 'rãe jareko.

²⁸ Peẽ kuery voi peikuaa porã aipoa'eague: “Xee ma Cristo e'ỹ aiko, ha'e rã henonderã xemboua va'ekue”, ha'e va'ekue.

²⁹ Ha'e rã Jesus ma omenda va'e rami oiko, ha'e omenda va'e anho 'rã ogueraa kunha. Ha'e rã omenda va'e irũ ma ovy'a 'rã omenda va'e ayvu oendu vy. Ha'e nunga rupi xee voi avy'a aikovy.

³⁰ Tove heta-etave too hexe, ha'e rã xere ma mbovyve'i tou — he'i.

Jesus pavẽ gui yvatevea re ijayvua

³¹ Yva gui ou va'ekue ma pavẽ gui yvateve. Ha'e rã yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme ikuai, ha'e rami vy mba'emo yvy re oiko va'e re 'rã ijayvu. Ha'e rã yva gui ou va'ekue ma yvateve pavẽ gui.

³² Ha'e va'e ma mba'emo oendu ha'e oexa va'ekue re ijayvu teĩ avave rei ndogueroviaai ijayvua.

³³ Ha'e rã oguerovia va'e ma Nhanderuete pe voi “Anhetẽ va'e” he'i.

³⁴ Mba'eta Nhanderuete remimbou ma ijayvua anho 'rã omombe'u, hexe Onhe'ẽ omoĩ ramo amongue'i py e'ỹ.

³⁵ Tuu ma Gua'y oayvu ete vy opa mba'e omboaxa ipo py.

³⁶ Ha'e nunga rupi Ta'y re ojerovia va'e kuery re oĩ tekove marã e'ỹ. Ha'e rã Ta'y nonhe'ẽ rendui va'e re ma tekove noĩ. Ha'e kuery re oĩ va'e ma Nhanderuete poxya anho.*

4

Samaria pygua kunha reve Jesus ijayvuague

¹ Ha'e gui fariseu kuery oendu aipo'ea rã João gui Jesus omongarai retavea guemimbo'erã. Senhor Jesus voi oikuaa ha'e kuery oendua.

² Ha'e rami avi nhomongarai va'e ma Jesus e'ỹ, hemimbo'e kuery rima nhomongarai.

³ Ha'e ramo Judéia yvy gui ha'e kuery oje'oi ju Galiléia katy.

⁴ Ha'e rami vy Samaria yvy rupi 'rãe oaxa.

⁵ Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ peteĩ tetã Samaria kuery rekoa py. Ha'e va'e tetã ma Sicar hery va'e, Jacó gua'y José pe yvy ome'ẽ va'ekue katy'i.

⁶ Ha'e py ma oĩ Jacó yguakue. Kuaray mbyte jave Jesus oguapy ygua rexei'i ikane'õgua aguã.

⁷ Ha'e jave py peteĩ kunha Samaria pygua ou yy re. Ha'e ramo kunha va'e pe Jesus aipoe'i:

— Eru na tay'u — he'i.

⁸ Mba'eta hemimbo'e kuery oopa ra'e tetã py tembi'u jogua vy.

⁹ Ha'e ramo kunha Samaria pygua aipoe'i:

— Mba'e re tu ndee judeu va'eri xee Samaria pygua pe rejerure yy re? — he'i, mba'eta Samaria pygua kuery reve judeu kuery ndajoayvui.*

* 3:36 1 João 5.11,12

* 4:9 Samaria pygua kuery ma judeu e'ỹ, amboae regua ikuai.

¹⁰ Jesus ombovai:

— Mba'emo Nhanderuete ndevy ome'ê va'e, ha'e mava'e pa ndevy yy re ojerure va'e reikuaa va'e rire ndee ma xe'vy pe rejerure 'rãgue, ha'e ramo ndevy pe xee ame'ê 'rãgue yy imarã e'ÿ va'e — he'i.

¹¹ Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

— Ndee ndererekoi yy rejara aguã, ha'e kova'e ygua ikua puku. Magui 'rã tu yy imarã e'ÿ va'e rejou?

¹² Ndee nda'u nhaneramoĩ Jacó gui ndepo'akave ri? Mba'eta Jacó ma nhandevy ojea raka'e kova'e ygua ha'e ae oy'uaty, ta'y kuery ha'e hymba kuery guive.

¹³ Jesus ombovai:

— Kova'e yy gui oy'u va'e ma ijy'uvei kuerei 'rã.

¹⁴ Ha'e rã xee yy ame'ê va'e oy'u va'e ma nda'ijy'uvei riaevei ma 'rã, mba'eta xee yy ame'ê va'e ma yvu rami 'rã oĩ ipy'a re imoingo riaearã — he'i.*

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Xe'vy pe ha'vy eme'ê ha'e va'e regua yy xey'uvei riae e'ÿ, ha'e yy re aju riae e'ÿ aguã.

¹⁶ Jesus ombovai:

— Tereo ha'vy enoĩ neme, ha'e gui peju ju apy.

¹⁷ Kunha va'e ju

— Xee ma xeme va'e'ÿ — he'i.

Jesus ombovai:

— Anhetê ae “Xeme va'e'ÿ” 'rea,

¹⁸ mba'eta peteĩ nhiruĩ avakue ma rereko raka'e. Ha'e gui aÿ ndereve oiko va'e ma neme e'ÿ ae. Anhetê ae ri aipo'rea — he'i.

Nhanderuete nhamboete aguã anhetê va'e re Jesus ijayvuague

¹⁹ Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

— Senhor, xee aikuaa rã ndee profeta reiko.

²⁰ Oreramoi kuery ma yma Nhanderuete omboete raka'e peva'e yvyty áry. Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje Nhanderuete nhamboete aguã Jerusalém py anho oĩa rami.

²¹ Jesus ombovai:

— Ha'e gui kunha, erovia xeayvu, mba'eta ovaẽ 'rã kova'e yvyty áry avave rei Nhanderuete nomboeteavei aguã ára, neĩ Jerusalém py voi.

²² Ha'e gui peẽ kuery ma ndapeikuaai marã ramigua pa pemboetea.* Ha'e rã ore judeu kuery ma roikuaa, mba'eta jogueraa jeparã judeu regua ae oiko.

²³ Ovaẽ 'rã ára, ha'e ovaẽ ae ma guive Xeru omboete ete va'e kuery nhe'ê re ha'e anhetêa rupi omboete aguã. Mba'eta ha'e ramigua imboetearã ae Xeru oeka.

²⁴ Nhanderuete ma nhe'ê. Ha'e nunga rupi imboetea kuery voi nhe'ê re 'rã omboete, ha'e anhetêa rupi — he'i.*

²⁵ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

— Xee aikuaa ramo raka'eve rã ou 'rã Messias Cristo 'epy va'e. Ha'e ou vy ma nhandevy omombe'u porãve 'rã ha'e ramigua.

²⁶ Jesus ombovai:

— Xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.

²⁷ Ha'e rami jave hemimbo'e kuery ovaẽmba ju. Ha'e kuery kunha reve Jesus jogueroayvu rã oexa vy onhemondyipa, teĩ peteĩve ma noporandui mba'e nunga re pa jogueroayvua, neĩ mba'e re pa kunha reve ijayvua re.

* 4:14 João 7.37-39; Apocalipse 22.17

* 4:22 Romanos 10.1,2

* 4:24 Romanos 12.1

²⁸ Ha'e ramove kunha va'e oeja ovy yryru tetã katy oo vy. Ha'e rami vy aipoe'i tetã pygua kuery pe:

²⁹ — Peju ke jaje'oi pexa aguã peteĩ ava xerekokue ha'e javi mombe'uare. Ha'e nda'u Cristo e'ỹ ri? — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery tetã gui jogueru Jesus oĩa katy.

Mba'emo mono'õa kuery re ijayvuague

³¹ Ha'e rami jave hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Orembo'ea, ekaru ma'vy.

³² Jesus ombovai:

— Xee ma tembi'u areko peẽ kuery peikuaa e'ỹ va'e — he'i.

³³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Amongue ta'vy ogueru ma teve ra'e ho'u va'erã?

³⁴ Jesus ombovai:

— Xee tembi'u areko va'e ma Xembouare oipotaa rami ajapo aguã ae, ajapopa peve.

³⁵ Peẽ kuery aipopeje: “Irun dy jaxy teri oata ovaẽ aguã onhotỹ mbyre nhamono'õ aguã”, peje. Ha'e rã xee ma aipoa'e: Pema'ẽ pexa aguã onhotỹ mbyre ijajupa ma oupya.

³⁶ Ha'e nunga mono'õa rupi ikuai va'e ma aỹ guive 'rã ojopy omba'epoague repy, tekove marã e'ỹ reguarã omono'õ va'e vy. Ha'e rami vy mba'emo nhotỹare ha'e imono'õare kuery jovaive re 'rã ovy'a okuapy.

³⁷ Anhetẽ ete “Peteĩ onhotỹ 'rã, ha'e amboae ju 'rã omono'õ”, 'ea.

³⁸ Mba'eta xee romondouka penhotỹ e'ỹague gui pemono'õ aguã. Amboae kuery ranhe ma ombopy, ha'e gui peẽ kuery ju 'rã pemono'õ ha'e kuery omba'epoague rupi.*

Jesus re Samaria pygua kuery heta ete ojeroviaague

³⁹ Ha'e va'e tetã Samaria pygua kuery heta ete ojerovia Jesus re, kunha va'e “Opa mba'e ajapo va'ekue ha'e omombe'upa” he'i rire.

⁴⁰ Ha'e rami vy Samaria pygua kuery Jesus oĩa py ou vy “Epytave apy ore kuery reve”, he'i ramo Jesus mokoĩ ára re opyta ha'e py.

⁴¹ Ha'e ramo amboae kuery voi heta ete ojerovia Jesus re, ijayvua ae oendu vy.

⁴² Ha'e rami vy ha'e kuery aipoe'i kunha va'e pe:

— Aỹ ma ore kuery rojerovia mba'eta ore ae roendu ijayvua, ndee remombe'u ramo e'ỹ. Aỹ ore kuery roikuaa ma Jesus anhetẽ vvy re ikuai va'e rera jepea oikoa — he'i okuapy.

Galiléia vvy katy Jesus peteĩgue ju ooague

⁴³ Mokoĩ ára rire Galiléia vvy katy ju ojevy.

⁴⁴ Mba'eta Jesus ae aipoe'i:

— Profeta ikuai va'e ma nomboteai 'rã hekoa py ae — he'i.*

⁴⁵ Ha'e gui Galiléia re ovaẽ ramo ha'e pygua kuery oguerovy'a okuapy, ngaru Jerusalém py oiko jave mba'emo porã ojapo rã oexa rire.

Huvixave revegua ra'y Jesus omongueraague

⁴⁶ Ha'e gui ojevy ju Caná tetã Galiléia regua py yy gui vinho ojapoague py. Ha'e py oiko peteĩ huvixave rembiguai yvateve va'e. Ha'e va'e ra'y ma Cafarnaum tetã py imba'eaxy oupy.

⁴⁷ Ha'e va'e oendu “Judéia gui Jesus ou ju ma Galiléia re” 'ea rã. Ha'e rami vy Jesus oĩa py oo ojerure gua'y omonguera aguã, mba'eta ta'y omano rai'i oupy.

* 4:38 Mateus 9.36-38

* 4:44 Mateus 13.57

48 Tuu va'e pe Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery ma hexa pyrã ajapo rã pexa vy 'rãe pejerovia — he'i.

49 Ha'e ramo ava va'e ojerure:

— Senhor, jaa ete ma xera'y omano e'ỹ mbove.

50 Jesus ombovai:

— Tereo katu, ndera'y oikove ju ma — he'i. Ha'e ramo ijayvua tuu oguerovia vy oo ju.

51 Tuu ooa rupi ovaexĩ guembiguai kuery. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ndera'y okuera ju ma — he'i okuapy.

52 Ha'e ramo tuu oporandu:

— Mba'e hora py xera'y okuera ra'e?

Hembiguai kuery ju

— Kuee kuaray mbyte rire'i ipire raku-a oaxa — he'i okuapy.

53 Ha'e ramo ma tuu ima'endu'a ha'e va'e hora py ae Jesus “Ndera'y oikove ju ma” he'iague re. Ha'e rami vy ojerovia hexe, hoo py ikuai va'e ha'e javive guive.

54 Ha'e va'e reve mokoĩguea ma Jesus hexa pyrã ojapo, Judéia gui Galiléia re ou rire.

5

Peteĩ ava oguata ve'ỹ va'e Jesus omongueraague

1 Ha'e va'e rire oiko ngaru judeu kuery pegua. Ha'e ramo Jesus oo Jerusalém katy.

2 Ha'e py vexa'i rokẽ 'epy va'e rexei'i oĩ peteĩ yy omboty pyre, hebraico ayvu py Betesda hery va'e. Ha'e va'e yvýry oĩ peteĩ nhiruĩ oguy.

3 Ha'e va'e oguy py ma imba'eaxy va'e anho ikuai: ára revegua e'ỹ, oguata e'ỹ va'e ha'e ipirupa va'e.

4 [Ha'e kuery ma oarõ okuapy yy omyĩ rã guarã, mba'eta ou jepi 'rã anjo yy omomyĩ aguã. Ha'e gui peteĩ imba'eaxy va'e ha'e ranhe yy py oguejy vy okuera 'rã imba'eaxya gui.]

5 Ha'e py oĩ peteĩ ava trinta e oito ma'etỹ re ma imba'eaxy oupy va'e.

6 Ha'e va'e onhenoupy rã Jesus oexa vy oikuaa yma ma imba'eaxy oupya. Ha'e vy oporandu:

— Ndee pa rekueraxe?

7 Imba'eaxy va'e ombovai:

— Senhor, nda'ipoai avave rei yy omyĩ rã xemboguejy va'erã. Yy omyĩ nhavõ amboae ranhe kuerei 'rã oguejy xegui — he'i.

8 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ha'vy, ejopy nderupa, ha'e tereo — he'i.

9 Ha'e ramove ava okuera vy ngupa ojopy ha'e oguata ovy. Ha'e va'e ára ma sábado.

10 Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ijayvu okuapy okuera va'ekue pe:

— Kova'e ára sábado ramo nda'evei nderupa re revoyi aguã — he'i ixupe.*

11 Ombovai:

— Ha'e rami avi ava xemonguerare ma “Ejopy nderupa ha'e tereo” he'i xevy.

12 Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

— Mava'e ava tu ndevy “Ejopy nderupa ha'e tereo?” 'eare?

13 Ha'e ramo ma okuera va'ekue ndoikuaai mava'e ete pa imongueraare, mba'eta Jesus ha'e gui ojepe'a vyvoi rire, heta vaipa ikuai rã.

14 Ha'e gui ka'aruve ma Jesus oexa ju templo rupi oikoa py. Ha'e vy aipoe'i:

* 5:10 João 7.23

— Aỹ ma rekuera ma. Ejevavyve eme nda'eveive va'e oiko e'ỹ aguã ndevy — he'i.

¹⁵ Ha'e gui ava ojepe'a vy oo judeu ruvixa kuery pe omombe'u Jesus ae omongueraague.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhea'ã okuapy Jesus omoĩ vai aguã sábadó ára py voi nhomongueraaty re.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xeru ma aỹ voi omba'eapo. Ha'e rami ae avi xee voi amba'eapo tema aikovy — he'i.

¹⁸ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ojukaxe sábadó ára py voi nhomongueraaty re, ha'e Nhanderuete Tuu oikoa rami omombe'u vy Nhanderuete rami avi onhemoingo ramo guive.*

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹⁹ Ha'e gui Jesus ombovai vy aipoe'i:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Ta'y ma mba'eve ndojapoi 'rã ojegui ae, Tuu mba'emo ojapo rã oexa e'ỹ vy. Mba'eta Tuu ojapo va'e ramigua ae avi 'rã Ta'y ojapo oikovy.*

²⁰ Tuu ma Gua'y oayvu vy ixupe oikuaa ukapa mba'emo ojapo oikovy. Raka'eve rã ixupe ojapo uka 'rã mba'emo tuvixave ete va'e, peẽ kuery penhemondyipa aguã.

²¹ Mba'eta Tuu ma omano va'ekue omboete ha'e omoingove jevya rami avi Ta'y voi 'rã omoingove omoingovexe va'e.

²² Tuu ma nanhombopagai 'rã. Gua'y rima omoĩ pavê oikoague repy me'ëarã,

²³ Ta'y omboete pavê aguã Tuu omboetea rami. Ha'e rã Ta'y nomboetei va'e ma Tuu imbouare voi nomboetei.

²⁴ — Anhetê aipoa'e: Amongue xeayvu oendu vy Xembouare re ojerovia va'e, ha'e va'e kuery re oĩ tekove marã e'ỹ. Ha'e kuery ndopagavei 'rã, mba'eta manoa gui oaxa ma tekove oupity aguã re.

²⁵ Anhetê aipoa'e pëvy: Ovaẽ 'rã hora, ha'e ovaẽ ae ma guive omano va'ekue oendu aguã Nhanderuete Ra'y ijayvua. Ha'e gui hendua kuery oikove ju 'rã.

²⁶ Mba'eta Tuu re tekove ome'ê aguã oĩa rami avi Gua'y voi ombopo'aka tekove ome'ê aguã,

²⁷ ha'e pavê oikoague repy ome'ê aguã voi ombopo'aka, Ava ra'y ojeapo va'ekue ramo.

²⁸ Penhemondyi eme ha'e rami xeayvu rã pendu vy, mba'eta ovaẽ ma ouvvy hora yvyra rupa py ikuai va'e Ta'y ijayvua oendu vy opu'ãmba aguã.

²⁹ Heko porã va'ekue opu'ãmba 'rã oikove riaa aguã. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'ekue ma opu'ã 'rã opaga aguã.

³⁰ Xee ma mba'eve ndajapoi xejegui ae. Mba'emo ajapo va'e ma aenduaque rami meme ajapo. Ha'e pavê oikoague repy ame'ê vy voi ha'evea rami 'rã ajapo, mba'eta xee ae aipota va'e'ỹ ajapoxe, ha'e rã Xembouare oipota va'e anho.

³¹ — Ha'e gui xee anho rive xereko amombe'u va'e rire ndovarei 'rãgue xeayvua.

³² Ha'e oiko avi amboae xereko kuaa ukaarã. Ha'e va'e xekuaa ukua ma anhetê va'e meme, xee aikuaa.

³³ João Batista pe peẽ kuery peporandu uka ramo anhetê va'e meme xemombe'u raka'e.

³⁴ Ha'e rami teĩ xee naikotevêi xekuaa ukua ko vvy regua. Ha'e rami avi João rekokie re xeayvu pendu vy peo jepe aguã.

* 5:18 João 10.30,33   * 5:19 João 14.10,11

³⁵ Mba'eta ijayvuague ma tataendy opa rupi omoexakãa rami. Ha'e ramo peẽ kuery pendu vy pevy'a ranhe raka'e penemoexakãa rupi.

³⁶ Oiko avi peteĩ xereko kuaa ukaa João gui yvateve va'e, mba'eta xerembiaporã Xeru ome'ẽ va'ekue ae 'rã oikuaa uka Xeru xembouague.

³⁷ — Ha'e gui Xeru Xembouare voi ijayvu raka'e xerekorã re. Teĩ peẽ kuery ma neĩ peteĩgue napendui ijayvua, ndapexai guive,

³⁸ neĩ pendejee napemoĩ ijayvu, mba'eta ndapejerovia pekuapy hemimbou re.

³⁹ Peikuaa pota 'rã kuaxia para re tekove marã e'ỹ peupity aguã. Ha'e va'e re ma xerekorã momba'ua oĩ,

⁴⁰ ha'e rami teĩ xere ma ndapejuxei tekove peupity aguã.

⁴¹ — Xee ma avakue pe rive nanhemboyvate ukai.

⁴² Ha'e rã peẽ kuery reko ma xee aikuaa porã, mba'eta pendere noĩ Nhanderuete peayvua.

⁴³ Xeru rery rupi aju teĩ peẽ kuery naxemovaẽi. Ha'e rã amongue guery rupi rive ou ramo ma pemovaẽ 'rã.

⁴⁴ Mba'exa tu pejerovia ta xere? Mba'eta joupe rive penhemboeko porã uka, ha'e rã Nhanderuete peteĩ'i va'e pe ma napenhemboeko porã uka potai.

⁴⁵ — Pexa'ã eme Nhanderuete renonde xee pendere xeyvu aguã re. Moisés pemboete va'e ae 'rã ijayvu pendere.

⁴⁶ Ha'e rami avi anhetẽ ri Moisés ombopara va'ekue perovia va'e rire xere voi pejerovia 'rãgue, xerekorã re ae ombopara rire.

⁴⁷ Ha'e gui Moisés ombopara va'ekue ndaperovia vy ma mba'exa tu perovia ta xeyvu?

6

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17

¹ Ha'e va'e rire Jesus oaxa ovy Galiléia yupa Tiberíades 'epy va'e rupi.

² Heta avi oo hupive, mba'eta oexa rire hexa pyrã ojapo rã imba'eaxy va'e omongueraa py.

³ Ha'e gui peteĩ vvyty re Jesus oẽ vy guemimbo'e kuery reve oguapypa.

⁴ Ha'e jave ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru Páscoa oikoa ára.

⁵ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy heta ou rã oexa vy aipoe'i guemimbo'e Filipe pe:

— Magui nda'u jajogua 'rã mbojape apy ikuai va'e kuery peguarã? — he'i.

⁶ Jesus po rami ijayvu ombovai rã oenduxe vy, mba'eta oikuaa ae ma ojapo va'erã.

⁷ Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Peteĩ-teĩ mbojape ho'u aguã ma neĩ duzentos ára repy re mbojape jajogua ramo voi 'rã nda'evei — he'i.

⁸ Ha'e gui hemimbo'e mboae Simão Pedro ryvy André aipoe'i Jesus pe:

⁹ — Ha'e rami avi pe py ma oĩ peteĩ kunumi peteĩ nhiruĩ mbojape cevada guigua ha'e mokoĩ pira'i oguereko va'e. Ha'e rami teĩ nda'evei 'rã ko heta ete ikuai va'e peguarã — he'i.

¹⁰ Jesus ombovai:

— Aipopeje ha'e javive oguapypa aguã — he'i. Ha'e py ma nhuũndy porã ramo ha'e javi oguapypa. Ha'e py rã nda'u cinco mil avakue ikuai.

¹¹ Ha'e gui peteĩ nhiruĩve mbojape Jesus ojopy vy oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e gui mae ma ombojoja uka pavẽ pe. Pira'i voi ha'ekue rami ju ombojoja uka.

¹² Ha'e gui ha'e javive hevayatãmba ma ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Pemono'õmba ju hembyrekue ojeavyky rei e'ỹ aguã — he'i.

¹³ Ha'ekue rami ha'e kuery ojapo vy ha'e javi vy doze varai omonyẽ peteĩ nhirũ mbojape gui hembyre va'ekue.

¹⁴ Ha'e gui ha'e py ikuai va'e ma hexa pyrã Jesus ojapo rã oexa vy aipoe'i joupe-upe:

— Anhetê ae peva'e oiko ra'e profeta ko yvy re ou 'rã va'ekue — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami vy ogueraaxe okuapy nguvixaverã. Ha'e rami teĩ Jesus oikuaa vy ojepe'a vy oêve ovy yvyty re.

Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-51

¹⁶ Pytũ'i jave hemimbo'e kuery oguejy oje'oivy yupa peve.

¹⁷ Ha'e py ma ojou peteĩ kanoã hovaigua re oaxa aguã Cafarnaum tetã katy. Pytũ are ma va'eri Jesus ndoui teri ha'e kuerya py.

¹⁸ Ha'e gui ha'e kuery oo jave yai opu'ã-pu'ã, yvyty oipeju atã ramo.

¹⁹ Yy rembe gui cinco, seis quilômetro rãnda'u ha'e kuery oo ma jave kanoã katy Jesus ou jekuaa yy áry rupi uguata vy. Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa.

²⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Penhemondyí eme, xee rima — he'i.

²¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ovy'a vaipa reve oupi kanoã py. Ha'e rire'ive ovaẽmba ma ooxeague py.

Jesus ae mbojape nhomoingo riaearã oikoa re jayvuague

²² Ha'e gui ko'ẽ jevy heta va'e kuery yupa rembe re opyta va'ekue ima'endu'a peteĩ kanoã kyri'i va'e anho ha'e py ituiague re, ha'e va'e py guemimbo'e kuery reve Jesus ndooiague re, mba'eta hemimbo'e kuery ha'e kuery ae'i oje'oi rire.

²³ Ha'e rami jave ma amboae kanoã ju Tiberiades tetã gui ou vy Senhor mbojape oguerovy'a rire ho'u okuapyague katy'i ombojaa.

²⁴ Jesus guemimbo'e kuery reve ha'e py ndoikovei maa heta va'e kuery oikuaa vy ojopy kanoã, ha'e oje'oi Cafarnaum katy oeka vy.

²⁵ Ha'e gui yupa rovaigua re oexa vy oporandu:

— Orembo'ea, araka'e ma tu revaẽ apy?

²⁶ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peẽ kuery ma mbojape pe'u ha'e penevyatãmba rire rive xereka, hexa pyrã ajapo rã pexa kuaa porã vy e'ỹ.

²⁷ Penhea'a eme tembi'u opa va'erã re rive, ha'e rã imarã e'ỹ va'e nhomoingo riaearã re. Ha'e va'e regua ma Ava ra'y ojeapo va'ekue anho 'rã ome'ẽ, mba'eta Tuu oikuaa uka hemimbou oikoa — he'i.

²⁸ Ha'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e nunga nda'u rojapo 'rã Nhanderuete oipota va'e rojapo aguã?

²⁹ Jesus ombovai:

— Nhanderuete oipota va'e ma hemimbou re pejeroviaa — he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga hexa pyrã tu rejapo 'rã ha'vy roexa vy ndere rojerovia aguã? Mba'e nunga tu ndee rejapo kuaa?

³¹ Mba'eta nhaneramoĩ kuery ma tekoe e'ỹa rupi ikuai vy ho'u raka'e maná, ipara oĩa “Yva gui mbojape ombou ha'e kuery ho'u aguã”, he'ia rami vy.*

³² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Mbojape yva guigua Moisés e'ỹ ombou, Xeru ae pëvy ombou mbojape anhetê va'e yva gui.

³³ Mba'eta mbojape Nhanderuetea guigua ma yva gui ou vy yvy re ikuai va'e pe ome'ẽ tekove — he'i.

³⁴ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

* 6:31 Êxodo 16.4, Neemias 9.15, Salmo 78.24-25

— Senhor, eme'ẽ riae orevy ha'e va'e regua mbojape.

³⁵ Jesus ombovai:

— Xee ae ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei.*

³⁶ Xee aipoa'eague rami ae peẽ kuery xerexa teĩ ndapejeroviai.

³⁷ Xevy guarã Xeru ome'ẽ va'ekue-'ekue ma oupa 'rã xere. Ha'e xere ou va'ekue ma ndaibe'vei 'rã xejegui.

³⁸ Mba'eta xee ma yva gui aju Xembouare oipota va'e ajapo aguã, xee aipota va'e'ỹ.

³⁹ Ha'e gui Xembouare oipota va'e ma pova'e, xevy guarã ome'ẽ va'ekue peteĩve namokanhyi aguã, ha'e rã opaa ára amboetepa ju aguã.

⁴⁰ Mba'eta Xeru oipota ha'e javive Ta'y oexa kuaa vy hexe ojerovia va'e kuery oupity tekove marã e'ỹ. Ha'e ramo ma xee amboetepa ju 'rã opaa ára.

Yva guigua mbojape omombe'u porãveague

⁴¹ Ha'e gui Jesus “Yva guigua mbojape aiko” he'i rã judeu kuery oendu vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁴² Ha'e rami vy aipoe'i joupe-upe:

— Peva'e Jesus nda'u José ra'y e'ỹ ri? Tuu ha'e ixy ndajaikuaai ri ty'y? Mba'exa tu ha'vy “Yva gui aju va'ekue” he'i kuri?

⁴³ Ha'e ramo ma Jesus ombovai:

— Ha'e rami ete jomeme pendeayvu aguã ma nda'evei.

⁴⁴ Mba'eta avave rei ndoui 'rã xere, Xeru Xembouare ndoguerui rã. Ha'e gui opaa ára amboetepa ju 'rã.

⁴⁵ Mba'eta profeta kuery regua ombopara vy “Nhanderuede oeko mbo'e 'rã ha'e kuery ha'e javi”, he'iague rami vy Xeru ayvu oendu ha'e oikuaa va'e kuery ma ou 'rã xere.*

⁴⁶ Ha'e rami avi avave rei ndoexai Xeru. Peteĩ'i anho oiko hexaare, oĩa gui aju va'ekue ae.

⁴⁷ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xere ojerovia va'e re ma tekove marã e'ỹ oĩ.

⁴⁸ — Xee ae mbojape nhomoingove riaeaa aiko.

⁴⁹ Peneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi ikuai vy maná ho'u teĩ ha'e javive omanomba raka'e.

⁵⁰ Ha'e rã kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ho'u va'e ma nomanoi 'rã.

⁵¹ Xee ae mbojape oikove va'e yva gui ou va'ekue. Ha'e va'e regua ho'u va'e ma oiko riae 'rã. Mbojape ko yvy re ikuai va'e moingovearã xee ame'ẽ va'erã ma xerete ae — he'i.

⁵² Ha'e ramo judeu kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu peva'e ngo'o ome'ẽ ja'u aguã?

⁵³ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e: Ava ra'y ojeapo va'ekue ro'o gui ndape'ui, ha'e huguy gui ndapey'ui ri ramo pendere noĩ 'rã tekove.

⁵⁴ Mba'eta xero'o gui ho'u, ha'e xeruguy gui oy'u va'e re ma oĩ tekove marã e'ỹ, ha'e amboetepa ju 'rã opaa ára.

⁵⁵ Mba'eta xero'o ma tembi'u anhetẽ va'e, ha'e xeruguy ma oy'u pyrã anhetẽ va'e.

⁵⁶ Xero'o gui ho'u ha'e xeruguy gui oy'u va'e ma ikuai 'rã xere, ha'e xee aĩ 'rã ha'e kuery re.

⁵⁷ Xeru xembouare oikove, ha'e hexe xee aikovea rami avi xere okaru va'e oikove 'rã xere.

* 6:35 João 4.13,14   * 6:45 Isaías 54.13

⁵⁸ Kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ma penamoĩ kuery ho'u va'ekue ramigua e'ỹ, mba'eta ha'e kuery omanomba raka'e. Ha'e rã kova'e mbojape ho'u va'e ma oikove riae 'rã — he'i.

⁵⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu Cafarnaum tetã py judeu kuery onhembo'eaty py nhombo'ea py.

Jesus oayvua omombe'u porãveague

⁶⁰ Po rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy heta aipoe'i okuapy:

— Haxy ete rima ijayvua. Mava'e tu oikuaa ta?*

⁶¹ Ha'e gui Jesus ma ha'e kuery ndojou porãia oikuaa ae vy aipoe'i:

— Peẽ kuery napendu kuaai va'e ty'y nami xeyvu rã?

⁶² Ha'e rami avi mba'exa 'rã tu peikuaa Ava ra'y ojeapo va'ekue ouague katy ju ojeupi ovy rã pexa vy?

⁶³ Mba'eta Nhe'ẽ ae rima nhomoingovearã oĩ, ha'e rã nhandero'o ma ha'e rami aguã ndovarei. Nami xeyvu vy Nhe'ẽ ha'e tekove re rima xeyvu kuri.

⁶⁴ Ha'e rami avi peẽ kuery regua amongue ndapejeroviai — he'i. Po rami Jesus ijayvu mba'eta oikuaa ae mava'e kuery pa hexe ndojeroviai, ha'e mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa.

⁶⁵ Ha'e rami vy aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e kuri pëvy: “Avave rei ndoui 'rã xere, ha'e rami aguã Xeru ome'ẽ e'ỹ ramo.”

Jesus-a gui heta ojepe'aague

⁶⁶ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery heta ojepe'a, hexeve nda'ikuaixevei vy.

⁶⁷ Ha'e ramo guemimbo'e kuery doze ikuai va'e pe ju Jesus oporandu:

— Ha'vy peẽ kuery voi teve pejepe'axe avi xegui?

⁶⁸ Simão Pedro ombovai:

— Senhor, mava'e rupive 'rã tu roo? Mba'eta ndee ndeayvua anho tekove marã e'ỹ me'ẽa.*

⁶⁹ Ha'e gui ore kuery roguerovia, roikuaa porã ete ndee Nhanderueete remimbo'u lky'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ha'e rami avi peẽ kuery doze aiporavo va'ekue regua peteĩ re ma anha oĩ — he'i.

⁷¹ Po rami ijayvu Simão Iscariotes ra'y Judas reko re, mba'eta ha'e va'e ma doze ikuai va'e regua va'eri ijopy uka nhemiarã oiko.

7

Jesus re tyvy kuery ndojeroviai okuapyague

¹ Ha'e va'e rire ma Jesus oiko Galiléia yvy rupi. Judéia yvy katy ranhe ndoovei, judeu ruvixa kuery ojukaxe rã.

² Ha'e gui ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru oguy'i py ikuai aguã regua ára.

³ Ha'e ramo oĩa py tyvy kuery ou vy aipoe'i ixupe:

— Tereo ju kova'e tekoa gui judéia katy, neremimbo'e kuery ha'e pygua voi mba'emo rejapo va'e oexa aguã.

⁴ Mba'eta avave rei ojekuaa ukaxe vy nhemi rupi ndojapoi 'rã mba'eve. Tove yvy jave rupi toikuaa mba'emo rejapo reikovy va'e — he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami tyvy kuery ijayvu mba'eta ha'e kuery ae ndojeroviai hexe.*

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 6:60 Mateus 13.10-17   * 6:68 Atos 4.12   * 7:5 Mateus 10.36; Mateus 10.36

— Nda'evei, xe'ára novaëi teri. Ha'e rã peë kuery pe ma ára nhavõ ha'evepa rei.

⁷ Peë kuery re yvy regua kuery nda'ija'e e'y'i 'rã. Ha'e rã xere ma nda'ija'ei okuapy, teko vai rupi ikuaia amombe'u ramo.

⁸ Tapeo peë ae ngarua py. Xee ma ndaa reguai ranhe, mba'eta novaëi teri xe'ára — he'i.

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu vy opytave ranhe Galiléia py.

Ngarua py Jesus ooague

¹⁰ Tyvy kuery ngarua py oje'oipa ma rire mae Jesus voi oo. Ha'e rami teĩ avave rei pe ndojekuaa ukai guive.

¹¹ Ngarua py ma judeu ruvixa kuery oeka okuapy, oporandu guive mamõ pa oĩa re.

¹² Heta va'e kuery joo rami e'y-e'y ijayvu okuapy heko re, mba'eta amongue ma aipoe'i:

— Ha'e tu porayvu va'e rima.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Xevy pe rã nhombotavypa rei oikovy — he'i.

¹³ Avave rei nomombe'u porãai guive marã rami pa oikoa, mba'eta judeu ruvixa kuery gui okyje vy.

Jesus guetarã kuery ojerovia e'y va'e reve jogueroayvu okuapyague

¹⁴ Ha'e gui ngaru oikoa mbyte py mae ma Jesus oo templo py nhombo'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery ma nhombo'e rã oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'eta tu kuaxia para re õi va'e oikuaapa, nonhembo'ei va'ekue ri?

¹⁶ Jesus ombovai:

— Xee ma xejegui ae e'y anhombo'e, ha'e rã Xembouare gui aikuaa.

¹⁷ Ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami ikuaixe va'e ma oikuaa 'rã Nhanderuete gui pa anhombo'e kuaa, tyrã pa xejegui ae.

¹⁸ Mba'eta ojegui ae nhombo'e va'e ma onhemboyvate ukaa rupi rive 'rã oiko. Ha'e rã imbouare yvatea oikuaa ukaa rupi nhombo'e va'e ma anhetê va'e, ha'e hexe noi 'rã teko vai.

¹⁹ Moisés e'y teve peë kuery pegua lei ombopara raka'e? Ha'e ramive ma peë kuery neĩ peteive ndapejapoi. Mba'e re tu xejukaxe ri?

²⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Anha teve rima ndere onhemonde. Mava'e tu ndejuvaxe?*

²¹ Jesus ombovai:

— Xee ma peteĩ mba'e ajapo ramo rive peë kuery penhemondyipa.

²² Moisés ma oeja raka'e jopire pemboi aguã. Ha'e rami aguã ma Moisés guigua ete e'y guive, ha'e rã nhaneramõ kuery gui ijyppy raka'e. Ha'e rami rire sábadõ ára py teĩ pemboi 'rã avakue'i pire.

²³ Moisés lei ombopara va'ekue rami vy sábadõ ára py voi avakue'i pire pemboi va'eri mba'e re tu xejou vai ri pekuapy sábadõ ára py anhomongueraague re?

²⁴ Nda'evei joe peikuaa pota aguã mba'emo pexaa rupi rive, ha'e rã anhetê va'e ha'e teko porã rupi anho 'rã ha'eve.

Judeu ruvixa kuery joo rami e'y-e'y ijayvuague

²⁵ Amongue Jerusalém pygua kuery aipoe'i:

— Peva'e e'y nda'u huvixa kuery ojukaxe va'e?

²⁶ Mba'eta tu ha'vy pavê oendua py nhombo'e teĩ avave rei nomokyri? Tyrã pa huvixa kuery voi teve oikuaa Cristo oikoa rami?

* 7:20 Mateus 13.53-58; Marcos 3.22

27 Nhande kuery ma jaikuaa magui pa ha'e oua. Ha'e gui Cristo ou ramo ma avave rei ndoikuaai 'rã magui pa oua — he'i okuapy.

28 Ha'e gui Jesus ma templo py nhombo'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery nda'u xekuaa, ha'e magui pa ajua peikuaa avi ri ty'y? Ha'e gui xee ma xee ae aipotaa rami rive'ỹ aju. Peẽ kuery ma ndapeikuaai ae Xembouare ma anhetẽ va'eri.

29 Ha'e rã xee ma aikuaa, mba'eta ixugui aju, ha'e ae xembou ramo — he'i.

30 Ha'e ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe, hi'ára novaẽi teri ramo.

31 Ha'e pygua kuery regua heta ojerovia hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo ou vy nda'u ojapo 'rã ri hexa pyrã peva'e ava ojapo va'e gui iporãve va'e? — he'i okuapy.

32 Ha'e gui fariseu kuery ma heta va'e kuery Jesus ojou porã okuapya oikuaa vy sacerdote yvatekueve va'e reve omondouka xondaro kuery ojopy aguã.

33 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Aỹ'i tema aiko teri peẽ kuery reve. Ha'e gui aa ju ta ma Xembouarea py.

34 Ha'e va'e rire peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rã, mba'eta xee aa ague py peẽ kuery peo aguã nda'evei — he'i.

35 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery joupe-upe ju aipoe'i:

— Marã katy nda'u ha'e oo 'rã ndajajoui aguã? Tyrã pa grego kuery retã nhande kuery ikuaia rupi teve oo ta ombo'e vy?

36 Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu: “Xereka teĩ ndaxejoui 'rã”, ha'e “Xee aa ague py peo aguã nda'evei”, he'i kuri?

Yy imarã e'ỹ va'e re Jesus ijayvuague

37 Ngaru opaa ára ma omboeteave ára. Ha'e va'e ára Jesus opu'ã vy aipoe'i:

— Pendey'uvei va'e peju xea py pey'u.

38 Mba'eta xere ojerovia va'e kuery re oiko 'rã kuaxia para re oĩ va'e: “Ipy'a gui oxyry 'rã yy imarã e'ỹ va'e” he'ia rami.*

39 Ha'e rami ijayvu Nhe'ẽ re, mba'eta Jesus re ojerovia va'e kuery re Nhe'ẽ oĩ 'rã. Ha'e rã ha'e va'e jave ma Nhe'ẽ nombouai teri, mba'eta Jesus nomboyvateai teri.

40 Ha'e gui po rami Jesus ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy aipoe'i:

— Ha'e tu anhetẽ ae profeta oiko — he'i okuapy.

41 Amongue aipoe'i:

— Ha'e tu Cristo ete rima oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma oporandu:

— Cristo nda'u Galiléia gui 'rã ri ou?

42 Mba'eta kuaxia re ipara oiny: “Cristo ma Davi ramymino 'rã oiko, ha'e Belém tetã Davi rekoague py ae 'rã itui'i”, he'iague.

43 Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa Jesus reko re ijayvu vy.

44 Amongue ma ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe.

Xondaro kuery ojevypa riveague

45 Ha'e gui xondaro kuery ojevypa rive ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuerya py. Ha'e ramo xondaro kuery ha'e kuery oporandu:

— Mba'e re tu ndaperui?

46 Xondaro kuery ombovai:

— Mba'eta ha'e va'e ava ijayvua rami avave rei nda'ijayvui teri — he'i okuapy.*

47 Ha'e ramo fariseu kuery aipoe'i:

* 7:38 João 4.13,14; Apocalipse 22.1,17

* 7:46 Mateus 7.28,29

— Peẽ kuery voi teve penembotavy ra'e?

⁴⁸ Ha'e gui nhanderuvixa kuery e'ỹ vy fariseu kuery regua voi teve ojerovia hexe?

⁴⁹ Ha'e rã heta va'e kuery ma nhandevyguia lei oikuaa va'e'ỹ, ayvu vaipy meme ikuai — he'i okuapy.

⁵⁰ Peteĩ ha'e kuery va'e regua ma Nicodemos, Jesus reve jogueroayvu vy oo va'ekue. Ha'e va'e ma oirũ kuery pe oporandu:

⁵¹ — Nhande kuery pegua lei rami vy nda'u ha'eve 'rã ri amongue nhamboayvu porã e'ỹ re nhandombopaga aguã, e'ỹ vy mba'emo ojapo oikovya re jaikuaa pota porã e'ỹ re?

⁵² Irũ kuery ombovai:

— Ndee voi teve Galiléia pygua reiko? Eikuaa porã pota reikuaa aguã Galiléia gui neĩ peteĩ profeta ndoui 'rãa — he'i okuapy.

⁵³ [Ha'e gui ma peteĩ-teĩ oje'oi ngoo katy.

8

Kunha itavy rei va'e ogueru okuapyague

¹ Ha'e rã Jesus ma Oliveira yvyty katy oo.

² Ko'ẽ rai ramove ma templo katy ju ou. Oĩa py heta va'e kuery voi joguerupa. Ha'e ramo oguapy vy ombo'epa oiny.

³ Ha'e gui Jesus oĩa py lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ogueru peteĩ kunha itavy reia py ojou pyre. Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy teta mbyte py.

⁴ Ha'e vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, kova'e kunha ma itavya py ojoua ra'e.

⁵ Ha'e gui Moisés nhandevyguia lei ombopara vy aipoe'i raka'e kunha itavy rei va'e ita py jajapipa aguã. Ha'vy ndee, mba'e 're? — he'i okuapy

⁶ oeko a'ã vy hexe ijayvu rei aguã.

Ha'e ramo Jesus yvy re oma'ẽ reve okuã py ombopara oiny yvy re.

⁷ Ha'e kuery oporandu riae ma okuapy ramo mae ma Jesus oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejavy va'e'ỹ ete peiko va'e ranhe pejapi ita py — he'i.

⁸ Ha'e gui yvy re ju oma'ẽ reve omboparave ju oiny.

⁹ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy opy'apy py oikuaa ha'e kuery ae ojejavy va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ojepe'a oje'oivy. Tujakueve ranhe oo, ha'e rami py oje'oipa. Opyta va'e ma Jesus anho, ha'e kunha va'e guive, ha'e kuery mbyte py hi'aĩague py ae.

¹⁰ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy avave rei ndoexavei. Kunha va'e anho ho'ame rã oexa vy aipoe'i ixupe:

— Kunha, mamu tu oopa ra'e ndere ijayvu va'ekue? Mava'eve rei teve nanembopagai?

¹¹ Kunha va'e ombovai vy

— Mava'eve rei, Senhor — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xee voi norombopagai 'rã. Tereo ju, ejejavyve eme.]

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹² Teĩgue ju Jesus aipoe'i:

— Xee ma hendy va'e yvy regua kuery moexakãarã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'ỹ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea — he'i.*

* 8:12 João 1.4; Salmo 36.9

¹³ Ha'e gui fariseu kuery aipoe'i:

— Ndee tu ndereko re ae rima ndeayvu ra'e. Ha'e nunga rupi ndeayvua ndovarei.

¹⁴ Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ae xereko re xeayvu teĩ xeayvua anhetê meme. Mba'eta xee aikuaa magui pa ajuague, ha'e marã katy pa aa 'rãa. Ha'e rã peẽ kuery ma ndapeikuaai magui pa aju, neĩ marã katy pa aa 'rãa voi.

¹⁵ Peẽ kuery ma peikuaa rami rive penhombopagaxe, ha'e rã xee ma avave rei nambopagai.

¹⁶ Ha'e anhombopaga vy voi anhetê rupi meme 'rã anhombopaga, mba'eta xee ma xee ae'ỹ aiko. Xee ha'e Xembouare roiko.

¹⁷ Pendevygua lei re ma ipara oiny: “Mokoĩ joo rami meme ijayvu ramo 'rãe jaikuaa anhetêa”, he'iaque.

¹⁸ Xee aikuaa uka porã aikovy xereko, ha'e Xeru Xembouare voi xekuaa uka — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Mamo ha'vy oĩ Nderu?

Jesus ombovai:

— Peẽ ndaxekuaaia rami avi neĩ Xeru voi ndapeikuaai. Xee xekuaa va'e rire ma peikuaa avi 'rãgue Xeru — he'i.

²⁰ Ha'e rami ijayvu templo py, peráta ryru oĩ va'e yvýry oĩa py. Ha'e rami teĩ avave rei ndojopyai, hi'ára novaẽi teri ramo.

Heta va'e kuery pe Jesus onhemombe'u teĩ ndogueroviai okuapyague

²¹ Peteĩgue ju aipoe'i:

— Xee ma ajepe'a 'rã apy gui. Ha'e ramo peẽ kuery xereka teĩ ndapeoi 'rã xee aa aqgue py. Ha'e rami 'rãgue py pekanhymba 'rã pejejavyague re — he'i.

²² Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

— Peva'e teve ojejukaxe? Ha'e vy ae ma “Ndapeoi 'rã aa aqgue py”, he'i ri kuri.

²³ Jesus aipoe'ive ju:

— Peẽ kuery ma ko yvy rupigua, ha'e rã xee ma pe yvategua. Peẽ ma kova'e yvy regua, ha'e rã xee ma yvy regua e'ỹ.

²⁴ Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e kuri pekanhymba 'rã pejejavyague re. Mba'eta xee ae aikoa ndaperoviai vy pejejavyague re pekanhymba 'rãe — he'i.

²⁵ Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Marã ramigua tu ndee?

Jesus ombovai:

— Mba'e tu jyppy'i guive pendevy amombe'u raka'e?

²⁶ Heta mba'e areko peẽ kuery reko re xeayvu aguã peikoague repy ame'ẽ vy guarã. Ha'e rami teĩ aỹ ma ko yvy re ikuai va'e pe amombe'u aikovy Xembouare anhetê va'e gui aendu va'e anho — he'i.

²⁷ Ha'e rami ijayvu teĩ ha'e kuery ndoikuaai Nguu re ae ijayvua.

²⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue peupi ma pekuapy vy peikuaa 'rã marã ramigua pa aikoa, ha'e xejegui ae mba'eve ndajapoaia, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu aikovy.

²⁹ Xembouare ma oiko riae xereve. Ndaxerejai 'rã xee ae'i, ha'e oipotaa rami anho ajapo ramo — he'i.

³⁰ Ha'e rami ijayvu ramo heta ojerovia hexe.

³¹ Ha'e gui judeu kuery hexe ojerovia va'e pe Jesus aipoe'i:

— Xeayvua rupi riae ri peiko vy anhetê ete 'rã xeremimbo'e peiko.

³² Ha'e rami vy peikuaa 'rã anhetê va'e, ha'e anhetê va'e pendejora 'rã escravo pendekuaia gui — he'i.

³³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ore ma Abraão ramymino orekuai vy neĩ peteĩgúeve ma escravo orekuai va'e'ỹ. Mba'e re tu escravo ve'ỹ orekuai aguã re ri ndeayvu?

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e: Teko vai rupi ikuai va'e ma teko vai pegua escravo meme ikuai.

³⁵ Ha'e escravo ikuai va'e ma ndoiko riaei 'rã herekoa ro py, ha'e rã ta'y anho.

³⁶ Ha'e rami avi Ta'y pendejora ramo ojora pyre ete 'rã pendekuai.

³⁷ Ha'e gui xee ma aikuaa ae peẽ kuery Abraão ramymino pendekuaia. Ha'e rami teĩ pendere xeyvu noĩ ramo xejukaxe pekuapy.

³⁸ Xee ma xeyvu mba'emo Xerua py aexa va'ekue re anho. Ha'e rã peẽ kuery ma penderu mba'emo ojapo rã pexa va'ekue ae pejapo — he'i.

³⁹ Ha'e ramo ha'e kuery

— Oreru ma Abraão ae — he'i okuapy.

Jesus ombovai:

— Anhetê ete ri Abraão ra'y kuery pendekuai va'e rire pejapo 'rãgue Abraão ojapoague rami.

⁴⁰ Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery xejukaxe pekuapy, anhetê va'e Nhanderuede gui aendu va'e amombe'u ramo rive. Ha'e rã Abraão ma ha'e ramigua e'ỹ ojapo raka'e.

⁴¹ Peẽ kuery ma penderu ojapo va'e ramigua ae pejapo va'e — he'i.

Ha'e kuery aipoe'i:

— Ore kuery ma tuu heta rei va'e'ỹ orekuai. Peteĩ'i oreru oiko. Ha'e va'e ma Nhanderuede ae.

⁴² Jesus ombovai:

— Anhetê ri Nhanderuede re penderu va'e rire ma xerayvu 'rãgue pekuapy, mba'eta xee ma Xeruetea gui aju vy apy ju aiko. Xee ae aipotaa rami e'ỹ aju va'ekue, ha'e rã Xeru xembou ramo ma aju.

⁴³ Mba'e re tu peẽ kuery ndapeikuaai ri xeyvua? Ndapeikuaai mba'eta xeyvu pendu kuaa va'erã e'ỹ ae.

⁴⁴ Peẽ kuery ma anha guigua pendekuai, hexe ae penderu va'e vy. Ha'e rami vy ae anha oipotaa rami pendekuai. Mba'eta anha ma jypy'i guive jojukaa rupi tema oiko, anhetê va'e rupi ndoikoi, hexe anhetê va'e noĩ ae ramo. Ha'e vy ijapu 'rã oikovy gueko rami vy, mba'eta ijapu va'e ae, ha'e ijapu va'e ru oiko.*

⁴⁵ Ha'e nunga rupi ae anhetê va'e re xeyvu ramo peẽ kuery ndaperoviai.

⁴⁶ Mava'e nda'u peẽ kuery regua peikuaa ajexavyague? Anhetê meme aipoa'e teĩ mba'e re tu ndaperoviai?

⁴⁷ Nhanderuede guigua kuery anho 'rã onhe'ẽ rendu. Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery naxenhe'ẽ rendui, mba'eta Nhanderuede guigua e'ỹ pendekuai — he'i.

⁴⁸ Judeu kuery aipoe'i:

— Anhetê'ỹ ri nda'u aiporo'ea Samaria pygua ha'e anha revegua reikoa?

⁴⁹ Jesus ombovai:

— Xee ma anha revegua e'ỹ aiko, ha'e rã Xeru amboete va'e. Ha'e rã peẽ kuery ma naxemboetei.

⁵⁰ Ha'e rami avi xee ma avave rei pe nanhemboyvate ukai. Peteĩ oiko xemboyvatearã, ha'evea rami joe oikuaa pota va'e ae.

⁵¹ Anhetê aipoa'e: Xeyvua rupi ikuai va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã — he'i.

* 8:44 1 João 3.7-10

⁵² Ha'e ramo judeu kuery aipoe'i:

— Aỹ ma anhetê ete roikuaa ma anha revegua reikoa. Mba'eta Abraão ha'e profeta kuery ha'e javive omano raka'e. Ha'e rã ndee ma “Xeayvua rupi ikuai va'e nomanoi 'rã raka'e rã peve guarã” 're.

⁵³ Ndee nda'u nhaneramoĩ Abraão omano va'ekue gui ndeyvateve ri? Profeta kuery voi omanomba raka'e. Marã ramigua tu ndee renhemoingo?

⁵⁴ Jesus ombovai:

— Xee ae anhemboyvate uka va'e rire ma xeyvatea mba'everã ndovarei 'rãgue. Ha'e rã xemboyvatearã ma Xeru ae oiko. Ixupe ma peẽ kuery “Nhanderuete” peje

⁵⁵ va'eri peikuaa va'e'ỹ. Ha'e rã xee ma aikuaa. Xee “Ndaikuaai” ha'e va'e rire peẽ kuery rami avi 'rãgue xeapu. Xee ma aikuaa, ha'e ijayvua ajapo aikovy guive.

⁵⁶ Ha'e gui peneramoĩ Abraão ma ovy'a raka'e xerekorã ixupe oikuaa ukaa rã oikuaa vy. Ha'e ma oikuaa vy xererovy'a ma voi raka'e — he'i.

⁵⁷ Judeu kuery aipoe'i:

— Ndee tu neĩ cinqüenta ma'etỹ teri ndererekoi va'eri rexa ma va'e ty'y Abraão?

⁵⁸ Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e: Abraão oiko e'ỹ mbove voi xee aiko ae ma — he'i.

⁵⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ojopy ita ojapi aguã, teĩ Jesus ojepe'a ovy templo gui.

9

Peteĩ ava ára revegua e'ỹ va'e Jesus omoma'ẽ jevyague

¹ Ha'e gui Jesus oo vy oexa peteĩ ava ára revegua e'ỹ ma voi oiko va'ekue.

² Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

— Orembo'ea, mava'e nda'u ojevavy raka'e peva'e ára revegua e'ỹ ma voi itui'i aguã: ha'e ae, tyrã pa tuu kuery ojevavy?

³ Jesus ombovai:

— Ha'e va'e ojevavyague gui e'ỹ oiko, neĩ tuu kuery gui e'ỹ guive. Hexe Nhanderuete rembiapo ojekuaa aguã rima oiko.

⁴ Ha'e gui nhande kuery ma ára oĩ teri reve 'rã jajapo Xembouare ojapo uka va'e, mba'eta pytũ ou ma oiny, avave rei nomba'epoavei aguã.

⁵ Kova'e yvy re aiko teria ja yvy regua moexakãa aiko — he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu ma vy onyvõ yvy re. Ha'e rami vy guendryry py yvy omoakỹ va'ekue oikyty ára revegua e'ỹ rexa re.

⁷ Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ejeovai yy omboty pyre Siloé hery va'e py — he'i. Ha'e va'e tery ma “Omondouka pyre” 'ea. Ha'e gui ava oo vy ojevovai, ha'e gui oma'ẽ porã ju ma ouvvy.

⁸ Ha'e gui oo katy'i ikuai va'e ha'e mba'emo ojerure oiny rã oexa va'ety kuery oexa okuapy. Oexa vy oporandu joupe-upe:

— Peva'e e'ỹ teve mba'emo re ojerureaty py oĩ va'ekue?

⁹ Amongue ma

— Ha'e rima — he'i.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Any teve, ha'e ae merami rive ta'vy — he'i.

Ha'e ramo ha'e ae aipoe'i:

— Xee ae ri — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo oporandu okuapy:

— Mba'exa tu aỹ rexa ri reikovy?

¹¹ Ava va'e ombovai:

— Peteĩ ava Jesus hery va'e ma yvy omoakỹ vy oikyty kuri xerexa re. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Tereo ejeovai Siloé yv omboty pyre py”, he'i. Ha'e ramo aa ajeovai, ha'e gui aỹ reve aexa porã ju — he'i.

¹² Oporandu ju okuapy:

— Mamo tu ha'e oĩ?

Ombovai:

— Xee ndaikuaai — he'i.

Fariseu kuery omboayvuaque ára revegua e'ỹ va'ekue

¹³ Ha'e gui fariseu kuerya py ju ha'e kuery ogueraa ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue,

¹⁴ mba'eta Jesus yvy omoakỹ vy omoma'ëa ára ma sábado.

¹⁵ Ha'e gui fariseu kuery ju oporandu marã rami vy pa oma'ëa re.

Ha'e ramo ava va'e ombovai:

— Xerexa re yapo oikyty ha'e ajeovaipa rire ma ama'ë kuri — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo fariseu kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Ha'e nunga apoare ta'vy Nhanderujete guigua e'ỹ teve, mba'eta sábado ára pyguarã oja pyre rami e'ỹ oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu heko vai va'e ojapo kuaa guĩ ramigua hexa pyrã? — he'i okuapy. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.

¹⁷ Teĩgüe ju ha'e kuery oporandu ára revegua e'ỹ va'ekue pe:

— Nemoma'ëare tu marã ramigua oikoa ndee reikuaa?

— Profeta — he'i.

¹⁸ Judeu ruvixa kuery ndogueroviai okuapy ára revegua e'ỹ ae itui'i raka'eague. Ha'e rami vy oenoĩ uka tuu kuery.

¹⁹ Tuu kuery pe oporandu okuapy:

— Peva'e ma nhi'ã pendera'y “Ára revegua e'ỹ ma voi itui'i” pejeague? Marã rami vy tu aỹ oma'ë?

²⁰ Ha'e ramo tuu kuery ombovai:

— Ore ma roikuaa orera'y oikoa, ha'e ára revegua e'ỹ ma voi itui'iague.

²¹ Ha'e rã marã rami vy pa oma'ë jevya ma ore kuery ndoroikuaai, neĩ mava'e pa imoma'ëare voi ndoroikuaa. Orera'y ma tuja ma ramo ixupe ae 'rã peporandu. Ha'e ae vy 'rãe ma onhemombe'u kuaa — he'i okuapy.

²² Tuu kuery ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy ha'e rami ijayvu, mba'eta huvixa kuery ijayvu ma voi onhembo'eaty gui omoxë aguã amongue Jesus ae Cristo oikoa rami omombe'u va'e.

²³ Ha'e nunga rupi ae tuu kuery “Ha'e ma tuja ma, ixupe ae peporandu” he'i.

²⁴ Ha'e gui teĩgüe ju huvixa kuery oenoĩ ava ára revegua e'ỹ va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Nhanderujete rembojerovia va'e rupi emombe'u porã, mba'eta ore ma roikuaa ha'e va'e ava heko vai va'ea — he'i.

²⁵ Ha'e ramo ombovai:

— Xee ma ndaikuaai heko vai va'ea. Peteĩ mba'e tema aikuaa, mba'eta ára revegua e'ỹ aiko va'ekue ri aỹ ma ama'ë — he'i.

²⁶ Ha'e kuery oporanduve ju:

— Mba'e tu ojapo ndevy? Marã rami vy tu nemoma'ë?

²⁷ Ombovai:

— Xee ma amombe'u ae ma kuri teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'e re tu peẽ kuery penduxe vai ri ha'ekue-'ekue'i amombe'u rã? Tyrã pa peẽ kuery voi hemimbo'e pendekuaixe? — he'i.

²⁸ Ha'e rami rã ijayvu rei okuapy hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee rima hemimbo'e, ha'e rã ore kuery ma Moisés remimbo'e orekuai.

²⁹ Mba'eta Moisés reve Nhanderuete ijayvu raka'e, roikuaa porã. Ha'e rã ha'e va'e ava ma neĩ maguigua pa oikoa voi ndoroikuaai — he'i okuapy.

³⁰ Ava va'e ombovai:

— Peẽ kuery tu “Maguigua pa oikoa ndoroikuaai” peje, xemoma'ẽ va'eri.

³¹ Mba'eta jaikuaa ae ma Nhanderuete noendui 'rãa heko vai va'e ojerurea. Ha'e rã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ha'e oipotaa rami oiko va'e ojerurea ma oendu 'rã.

³² Yvy itui ypy'i guive nanhaendui teri ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue moma'ẽa omombe'ua rã.

³³ Ha'e nunga rupi ha'e va'e ava ma Nhanderuete guigua e'ỹ va'e rire mba'eve rei ndojapo kuaai 'rãgue — he'i.

³⁴ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Ndee tu ndetui'i guive rejejavypa ma voi va'ekue ri aỹ ma orembo'e ta? — he'i okuapy. Ha'e rami vy omoxê.

Ára revegua e'ỹ va'ekue pe Jesus ojekuaa ukaague

³⁵ Jesus oendu ára revegua e'ỹ va'ekue omoxê okuapyague. Ha'e rami vy ovaexĩ vy oporandu:

— Ndee tu rejerovia ri Ava ra'y ojeapo va'ekue re?

³⁶ Ava va'e ombovai:

— Senhor, mava'e tu oiko, hexe ajerovia aguã?

³⁷ Jesus aipoe'i:

— Ndee ma rexa ma re'amy, xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.

³⁸ Ombovai:

— Senhor, xee ajerovia — he'i vyve omboete.

³⁹ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Xee ma kova'e yvy re aju peteĩ-teĩ oikoague repy ojopy aguã, ha'e rami vy ára revegua e'ỹ ikuai va'ekue oma'ẽmba ju, ha'e oma'ẽ porã va'ekue ndoexavei aguã — he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo fariseu kuery regua ijyvyry ikuai va'e oporandu ixupe:

— Ha'e rami vy ore kuery voi teve ára revegua e'ỹ orekuai?

⁴¹ Jesus ombovai:

— Ára revegua e'ỹ ete pendekuai va'e rire pendereko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rã “Ore roma'ẽ porã” peje vy ma pendereko vaia oĩ tema.*

10

Vexa'i re opena porã va'e oikoa re Jesus ijayvuague

¹ — Anhetê aipoa'e pëvy: Amongue vexa'i kora rokê rupi e'ỹ, amboae rupi oike va'e ma imonda ha'e jojuka rive-rive va'e anho.

² Ha'e rã okê rupi oike va'e ma vexa'i kuery re opena va'e ete.

³ Ha'e va'e pe ma okê rarõa oipe'a 'rã, ha'e vexa'i kuery voi oendu kuaa 'rã okuapy ijayvua. Ha'e ramo guymba kuery hery rupi meme oenoĩ reve oguenoẽmba 'rã heravy oka py.

⁴ Guymba kuery oguenoẽmba ma vy henonde 'rã oo, ha'e rã hymba kuery ma ijayvua oendu kuaa vy oo 'rã hakykue.

⁵ Ha'e rã opena va'ety e'ỹ ou ramo ma vexa'i kuery ndooi 'rã hakykue, onhamba 'rã ixugui, ijayvua noendu kuaai vy — he'i.

* 9:41 Lucas 18.9-14; Apocalipse 3.17

⁶ Ha'e rami Jesus ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e rami teĩ hendua kuery noendu kuaai.

⁷ Ha'e ramo Jesus omombe'u porãve ju:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Xee ae vexa'i kora rokê aĩ.

⁸ Xee aiko e'ỹ mbove ma imonda ha'e jojuka rive va'e kuery anho ou raka'e. Ha'e va'e kuery ayvu ma vexa'i kuery noendui.

⁹ Ha'e rã xee ma okê aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã. Oike 'rã, ha'e gui oê ju vy ojou 'rã ho'u va'erã.

¹⁰ Imonda va'e ou 'rã mymba kuery oipe'a, ojuka ha'e omomba aguã rive. Ha'e rã xee ma aju ha'e kuery oupity aguã tekove, ha'e opa mba'e py ikuai porã aguã.

¹¹ — Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ê 'rã guekove ae.

¹² Ha'e rã peráta re rive omba'eapo va'e ma vexa'i re opena ete va'ety e'ỹ, neĩ vexa'i ja e'ỹ guive. Ha'e rami vy aguara'i guaxu ou rã ha'e oexa vy onha rive 'rã vexa'i kuery oejapa vy. Ha'e ramo aguara'i guaxu mymba kuery oguero'a vy omondypa 'rã imondovy opa rupi.

¹³ Peráta re rive omba'eapo va'e ma onha 'rã vexa'i kuery re'ỹ ae openave vy.

¹⁴ Ha'e rã xee ma vexa'i re opena porã va'ety aiko. Aikuaa xerymba kuery, ha'e rã ha'e kuery voi xekuaa,

¹⁵ Xeru xekuaa, ha'e xee Xeru aikuaa rami ae avi. Ha'e rami vy xerymba kuery re ame'ê 'rã xerekove.

¹⁶ — Ha'e gui xerymba kuery areko avi kora mboae py, kova'e py e'ỹ. Ha'e va'e kuery avi 'rã aru, xeyvu oendu avi ramo. Ha'e rami vy peteĩ kora py 'rã ha'e javive ikuai, ha'e peteĩ'i avi 'rã oiko opena va'ety.

¹⁷ — Ha'e nunga rupi ae Xeru xerayvu, mba'eta ame'ê 'rã xerekove, ha'e gui ajopy jevy aguã.

¹⁸ Xegui avave rei ndoipe'aai 'rã xerekove. Xee ame'êxea'i py ae 'rã ame'ê. Mba'eta xepo'aka xerekove ame'ê, ha'e gui ajopy ju aguã, ha'e rami Xeru ojapo uka rire.

Joo rami e'ỹ-e'ỹ judeu kuery ijayvu okuapyague

¹⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu rã judeu kuery oendu vy joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.

²⁰ Ha'e kuery va'e regua heta aipoe'i:

— Evoko va'e re tu anha rima onhemonde ra'e na'inhakã porãvei aguã rami. Mba'e re tu pejapyxaka ri ijayvua re?

²¹ Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

— Ha'e rami avi anha revegua ma nda'ijayvui 'rã ha'e rami. Tyrã pa anha omoma'ê kuaa ri ty'ly oma'ê e'ỹ va'ekue?

Jesus pe oporandu ju okuapyague

²² Yro'y py oiko ngaru Jerusalém py, templo ojapopaague re ima'endu'aa aguã regua.

²³ Ha'e gui Jesus oiko templo roka rupi oguy puku Salomão 'epy va'e py.

²⁴ Ha'e jave judeu kuery ijyvúry oupa vy oporandu ixupe:

— Raka'e peve tu ropêxa rei aguã rami oremoingo ta? Cristo ete ri reiko vy enhemombe'u porã.

²⁵ Jesus ombovai:

— Xee ma anhemombe'u porã teĩ peê kuery ndaperoviai. Mba'emo porã Xeru rery rupi ajapo aikovy va'e voi oikuaa uka marã ramigua pa aikoa.

²⁶ Peê kuery ndapejerviai mba'eta xerymba vexa'i regua e'ỹ pendekuai vy.

²⁷ Mba'eta xerymba vexa'i kuery ma oendu 'rã xeyvuu, ha'e rã xee ma peteĩ-teĩ aexa kuaa. Ha'e kuery oo 'rã xerakykue.

²⁸ Ha'e kuery pe ame'ẽ tekove marã e'ỹ. Ha'e ramo ha'e kuery nomanovei ma 'rã, ha'e avave rei ndoipe'aai 'rã xepo gui.

²⁹ Xevy pe Xeru omboaxa va'ekue ma pavẽ gui ipo'akave. Ha'e Xeru po gui ma avave rei ndoipe'aai 'rã.

³⁰ Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko — he'i.

³¹ Ha'e gui teĩgue ju judeu kuery ojopy ita ojapi aguã.

³² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pexaa rupi mba'emo porã ajapo reta ma, Xeru ojapo uka va'e meme. Ha'e nungakue regua mava'e re tu xeaipaxe ita py?

³³ Judeu kuery ombovai:

— Mba'emo porã rejapo va'ekue re'ỹ ri rojapipaxe ita py, ha'e rã Nhanderuete re ndeayvu vaiague re, mba'eta ndee ava rive reiko va'eri Nhanderuete rami renhemoingo ramo — he'i okuapy.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pẽvygua lei re aipo nde'i ri ty'y: “Xee aipoa'e tuuete regua pendekuaia rami”?”*

³⁵ Nhanderuete ombopara uka va'ekue ndoaxa rivei 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e va'e kuery pe ijayvu vy “Tuuete” he'i rire

³⁶ mba'e re tu ha'vy “Ndeayvu vai” peje xevy Nhanderuete Ra'y aikoa rami anhemombe'u ramo? Mba'eta xee ma Xeru guemimbourã xemoĩ va'ekue, ko vvy re xembou aguã.

³⁷ Ha'e gui mba'emo Xeru ojapo uka va'e xee ndajapoi va'e rire ha'evea rami 'rãgue xere ndapejeroviaia.

³⁸ Ha'e rami avi ha'e nunga ajapo ramo ha'e nunga oikoa ri jepe perovia 'rãgue, xere ae ndapejeroviai teĩ. Ha'e rami vy peikuaa aguã xere Xeru oĩa, ha'e Xeru re xee aĩa — he'i.

³⁹ Ha'e rami ijayvu ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ oo jepe ju ha'e kuery po gui.

⁴⁰ Peteĩgue ju Jordão yakã rovaigua re Jesus oo João nhomongarai ppy'i oikovyague py. Ha'e py ranhe oiko.

⁴¹ Ha'e ramo heta ju oje'oi oĩa py. Ha'e rami vy joupe-upe aipoe'i okuapy:

— João ma neĩ peteĩgueve hexa pyrã ndojapoi va'ekue. Ha'e rã kova'e rekorã re ijayvuague ma anhetẽ meme raka'e — he'i okuapy.

⁴² Ha'e rami vy ha'e py heta ete ojerovia hexe.

11

Jesus omboete jevyague Lázaro

¹ Ha'e gui Maria ha'e tyke Marta rekoa Betânia py ma ikyvy Lázaro imba'eaxy oupy.

² Maria ma Senhor py re heakuã porã va'e oikyty vy o'a py ae omombiru va'erã.

³ Ha'e gui Lázaro reindy kuery aipoe'i uka Jesus pe:

— Senhor, orekyvy reayvu ete va'e imba'eaxy oupy — he'i uka.

⁴ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i:

— Ha'e va'e teko axy ma ijukaarã e'ỹ oiko, ha'e rã Nhanderuete yvatea ha'e Ta'y yvatea avi ojekuaa aguã — he'i.

⁵ Jesus oayvu ete Marta, ikypy'y ha'e ikyvy Lázaro.

⁶ Ha'e rami vy Lázaro imba'eaxy oupya oikuaa teĩ mokoĩ ára ranhe opytave oĩa py.

⁷ Ha'e gui mae ma

* 10:34 “Tuuete” he'ia ma joe oikuaa pota va'e kuery re ijayvu vy (Salmo 82.6).

— Jaje'oi ju Judéia vvy katy — he'i guemimbo'e kuery pe.

⁸ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

— Orembo'ea, kuee'i judeu kuery ita py ndeapipaxe va'ekue ri ha'ekue katy ju va'e ty'y rejeyv ta?

⁹ Jesus ombovai:

— Doze hora e'y ri ty'y peteĩ ára oĩ? Ha'e ara py teri amongue uguata vy onhepyxangai 'rã, hexakãa ko vvy regua oexa vy.

¹⁰ Ha'e rã pyávy ma uguata vy onhepyxanga 'rãe, mba'eta hexe noĩ hexakãa — he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu ma vy aipoe'ive ju:

— Nhaneirũ Lázaro ma oke oupy. Ha'e ramo xee aa ta amomyĩ — he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Senhor, oke vy 'rã okuera — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rami Jesus ijayvu va'eri Lázaro omano maa re ijayvu vy. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma okea re rive ijayvua rami oikuaa.

¹⁴ Ha'e ramo ma Jesus omombe'u porãve:

— Lázaro omano ma.

¹⁵ Ha'e pendere ama'ẽ vy avy'a ha'e py ndaikoiague re, mba'eta ha'e rami rã 'rãe pejerovia. Jaje'oi ma'vy ituia py — he'i.

¹⁶ Tomé Dídimó hery va'e aipoe'i oirũ kuery pe:

— Jaje'oi ha'vy nhande kuery voi hexeve nhamano aguã — he'i.

¹⁷ Ha'e gui Jesus ovaẽ rã irundy ára ma ojapo Lázaro onhono porãa ague.

¹⁸ Betânia tekoa ma Jerusalém gui três quilômetro rãnda'u opyta.

¹⁹ Marta ha'e Maria okyvy re ipy'a vai ramo heta ou judeu kuery ombopy'a guaxu aguã.

²⁰ Marta ma Jesus ou oinya oikuaa vy oo ovaexĩ aguã. Ha'e rã ikypy'y Maria ma ngoo py ranhe opyta.

²¹ Ha'e gui Marta aipoe'i Jesus pe:

— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue.

²² Ha'e rami avi xee aikuaa opa mba'e re Nhanderuede pe rejere ramó ha'e ojapo 'rãa ndevy — he'i.

²³ Jesus aipoe'i:

— Ndekyvy ma onhemboete ju 'rã.

²⁴ Ha'e ramo Marta ma

— Tá, xee aikuaa ma opaa ára onhemboete ju 'rãa, omboetepaa jevy jave — he'i.

²⁵ Ha'e gui Jesus aipoe'i:

— Xee ae ma anhomboete ha'e anhomoiingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevy 'rã.

²⁶ Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã. Rerovia pa xeyvua?*

²⁷ Kunha va'e ombovai:

— Tá Senhor, xee arovia ndee Nhanderuede Ra'y Cristo ko vvy re reju 'rã va'ekue reikoa — he'i.

²⁸ Ha'e rami ijayvupa vy ojepe'a ranhe, ha'e oenoĩ okypy'y Maria. Ha'e vy ixupe anho'i aipoe'i:

— Nhanembo'ea ovaẽ ma, ha'e nerenoĩ — he'i.

²⁹ Ikypy'y oendu vyve opu'ã ha'e oo oĩa katy.

³⁰ Mba'eta Jesus ma tekoa py ete'i novaẽ teri, Marta oexaague py teri oĩ.

* 11:26 João 5.21-29, 6.40

³¹ Ha'e gui judeu kuery Maria mbopy'a guaxuarã hoo py ou va'ekue oexa okuapy Maria ojapura reve opu'ã ovy rã. Ha'e rami vy ha'e kuery voi oje'oi hupive, “Ikyvy ituia katy po oo ojae'o aguã” he'i vy.

³² Ha'e gui Jesus oĩa py Maria ovaẽ vy oexa vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i:

— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue — he'i.

³³ Ha'e ojae'o rã, ha'e judeu kuery hupive ou va'ekue ha'e javi ojae'o avi ramo Jesus oexa vy oendu opy'a re omboaxya, ndovy'ai guive.

³⁴ Ha'e rami vy oporandu:

— Mamo tu penhono porã raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Senhor, eju ha'vy exa — he'i.

³⁵ Jesus voi ojae'o.

³⁶ Ha'e ramo judeu kuery oexa vy

— Ha'e oayvu ete va'e ty'y — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

— Ha'e ma ára revegua e'ỹ omoma'ẽ va'ekue nda'evei ri ty'y kova'e voi omano aguã gui ogueraa jepe aguã? — he'i.

³⁸ Jesus teĩgue ju opy'a re oendu omboaxya. Ha'e vy oo onhono porãa ague peve. Peteĩ itakua py onhono porãa, ha'e imbotyarã omoĩa ita tuvixa va'e.

³⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Peipe'a ita — he'i.

Ha'e ramo omano va'ekue reindy Marta aipoe'i:

— Senhor, heakuã ma rima, irundy ára ma rire.

⁴⁰ Jesus ombovai:

— Xee aipo nda'ei ri ty ra'e, rejerovia vy Nhanderuete po'akaa rexa 'rãa? — he'i.

⁴¹ Ha'e rami rã oipe'aa ita. Jesus yva re oma'ẽ vy aipoe'i:

— Xeru, xee roguerovy'a, mba'eta rendu xeayvua.

⁴² Xee ma aikuaa ae xeayvua rendu riaea. Ha'e rami avi nami xeayvu heta va'e kuery oikuaa aguã ndee ae xembouague — he'i.

⁴³ Ha'e rami ijayvu ma rire ojapukai reve aipoe'i:

— Lázaro, eẽ ke oka py — he'i.

⁴⁴ Ha'e ramove omano va'ekue oẽ ouvy ipy ha'e ipo ojokuaague reve, ha'e hova panhero py onhovãa va'ekue reve.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Pejora, tove too — he'i.

⁴⁵ Ha'e gui judeu kuery Maria-a py ou va'ekue ma ha'e rami Jesus ojapo rã oexa vy heta ojerovia hexe.

⁴⁶ Ha'e rã amboae kuery ma oje'oi vy fariseu kuery pe omombe'upa Jesus ojapo va'ekue.

Huvixa kuery Jesus ojuka aguã re jogueroayvuaque

⁴⁷ Ha'e nunga sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy nhomboatypa nhomboayvu va'ety kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e tu nhande kuery jajapo jakuapy? Mba'eta ha'e va'e ava ma hexa pyrã anho ojapo oikovy.

⁴⁸ Xapy'a rei nanhapenai ramo ma ojerovia pavẽ 'rã hexe. Ha'e ramo Roma pygua kuery ha'e nunga oendu vy ou vy omomba 'rã nhambojeroviaaty ha'e nhande kuery voi — he'i okuapy.

⁴⁹ Ha'e kuery regua peteĩ ma Caifás hery va'e, ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e oĩ. Ha'e va'e aipoe'i:

— Peẽ kuery ma mba'eve ndapeikuaai,

⁵⁰ neĩ ndapeikuaa potai guive, mba'eta nhande kuery nhamanombaa 'rãgue py ha'eveve peteĩ ava omano aguã heta va'e kuery rekovia — he'i.

⁵¹ Ojee ae gui e'ỹ ha'e rami ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e oĩ vy Nhanderuede gui ae ijayvu Jesus heta va'e kuery rekovia omano aguã re.

⁵² Ha'e guetarã kuery rekovia anho e'ỹ guive omano, ha'e rã Nhanderuede ra'y kuery yvy jave re ikuai va'e ha'e javi omoingo aguã peteĩ'i tete rami.

⁵³ Ha'e gui ha'e va'e ára guive ha'e kuery onhembopy'a okuapy ojuka aguã.*

⁵⁴ Ha'e nunga Jesus oikuaa vy judeu kuery ikuai rupi ve'ỹ oiko, ha'e rã tekoa e'ỹa katy'i peteĩ tetã Efraim hery va'e oĩ va'e py oo. Ha'e py ranhe opyta guemimbo'e kuery reve.

⁵⁵ Ha'e gui judeu kuery pegua ngaru Páscoa ára ovaẽ rai'i ma ramo Jerusalém katy heta oje'oi tekoa ikuai va'e gui, Páscoa oiko rã guarã ojeky'a'o aguã.

⁵⁶ Ha'e py ma oeka okuapy Jesus. Ha'e rami vy templo py ikuai vy aipoe'i joupeupe:

— Mba'exa ndee reikuaa? Jesus nda'u ndoui 'rã ngarua py? — he'i.

⁵⁷ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery aipoe'i amongue mamõ pa Jesus oikoa oikuaa vy omombe'u aguã, ha'e kuery ojopy aguã.

12

Mateus 26.6-12; Marcos 14.6-8

¹ Mboapy meme ára teri oata Páscoa ára ovaẽ aguã jave ma Betânia katy ju Jesus oo, Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue rekõa py.

² Ha'e rã Jesus pe ojapo okuapy peteĩ ngaru. Marta ojara oikovy tembi'u. Ha'e rã Lázaro voi ha'e kuery reve oĩ okarua py.

³ Ha'e gui Maria ogueru meio quilo heakuã porã va'e nardo gui anho ojapo pyre, hepyve ete va'e. Ha'e rami vy Jesus py re oikyty heakuã porã va'e, ha'e o'a py ju omombiru. Opy ha'e javi rupi omoeakuãmba.

⁴ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery regua Judas Iscariotes ijopy uka nhemiarã va'e aipoe'i:

⁵ — Mba'e re tu heakuã porã va'e novendei ra'e trezentos ára repy re, iporiaukue'i pe hepykue ome'ẽ aguã? — he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu iporiaukue'i oipytyvõxe vy e'ỹ, mba'eta imonda va'e oiko, ha'e oirũ kuery peráta ryru re opena va'e vy ojeupe guarã oipe'a kuerei 'rã peráta omoĩ mbyre.

⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Tove ri, mba'eta guĩ rami xerete omoeakuã ma voi xenhono porãa rã guarã.

⁸ Iporiaukue'i ma ikuai riae 'rã peẽ kuery reve. Ha'e rã xee ma pendereve ndaiko riaei 'rã.

Lázaro avi ojukaxe okuapyague

⁹ Heta judeu kuery ma Jesus ha'e py oĩa oikuaa vy jogueru ha'e katy. Jesus oexaxe vy anho e'ỹ oo, oexaxe avi Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue.

¹⁰ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ma Lázaro voi ojukaxe okuapy,

¹¹ mba'eta judeu kuery Lázaro oexa vy oje'oi va'ekue heta ma ojevvy Jesus re ojerovia reve.*

Mateus 21.1-9; Marcos 11.1-10; Lucas 19.28-38

¹² Ko'ẽ jevvy ngaru oĩa py ou va'ekue heta oendu okuapy Jerusalém katy Jesus ou oinya.

* 11:53 Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2

* 12:11 Lucas 16.27-31

¹³ Ha'e rami vy pindo rogue ojaya reta jogueravy ovaexĩ aguã oje'oi vy. Ojapukai reve aipoe'i:

— Iporã ete! Ima'endu'a porãmby Israel kuery ruvixaverã Senhor rery rupi ou va'e — he'i oje'oivy.*

¹⁴ Ha'e gui Jesus ma mburika'i ojou uka va'ekue áry ou, kuaxia para re oĩa rami vy:

¹⁵ “Sião pygua kuery, pekyje eme, mba'eta mburika ra'y áry ou ma oiny penderuvixaverã”, he'iague rami.*

¹⁶ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa teĩ ndoikuaai ranhe. Jesus omboyvatea ju rire mae ma oikuaa, mba'eta ima'endu'a okuapy kuaxia para re hekorã re ijayvuague re, omovaẽ porã okuapy rã oexa rire.

¹⁷ Mba'eta heta ikuai va'ekue Lázaro omanoague gui Jesus omopu'ã ju ha'e onhono porãague gui oenoĩague py. Ha'e kuery ha'e nungakue omombe'u ramo ae

¹⁸ heta va'e kuery oje'oi ovaexĩ aguã, ha'e nunga hexa pyrã ojapoague oendu rire.

¹⁹ Ha'e ramo fariseu kuery ma aipoe'i okuapy joupe-upe:

— Opa mba'e jajapo va'e mba'everã ndovarei, mba'eta hakykue oje'oi pavẽ.

Amongue grego kuery Jesus oexaxe okuapyague

²⁰ Amongue grego kuery ngarua py ombojerovia aguã jogueru avi va'ekue.

²¹ Ha'e gui ha'e va'e kuery oje'oi hemimbo'e Filipe oĩa py, Galiléia regua Betsaida pygua ramo. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Oreruvixa, ore kuery voi roexaxe Jesus — he'i.

²² Ha'e ramo Filipe oo vy André pe ranhe omombe'u. Ha'e rami vy André reve Jesus pe ju omombe'u.

²³ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aỹ ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea ju aguã ára.

²⁴ Anhetẽ aipoa'e pẽvy, trigo ra'yĩ vvy py ndo'ai ha'e nomanoi vy peteĩ ha'yĩ'i ae 'rã opyta. Ha'e rã omano vy ma hi'a retave 'rã.

²⁵ Guekove oayvu va'e kuery ma omokanhy 'rã. Ha'e rã ko vvy re ikuai reve guekove ndoayvui va'ekue ma ojou 'rã tekove marã e'ỹ.*

²⁶ Xerembigui ikuaixe va'e toje'oi xerakykue, mamõ rã xee aikoa py xerembigui avi ikuai aguã. Ha'e gui xerembigui rami ikuai va'e ma Xeru omboyvate 'rã.

²⁷ — Aỹ ma xepy'a py aendu ndavy'aia. Ha'e rami vy mba'e ha'e nda'u xee? “Xeru, xereraa jepe ke kova'e hora gui” ha'e 'rã nda'u? Any, mba'eta kova'e hora pyguarã ae xee aju rire.

²⁸ Ha'e rami 'rãgue py “Xeru, eikuaa uka ke nderery yvatea” ha'e — he'i.

Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Xee aikuaa uka ae ma xerery yvatea, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive — he'i va'e.

²⁹ Ha'e va'e ayvu ma heta va'e kuery ikuai va'e oendu vy aipoe'i:

— Yapu.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Anjo rima ijayvu ra'e — he'i.

³⁰ Ha'e gui Jesus ma aipoe'i:

* 12:13 Salmo 118.26 * 12:15 Zacarias 9.9-10 py oĩa rami vy pindo rogue heta va'e kuery ogueru vy oexa uka nguixia po'akaa oguerovy'aa, ha'e rã kavaju áry 'rãgue py mburika'i áry huvixa ou vy oexa uka onhemo'yvyi'i ha'e ha'evepa rei'ia. * 12:25 Mateus 16.24-28; Apocalipse 2.10, 12.11

— Pova'e ayvu ma xee anho aendu aguã e'ỹ onhendu, ha'e rã peẽ kuery peguarã.

³¹ Aỹ ovaẽ ma ko yvy regua kuery opaga aguã oikuaa ukaa ára, ha'e ko yvy regua kuery rerekoa avi 'rã oitya.

³² Mba'eta ko yvy gui xereupia ramo ha'e javi regua 'rã aru xejee — he'i.

³³ Ha'e rami ijayvu, marã rami pa omano 'rãa re ijayvu vy.

³⁴ Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu:

— Ore kuery ma roikuaa lei re oĩa rami vy Cristo ou vy oiko riae 'rãa. Mba'exa tu ha'vy ndee aipo're Ava ra'y ojeapo va'ekue yvy gui oupia 'rãa rami? Mava'e tu “Ava ra'y ojeapo va'ekue” 'rea? — he'i okuapy.

³⁵ Jesus aipoe'i:

— Aỹ'i ma hendy va'e oiko teri pendereve. Peiko kuaa ke pendereve hendy va'e oĩa ja, pytũ penderupity e'ỹ aguã, mba'eta pytũ rupi ikuai va'e ma ndoikuaai marã katy pa ooa.

³⁶ Hendy va'e pendereve oiko teri reve pejerovia hexe, hendy va'e ra'y kuery peiko aguã — he'i. Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a ovy, ha'e ndojexa ukavei ha'e kuery pe.

Jesus re judeu kuery ndojeroviai okuapya re ijayvua

³⁷ Ha'e kuery oexaa rupi hexa pyrã ojapo reta teĩ ndojeroviai okuapy hexe,*

³⁸ profeta Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: “Senhor, mava'e tu oguerovia 'rã oreayvua? Mava'e kuery pe tu reikuaa ukaa 'rã ndepo'akaa?” he'iague rami.*

³⁹ Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ae, Isaías aipoe'ia rami vy:

⁴⁰ “Ha'e kuery rexa amboguepa, amoakã ratã guive, ha'e kuery guexa py mba'eve oexa e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oendu e'ỹ aguã, ojeko rerova rã araa jepe aguã.”*

⁴¹ Ha'e rami Isaías ijayvu Jesus ipo'aka aguã oikuaa ma voi vy. Ha'e vy ae hekorã re ijayvu.

⁴² Ha'e rami avi huvixa kuery heta ojerovia hexe teĩ okyje vy onhenhomi guive, onhembo'eaty gui fariseu kuery omoxê gui.

⁴³ Ha'e kuery ma avakue pe rive ojejou porã uka, Nhanderuete pe 'rãgue py.

Gueko re peteĩgue ju Jesus ijayvuague

⁴⁴ Ha'e gui Jesus ijayvu atã reve aipoe'i:

— Xere ojerovia va'e ma xere anho e'ỹ ojerovia, ha'e rã Xembouare re avi.

⁴⁵ Xerexa va'e kuery ma Xembouare avi oexa.

⁴⁶ Mba'eta xee ma ko yvy regua moexakãarã aju, xere ojerovia va'e pytũ rupi ve'ỹ ikuai aguã.

⁴⁷ Ha'e gui amongue xeyvu oendu teĩ ndojapoi va'e ma xee nambopagai 'rã. Mba'eta xee aju ko yvy re ikuai va'e araa jepe aguã, mbopaga aguã e'ỹ.

⁴⁸ Ha'e rami avi oiko ae ma xere ndojeroviai ha'e xeyvua ndojapoi va'e mbopagaarã. Xeyvu amombe'u va'ekue ae 'rã ojapo opaa ára opaga aguã rami.

⁴⁹ Mba'eta xee ma xejegui e'ỹ xeyvu. Xeru Xembouare ae oikuaa uka xeyvu aguã, ha'e amombe'u va'erã.

⁵⁰ Ha'e ijayvua ma tekove marã e'ỹ me'êa, xee aikuaa. Ha'e rami ae xee xeyvua voi, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeyvu.

¹ Páscoa ára py ngaru oiko e'ỹ mbove Jesus oikuaa ovaẽ ta maa ko vvy gui nguua katy ju oo aguã ára. Ojeupegua kuery vvy re teri opytave va'erã oayvu etea rupi oexa uka oayvua opa peve.

² Ha'e kuery okaru teri okuapy reve, Simão Iscariotes ra'y Judas py'a re anha omoĩ Jesus ojopy uka nhemi aguã.

³ Ha'e rã Jesus ma oikuaa Tuu opa mba'e ipo py omboaxapaa. Oikuaa avi Nhanderuetea gui ou rire ha'ea py ju oo 'rãa.

⁴ Ha'e rami vvy okaru oinya gui opu'ã vvy omboi okamixa puku, ha'e peteĩ ajukue ojopy vvy ojokua oku'a rupi.

⁵ Ha'e rami vvy hy'a py yvvy omoĩ vvy ojoi oiny guemimbo'e kuery py, ha'e gui omombiru ju ajukue oku'a rupi ojokua va'ekue py.*

⁶ Ha'e gui Simão Pedro oĩa py ovaẽ ramo aipoe'i:

— Senhor, ndee rejoi ta va'e ty'y xepy?

⁷ Jesus ombovai:

— Mba'emo aỹ ajapo va'e ndereikuaai rire teĩ raka'eva rã reikuaa 'rã — he'i.

⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ndee nderejoi 'rã xepy.

Jesus ombovai:

— Xee ndepy ndajoi ri ramo mba'eva ndererekoi 'rã xereve — he'i.

⁹ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Senhor, xepy anho'i e'ỹ ejoi, ha'e rã xepo ha'e xeakã ha'e javi rupi guive.

¹⁰ Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami avi amongue ojaupa ma va'ekue opy anho ojoi uka teĩ ha'eva, nda'iky'avei vvy. Peẽ kuery voi napendepy'a ky'avei ma aỹ, va'eri ha'e javive e'ỹ ta'vy — he'i.

¹¹ Mba'eta ha'e oikuaa ae mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa. Ha'e vvy ae “Ha'e javi e'ỹ napendepy'a ky'ai” he'i.

Mba'e re pa guemimbo'e kuery py ojoiaque Jesus omombe'u porãveague

¹² Ha'e kuery py ojoipa ma rire omoĩ ju okamixa, ha'e mesa py ju oĩ. Ha'e vvy oporandu:

— Peikuaa pa guĩ rami ajapoague?

¹³ Mba'eta peẽ kuery ma xevy “Orembo'ea” ha'e “Senhor” peje. Anhetẽ ae aipopeje, mba'eta ha'e ae aiko.

¹⁴ Ha'e gui xee penembo'ea ha'e Senhor aiko va'eri pendepy ajoi rire ma peẽ voi 'rã pejoi peteĩ-teĩ py.*

¹⁵ Mba'eta guĩ rami ajapo rombo'e aguã ha'ekue rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ pe pejapo aguã re.

¹⁶ Anhetẽ aipoe'e pëvy: Tembiguai kuery ma opatõ gui yvateve va'e'ỹ, ha'e imbou pyre voi imbouare gui yvateve va'e'ỹ.

¹⁷ Ha'e nunga peikuaa vvy ha'e rami ri pendekuai vvy pevy'a ete 'rã.

¹⁸ — Peẽ kuery ha'e javive reko re'ỹ guive xeyvvy, mba'eta aikuaa xerembi-poravo peteĩ-teĩ reko. Ha'e rami avi ojeupity 'rãe kuaxia re oĩ va'e: “Xereve okaru oiny va'ekue regua peteĩ opu'ã xerovai”, he'iague.*

¹⁹ Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove xee amombe'u ma voi pëvy, ojeupity ramo xee ae aikoa perovia aguã.

* 13:5 Ha'e kuery reko rami vvy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vvy ogueru ruka 'rã yvvy ojepyẽ aguã, tape rupi vvy ku'i rupi ou rire. Amongue py peteĩ tembiguai ojoi 'rã ipy (Gênesis 18.4, 19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, Lucas 7.44).

* 13:14 Lucas 22.24-27; Filipenses 2.5-8 * 13:18 Salmo 41.9

²⁰ Anhetê aipoa'e pëvy: Xeremimbou kuery amongue omovaê vy ma xee avi xemovaê. Ha'e xemovaêa ma Xembouare avi omovaê.

Peteĩguê ju ijopy uka nhemiara Jesus omombe'uaque

²¹ Pova'e nunga re Jesus ijayvu vy oendu nda'veei etea. Ha'e vy omombe'u pora've:

— Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery va'e regua peteĩ xejopy uka nhemi 'rã — he'i.*

²² Ha'e ramo hemimbo'e kuery joe-joe rive oma'ê, mava'e re pa ijayvua oikuaa e'ỹ vy.

²³ Jesus yv'ry oĩ hemimbo'e kuery regua oayvuve va'e.

²⁴ Ha'e va'e pe ma Simão Pedro okuã py ojapo “Eporandu mava'e ete pa” he'ia rami.

²⁵ Ha'e ramo ha'e va'e hemimbo'e ma Jesus pexo re ojekove'i reve oporandu:

— Senhor, mava'e tu?

²⁶ Jesus ombovai:

— Mbojape ra'ykue hy'a py amoakỹ va'ekue ame'êa va'e ae 'rã — he'i. Ha'e rire'ive mbojape ra'ykue ojopy vy omoakỹ, ha'e ome'ê Simão Iscariotes ra'y Judas pe.

²⁷ Ha'e va'e ma mbojape ho'u ramove ipy'a re onhemonde Satanás.

Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Mba'emo rejapoxe va'e ke emboare eme — he'i.

²⁸ Ha'e rami ijayvu rã okarua py amboae kuery ikuai va'e oendu va'eri ndoikuaa okuapy mba'erã pa ijayvua.

²⁹ Judas ma ha'e kuery peráta re opena va'e ramo amboae kuery “Ngaru pyguarã ojogua aguã re po ijayvu” he'i, ha'e e'ỹ vy “Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ê aguã po omondouka” he'i teĩ.

³⁰ Ha'e ramo Judas mbojape ho'upa vyve opu'ã ovy. Ha'e jave ma pytũ ma.

Jajoayvu aguã re ijayvuague

³¹ Judas ojepe'a ramove Jesus aipoe'i:

— Aỹ ma ovaê ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea aguã, ha'e xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa avi aguã.

³² Ha'e gui xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa ramo ma xee voi xemboyvate 'rã ojea py ae, xemboyvate voi 'rã guive.

³³ — Xera'y kue'iry, aỹ'i ma aiko teri pendereve. Araka'eve'i rã peê kuery xereka 'rã pekuapy. Aỹ pëvy aipoa'e avi judeu ruvixa kuery pe aipoa'eague rami: “Peê kuery voi ndapeoi 'rã aa ague py” ha'e.

³⁴ Ha'e gui mba'emo pyau ajapo uka pëvy: Pejoayvu peteĩ-teĩ, xee roayvua rami ae avi peê kuery voi pejoayvu aguã.

³⁵ Pejoayvua pavê oexa vy 'rãe oikuaa xeremimbo'e kuery pendekuaa.*

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34

³⁶ Ha'e ramo Simão Pedro oporandu:

— Senhor, mamó tu reo ta?

Jesus ombovai:

— Xee aa ague py ma ndee ndereoi ranhe 'rã. Raka'eve ramo mae 'rã reo xerakyue — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pedro oporanduve ju:

— Mba'e re tu nda'veei aỹve aa aguã nderupive? Xevy pe ha'evepa rei nderekovia ajejuka uka aguã voi.

³⁸ Jesus ombovai:

* 13:21 Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23

* 13:35 1 João 3.11-18

— Anhetê ri nda'u rejekuka uka 'rã xerekovia? Anhetê aipoa'e ndevy, mboapykue uru ava ojapukai e'ỹ mbove renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹa rami — he'i.

14

Hebreus 10.19,20

1 — Pendepy'a re toĩ eme nda'eveia. Pejerovia tema Nhanderuete re, xere avi tema pejerovia.

2 Mba'eta xeru ro py ma heta oĩ tekoarã, ha'e aa ta areko katu pendekuai aguã. Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee amombe'u ma voi 'rãgue pëvy.

3 Ha'e gui aa vy pendekoarã areko katupa rire aju ju 'rã rogueraa aguã xea py, xee aikoa py peẽ voi pendekuai aguã.*

4 Ha'e peẽ kuery peikuaa ae ma aa aguã katy tape oo va'e — he'i.

5 Ha'e ramo Tomé aipoe'i:
— Senhor, ore ma ndoroikuaai mamoo pa reo taa. Marã rami vy 'rã tu roikuaa tape?

6 Jesus ombovai:

— Xee ae ma tape, anhetê va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ỹ vy.

7 Peẽ kuery anhetê ri xekuaa vy Xeru voi 'rã peikuaa. Ha'e rami avi aỹ gui voi peikuaa, ha'e pexa ma guive — he'i.

8 Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Senhor, exa uka na Nderu. Ha'e rami rã ha'eve ma 'rã orevy.

9 Jesus ombovai:

— Filipe, yma ma ri tu ojapo peẽ kuery reve aikoague va'eri ndaxekuaai teri va'e ty'y? Xerexa va'e ma Xeru avi oexa.* Mba'e re tu aipo're ri ndee: “Exa uka na Nderu orevy” 're?

10 Ndereroviai va'e ty'y Xeru re xee aĩa, ha'e Xeru xere oĩa? Ha'e ayvu amombe'u va'e voi ma xejeguigua e'ỹ, ha'e rã Xeru xere oĩ va'e ae ojapo oikovy mba'emo.

11 Perovia na Xeru re aĩa, ha'e Xeru xere oĩa. Ha'e rami e'ỹ vy mba'emo ajapo va'e ri jepe perovia.

12 — Anhetê aipoa'e pëvy: Xere ojerovia va'e kuery ma mba'emo ajapo va'ekue ramigua ju 'rã ojapo. Iporãve va'e voi 'rã ojapo, Xerua py xee aa ma rire.

13 Ha'e xerery rupi mba'emo re pejerure ramo ajapopa 'rã, Ta'y re vy Tuu yvatea ojekuaa aguã.

14 Xerery rupi mba'emo re pejerure ramo xee ajapo 'rã.

15 Peẽ xerayvu vy pejapo 'rã ajapo uka va'ekue.

Nhanembopy'a guaxuarã ombou aguã re ijayvuague

16 — Ha'e xee ajerure 'rã Xeru pe ombou aguã Penembojoyvyarã mboae, peẽ kuery reve oiko riae va'erã.

17 Ha'e va'e ma Nhe'ẽ anhetê va'e kuaa ukaa.* Ha'e va'e ma ko yvy regua kuery ojee nomoĩ kuaai 'rã, mba'eta ndoexai neĩ ndoikuaai guive. Ha'e rã peẽ kuery ma peikuaa ma, mba'eta pendereve oiko, ha'e pendere oĩ 'rã guive.

18 Xee ma ndoroēja rivei 'rã, aju ju 'rã pendereve aiko aguã.

19 Yvy regua kuery ma ndaxerexavei ranhe 'rã. Ha'e rã peẽ kuery ma xerexa 'rã. Xee aikove ramo peẽ kuery voi peikove 'rã.

* 14:3 1 Tessalonicenses 4.16,17; Hebreus 11.16

* 14:9 João 10.30; Colossenses 2.9

* 14:17 João

20 — Ha'e va'e ára peikuaa ete 'rã Xeru re aña, ha'e peẽ kuery xere peña, ha'e gui xee peẽ kuery re aña guive.

21 Ajapo uka va'ekue ojee omõĩ ha'e ojapo ete va'e kuery ma xerayvu. Ha'e xerayvua kuery ma Xeru rembiayvu ikuai, ha'e xee voi ayvu vy ajekuaa uka 'rã ha'e kuery pe — he'i.

22 Ha'e ramo Judas mboae Iscariotes e'ỹ va'e aipoe'i:

— Senhor, mba'eta tu orevy anho rejekuaa uka ta, vvy regua kuery pe any va'erí?

23 Jesus ombovai:

— Xerayvua kuery ma ikuai 'rã xeayvua rupi. Ha'e ramo ma Xeru oayvu 'rã, ha'e roju 'rã ha'e kuery re roĩ aguã.

24 Ha'e rã ndaxerayvui va'e ma xeayvua rupi e'ỹ 'rã ikuai. Ha'e rami avi xeayvu pendu va'e ma xee ae guigua e'ỹ guive, ha'e rã Xeru Xembouare ayvu.

25 — Po ramigua re xeayvu pendereve teri aiko reve.

26 Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ Penembojoyvyarã xerery rupi Xeru ombou va'erã ma opa mba'e re 'rã penembo'e, ha'e penemoma'endu'a 'rã xeayvuague ha'e javi re.

27 Pendevy pe aeja ta mby'a porã, xeguigua mby'a porã ae 'rã amboaxa pendevy. Ha'e nunga mby'a porã ma vvy re ikuai va'e nome'ẽ kuaai. Ha'e nunga rupi pendepy'a re toĩ eme nda'eveia, pekyje eme guive.

28 — Pendu ma pëvy “Aa ta, ha'e gui aju ju 'rã pendea py” ha'e ramo. Ha'e gui peẽ kuery anhetẽ xerayvu va'e rire pevy'a 'rãgue “Xerua py xee aa ta” ha'e rã pendu vy, mba'eta Xeru ma xegui yvateve.

29 Ha'e nunga ma xee amombe'u ma voi oiko e'ỹ mbove, ojeupity rã pejerovia aguã.

30 — Nda'evevei ranhe xeayvuve aguã pëvy, mba'eta ou ma ko vvy regua kuery rerekoa. Ha'e ma mba'eve ndoguerekoĩ xereve,

31 teĩ ha'e rami aiko 'rã ko vvy re ikuai va'e oikuaa aguã Xeru ayvua, ha'e ajapo aikovya ha'e ojapo uka va'e. Pepu'ã ma ha'vy, jaje'oi apy gui.

15

Uva'y ha'e hakã re ombojojaague

1 — Xee ma uva'y anhetẽ va'e, ha'e rã Xeru ma ity re opena va'e.

2 Ha'e gui hakã xere oĩ va'eri ndai'ai va'e ma ha'e ojayapa 'rã. Ha'e rã hi'a va'e ma ojaya pa'ũ-pa'ũ 'rã hi'a retave aguã.

3 Peẽ kuery ma hakã omoatyrõ mbyre rami ma pendekuai, ayvu pëvy amombe'ua py ha'eve va'e romoingo rire.

4 Peĩ atã xere, ha'e rã xee ma aĩ 'rã pendere. Mba'eta hakãgue rive ndai'ai 'rã ojogui ae, hi'y re oĩ e'ỹ vy. Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xere e'ỹ vy hakã hi'a e'ỹ va'e rami 'rã pendekuai.

5 Mba'eta xee ma uva'y, ha'e rã peẽ kuery ma hakã. Amongue xere oĩ, ha'e ha'e kuery re xee aĩ ramo hi'a porã 'rã, ha'e rã xere'ỹ vy ma mba'eve ndapejapoi 'rã.*

6 Xere noĩ va'e kuery ma hakãgue rami 'rã omombo ipirupa aguã. Ha'e rire amongue ojopy vy tata py ju 'rã omombo okaipa aguã.

7 Xapy'a rei xere peĩ atã, ha'e pendere xeayvuague oĩ ramo ma peipota va'e re pejerure ramo ojapoa 'rã.

8 Hakã hi'a reta va'e rami pendekuai ramo 'rãe ojekuaa Xeru yvatea, ha'e xeremimbo'e ete pendekuai.

* 15:5 1 João 2.28; Gálatas 2.20; Filipenses 4.13

9 — Xeru xerayvua rami avi xee voi roayvu peẽ kuery. Xee roayvua rupi tema pendekuai.

¹⁰ Xeaayvua rupi pendekuai vy roayvua rupi avi 'rã pendekuai, Xeru ijayvua rupi xee aiko vy xerayvua rupi aikoa rami avi.

¹¹ Ha'e rami xeaayvu xeguigua vy'a peẽ kuery re oĩ aguã, opa mba'e py pevy'a aguã.

¹² — Pova'e ae xee aeja pendevy: Peteĩ-teĩ pejoayvu 'rã xee roayvua rami.

¹³ Mba'eta guembiayvu kuery rekovia ojejuka uka va'e gui ma avave rei ndajoayvuavei.

¹⁴ Peẽ kuery ae xerembiayvu pendekuai, ajapo uka va'e pejapo vy.

¹⁵ Xee ma “Escravo” nda'ei pẽvy, mba'eta escravo kuery ndoikuaai mba'e pa herekoa ojapo oikovya. Ha'e rami 'rãgue py “Xerembiayvu” ha'e pẽvy, mba'eta pendevy pe aikuaa uka Xeru gui aendu va'e ha'e javi.

¹⁶ — Mba'eta peẽ ranhe'ỹ xeporavo va'ekue. Xee ae peẽ kuery roiporavo, ha'e romoĩ guive peoa rupi heta pemoingo aguã hi'a opa e'ỹ va'erã. Ha'e ramo 'rãe pẽvy Xeru ojapo xerery rupi pejerurea ha'e javi.

¹⁷ Pova'e ae ajapo uka pẽvy, peteĩ-teĩ pejoayvu aguã.

¹⁸ — Ha'e gui vvy regua kuery napenderayvui ramo peikuaa pota tema pova'e re: Peẽ kuery gui xee ranhe ndaxerayvui okuapy.

¹⁹ Ha'e rã vvy regua peẽ pendekuai va'e rire ma vvy regua kuery penderayvu 'rãgue, ha'e kuery regua ae pendekuai rã. Ha'e rami avi vvy regua e'ỹ peẽ kuery pendekuai, ha'e kuery mbyte gui xee roiporavo rire. Ha'e nunga rupi ae vvy regua napendayvui.

²⁰ Penema'endu'a ke “Tembiguai kuery opatõ gui yvateve va'e'ỹ” ha'eague re. Ha'e nunga rupi xere opu'ã rei okuapyague rami avi peẽ kuery re voi opu'ã rei 'rã. Ha'e rã xeaayvu oendua ramo ma pendeayvua voi oendua 'rã.

²¹ Ha'e nunga ha'e javi 'rã pendere ha'e kuery ojapo xerery rupi pendekuai ramo, mba'eta Xembouare voi ndoikuaai vy.

²² — Ha'e gui xee ndajui ha'e ha'e kuery pe ndaxeayvui va'e rire ma ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Va'eri aỹ gui ma nda'evei ha'e kuery “Aikuaa vy e'ỹ ajevavy” he'i aguã.

²³ Ndaxerayvui va'e kuery ma ndoayvui avi Xeru.

²⁴ Ha'e kuerya rupi xee ndajapoi va'e rire mba'emo avave rei ojapo kuaa e'ỹ va'e regua, ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rami avi aỹ ma ha'e kuery xerexa teĩ ndaxerayvui, ha'e Xeru voi ndoayvui okuapy.

²⁵ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã ha'e kuery pegua lei re “Mba'e py e'ỹ ndaxerayvui okuapy” he'iaague.*

²⁶ — Ha'e gui Xerua gui ambou 'rã Penembojoyvyarã, anhetẽ va'e kuaa ukaarã. Ha'e va'e ou ma vy oikuaa uka 'rã xereko.

²⁷ Peẽ kuery avi 'rã pemombe'u, jypy'i guive xerupive pendekuai rire.

16

Nhanembojoyvyarã ou va'erã re ijayvuague

1 — Ha'e nunga xee amombe'u ma voi, pejeroviaa gui pejepe'a e'ỹ aguã.

² Mba'eta ha'e kuery penemoxẽ 'rã onhemb'o'eaty ikuai va'e gui. Ovaẽ 'rã pendejuka kuery “Nhanderuete pe vy ajojuka” he'ia ára.

³ Ha'e nunga ha'e kuery ojapo 'rã mba'eta neĩ Xeru, neĩ xee voi xekuaa e'ỹ vy.

* 15:25 Salmo 35.19, 69.4

⁴ Pova'e nunga xee amombe'u pendevy ha'e nunga ojeupity rã pexa vy xeyavyague re penema'endu'a aguã. Po rami ma jypy'i guive e'ỹ amombe'u pëvy, mba'eta peẽ kuery reve teri 'rã aiko.

⁵ — Ha'e gui aỹ ma aa ta ma Xembouarea py. Ha'e rami teĩ peteĩve voi “Mamo tu reo ta?” ndapejeve i xevy.

⁶ Ha'e nunga amombe'u rire ndapevy'aia anho pendu pendepy'a re.

⁷ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Xee aa 'rãe, mba'eta xee ndaai ramo ndoui 'rã Penembojoyvyarã. Ha'e rami avi xee aa vy ambou 'rã pëvy.*

⁸ — Ha'e va'e ou vy yvy re ikuai va'e pe oikuaa uka 'rã heko vaia, teko porã ha'e opagapa aguã.

⁹ Heko vaia oikuaa uka 'rã mba'eta xere ha'e kuery ndojeroviai rire.

¹⁰ Teko porã oikuaa uka 'rã, mba'eta Xerua py aa ramo ndaxerexavei 'rã.

¹¹ Ha'e kuery opaga aguã avi 'rã oikuaa uka, mba'eta ko yvy regua kuery rerekoa voi opaga aguã rami oiko.

¹² — Heta teri areko pëvy amombe'u va'erã, teĩ aỹ ma napendu kuaapai 'rã.

¹³ Ha'e gui Nhe'ẽ anhetẽ va'e kuaa ukaarã ou ma vy penembo'e 'rã anhetẽ va'e ha'e javi re. Ojogui ae e'ỹ 'rã ijayvu, mba'eta oikuaa uka 'rã oendu va'ekue anho, mba'emo oiko va'erã-'erã voi.

¹⁴ Ha'e ma xemboyvate 'rã, xeguigua pendevy oikuaa uka vy.

¹⁵ Opa mba'e Xeru oguereko va'e xemba'e meme. Ha'e nunga rupi aipoa'e: “Ojopy 'rã mba'emo xegui, ha'e oikuaa uka 'rã pendevy” ha'e va'ekue.

¹⁶ Peẽ kuery ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo hemimbo'e kuery regua joupe-upe aipoe'i:

— Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu, “Ndaxerexavei rai'i ma, ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã”, ha'e “Aa ta Xerua py” he'iague?

¹⁸ Mba'e he'ia nda'u “Areve'i rã” he'ia? Mba'e he'i vy paa ndajaikuaai — he'i.

¹⁹ Ha'e kuery oporanduxea Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu joupe-upe ri peporandu “Ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã” ha'eague re?

²⁰ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peẽ kuery pejae'opa ha'e ndapevy'avei 'rã. Ha'e rã yvy regua kuery ma ovy'a rei 'rã okuapy. Ha'e rire ma pevy'apa ju 'rã ndapevy'aiague gui.

²¹ Kunhague imemby raxy va'e iporiau 'rã, ojexavai aguã hora ovaẽ ma ramo. Ha'e gui imemby ma rire na'ima'endu'avei 'rã ojexavaiague re, kyrĩ va'e itui'i ma ramo ovy'a vy.

²² Ha'e rami ae avi peẽ kuery aỹ pendu ndapevy'aveia. Ha'e gui jajoexa jevy ramo ma pendepy'a py pendu 'rã pevy'aa avave rei ndoipe'a kuaai va'e.

²³ — Ha'e va'e ára ma mba'eve re napeporanduvei 'rã xevy. Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peipotã va'e re rei Xeru pe pejerure ramo ome'ẽ 'rã xerery rupi.

²⁴ Aỹ peve xerery rupi ndapejerurei teri mba'eve re. Pejerure, ha'e pejopy 'rã pevy'a ete aguã.

Oo rai'i ma vy ijayvuague

²⁵ — Aỹ peve mba'emo re ambojojaa rupi xeyavu. Ha'e gui raka'eve rã mba'emo re ambojojaa rupi ve'ỹ 'rã xeyavu, ha'e amombe'u porã 'rã Xeru reko.

²⁶ Ha'e va'e ára ixupe pejerure 'rã xerery rupi. Aipo nda'ei Xeru pe xee ajerure aguã pendere,

²⁷ mba'eta Xeru ae penderayvu, peẽ kuery xerayvu ha'e Xerua gui ajuague perovia rire.

* 16:7 João 14.16-19; Romanos 5.5

²⁸ Mba'eta Xerua gui aju karamboae vvy re. Aỹ ma vvy gui aa ju ta Xerua py — he'i.

²⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

— Aỹ ma roikuaa aguã rami ma ndeayvu, ayvu haxy va'e py ve'ỹ ma.

³⁰ Aỹ roikuaa ndee opa mba'e reikuaapa va'e reikoa, ndevy roporandu e'ỹ teĩ reikuaa roporanduxea. Ha'e nunga rupi roguerovia Nhanderuetete remimbou reikoa — he'i okuapy.

³¹ Jesus ombovai:

— Perovia ete pa aỹ?

³² Mba'eta ou oiny hora, ha'e ovaẽ ae ma, peẽ kuery joa katy e'ỹ-e'ỹ peo aguã peteĩ-teĩ ro katy. Peo vy xerejapa 'rã xee ae'i.* Ha'e rami teĩ xee ae'i ete e'ỹ 'rã guive, mba'eta Xeru oiko 'rãe xereve.

³³ Ha'e nunga ha'e javi re xeyvu, xere vy pendepy'a guaxu aguã. Ko vvy re ma peiko axy 'rã. Ha'e rami teĩ pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee xepo'aka ma vvy re.

17

Ojepegua kuery re Jesus ojerure oinyague

¹ Jesus ijayvupa ma vy yva re ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, aỹ ovaẽ ma hora. Emboyvate ke Ndera'y, Ndera'y ju ndeyvatea oikuaa uka aguã,

² avakue ha'e javi re ndee xembopo'akaague rami, xee ju tekove marã e'ỹ ame'ẽ aguã xeivy guarã reme'ẽ va'ekue ha'e javi pe.

³ Tekove marã e'ỹ ma po rami 'rã oupity: Ndee Tuuete peteĩ'i ha'e anhetẽ va'e ndekuaa vy, ha'e xee neremimbou Jesus Cristo xekuaa avi vy 'rã oupity.

⁴ — Xee ma vvy re aiko jave aikuaa uka ma ndeyvatea, rejapo uka va'ekue ajapopa vy.

⁵ Ha'e gui Xeru, aỹ ma ndea py ju xemboyvate, vvy itui e'ỹ mbove voi ndereve aĩ jave xeyvateague py ae.

⁶ — Mba'eta vvy regua kuery mbyte gui amongue reiporavo vy xeivy guarã ju reme'ẽ va'ekue pe ma xee aikuaa uka ma nderery po'akaa. Ndepo py ae ikuai va'ekue ri xeivy guarã ju remboaxa. Ha'e ramo ha'e kuery ma ndeayvua rupi meme ikuai.

⁷ Ha'e rami vy aỹ ma ha'e kuery oikuaa mba'emo xeivy reme'ẽ va'ekue ndeguigua memea.

⁸ Ha'e kuery pe xee amombe'u ma ayvu remombe'u uka va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery oguerovia, oikuaa guive anhetẽ ete ndea guiajuague, ndee xembou rã.

⁹ — Ha'e kuery re ma xee ajerure, vvy regua kuery re'ỹ, ha'e rã xeivy guarã reme'ẽ va'ekue re anho, mba'eta ndevygua meme ikuai.

¹⁰ Xeivygua kuery ha'e javi ma ndevygua avi, ha'e ndevygua ikuai va'e ma xeivygua avi, ha'e ha'e kuery ikuai rupi xeyvatea ojekuaa 'rã.

¹¹ — Xee ma ndaikovei ma 'rã vvy re. Ha'e rã ha'e kuery ma vvy re ikuai teri. Xee ma ndea py ta aa. Xeru ndeky'a e'ỹ va'e, epena ke ha'e kuery re nderery po'akaa xere ju remoĩ va'ekue rupi, ha'e kuery voi peteĩ rami ikuai aguã nhande rami avi.

¹² Ha'e gui xee ma ha'e kuery reve aiko teri jave xee ae ranhe apena aikovy nderery po'akaa xere remoĩ va'ekue rupi. Xee aepy ramo neĩ peteĩve nokanhyi, okanhy 'rã va'ekue e'ỹ vy, kuaxia para re oĩa ojeupity aguã.

* 16:32 Marcos 14.27,50

¹³ Aỹ ma xee aa ta ma ndea py. Ha'e rami xeayvu ko yvy re aiko teri reve, ha'e kuery re xeguigua vy'a oĩ aguã opa mba'e py.

¹⁴ — Ha'e kuery pe ndeayvu aikuaa uka ramo yvy regua kuery ndoayvui, mba'eta yvy regua e'ỹ ikuai, xee rami avi.

¹⁵ Ha'e kuery ko yvy gui reipe'a aguã re'ỹ ajerure, ha'e rã teko vai gui repena aguã.

¹⁶ Mba'eta xee rami avi ha'e kuery voi yvy regua ve'ỹ ma ikuai.

¹⁷ Eiky'a'o ke ha'e kuery anhetẽ va'e rupi. Ndeayvu ae ma anhetẽ va'e.

¹⁸ — Ndee yvy re xembouague rami avi xee voi amondouka yvy jave rupi.

¹⁹ Ha'e kuery re ama'ẽ vy xee ae anhemboaxa ndevy, ha'e kuery voi ndevyguiaiky'a e'ỹ va'e ikuai aguã, anhetẽ va'e rupi.

²⁰ — Ha'e kuery re anho e'ỹ ajerure, ha'e rã amboae kuery ha'e kuery ijayvua oendu vy xere ojerovia va'erã re guive,*

²¹ ha'e javive peteĩ rami meme ikuai aguã. Xeru, xee ndere aĩ, ha'e ndee xere reĩa rami avi ha'e kuery voi nhandere toĩ. Ha'e ramo 'rãe ko yvy re ikuai va'e oguerovia ndee xembouague.

²² Ndeyvatea xevy reme'ẽ va'ekue ma ha'e kuery pe ju ame'ẽ, peteĩ rami meme ikuai aguã nhande rami avi.

²³ Xee ha'e kuery re aĩ, ha'e ndee xere reĩ ramo ha'e kuery voi peteĩ rami ete ikuai aguã, ko yvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndee xembouague ha'e ha'e kuery reayvua, xerayvua rami avi.

²⁴ — Xeru, xee aipota mamõ rã aĩa py xevy guarã reme'ẽ va'ekue avi xereve ikuai, ha'e kuery oexa aguã xevvatearã reme'ẽ va'ekue, mba'eta ko yvy renhono e'ỹ mbove ma voi xerayvu.

²⁵ — Xeru ndereko porã va'e, ko yvy regua kuery ma nandekuaai. Ha'e rã xee ma roikuaa, ha'e kova'e kuery kuery voi oikuaa ndee xembouague.

²⁶ Ha'e kuery pe aikuaa uka ma nderery po'akaa, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive, ha'e kuery re oĩ aguã reayvua ndee xerayvua ramigua ae, ha'e gui ha'e kuery re xee voi aĩ aguã.

18

Mateus 26.47-54; Marcos 14.43-47; Lucas 22.47-51

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy guemimbo'e kuery reve oje'oi Cedrom yakã'i rovaigua re, ha'e peteĩ yvotyty oĩ va'e py oike ha'e kuery reve.

² Jesus jopy uka nhemiarã Judas hery va'e voi oikuaa ha'e va'e yvotyty, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ha'e py Jesus guemimbo'e kuery reve ikuai jepi rire.

³ Ha'e rami vy ha'e katy Judas ogueraa xondaro kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery pegua jopya kuery. Ha'e kuery yvyra reve-reve, ha'e takua ryxa rendy reve ovaẽ ha'e py.

⁴ Ha'e gui Jesus mba'emo hexe oiko va'erã oikuaa vy ovaexĩ. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

— Mava'e tu peka?

⁵ Ombovai vy

— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xee ae ha'e — he'i. Ijopy uka nhemia Judas voi oiko ha'e kuery reve.

⁶ Ha'e gui Jesus “Xee ae ha'e” he'i ramove ha'e kuery oguevipa vy ho'apa yvy rupi.

⁷ Teĩgue ju Jesus oporandu:

— Mava'e tu peka?

* 17:20 Romanos 8.34; Hebreus 7.25

— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— “Xee ae” ha'e ma kuri. Xee ri xereka ramo tove kova'e kuery toje'oipa — he'i,

⁹ ipara re oĩ va'e ojeupity aguã: “Xevy guarã reme'ẽ va'ekue regua neĩ peteĩve ma xee namokanhyi.”

¹⁰ Ha'e ramo Simão Pedro kyxe ogueru va'ekue oeky vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua re. Ha'e va'e ma Malco hery va'e.

¹¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i Pedro pe:

— Emoĩ ju kyxe hyru py. Nda'eveĩ ri ty'y karo Xeru ome'ẽ va'e gui ay'u aguã?

Anás ro py ogueraa ague

¹² Ha'e gui xondaro kuery, huvixa ha'e judeu regua jopya kuery ojopy okuapy Jesus, ha'e ojokuapa.

¹³ Ha'e rami vy Anás ro py ranhe ogueraa. Ha'e va'e ma ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e Caifás oĩ va'e ratyua.*

¹⁴ Caifás ae judeu ruvixa kuery pe “Ha'eveve peteĩ ava omano heta va'e kuery rekovia” he'i va'ekue.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62

¹⁵ Simão Pedro ha'e amboae hemimbo'e reve jogueraa Jesus rakykue. Ha'e va'e hemimbo'e ma sacerdote yvateve va'e rexaaty ae vy hoka py oike avi Jesus ogueriokea jave.

¹⁶ Ha'e rã Pedro ma oka py ranhe opyta okẽ oĩ va'e rexei'i. Ha'e gui hemimbo'e mboae sacerdote yvateve va'e rexaaty va'e ou vy ijayvu kunhataĩ okẽ rarõa reve. Ha'e vy mae ma oguerioke avi Pedro.

¹⁷ Ha'e gui kunhataĩ okẽ rarõa oporandu Pedro pe:

— Ndee voi peva'e ava remimbo'e e'ỹ teve?

— Any — he'i.

¹⁸ Tembiguaĩ ha'e jopya kuery ma tata omoendyague py ikuai ojape'ea py, yro'y ramo. Pedro voi ojape'e ho'amy ha'e kuery mbyte.

Sacerdote yvateve va'e Jesus omboayvuaque

¹⁹ Ha'e ramia ja sacerdote yvateve va'e oporandu Jesus pe hemimbo'e kuery ikuai ha'e nhombo'ea re.

²⁰ Jesus omombe'u vy aipoe'i:

— Xee ma yvy re ikuai va'e pe amombe'u porã ma. Anhombo'e riae judeu kuery ono'õa rupi, templo py ha'e py onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Mba'eve namombe'ui nhemi rupi.

²¹ Mba'e re tu xevy pe reporandu? Eporandu xeayvu renduare kuery pe. Ha'e kuery ma oikuaa xeayvuaque — he'i.

²² Ha'e rami Jesus ijayvu ramo peteĩ jopya ha'e py hi'iaĩ va'e oipete. Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami va'e ty'y ndeayvu sacerdote yvateve va'e pe?

²³ Jesus ombovai:

— Xeayvu vai ri ra'e ramo emombe'u xeayvu vaiague. Ha'e rami avi xeayvu porã va'eri mba'e re tu xepete? — he'i.

²⁴ Ha'e gui Anás ojokua uka reve omondouka sacerdote yvateve va'e Caifás-a py.*

Pedro peteĩgue ju onhenhomiague

²⁵ Simão Pedro ha'e py teri ojape'e ho'amy. Ixupe oporandu okuapy:

* 18:13 Marcos 14.53,54

* 18:24 Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71

— Ha'e rami vy ndee voi hemimbo'e kuery regua teve?

Pedro onhenhomi vy

— Xee any — he'i.

²⁶ Ha'e py oĩ avi sacerdote yvateve va'e rembiguai regua peteĩ, Pedro inambi omboiague va'e retarã. Ha'e va'e ju aipoe'i:

— Xee ndoroexai ri ty ra'e hexeve yvotyty py?

²⁷ Teĩgue ju Pedro onhenhomi. Ha'e ramove uru ojakukai.

Mateus 27.1,2; Marcos 15.1; Lucas 23.1

²⁸ Ha'e rire aje'ive'i reve ma Caifás ro gui Jesus ogueraa okuapy huvixa ro katy. Ha'e rã judeu kuery ma nhomboayvuaty py ndoikexei, ojeko mongy'a e'ỹ aguã Páscoa ára py okaru aguã.

²⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ikuai py huvixa Pilatos oẽ ijayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'ekue py tu peru kova'e ava?

³⁰ Ombovai vy

— Kova'e ava ma mba'eve rei py ndotekoavyi va'e rire ndoroguerui 'rãgue ndea py — he'i okuapy.

³¹ Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ ae peraa, pendevygua lei rami ae pereko.

Judeu ruvixa kuery ombovai:

— Ha'e rami avi oreyv pe nda'evei rojojuka aguã — he'i okuapy.

³² Ha'e rami oiko ojeupity aguã Jesus marã rami pa omano aguã re ijayvuague.

Mateus 27.11-26; Marcos 15.1-15; Lucas 23.1-5,13-25

³³ Opy ju Pilatos oike vy oenoĩ Jesus. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

³⁴ Jesus ombovai:

— Ndee ae pa po rami reporandu tyrã amongue ndevy omombe'u xereko?

³⁵ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Xee ma nhi'ã judeu aiko? Neretarã kuery ha'e sacerdote yvatekueve va'e ae ndereru kuri xea py. Mba'e py tu rejapo vai?

³⁶ Jesus ombovai:

— Xee apenaa ma ko yvy regua e'ỹ. Ko yvy regua va'e rire xerembiguai kuery opu'ãmba 'rãgue judeu ruvixa kuery re, xejopy uka e'ỹ aguã. Aỹ ma apenaa ko yvy regua e'ỹ — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

— Ndee ma huvixave ri ty'y?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're huvixave aikoa rami. Xee ma ha'e nungarã ae aiko, ha'e rami aguã aju ko yvy re, anhetẽ va'e amombe'u aguã. Ha'e ramo anhetẽ va'e rupi ikuai va'e ma oendu 'rã xeyvua — he'i.

³⁸ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Mba'e nunga tu "Anhetẽ va'e" 'rea? — he'i.

— Po rami ijayvu rire oẽ ju judeu kuery ono'õa py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma ndaikuaai mba'eve rei ojapo vaiague.

³⁹ Pendereko rami vy ma Páscoa ára nhavõ pepoi uka 'rã amongue. Peẽ kuery nda'u peipota ri apoi judeu kuery pegua huvixave?

⁴⁰ Ha'e javive ojakukai reve ombovai:

— Peva'e'ỹ, epoi Barrabás — he'i okuapy. Barrabás ma jojuka rive va'ety.

² Xondaro kuery ojapo peteĩ ngora juu gui, ha'e omoĩ inhakã re. Omonhemonde peteĩ ao puku púrpura guigua py.

³ Jesus re onhemboja vy

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave — he'i reve oipete-pete.

⁴ Teĩgüe ju Pilatos oẽ vy aipoe'i judeu kuery pe:

— Peva'e ava ambou ju ta apy peẽ ae peikuaa pota aguã ojapo vaiague re, mba'eta xee ma ndaikuaai — he'i.

⁵ Ha'e gui Jesus oguenoẽa heruvy ngora juu gui ojapo pyre ha'e ao púrpura guigua py onhemonde reve. Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Apy ma ava hi'ãi.

⁶ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya kuery oexa vy ojavukai:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Peẽ kuery ae peraa kuruxu re pemoĩ, mba'eta xee ndaikuaai ojapo vaiague — he'i.

⁷ Judeu kuery ombovai:

— Ore kuery lei roguereko va'e rami vy ojukaa aguã rami oiko, Nhanderuete Ra'y rami onhemoingo ramo — he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy okyjeve.

⁹ Ha'e rami vy ngopy ju ogueroike vy oporandu Jesus pe:

— Maguigua tu ndee? — he'i teĩ Jesus nombovai.

¹⁰ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Naxembovai va'e ty'y? Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa ropoi e'ỹ vy kuruxu re romoĩ aguã?

¹¹ Jesus ombovai:

— Ndee ma mba'eva rei py xere nandepo'akai 'rãgüe yvate gui nanembopo'akaa ukai va'e rire. Ha'e nunga rupi ndea py xereruare kuery heko vaive — he'i.

¹² Ha'e rami rã Pilatos teĩgüe ju onhea'ã teĩ opoi aguã. Ha'e rã judeu kuery ma aipoe'i:

— Peva'e ndee repoi ri vy huvixave César irũ e'ỹ reiko. Mba'eta huvixave onhemoingo va'e ma César rovaigua meme — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy oka py ju oguenoẽ uka Jesus, ha'e tenda nhomboayvuaty py uguapy oiny ita ombojopeague py. Ha'e va'e henda ma hebraico ayvu py Gabatá hery va'e.

¹⁴ Kuaray mbyte rai'i ma, ha'e sexta-feira Páscoa ára ovaẽ rai'i ma guive.

Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

— Apy ma peẽ kuery ruvixave hi'ãi.

¹⁵ Ha'e rã ha'e kuery ma ojavukaive:

— Eraa, eraa, eupi kuruxu re — he'i okuapy.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

— Peipota va'e ty'y peẽ kuery ruvixave kuruxu re aupi uka?

Sacerdote yvatekueve va'e ombovai:

— Ore kuery ma oreruvixave ndoroguererei, César e'ỹ vy — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka kuruxu re omoĩa aguã.

Matheus 27.33-38; Marcos 15.22-28; Lucas 23.33-38

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ogueraa Jesus. Ha'e ae kuruxu ogueraa reve oo peteĩ henda Calvário 'epy va'e katy. Ha'e rã hebraico ayvu py ma ha'e va'e henda Gólgota hery va'e.

¹⁸ Ha'e py ma oupia imoiny kuruxu re, ha'e mokoĩ ju oupi avi ijyvy jovaive, ha'e Jesus mbyte py.

¹⁹ Pilatos ombopara uka avi peteĩ ayvu, ha'e kuruxu re omoĩ uka. Po rami ipara oiny: “*Nazaré pygua Jesus judeu kuery pegua huvixave.*”

²⁰ Ha'e va'e ipara heta judeu kuery ogueroayvu, mba'eta Jesus kuruxu re oupi imoinya ma tetã katy'i. Hebraico, latim ha'e grego ayvu py ipara oiny.

²¹ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e aipoe'i Pilatos pe:

— Embopara uka eme “Judeu kuery pegua huvixave.” Ha'e rã embopara uka “Ha'e onhemombe'u judeu kuery pegua huvixave oikoa rami.”

²² Ha'e ramo Pilatos ombovai:

— Xee ambopara uka va'ekue ma ipara ae ma oiny — he'i.

Jesus ao omboja'o okuapyague

²³ Xondaro kuery Jesus kuruxu re oupi ma rire ojopy ijao, ha'e omboja'o irundy henda rupi, peteĩ-teĩ xondaro ojeupe guarã ojopy aguã. Ikamixa puku avi ojopy. Ha'e rã ikamixa puku ma ombovyvy pyre'ỹ, yvate katy gui ipy katy peve ojapo pyre.

²⁴ Ha'e ramo joupe-upe aipoe'i:

— Nhamondoro eme teve kamixa puku. Ha'eve jaexa nhandexortea, mava'e ete'i pe pa kova'e opytaa jaikuaa aguã — he'i okuapy. Ha'e rami oiko kuaxia para re oĩ va'e ojeupity aguã: “Omboja'o-ja'o xea, ha'e rã xekamixa re ma oexa okuapy oxortea” he'iaque. Xondaro kuery ha'ekue rami ae ikuai.*

²⁵ Kuruxu vyv'iry hi'aĩ Jesus xy, ikypy'y, ha'e gui Cleopas ra'yxy Maria ha'e Maria Madalena.

²⁶ Oxy, ha'e ijyv'iry guemimbo'e oayvuve va'e hi'aĩ rã Jesus oexa vy aipoe'i:

— Kunha, pee ma ndepi'arã hi'aĩ — he'i.

²⁷ Ha'e gui guemimbo'e pe ju aipoe'i:

— Pee ma ndexyrã hi'aĩ — he'i. Ha'e rire hemimbo'e ogueraa ngoo py.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-37; Lucas 23.44-46

²⁸ Ha'e rire Jesus oikuaa mba'emo oiko 'rã va'ekue ojeupitypa maa. Ha'e rami vy kuaxia re ipara oiny va'e ojeupity aguã aipoe'i avi:

— Xey'uvei — he'i.

²⁹ Ha'e py oĩ peteĩ hy'a vinagre tynyẽ va'e. Ha'e va'e py peteĩ esponja omoakã vy peteĩ takua apy re omoĩ, ha'e omoaẽ Jesus juru re.

³⁰ Jesus vinagre oy'u ma rire aipoe'i:

— Aỹ ma ojeupitypa ma oiko 'rã va'ekue — he'i. Ha'e gui ma oity oakã, ha'e omondouka onhe'ẽ.

1 João 5.6-8

³¹ Ha'e va'e ára ma judeu kuery mba'emo oguereko katua ára, mba'eta ha'e va'e sábado ma ára omboetevepy. Ha'e rami vy sábado peve kuruxu re hetekue oĩ e'ỹ aguã Pilatos pe judeu ruvixa kuery ojerure hetyma omopẽ uka vy omboguejy uka aguã.

³² Ha'e ramo xondaro kuery oje'oi vy omopẽ jypy oĩ va'e retyma, ha'e amboaẽ hexeve kuruxu re oĩ va'e retyma ju.

³³ Ha'e rã Jesus oĩa re ma ovaẽ vy oma'ẽ rã omano ma ra'e. Ha'e ramo ma nomopẽi hetyma.

³⁴ Ha'e rami avi inharukã py peteĩ xondaro oipyxo nho hu'y guaxu py. Ha'e rã onheẽ huguy ha'e yy.

³⁵ Ha'e nunga rexaare omombe'upa, anhetẽ guare meme omombe'u. Ha'e oikuaa guive anhetẽ meme omombe'ua, peẽ kuery voi perovia aguã.

³⁶ Ha'e rami oiko va'e kuaxia re ipara oinya ojeupity aguã: “Neĩ peteĩve ikãque nomopẽai 'rã” he'iaque.*

* 19:24 Salmo 22.18, Mateus 27.35,36,55,56; Marcos 15.24

* 19:36 Êxodo 12.46, Salmo 34.20

³⁷ Oĩ avi kuaxia para re “Ha'e kuery oexa ju 'rã oipyxo va'ekue” he'iague.*

Mateus 27.57-60; Marcos 15.42-46; Lucas 23.50-54

³⁸ Ha'e va'e rire peteĩ ava Arimatéia pygua José hery va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue omboguejy aguã. Ha'e ramo omboguejy uka rã José omboguejy Jesus retekue. Ha'e va'e ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy nhemi rupi Jesus remimbo'e oiko va'e.

³⁹ Nicodemos pyávy Jesus reve ijayvu aguã oo va'ekue voi trinta quilo heakuã porã va'e ogueraa mirra ha'e aloé guigua.

⁴⁰ Ha'e kuery Jesus retekue ojopy vy ajukue py onhovã heakuã porã va'e reve. Judeu kuery reko rami vy ojapo ha'e rami, onhono porã aguã.

⁴¹ Jesus kuruxu re oupi imoinyague katy'i ma peteĩ yvotyty oĩ. Ha'e py ma oĩ peteĩ tuparã oguereko katu ramo'i va'ekue. Ha'e va'e py avave rei nonhono porãai teri.

⁴² Judeu kuery mba'emo oguereko katua ára ovaẽ ma, ha'e tuparã oguereko katu pyre ha'e katy rai'i oĩ ramo ma ha'e py ae onhono porã Jesus retekue.

20

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12

¹ Semana ijypya ára ko'ẽ rai, pytũ-pytũ'i teri reve Maria Magdalena oo Jesus onhono porãague katy. Ha'e vy oexa rã ita imbotyarã omõĩ mbyre ombojerea ma ra'e.

² Ha'e gui onha ovy Simão Pedro ha'e hemimbo'e mboae Jesus oayvuve va'e oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Senhor retekue tu oguenoẽa rima ra'e hupa gui, ha'e ndoroikuaai marã katy pa oguerovaague — he'i.

³ Ha'e gui Pedro ha'e hemimbo'e mboae jogueraa onhono porãague katy.

⁴ Mokoĩve onha reve oje'oi. Amboae hemimbo'e ma Pedro gui onha ratãve vy ha'e ranhe ovaẽ hupa py.

⁵ Ha'e rami vy ojeyvy vy oexa ajukue xiĩ va'e anho. Ha'e rami teĩ ndoikei.

⁶ Ha'e gui Simão Pedro ma takykueve'i ovaẽ vy oike. Ha'e rami vy oexa avi ajukue

⁷ ha'e panhero Jesus akã re omõĩ mbyre. Ha'e va'e ma ajukue mboae reve'ỹ itui, amboae henda py ombojo'a porã'i ra'e.

⁸ Ha'e gui amboae hemimbo'e ha'e ranhe ovaẽ va'ekue avi oike, ha'e oexa vy oguerovia.

⁹ Ha'e kuery ndoikuaai teri kuaxia para re oĩa rami vy omanoague gui onhemboete jevy aguã.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery mokoĩve ojeyvy ju jogueravy ngoo katy.

Marcos 16.9-11

¹¹ Ha'e ramia ja Maria ma hupa rokẽ yvýry ojae'o ho'amy. Ojae'oa ramive ojeyvy ikua katy oma'ẽ aguã.

¹² Ha'e rami vy oexa mokoĩ anjo onhemondea xiĩ va'e Jesus retekue ituiague py oguapy rã. Peteĩ ma inhakã katy, ha'e rã amboae ma ipy katy oĩ.

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o?

Kunha va'e ombovai:

— Mba'eta ogueraa ra'e xe-Senhor, ha'e ndaikuaai marã katy pa oguerovaague — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu rire ojere vy oexa Jesus hi'aĩ rã, teĩ ndoikuaai teri Jesus ae hi'laia.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus oporandu:

* 19:37 Zacarias 12.10

— Kunha, mba'e re tu rejae'o? Mava'e tu reka?

Maria ma “Yvotyty re opena va'e po” he'i vy ombovai:

— Senhor, ndee ri apy gui hetekue rerova rire ke emombe'u marã katy pa reroavaague, xee aa araa aguã — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Maria.

Ha'e rã ha'e va'e ojere vy aipoe'i hebraico ayvu py:

— Raboni — he'i, “Xembo'ea” he'ia.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Xejoko eme, mba'eta ndaai teri Xerua py. Ha'e rami 'rãgue py tereo xeryvy kuery pe emombe'u aa taa Xeru ha'e Penderua py, Xeruete ha'e Penderuetea py — he'i.

¹⁸ Ha'e rami rã Maria Madalena oo hemimbo'e kuery pe omombe'u:

— Aexa ma kuri Senhor — he'i. Omombe'u avi Jesus ijayvuague ha'e javi.

Lucas 24.36-40

¹⁹ Ha'e va'e semana ijypya ára ka'aru hemimbo'e kuery ono'õmba peteĩ oo py, ha'e okẽ ojokopa judeu ruvixa kuery gui okyje vy. Ha'e jave Jesus ojexa uka xapy'a ha'e kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ pendere mby'a porã — he'i.

²⁰ Ha'e vyve oexa uka opo ha'e oarukã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery Senhor oexa vy ovy'a okuapy.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Toĩ pendere mby'a porã. Xeru xembouague rami avi xee voi romondouka 'rã — he'i.

²² Ha'e rami ijayvupa vyve ipytuẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Pemovaẽ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ pendejee.

²³ Ha'e gui amongue ojevavyague peperdoa ramo ombogue pyre 'rã oiko. Ha'e rã ndapeperdoai ramo ma ombogue pyre'ỹ 'rã oiko — he'i.

Tomé ndogueroviai ranheague

²⁴ Peteĩ hemimbo'e doze va'e regua Tomé Dídimó hery va'e ma Jesus ojekuaa jave noĩ va'ekue oirũ kuery reve.

²⁵ Ha'e gui ixupe hemimbo'e kuery mboae

— Roexa ma kuri Senhor — he'i okuapy.

Ha'e ramo ombovai:

— Xee ma ipo re karavo kuare ndaexai, ha'e xekuã py ae ndapokoi vy, ha'e gui inharukã re voi apoko e'ỹ re xee ndaroviai 'rã — he'i.*

Guemimbo'e kuery pe teĩgue ju Jesus ojexa ukaague

²⁶ Oito ára rire hemimbo'e kuery ha'ekue py ju onhemboatypa, ha'e Tomé avi oĩ ha'e kuery reve. Ha'e vy ojokopa okẽ. Ha'e gui Jesus ou vy ha'e kuery mbyte hi'aĩ xapy'a. Ha'e vy aipoe'i:

— Toĩ pendere mby'a porã.

²⁷ Ha'e vyve aipoe'i Tomé pe:

— Emoĩ apy nekuã, ha'e exa xepo. Epoko avi xearukã re. Ejerovia e'ỹve eme, aỹ ma erovia ma — he'i.

²⁸ Tomé ombovai:

— Xe-Senhor ha'e Xeruete! — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Ndee xerexa vy rive teve rerovia? Ha'e rã ovy'a ete 'rã xerexa e'ỹ teĩ ojerovia va'e kuery — he'i.*

* 20:25 Mateus 28.17   * 20:29 2 Coríntios 5.7; 1 Pedro 1.8,9

Jajerovia aguã re ijayvuague

³⁰ Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ÿ ipara oiny kova'e kuaxia re.

³¹ Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi.

21

Sete guemimbo'e kuery pe ju Jesus ojexa ukaague

¹ Ha'e va'e rire, teĩgue ju Jesus ojexa uka guemimbo'e kuery pe, Tiberíades yupa py. Ha'e rami py ojexa uka tema.

² Ha'e py ma oĩ Simão Pedro, Tomé Dídimó hery va'e, Galiléia regua Caná pygua Natanael, ha'e Zebedeu ra'y mokoĩve. Oĩve avi mokoĩ hemimbo'e mboae.

³ Ha'e gui Simão Pedro aipoe'i:

— Xee aa ta pira mbo'a vy.

Ha'e ramo amboae kuery ombovai:

— Ore voi roo ta nderupive — he'i okuapy. Ha'e rami vy oje'oipa, kanoã py ikuai pira mbo'aa rupi. Pytũ mbukukue re teĩ neĩ peteĩ'i nombo'ai.

⁴ Ko'ẽ aje'ive'i reve yy rembe re Jesus ojekuaa ho'amy ita ku'i reia py. Ha'e rami teĩ hemimbo'e kuery ndoexa kuaai ha'e ri hi'ãia.

⁵ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Xera'y kuery, pereko pa upe py ja'u va'erã?

— Any — he'i okuapy.

⁶ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

— Pemombo ha'vy pira mbo'aa kanoã yke peĩporu kuaa regua re. Ha'e rami vy 'rãe pembo'a — he'i. Ha'e rami ha'e kuery ojapo vy haxy py omoatã pira mbo'aa, heta ho'a ramo.

⁷ Ha'e rami rã hemimbo'e Jesus oayvuve va'e aipoe'i Pedro pe:

— Senhor rima ra'e — he'i.

Ha'e ramo Simão Pedro ma Senhor-a oendu vy onhemonde pojava onhemboipa rire. Ha'e rami vy oguejy yy py.

⁸ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae ma kanoã py ae ou, pira mbo'aa omoatã heruvy, mba'eta yy rembe gui namombyryi ikuai, cem metros rivyvyia py.

⁹ Yvy'ã re ha'e kuery oẽ vy oexa tapyĩ, ha'e hi'áry piky oexy inony va'e, mbojape guive.

¹⁰ Ha'e gui Jesus ha'e kuery pe

— Peru avi pira peẽ pembo'a va'ekue — he'i.

¹¹ Ha'e ramo Simão Pedro kanoã py oike vy omoatã pira mbo'aa yvy'ã re. Cento e cinqüenta e três pira tuvixakueve anho tynyẽ. Ha'e rami teĩ pira mbo'aa neĩ peteĩ henda py ma ndoxoi.

¹² Ha'e gui Jesus

— Peju jakaru — he'i. Ha'e neĩ peteĩve hemimbo'e kuery noporandui mava'e pa oikoa re, mba'eta Senhor ae oikoa oikuaa vy.

¹³ Ha'e gui Jesus onhemboja vy ojopy mbojape, ha'e omboja'o. Pira voi ha'ekue rami omboja'o.

¹⁴ Kova'e re mboapykuea ma Jesus guemimbo'e kuery pe ojexa uka raka'e, omanoague gui onhemboete rire.

Pedro pe mboapykue oporanduague

¹⁵ Ha'e kuery okarupa ma rire Jesus oporandu Simão Pedro pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Simão João ra'y, ndee nda'u xerayvuve ri amboae kuery gui?

Pedro ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee ma reikuaa roayvua — he'i.
Ha'e ramo aipoe'i:

— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery — he'i.*

¹⁶ Teĩgue ju Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee reikuaa roayvua — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Epena ha'vy xerymba vexa'i kuery re — he'i.

¹⁷ Ha'e gui mboapykuea ma Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ha'e ramo Pedro iporiau, mboapykue ma “Ndee pa xerayvu?” he'i ramo.

Ha'e vy ombovai:

— Tá Senhor, ndee ma opa mba'e reikuaa, ha'e reikuaa avi xee roayvua — he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery.

¹⁸ Anhetê aipoa'e ndevy: Nekunumive jave py ma ndee ae renhemonde ha'e reo va'ekue reoxea katy rei. Ha'e rã ndetuja'i ma rire reupi 'rã ndejyva jovaive, ha'e amboae kuery nemoxã vy ndereraa 'rã ndee reoxeague katy e'ÿ — he'i.

¹⁹ Ha'e rami ijayvu vy oikuaa uka marã rami pa Pedro omano aguã Nhanderuete mboatea rupi.* Ha'e rami ijayvupa rire aipoe'ive ju:

— Eju ke xerakykue — he'i.

²⁰ Ha'e gui Pedro ojere vy oexa hakykue'i hemimbo'e Jesus oayvuve va'e ou oiny ramo. Ha'e va'e ma okaru okuapy jave Jesus yvy'iry oguapy oiny, ha'e ijopy uka nhemiarã mava'e pa oikoa re oporandu va'ekue.

²¹ Ha'e gui Pedro ha'e va'e oexa vy oporandu Jesus pe:

— Ha'vy peva'e?

²² Jesus ombovai:

— Xapy'a rei xee aipota ramo peva'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu ndee ha'e nunga reikuaaxe? Ndee tema eju xerakykue — he'i.

²³ Ha'e va'e rire irmão kuery oikuaa “Ha'e va'e hemimbo'e nomanoi 'rã” he'iague rami. Ha'e rami teĩ Jesus ma “Nomanoi 'rã” nde'i. Ha'e rã “Xapy'a rei xee aipota ramo ha'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu reikuaaxe ha'e nunga?” he'i raka'e.

João omombe'u va'ekue re ijayvuague

²⁴ Ha'e va'e hemimbo'e ae ha'e nunga omombe'u ha'e imboparaare. Ha'e ore kuery roikuaa ha'e omombe'u va'ekue anhetê memea.

²⁵ Heta teri oĩ Jesus ojapo va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi omboparapaa va'e rire xee aikuaa rã neĩ yvy jave re voi noĩmbai 'rãgue kuaxia ombopara pyre.

* 21:15 1 Pedro 5.1-4   * 21:19 2 Pedro 1.13,14

Apóstolo kuery rembiapokue atos 'epy va'e oĩa Apóstolo kuery ojapo va'ekue atos 'epy va'e oĩa

Jesus Cristo omanoague gui onhemboete ju, ha'e yva re oo ta ma jave ijayvu Nhe'ë Ky'a E'ÿ hemimbo'e kuery re oguejy vy omombaraete aguã. Aipoe'i: "Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui vyv apy ha'e javi rupi peve", he'i (1.8b). Quarenta araa py ha'e kuery re Nhe'ë ou. "Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetê memea oikuaa uka aguã" (Marcos 16.20). Kova'e kuaxia py ha'e nunga oĩ. Lucas ombopara va'ekue.

Jesus po'akaa rupi ha'e Nhe'ë Ky'a E'ÿ rupi hemimbo'e kuery omombe'u Jesus Cristo re jajerovia aguã regua ha'e hexa pyrã ojapo. Jerusalém tetã gui omboypy, Judéia ha'e Samaria ha'e javi rupi ju oje'oi, ha'e gui judeu e'ÿ va'e ikuaia rupi. Apóstolo Pedro onhea'ãve raka'e judeu kuery pe ayvu omombe'u aguã, ha'e rã apóstolo Paulo ma judeu e'ÿ va'e kuery pe omombe'u. Ha'e ramia py opa rupi oikuaa uka ayvu Jesus nhandereraa jepea regua. Aÿ peve ha'e va'e ayvu omombe'ua teri peteĩ-teĩ regua ikuaia rupi, Jesus aipoe'iague rami vy. Ko vyv re Jesus ojevvy e'ÿa ja ha'e rami 'rã omombe'ua, pavẽ oendu aguã.

Ijayvu ypyague

¹ Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi,*

² yvate heraa ára peve. Ha'e va'e e'ÿ mbove ma apóstolo kueryrã oiporavo va'ekue pe ojapo uka mba'emo Nhe'ë Ky'a E'ÿ rupi.

³ Mba'eta omano rire ha'e va'e kuery pe ojexa uka ju oikove va'e. Mbovykue rei e'ÿ oikuaa uka anhetê ete oikovea. Quarenta ára re ha'e kuery pe ojexa uka vy ombo'e oikovy mba'emo Nhanderete po'akaa rupi oiko va'erã re.

⁴ Ha'e kuery reve okaru vy aipoe'i avi:

— Jerusalém gui pejepe'a e'ÿ re pearõ ranhe Xeru Onhe'ë ombou aguã re ijayvuague. Ha'e va'e xee amombe'u rã pendu ae ma va'ekue.*

⁵ Mba'eta João ma anhetê yy py nhomongarai va'ekue. Ha'e rã peẽ ma Nhe'ë Ky'a E'ÿ reve 'rã penemongaraia, are vaipa e'ÿ re — he'i.

Yva re Jesus ooague

⁶ Ha'e rami rã ijaty va'e kuery oporandu:

— Senhor, aÿ ma nhi'ã rejapo ta Israel kuery ipo'aka ju aguã rami?

⁷ Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:

— Mba'emo oiko aguã ára araka'e paa ma Xeru opo'akaa rupi ae oa'anga va'ekue. Ha'e rã peẽ kuery ma nda'evei peikuaa aguã.

⁸ Ha'e rami avi pendere Nhe'ë Ky'a E'ÿ oguejy rã penembopo'akaa ae 'rã. Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui vyv apy ha'e javi rupi peve — he'i.

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma rire yvate heraa ha'e kuery oexaa gui. Ha'e gui peteĩ arai ou vy ojao'i ramo ndoexavei.*

* 1:1 Lucas "Jypygua kuaxia" he'ia ma Jesus Cristo reko ombopara va'ekue re ijayvu vy (Lucas 1.1-4), mba'eta ha'e va'e ombopara rire apóstolo kuery ojapo va'ekue ju ombopara, kova'e ae. * 1:4 Lucas 24.36-49 * 1:9 Mateus 28.16-20; Marcos 16.15,19; Lucas 24.50,51

¹⁰ Yva re Jesus oo ma ramo ha'e kuery oma'ẽ teri okuapy jave ha'e kuery vvyry mokoĩ ava hi'ai xapy'a ijao xiimba rei va'e.

¹¹ Ha'e va'e kuery oporandu:

— Avakue Galiléia pygua, mba'e re tu pema'ẽ teri yvate? Mba'eta penembyte gui Jesus yva re oo va'ekue ma ha'ekue rami ae ju 'rã ou, oo rã pexaague rami ae.

Jerusalém tetã py temimbo'e kuery ikuaiague

¹² Ha'e ramo Olival vvyty 'epy va'e gui ma Jerusalém tetã katy ju ojevypa, sábado ára py uguata aguã ha'evea peve.†

¹³ Tetã re ovaẽ ma vy ojeupi jogueravy yvate opy oĩ va'e py. Ha'e py ma nhomboaty: Pedro, João, Tiago, André, Filipe, Tomé, Bartolomeu, Mateus, Alfeu ra'y Tiago, Simão Zelote ha'e Tiago ra'y Judas.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ha'e javi ma peteĩ rami meme ikuai onhembo'ea py. Kunhague avi ikuai. Ha'e kuery reve oĩ avi Jesus xy Maria, tyvy kuery guive.

Apóstolo-rã Matias oiporavoague

¹⁵ Ha'e va'e jave py ma irmão kuery cento e vinte ikuai va'e mbyte py Pedro opu'ã ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁶ — Irmão kuery, ojeupity 'rãe raka'e Davi juru rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omombe'u va'ekue Judas rekorã. Ha'e va'e ma ogueraa raka'e Jesus jopyarã kuery.

¹⁷ Mba'eta ha'e va'e ma ore kuery regua vy kova'e tembiapo ojapo aguã rami oiko avi va'ekue.

¹⁸ (Ha'e gui ha'e va'e ava ma ojevavyague repy re ojoguaa peteĩ vvy. Ha'e py oo ma vy ho'a vy oxoropa, hyekue onheẽmba raka'e.

¹⁹ Ha'e nunga ha'e javi Jerusalém py ikuai va'e oikuaapa. Ha'e rami vy oayvu py ae omboery Aceldama, “Yvy tuguy” he'ia.)*

²⁰ Mba'eta kuaxia Salmo oĩa re ipara oiny: “Hogue topyta tekoa oĩ e'ya. Toĩ eme avave rei ha'e va'e py”, ha'e “Tove amboae tojopy hembiaporã va'ekue” he'iague.*

²¹ Ha'ekue rami vy jajou 'rã peteĩ ava Senhor Jesus oikoa pukukue re nhandereve ikuai va'ekue regua,

²² João nhomongaraia ára guive, ore mbyte gui yvate Jesus heraa-a ára peve. Ha'e va'e regua peteĩ toiko nhandereve onhemboete jevyague mombe'uarã — he'i.*

²³ Ha'e ramo mokoĩ ranhe ojou okuapy: José Barsabás Justo 'epy va'e, ha'e Matias guive.

²⁴ Ha'e rami vy onhembo'e vy aipoe'i okuapy:

— Ndee Senhor ha'e javive py'a re oĩa reikuaa va'e vy eikuaa uka orevy mava'e pa kova'e mokoĩ gui reiporavo ra'e,

²⁵ apóstolo rembiapo ojapo oikovy aguã. Mba'eta Judas ma ha'e rami aguã gui ojepe'a raka'e, ha'e ae oĩ aguã katy oo vy — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e gui ma xorteia oexa vy oikuaa okuapy Matias ri ty ra'ea. Ha'e rami vy omoĩ onze apóstolo ikuai va'e irurã.

2

Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejyague

† 1:12 Judeu kuery gueko rami vy sábado ára uguata aguã ha'evea ma namombyry'i, peteĩ quilômetro rai'i peve anho (Lucas 24.52,53.) * 1:19 Mateus 27.3-10 * 1:20 Salmo 69.25, 109.8 * 1:22 João 15.27

- ¹ Pentecostes ára ojeupity jave ha'ekue py ae ono'õmba okuapy.
² Ha'e gui yva gui ou nhendu xapy'a vvytu atã ramigua. Opy jave re oguapy okuapy rupi onhendu.
³ Ha'e kuerya rupi tata rendy vuku ramigua ojekuaa avi, apekũ ramigua merami. Ha'e vy peteĩ-teĩ áry oĩ.
⁴ Ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo ijayvu okuapy ayvu mboae py, Nhe'ẽ ombo'ea rami meme.

Amboae ayvu py omboayvuaque

- ⁵ Jerusalém py ikuai avi judeu regua avakue Nhanderuete pegua, yva guýry ha'e javi gui ou va'ekue.
⁶ Ha'e kuery ma hemimbo'e kuery ha'e rami ijayvu rã oendu vy heta ijatypa. Ndoikuaai rei okuapy, mba'eta ijayvu rã oendu okuapy peteĩ-teĩ oayvu ae py.
⁷ Onhemondyipa ha'e ndoikuaai rei vy aipoe'i okuapy:
 — Ne'endu, Galiléia pygua meme e'ỹ ri nda'u peva'e kuery ijayvu okuapy va'e?
⁸ Mba'exa vy tu ijayvu rã peteĩ-teĩ nhandeayvu ae py nhaendu?
⁹ Mba'eta Pártia guigua nhandekuai, Média guigua, Elão, Mesopotâmia, Judéia ha'e Capadócia guigua, Ponto ha'e Ásia guigua,
¹⁰ Frígia, Panfília, Egito, Líbia, Cirene katy'i ha'e Roma guigua guive apy nhandekuai,
¹¹ judeu ha'e judeu reko rami nhandekuai va'e, Creta ha'e Arábia guigua kuery. Ha'e rami teĩ mba'exa vy tu nhandeayvu ae py nhaendu ha'e kuery ijayvu rã Nhanderuete mba'emo porã ojapoa re? — he'i okuapy.

¹² Ha'e javive ndoikuaai rei ha'e onhemondyipa vy oporandu okuapy joupeupe:

— Mba'erã nda'u po rami ijayvu? — he'i okuapy.

¹³ Ha'e rã amboae kuery ma ojoi rei vy

— Oka'upa rima ra'e — he'i okuapy.

Pedro ijayvuaque

¹⁴ Ha'e ramo Pedro opu'ã ho'amy apóstolo kuery mboae onze va'e reve. Ijayvu atã vy aipoe'i:

— Avakue judeu regua ha'e Jerusalém py pendekuai va'e ha'e javive, pejapyxaka xeayvua re peikuaa porã aguã.

¹⁵ Kova'e avakue ma ndoka'ui pexa'ãa rami e'ỹ, mba'eta kuaray yvatepa ramo'i.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oiko va'e ma profeta Joel pe aipoe'i ukaague rami:

¹⁷ “Senhor aipoe'i: ‘Opaá ára py po rami 'rã oiko. Avakue ha'e javi re ambou 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rã xegui. Ipyaukueve oexa 'rã hexa pyrã, kakuaakueve voi oexa ra'u 'rã.

¹⁸ Ha'e va'e ára Xenhe'ẽ ambou 'rã xerembiguai avakue ha'e kunhague re. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo omombe'u 'rã Nhe'ẽ rupi.

¹⁹ Yva re aexa uka 'rã nhomondyipaará, vvy re voi hexa pyrã aexa uka 'rã tuguy, tata ha'e hataxĩ.

²⁰ Ha'e ramo kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi tuguy rami 'rã opyta, Senhor ára yvate ete ha'e hexakãmba va'e ovaẽ e'ỹ mbove.

²¹ Ha'e po rami 'rã oiko: Ha'e javive Senhor rery ojapukai va'e oo jepe 'rã', he'iague.”*

²² — Avakue Israel regua, pejapyxaka xeayvua re. Penerenonde rupi Nhanderuete oikuaa uka va'ekue Nazaré pygua Jesus po'akaa. Ha'e ramo opo'akaa

* 2:21 Joel 2.28-32

rupi ojapo oikovy penemondiyarã ha'e hexa pyrã. Ipo rupi Nhanderuete ojapo raka'e penembyte rupi. Peẽ kuery voi peikuaa.

²³ Ha'e gui Jesus ma Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy ojopy uka, onhem-bopy'a voiague rami vy ae. Ha'e ramo peẽ kuery pejuka. Ha'e vy kuruxu re pemoĩ uka heko vai va'e kuery pe.

²⁴ Ha'e gui Nhanderuete ma manoa po'akaa ombovaipa vy omboete ju, mba'eta hexe ma manoa nda'ipo'akai 'rãe.

²⁵ Mba'eta hekorã re ae Davi ijayvu raka'e: “Xerenonde aexa riae Senhor aiporu kuaa regua re oĩ rã, xereity uka e'ỹ aguã.

²⁶ Ha'e rami rã xepy'a py avy'a vaipa, xeyvvy py roguerovy'a guive. Xero'o eteve voi ojerovaa rupi 'rã opytu'u.

²⁷ Mba'eta nderejai 'rã xenhe'ẽ omano aguã py, xerete voi nerembovaipa ukai 'rã, neremimbo'e iky'a e'ỹ va'e aiko rã.

²⁸ Ha'e rami 'rãgue py xevy pe reikuaa uka tape tekove katy oo va'e, nerenonde xembovy'a 'rã guive opa mba'e py”, he'i va'ekue.*

²⁹ — Ke'y ha'e xeryvy kuery, tamombe'u porãve nhaneramoĩ Davi rekokue. Ha'e va'e ma omano raka'e, onhono porãa guive. Onhono porãague ma aỹ peve oĩ nhanembyte.

³⁰ Ha'e rami avi profeta oiko, oikuaa guive Nhanderuete oura voiague, hekovia peteĩ hamymino huvixaverã oĩ aguã re.

³¹ Ha'e nunga oikuaa vy ae ijayvu raka'e Cristo onhemboete jevy 'rãa re, omanoa py ndoejai, neĩ hetekue ombovaipa uka e'ỹ aguã re.

³² Ha'e rami vy Nhanderuete omboete ju Jesus. Ha'e nungakue mombe'ua ma ore kuery ha'e javive orekuai.

³³ Ha'e gui Nhanderuete oiporu kuaa regua re omboyvateve ma ramo Nguu gui ojopy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou 'rã va'ekue. Ha'e va'e ae ombou kuri pexa ha'e pendu va'e.

³⁴ Mba'eta Davi ma yva re ndooi va'eri ha'e ae aipoe'i: “Senhor ma aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy aiporu kuaa regua re,

³⁵ nderovaigua kuery ndepy guýry guarã amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue.”*

³⁶ Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery ha'e javi, peikuaa porã pota pova'e re: Jesus kuruxu re pemoĩ va'ekue ae ma Nhanderuete oikuaa uka Senhor ha'e Cristo oikoa — he'i.

Três mil onhemongarai ukaague

³⁷ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy opy'a re oendu okuapy ojeayvua. Ha'e vy oporandu Pedro ha'e apóstolo kuery mboae pe:

— Ke'y kuery, mba'e tu rojapo ta?

³⁸ Pedro ombovai:

— Pejeko rerova, ha'e peteĩ-teĩ penhemongarai uka Jesus Cristo rery rupi, pejevavyague omboguepa aguã. Ha'e rami vy pendeivy voi ome'ẽa 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ.

³⁹ Mba'eta peẽ kuery pe voi ijayvu ombou aguã re, penda'y ha'e pendajy kuery pe, ha'e mombyry teri ikuai va'e Senhor Nhanderuete oenoĩ va'erã ha'e javive pe guive — he'i.

⁴⁰ Opa marãgua ayvu py omongetave ju. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejereraa jepe uka kova'e kuery heko vai va'e mbyte gui — he'i.

⁴¹ Ha'e gui onhe'ẽ rendu va'e kuery onhemongarai uka. Ha'e rami vy ha'e va'e ára hetave três mil rai'i.

Ojeko me'ẽ va'ekue ikuai re ijayvuague

* 2:28 Salmo 16.8-11   * 2:35 Salmo 110.1

42 Ha'e kuery ikuai tema apóstolo kuery ombo'ea rami peteĩ'i rami meme, mbojape oipe'ã-pe'ã'ia rupi, ha'e onhembo'ea py.

43 Peteĩ-teĩ oendu ojererokyjea. Ha'e rã apóstolo kuery ma opo py heta ojapo nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

44 Ha'e javive oguerovia va'e joupive ikuai, ha'e opa mba'e oguereko va'e joupe guarã meme.*

45 Ha'e rami vy ovyv ha'e mba'emo oguereko va'ekue ovende vy hepykue omboja'o-ja'o amongue oikotevẽa rami.

46 Ko'ẽ nhavõ peteĩ rami ikuai templo py, ha'e ngoo rupi mbojape ho'u okuapy. Ovy'a reve okaru peteĩ rami ipy'a reve.

47 Nhanderuede pe oporaieia rupi tema ikuai. Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã, ha'e ko'ẽ nhavõ Senhor omboetave heravy oo jepe va'e.

3

Peteĩ uguata e'ỹ va'ekue omopu'ã jevyague

1 Kuaray ojero'a jave Pedro ha'e João templo katy oo onhembo'e vy.

2 Ha'e jave py ma heraa avi peteĩ ava itui'i guive ndoguatai va'e. Ha'e va'e ma ko'ẽ nhavõ omoĩa 'rã templo rokẽ Iporã 'epy va'e py, oike va'e kuery pe mba'emo re ojerure aguã.

3 Pedro ha'e João templo py oike jogueravy rã ava va'e oexa vy ha'e kuery pe voi ojerure mba'emo ome'ẽ aguã.

4 Ha'e gui hexe Pedro ha'e João oma'ẽ porã ranhe. Ha'e vy

— Ema'ẽ orere — he'i.

5 Ha'e ramo ha'e kuery re oma'ẽ oiny mba'emo ojopy aguã oarõ vy.

6 Ha'e gui Pedro aipoe'i:

— Xee ma prata neĩ ouro ndarekoi. Ha'e rã areko va'e ma ame'ẽ 'rã. Ha'e rami vy Jesus Cristo Nazaré pygua va'e rery rupi aipoa'e: Eguata — he'i.*

7 Ha'e rami vy ipo oiporu kuaa regua re ojopy vy omopu'ã. Ha'e ramove ipy ha'e ipy nhu'ã imbaraetepa.

8 Opo reve opu'ã vy templo py oike ha'e kuery reve. Opo-opo oikovy Nhanderuede pe oporaiei reve.

9 Ava va'e uguata ha'e Nhanderuede pe oporaie rã pavẽ rei oexa okuapy vy

10 oikuaapa ha'e ae ri ty ra'e mba'emo re ojerurea rupi templo rokẽ Iporã 'epy va'e py uguapy va'ety. Ha'e rami vy onhemondyipa, okyje guive ha'e nunga ri ty ra'e oiko rã.

Templo ropy Pedro ijayvague

11 Pedro ha'e João reve tema ava va'e onhemoirũ rã heta va'e kuery ha'e javi oexa vy onhemondyipa reve onhamba jogueruvy ha'e kuerya katy, Salomão rogy puku 'epy va'e py.*

12 Heta va'e kuery ou rã Pedro oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Israel kuery, mba'e re tu penhemondyipa ri kova'e nunga gui? Mba'e re tu orere anho ri pema'ẽ? Pexa'ã teve ore ae po'akaa py, e'ỹ vy orereko porã py romboguata jevyague?

13 Mba'eta Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete, nhaneramoĩ kuery Ruete ae ojapo, guembiguai Jesus po'akaa oikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma pejopy uka nhemi, ha'e huvixa Pilatos opoi ta ramo henonde pendeayvu va'ekue ndapeipotaia rupi.

* 2:44 Atos 4.32-35

* 3:6 João 14.13,14

* 3:11 Salomão rogy puku 'epy va'e ma templo roka py

¹⁴ Iky'a e'y va'e, Heko porã ete va'e peẽ kuery ndapeipotai vy hekovia pejerure jojuka rive va'ety opoi aguã.

¹⁵ Ha'e rami py pejuka uka Tekove me'ëa. Ha'e rã Nhanderuete ma omboete ju omanoague gui. Ore kuery ma ha'e nungakue mombe'ua orekuai.

¹⁶ Jesus rery re ore rojerovia ramo guery rupi ae omombaraete kova'e ava, aỹ pexa vy peikuaa va'e. Tá, Jesus re rojerovia ramo ae omonguera porã ju peẽ kuery ha'e javive renonde.

¹⁷ — Ha'e gui aỹ ke'y ha'e xeryvy kuery, xee aikuaa peikuaa e'y vy pejuka ukaague, penduvixa kuery reve.

¹⁸ Ha'e rami avi Nhanderuete ae ojapo Cristo oiko axy aguã rami, profeta kuery pe omombe'u uka va'ekue ha'e javi ojeupity aguã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi penhemboaxy ha'e pejeko rerova ke pejevavyague om-boguepa aguã,*

²⁰ Senhor gui ou aguã javy'a aguã ára, ha'e pendereraa jepearã omoĩ va'ekue Cristo ombou jevy aguã. Ha'e va'e ma Jesus ae.

²¹ Mba'eta yva re opyta ranhe 'rã mba'emo ombopyaupa aguã ára ovaẽ e'ya ja. Ha'e va'e ára ma yma ma voi Nhanderuete omombe'u uka profeta kuery icy'a e'y va'e pe.

²² Mba'eta anhetẽ ae Moisés aipoe'i: “Senhor Nhanderuete ma pendyvy kuery regua va'e ae omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã. Ha'e va'e ayvu re anho pejapyxaka 'rã opa mba'e omombe'u rã.

²³ Ha'e rã ha'e va'e profeta ayvu re ndojapyxakai va'e ma oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui”, he'i va'ekue.*

²⁴ Ha'e gui Samuel oiko guive profeta ikuai va'e ha'e javi omombe'u ma voi kova'e ára guarã.

²⁵ Peẽ ma profeta ramymino kuery pendekuai, ha'e nhaneramoĩ kuery pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ma pendeivy pegua voi, mba'eta Abraão pe “Neramymino kuery re vy yvy regua ha'e javi ikuai porã 'rã”, he'iague rami.*

²⁶ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Guembiguai omboete ju vy pendeivy pe ranhe ombou, peteĩ-teĩ pendeko vaia gui pendepe'a vy penemoingo porã aguã.

4

Pedro ha'e João nhuã py omboty aague

¹ Heta va'e kuery pe apóstolo kuery ijayvu teri reve ou sacerdote kuery, templo rarõa ruvixa ha'e saduceu kuery.

² Ha'e va'e kuery ma ndojou porã heta va'e kuery ombo'ea, mba'eta omombe'u Jesus re vy omano va'ekue onhemboete jevy 'rãa.

³ Ha'e rami vy ka'aru ma ramo ojopy vy nhuã py omboty ko'ẽ jevy oikuaa pota aguã.

⁴ Ha'e rã ijayvua oendu va'e kuery ma heta oguerovia. Avakue oguerovia va'e ma cinco mil rai'i ikuai.

Pedro ha'e João omboayvu okuapyague

⁵ Ko'ẽ jevy Jerusalém tetã py huvixa kuery nhomboaty okuapy nhomongeta va'ety kuery reve, lei re nhombo'e va'ety kuery,

⁶ sacerdote yvateve va'e Anás, Caifás, João, Alexandre ha'e gui sacerdote yvateve va'e ro pygua kuery ha'e javi reve.

⁷ Ha'e gui ojea py apóstolo kuery ogueru ruka vy oporandu ha'e kuery pe:

* 3:19 Lucas 24.46,47

* 3:23 Deuteronomio 18.15,18-19

* 3:25 Gênesis 22.18, 26.4

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu, ha'e mava'e rery rupi pejapo guĩ nunga?

⁸ Ha'e ramo Pedro re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo aipoe'i:*

— Oreruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery,

⁹ aỹ ma oremboayvu peteĩ ava imba'eaxy va'e pe mba'emo porã oiko va'ekue re, ha'e marã rami vy pa okueraague re.

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy pova'e re, peẽ ha'e Israel kuery ha'e javi reve: Nazaré pygua Jesus Cristo kuruxu re pemoĩ uka va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete omboete ju va'ekue rery rupi ae kova'e ava okuera reve hi'aĩ penerenonde.

¹¹ Jesus ae ita peẽ oo apoa kuery ndapeipotai va'ekue ri ita omboeteve pyrã rami opyta.*

¹² Mba'eta jipoi nhandereraa jeparã mboae, mba'eta yva guýry nda'ipoi amboa tery nhandevy pe ome'ẽ mbyre, ha'e va'e rupi jaa jepe agua — he'i.

¹³ Ha'e rami rã Pedro ha'e João ipy'a guaxua oexa vy onhemondyipa okuapy, mba'eta kuaxia para oexa kuaa va'e e'ỹ, imbo'e pyre'ỹ ikuaia oikuaa vy. Ha'e rami vy oikuaa Jesus reve ikuai va'ekuea.

¹⁴ Ha'e kuery mbyte py ava omonguera pyre oĩ avi rã oexa vy nda'ijayvu kuaavei ha'e kuery rovai.

¹⁵ Ha'e gui ma omboayvuague gui omoẽmba vy jomeme ju ijayvu vy

¹⁶ aipoe'i:

— Mba'e tu jajapo 'rã peva'e avakue re? Mba'eta anhetẽ ae Jerusalém pygua kuery oikuaapa ha'e kuery mba'emo porã ete ojapoague. Ha'e nunga rupi “Any” ja'e agua nda'evei.

¹⁷ Ha'e rami avi heta va'e kuery pe ha'e kuery omombe'u ve'ỹ agua nhamongyje 'rã. “Ha'e va'e rery rupi pendeayvube eme avave rei pe”, ja'e 'rã — he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy oenoĩ jevy vy ijayvu ha'e kuery pe Jesus rery rupi nda'ijayvubei neĩ nanhombo'evei agua.

¹⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e João ombovai:

— Peikuaa pota ke Nhanderuete renonde: Ha'eve ri nda'u peẽ kuery, tyrã pa Nhanderuete ronhe'ẽ rendu agua?

²⁰ Mba'eta ore ma ndorojepe'ai 'rã mba'emo roexa ha'e roendu va'ekue re oreayvua gui — he'i.

²¹ Ha'e rami rã omongyjeve rire opoipa, mba'e nunga re pa ombopaga agua oikuaa e'ỹ vy, heta va'e kuery gui okyje guive. Mba'eta pavẽ rei ma mba'emo porã oikoague re ima'endu'a vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete,

²² mba'eta Nhanderuete opo'akaa py omonguera va'ekue ma quarenta ma'etỹ raxa oguereko.

Igreja kuery onhembo'e okuapyague

²³ Pedro ha'e João opoia ma ramo ojou irmão kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ijayvuague ha'e javi.

²⁴ Omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ha'e javive ojapukai okuapy Nhanderuete pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee Senhor Ndepo'akapa va'e ma yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e apoare reiko.*

²⁵ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi aipo'ere uka va'ekue nerembiguai oreramoĩ Davi pe: “Mba'e re nda'u judeu e'ỹ va'e kuery ipoxypa, ha'e heta va'e kuery voi mba'emo ovare'ỹ va'e ojapo agua onhembo'ya okuapy?”

* 4:8 Lucas 21.12-15 * 4:11 Salmo 118.22 * 4:24 Êxodo 20.11

²⁶ Mba'eta yvy regua huvixave kuery opu'ã, huvixa kuery peteĩ rami nhomboaty okuapy Senhor ha'e huvixaverã omoĩ va'ekue rovai", 're uka va'ekue.*

²⁷ Mba'eta anhetê ae kova'e tetã py nhomboaty okuapy Nerembiguai iky'a e'ỹ va'e Jesus nhandereraa jepearã remoĩ va'ekue rovai. Herodes ha'e Pôncio Pilatos, judeu e'ỹ va'e ha'e oreretarã Israel kuery reve nhomboaty raka'e

²⁸ ojapo aguã ndepo'akaa rupi ndee ae renhembopy'a ma voiague ha'e javi.

²⁹ Aỹ ma Senhor, eikuaa pota oremongyje okuapya re, ha'e ore nerembiguai kuery orembopy'a guaxu ndeayvu romombe'u aguã.

³⁰ Ha'e ramia ja ndepo'akaa rupi enhomonguera. Nerembiguai iky'a e'ỹ va'e Jesus rery rupi ejapo hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã — he'i okuapy.

³¹ Ha'e kuery onhembo'epa ramove oo ono'õ okuapya oryryipa. Ha'e javive re Nhe'ê Ky'a E'ỹ anho oĩ. Ha'e ramo okyjea py e'ỹ omombe'u Nhanderujete ayvu.*

Igreja kuery reko re ijayvuague

³² Ojerovia va'e kuery ma peteĩ rami meme ipy'a ha'e inhe'ê. Avave rei “Xevy anho” nde'i neĩ peteĩve oguereko va'e regua pe ma voi. Mba'emo oguereko va'e ma joupe-uje omboja'o va'erã meme oguereko.

³³ Apóstolo kuery ma ipo'akapa reve omombe'u Senhor Jesus onhemboete jevyague, ha'e pavẽ re oĩ omboaxya.

³⁴ Mba'eta ha'e kuery mbyte neĩ peteĩve iporiau'i va'e ndoikoi, mba'eta yvy, e'ỹ vy oo oguereko va'e ovendepa vy ogueru 'rã hepykue,

³⁵ ha'e apóstolo kuery py yvýry omoĩ. Ha'e ramo peteĩ-teĩ pe omboja'o-ja'o 'rã mba'emo oikotevẽa rami.*

Barnabé mba'emo ome'êague

³⁶ Peteĩ levita Chipre guigua José hery va'e avi ojapo, apóstolo kuery omboery va'ekue Barnabé, “Nhombopy'a guaxua” 'ea.

³⁷ Ha'e va'e ma ovyvy oguereko va'ekue ovende, ha'e hepykue ogueru vy omoĩ apóstolo kuery py yvýry.

5

Ananias ha'e Safira reko re ijayvuague

¹ Oiko avi peteĩ ava Ananias hery va'e. Gua'yxy Safira reve ovende avi ovyvy,

² va'eri gua'yxy reve jogueroayvua rami vy ojeupe guarã ae omboja'o hepykue. Hembyrekue rive ogueraa vy omoĩ apóstolo kuery py yvýry.

³ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

— Ananias, mba'e re tu ndepy'a remonhemonde uka Satanás pe, Nhe'ê Ky'a E'ỹ pe ndeapu aguã, ndeyvy repykue regua ndejeupe guarã ae remoĩ porã vy?

⁴ Ndeyvy revende e'ỹ mbove nemba'e'ỹ ri ty'y itui? Ha'e revende rire voi hepykue ndepo py e'ỹ ri ty'y oĩ? Mba'e re tu guĩ rami rejapo aguã ri oĩ ndepy'a re? Avakue pe'ỹ ndeapu, ha'e rã Nhanderujete pe — he'i.*

⁵ Ha'e rami ijayvu rã Ananias oendu vyve ho'a, omano. Ha'e ramo pavẽ oendu vy onhemondyipa.

⁶ Ha'e gui kunumigue ikuai va'e ovaẽ vy onhovãmba hetekue, ha'e onhono porã aguã py ogueraa.

⁷ Ha'e gui três hora ma oaxa rire Ananias ra'yxy ju ovaẽ mba'e pa oikoague ndoikuaai vy.

⁸ Ha'e ramo ixupe ju Pedro oporandu:

* 4:26 Salmo 2.1-2

* 4:31 Mateus 18.19,20

* 4:35 Atos 2.42-47

* 5:4 Gálatas 6.7

— Emombe'u xevy: Kova'e'i re ae ma nhi'ã pevende ra'e pendeyvy?

Kunha va'e ombovai:

— Tá, evoko va'e'i re ae ri — he'i.

⁹ Pedro aipoe'i:

— Mba'e re tu penhembopy'a ri Senhor Nhe'ẽ peko a'ã aguã? Aipo, okẽ py onhendu neme nhono porãare kuery pyambu. Ha'e ndee voi ndereraa avi 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramove kunha va'e ho'a Pedro py rupi, ha'e vy omano. Kunumigue oike vy omano ma oupy rã ojou. Ha'e rami vy ogueraa vy ime yvýry onhono porã.

¹¹ Ha'e rami rã igreja ikuai va'e oendu okyjea, oiko va'ekue renduare kuery ha'e javive guive.

Apóstolo kuery opa mba'e porã ojapoague

¹² Apóstolo kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã heta ojapo ukaa heta va'e kuery mbyte rupi.* Ijatypa jepi 'rã Salomão roguy puku 'epy va'e py.

¹³ Ha'e rã amboae kuery ma peteive na'irũxei ha'e kuery re. Ha'e rami avi heta va'e kuery ojou porã.

¹⁴ Ha'e rami vy avakue ha'e kunhague ma heta-etave tema oje'oivy Senhor re ojerovia va'e.

¹⁵ Ha'e ramo tape rupi imba'eaxy va'e heraa vy onhonoa inony hupa reve ha'e ajukue áry, Pedro oaxa ramo hi'ã ri jepe ojao'i aguã.

¹⁶ Jerusalém katy'i tetã ikuai va'e gui heta ou avi. Imba'eaxy ha'e nhe'ẽ vai gui oiko axy va'e herua ramo omonguerapaa.

Apóstolo kuery nhuã py ombo'aa ague

¹⁷ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery saduceu regua ha'e javive nda'ija'ei vy opu'ã okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy apóstolo kuery ojopy vy omboty nhuã py.

¹⁹ Ha'e rami teĩ pyávy peteĩ anjo Senhor-a guigua oipe'a nhuã rokẽ. Ha'e vy oka katy ogueraa vy aipoe'i:

²⁰ — Tapeo, templo py ju pene'aĩ, ha'e heta va'e kuery pe pemombe'u tekove regua ayvu ha'e javi — he'i.

²¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ko'ẽmba'i ramove templo py oike vy nhombo'e.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery ma nhomboayvuaty py oupa vy omboatypa avi Israel ruvixa kuery ha'e javi. Ha'e vy omondouka nhuã gui apóstolo kuery ogueru aguã.

²² Ha'e rã xondaro kuery nhuã py oo vy ndojoui. Ha'e rami vy ojevuy ju vy omombe'u.

²³ Ha'e vy aipoe'i:

— Roexa rã nhuã onhemboty porã oiny, ha'e okẽ py ma nhuã rarõa kuery ikuai. Ha'e rami teĩ roipe'a vy peteive ndorojoui opy — he'i okuapy.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rã templo rarõa ruvixa ha'e sacerdote yvatekueve va'e oendu vy ndoikuaai rei okuapy mba'e pa apóstolo kuery re oikoague, neĩ mba'e pa oiko 'rãa voi ndoikuaai.

²⁵ Ha'e rami jave ete'i amongue ovaẽ vy omombe'u ha'e kuery pe:

— Nhuã py avakue pemboty va'ekue tu templo py rima ombo'e okuapy heta va'e kuery — he'i.

²⁶ Ha'e ramo templo rarõa kuery ruvixa ixondaro kuery reve oo vy ogueru porã'i, mba'eta okyje heta va'e kuery ita py ojapipa gui.

* 5:12 Marcos 16.17-20

²⁷ Omboayvu aguã ogueru ma ramo sacerdote yvateve va'e oporandu ha'e kuery pe.

²⁸ Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e gui aiporo'e va'ekue napenhombo'evei aguã ha'e va'e rery rupi. Ha'e ramive ma pejapo Jerusalém ha'e javi rupi penhomb'o'ea oikuaapaa aguã rami. Ore re pemoixe avi ha'e va'e ava ruguy omoëague re ropaga aguã — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e apóstolo kuery Ruete mboae ombovai:

— Avakue ronhe'ẽ rendu 'rãgue py ha'eveve Nhanderuete ronhe'ẽ rendu.

³⁰ Mba'eta nhaneramoĩ kuery Ruete omboete ju Jesus, peẽ kuery yvyra re pemoĩ uka vy pejuka va'ekue.

³¹ Ha'e rã Nhanderuete ma opo'akaa oexa uka vy omboyvate Huvixave ha'e Jogueraa jepearã, Israel kuery onhemboaxya oendu nho ramo ojejavyague omboguepa aguã.

³² Ha'e gui ore kuery ma ha'e nungakue kuaa ukaarã orekuai, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ voi, mba'eta Nhanderuete ombou onhe'ẽ rendu va'e kuery pe.

Gamaliel ijayvuague

³³ Ha'e rami apóstolo kuery ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxypave okuapy, ojukaxe guive.

³⁴ Ha'e rami teĩ nhomongeta va'ety kuery mbyte peteĩ fariseu opu'ã Gamaliel hery va'e, lei re nhombo'e va'ety, ha'e heta va'e kuery ha'e javi omboeteve va'e. * Ha'e va'e ma opu'ã vy apóstolo kuery omoẽ uka ranhe xapy'a'i.

³⁵ Ha'e vy oirũ kuery pe aipoe'i:

— Israel kuery regua, peikuaa pota ranhe, peva'e avakue pembopaga rive e'ỹ aguã.

³⁶ Mba'eta ymave opu'ã raka'e Teudas. Ha'e va'e ma onhemboyvate rei ramo hexeve quatrocentos avakue rãnda'u onhemoirũ. Ha'e gui ma ojukaa rive hexe ojapyxaka va'ekue-'ekue oaĩmba, mba'eve rei ojapo e'ỹ re.

³⁷ Ha'e va'e rive tery ombopara ukaa jave py Galiléia pygua Judas ju opu'ã vy heta ete ogueraa ngupive. Ha'e va'e voi omano, ha'e rã onhe'ẽ rendu va'ekue oaĩmba rive.

³⁸ Aỹ ma aipoa'e kova'e avakue re pejapo vai ve'ỹ aguã, tove ta'ikuai. Mba'eta ha'e kuery ayvu ha'e hembiaipo ma avakue guigua ri vy opa rive 'rã.

³⁹ Ha'e rã Nhanderuete guigua ri ramo napembovaipa kuaai 'rã, Nhanderuete rovaigua pendekuai e'ỹ aguã — he'i. Ha'e rami ijayvua rã pavẽ rei ojou porã.

⁴⁰ Ha'e gui ma apóstolo kuery oenoĩ ju vy oinupãmba. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ijayvu ve'ỹ aguã Jesus rery rupi. Ha'e gui oipoipa ju.

⁴¹ Ha'e rã ha'e kuery omboayvuague gui ojepe'a vy ovy'a jogueravy, Jesus rery káuxa ikuai axy aguã oiporavo rive.

⁴² Ha'e gui ko'ẽ nhavõ templo py, ha'e oo ha'e javi rupi ndojepe'ai Jesus ae Cristo oikoa re nhombo'ea gui.*

6

Nhopytyvõarã kuery omoĩa ague

¹ Ha'e va'e jave temimbo'e kuery heta-etave oje'oivy ramo grego kuery regua ijayvu rei okuapy hebreu regua re, mba'eta ko'ẽ nhavõ tembi'u omboja'oa py grego kuery regua imeve'ỹ va'e kuery re hexarai ra'e.

² Ha'e ramo apóstolo kuery doze va'e omboatypa temimbo'e kuery ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i:

* 5:34 Atos 22.3 * 5:42 Mateus 5.10-12; 1 Pedro 4.16,19

— Nda'evei Nhanderuete ayvu romombe'ua gui ore kuery rojpe'a aguã tembi'u romboja'oa rupi roiko aguã.

³ Ha'e nunga rupi irmão kuery, peiporavo peẽ kuery regua sete avakue heko porã va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa, ha'e hi'arandu va'e. Ha'e va'e kuery ma romoĩ rã ha'e nunga rupi omba'eapo va'erã.*

⁴ Ha'e rã ore kuery ma ronhembo'ea ha'e ayvu romombe'ua rupi anho rã orekuai — he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami ijayvu rã pavẽ oendu vy ojou porã. Ha'e rami vy jypy ojou Estêvão, peteĩ ava ojerovia ete ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa va'e, ha'e gui ma Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas ha'e Nicolau. Ha'e va'e ma Antioquia guigua judeu kuery reko rami oiko va'e.

⁶ Ha'e va'e kuery ma apóstolo kuery renonde ogueru ramo onhembo'e reve ha'e kuery áry omoĩ okuapy opo.

⁷ Ha'e gui ma Nhanderuete ayvu oendupaave. Jerusalém tetã py temimbo'e kuery heta-etave ma oje'oivy. Sacerdote kuery voi heta ikuai ojeroviaa rupi.

Estêvão omboayvua aque

⁸ Ha'e gui Estêvão ma Nhanderuete omboaxya ha'e ipo'akaa rupi oiko vy heta va'e kuery mbyte rupi ojapo oikovy nhomondyipaara ha'e hexa pyrã.

⁹ Ha'e ramo hexe opu'ã okuapy judeu kuery va'e regua escravo ve'ỹ onhembo'eaty pygua, Cirene, Alexandria, Cilícia ha'e Ásia guigua. Ha'e va'e kuery ma Estêvão reve ijayvu ete okuapy.

¹⁰ Va'eri hexe nda'ipo'akai, Nhe'ẽ guigua 'arandua rupi ijayvu ramo.*

¹¹ Ha'e rami vy opaga amongue avakue aipoe'i aguã: “Roendu peva'e ava ijayvu vaikue rã Moisés ha'e Nhanderuete rovai”, he'i aguã.

¹² Ha'e rami py omopu'ãmba rei heta va'e kuery, nhomongeta va'ety ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery guive. Ha'e rami vy oje'oi vy ojopy, nhomongeta va'ety kuerya py ogueraa.

¹³ Ha'e py ma ogueru avi hekokue ramigua mombe'uarã. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Peva'e ava ma ijayvu vai riae oikovy templo iky'a e'ỹ va'e ha'e lei re.

¹⁴ Mba'eta roendu aipoe'i rã Nazaré pygua Jesus templo omomba rãa rami, ha'e nhanderekorã Moisés ojea va'ekue oguerova rãa rami guive — he'i.

¹⁵ Ha'e javive omboayvua py uguapy va'e ma Estêvão re anho oma'ẽ okuapy. Oma'ẽ okuapy rã anjo rami hova.

7

Estêvão ijayvuague

¹ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oporandu vy aipoe'i:

— Ha'e rami ae teve?

² Estêvão ombovai:

— Ke'y kuery ha'e xeru kuery, pendu ke. Nhaneramoĩ Abraão ma Mesopotâmia vyv re teri oiko jave, Harã py oiko e'ỹ mbove ixupe Nhanderuete hexakãmba va'e ojexa uka raka'e.

³ Ha'e vy aipoe'i ixupe: “Ejepe'a ndeyvy neretarã kuerya gui, ha'e tereo vyv aexa uka aguã katy”, he'i va'ekue.*

⁴ Ha'e ramo caldeu kuery vyv gui oo Harã py ju oiko aguã. Tuu omano ma rire apy ju Nhanderuete ombou vyv aỹ peẽ pendekuaia py.

* 6:3 1 Timóteo 3.8-10

* 6:10 Lucas 21.14,15

* 7:3 Gênesis 12.1

⁵ Ha'e rami avi apy voi ixupe guarã nome'êi neĩ peteĩgue'i opy oguerova aguã voi, teĩ ijayvu vvy ome'ẽ aguã, ha'e hamymino kuery pe voi. Ha'e jave ma ndata'yi teri.

⁶ Ha'e gui Nhanderuede ijayvu hamymino kuery oyvy re'ỹ, vvy mboae re ikuai 'rãa re. Ha'e py ma escravo kuery 'rã ikuai, quatrocentos ma'etỹ re 'rã ikuai axy.

⁷ Ha'e gui Nhanderuede aipoe'ive ju: “Xee ma ambopaga 'rã escravo penemoin-goare kuery. Ha'e va'e rire ha'e gui pexẽ 'rã kova'e vvy re ju xerembiguaĩ pendekuai aguã”, he'i va'ekue.*

⁸ — Ha'e gui ma ipire omboi uka vy hexeve ojapo guexeve guarã. Ha'e rami vy Isaque itui rire oito araa py Abraão omboi ipire. Isaque gui oiko Jacó, ha'e gui ha'e va'e gui nhaneramoĩ kuery doze ikuai va'ekue oiko.

⁹ Ha'e gui José re nhaneramoĩ kuery nda'ija'ei vy ovende raka'e Egito vvy katy heraarã pe. Ha'e rami teĩ Nhanderuede ma hexeve oiko vy

¹⁰ ogueraa jepe opa mba'e vai oiko va'e gui. Omboaxya rupi omo'arandu Egito pygua huvixave Faraó renonde. Ha'e ramo Faraó omoĩ ha'e pygua kuery re opena aguã, ha'e hoo pygua ha'e javi re guive.

¹¹ Ha'e gui ma karuai oiko Egito vvy ha'e javi rupi. Canaã vvy re voi ikuai axy ramo nhaneramoĩ kuery ndojouvei tembi'u.

¹² Ha'e rã Egito vvy re ma trigo oguerekoa omombe'ua rã Jacó oendu vy jypy omondouka raka'e nhaneramoĩ kuery.

¹³ Ha'e kuery teĩgue ju ovaẽ ramo José ojekuaa uka guyke'y kuery pe, ha'e Faraó voi oexa José regua kuery.

¹⁴ Ha'e vy José oenoĩ uka nguú Jacó ha'e guetarã kuery ha'e javive setenta e cinco ikuai va'e.

¹⁵ Ha'e rami py Egito vvy re Jacó oo raka'e. Ha'e py ma omano, nhaneramoĩ kuery ha'e javive voi.

¹⁶ Hetekue ma Siquém katy heraa vy onhono porãa Hamor ra'y kuery gui Abraão tuparã peráta re ojogua va'ekue py.

¹⁷ — Ha'e gui ovaẽ rai'i ma Abraão pe Nhanderuede ouraague ojeupity aguã ára. Ha'e jave ma nhaneramoĩ kuery hetave oje'oivy Egito vvy re,

¹⁸ amboae huvixave José oikuaa va'e'ỹ oiko peve.*

¹⁹ Ha'e va'e huvixa ma nhaneramoĩ kuery ombotavypa vy ojavyky rei, ojapo guive gua'y kuery re ae nopenavei rã omanomba aguã rami.

²⁰ Ha'e va'e jave py oiko Moisés. Ha'e va'e ma Nhanderuede renonde voi ojou porãa ramo mboapy jaxy re ranhe onhomi tuu ro py.

²¹ Ha'e gui oejaa ramo Faraó rajy ju ogueraa vy omemby ae'i rami omongakuaa.

²² Moisés ma Egito pygua 'arandua ha'e javi re ombo'ea ramo ipo'aka ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py.

²³ — Quarenta ma'etỹ ma oguerekoa py oendu guyke'y kuery Israel regua oexaxea.

²⁴ Ha'e rami vy peteĩ ava ojavykya rei rã oexa vy oi'pe'a, ha'e oepy vy ojuka Egito pygua.

²⁵ Mba'eta Moisés oexa'ã hetarã kuery “Ixupe Nhanderuede nhandereraa jepe uka 'rã” he'i aguã, teĩ ha'e kuery ha'e rami ndoikuaai.

²⁶ — Ha'e gui ko'ẽgue onhemboja ju guetarã kuery joguero'a va'e re. Ha'e kuery ikuai porã aguã omboja'oxe vy aipoe'i: “Avakue, peẽ kuery tu joegua'i rima pendekuai. Mba'e re tu pejoguero'a rei?” he'i.

* 7:7 Gênesis 15.13-14 * 7:18 Êxodo 1.8

27 Ha'e ramo oirũ re ojeaive va'e omoanha vy aipoe'i: "Mava'e tu nemoĩ oreruvixarã, orere repena aguã?"

28 Xee voi teve xejukaxe avi kuee Egito pygua rejukaague rami?" he'i.*

29 Ha'e rami ijayvu rã Moisés oendu vy okanhy ovy, ha'e Midiã vvy re ju oiko guekoa py e'ỹ. Ha'e py ma oiko mokoĩ ta'y.

30 — Quarenta ma'etỹ rire tekoa e'ỹa py Sinai vvyty re ixupe ojexa uka peteĩ anjo. Yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka.

31 Moisés ha'e nunga oexa vy onhemondyi va'eri onhembojave ovy oexa porãve aguã. Ha'e vy oendu Senhor aipoe'i rã:

32 "Xee ma neramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko", he'i. Ha'e rami rã Moisés okyje vy oryryipa, oma'ëve aguã nda'ipy'a guaxui guive.

33 — Ha'e ramo Senhor aipoe'ive ju: "Emboi ndepy regua, mba'eta repyrõa ma vvy ky'a e'ỹ.

34 Xee aexa ma Egito vvy re xevygua kuery ikuai axya, ha'e kuery ipoaẽ rã aendu guive. Ha'e rami vy aguejy araa jepe aguã. Ejuve ke aỹ, xee romondouka 'rã Egito katy", he'i.*

35 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhe'ẽ rendui Moisés. Ha'e vy aipoe'i: "Mava'e tu nemoĩ huvixa orere repena va'erã?" he'i okuapy, huvixarã ha'e heraa jepearã Nhanderuete ombou va'ekue ri, anjo vvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka va'ekue ipytyvõarã oiko guive.

36 Ha'e gui Egito vvy re nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã Moisés ae ojapo vy oguenoẽ nhaneramoĩ kuery. Ye'ẽ Pytã re voi ojapo, ha'e quarenta ma'etỹa pukukue re tekoa e'ỹa rupi ikuai jave guive.

37 Moisés ae Israel kuery pe aipoe'i: "Peẽ kuery regua Nhanderuete omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã", he'i va'ekue.*

38 Ha'e Moisés ae oĩ va'ekue tekoa e'ỹa py ono'õmba va'e kuery reve, Sinai vvyty re ixupe anjo ijayvu va'ekue ha'e nhaneramoĩ kuery reve. Ojopy avi ayvu imarã e'ỹ va'e nhandevy ju oikuaa uka aguã.

39 — Ha'e rami teĩ nhaneramoĩ kuery ma nonhe'ẽ rendui raka'e. Ha'e kuery ndoipotai vy opy'a re omoĩ okuapy Egito katy ju ojevxyea.

40 Ha'e vy aipoe'i Arão pe: "Ejapo orevy nhanderueterã nhanerenonde re oo va'erã. Mba'eta Egito vvy gui nhanerenoẽare Moisés re ma ndajakuuati mba'e pa oikoa", he'i okuapy.*

41 Ha'e va'e jave ojapo vaka ra'y ra'angaa, ha'e ha'angaa pe mymba kuery ojuka guive. Oguerovy'a rei okuapy opo py ojapo va'ekue rive.

42 — Ha'e ramo ha'e kuery gui Nhanderuete ojepe'a vy omboaxa yva re ikuai va'e rive ombojerovia aguã, profeta kuaxia ombopara vy aipoe'iaague rami: "Israel kuery, tekoa e'ỹa rupi quarenta ma'etỹ re pendekuai vy xevy pe teve mymba pejuka vy peme'ẽ raka'e?"

43 Tuuete ramigua Moloque pe e'ỹ ri ty'y pejapo pembojerovia atyrã? Ha'e tuuete ramigua Renfã jaxy-tata ra'angaa pejapo va'ekue pembojerovia aguã. Ha'e nungakue re ma xee rogueraa ukapa 'rã Babilônia rovai katy", he'iaague.*

44 — Ha'e gui ombojeroviaaty Nhanderuete ayvu oĩa va'e ma nhaneramoĩ kuery oguereko raka'e tekoa e'ỹa re, Moisés pe ojapo ukaague rami ae ojapo va'ekue.

45 Ha'e nunga ma nhaneramoĩ kuery Josué oiko javegua ju ojopy vy amboae katy ogueraa, mba'eta ha'e kuery renonde gui Nhanderuete vvy regua kuery omoxẽ ramo ha'e py ju ikuai. Davi oikoa ára peve oguereko va'ekue.

* 7:28 Êxodo 2.14 * 7:34 Êxodo 3.5-8,10 * 7:37 Deuteronomio 18.15 * 7:40 Êxodo 32.1,23

* 7:43 Amós 5.25-27

46 Ha'e gui Davi ma Nhanderuete ojou porã ramo ojerure peteĩ oo Jacó Ruete peguarã ojapo aguã.

47 Ha'e rã ixupe guarã oo apoare ete ma Salomão raka'e.

48 Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e ma avakue opo py oo ojapo va'ekue py noĩ, profeta aipoe'iague rami:

49 “Yva ma xerenda, ha'e rã vvy ma xepy renderã itui. Mba'e nunga oo 'rã tu pejapo xevy? Mamo 'rã tu xee apytu'u atyrã oĩ aguã ha'eve?”

50 Mba'eta xepo py e'ỹ ri ty'y ha'e nunga ha'e javi ajapo va'ekue?” he'i Senhor.*

51 — Avakue peneakã ratã va'e, pendepy'a ratã ha'e pendeapuxa e'ỹ va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ijayvu teĩ ndapejapuxakaxei kuerei. Peneramoĩ kuery ikuaiaague rami ae ju peẽ voi pendekuai.*

52 Mba'eta mava'e profeta re nda'u peneramoĩ kuery nopu'ã rei raka'e? Mba'eta ojuka okuapy raka'e Heko porã ete va'e ou 'raa mombe'ua kuery. Ha'e va'e gui aỹ ma peẽ ju ijopy nhemiare ha'e ijuka riveare pendekuai.

53 Pende kuery ma anjo po gui lei pejopy va'eri ndapejapoi — he'i.

Estêvão omanoague

54 Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxy okuapy opy'a py, ha'e hexe opu'ã vy haĩ jekyty guive okuapy.

55 Ha'e rã Estêvão re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo yva re oma'ẽ vy oexa Nhanderuete rexakãa, ha'e oiporu kuaa regua re Jesus hi'aĩ rã.

56 Ha'e rami vy aipoe'i:

— Aipo aỹ, xee aexa yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuete oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue hi'aĩ rã — he'i.

57 Ha'e ramo ha'e kuery ojavukai atã vy omboty oapuxa, joo rami meme oguero'a okuapy.

58 Tetã gui mombyry'i ogueraa py ojavipa okuapy ita py. Hekokue ramigua mombe'uare kuery ma oao puku omboi vy oeja imoiny peteĩ kunumi Saulo hery va'e hi'aĩa py.*

59 Ha'e rami vy ita py Estêvão ojavipaa ramo ojavukai vy aipoe'i:

— Senhor Jesus, eraa ke xenhe'ẽ — he'i.

60 Ha'e gui guenapy'ã re oĩ vy ijayvu atã:

— Senhor, embopaga eme kova'e kuery ojevavyague re — he'i. Po rami ijayvu reve oke.*

8

1 Ha'e kuery ojuka okuapya ma Saulo ojou porã.

Atos 26.9-11

Ha'e va'e árave Jerusalém pygua igreja kuery omoingo axya vaipa. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javive apóstolo e'ỹ vy oaĩmba Judéa ha'e Samaria vvy rupi.

2 Estêvão retekue ma Nhanderuete pegua avakue onhono porã, hexe ojae'ou vaipa guive.

3 Ha'e rã Saulo ma omombaxe ete heravy igreja kuery. Oo rupi oike vy ogueraa avakue ha'e kunhague nhuã py omboty aguã.

Samaria tetã py Filipe oo vy ayvu omombe'uague

4 Ha'e gui opa rupi oaĩmba jogueravya rupi ayvu omombe'u.

5 Filipe ma Samaria tetã py oo vy ha'e kuery pe omombe'u Cristo.*

* 7:50 Isaías 66.1-2, Atos 17.24   * 7:51 Mateus 23.30-32   * 7:58 Saulo ma Jesus pe ojeko me'ẽ va'erã va'e (Atos 2.20). Guery ogueroava rire ixupe “Apóstolo Paulo” 'ea (Atos 9.1-9, 13.9).   * 7:60 Lucas 21.16-19, 23.46,34   * 8:5 Atos 1.8; João 12.24

⁶ Filipe ijayvu rã heta va'e kuery peteĩ rami meme ojapyxaka okuapy. Oendu, oexa guive hexa pyrã ojapo rã.

⁷ Mba'eta heta gui nhe'ẽ vai ojapukai reve-reve ojepe'a, ha'e heta uguata e'ỹ ha'e hetyma pirupa va'e voi okuerapa.

⁸ Ha'e ramo ovy'a ete okuapy ha'e va'e tetã py.

Onhembo'e vaikue va'e Simão re ijayvuague

⁹ Ha'e py ma oiko peteĩ ava Simão hery va'e, onhembo'e vaikuea rupi oiko. Samaria pygua kuery ombotavypa oikovy, ipo'akapa va'e rami rive onhemoingo vy.

¹⁰ Hexe ojapyxaka pavẽ, vyỹgieve ha'e yvatekueve guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava re ma Nhanderuete po'akaa oĩ. Ha'e ramo Ipo'akapa va'e hery — he'i okuapy.

¹¹ Hexe anho ojapyxaka, mba'eta are ma omba'evykya py ombotavypa ramo.

¹² Ha'e gui ha'e pygua kuery pe Filipe omombe'u oikovy ayvu porã Nhanderuete po'akaa ha'e Jesus Cristo regua. Ha'e ramo avakue ha'e kunhague oguerovia ramo omongaraipa.

¹³ Simão eteve voi ojerovia avi, ha'e omongarai ma rire Filipe re onhemoirũ oikovy, mba'eta hexa pyrã ha'e mba'emo porã ojapo rã oexa vy onhemondyipa.

Samaria py Pedro ha'e João ikuai jave guare

¹⁴ Samaria pygua kuery Nhanderuete ayvu ogueroviaa omombe'ua rã Jerusalém py apóstolo kuery ikuai va'e oendu okuapy. Ha'e rami vy ha'e katy omondouka Pedro ha'e João.

¹⁵ Ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy ha'e pygua kuery re onhembo'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oĩ aguã,

¹⁶ mba'eta neĩ peteĩve re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ndoguejyi teri, Senhor Jesus rery rupi omongaraia rive.

¹⁷ Ha'e gui ha'e kuery áry apóstolo kuery opo omoĩ ramo ha'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou.

¹⁸ Apóstolo kuery joe opo omoĩ rã Nhe'ẽ [Ky'a E'ỹ] oua Simão oexa vy apóstolo kuery pe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'i:

— Xee voi ke xembopo'aka joe xepo amoĩ rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou aguã — he'i.

²⁰ Ha'e rã Pedro ombovai:

— Ndeperáta too ndereve rekanhy aguã py, mba'eta rexa'ã peráta re ndejeupe rejogua aguã Nhanderuete ome'ẽ rive va'e.

²¹ Ndee ma mba'eve ndererekoi ore rami reiko aguã, neĩ rojapo va'e rejapo aguã voi, mba'eta ndepy'a py ha'eve e'ỹa rami reiko Nhanderuete renonde.

²² Ha'e nunga rupi ejeko rerova ndereko vaia gui, ha'e ejapukai Senhor pe. Xapy'a rei ombogue 'rã ndepy'a re remoĩ va'ekue.

²³ Mba'eta xee aexa rã opa marã rei teri reiko, nhuã py rami teko vai nembo'a ramo — he'i.

²⁴ Ha'e ramo Simão ombovai vy aipoe'i:

— Pejerure ha'vy Senhor pe pendeayvuague oiko e'ỹ aguã — he'i.

²⁵ Ha'e kuery Senhor ayvu omombe'u ha'e nhombo'epa ma vy Jerusalém tetã katy ju ojevvy. Samaria pygua kuery rekoa ikuai va'e rupi omombe'u oje'oivvy ayvu porã.

Eunuco reve Filipe onhemoirũague

²⁶ Ha'e gui Filipe pe peteĩ anjo Senhor-a guigua ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo kuaray puku-a yke katy. Jerusalém gui Gaza katy tape oo va'e rupi tereo, tekoa e'ỹa rupi — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo.

²⁷ Oo vy peteĩ ava oexa Etiópia pygua eunuco, huvixa kunha Candace mba'e peráta ha'e javi re opena va'ety. Ha'e va'e ma Jerusalém py ombojerovia agua oague gui

²⁸ ojevya rupi oguapy oiny karóxa py. Ogueroayvu heravy profeta Isaías ombopara va'ekue.

²⁹ Ha'e ramo Nhe'ẽ aipoe'i Filipe pe:

— Enhemboja peva'e karóxa re, tereo ijyvy'iry — he'i.

³⁰ Ha'e ramo Filipe onha ovy vy oendu ogueroayvu rã profeta Isaías ombopara va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Reikuaa ma'ã roeroayvu heravy va'e?

³¹ Ombovai:

— Mba'exa vy tu aikuaa ta avave rei omombe'u porãve e'ỹ rã? — he'i. Ha'e rami vy oenõ Filipe karóxa py ojeupi vy hexeve oĩ aguã.

³² Ipara ogueroayvu oiny va'e po rami: “Vexa'i rami heraa ojukaa aguã py. Ijukaarã renonde vexa'i okyrirĩa rami avi ha'e voi ndoipe'ai ojuru.

³³ Omo'yvy'i vy ha'eve e'ỹa rami oguerekoa. Mava'e nda'u omombe'u 'rã hamymino kuery? Mba'eta yvy gui hekove oipe'aa rire”, he'iague.*

³⁴ Ha'e ramo eunuco oporandu Filipe pe:

— Ajerure remombe'u aguã mava'e reko re pa profeta ijayvu, ojee ae tyrã pa amboae reko re? — he'i.

³⁵ Ha'e ramo Filipe omombe'u porãve. Po rami ipara oĩ va'e guive omboypy vy ixupe omombe'u oiny Jesus.

³⁶ Ha'e kuery oo tema tape rupi. Yy oĩa py ovaẽ vy eunuco aipoe'i:

— Apy ma yy oĩ. Nda'evei 'rã ri nda'u anhemongarai uka aguã?

³⁷ [Filipe ombovai:

— Ndepy'a ha'e javi py rejerovia ramo ha'eve 'rã — he'i.

Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i:

— Xee arovia Jesus Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa — he'i.]

³⁸ Ha'e rami vy omombyta uka karóxa. Mokoĩve oguejy ovy yy py, ha'e Filipe omongarai.

³⁹ Yy gui oẽ jogueravy jave Senhor Nhe'ẽ oipe'a heravy Filipe. Ha'e ramo eunuco ndoexavei va'eri ovy'a reve oo oiny tape rupi.

⁴⁰ Ha'e va'e rire'ive Filipe ma Azoto tekoa py ra'e oikoa oikuaa vy oove ha'e gui. Ayvu porã omombe'u heravy tetã ha'e javi rupi, Cesaréia py ovaẽ peve.

9

Atos 22.4-11; 26.9-18

¹ Ha'e ramia y Saulo ma Senhor remimbo'e kuery ojukapa aguã re ijayvu. Ha'e rami vy sacerdote yvateve va'ea py oo vy

² ojerure kuaxia para re Damasco tetã py oo aguã judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, Senhor reko rami avakue ha'e kunhague ikuai va'e ojou vy oipokua ha'e Jerusalém katy oguerupa aguã.

³ Ha'e rami vy oo tape rupi. Damasco py ovaẽ rai'i ovy py yva gui hendy va'e hexakãmba xapy'a ijyvy'ry.

⁴ Ha'e rã yvy rupi ho'a vy peteĩ ayvu oendu:

— Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? — he'i va'e.

⁵ Ha'e ramo oporandu:

— Mava'e tu ndee, Senhor?

Ombovai:

— Xee ma Jesus rereko axy rei va'e.

⁶ Epu'ã ke, eike tetã py. Ha'e py ma omombe'ua 'rã rejapo va'erã — he'i.

* 8:33 Isaías 53.7,8

⁷ Ha'e gui irũ kuery hupive oo va'e ma okyrirĩ reve opytapa. Ijayvu va'e oendu teĩ avave rei ndoexai okuapy.

⁸ Ha'e rã Saulo ma yvy gui opu'ã vy guexa oipe'a teĩ mba'eve rei ndoexavei. Ha'e gui ijyva re ogueraa Damasco katy.

⁹ Mboapy ára re oĩ oexa e'ỹ re. Ha'e ramia pukukue re ndokarui neĩ ndoy'ui.

Atos 22.12-16

¹⁰ Damasco tetã py oiko peteĩ temimbo'e Ananias hery va'e. Ha'e va'e pe Senhor ojexa uka vy aipoe'i:

— Ananias.

Ombovai:

— Senhor, apy ma aĩ — he'i.

¹¹ Senhor aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo tape hi'yvi va'e 'epy va'e rupi. Judas ro py revaẽ vy ke eka Tarso guigua Saulo. Mba'eta ha'e va'e ma onhembo'e oiny jave

¹² oexa kuri peteĩ ava Ananias hery va'e ovaẽ ouvy rã, hi'áry opo omoĩ oexa ju aguã — he'i.

¹³ Ananias ombovai:

— Ha'e rami avi Senhor, heta gui ma aendu ha'e va'e ava reko. Mbovykue rei ve'ỹ ma ojapo vai va'ekue Jerusalém py ikuai va'e re,

¹⁴ ha'e apy guarã ju kuaxia para ogueru sacerdote yvatekueve va'ea gui, nderery rupi ojapukai va'e kuery ojopypa heravy aguã — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

— Tereo nho, mba'eta ha'e va'e ma xerembiguairã aiporavo va'ekue judeu e'ỹ va'e kuery pe xerery ogueraa aguã, huvixa kuery ha'e Israel kuery renonde guive.

¹⁶ Ixupe xee ae aikuaa uka 'rã xerery rupi oiko ramo omoingo axya 'rãa — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Ananias oo vy ovaẽ oo oĩa py. Hi'áry opo omoĩ reve aipoe'i:

— Irmão Saulo, Senhor Jesus tape rupi rejua rupi ojekuaa uka va'ekue xembou kuri rexa ju aguã, ha'e ndere Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ aguã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramove hexa gui pira pekue ramigua ho'a ramo oexa ju. Ha'e gui opu'ã vy onhemongarai uka.

¹⁹ Okarupa ma vy oendu imbaraetea. Ha'e vy Damasco py are'i opyta Jesus remimbo'e kuery reve.

Damasco py ayvu Saulo omombe'u oikovyague

²⁰ Ha'e rire'ive judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi Saulo omombe'u oikovy Jesus ae Nhanderuete Ra'y oikoa.

²¹ Ha'e javive oendu va'e onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Peva'e e'ỹ ri ty'y Jerusalém py Jesus rery rupi ojapukai va'e ojokapaxe va'ety? Ha'e gui apy ju ou oipokuapa heravy aguã sacerdote yvatekueve va'ea katy — he'i okuapy.

²² Ha'e rã Saulo ma imbaraeteve oikovy. Ha'e vy Jesus ae Cristo oikoa omombe'u vy omokyrirĩmba judeu kuery Damasco py ikuai va'e.

²³ Kueve ma rire judeu kuery jogueroayvu ojuka aguã.

²⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapoxe va'e Saulo oikuaa. Ha'e kuery ojuka vy ara py ha'e pyávy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy.

²⁵ Ha'e rã temimbo'e kuery ma pyávy ogueraa vy peteĩ ajaka py omoĩ vy omboguejy tetã kora rovai.

Jerusalém ha'e Tarso py Saulo ovaẽague

²⁶ Jerusalém py ovaẽ vy onhemoirũxe temimbo'e kuery mboae reve, teĩ ha'e kuery ha'e javive Jesus remimbo'e oikoa ndogueroviai vy okyje okuapy.

²⁷ Ha'e rã Barnabé ma apóstolo kuerya py ogueraa vy omombe'u porãmba tape rupi Senhor ojekuaa uka vy hexeve ijayvuague, ha'e ramo Damasco tetã py okyjea py e'ÿ Jesus rery rupi ijayvuague.

²⁸ Ha'e rami rire Jerusalém py oiko ha'e kuery reve. Okyje reve'ÿ ijayvu oikovy Senhor rery rupi.

²⁹ Grego ayvu py ijayvu va'e kuery pe ayvu omombe'u ha'e ijayvu ete oikovy ramo ha'e kuery ojukaxe ete.

³⁰ Ha'e nunga irmão kuery oikuaa vy Cesaréia peve ogueraa, ha'e gui Tarso katy ju omondouka.*

Igreja pygua heta-etave ovyague

³¹ Ha'e rami rire Judéia ha'e javi rupi igreja kuery ikuai porã, Galiléia ha'e Samaria rupi guive. Imbaraeteve oje'oivy Senhor renonde ojererokyjea rupi. Nhe'ë Ky'a E'ÿ ombopy'a guaxu ramo heta-etave ovy.

Enéias omongueraa ague

³² Ha'e gui Pedro ma opa rupi oaxa ovy vy Lida tetã py ovaë icky'a e'ÿ va'e kuerya py.

³³ Ha'e py ma peteĩ ava oexa Enéias hery va'e. Ha'e va'e ma oguata va'e'ÿ vy oito ma'etÿ re ma tupa py itui.

³⁴ Ixupe Pedro aipoe'i:

— Enéias, Jesus Cristo nemonguera. Epu'ã ke ha'vy, emoĩ porã ju nderupa — he'i ramove opu'ã.

³⁵ Ha'e ramo Lida ha'e Sarona pygua kuery ha'e javi oexa vy ojeko rerova Senhor re.

Dorcas omboetea jevyague

³⁶ Jope tetã py ma oiko peteĩ temimbo'e kunha Tabita hery va'e, Dorcas he'ia. Ha'e va'e ma pavẽ oikuaa mba'emo porã anho ojapo ha'e mba'emo ome'ë va'ety oikoa.

³⁷ Ha'e va'e jave imba'eaxy vy omano. Ha'e gui hetekue ombojaupa ma rire ombouve ju inony opy ja'o'i yvate oĩ va'e py.

³⁸ Jope gui ma Lida py Pedro oĩa namombyry'i. Ha'e ramo ha'e py oĩa temimbo'e kuery oendu vy mokoĩ avakue omondouka “Jaa vyvoi ke orereve” he'i aguã.

³⁹ Ha'e nunga Pedro oendu vy oo ha'e kuery reve. Oo py ovaë ramo opy ja'o'i yvate oĩ va'e py ogueraa. Imeve'ÿ va'e kuery ha'e javi ombojere rei, ojae'o reve oexa uka ao puku ha'e tupyja Dorcas oikove teri reve ojapo va'ekue.

⁴⁰ Ha'e gui ma Pedro omoẽmba vy guenapy'ã re oĩ, ha'e vy onhembo'e. Ha'e gui ojere vy hetekue ituia katy ju oma'ë. Ha'e vy aipoe'i:

— Tabita, epu'ã ke — he'i. Ha'e ramo guexa oipe'a vy oexa Pedro, ha'e vy ovy oiny.

⁴¹ Ha'e ramo ipo re ojopy vy omopu'ã. Ha'e gui icky'a e'ÿ va'e ha'e imeve'ÿ va'e kuery oenoĩmba vy oexa uka oikove va'e.

⁴² Ha'e nunga Jope pygua kuery ha'e javi oikuaa vy heta ojerovia Senhor re.

⁴³ Jope py ma Pedro opyta are, ipirekue re omba'eapo va'e Simão hery va'e ro py.

10

Xondaro ruvixa Cornélio reko re ijayvuague

¹ Cesaréia tetã py peteĩ ava oiko Cornélio hery va'e, xondaro kuery Itália pygua ruvixa.

* 9:30 Gálatas 1.15-24

² Ha'e va'e ma Nhanderuete pe oiko ojererokyjea rupi, ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Mba'emo ome'ẽ jepi ha'e py judeu kuery ikuai va'e pe, Nhanderuete pe onhembo'e riaa guive.

³ Ha'e gui ma kuaray ojero'a'i jave peteĩ anjo Nhanderuetea guigua ojexa uka ixupe. Hexe onhemboja vy aipoe'i:

⁴ — Cornélio.

Ha'e ramo onhemondyi reve anjo re oma'ẽ vy oporandu:

— Mba'e tu, Senhor?

Anjo ombovai:

— Nhanderuete renonde ima'endu'aa renhembo'ea ha'e mba'emo reme'ẽ reikovya re.

⁵ Aỹ ma emondouka Jope tetã katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã.

⁶ Ha'e va'e ma ye'ẽ yvýry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py — he'i.

⁷ Hexeve anjo ijayvu va'ekue ojepe'a ramove oenõĩ mokoĩ guembigua ha'e peteĩ xondaro Nhanderuete pe oiko va'e ixupe omba'eapo va'e regua.

⁸ Ha'e va'e kuery pe ha'e nungakue omombe'upa vy Jope tetã katy omondouka.

Pedro pe mba'emo ojexa ukaague

⁹ Ko'ẽ jevy tape rupi ha'e kuery oo vy tetã py ovaẽ rai'i ma oje'oivy jave, Pedro ma kuaray mbyte rire'i oo áry ojeupi onhembo'e aguã.

¹⁰ Inhembyayi vy okaruxea oendu. Ha'e gui tembi'u ojapoa rã oarõ jave ixupe ojexa uka peteĩ.

¹¹ Ha'e vy oexa yva ojepe'a rã, ha'e oguejy ouvvy peteĩ ajukue ramigua tuvixa va'e, yvy rami omboguejya ijapy irundyve re.

¹² Ha'e va'e áry ma opa marãgua mymba ikuai irundy ipy va'e, yvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.

¹³ Ha'e gui ixupe peteĩ ijayvu va'e aipoe'i:

— Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u.

¹⁴ Pedro ombovai:

— Any teve Senhor, mba'eta ha'u va'e'ỹ teri ha'eve'ỹ va'e nhomongy'aarã — he'i.

¹⁵ Mokoĩguea ma ijayvu va'e aipoe'i:

— Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe “Ha'eve'ỹ va'e” 're eme — he'i.

¹⁶ Ha'e nunga mboapykue oiko rire ajukue ogueraa ju yva re.

Cornélio remimbou kuery Jope py ovaẽague

¹⁷ Pedro mba'emo ojexa uka va'ekue mba'erã paa ndoikuaai rei oiny jave avakue ovaẽ ma Cornélio ombou va'ekue. Simão ro re oporandu jogueruvy rire okẽ py opyta.

¹⁸ Onhenduka vy oporandu:

— Simão Pedro hery va'e pa oĩ? — he'i.

¹⁹ Ha'e rã Pedro ma mba'emo oexa va'ekue re teri oikuaa pota oiny reve Nhe'ẽ aipoe'i ixupe:

— Pe'i py mokoĩ ava ndereka va'e ikuai.

²⁰ Epu'ã ha'vy, eguejy ha'e tereo ha'e kuery reve. Erovia e'ỹ eme, mba'eta xee ae ambou uka — he'i.

²¹ Ha'e gui avakue ikuaia py Pedro oguejy ma vy aipoe'i:

— Xee apy aĩ va'e ae pa xereka? Mba'e re tu peju?

²² Ha'e kuery ombovai:

— Xondaro ruvixa Cornélio ma ava heko porã ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e, judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e guive. Ha'e va'e ae nerenõĩ uka, ngoo py revaẽ rã ndeayvu oendu aguã, anjo iky'a e'ỹ va'e aipoe'iague rami vy — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

²³ Ha'e rami rã Pedro ma ha'e kuery omoaẽ ranhe, omoinge opy. Ko'ẽ jevy opu'ã vy oo ha'e kuery reve. Jope pygua irmãõ kuery regua oo avi lupive.

²⁴ Ko'ẽ jevy Cesaréia py ovaẽmba. Cornélio oarõ vy omboatypa ma ra'e guetarã ha'e oirũ kuery oayvuve va'e.

²⁵ Pedro ovaẽ ouvy rã Cornélio oẽ ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy ombojerovia.

²⁶ Ha'e ramo Pedro omopu'ã vy aipoe'i:

— Epu'ã katu, xee voi ma ava avi aiko — he'i.

²⁷ Hexeve ijayvu reve oike vy heta oexa ono'õ okuapy va'e.

²⁸ Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

— Peẽ ma peikuaa porã rã ore judeu kuery amboae regua re ronhemoirũ aguã nda'evei, neĩ ronhemboja aguã voi. Ha'e rami teĩ xevy pe Nhanderuete oikuaa uka avave pe “Nda'evei va'e” neĩ “Ha'eve'ỹ va'e” ro'e aguã nda'evei.

²⁹ Ha'e nunga rupi xerenõ uka ramo aju “Nda'evei” ha'e e'ỹ re. Aỹ ma aporandu: Mba'erã pa xerenõ uka?

³⁰ Cornélio ombovai:

— Kova'e ára reve vy irundy ára ma ojapo guĩ rami jave xero py anhembo'e ainyague, kuaray ojero'a jave. Ha'e gui xerenonde ojexa uka peteĩ ava ijao rexakãmba va'e.

³¹ Ha'e va'e ma aipoe'i: “Cornélio, Nhanderuete renonde ma oendua renhembo'ea, ha'e mba'emo reme'ẽ reikovya re ima'endu'aa guive.

³² Emondouka ke Jope katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã. Ha'e va'e ma ye'ẽ yvỹry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py”, he'i va'ekue.

³³ Ha'e ramo roenoĩ uka voi. Ha'eve vaipa rejuague. Aỹ ma apy roĩmba Nhanderuete renonde, ndevy Senhor omombe'u uka va'e ha'e javi roendu aguã — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

— Aỹ ma aikuaa ma anhetẽ ae ra'e Nhanderuete peteĩ regua rive joegui oayvuve va'e e'ỹa.

³⁵ Ha'e rami 'rãgue py ha'e javive regua omonhemboja 'rã henonde ojereroky-jea rupi ha'e ha'evea rami ikuai va'e.*

³⁶ Pova'e ayvu Nhanderuete ombou raka'e Israel kuery pe, Jesus Cristo re vy peteĩ rami nhanemoingo porã aguã. Mba'eta ha'e javi regua Senhor oiko.

³⁷ Peẽ avi peikuaa ayvu Judéia ha'e javi rupi oendua va'ekue, Galiléia gui ijyyp va'ekue, nhomongaraia regua João omombe'u ma rire.

³⁸ Oendua Nhanderuete Jesus Nazaré pygua va'e ombopo'aka vy hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omoĩague. Ha'e ramo hexeve Nhanderuete oiko ramo opa rupi oiko vy mba'emo porã ojapo, nhomonguera guive anha kuery omoingo axya gui.

³⁹ Judeu vyv re ha'e Jerusalém tetã py mba'emo porã ojapo va'ekue ha'e javi ma ore roexapa. Ha'e gui ma vyvra re omoĩ vy ojukaa.

⁴⁰ Ha'e gui mboapy araa py Nhanderuete omboete ju, ha'e joupe oexa uka guive.

⁴¹ Heta va'e kuery ha'e javive pe'ỹ oexa uka, ha'e rã imombe'uarã Nhanderuete oiporavo va'ekue pe anho, ore kuery omanoague gui onhemboete ju ma rire hexeve rokaru ha'e roy'u va'ekue pe ae.

⁴² Orevy pe ma ayvu omombe'u uka heta va'e kuery pe, roikuaa uka aguã Nhanderuete omoĩague oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota va'erã.

⁴³ Hekorã re ae profeta kuery ha'e javi ijayvu raka'e. Ha'e vy omombe'u hery rupi omboguepaa 'rãa hexe ojerovia va'e ha'e javi ojevavyague.

* 10:35 Romanos 2.11; 1 Timóteo 2.4-6

Judeu e'ÿ va'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ oguejyague

⁴⁴ Ha'e nunga re Pedro ijayvu teri oiny jave ayvu re ojapyxaka okuapy va'e ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ oguejy.

⁴⁵ Judeu e'ÿ va'e kuery pe voi Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ome'ëa ramo judeu regua ojerovia va'e Pedro rupive ou va'ekue onhemondyipa,

⁴⁶ mba'eta oendu okuapy ayvu mboae py ijayvu rã Nhanderueete omboetea rupi.

Ha'e ramo Pedro oporandu:

⁴⁷ — Amongue nda'u ojoko 'rã yy py kova'e kuery romongarai aguã? Mba'eta nhande rami avi kova'e kuery voi ojopy ra'e Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ — he'i.

⁴⁸ Ha'e rami vy Jesus Cristo rery rupi omongarai uka. Ha'e ramo ojerure ha'e kuery reve opytave ranhe aguã.

11

Pedro guekokue re ijayvuague

¹ Ha'e gui Judéia py apóstolo ha'e irmão kuery ikuai va'e oendu okuapy judeu e'ÿ va'e kuery voi Nhanderueete ayvu ogueroviaague.

² Ha'e gui Jerusalém py Pedro ovaẽ ramo jopire omboi ukaxe va'e regua ndojou porã vy aipoe'i:

³ — Kore revaẽ va'e ty'y avakue opire omboi uka e'ÿ va'e ro py, ha'e kuery reve rekaru guive — he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro omombe'upa jypy'i guive jorire-rire oiko va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Xee ma Jope tetã py anhembo'e ainy jave, xeakanhy vy aexa peteĩ ajukue tuvixa va'e ramigua oguejy ouvy rã. Ijapy irundyve re omboguejya yva gui. Ha'e vy xea'i py peve ou.

⁶ Ipy katy ama'ẽ vy aexa ipy irundy va'e vvy re ikuai va'e, mymba inharõ va'e, vvy rupi otyriry ha'e guyra oveve va'e.

⁷ Aendu avi peteĩ ayvu “Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u”, he'i va'e xeivy.

⁸ Ha'e ramo xee aipoa'e: “Any teve Senhor, mba'eta xejuru py oike va'e'ÿ teri ha'eva'e'ÿ va'e nhomongy'aarã”, ha'e.

⁹ Teĩgue ju yva gui onhendu: “Nhanderueete oiky'a'o va'ekue pe ‘Ha'eva'e'ÿ va'e’ re eme”, he'i va'e.

¹⁰ Ha'e nunga ma mboapykue oiko, ha'e gui ha'e nunga ha'e javi ma yva re ju heraa.

¹¹ — Ha'e va'e jave ete'i oo roĩa py ovaẽ mboapy avakue. Ha'e va'e kuery ma Cesaréia gui omondouka pyre xerenoiarã.

¹² Ha'e ramo xeivy pe Nhe'ẽ ijayvu ha'e kuery reve aa aguã akyje e'ÿ re. Xerupive oo avi kova'e irmão kuery mboapy meme ikuai va'e. Ha'e gui ma ha'e va'e ava ro py rovaẽ.

¹³ Ha'e ramo orevy pe omombe'u ngoo py anjo hi'aĩ rã oexaague, ha'e ixupe aipoe'iague: “Emondouka amongue Jope katy, ha'e enoĩ uka Simão Pedro hery va'e.

¹⁴ Ha'e va'e ma ndevy omombe'u 'rã reo jepe aguã regua ayvu, ndee ha'e ndero pygua kuery ha'e javive reve”, he'iague.

¹⁵ Ha'e gui ma xeayvu ypy'i ramove Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ oguejy ha'e kuery re, jypy nhandere oguejyague rami ae.

¹⁶ Ha'e ramo xema'endu'a Senhor aipoe'iague re: “João ma anhetẽ yy py nhomongarai. Ha'e rã peẽ ma penemongaraia 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ reve”, he'iague re.

¹⁷ Ha'e rami py ha'e kuery pe avi Nhanderuete ombou Senhor Jesus re jajerovia ramo nhandevy ombouague rami. Ha'e rami rire mava'e tu xee aiko Nhanderuete pe "Nda'evei" ha'e aguã? — he'i.

¹⁸ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy nda'ivaivei. Ha'e vy Nhanderuete oguerovy'a vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy ta'vy judeu e'ÿ va'e kuery pe voi teve Nhanderuete ome'ẽ ojeko rerova vy tekove ojopy aguã — he'i okuapy.

Antioquia py temimbo'e kuery pe "Cristo pegua" 'eaague

¹⁹ Estêvão ojukaa rire oaimba va'ekue ma opa rupi oje'oi, Fenícia, Chipre ha'e Antioquia peve. Judeu kuery regua pe anho ranhe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e gui ha'e kuery regua Chipre ha'e Cirene guigua ma Antioquia tetã py ovaẽ vy grego kuery pe voi omombe'u ayvu porã Senhor Jesus regua.

²¹ Ha'e kuery re Senhor po'akaa oĩ ramo heta ojerovia vy ojeko rerova Senhor re.

²² Ha'e nunga ma Jerusalém py igreja kuery ikuai va'e pe omombe'ua. Ha'e rami rã Antioquia katy omondouka Barnabé.

²³ Ha'e va'e ma ha'e py ovaẽ vy Nhanderuete omboaxya rupi ikuai oexa vy ovy'a, ha'e kuery ha'e javi omongeta guive ipy'a mbaraete reve Senhor re ikuai aguã.

²⁴ Mba'eta hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ha'e ojerovia etea anho oĩ ramo ava porayvu va'e oiko.* Ha'e ramo heta onhemboja Senhor re.

²⁵ Ha'e gui Tarso katy ju Barnabé oo Saulo reka vy.

²⁶ Ojou vy Antioquia py ogueru. Peteĩ ma'et'ÿ pukukue re ha'e pygua igreja kuery reve ikuai vy heta ombo'e. Antioquia py temimbo'e kuery ikuai va'e jypy'i oenoĩa Cristo pegua.

Karuai oiko va'erãa re Ágabo ijayvuague

²⁷ Ha'e va'e jave py Antioquia py profeta kuery regua ou Jerusalém gui.

²⁸ Peteĩ ha'e kuery regua Ágabo hery va'e opu'ã vy Nhe'ẽ gui omombe'u yvy jave re karuai oiko 'rãa. Ha'e nunga oiko ae ma huvixave Cláudio oĩ jave py.

²⁹ Ha'e ramo temimbo'e kuery jogueroayvu okuapy mba'emo omondouka aguã Judéia py irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ-teĩ ojoua'i rami 'rã omondouka oipytyvõ vy.

³⁰ Ha'ekue rami ae ha'e kuery ojapo. Ha'e vy Barnabé ha'e Saulo po py ogueraa uka igreja re opena va'e kuery pe.

12

Huvixa Herodes apóstolo Tiago ha'e Pedro oguereko axyague

¹ Ha'e va'e jave py huvixave Herodes ojopy uka igreja kuery ikuai va'e regua oguereko axy aguã.

² Ha'e rami vy kyxe py ojuka uka João ryke'y Tiago.

³ Ha'e nunga judeu kuery ojou porã rei okuapya oikuaa vy oguereko axyve ju. Ha'e vy Pedro voi ojopy uka, ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ va'ea ára.

⁴ Ojopy uka vy ombo'a uka nhuã py. Xondaro kuery po py omboaxa opena aguã. Irundy aty ikuai xondaro kuery, peteĩ-teĩ aty irundy xondaro oguereko harõarã, Páscoa ára rire heta va'e kuery oendu py omboayvua aguã.

⁵ Ha'e rami py Pedro nhuã py oĩ, teĩ hexe igreja kuery ikuai va'e onhembo'e tema Nhanderuete pe.*

* 11:24 Atos 4.36,37 * 12:5 Mateus 18.19,20

⁶ Pyávy huvixa Herodes omboayvu e'ỹ mbove'i, Pedro oke oupy mokoĩ xondaro mbyte, mokoĩ corrente py ojokuaague reve. Xondaro kuery mboae ma okẽ py ikuai nhuã oarõa py.

⁷ Ha'e gui peteĩ anjo Senhor-a guigua ou xapy'a ramo peteĩ hendy va'e omoexakãmba nhuã ropy rupi. Pedro re opoko vy omomyĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Epu'ã pojava — he'i ramove ojokuaague ho'apa ipo gui.

⁸ Anjo aipoe'i:

— Ejeku'a jokua ke, ha'e emoĩ ndepy regua. — Ha'ekue rami ojapo ramo aipoe'ive ju: — Emoĩ ndeao puku, ha'e eju xerakykue — he'i.

Nhuã gui Pedro oguenoẽa ague

⁹ Ha'e gui Pedro oẽ vy hakykue oo. Ndoikuaai ovy anhetẽ paa anjo opo py ojapo va'e, “Aexa ra'u rive po” he'i vy.

¹⁰ Xondaro ikuai va'e jypy ha'e mokoĩa ma oaxa vy ovaẽ jogueravy okẽ ferro guigua tetã katy oĩ va'e py. Ha'e va'e ma ha'e ae ojepe'a. Ha'e gui oẽ vy peteĩ tape rupi jogueraa. Oove'ia py anjo ojepe'a ixugui.

¹¹ Ha'e ramo mae ma Pedro oikuaa xapy'a vy aipoe'i:

— Aỹ ma aikuaa anhetẽ Senhor ombou ra'e ojea pygua anjo, Herodes po gui xereraa jepe aguã, ha'e judeu kuery ojapoxe va'e ha'e javi gui guive — he'i.

¹² Hexe oiko va'e re oikuaa pota vy onhembopy'a oo aguã João Marcos hery va'e xy Maria ro py. Ha'e py ma heta ikuai onhembo'e vy.

¹³ Kora rokẽ re ombota ramo ou peteĩ tembiguai kunha'i Rode hery va'e, mava'e paa oexa aguã.

¹⁴ Pedro ayvu oendu kuaa vy ovy'a vaipa vy hexarai omoinge aguã. Onha reve opy ojevy Pedro okẽ py hi'aĩa omombe'u aguã.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— Naneakã porãveĩ teve — he'i okuapy. Ha'e rami teĩ omombe'uve ha'e etea.

Ha'e ramo aipoe'i ju:

— Inhe'ẽ rive ri nhi'ã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e ramia ja Pedro ombotave tema ho'amy. Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oipe'a vy ha'e ri ty ra'ea oexa vy ndoikuaai rei okuapy.

¹⁷ Ha'e ramo opo py “Pekyriřĩ” he'ia rami ojapo vy omombe'u marã rami pa nhuã gui Senhor oguenoẽ ukaague. Ha'e vy aipoe'i:

— Pemombe'u ke Tiago pe, irmão kuery pe guive — he'i. Ha'e gui oẽ ju vy amboae katy oo.

¹⁸ Ko'ẽmba rã xondaro kuery nda'evei rei ikuai, mba'e pa Pedro re oikoague ndoikuaai vy.

¹⁹ Herodes oeka uka teĩ ndojoui. Ha'e rami vy nhuã rarõa kuery omboayvu ma vy ojuka ukapa. Ha'e vy Judéia gui ma Cesaréia katy ju oo. Ha'e py oiko are.

Herodes omanoague

²⁰ Ha'e va'e jave Herodes joo rami e'ỹ ijayvu Tiro ha'e Sidom pygua kuery reve. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery oupa peteĩ rami ojexa uka aguã. Ha'e rami vy huvixa rembiguai Blasto pe onhepytyvõ uka rire ojerure okuapy peteĩ rami ju ikuai aguã re, mba'eta huvixa yvy rupi ho'u va'erã ojou vy.

²¹ Ha'e gui oa'angaague ára py Herodes omoĩ ao iporãve va'e. Tenda openaaty áry oguapy vy ijayvu ha'e kuery pe.

²² Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai:

— Nhanderuede ae teve ijayvu, ava e'ỹ — he'i okuapy.

²³ Ha'e ramove anjo Senhor-a guigua omomba'eaxy huvixa, Nhanderuede nomboetei ramo. Haxo ho'upa rã omano.

²⁴ Ha'e gui Nhanderuete ayvu oenduave tema opa rupi, ha'e ojerovia va'e kuery hetave ovy.*

²⁵ Barnabé ha'e Saulo ma ojapo 'rã va'ekue ojaopopa ma vy ojevy ju Jerusalém gui. Ngupive ogueraa avi João Marcos hery va'e.

13

Jypy'i Barnabé ha'e Saulo ayvu momba'ua rupi oguataague

¹ Antioquia pygua igreja kuery regua ikuai profeta ha'e nhombo'ea kuery: Barnabé, Simeão Níger hery va'e, Cirene pygua Lúcio, huvixave Herodes ryvy ranga Manaém ha'e Saulo.

² Ha'e kuery ma Senhor pe okaru e'ỹ re ikuai ramo Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'i:

— Peiporavo xevy Barnabé ha'e Saulo, xee aenoíague rami ha'e kuery omba'epo aguã — he'i.*

³ Ha'e ramo okaru e'ỹ re onhembo'e okuapy ranhe. Ha'e gui ha'e kuery áry opo omoĩ reve omondouka.

Onhembo'e vaikue va'e Elimas reko re ijavyva

⁴ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omondouka ramo Selêucia peve ranhe oo. Ha'e gui yy rupi oje'oi Chipre katy.

⁵ Salamina py ovaẽ vy Nhanderuete ayvu omomba'u judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Ipytyvõarã ogueraa avi João.*

⁶ Ypa'ũ oaxapa vy Pafos tetã peve oo. Ha'e py oexa peteĩ judeu onhembo'e vaikue va'e profeta ramigua, Barjesus hery va'e.

⁷ Ha'e va'e ma huvixa Sérgio Paulo irũ oiko. Ha'e rã huvixa ma ava hi'arandu va'e. Ha'e rami vy Barnabé ha'e Saulo oenoĩ vy oendu porã pota Nhanderuete ayvu omomba'u rã.

⁸ Ha'e rami teĩ onhembo'e vaikue va'e Elimas hery va'e ojokoxe huvixa ojerovia e'ỹ aguã.

⁹ Ha'e gui Saulo Paulo avi hery va'e re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo oma'ẽ porã ranhe Elimas re. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁰ — Anha ra'y, ndere ma renhombotavypa ha'e opa marã rei reiko aguã anho oĩ. Heko porã va'e re repu'ã rei. Nderepytu'ui ta ri ty'y Senhor reko amboae rami rei reikuaa ukaa gui?

¹¹ Aỹ ma ndere Senhor omoĩ 'rã opo nderexavei aguã. Ha'e ramo mbovy ára rei ve'ỹ nderexavei 'rã kuaray — he'i. Ha'e ramove hexe ho'a yvyxĩ ramigua pytũ va'e. Ha'e ramo ojere-jere oikovy, oipota ijyva re imboguataarã.

¹² Mba'emo oiko va'e huvixa oexa vy oguerovia ayvu, Senhor re ombo'e rã oguerovy'a guive.

Jerusalém katy ju João Marcos ojevyague

¹³ Pafos gui ma Paulo yy rupi oo. Oirũ kuery reve oje'oi Panfília regua Perge tetã re. Ha'e rã João ma ha'e kuery gui oja'o vy Jerusalém katy ju ojevy.

¹⁴ Ha'e rã ha'e kuery ma Perge gui oove Pisídia regua Antioquia tetã peve, ha'e sábado ára py judeu kuery onhembo'eaty py oo vy oguapy.

¹⁵ Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ogueroayvupaa ma rire onhembo'eaty pygua ruvixa aipoe'i uka ha'e kuery pe:

— Xeryvy kuery, heta va'e kuery pemombaraete aguã regua ayvu pereko ri vy ke pemomba'u.

* 12:24 1 Pedro 1.24,25   * 13:2 Atos 9.15,16; Romanos 1.1   * 13:5 Apy João hery va'e ma Apóstolo João e'ỹ, ha'e rã João Marcos, Jesus rekokie ombopara va'erã va'e (versículos 13-15).

Antioquia py Paulo ayvu omombe'uague

¹⁶ Ha'e ramo Paulo opu'ã vy opo py ojapo “Pekyriri” he'ia rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue Israel regua ha'e Nhanderuede renonde pejererokyjea rupi pendekuai avi va'e, pejapyxaka ke.

¹⁷ Nhande Israel kuery Ruete ma oiporavo raka'e nhaneramoĩ kuery, ha'e gui oyvy re'ỹ ikuai pukukue re omboetave, Egitto vyvy re. Ha'e gui opo'akaa rupi oguenoẽmba vy

¹⁸ quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa py ikuai jave ogueropo'aka ha'e kuery reko vai.

¹⁹ Ha'e gui sete regua Canaã vyvy re ikuai va'ekue omomba vy ijyvykue ome'ẽ ha'e kuery vyvyrã,

²⁰ quatrocentos e cinqüenta ma'etỹ rai'i rire. Ha'e va'e rire omoĩ herekoarã kuery, profeta Samuel oikoa ára peve.

²¹ Ha'e gui nguvixaverã re ha'e kuery ojerure okuapy ramo Nhanderuede omoĩ uka Benjamim regua Quis ra'y Saul. Ha'e va'e ma quarenta ma'etỹ re oĩ.

²² Ha'e gui ma oipe'a vy hekovia Davi ju oiporavo huvixaverã. Ha'e va'e reko re ijayvu vy aipoe'i: “Jessé ra'y Davi ma ava xee ae rami ipy'a va'e ajou, xee aipota va'e ojapopa va'erã”, he'i va'ekue.

²³ Ha'e va'e ramymino kuery regua Nhanderuede ijayvuague rami vy omoingo Israel kuery reraa jepearã. Ha'e va'e ma Jesus.

²⁴ Ha'e va'e ojekuaa uka e'ỹ mbove João ranhe Israel kuery ha'e javive pe omombe'u oikovy jajeko rerova vy nhandemongarai uka aguã regua.

²⁵ Ha'e gui João ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy aipoe'i: “Xee ma pexa'ãa ramigua e'ỹ. Ha'e rã xerakykue rima ou oiny peteĩ. Ha'e va'e gui ma xe'yvyĩ'i ete vy neĩ ipy regua amboi aguã voi nda'vei”, he'i va'ekue.

²⁶ — Ke'y kuery Abraão ramymino kuery ha'e Nhanderuede renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, nhandevy pe ae oikuaa uka ayvu jaa jepe aguã regua.

²⁷ Mba'eta Jerusalém pygua kuery nguvixa kuery reve ndoikuaai okuapy Jesus, neĩ profeta kuery nhombo'ea noendu kuaai guive, sábado ára nhavõ ogueroayvu teĩ, mba'eta ojuka uka raka'e Jesus, profeta kuery ijayvuague ojeupity aguã rami.

²⁸ Neĩ peteĩ henda py ojapo vaiague ha'e kuery ndoikuaai va'eri huvixa Pilatos pe ojerure okuapy ojuka aguã re.

²⁹ Hekorã ipara oiny va'e ojeupity aguã rami ogueroko rire omboguejya vyvra gui, ha'e vy tugarã ojapo pyre py onhono porãa.

³⁰ Ha'e rami teĩ omanoague gui Nhanderuede omboete ju.

³¹ Ha'e ramo mbovy ára re rei e'ỹ ojexa uka oikovy, Galiléia guive Jerusalém katy hexeve oje'oi va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma imombe'uarã ikuai heta va'e kuery pe.

³² Ha'e gui ore ju pẽvy romombe'u ayvu porã Nhanderuede nhaneramoĩ kuery omoingo porã aguã re ijayvuague regua.

³³ Ha'e kuery ramymino nhandekuai va'e pe Nhanderuede ojapo ha'e nungakue ha'e javi ojeupity aguã rami, Jesus omboete jevya py, mba'eta mokoĩa Salmo re ipara oĩa rami vy: “Ndee ma Xera'y, ange xee romoingo”, he'iague.*

³⁴ Ha'e rami vy ae omanoague gui Nhanderuede omboete ju ivaipa e'ỹ aguã, aipoe'iague rami: “Pendeivy pe ajapo 'rã Davi pe xeayvuague iky'a e'ỹ ha'e oguerovia pyrã ojeupity aguã rami.”*

* 13:33 Salmo 2.7 * 13:34 Isaías 55.3

³⁵ Ha'e rami vy amboae Salmo py aipoe'i avi: "Nderejai 'rã neremimbo'e retiekue lky'a e'ÿ va'e ivaipa aguã", he'i va'ekue.*

³⁶ Mba'eta anhetê Nhanderuete oipotaa rami vy heta va'e kuery re Davi opena ma rire oke vy oo nguú kuery ooague py, ha'e ramo hetekue ivaipa.

³⁷ Ha'e rã Nhanderuete omboete ju va'e retiekue ma nda'ivaipai.

³⁸ — Ha'e nunga rupi ke'y kuery, peikuaa pota, mba'eta pëvy pe romombe'u hexe vy jejavya omboguepaa aguã regua.

³⁹ Hexe vy ma ha'e javive ojerovia va'e omboeko porãa 'rã opa mba'e vai gui. Ha'e rã Moisés lei oea va'ekue rupi ma nanhanemboeko porãai 'rã.

⁴⁰ Peikuaa pota ha'vy profeta kuery aipoe'iague pendere oiko e'ÿ aguã:

⁴¹ "Ma'ê ke, peê pejojojai rei va'e. Penhemondyi ha'e pekanhy, mba'eta pende'ára py xee ajapo 'rã mba'emo ndaperoviai va'erã, pëvy omombe'ua teĩ", he'iague.*

Sábado jevy py ayvu omombe'u aguã re ojerure okuapyague

⁴² Paulo ha'e Barnabé oê rã ojerure okuapy sábado jevy py ha'ekue rami ae ju ijayvu aguã.

⁴³ Onhembo'eaty gui ono'õ va'ekue oopa rã judeu kuery ha'e judeu reko rami Nhanderuete pe ikuai va'e heta oje'oi Paulo ha'e Barnabé rakykue. Ha'e ramo omongeta Nhanderuete porayvua re riae ikuai aguã.

Judeu e'ÿ va'e kuery pe ju Paulo ha'e Barnabé ayvu omombe'uague

⁴⁴ Sábado jevy py tetã pygua ha'e javi rai ou Nhanderuete ayvu oendu aguã.

⁴⁵ Ha'e rã judeu kuery ma heta ijaty va'e oexa vy ndojou porãi. Ha'e rami vy ijayvu vaikue, Paulo ayvu re ijayvu rei guive.

⁴⁶ Ha'e ramo Paulo ha'e Barnabé okyjea py e'ÿ ijayvu vy aipoe'i:

— Peê kuery pe ranhe ma romombe'u Nhanderuete ayvu. Ha'e rã napenduxei vy pexa uka tekove marã e'ÿ pejopy aguã nda'eveia. Ha'e rami rã judeu e'ÿ va'e kuery ikuaiia py ju 'rã roo.

⁴⁷ Mba'eta ha'e rami aguã rami ae Senhor oremoĩ. Ha'e vy aipoe'i: "Xee romoĩ judeu e'ÿ va'e kuery moexakãarã, vvy jave re ikuai va'e oo jepe aguã", he'i va'ekue.*

⁴⁸ Ha'e rami ijayvu rã judeu e'ÿ va'e kuery oendu vy ovy'a okuapy, Senhor ayvu oguerovy'a guive. Tekove marã e'ÿ jopyarã oiporavo pyre ha'e javive oguerovia.

⁴⁹ Ha'e rami rã ha'e va'e vvy ha'e javi rupi oendupaa Senhor ayvu.

⁵⁰ Ha'e rami teĩ judeu kuery ombopoxy kunhague judeu reko rami ikuai va'e yvatekueve, tetã pygua ruvixa kuery guive. Ha'e rami vy omoingo axy Paulo ha'e Barnabé vy omoxê ovyv gui.

⁵¹ Ha'e ramo ha'e kuery opy regua gui vvy ku'i oity-ity oikuaa uka aguã ha'e kuery oea ma ovy'a. Ha'e gui Içônio katy ju oje'oi.*

⁵² Ha'e rã temimbo'e kuery ikuai va'e ma opa mba'e py ovy'a tema okuapy Nhe'ê Ky'a E'ÿ reve vy.

14

Içônio py Paulo ha'e Barnabé ovaëague

¹ Içônio tetã py ma Paulo ha'e Barnabé ma judeu kuery onhembo'eaty py ovaë vy nhombo'e. Ha'e ramo heta ikuai va'e oguerovia, judeu ha'e grego kuery guive.

* 13:35 Salmo 16.10   * 13:41 Habacuque 1.5   * 13:47 Isaías 49.6   * 13:51 Lucas 10.10,11

² Ha'e rã judeu kuery oguerovia e'ỹ va'e ma omopu'ã rei judeu e'ỹ va'e kuery, ombopoxypa irmão kuery pe.

³ Ha'e ramive ma ikuai are ha'e py, okyjea py e'ỹ ijayvu Senhor gui. Ha'e rã Senhor ma ha'e kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ojapo vy oikuaa uka ayvu nhomboaxya regua anhetêa.

⁴ Ha'e rami rire tetã pygua kuery oja'opa. Peteĩ regua oo judeu kuery re, ha'e rã amboae kuery ma apóstolo kuery re oje'oi.

⁵ Ha'e rami vy judeu e'ỹ va'e ha'e judeu kuery nguvixa kuery reve opu'ãmba rei okuapy ojoi reixe ha'e ita py ojapipa aguã.

⁶ Ha'e nunga ha'e kuery oikuaa vy ojava Licaônia regua Listra ha'e Derbe tetã katy, ha'e katy rai-rai'i ikuai va'e rupi voi.

⁷ Ha'e py ju omombe'u ayvu porã.

Listra py peteĩ uguata e'ỹ va'e omongueraague

⁸ Listra py uguapy oiny peteĩ ava ipy pirupa va'e, itui'gui ve ndoguatai va'e, neĩ peteĩgue ma uguata va'e e'ỹ.

⁹ Ha'e va'e ava ma Paulo ayvu re ojapyxaka oiny ramo hexe oma'ẽ vy oexa okuera aguã ojerovia etea.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke ndepy re — he'i ramove opo reve opu'ã vy uguata.

¹¹ Heta va'e kuery Paulo ojapo va'e oexa vy ojapukai Licaônia ayvu py, aipoe'i:

— Nhanderuede kuery teve avakue rami ojeapo vy oguejy ra'e nhandea peve — he'i okuapy.

¹² Ha'e rami vy Barnabé pe “Júpiter”, ha'e rã Paulo pe ma “Mercúrio” he'i okuapy, mba'eta ijayvuve ramo.*

¹³ Ha'e Júpiter pegua sacerdote oĩ va'e ma ixupegua templo tetã kyvõ katy oĩ va'e gui ou vy tetã rokẽ katy ogueru vaka ha'e ngora yvoty guigua. Heta va'e kuery reve mymba ojukaxe ha'e kuery pe.

¹⁴ Ha'e nunga apóstolo kuery Barnabé ha'e Paulo oendu vy oao omondo reve opo heta va'e kuery mbyte py. Ha'e vy ojapukai:

¹⁵ — Avakue, mba'e re tu guĩ ramigua pejapo ta? Ore voi ma ava peẽ ramigua. Pendua rami ae avi roendu. Ha'e rami vy pẽvy romombe'u ayvu porã guĩ ramigua ovare'ỹ va'e pejapo gui pejeko rerova aguã Nhanderuede oikove va'e re. Ha'e va'e ae yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare oiko.*

¹⁶ Ymagua kuery pe oea raka'e peteĩ-teĩ regua ha'e kuery ae reko rami ikuai aguã.

¹⁷ Ha'e rami teĩ ikuua ukaarã ndoeja e'ỹi guive, mba'eta pendevy pe ojapo porã vy yva gui ombou oky ha'e mba'emo hi'a aguã ára. Pekarú ha'e pendepy'a py pevy'a aguã nomboatai — he'i.

¹⁸ Po rami ijayvu teĩ haxy ete py ojoko heta va'e kuery ha'e kuery pe mymba ojuka taa.

Paulo ita py ojapipaague

¹⁹ Ha'e rami jave Antioquia ha'e Icônio gui judeu kuery ou vy ombopoxypa heta va'e kuery. Ha'e rami vy Paulo ojapipa okuapy ita py. Ombotyryry heravy tetã gui mombyry'i, “Omano ma po” he'i vy.

²⁰ Ha'e gui temimbo'e kuery ombojere rei ramo opu'ã, ojevy ju tetã py.

Ko'ẽ jevy Barnabé reve Derbe katy oo.

* 14:12 Júpiter ma ha'e kuery ruete ramigua yvateve va'e, ha'e rã Mercúrio ma tuete ramigua ijayvu kuaave va'e. * 14:15 Êxodo 20.11, Salmo 146.6

²¹ Ha'e va'e tetã py ayvu porã omombe'u vy heta ojou temimbo'erã. Ha'e gui ma Listra, Icônio ha'e Antioquia katy ju ojevvy.

²² Temimbo'e ikuai va'e ombopy'a guaxu ovy vy omongeta ojeroviaa rupi riaekuai aguã.

— Jaiko axy vy 'rãe jaike Nhanderuete pegua po'akaa py — he'i.*

²³ Peteĩ-teĩ igreja rupi okaru e'ỹ re onhembo'e rire oiporavo igreja re opena va'erã. Ha'e Senhor re ojerovia va'e kuery ma omboxa ovy ipo py.

²⁴ Pisídia vvy oaxa vy Panfília katy ju jogueraa.

²⁵ Perge py ayvu porã omombe'u rire oguejy joguervy Atália katy.

²⁶ Ha'e gui yy rupi oo Antioquia katy, mba'eta ha'e py Nhanderuete po py jypy'i omboxaa va'ekue mba'emo ojapo 'rã va'ekue ojapo aguã.†

²⁷ Ha'e py ovaẽ vy omboatypa igreja kuery, ha'e omombe'u oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue ha'e javi, ha'e okẽ judeu e'ỹ va'e kuery ojerovia aguã regua oipe'aague guive.

²⁸ Mbovy ára rei e'ỹ ikuai ha'e py temimbo'e kuery reve.

15

Judeu e'ỹ va'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapyague

¹ Ha'e gui ma Judéia gui amongue ou vy ombo'e po rami irmão kuery:

— Orerekorã Moisés oejaague rami vy pendepire napemboi ukai ri vy ndapeo jepeti 'rã — he'i okuapy.

² Ha'e rami rã ha'e kuery reve Paulo ha'e Barnabé joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu ramo jogueroayvu Jerusalém katy ha'e va'e mokoĩ oo aguã amboaekue ha'e pygua reve, apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery pe oikuaa pota uka aguã ha'e nunga re.*

³ Ha'e rami vy igreja kuery omondouka vy mombyry'i peve omoirũ heravy. Ha'e ramo Fenícia ha'e Samaria rupi oaxa vy judeu e'ỹ va'e ojeko rerovaague omombe'u oje'oivy. Ha'e rami rã irmão kuery ha'e javive oendu vy ovy'a vaipa.

⁴ Jerusalém py ovaẽ ramo igreja kuery omoaẽ porã'i, apóstolo ha'e opena va'e kuery reve. Ha'e ramo omombe'upa oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue.

⁵ Ha'e rã amongue fariseu regua Jesus re ojerovia va'e ma opu'ã vy aipoe'i:

— Ojerovia va'e kuery ma opire omboi uka ramo 'rãe ha'eve, ha'e nhambo'e avi 'rã lei Moisés oeja va'ekue rami ikuai aguã — he'i okuapy.

Jerusalém py opena va'e kuery nhomboatyague

⁶ Ha'e ramo apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery nhomboaty okuapy ha'e nunga re oikuaa pota aguã.

⁷ Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu ramo Pedro opu'ã vy aipoe'i:

— Irmão kuery, peẽ peikuaa yma Nhanderuete xeporavoague penembyte gui, judeu e'ỹ va'e kuery pe ayvu porã amombe'u rã oendu vy ojerovia aguã.*

⁸ Ha'e gui Nhanderuete nhande kuery pavẽ py'a re oĩa oikuaapa va'e vy ha'e kuery pe voi oikuaa uka ojou porãa, mba'eta ha'e kuery pe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou, nhandevy ombouague rami avi.

⁹ Nhande, neĩ ha'e kuery regua nanhandarayvuvei joegui, mba'eta ha'e kuery ojerovia rã oiky'a'opa avi ipy'a.

* 14:22 2 Timóteo 3.10-12; 1 Pedro 4.12-14 † 14:26 Mokoĩ henda py oĩ raka'e tetã Antioquia hery va'e. Apy omombe'u va'e ma Síria regua, igreja kuery ikuai. Ha'e rã capítulo 13, ha'e 14.21 py ijayvua ma Pisídia regua. * 15:2 Gálatas 2.1-5; 5.1-6 * 15:7 Atos 10.1-48

¹⁰ Ha'vy aỹ, mba'e re tu Nhanderuete pe “Nda'evei” peje ri? Mba'eta temimbo'e kuery pembovoyixe pekuapy nhaneramoí kuery ndogueropo'akai va'ekue py, neĩ nhande voi ndajaropo'aka kuaai.*

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py jarovia nhande voi Senhor Jesus nhanemboaxy ramo ae jaa jepea, ha'e kuery rami avi — he'i.

Tiago ijayvuaque

¹² Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javive okyrirí okuapy ojapyxaka aguã Barnabé ha'e Paulo omombe'u rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaará ipo py Nhanderuete ojapo va'ekue, judeu e'ỹ va'e kuery tekoa rupi oguataa rupi.*

¹³ Ha'e kuery ijayvupa ma rire Tiago ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Irmão kuery, pejapyxaka xeayvu re.

¹⁴ Simão ranhe omombe'u kuri judeu e'ỹ va'e pe jypy'i Nhanderuete ojekuaa ukaague, ha'e kuery regua gui oiporavo aguã hery rupi ikuai va'erã.

¹⁵ Ha'e rami ae avi profeta kuery ayvu ipara oinya. Mba'eta aipoe'i:

¹⁶ “Ha'e nunga oiko ma rire ajevy vy ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue.

Ho'aague gui ajapo jevy vy amoatyrõmba 'rã,†

¹⁷ amboae kuery voi oeka aguã Senhor, judeu e'ỹ va'e kuery xerery rupi aenoĩ va'e ha'e javi voi”,

¹⁸ he'i Senhor yma voi ha'e nunga kuaa ukaare.*

¹⁹ Ha'e nunga rupi xee aikuaa ramo nda'evei nhamoangeko rei aguã judeu e'ỹ va'e kuery Nhanderuete re ojeko rerova va'ekue.

²⁰ Ha'e kuery pe nhambopara 'rã onhemongy'a e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa py, neĩ itavy reia py, ha'e ho'u e'ỹ aguã xo'o ojryrvipy vy ojuka pyre ro'okue neĩ huguykue.

²¹ Mba'eta yma guive Moisés ombopara va'ekue rupi ijayvu va'e ikuai ae tetã nhavõ rupi. Judeu kuery onhembo'eaty py voi sábadó ára nhavõ ogueroayvua 'rã.*

Antioquia katy ayvu ogueraa ukaa ague

²² Ha'e ramo apóstolo ha'e opena va'e kuery igreja ha'e javi reve ojou porã ha'e kuery regua avakue oiporavo ha'e omoudouka aguã Antioquia tetã katy, Paulo ha'e Barnabé reve. Ha'e rami vy oiporavo Judas Barsabás 'epy va'e ha'e Silas, irmão kuery omboeteve va'e meme.

²³ Ha'e va'e kuery po py ogueraa uka po rami ombopara va'ekue: “Irmão kuery apóstolo ha'e igreja re opena va'e orekuai va'e, kova'e kuaxia rombopara irmão kuery judeu e'ỹ va'e regua, Antioquia, Síria ha'e Cilícia py pendekuai va'e pe. Pendevy roxarura.

²⁴ Roikuaa karamboae amongue romoudouka ramo e'ỹ orembyte gui [oje'oi va'ekue] penemoingo eta reiague, ayvu py penemoangeko rei vy.

²⁵ Ha'e nunga rupi peteĩ rami roikuaa porã ma vy rojou porã amongue avakue roiporavo vy peẽ kuerya py rombou aguã orerembiayvu Barnabé ha'e Paulo reve.

²⁶ Ha'e va'e avakue ma nhande-Senhor Jesus Cristo rery káuxa ndojeayvuvei va'e.

²⁷ Ha'e rami vy Judas ha'e Silas rombou, peẽ kuery pe ha'e kuery ae omombe'u aguã ha'e nunga.

* 15:10 Ha'e kuery ombovoyixe temimbo'e kuery amboae regua, mba'eta oipota ha'e kuery voi ikuai judeu kuery rekorã oja pyre rami. * 15:12 Gálatas 1.18,19 † 15:16 “Ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue”, he'ia ma Davi ramymino Jesus nhandereraa jepearã ombou aguã re ijayvu vy. * 15:18 Amós

9.11-12 * 15:21 1 Coríntios 9.19-22, 10.31-33

²⁸ Mba'eta Nhe'ê Ky'a E'ÿ reve rojou porã amboae ramigua pëvy ndorojapo ukai aguã, pova'e nunga anho:

²⁹ Penhemongy'a eme mba'emo ra'angaa pe ome'ê mbyre pe'ua py, neĩ huguykue, ha'e mymba ojyryvipy vy ojuka pyre ro'okue, ha'e pendetavy rei eme guive. Ha'e nunga gui pejejoko vy peiko porã 'rã. Tove tapendekuai porã."

Kuaxia para ogueroayvu okuapyague

³⁰ Are'ÿ re omondouka pyre kuery ma Antioquia tetã py ovaẽ ma vy ha'e py ikuai va'e omboatypa vy ha'e kuery pe omboaxa kuaxia para.

³¹ Ha'e pygua kuery ogueroayvu vy ovy'a vaipa ombopy'a guaxu rã.

³² Judas ha'e Silas profeta ikuai va'e voi irmão kuery ombopy'a guaxu vy heta ayvu py omombaraete.

³³ Ha'e py ikuai are rire irmão kuery ombojevvy uka porã'i ju imondoukaare kuerya katy.

³⁴ [Ha'e rã Silas ma ojou porã ha'e py ae opytave aguã.]

³⁵ Paulo ha'e Barnabé ma Antioquia py ikuai are vy nhombo'e ha'e omombe'u Senhor ayvu, heta ikuai va'e reve.

Barnabé gui Paulo oja'o rire mokoĩguea ma ayvu omombe'ua rupi uguataague

³⁶ Are'i ma rire Paulo aipoe'i Barnabé pe:

— Aÿ ma jajevvy ke jaexa ju irmão kuery tetã ha'e javi rupi Senhor ayvu nhamombe'uague rupi, jaikuaa aguã marã rami pa ikuai — he'i.

³⁷ Ha'e vy Barnabé ogueraaxe João Marcos hery va'e.

³⁸ Ha'e rã Paulo ma ndojou porã ogueraa aguã, Panfília py oĩa gui ojepe'a vy omba'eapoa rupi noipytyvõvei rire.*

³⁹ Ha'e rami py joo rami e'ÿ ijayvu vy oja'o joegui. Barnabé ma Marcos ogueraa vy yy rupi oo Chipre katy.

⁴⁰ Ha'e rã Paulo ma oirürã Silas oiporavo vy oo avi, Senhor po py irmão kuery omboaxa rire.

⁴¹ Ha'e vy Síria ha'e Cilícia rupi oaxa, omombaraete ovy igreja ikuai va'e ha'e javi.

16

Paulo Timóteo ngupive ogueraa ague

¹ Ha'e gui Derbe py ovaẽ avi, ha'e gui Listra py ju. Ha'e py ma peteĩ temimbo'e oiko Timóteo hery va'e, judeu regua oguerovia va'e pi'a. Ha'e rã tuu ma grego.

² Ha'e va'e re ma Listra ha'e Icônio pygua irmão kuery ima'endu'a porã.

³ Paulo oipota oo hupive. Ha'e vy ipire omboi ha'e katy'i rupi judeu kuery ikuai va'e re vy, mba'eta pavẽ oikuaa tuu grego oikoa.

⁴ Ha'e gui tetã ikuai va'e rupi oaxa vy irmão kuery pe omombe'u hekorã apóstolo ha'e opena va'e kuery Jerusalém py ikuai va'e ijayvuague.

⁵ Ha'e rami vy igreja kuery ikuai va'e imbaraeteve oje'oivy ojeroviaa py. Hetave ovy ko'ê nhavõ.

Trôade py peteĩ ava oexa ukaa ague

⁶ Ha'e gui ma Ásia py ma Nhe'ê Ky'a E'ÿ ayvu nomombe'u ukai ramo Frígia-Galácia vvy rupi oje'oi.

⁷ Mísia py ovaẽ rai'i vy onhea'ã Bitínia katy oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus Nhe'ê nomondoukai.

⁸ Ha'e ramo Mísia rupi oaxa vy Trôade tetã py oguejy.

* 15:38 Atos 13.13

⁹ Pyávy Paulo pe peteĩ oexa ukaa, Macedônia pygua ava opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojerure vy

— Tereo ke Macedônia katy orepytyvõ aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami oexa ukaa rire roje'oi voi pota ha'e katy, mba'eta roikuaa ha'e kuery pe ayvu porã romombe'u aguã orerenõiare Nhanderuete ae oikoa.*

Filipos py Paulo oiko jave Lídia ojeko me'ëague

¹¹ Trôade gui yy rupi roo yvi Samotrácia katy. Ko'ë jevy ma Neápolis katy,

¹² ha'e gui ma Filipos katy ju roo.* Ha'e va'e tetã ma Macedônia regua pavẽ gui omboetevepy, ha'e Roma tetã gui ae openaa va'e. Ha'e py ma roiko are.

¹³ Sábado ára py tetã gui mombyry'i roo vy yakã rembe peve roguejy, ha'e py onhembo'eaty oĩa roikuaa vy. Ha'e vy roguapypa vy oreayvu roiny kunhague ijaty va'e reve.

¹⁴ Peteĩ kunha Lídia hery va'e ma ojapyxaka porã oiny oreayvua re. Ha'e va'e ma Tiatira guigua, ajukue púrpura guigua vendea, ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e. Ha'e va'e py'a re Senhor ae omoĩ Paulo ijayvua re ojapyxaka pota aguã.

¹⁵ Ha'e rami vy onhemongarai uka ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Ha'e rami vy orevy pe ojerure vy aipoe'i:

— Senhor re ajeroviaa perovia vy ke pevaẽ ke xero py, ha'e py ae pepyta — he'i. Ha'e rami ijayvua ha'eve orevy.

Peteĩ kunha'i imba'ekuaa va'e gui nhe'ẽ vai oipe'aague

¹⁶ Onhembo'eaty katy roo jave peteĩ kunha'i ou orerovaexĩ nhe'ẽ vai gui imba'ekuaa va'e. Ha'e va'e ma omba'ekuaa rupi ongana vaipa oikovy opatõ kuery pe.

¹⁷ Ha'e va'e ma Paulo ha'e ore kuery rakykue oo vy ojakukai reve aipoe'i 'rã:

— Peva'e avakue ma Nhanderuete Yvate ete va'e rembiguai, ha'e pëvy omombe'u tape peo jepe aguã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramigua mbovy ára rei e'ỹ oiko. Ha'e ramo Paulo noenduxevei vy ojere, ha'e aipoe'i nhe'ẽ vai pe:

— Jesus Cristo rery rupi aipoa'e: Ejepe'a ixugui — he'i ramove ojepe'a.

Paulo ha'e Silas oinupãmbaa rire nhuã py ombo'aa ague

¹⁹ Kunha'i patõ kuery ma nonganaveia oexa vy ojopy Paulo ha'e Silas, ha'e vy tetã mbyte py ogueraa huvixa kuery renonde.

²⁰ Huvixa kuerya py ogueraa vy aipoe'i:

— Peva'e avakue ma judeu ikuai vy opa marã omoingo nhaneretã pygua kuery.

²¹ Mba'eta teko mboae re nhombo'e 'rã. Ha'e va'e rupi ma nhandekuai aguã nda'evei, mba'eta nhande ma Roma pygua regua — he'i.

²² Ha'e gui heta va'e kuery peteĩ rami opu'ãmba ha'e kuery re. Huvixa kuery voi ijao omondoropa vy oinupã uka vyvra po'i'i py.

²³ Ha'e gui oinupãmba rire omboty nhuã py, ha'e nhuã rarõa pe opena uka oẽ e'ỹ aguã.

²⁴ Ha'e va'e ma ha'e rami ijayvu rã oendu vy nhuã ropy apy py ogueraa, ha'e ipy voi omboty vyvra py.

²⁵ Pytũ mbyte jave ma Paulo ha'e Silas onhembo'e ha'e oporaei oiny Nhanderuete pe omboete vy.* Ha'e rã amboae kuery nhuã py ikuai avi va'e ma ojapyxaka okuapy.

* 16:10 "Oje'oi" he'i 'rãgue py "Roje'oi" he'i, mba'eta ha'e kuery rupive kova'e kuaxia mboparaa Lucas voi oo raka'e. * 16:12 Filipenses 1.1 * 16:25 1 Tessalonicenses 5.16-18; Tiago 1.2-4

²⁶ Ha'e rami jave yvy oryryi xapy'a vy omongu'epa nhuã yta. Ha'e ramo okẽ ikuai va'e ojepe'apa, ha'e javive gui oipa ojokuaague.

Nhuã rarõa ojeko me'ẽague

²⁷ Nhuã rarõa omyĩ vy nhuã rokẽ ojepe'a rã oexa vy oekyi kyxe ojejuka aguã, “Nhuã py ikuai va'ekue oẽmba ra'e ma po” he'i vy.

²⁸ Ha'e ramo Paulo ojakukai vy aipoe'i:

— Mba'eve ejapo eme ndejee, apy roĩ pavẽ — he'i.

²⁹ Ha'e ramo nhuã rarõa tataendy re ojerure vy oike pojava ovy. Oryryipa reve Paulo ha'e Silas renonde oĩ guenapy'ã re.

³⁰ Ha'e gui oka py ogueru vy aipoe'i:

— Avakue, mba'e tu ajapo 'rã aa jepe aguã?

³¹ Ombovai:

— Ejerovia Senhor Jesus re. Ha'e vy 'rã reo jepe, ndee ha'e ndero pygua kuery — he'i.

³² Ixupe omombe'u Nhanderuete ayvu, hoo pygua kuery ha'e javive pe guive.

³³ Ha'e va'e hora-ve pyávy ha'e kuery re opena porã vy ojoj oinupãague. Ha'e rire'ive onhemongarai uka, ha'e hoo pygua kuery ha'e javive reve.

³⁴ Ha'e gui ma ngoo py ae ogueraa vy omongaru. Ngoo pygua kuery ha'e javi reve ovy'a ete okuapy Nhanderuete re ojerovia vy.

Nhuã gui Paulo ha'e Silas opoia aague

³⁵ Ko'ẽmba jave huvixa kuery ombou guembiguai “Pepoi peva'e avakue” he'i aguã.

³⁶ Ha'e ramo nhuã rarõa omboaxa pova'e ayvu Paulo pe:

— Huvixa kuery pendepoi uka kuri. Ha'e rã peẽmba aỹ, tapeo porã — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami avi mba'eve rojapo vaiague re'ỹ orenupãmba pavẽ oexaa py, nhuã py orembo'a uka guive, Roma pygua regua roiko va'eri. Aỹ ma nhemi rupi ju orepoi uka ta? Ha'e rami nda'evei. Ha'e rami 'rãgue py tou ha'e kuery ae torepoi — he'i.

³⁸ Ha'e nunga tembiguai kuery oendu vy oo omombe'u huvixa kuery pe. Ha'e va'e kuery ma Roma pygua regua oikoa oikuaa vy okyjepa.*

³⁹ Ha'e rami vy Paulo kuerya py jogueru vy ijayvu porã'i. Nhuã gui oguenoẽ vy ojerure tetã gui ojepe'a aguã.

⁴⁰ Ha'e ramo nhuã gui oẽ ma vy Lídia ro py ranhe ovaẽ. Irmão kuery oexa vy omombaraetepa. Ha'e gui ma oje'oi.

17

Tessalônica py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹ Anfípolis ha'e Apolônia rupi oaxa vy ovaẽ Tessalônica tetã py.* Ha'e py ma oĩ judeu kuery onhembo'eaty.

² Paulo gueko rami vy oo ha'e kuery nhomboatya py. Mboapy sábado re ha'e kuery reve ijayvu oikovy ipara re oĩa re.

³ Nhombo'e vy omombe'u porã. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo omanoague gui onhemboete jevy aguã rami oiko va'ekue. Jesus pẽvy amombe'u va'e ae ma Cristo — he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery regua amongue oguerovia vy onhemoirũ Paulo ha'e Silas re. Grego kuery heta avĩ Nhanderuete pe ikuai, kunhague omboetevepy voi.

* 16:38 Atos 22.25-29 * 17:1 1 Tessalonicenses 1.1; 2.13,14

⁵ Ha'e rã judeu kuery ma nda'ija'ei vy ojou avakue heko vai va'e. Ha'e vy omono'õ reta vy opa marã rei nhomoingo tetã rupi. Jasom ropy oikepa, teta mbyte katy Paulo kuery ogueraaxe vy.

⁶ Ha'e rami teĩ ndojoui vy huvixa kuerya py ogueraa Jasom ae, amongue irmão kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e kuery ma yvy jave re ikuai va'e moingo eta reia, ha'e gui apy ju rima ovaẽ ra'e.

⁷ Ha'e gui Jasom ma ngoo py omovaẽ. Ha'e va'e kuery ha'e javive César ayvu rami e'ỹ ikuai, Jesus pe anho “Huvixave” he'i okuapy.

⁸ Ha'e nunga ayvu heta va'e ha'e huvixa kuery oendu vy ipoxypa.

⁹ Ha'e rami teĩ Jasom ha'e amboae kuery gui peráta ojopy rire opoi ju.

Beréia py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹⁰ Ha'e rire'i pyavyve irmão kuery ma Beréia tetã katy ju omondouka Paulo ha'e Silas. Ha'e py ovaẽ ma vy judeu kuery onhembo'eaty oĩ va'e katy jogueraa.

¹¹ Ha'e gui Beréia pygua kuery ma Tessalônica pygua gui hi'aranduve va'e vy ojapyxaka porã ayvu re oenduxe vy. Ko'ẽ nhavõ ipara oĩa re oikuaa pota guive, oikuaa aguã oendu va'ekue anhetẽ paa.

¹² Ha'e rami vy heta ojerovia, grego regua kunhague omboetevepy, ha'e avakue mbovy e'ỹ avi.

¹³ Ha'e rami rã judeu kuery Tessalônica pygua ma Beréia py avi ri ty ra'e Nhanderuete ayvu Paulo omombe'ua oikuaa vy ha'e py ju oje'oi nhombopoxy ha'e nhomopu'ãmba rei aguã.

¹⁴ Ha'e ramo irmão kuery ojou porã Paulo omondouka voi aguã ye'ẽ rembe peve. Ha'e rã Silas ha'e Timóteo ma opytave ranhe ha'e py.

¹⁵ Paulo re opena va'e kuery ma Atenas peve ogueraa. Ha'e kuery ojevy vy Paulo ijayvuague ogueraa Silas ha'e Timóteo pe, oĩa py ha'e kuery ou voi aguã.

Atenas tetã py Paulo ijayvuague

¹⁶ Atenas tetã py Paulo oirũ kuery oarõ jave tetã rupi mba'emo ra'angaa anho oĩ rã oexa vy ndojou porã vaipa.

¹⁷ Ha'e nunga rupi ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py, judeu ha'e judeu e'ỹ va'e Nhanderuete mboetea rupi ikuai va'e kuery reve. Ha'e rami avi ko'ẽ nhavõ tetã mbyte rupi ijayvu ha'e py ikuai va'e reve.

¹⁸ Ha'e gui amongue onhemo'arandu va'e epicureu ha'e estóico regua ijayvu hexeve. Joupe-upe oporandu:

— Mba'e he'i vy ty po rami ijayvu katu rei va'e? Tuuete mboae re teve ijayvu — he'i okuapy, mba'eta Jesus reko omombe'u, onhemboete jevyague guive.

¹⁹ Ha'e rami vy ngupive ogueraa peteĩ henda Areópago hery va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

— Aỹ ma roikuaaxe mba'e nunga pyau re pa renhombo'ea.

²⁰ Mba'eta remombe'u va'e ma ore kuery ndoroikuaai teri. Roikuaaxe mba'e 'rea pa ha'e nunga — he'i okuapy.

²¹ Mba'eta Atenas pygua kuery ha'e amboae regua ha'e py ikuai va'e voi amboae ramigua re ndoikuaa potai, mba'emo ipyauve va'e re rive ijayvu ha'e ojapyxaka okuapy.

²² Ha'e ramo Areópago mbyte py Paulo opu'ã vy aipoe'i:

— Atenas pygua avakue, xee aexa rã peẽ kuery pembojerovia etea rupi anho pendekuai.

²³ Mba'eta tetã rupi aaxa avy vy aexa mba'emo pembojerovia va'ety ikuai va'e. Peteĩ aexa avi pembojeroviaaty re ipara oiny “Kova'e ma Nhanderuete jaikuaa

e'ỹ va'e pegua" he'ia va'e. Ha'e gui peikuaa vy e'ỹ pembojerovia va'e ae xee amombe'u porãve pëvy.

²⁴ — Mba'eta Nhanderuete vyv ha'e vyv re opa mba'e ikuai va'e moingoare ma yva ha'e vyv re ipo'aka va'e vy oo avakue opo py ojapo va'ekue py noĩ,

²⁵ neĩ nhande kuery po py nanhaiptyvõĩ 'rã mba'eve py. Nhandegui mba'eve oipota va'e'ỹ, mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ha'e ae ome'ẽ nhanderekoverã, nhandepytuêrã ha'e opa mba'e jareko va'e.

²⁶ Peteĩ'i gui nhanemoingo raka'e opa marãgua vyv re nhandekuai va'erã. Yma voi oa'anga raka'e pa, ha'e mamõ ete pa peteĩ-teĩ regua ikuai aguã,

²⁷ Nhanderuete jaeka aguã, ha'e jaeka ete vy jajou aguã. Ha'e rami avi nhandegui mombyry e'ỹ oiko,

²⁸ mba'eta hexe vy jaiko, nhamyĩ ha'e nhandekuai, peẽ kuery regua ijayvu kuaa va'e "Mba'eta ixuguigua meme jaiko", he'ia rami.

²⁹ Ha'e gui Nhanderuete gui meme jaikoague jaikuaa vy jaikuaa avi mba'emo ouro guigua rami e'ỹ oikoa, neĩ prata ha'e ita gui avakue o'arandua rupi ha'e oikuaa rami ojapo va'ekue rami e'ỹ guive.

³⁰ — Ha'e gui ymave rupi jaikuaa vy e'ỹ mba'emo vai jajapoague re Nhanderuete nanhanembopagai. Ha'e rami teĩ aỹ ma oikuaa uka avakue opa rupi ikuai va'e ojeko rerova aguã.

³¹ Mba'eta oa'anga ma vyv re ikuai va'e ombopagapa aguã ára. Ha'evea rami 'rã ombopaga uka peteĩ ava omõĩ va'ekue pe. Ha'e va'e ma jaikuaa pavẽ aguã omanoague gui omboete ju — he'i.

Amongue ojoi rei, ha'e rã amboae kuery ma ogueroviaague

³² Omanoague gui Jesus onhemboeteague re Paulo ijayvu rã ha'e kuery oendu vy amongue ojoi rei. Ha'e rã amboae kuery ma

— Amboae ára ma emombe'uve ju pova'e nunga roenduve aguã — he'i okuapy.

³³ Ha'e ramo Paulo ojepe'a ha'e kuery mbyte gui.

³⁴ Ikuai avi amongue avakue oguerovia vy hexe onhemoirũ va'e. Ha'e kuery regua ma Areópago pygua Dionísio, ha'e peteĩ kunha Dâmaris hery va'e. Ha'e va'e kuery reve ikuave amboae kuery.

18

Corinto tetã py Paulo ovaẽague

¹ Ha'e va'e rire Atenas tetã gui Paulo oẽ vy Corinto katy ju oo.

² Ha'e py ma peteĩ judeu Ponto guigua oexa Áqüila hery va'e. Roma tetã gui huvixa Cláudio judeu kuery omoxẽmba ramo Itália gui oẽ vy Corinto py ovaẽ ramo'i va'ekue gua'yxy Priscila reve. Ha'e va'e kuery re Paulo onhemboja.*

³ Oo'i ipirekue guigua apoa rupi ikuai va'e meme ramo ha'e kuery reve Paulo opyta omba'eapoa py.

⁴ Ha'e gui sábadõ nhavõ ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py. Judeu ha'e grego kuery pe omombe'u oikovy ayvu.

Jesus reko Paulo omombe'uague

⁵ Macedõnia gui Silas ha'e Timóteo ovaẽ ma ramo Paulo nomba'eapovei, ayvu mombe'ua rupi anho oiko. Ha'e rami vy judeu kuery pe omombe'u oikovy Jesus ae Cristo oikoa.*

⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ijayvu vaikue reve opu'ãmba ramo Paulo oao ombojaity vy aipoe'i:

* 18:2 1 Coríntios 1.1-3; Romanos 16.3,4

* 18:5 2 Coríntios 11.9

— Peneakā re ae toī penderuguy pemoē ukaague re pepaga aguā.* Xee ma ha'e nunga py ndaxepo ky'ai. Aỹ gui ma amboae regua kuery pe ju 'rā aa amombe'u — he'i.

⁷ Ha'e gui ojepe'a vy peteĩ ava Tício Justo hery va'e ro py ovaē, judeu kuery onhembo'eaty yvy'iry oĩ va'ea py. Ha'e va'e ava ma Nhanderujete renonde ojererokyjea rupi oiko.

⁸ Ha'e gui onhembo'eaty pygua ruvixa Crispo hery va'e ma Senhor re ojerovia okuapy ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Corinto pygua kuery voi ayvu oendu vy heta oguerovia vy onhemongarai uka.

⁹ Ha'e gui pyávy Senhor ojexa uka Paulo pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Ha'e rami 'rāgue py ndeayvuve tema rekyrirĩ e'ỹ re,

¹⁰ mba'eta xee aiko ndereve. Avave rei ndere popu'ái 'rā mba'emo vai ojapo aguā, mba'eta kova'e tetã py heta areko xejeupe guarã — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e py ma peteĩ ma'etỹ ha'e mboapy meme jaxy re oiko. Nhombo'ea rupi oiko Nhanderujete ayvu re.

Huvixa Gálio renonde Paulo ojexa ukaague

¹² Acaia pygua huvixa Gálio oĩ jave py ma judeu kuery peteĩ rami opu'ã okuapy Paulo re. Nhomboayvuaty py ogueraa vy

¹³ aipoe'i:

— Kova'e ava ma nhombo'e oikovy lei re oĩa rami e'ỹ Nhanderujete omboetea aguã re — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo Paulo ombovai ta jave huvixa Gálio aipoe'i judeu kuery pe:

— Judeu kuery, mba'emo vai ete, e'ỹ vy jojukaague, mba'emo nda'evei ete va'e re pendeayvu va'e rire ha'eve 'rāgue xee aikuaa pota aguã.

¹⁵ Ha'e rā ayvukue, tery ha'e pēvygua lei re ri pendeayvu ta vy peikuaa pota peẽ ae ha'e nunga re. Xee ma ha'e nunga re ndaikuaa potai 'rã — he'i.

¹⁶ Ha'e rami vy nhomboayvuaty gui omoẽmba ju.

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma judeu kuery onhembo'eaty pygua ruvixa Sóstenes ojopy vy oinupãmba nhomboayvua kuery renonde. Ha'e rami teĩ Gálio ma ha'e nunga re voi ndoikuaa potai.

Mokoĩguea ayvu mombe'u vy ooague gui Paulo ojevyaague

¹⁸ Ha'e py ma Paulo opytave ranhe heta ára. Ha'e va'e rire irmão kuerya gui oo vy Síria katy ju uguata. Ngupive ogueraa Priscila ha'e Áqüila. Ha'e rami e'ỹ mbove Cencrèia py onhopĩ uka oakã, mba'emo ojapo aguã re onhemboayvuaague ojapopa ma rire.

¹⁹ Ha'e gui ma Éfeso tetã py ovaē oirũ kuery oeja aguã py. Ha'e rã ha'e ma judeu kuery onhembo'eaty py oike vy ha'e kuery pe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e kuery ojerure opytave aguã ha'e py, teĩ nda'evei.

²¹ Ha'e rã ha'e kuerya gui oo ta vy aipoe'i:

— Nhanderujete oipota ramo ajevvy ju 'rã peẽ kuerya py — he'i. Ha'e gui kanoã py ojeupi vy oove Éfeso gui.

²² Cesarèia py ovaē vy oguejy vy Jerusalém tetã re oo. Ha'e pygua igreja pe oxarurapa ma vy Antioquia katy ju oguejy ovy.

²³ Ha'e py ma oiko are rire oo ju. Galácia ha'e Frégia yvy rupi oaxa vy omombaraeteve ovy temimbo'e kuery ha'e javive.

Mboapykuea ayvu mombe'ua rupi Paulo uguata, ha'e Éfeso py Apolo ovaēague

* 18:6 “Peneakā re ae toī penderuguy pemoē ukaague re pepaga aguã” he'ia ma ha'e kuery ae ndojereraa jepe ukaxei rire opaga aguã re ijayvu vy.

²⁴ Ha'e va'e jave py Éfeso py ma peteĩ judeu ovaẽ, Alexandria tetã guigua Apolo hery va'e. Ha'e va'e ma ijayvu kuaa, ha'e ipara oikuaapa va'e,
²⁵ Senhor reko re ombo'e pyre. Ikyre'y vy ijayvu Jesus reko re, ha'evea rami nhombo'e oikovy guive, João nhomongarai jave guare anho oikuaa va'eri.

²⁶ Ha'e rami ranhe okyja py e'y ijayvu judeu kuery onhembo'eaty py. Ha'e ijayvu rã Priscila ha'e Áqüila oendu vy ogueraa, ha'e vy ixupe omombe'u porãve Nhanderuede reko.*

²⁷ Acaia katy Apolo ooxe ramo irmão kuery omonhanima, temimbo'e kuery pe ombopara guive omovaẽ aguã. Ha'e py ovaẽ ma vy opa mba'e py oipytyvõ Nhanderuede omboaxy rã ojerovia va'e kuery,

²⁸ mba'eta ijayvu kuaa ete vy pavẽ oendua py ipo'aka judeu kuery re, mba'eta ipara oĩ va'e gui omombe'u vy oikuaa uka Jesus ae Cristo oikoa.

19

Éfeso py Paulo ovaẽague

¹ Corinto tetã py Apolo oiko jave Paulo ma yvy rupi uguata vy Éfeso tetã py ovaẽ. Ha'e py ma amongue temimbo'e kuery ojou vy

² oporandu ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery pa pejerovia ramo pendere ou Nhe'ẽ Ky'a E'y?

Ha'e kuery ombovai:

— Any, ore kuery ma noroendui ae Nhe'ẽ Ky'a E'y oiko va'ea — he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Paulo oporandu ju:

— Marã rami ha'vy penhemongarai uka?

Ha'e kuery ombovai:

— João Batista nhomongaraia rami rima — he'i okuapy.

⁴ Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— João ma ojeko rerova va'ekue omongarai vy heta va'e kuery pe ijayvu va'ekue araka'eve rã ou va'erã re ju ojerovia okuapy aguã. Ha'e va'e ma Jesus — he'i.*

⁵ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemongarai ukapa Senhor Jesus rery rupi.

⁶ Ha'e kuery áry Paulo opo omoĩ ramo ha'e kuery re ou Nhe'ẽ Ky'a E'y. Ha'e ramo ayvu mboae py ijayvu, Nhe'ẽ guigua omombe'u guive.

⁷ Ha'e javi vy doze avakue ikuai.

Tirano nhombo'eaty py Paulo nhombo'eague

⁸ Ha'e gui ma judeu kuery onhembo'eaty py Paulo oo vy nhombo'e. Mboapy jaxy re okyja py e'y nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuede po'akaa.

⁹ Ha'e rã amongue ma ndogueroviai ha'e noenduxeĩ vy heta va'e kuery oendua py ijayvu vai okuapy Senhor reko re. Ha'e ramo ha'e kuerya gui Paulo oguerojepe'a temimbo'e kuery. Ha'e gui ma Tirano hery va'e nhombo'eaty py ju ombo'e oikovy ko'ẽ nhavõ.

¹⁰ Mokoĩ ma'etỹ re nhombo'ea rami oiko ramo Ásia pygua kuery ha'e javi oendu Senhor ayvu, judeu ha'e grego kuery voi.

¹¹ Paulo po py Nhanderuede mba'emo porã ete ojapo oikovy opo'akaa rupi.

¹² Panhero ha'e avental Paulo oiporu va'ety ma imba'eaxy va'e ikuai rupi heraa ramo okuerapa 'rã imba'eaxy gui, nhe'ẽ vai ikuai va'ekue voi ojepe'apa 'rã.

* 18:26 Efésios 1.1,2; 1 Coríntios 3.6-9 * 19:4 Lucas 3.15,16

¹³ Ha'e gui amongue judeu kuery nhe'ẽ vai pe'aa rupi ikuai va'e ma onhea'anga Senhor Jesus rery rupi nhe'ẽ vai oipe'a aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee aipoa'e pejepe'a aguã Jesus rery Paulo omombe'u va'e rupi — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ojapo va'e ma peteĩ judeu sacerdote yvateve va'e Ceva hery va'e ra'y kuery, ha'e javi vy sete ikuai.

¹⁵ Ha'e rami rã ha'e kuery pe nhe'ẽ vai ombovai:

— Jesus ma xee aikuaa, Paulo guive. Ha'vy peẽ, mava'e tu peẽ? — he'i.

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery re nhe'ẽ vai onhemondea va'e opo vy ipo'aka ha'e kuery ha'e javive re. Opa marã oguereko axy ramo ipire rei ha'e ijaipa rei reve onhamba oo oĩa gui.

¹⁷ Ha'e nungakue Éfeso py ikuai va'e oendupa, judeu ha'e grego kuery. Ha'e rami vy ha'e javive ojererokyje vy omboete okuapy Senhor Jesus rery.

¹⁸ Oguerovia va'e kuery heta ou vy onhemombe'u. Mba'emo vai ojapague omombe'upa.

¹⁹ Heta avi onhembo'e vaikue va'ekue okuaxia oguerupa vy oapypa pavẽ renonde. Kuaxia para repykue re oikuaa pota vy cingüenta mil ára repy oikuaa.

²⁰ Ha'e rami vy Senhor ayvu oenduave ha'e ipo'akave ovy.

Macedônia katy Paulo oirũ kuery omondoukaague

²¹ Ha'e nunga ha'e javi oiko rire Paulo onhembopy'a Macedônia ha'e Acaia rupi oaxa ma vy Jerusalém katy oo aguã. Mba'eta aipoe'i:

— Ha'e py aiko rire aexaxe avi Roma tetã pygua kuery — he'i.*

²² Mokoĩ opytyvõaty Timóteo ha'e Erasto omondouka Macedônia katy. Ha'e rã ha'e ma Ásia py ranhe opytave.

Demétrio nhomopu'ãmba reiaque

²³ Ha'e va'e jave py heta opu'ã okuapy Senhor reko rami ikuai va'e re.

²⁴ Mba'eta peteĩ ava oiko ouro re omba'eapo va'ety Demétrio hery va'e, prata gui xyete ramigua Diana ra'angaa ojapo va'e. Ha'e nunga repykue gui hexeve omba'eapo va'e kuery oguerekopa.

²⁵ Ha'e gui guexeve omba'eapo va'e kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Avakue, peikuaa kova'e nunga gui jajoupaa.

²⁶ Pendu ha'e pexaa rami Éfeso tetã py ha'e Ásia vvy ha'e javi rupi rai'i Paulo nhombo'e vy heta ojapo mba'emo ra'angaa nombotevei aguã rami, mba'eta ijayvu avakue opo py ta'angaa ojapo va'ekue tuuete e'ỹ oikoa rami.

²⁷ Ha'e nunga rupi nhaneremiapo re ndojeroviaavei. Ha'e rami anho e'ỹ, nhandexyete Diana ipo'akapa va'e pegua templo eteve voi nombotevei. Ha'e rami vy ombovaipa 'rã Ásia ha'e vvy jave re ikuai va'e omboete va'e yvatea — he'i.

²⁸ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ipoxypa, ha'e vy ojavuka-pukai:

— Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.

²⁹ Tetã ha'e javi rupi opa marã ojapura okuapy vy ono'õaty oĩ va'e katy oje'oi pavẽ. Ngupive ogueraa Paulo irũ kuery Gaio ha'e Aristarco, Macedônia gui ou va'ekue.

³⁰ Paulo voi heta va'e kuery pe ojexa ukaxe teĩ temimbo'e kuery nomondoukai.

³¹ Ásia pygua huvixa kuery Paulo irũ ikuai vy ixupe ojerure uka avi ono'õaty py oo e'ỹ aguã.

³² Ono'õ va'e regua amongue ojavukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami ojavukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijaty va'e ikuai. Heta va'e kuery neĩ mba'erã pa ono'õmba okuapy ma ndoikuaai.

* 19:21 Romanos 1.13-15; 15.22-29

³³ Ha'e ramo teta mbyte gui judeu kuery ogueru Alexandre, ha'e vy pavē renonde katy omoanha. Ha'e va'e ma ojapo opo py heta va'e kuery pe ijayvuxea rami.

³⁴ Ha'e rami teī judeu oiko ra'ea ha'e kuery oikuaa vy peteī rami ojavukai okuapy mokoī hora re rānda'u:

— Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.

³⁵ Ha'e va'e tetā py oiko kuaxia mboparaaty. Ha'e va'e ma opu'ã vy omokyrirī heta va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue Éfeso pygua, pavē oikuaa ae ma Diana ipo'akapa va'e ra'angaa pegua templo re nhande Éfeso tetā pygua kuery nhapena va'ea, ha'e Júpter-a gui ta'angaa ho'a va'ekue re guive.

³⁶ Ha'e nunga avave rei amboae rami ndoikuaai 'rã. Ha'e nunga rupi pekyrirī 'rãgue, mba'eve pejapo eme peikuaa pota porã e'ỹ re.

³⁷ Mba'eta peva'e avakue apy peru va'ekue ma templo mbovaipaa rupi e'ỹ ikuai, neī nhandexyete re voi nda'ijayvu vai guive.

³⁸ Xapy'a rei Demétrio ha'e hexeve omba'eapo va'e kuery ri amongue re ijayvu aguã oguereko ramo oa'angaa ae ma huvixa nhomboayvua kuery oikuaa pota aguã ára, joe pendeayvu aguã.

³⁹ Ha'e rã amboae ramigua re ri peikuaa potaxe ramo ma nhandomboaty aguã ára oa'anga pyre py 'rã jaikuaa pota.

⁴⁰ Mba'eta nhandevy pe voi nda'evei ange oiko va'ekue re ijayvua gui, nhapu'amba reiague rami omombe'ua rã. Mba'eta ha'e rami rã peteī henda py ma voi nanhamombe'u porã kuaai 'rã mba'erã pa nhandomboatyague — he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy ijaty va'ekue omondoukapa ju.

20

Teĩgue ju Macedônia ha'e Grécia rupi Paulo oguataague

¹ Ha'e kuery opa marã ikuaiia gui opytu'upa ma ramo Paulo oenoī uka temimbo'e kuery. Omombaraetea rupi ijayvu ma vy oipopyypa, ha'e gui oo Macedônia katy.

² Tekoa ikuai va'e rupi oaxa vy nhomongeta ha'e nhomombaraete ovy. Ha'e gui Grécia katy ju oo.

³ Ha'e py ma mboapy jaxy re oiko. Síria katy oo ta oikovy vy oendu judeu kuery hexe opu'āmbaxea. Ha'e rami vy Macedônia rupi ju ojevy.

⁴ [Ásia peve] omoirū va'e kuery ma pova'e: Beréia pygua Pirro ra'y Sópatro, Aristarco, Tessalônica pygua Secundo, Derbe pygua Gaio, ha'e gui Timóteo, Tíquico ha'e Ásia pygua Trófimo.

⁵ Ha'e va'e kuery ma orerenonde oje'oi, Trôade tetã py orererõ aguã.

⁶ Ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹa ára oaxa ma rire Filipos gui roo yy rupi. Ha'e gui peteī nhiruī araa py ma Trôade py rovaē ha'e kuery ikuaiia py. Ha'e py ma peteī semana ropyta.

Trôade py Paulo nhombo'eague

⁷ Semana ijyppa ára py mbojape roipe'ã-pe'ã'i aguã ronhomboaty rã Paulo nhomongeta. Ko'ē jevy oove ta vy pytū mbyte peve ijayvu.

⁸ Opy ronhomboatya py heta oī tataendy.

⁹ Ha'e py peteī kunumi oī Êutico hery va'e janela py uguapy oinya py. Ha'e va'e ma Paulo nda'ijayvupai ete ramo oke. Oke ete vy janela yvateve va'e gui ho'a yvy py. Ha'e gui he'õgue ojopya.

¹⁰ Ha'e ramo Paulo oguejy vy ojero'a hi'áry. Oikuavã vy aipoe'i:

— Penhemondyi eme, hekove oime teri — he'i.

¹¹ Ojeupi ju vy oipe'ã mbojape, ha'e ho'u. Nhomongetave ju ko'ẽmba peve. Ha'e gui mae ma oo.

¹² Ha'e rã kunumi va'e okuera jevy rã pavẽ oexa vy oguerovy'a ete okuapy. Ha'e vy ogueraa ju okuapy oikove va'e.

Assôs gui Paulo oo vy Mileto py ovaẽague

¹³ Ore roove vy kanoã py roĩ, ha'e Assôs katy roo. Ha'e py roarõ Paulo vvy rupi ooa ja, ha'e rami aguã orevy ijayvu rire.

¹⁴ Assôs py orea py ju ovaẽ ma ramo orereve oĩ avi kanoã py, ha'e vy Mitilene katy ju roo.

¹⁵ Ha'e gui roove vy ko'ẽ jevy roaxa Quios ypa'ũ katy'i rupi. Are'ỹ'i re rovaẽ Samos py, ha'e ko'ẽ jevy Mileto py ju rovaẽ.

¹⁶ Mba'eta Paulo ijayvu ma voi Ásia vvy re ndopyta arexei vy Éfeso tetã py ovaẽ e'ỹ aguã re, mba'eta ojpura Pentecostes ára Jerusalém py oiko aguã, ha'eve ramo.

Mileto py Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery omongetaague

¹⁷ Mileto tetã gui Paulo oenoĩ uka Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery.

¹⁸ Oĩa py ovaẽmba ma ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ peikuaa porã marã rami pa peẽ kuery reve aikoague Ásia py avaẽ ypya ára guive.

¹⁹ Mba'eta anhemboyvatevea rupi e'ỹ Senhor pe ete aiko xerexay ha'e aiko axya py, mba'eta judeu kuery xereko a'ã vy xemoingo axy ramo.

²⁰ Ha'e rami teĩ xee ndajepe'ai romombaraeta rupi xeayvua gui. Ha'e nunga re rombo'e aikovy pavẽ oendua rupi, ha'e peteĩ-teĩ ro rupi guive.

²¹ Judeu ha'e grego kuery pe amombe'u aikovy Nhanderuete re ojeko rerova vy nhande-Senhor Jesus [Cristo] re ojerovia aguã.

²² — Aỹ ma xepy'a re aendu Jerusalém katy aaxea, ha'e py xere oiko va'erã ndaikuaai teĩ.

²³ Mba'eta tetã nhavõ rupi xee aa rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka nhuã py xembotyha'e xemoingo axya 'rãa.

²⁴ Ha'e rami teĩ mba'eve py xee naendui ajeayvua, ajapo 'rã va'ekue ajapopaxea anho. Ha'e va'e ma xerembiaporã Senhor Jesus gui ae ajopy va'ekue, Nhanderuete nhanemboaxya regua ayvu porã amombe'u aguã.

²⁵ — Peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa re rombo'e aikovy rire teĩ aỹ ma aikuaa xerova ndapexavei ma 'rãa.

²⁶ Ha'e nunga rupi kova'e ára xee anhemombe'u porã pẽvy: Xee ndaxepo ky'ai peẽ mava'eve ruguy py,

²⁷ mba'eta peteĩgueve ndajepe'ai Nhanderuete oipota va'e ha'e javi amombe'ua gui.

²⁸ Pepena pendejee ae ha'e vexe'i kuery ha'e javi re, ha'e va'e kuery re opena va'erã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ penemoĩ rire. Ha'e va'e ma Nhanderuete pegua igreja kuery nguguy py ae ojogua va'ekue.*

²⁹ Xee aikuaa rã aa ma rire penembyte oiko 'rã guary kuery nhomondoropaarã, vexe'i kuery omboaxya rupi e'ỹ.

³⁰ Peẽ kuery regua voi opu'ã 'rã avakue ha'eve e'ỹa rami nhombo'e va'e, ojee ae temimbo'e kuery oguerova aguã.

³¹ Ha'e nunga rupi peikuaa pota. Penema'endu'a mboapy ma'etỹ re xeayvu aikovyague re. Ara py ha'e pyávy ndapytu'ui xerexay reve peteĩ-teĩ romongetaa gui.

* 20:28 João 21.15-17; 1 Pedro 5.1-4

32 — Ha'e gui aỹ ma Senhor po py romboaxa, ayvu nhanemboaxya regua rupi vy penembaraete aguã, mba'eta ijayvu ma ipo'aka penemombaraete vy pendeivy guarã ome'ê aguã iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reve.

33 Xee ma napenai va'ekue avave mba'e prata, ouro, neĩ ao re.

34 Peẽ voi peikuaa xepo py ae ajouague xee ha'e xerevegua kuery roipota va'e.

35 Opa mba'e py pẽvy aexa uka nhamba'eapo vy iporiaukue'i nhaipytyvõ aguã. Penema'endu'a Senhor Jesus ae aipoe'iague re: “Joupe mba'emo nhame'ê vy javy'ave 'rã jajopya gui”, he'iague re.

Ha'e kuery reve Paulo onhembo'eague

36 Ha'e rami Paulo ijayvupa ma vy guenapy'ã re oĩ, ha'e onhembo'e oiny ha'e kuery ha'e javi reve.

37 Ha'e ramo ojae'o pavẽ. Oikuavã vy oayvupa.

38 Ndovy'avei okuapy, “Xerova ndapexavei 'rã”, he'i rire. Ha'e vy omoirũ heravy kanoã ituia py peve.

21

Tiro tetã py Paulo ovaẽague

1 Ha'e kuerya gui rojepe'a rire kanoã ajukue regua py roo. Roje'oi yvi vy Cós py rovaẽ. Ko'ẽ jevy Rodes py, ha'e gui ma Pátara py ju rovaẽ.

2 Peteĩ kanoã Fenícia katy oo va'e rojou vy ha'e va'e py ju roĩ. Ha'e vy roove.

3 Chipre ypa'ũ oreaxua regua ojekuaa maa gui roeja vy Síria yvy katy ju roo. Ha'e gui ma Tiro tetã py rovaẽ, mba'eta ha'e py mba'emo omboguejya 'rã kanoã gui.

4 Ha'e py temimbo'e kuery rojou vy sete ára ropyta ha'e py. Ha'e va'e kuery ma Nhe'ẽ gui oikuaa vy Paulo pe ijayvu Jerusalém katy oo e'ỹ aguã.

5 Ha'e rami teĩ are'e'ỹ'i re rojepe'a vy roove ju. Ha'e kuery ha'e javive oremoirũ imondovy gua'xy ha'e gua'y kuery reve. Tetã rovai roo vy ita ku'i reia py orenenapy'ã re roĩ vy ronhembo'e rokuapy ha'e py.

6 Ha'e gui peteĩ-teĩ rojopopy ma vy roĩ ju kanoã py. Ha'e rã ha'e kuery ma ngoo katy ju ojevypa.

Cesaréia py Paulo ovaẽague

7 Ha'e gui Tiro tetã gui roove vy Ptolemaida py rovaẽ. Ha'e py ma roxarura irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ ára orekuai ha'e kuery reve.

8 Ko'ẽ jevy rojepe'a vy Cesaréia katy roo. Ha'e py ma Filipe ro py rovaẽ vy ropyta hexeve. Ha'e va'e ma ayvu porã momb'uarã sete omoĩ mbyre regua.

9 Ha'e ma irundy guajy omenda e'ỹ va'e oguereko, profeta meme ikuai.

10 Ha'e py orekuai are ma rire Judéia gui ou peteĩ profeta Ágabo hery va'e.

11 Ha'e va'e ma orea py ovaẽ vy ojora Paulo ku'akuaa. Ha'e va'e py ma opy ha'e opo ojokua reve aipoe'i:

— Po rami Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka: Nami judeu kuery Jerusalém pygua ojapo 'rã kova'e ku'akuaa ja re, mba'eta omboaxa 'rã judeu e'ỹ va'e kuery po py — he'i.

12 Ha'e va'e ayvu roendu vy ha'e py ikuai va'e ha'e javi reve Paulo pe rojerure rokuapy Jerusalém katy oo ve'ỹ aguã.

13 Ha'e ramo ombovai:

— Mba'e tu pejapo pejae'o ha'e xemokangy vy? Mba'eta xevy pe ma ha'evepa rei Senhor Jesus rery káuxa Jerusalém tetã py nhuã py aa ha'e amano aguã voi — he'i.

14 Ha'e rami rã ndorojokoi vy ropytu'u, ha'e vy

— Tove toiko Senhor oipota va'e — ro'e.

¹⁵ Ha'e va'e rire roiko katupa ma vy Jerusalém katy roje'oi.

¹⁶ Temimbo'e kuery Cesaréia gui ou va'ekue regua oo avi orerupive. Ha'e va'e kuery ma peteĩ temimbo'e yma ogueraa avi Chipre py itui'i va'ekue Mnasom hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma ngoo py oremovaẽ va'erã.

Jerusalém py Paulo ovaẽague

¹⁷ Jerusalém py rovaẽ ma ramo irmão kuery ovy'a reve oremovaẽ.

¹⁸ Ko'ẽ jevy orereve Tiago-a py Paulo oo oexa aguã. Igreja re opena va'e kuery ha'e javi ijaty ra'e.

¹⁹ Ha'e ramo Paulo oxarurapa ma vy omombe'u judeu e'ỹ va'e ikuai rupi omba'eapo rã mba'emo Nhanderuete ojapoague ha'e javi.

²⁰ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete. Ha'e gui ma Paulo pe aipoe'i:

— Ha'e rami avi irmão, apy rexa nhi'ã heta ikuai judeu kuery regua ojerovia va'e. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma lei re oĩa rami anho ikuai.

²¹ Ha'e kuery pe ma omombe'ua ma ndereko ramigua. Ha'e vy aipo'ea: “Amboae regua ikuai rupi Paulo ombo'e judeu kuery Moisés ojapo uka va'ekue gui ojepe'a aguã re, gua'y kuery pire omboi e'ỹ, neĩ lei re oĩa rami ve'ỹ ikuai aguã”, 'ea ndereko ramigua rive omombe'u vy.

²² Ha'e rami rã mba'exa 'rã tu jajapo? Mba'eta ndee revaẽague oikuaa pavẽ 'rã.

²³ Ha'e nunga rupi ejapo oreayvu taa. Apy ore kuery regua ikuai irundy avakue onhemboayvuague ojapo aguã rami ikuai va'e.

²⁴ Ha'e va'e kuery reve tereo, ha'e ndee voi ejeky'a'o uka ha'e kuery reve, ha'e eme'ẽ ha'e kuery oakã onhopĩ uka aguã regua. Ha'e ramo 'rãe oikuaa pavẽ ndereko re ijayvuague anhetẽ e'ỹa, ha'e ndee voi lei re oĩa rami reiko avia.

²⁵ Ha'e rã judeu e'ỹ va'e regua ojerovia va'e pe ma oreayvu romondouka ae ma, ha'e kuery ho'u e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pe ojuka pyre, huguykue, neĩ mymba ojryvipy pyre ro'okue, ha'e gui itavy rei e'ỹ aguã — he'i.

²⁶ Ha'e ramo Paulo ma ko'ẽ jevy avakue ogueraa vy ha'e kuery reve ojeky'a'o uka. Ha'e vy templo py oike vy omombe'u ojeky'a'oa ára raka'e pa opa 'rãa, ha'e peteĩ-teĩ rekovia mymba ome'ẽ aguã.*

Paulo ojopy okuapyague

²⁷ Sete araa opa ta ma jave judeu kuery Ásia gui ou va'ekue regua ma Paulo templo py oĩ rã oexa vy ombopoxy heta va'e kuery ha'e javi. Ha'e rami vy ojopy vy

²⁸ ojapukai:

— Avakue Israel regua, orepytyvõ ke! Kova'e ava ma opa rupi nhombo'e oikovy nhande kuery rovai guarã, lei ha'e kova'e oo rovai guive. Aỹ katuve ma grego kuery ogueroike kuri templo py. Ha'e rami py omongy'apa kova'e oo iký'a e'ỹ va'ekue — he'i okuapy.

²⁹ Ha'e rami ijayvu mba'eta oexa va'ekue Éfeso pygua Trófimo hexeve tetã py oĩ rã. Ha'e rami vy oexa'ã teĩ Paulo templo py ogueroikea re.

³⁰ Ha'e ramo tetã ha'e javi rupi heta va'e kuery opu'amba vy onhamba jogueruvy. Ha'e vy Paulo ojopy vy ombotyryry heravy templo ropy gui. Ha'e ramove ombotypa vyvoi okẽ.

³¹ Ha'e kuery ojukaxe ete ramo xondaro ruvixa pe omombe'ua Jerusalém pygua kuery opu'amba okuapy.

* ^{21:26} Ha'e rami Paulo ojapo judeu kuery reko rami vy, pavẽ oikuaa aguã hekokue ramigua omombe'ua va'e anhetẽ e'ỹa (versículo 24), amongue ayvu porã oguerovia vy oo jepe aguã (1 Coríntios 9.19-22, 10.32,33).

³² Ha'e ramo ha'e va'e ogueru vyvoi xondaro kuery, huvixa yvyĩve va'e reve. Onhamba jogueruvy heta va'e kuery mbyte katy. Ha'e ramo huvixa ha'e xondaro kuery ovaẽ rã heta va'e kuery oexa vy opytu'upa Paulo oinupãa gui.

³³ Xondaro ruvixa ovaẽ vy ojopy Paulo, ha'e mokoĩ corrente py ojokua uka. Ha'e vy oporandu mava'e paa, ha'e mba'e pa ojapoague re.

³⁴ Heta va'e kuery regua amongue ojakukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami ojakukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ojakukai rã anhetẽa huvixa ndoikuaai vy xondaro kuery okeaty katy ju ogueraa uka Paulo.

³⁵ Tape pyrõ-pyrõa'i py ovaẽ vy xondaro kuery oupi heravy, heta va'e kuery jo'a rei ramo.

³⁶ Mba'eta heta va'e kuery hakykue katy gui ou vy ojakukai:

— Pejuka — he'i okuapy.

³⁷ Ha'e gui Paulo ogueroike ta ma jave aipoe'i huvixa pe:

— Ha'eve pa ndereve xeyvu aguã mba'emo re?

Ombovai:

— Ndee ri ty'y grego ayvu py ndeayvu kuaa va'e?

³⁸ Ndee e'ỹ teve Egito pygua yma renhomopu'ãmba va'ekue, ha'e tekoa e'ỹa katy quatro mil porojukaa reraa va'ekue? — he'i.

³⁹ Ha'e ramo Paulo ombovai:

— Xee ma judeu regua, Tarso tetã omboetepepy va'e pygua aiko Cilícia yvy re. Ha'e gui ndevy pe ajerure heta va'e kuery pe xeyvu aguã — he'i.

⁴⁰ — Ha'eve — he'i ma ramo Paulo opu'ã ho'amy tape pyrõ-pyrõa'i py. Opo py ojapo heta va'e kuery pe okyrirĩ aguã. Ha'e kuery okyrirĩmba rã hebraico ayvu py ijayvu vy aipoe'i:

22

Paulo gukokue omombe'uague

¹ — Ke'y kuery ha'e xeryvy kuery, pendu ke aỹ xerekokue amombe'u rã — he'i.

² Ha'e ramo hebraico ayvu py ijayvu rã ha'e kuery oendu vy okyrirĩ ete okuapy. Ha'e rã ijayvuve tema:

³ — Xee ma judeu, Cilícia regua Tarso tetã py xetui'i va'ekue. Ha'e gui kova'e tetã py ju xetuja. Apy Gamaliel remimbo'e aiko vy lei nhaneramoĩ kuery reko oĩa rami ete anhembo'e va'ekue. Nhanderuete pe aiko aguã re anho anhea'ã aikovy, aỹ peẽ kuery pendekuaia rami avi.

⁴ Amoiingo axy va'ekue Senhor reko rupi ikuai va'e, ajuka guive. Ajopy vy nhuã py amboty va'ekue, avakue ha'e kunhague.*

⁵ Ha'e nungakue sacerdote yvateve va'e ha'e nhomongeta va'ety ha'e javi oikuaa anhetẽa, mba'eta ha'e kuery gui ae kuaxia para araa karamboae nhanderyke'y kuery peguarã. Ha'e rami vy Damasco tetã katy ju aa, ha'e py ikuai va'e voi aipokuapa reve Jerusalém py aru aguã omoingo axya aguã.*

⁶ — Ha'e gui ma tape rupi aa ainy jave, Damasco py avaẽ rai'i avya py, kuaray mbyte rai'i jave, peteĩ hendy hatã va'e yva gui hexakã xapy'a xeyvry rupi.

⁷ Ha'e ramo ha'a yvy rupi. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu xevy aipoe'i va'e: “Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri?”

⁸ — Xee aporandu: “Mava'e tu ndee, Senhor?”

“Xee ma Jesus Nazaré pygua, ndee rereko axy rei va'e”, he'i xevy.

⁹ Xerevegua kuery ma hendy va'e oexa teĩ noendu kuaai xevy ijayvu va'e ayvu.

¹⁰ — Ha'e ramo xee aporandu: “Mba'e 'rã tu ajapo, Senhor?”

* 22:4 Atos 8.3   * 22:5 Atos 9.1-19

Ombovai: “Epu'ã ke, evaẽ Damasco py, mba'eta ha'e py ma omombe'ua 'rã ndevy ajapo uka va'e ha'e javi”, he'i.

¹¹ Ha'e va'e hendy va'e rexakã gui ndaexavei rã xerupive ikuai va'e xejyva re xereraa ramo avaẽ Damasco py.

¹² — Ha'e py oiko peteĩ ava Ananias hery va'e. Nhanderuete pe oiko lei re oĩa rami, ha'e ha'e pygua judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e.

¹³ Ha'e va'e ma ou xereka. Xeyvýry ovaẽ ma vy aipoe'i: “Irmão Saulo, exa ju ke”, he'i. Ha'e ramove aexa jevy vy ama'ẽ hexe.

¹⁴ — Ha'e ramo aipoe'ive ju: “Nhaneramoi kuery Ruete yma voi ndeporavo ha'e oipota va'e reikuaa aguã, Heko porã ete va'e rexa aguã, ha'e ayvu ijuru guigua ae rendu aguã.

¹⁵ Mba'eta ixupe reiko vy ha'e javi regua renonde remombe'u 'rã rexa ha'e rendu va'ekue.

¹⁶ Ha'e vy aỹ mba'e re tu remboare ta? Epu'ã ke, enhemongarai uka, ha'e ejeky'a'o uka rejevavyague gui, hery rupi rejapukai vy”, he'i.

¹⁷ — Ha'e gui ma Jerusalém katy ajevuy ma rire templo py anhembo'e ainy jave aexa xapy'a karamboae peteĩ ojexa uka va'e.

¹⁸ Ha'e rami vy aexa xereve aipoe'i va'e: “Ndepojava ke, tereo voi Jerusalém gui, mba'eta ha'e kuery noenduxe'i 'rã xereko re ndeayvua”, he'i.

¹⁹ — Xee aipoe'e: “Ha'e rami teĩ Senhor, judeu kuery oikuaa porã xee nhuã py amboty va'ekuea ndere ojerovia va'e kuery, ha'e ha'e kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi voi ainupãmbaague.

²⁰ Ha'e gui xee voi aĩ karamboae ndeayvu mombe'ua Estêvão ruguy moẽa kuery reve. Ha'e nunga ajou porã vy ijukaa kuery ao aarõ va'ekue”, ha'e.

²¹ — Ha'e rami teĩ aipoe'i xeivy: “Tereo, mba'eta xee romondouka 'rã mombyry, judeu e'ỹ va'e ikuai rupi”, he'i.

Roma pygua regua Paulo oiko ramo noinupãaiague

²² Pova'e ayvu omombe'u peve'i ha'e kuery ojapyxaka. Ha'e gui ma ojapukai vy aipoe'i okuapy:

— Peipe'a peva'e ava ko vvy gui, nda'evei oikove aguã — he'i okuapy.

²³ Ha'e kuery ojapukai reve ojegui capa omboipa, ha'e vvy ku'i omombo-mombo yvate katy.

²⁴ Ha'e ramo xondaro ruvixa aipoe'i Paulo ogueroikea aguã xondaro kuery okeaty py, ha'e oinupã reve omboayvu aguã, mba'e re pa hexe ijayvu okuapya oikuaa aguã.

²⁵ Ha'e gui ma ipire ra'ykue py ojokuaa rã Paulo aipoe'i huvixa vvyĩve va'e pe: — Ha'evea rami ri ty'y peinupã Roma pygua regua peikuaa pota porã e'ỹ re? — he'i.

²⁶ Ha'e nunga huvixa oendu vy xondaro ruvixa yvateve va'ea py ju oo. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Mba'e tu rejapo ta? Mba'eta peva'e ava ma je Roma pygua regua — he'i.

²⁷ Ha'e rami rã xondaro ruvixa ou vy oporandu Paulo pe:

— Emombe'u xeivy, ndee ma nhi'ã Roma pygua regua?

Ombovai:

— Xee ha'e aiko — he'i.

²⁸ Huvixa aipoe'i ixupe:

— Xee ma heta peráta apaga karamboae Roma pygua regua anhemoingo uka aguã.

Paulo ombovai:

— Ha'e rã xee ma ha'e pygua regua ae aiko — he'i.

²⁹ Ha'e ramove inupäärã ikuai va'ekue ojepe'apa. Huvixa eteve voi okyje Roma pygua regua ojokua uka rire.*

³⁰ Ko'ẽ jevy mba'e re pa judeu kuery hexe ijayvu rei okuapyague huvixa oikuaa porãvexe vy ojora uka. Ha'e gui omboaty ukapa sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery. Paulo ogueru ruka vy oexa uka ha'e kuery renonde.

23

Nhomongeta va'ety kuery renonde Paulo ojexa ukaague

¹ Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery re Paulo oma'ẽ vy aipoe'i:

— Ke'y kuery, xee ma Nhanderuete renonde xepy'a ky'a e'ÿa rupi aiko opa mba'e py, aÿ peve — he'i.

² Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e Ananias ma ijyvýry ikuai va'e pe oipete uka ijuru rupi.

³ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ixupe:

— Nhanderuete nenupã avi 'rã, oo mbotya omoxĩ mbyre rami rive reiko va'e.* Ndee ma upe py reguapy reiny lei re oĩa rami xemboayvu aguã, teĩ lei re oĩa rami e'ÿ ri ty'y xepete uka?

⁴ Ha'e ramo ijyvýry ikuai va'e aipoe'i:

— Ndeayvu vai ri ty'y sacerdote yvateve va'e Nhanderuete omoĩ va'ekue re?

⁵ Paulo ombovai:

— Ke'y kuery, xee ndaikuaai kuri sacerdote yvateve va'e oikoa. Mba'eta ipara oiny: “Pendeayvu vai eme heta va'e kuery ruvixa re” — he'i.*

⁶ Ha'e gui ma Paulo oikuaa nhomongeta va'ety kuery regua amongue saduceu, ha'e rã amboae ma fariseu regua ikuaia. Ha'e rami vy ojapukai:

— Ke'y kuery, xee ma fariseu regua, ha'e fariseu ra'y aiko. Omano va'ekue omboetepa jevy rã guarã aarõ aikovy ramo ae xemboayvua — he'i.

⁷ Ha'e rami ijayvu ramo fariseu ha'e saduceu kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Mba'eta ijaty va'e kuery ma joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa.

⁸ Mba'eta saduceu kuery ma oikuaa nonhemboete jevyavei 'rãa rami. Neĩ anjo, neĩ nhe'ẽ oikoa ha'e kuery ndoguerovia.* Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga ha'e javi oikoa oguerovia.

⁹ Ha'e rami py joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Ha'e gui lei re nhombo'e va'ety fariseu regua opu'ã vy ijayvu atã:

— Ore ma mba'eva ndoroikuaai kova'e ava ojapo vaiague. Xapy'a rei nhe'ẽ e'ÿ vy anjo ri ty'y ixupe oikuaa uka ha'e nunga — he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery joguero'apa ramo huvixa okyje Paulo omopẽmba gui. Ha'e vy aipoe'i uka xondaro kuery ou vy oipe'a ha'e gui, okeaty py ju ogueraa aguã.

Paulo pe Senhor ojexa ukaague

¹¹ Pytũ jevy Paulo yvýry Senhor ojekuaa ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndepy'a guaxu ke, mba'eta Jerusalém py xereko remombe'uague rami avi Roma tetã py ju 'rã remombe'u.

Paulo ojuka aguã re judeu kuery jogueroayvuague

¹² Ko'ẽmba rã judeu kuery nhomboaty vy oura okuapy Paulo ojuka e'ÿa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ÿ aguã.

¹³ Ha'e rami aguã re jogueroayvu va'e ma quarenta raxa'i ikuai.

¹⁴ Jogueroayvu va'e kuery ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuerya py oo vy aipoe'i:

* 22:29 Atos 16.35-39   * 23:3 Mateus 23.27,28   * 23:5 Êxodo 22.28   * 23:8 Lucas 20.27

— Roura kuri Paulo rojuka e'ŷa ja ndorokaru ha'e ndoroy'ui aguã re, ayvu vaipy orekuai e'ŷ aguã.

¹⁵ Aŷ ma nhomongeta va'ety kuery po py pendeayvu pemondouka xondaro ruvixa pe, penerenonde oexa uka ju aguã. Hekokue re peikuaa pota porãvexea rami pemombe'u. Ha'e rã ore ma roarõ 'rã ovaẽ e'ŷ re rojuka aguã — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami ijayvu okuapy rã Paulo ri'y oendu. Ha'e rami vy ha'e va'e ma oo vy xondaro kuery okeaty py oike, ha'e vy Paulo pe omombe'u.

¹⁷ Ha'e rami rã Paulo xondaro ruvixa oenoĩ vy aipoe'i:

— Eraa kova'e kunumi va'e nderuvixaa py, mba'eta oguereko ixupe omombe'u va'erã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo nguvixaa py ogueraa vy aipoe'i:

— Nhuã py omboty pyre Paulo xerenoĩ vy ojerure kuri ndea py aru aguã kova'e kunumi va'e, mba'eta oguereko ndevy omombe'u va'erã — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo huvixa ipo re ojopy vy mombry'i oguerojepe'a heravy. Ha'e vy oporandu ixupe:

— Mba'e tu rereko xevy remombe'u va'erã?

²⁰ Ombovai:

— Judeu kuery ijayvu kuri ndevy pe ojerure aguã ko'ẽ rã Paulo rexa uka aguã re nhomongeta va'ety kuerya py, hekokue re oikuaa pota porãvexea rami.

²¹ Ha'e rã ndee enhembotavy uka eme, mba'eta ha'e kuery regua quarenta raxa oura okuapy Paulo ojuka e'ŷa ja ndokaru nei ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ŷ aguã. Aŷ ma oiko katupa ma okuapy ndeayvua oarõ vy — he'i.

²² Ha'e rami rã huvixa ma kunumi va'e omondouka ju vy ijayvu avave rei pe omombe'u e'ŷ aguã ixupe oikuaa ukaague.

²³ Ha'e gui mokoĩ xondaro ruvixa ju oenoĩ vy aipoe'i:

— Pytũ are jave guarã pemboaty duzentos xondaro kuery, setenta kavaju árygua, ha'e duzentos hu'y guaxu revegua Cesaréia peve peo aguã.

²⁴ Pejou avi kavaju Paulo oĩ aguã, mba'eve oiko e'ŷ re ovaẽ aguã huvixave Félix-a py — he'i.

²⁵ Ha'e gui kuaxia huvixave peguarã ombopara uka po rami ijayvua:

Félix pe huvixa Cláudio kuaxia ombopara uka va'ekue oĩa

²⁶ “Xee Cláudio Lísias ma kova'e ambopara uka ndee huvixave omboetevepy Félix pe. Tereiko porã.

²⁷ Kova'e ava ma judeu kuery ojopy vy ojuka rai ramo xee xondaro kuery reve aju vy araa jepe, Roma pygua regua oikoa aikuaa vy.*

²⁸ Ha'e gui hexe ijayvu okuapya aikuaa porãvexea vy araa uka ha'e kuery regua mongetaaty ikuai py.

²⁹ Ha'e rami vy aikuaa ha'e kuery rekorã lei oeja pyre re oĩa re rive ijayvu okuapya. Mba'eve rei ndojapo vai jajuka aguã, nei nhuã py nhamboty aguã voi.

³⁰ Ha'e rami vy ava va'e ojuka ta okuapya xevy omombe'ua rã aendu vy amondouka voi ndea katy. Hexe ijayvu rei va'e kuery pe voi xeyvuy, ha'e kuery avi ou vy nerenonde omombe'u aguã hexeve oguereko va'e. [Tereiko porã.]”

Huvixave Félix-a py Paulo ovaẽague

³¹ Ha'e gui xondaro kuery ma huvixa ijayvuague rami ikuai. Ha'e rami vy pyavyve Paulo ogueraa vy Antipátride peve ogueroaẽ.

³² Ko'ẽ jevy ha'e kuery ojevypa ju okeaty katy, ha'e rã kavaju árygua kuery pe ma ogueraa ukave Paulo.

* 23:27 Atos 21.27-39; 22.24-30

³³ Ha'e va'e kuery ma Cesaréia py ovaẽ vy huvixave pe omboaxa kuaxia para, ha'e Paulo voi oexa uka.

³⁴ Ha'e ramo huvixave ma kuaxia para ogueroayvupa ma vy oporandu maguigua pa oikoa re. Cilícia pygua oikoa oikuaa vy

³⁵ aipoe'i:

— Nderekokue mombe'ua kuery ovaẽmba ma ramo xee romboayvu 'rã — he'i. Ha'e rami vy omboty uka ranhe Herodes oo guaxu ojapo va'ekue py.

24

Félix renonde Paulo rekokue ramigua omombe'ua ague

¹ Peteĩ nhiruĩ ára rire ovaẽ sacerdote yvateve va'e Ananias, nhomongeta va'ety kuery ha'e peteĩ ava ijayvu va'erã Tértulo hery va'e. Ha'e va'e kuery ma huvixa renonde ojexa uka okuapy Paulo rekokue re ijayvu aguã.

² Ha'e gui Tértulo ma oenoĩa rã omombe'u hekokue ramigua. Ha'e vy aipoe'i:
— Oreruvixa omboetevepy Félix, ndegui vy orekuai porã riae opa mba'e py. Ndee repena porã ramo mba'emo porã anho oiko ore judeu kuery pe.

³ Ha'e nunga roikuaa vy opa mba'e py roguerovy'a riae.

⁴ Ha'e rami avi xeayvu are e'ỹ aguã ajerure rejapyxaka porã aguã xapy'a'i.

⁵ Mba'eta ore roikuaa pota rã peva'e ava ma mba'eaxy vaikue rami. Judeu kuery yvy jave re ikuai va'e omopu'ãmba rei oikovy, ha'e amboae rami nhombo'e Nazaré pygua peguarã rive.

⁶ Ha'e gui templo omongy'a ta ramo ore rojopy karamboae [rombopaga aguã ore kuery lei re oĩa rami vy.

⁷ Ha'e rami teĩ xondaro ruvixa Lísias ou vy ivai vaipa reve orepo gui oipe'a heravy,

⁸ ha'e aipoe'i hexe oreayvu va'e apy ju roju aguã nerenonde.] Ha'e gui ndee voi hekokue re reikuaa pota vy reikuaa avi 'rã oreayvua anhetê memea — he'i.

⁹ Ha'e rami ijayvu rã judeu kuery ikuai va'e ojou porãmba. Ha'e vy
— Anhetê va'e meme — he'i okuapy.

Paulo guekokue omombe'uaque

¹⁰ Ha'e gui Paulo pe ju huvixave opo py “Emombe'u ke” he'ia rami ojapo. Ha'e ramo aipoe'i:

— Heta ma'etỹ re ma ore kuery ruvixa reĩa aikuaa vy xee voi ta xeayvu.

¹¹ Mba'eta ndee voi reikuaa doze ára ete'i ojapoa Jerusalém katy amboete aguã aa ague.

¹² Ha'e gui templo py ha'e kuery xejou okuapy jave avave reve ndaxeayvu vai, neĩ nanhomopu'ãi ha'e kuery onhembo'eaty rupi, neĩ tetã rupi voi.

¹³ Ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive xere ijayvu rei okuapyague.

¹⁴ Ha'e rã peteĩ amombe'u ta ndevy: Xee ma Senhor reko rupi aiko, ha'e kuery “Amboae rami onhembo'e va'e”, he'ia rupi. Ha'e rami vy xee voi aiko oreramoĩ kuery Ruete pe. Lei re ipara oinya ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rami vy mba'emo oiko va'e ha'e javi arovia.

¹⁵ Ha'e rami vy Nhanderuede gui aarõ aikovy ha'e kuery voi oarõ okuapy va'e, heko porã ha'e heko porã e'ỹ va'ekue omboetepaa ju aguã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi anhea'ã aikovy Nhanderuede ha'e avakue renonde xepy'a ky'a e'ỹa rupi aiko aguã.

¹⁷ — Ha'e gui mbovy ma'etỹ rei e'ỹ aikoa gui aa karamboae ore kuery pe ome'ẽ mbyre araa vy, ha'e Nhanderuede pe mba'emo ame'ẽ aguã guive.

¹⁸ Ha'e nunga ajapo aikovya rupi ae judeu kuery Ásia pygua xejou templo py. Ajeky'a'o ukapa ma rire xejou xeirũ heta reve'ỹ, ha'e anhombopoxy reia py e'ỹ guive.

¹⁹ Ha'e va'e kuery ae ou 'rāgue nerenonde xere ijayvu aguã, oguereko va'e rire.
²⁰ Ha'e rami e'ỹ vy apy ikuai va'e ae oikuaa ri vy tomombe'u nhomongeta va'ety kuery renonde ha'ã jave ajapo vaiague ojou va'ekue.

²¹ Mba'eta po rami anho ha'e kuery mbyte ha'ã vy xeayvu atã: “Kova'e ára xemboayvu omano va'ekue omboetepaa ju 'rãa arovia ramo”, ha'e va'ekue.

Félix ha'e Drusila renonde Paulo ojexa ukaague

²² Ha'e ramo Félix ma Senhor reko oikuaa ae vy nopena voicei. Aipoe'i:

— Xondaro ruvixa Lísias ou jave mae ma aikuaa pota porã 'rã pendeayvua re — he'i.

²³ Ha'e rami vy xondaro ruvixa yvyĩve va'e pe aipoe'i Paulo oarõ vy hexe opena porã'i aguã, ha'e irũ kuery oipytyvõxe rã ojoko e'ỹ aguã guive.

²⁴ Kueve'i ma rire Félix ou ju gua'yxy judeu va'e Drusila reve. Ha'e vy Paulo oenoĩ uka vy ojapxaka oiny Cristo Jesus re jajerovia aguã re ijayvu rã.

²⁵ Teko porã, jejokoa ha'e nhomboayvupaa aguã re ijayvu ramo Félix oendu vy okyje. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy aỹ tereo ju. Ha'e've jave roenoĩ uka ju 'rã — he'i.

²⁶ Ha'e rami avi oipota teĩ Paulo ome'ẽ peráta ixupe. Ha'e rami vy mbovykue rei e'ỹ oenoĩ uka vy ijayvu hexeve.

²⁷ Mokoĩ ma'etỹ rire huvixa Félix rekovia oĩ Pórcio Festo. Ha'e jave Félix ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy oeja ovy Paulo nhuã py.

25

Festo renonde Paulo oĩ vy César renonde ju ijayvu aguã re ojerureague

¹ Festo ha'e pygua kuery ruvixarã oĩ vy mboapy ára rire Cesaréia tetã gui oo Jerusalém katy.

² Are'ỹ re ixupe sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu ruvixa kuery omombe'u Paulo rekokue ramigua. Ha'e rami vy peteĩ re ojerure

³ oipytyvõ aguã. Paulo re nda'ija'ei vy ojerure Jerusalém katy ju ogueru ruka aguã, ha'e kuery tape py oarõ vy ojuka aguã.

⁴ Ha'e rã Festo ombovai:

— Paulo ma Cesaréia py ae oĩ nhuã py, ha'e gui xee voi are'ỹ'i re aa 'rã ha'e katy.

⁵ Peẽ kuery regua hi'arandukueve tapeo avi xerupive, ava va'e ojapo vaiague peikuaa vy pemombe'u aguã — he'i.

⁶ Ha'e kuery ikuai py ndoiko arei. Oito, dez araa py oguejy ju Cesaréia katy. Ha'e gui ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py oguapy vy ogueru ruka Paulo.

⁷ Paulo ovaẽ ramo judeu kuery Jerusalém gui ou va'ekue ombojere rei okuapy. Opa marã rei hekokie ramigua omombe'u. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive.

⁸ Ha'e rã Paulo ma guekokue omombe'u vy aipoe'i:

— Peteĩve henda py ma xee ndajevyvi judeu kuery pegua lei rovai, templo, neĩ César rovai — he'i.

⁹ Ha'e rã Festo ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy aipoe'i Paulo pe:

— Ndevy pe ha'e've pa Jerusalém katy reo aguã, ha'e py ju xee romboayvu aguã ha'e nungakue re?

¹⁰ Paulo ombovai:

— Xee ma César nhomboayvu atyrã omoĩ va'ekue py aĩ ae ma. Apy ae ha'e've xemboayvu aguã. Neĩ mba'e've ndajapo vai judeu kuery pe. Ndee reikuaa porã.

¹¹ Mba'emo ajapo vai, e'ỹ vy ajojuka va'e rire amano teĩ ha'e'vepa rei 'rāgue. Ha'e rami 'rāgue py xerekokie ramigua omombe'u okuapy anhetẽ e'ỹ ramo

nda'evei ha'e kuery po py avave rei xemboaxa rive aguã. Xee ma ajerure César renonde ju xeyvuvu aguã — he'i.

¹² Ha'e gui Festo ma imongetaa kuery reve jogueroayvuvu ma rire aipoe'i ixupe: — César renonde ndeayvuvu aguã re rejerure rire ma ha'e katy 'rã reo.

Agripa pe Festo omombe'uaque Paulo reko

¹³ Kueve ma rire Cesaréia py huvixave Agripa gua'yxy Berenice reve ovaẽ huvixa Festo pe oxarura aguã.

¹⁴ Ha'e py ikuai are ramo huvixave pe Festo omombe'u Paulo reko. Ha'e vy aipoe'i:

— Apy Félix oēja ovy peteĩ ava nhuã py.

¹⁵ Ha'e va'e reko re ma Jerusalém py aĩ jave sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu mongetaaty kuery ijayvuvu. Ajuka uka aguã re ojerure okuapy.

¹⁶ Ha'e kuery pe aipoe'a Roma pygua kuery reko rami vy nda'evei peteĩ va'e rei ajuka uka aguã hexe ijayvuvu va'e kuery joa py ikuai e'ỹ re, ayvuvu oiko va'e ombovai aguã.

¹⁷ Ha'e gui ma apy ju ha'e kuery ovaẽmba ma ramo xee namboarei. Ko'ẽ jevy nhomboayvuvuaty py aguapy vy aru ruka ava.

¹⁸ Ha'e rã hexe ijayvuvu va'e kuery opu'ã vy peteĩve nda'ijayvuvui ojapo vaiague re xee aexa'ãague rami.

¹⁹ Ha'e rami 'rãgue py hexe ijayvuvu okuapy guekorã oēja pyre re rive, ha'e peteĩ ava omano va'ekue Jesus hery va'e re guive. Ha'e va'e pe ma Paulo “Oikove” he'i.

²⁰ Ha'e nunga re xee ndaikuaa pota kuaai vy aporandu Jerusalém katy oo aguã ha'eve paa re, ha'e py ju amboayvuvu aguã ha'e nungakue re.

²¹ Ha'e rami teĩ Paulo ojerure nhuã py opyta aguã re César renonde ju ijayvuvu aguã. Ha'e ramo xeyvuvu apy ae opytave aguã, César-a katy amondouka peve — he'i.

²² Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Ha'e va'e ava ayvuvu ma xee voi aenduxe.

Ombovai:

— Ko'ẽ ramo rendu 'rã — he'i.

Teĩgue ju Agripa reve Festo ijayvuague

²³ Ko'ẽ jevy Agripa ha'e Berenice opa marã omboetea reve ou vy nhomboayvuvu aguã py ovaẽ, huvixa kuery ha'e tetã pygua yvatekueve reve. Ha'e gui Festo ogueru ruka Paulo.

²⁴ Ha'e rami vy aipoe'i:

— Huvixave Agripa, ha'e apy pendekuai va'e ha'e javi, kova'e ava pexa va'e káuxa ae judeu kuery ha'e javi ijayvuvu karamboae xerenonde. Jerusalém tetã py, ha'e apy voi ojapukai okuapy ndoikove riaevei aguã rami.

²⁵ Ha'e rã xee ma ndaikuaai ojapo vaiague omano aguã. Ha'e rami vy nhanderuvixa guaxuve renonde ijayvuvu aguã re ojerure ramo xeyvuvu ha'e katy ju amondouka aguã.

²⁶ Ha'e rami avi hekokue mba'eve ndaikuaai anhetẽ va'e nhanderuvixa pe ambopara aguã. Ha'e nunga rupi penerenonde ju aru ruka. Huvixave Agripa, nerenonde ae aru ruka aikuaaxe vy, ndee remboayvuvu ramo aikuaa aguã ambopara va'erã.

²⁷ Mba'eta xevy pe nda'evei nhuã py omboty pyre amondouka aguã hexe ayvuvu oiko va'e amombe'u porã e'ỹ re.

¹ Ha'e rire huvixave Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Ha'e've ndeayvu ndereko re.

Ha'e ramo Paulo opo oupi vy omombe'u gueko. Aipoe'i:

² — Huvixave Agripa, kova'e ára avy'a nerenonde xereko re xeayvu vy, judeu kuery xere ijayvuague ha'e javi ambovai aguã.

³ Mba'eta ndee ma judeu kuery reko ha'e ayvu oiko va'e ha'e javi reikuaa porãve va'e. Ha'e nunga rupi ajerure rejapyxaka porã aguã re.

⁴ Ha'e gui judeu regua huvixa kuery oikuaapa xekyrĩ guive aikoague, ha'e jypy guive ore kuery ikuaia rupi ha'e Jerusalém tetã py aikoague guive.

⁵ Anhetê ae ha'e kuery jypy'i guive xekuaa, ha'e rami omombe'uxe rã. Mba'eta orereko rupi onhea'ãve va'e fariseu kuery regua xee voi aiko va'ekue.

⁶ Oreramoĩ kuery pe Nhanderuede ijayvuague ojeupity aguã re ajerovia ramo rive xemboayvua aỹ.

⁷ Ha'e nunga ae ore kuery doze regua orekuai va'e roupity aguã ronhea'ã rokuapy ara py ha'e pyávy, Nhanderuede pe orekuai vy. Xeruvixa, ha'e nunga re ajerovia ramo ae judeu kuery xemboayvu.

⁸ Mba'e re tu peẽ kuery ndaperoviai Nhanderuede omano va'ekue omboete ju 'rãa?

⁹ — Anhetê xevy rã voi ha'e've rei va'ekue opa marãgua ajapo aguã Nazaré pygua Jesus rery amboetea rupi e'ỹ.*

¹⁰ Ha'e rami ae aiko va'ekue Jerusalém py. Kuaxia para sacerdote yvatekueve va'e gui araa vy iky'a e'ỹ va'e kuery heta amboty va'ekue nhuã py. Ojukaa ta ramo xee voi ojuka aguã re xeayvu va'ekue.

¹¹ Mbovykue rei e'ỹ ainupã va'ekue judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, ijayvu vai aguã rami guive ajapo. Ha'e kuery pe xevai vy yvy mboae re tetã ikuai va'e rupi voi amoingo axy va'ekue.

¹² — Ha'e rami aguã ae aa karamboae Damasco tetã katy. Sacerdote yvatekueve va'ea gui kuaxia para araa, ha'e kuery xemoĩague kuaa ukaarã.

¹³ Xeruvixa, kuaray mbyte jave tape rupi aa vy peteĩ hendy va'e aexa yva re, kuaray gui hendy ratãve va'e. Ha'e va'e ma xeyvýry rupi omoexakãmba, ha'e xerupive oo va'e kuery yvýry guive.

¹⁴ Ha'e ramo yvy rupi ro'a pavẽ. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu hebraico ayvu py aipoe'i va'e: “Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? Ndee ae renhemoiingo axy, ferro rakua re opyvoi va'e rami reiko vy”, he'i.

¹⁵ — Ha'e ramo xee aporandu: “Mava'e tu ndee, Senhor?” Ombovai: “Xee ma Jesus rereko axy va'e.

¹⁶ Ha'e gui epu'ã he'amy ndepy re, mba'eta po rami aguã ajexa uka ndevy, xerembiguairã romoĩ reikuaa uka aguã mba'emo rexa va'ekue, ha'e raka'e rã aexa uka va'erã guive.

¹⁷ Neretarã kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia rupi xee romondouka vy rogueraa jepe 'rã ha'e kuery po gui.

¹⁸ Hexa reipe'a 'rã ojeko rerova aguã pytũa rupi ikuaia gui hendy va'e peguarã, ha'e Satanás po'akaa rupi ikuaia gui Nhanderuede peguarã. Ha'e rami vy 'rã ombogue ukapa ojevayague, oupity aguã xere ojerovia vy ojeky'a'o uka va'ekue pegua”, he'i.

¹⁹ — Ha'e rami rã huvixa Agripa, xee nanhe'ẽ rendu e'ỹi yva guigua aexa va'ekue.

²⁰ Ha'e rami vy Damasco tetã py ranhe ayvu amombe'u, ha'e gui Jerusalém py ju, Judéia regua ha'e javi rupi, ha'e judeu e'ỹ va'e kuerya rupi amombe'u

*

26:9 Atos 8.3, 9.1-19

aikovy ikuaiaty gui ojepe'a vy Nhanderuete re ojeko rerova aguã, ha'e iporã va'e ojapoa py oexa uka aguã ojeko rerovaague.

²¹ Ha'e rami aikoa re rima amongue judeu kuery xejukaxe vy xejopy karamboae templo py aiko jave.

²² Ha'e rami teĩ Nhanderuete xepytyvõ ramo kova'e ára peve aiko. Yvyĩgueve ha'e yvatekueve pe amombe'u ayvu. Xee amombe'u aikovy va'e ma profeta kuery ha'e Moisés ijayvuague rami vy oiko va'erã anho.

²³ Ha'e nunga ma Cristo oiko axy aguã, ha'e gui ha'e ranhe omanoague gui onhemboete ju vy judeu ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka aguã hendy va'e.

Paulo ijayvupa e'ỹ re Festo ijayvuague

²⁴ Paulo gueko omombe'upa e'ỹ re Festo ojapukai reve aipoe'i:

— Paulo, naneakã porãvei ma teve. Ipara re renhembo'e vai ete vy nane'aranduvei — he'i.

²⁵ Paulo ombovai:

— Xeruvixa Festo, xee naxeakã porã e'ỹi ri. Ha'e rami 'rãgue py xe'arandua rupi xeayvu anhetẽ va'e re anho.

²⁶ Mba'eta ha'e nunga ha'e javi huvixave oikuaa. Ixupe ae amombe'u akyjea py e'ỹ. Xee aikuaa rã ha'e nungakue ha'e javi oikuaapaa, mba'eta neĩ peteive ndoikoi nhemi rupi.

²⁷ Ha'vy ndee huvixave Agripa, rerovia pa profeta kuery ayvu? Xee aikuaa porã reroviaa — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Rexa'ã rã ndaxyi Cristo pegua xeapo aguã?

²⁹ Paulo ombovai:

— Xeruvixa, tove ndaxyi e'ỹ vy haxy py teĩ Nhanderuete tojapo ndee anho e'ỹ, kova'e ára xeayvu re ojapyxaka va'e kuery ha'e javive tojapo xee rami, va'eri aỹ'i xejokuaa rami e'ỹ ta'vy.

“Ha'eva 'rãgue teĩ Paulo japoi aguã”, he'iaque

³⁰ Ha'e rami rã huvixave opu'ã ju, ha'e gui huvixa mboae kuery, Berenice, ha'e ha'e kuery reve oguapy okuapy va'ekue ha'e javi voi.

³¹ Ha'e kuery ojepe'apa vy peteĩ-teĩ joupe ijayvu vy aipoe'i:

— Peva'e ava mba'eva rei ndojapoi ra'e ojukaa aguã, neĩ nhuã py ombotyã aguã — he'i.

³² Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Peva'e ava ma ha'eva 'rãgue japoi aguã, César renonde ijayvu aguã re ndojerurei va'e rire.

27

Itália katy Paulo omondoukaague

¹ Ha'e gui huvixa kuery ijayvu Itália katy oremondouka aguã. Ha'e rami vy Paulo ha'e nhuã py ikuai va'e regua omboaxa peteĩ xondaro ruvixa heraarã po py. Ha'e va'e ma César oĩa pygua, Júlio hery va'e.

² Ha'e ramo roĩmba peteĩ kanoã guaxu Adramítio guigua py. Ha'e va'e ma Ásia yke rupi oo va'erã. Ha'e rami vy yy rupi roje'oi. Orerupive oo avi Macedônia regua Tessalônica pygua Aristarco.

³ Ko'ẽ jevy rovaẽ Sidom py. Paulo re Júlio opena porã ivai reia py e'ỹ. Ha'e rami vy omondouka oirũ kuery oexa aguã, ha'e mba'emo oipota va'e ojou aguã.

⁴ Ha'e gui ma roje'oi ju yy rupi. Ha'eve e'ÿa katy gui yvytu oipeju ramo Chipre ypa'ũ katy'i rupi roo ijyke yvytu e'ÿa rupi.*

⁵ Cilícia ha'e Panfília yke rupi ye'ẽ roaxa ma vy Lícia regua Mirra tetã py rovaẽ.

⁶ Ha'e py ma xondaro ruvixa peteĩ kanoã Alexandria guigua ojou Itália katy oo ta va'e. Ha'e va'e py ju oremoĩ.

⁷ Ha'e gui ma roove mbeguei'i. Mbovy ára rei e'ÿ haxy py Cnido tetã katy'i rovaẽ. Yvytu ha'eve e'ÿa katy gui oipeju rã nda'evei rooxea katy roove aguã. Ha'e ramo Creta ypa'ũ yke rupi roo yvytu e'ÿa rupi, Salmona gui mombyry'i rupi.

⁸ Ijyke rupi anho roo vy haxy py rovaẽ peteĩ henda Porto Porã 'epy va'e py. Ha'e katy rai oĩ Laséia tetã.

Ára vai rupi oguataague

⁹ Are ma rire ha'e kuery oove aguã ijavaete, mba'eta okaru e'ÿ re ikuaiá ára oaxa ma rire. Ha'e ramo Paulo ha'e kuery omongeta vy

¹⁰ aipoe'i:

— Avakue, xee aikuaa rã jaguataa rupi jaiko axy vaipa 'rã. Mba'emo jajavyky rei 'rã, ha'e nhamokanhymba 'rã kanoã ha'e ivoyi guive, nhanderekove voi — he'i.

¹¹ Ha'e rã xondaro ruvixa ma Paulo ayvu gui ogueroviave kanoã mboguataa ha'e ija ayvu.

¹² Ha'e py yro'y jave kanoã omboja aguã nda'evei ramo ha'e kuery oovexe ha'e gui, Fenice py ovaẽ jepe rivyvyi gui, ha'e py mae ma oaxa aguã yro'y. Mba'eta ha'e py kanoã mbojaaty Creta ypa'ũ re oĩ va'e ma kuaray oua katy ijapy jovaive opyta.

¹³ Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy gui mbeguei'i yvytu oiny ramo ha'e kuery oexa'ã teĩ ooxeague py ovaẽ jepe aguã re. Ha'e rami vy kanoã mombytaa oupi ju rã Creta ypa'ũ yke rupi roo.

¹⁴ Ha'e rami teĩ are'ÿ'i re ypa'ũ katy gui ou yvytu atã, Euroaquilão 'epy va'e.

¹⁵ Yvytu kanoã ogueraa rami rei ogueraa. Roguero va nhea'ã teĩ yvytu re ndorepo'akai vy ropoipa. Ha'e vy noropenavei ogueraa tema aguã.

¹⁶ Peteĩ ypa'ũ'i Cauda 'epy va'e yke yvytu e'ÿa rupi roaxa jave haxy py roupi imoiny kanoã'i.

¹⁷ Ha'e va'e oupi ma vy opa mba'e oiporu kanoã ojokua aguã, ita ku'i reia re ojeapi gui okyje vy. Ajukue oupi pyre omboguejy ju vy nopenavei ogueraa aguã.

¹⁸ Yvytu atã gui rojexavai vy ko'ẽ jevy ombovevuia kanoã mba'emo oĩ va'e omombo va vy.

¹⁹ Ha'e gui mboapy araa py ore ae po py romombo mba'emo kanoã regua ye'ẽ py.

²⁰ Ha'e gui ára vai orere ou va'ekue gui mbovy ára rei e'ÿ kuaray neĩ jaxy-tata ndojekuaavei ramo noroexa'ãveĩ ma roo jepe aguã.

²¹ Are ma ore kuery ha'e javive ndorokaruveĩ ramo Paulo opu'ã ho'amy ore kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue, anhetẽ pejapypxaka va'e rire xeayvu re, ha'e Creta gui ndajajui va'e rire, guĩ rami ete jajexavai ha'e nhamokanhymba e'ÿ aguã.

²² Ha'e rami teĩ aỹ ma po rami xee romongeta: Pendepy'a guaxu ke, mba'eta peẽ kuery regua peteĩve nomokanhyi 'rã guekove, kanoã anho 'rã okanhy.

²³ Mba'eta angegua pyávy xea py peteĩ anjo ojokuaa Nhanderuete ixupe aiko ha'e amba'eapoa va'ea guigua.

* 27:4 Yvytu po'akaa re ha'e kuery oo kanoã guaxu re ajukue oipyoa va'e py.

²⁴ Ha'e va'e ma xe'vy pe aipoe'i: "Paulo, ekyje eme. César renonde rejexa uka 'rãe. Ha'e gui Nhanderuete nhomboaxya rupi ndere oma'ẽ vy ogueraa jepe 'rã ndereve oguata va'e kuery ha'e javi", he'i va'ekue xe'vy.[†]

²⁵ Ha'e nunga rupi avakue, pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee ajerovia Nhanderuete re, xe'vy ijavyuague oiko aguã.

²⁶ Ha'e rami teĩ nhandereraa 'rãe peteĩ ypa'ũ re — he'i.

Kanoã ivaipaague

²⁷ Mokoĩ semana re ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy yvytu orereraa ye'ẽ Adriático rupi. Ha'e gui ma pyávy pytũ mbyte jave kanoã mboguataa kuery oendu yvy re ovaẽ rai'i maa.

²⁸ Ha'e rami vy ixã ipoyi va'e oity vy oikuaa vinte braça typya. Oove'ia py ixã oity ju vy quinze braça ete'i oikuaa.

²⁹ Ha'e vy ita re ojeapi gui ekyje vy kanoã revy gui irundy henda py omboguejy kanoã mombytaarã. Ha'e rami vy onhembo'e okuapy ko'ẽ voi aguã.

³⁰ Kanoã mboguataa kuery oẽxe vy kanoã xĩ gui kanoã'i omboguejy nhemi yy py, kanoã mombytaarã mboae omboguejy aguã merami.

³¹ Ha'e ramo Paulo aipoe'i xondaro ruvixa ha'e xondaro kuery pe:

— Peva'e kuery kanoã py ndopytai ramo peẽ voi ndapeo jepei 'rã — he'i.

³² Ha'e ramo xondaro kuery kanoã'i xã ojaya vy opoi ogueroxyry heravy aguã.

³³ Ko'ẽ rai'i jave pavẽ pe Paulo ijavyu okaru aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára reve vy mokoĩ semana ma ojapo pekaru e'ỹ re pendekuai, mba'eve ndape'ui.

³⁴ Ha'e ramo xee xeayvu pekaru aguã. Ha'e rami vy 'rãe penembaraete peo jepe aguã. Mba'eta napemokanhya 'rã neĩ peteĩ pende'a ma voi — he'i.

³⁵ Po rami ijavyu ma vy peteĩ mbojape oupi, ha'e pavẽ oexaa py ogueroxyry va Nhanderuete. Ha'e gui oipe'ã vy omboypy ho'u aguã.

³⁶ Pavẽ oexa vy oendu ipy'a guaxua, ha'e vy ha'e kuery voi okaru avi.

³⁷ Kanoã py ikuai duzentos e setenta e seis ha'e javi vy.

³⁸ Okaru porãmba ma vy ombovevuive ju kanoã, trigo ryru ye'ẽ py omombopa vy.

³⁹ Ko'ẽmba rã yvy oexa teĩ ndoexa kuaai. Ha'e gui ma peteĩ yy oikea oexa. Ha'e va'e rembe re ma ita ku'i reia oĩ. Ha'e ramo nhomongeta okuapy ha'e va'e re kanoã omboja aguã.

⁴⁰ Ha'e rami vy kanoã mombytaa xã ojaya vy opoi yy py. Ojora avi imbojeapaa ojokuaague. Kanoã xĩ katy oupi imoiny ajukue, yy rembe katy yvytu ogueraa aguã.

⁴¹ Ha'e gui ma mokoĩ henda katy gui oxyrya py kanoã ovaẽ vy ipija. Ixĩ ipija vy noẽvei. Ha'e rã hevi ma yai ojeapi-api vaipa ramo opẽmba.

⁴² Ha'e ramo xondaro kuery ijavyu nhuã py omboty pyre kuery ojokapa aguã, peteĩve ho'ytã vy oo jepe e'ỹ aguã.

⁴³ Ha'e rã xondaro ruvixa ma Paulo ogueraa jepexe vy ndojuka ukai omboty pyre kuery. Ha'e vy aipoe'i ho'ytã kuaa va'e ranhe yy py opo aguã, yy rembe re ovaẽ aguã.

⁴⁴ Ha'e gui amboae kuery pe ma aipoe'i yvyrape ha'e kanoã pẽgue áry oo jepe aguã. Ha'e rami py ha'e javive oo jepe, yvy'ã re oẽmba.

Malta ypa'ũ py ikuaiague

¹ Yvy'ã re orekuai vy roikuaa ha'e va'e ypa'ũ Malta herya.

[†] 27:24 Atos 23.11

² Ha'e pygua kuery opena porã'i orere. Tata ojapo vy oremovaẽmba oky ha'e yro'y gui.

³ Paulo ma yxakã ra'ykue omono'õ vy tata py onhono ramo haku gui peteĩ mboi oẽ vy oixu'u oiny ipo re.

⁴ Ipo re mboi ovava oiny rã ha'e pygua kuery oexa vy joupe-upe aipoe'i:

— Peva'e ava ta'vy jojuka rive va'ety teve, mba'eta ye'ẽ gui oo jepe va'ekue ri Nhandererekoa ndoejai oikove agua — he'i.

⁵ Ha'e rã Paulo ma tata py mboi omombo ramo mba'eve rei ndoikoi.*

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oexa pota iruru rivyvyi, e'ỹ vy ho'a vy omano vyvoi gui. Ha'e rami teĩ aje'i ma oarõ rire mba'eve rei ndoikoi rã oexa vy amboae rami ju oexa'ã okuapy. Ha'e vy

— Peva'e ta'vy tuete kuery regua teve — he'i okuapy.

Huvixa Públio ngoo py Paulo omovaẽague

⁷ Ha'e katy rai oĩ ypa'ũ pygua ruvixa pegua yvy, Públio hery va'e. Ha'e va'e ma ngoo py oremovaẽ porã mboapy ára peve.

⁸ Públio ru ma imba'eaxy oupy tye raxy gui, ipire raku vaipa guive. Ha'e ramo Paulo oo oipou vy, ha'e onhembo'e reve hexe omoĩ opo. Ha'e rami vy omonguera.

⁹ Ha'e nunga ypa'ũ pygua kuery oikuaa vy imba'eaxy va'e kuery mboae ou vy okuerapa.

¹⁰ Ha'e pygua kuery opa mba'e ome'ẽ orevy. Roo ju ta ma ramo voi kanoã py omboyru opa marãgua roikotevẽ va'e.

Oguatave jevyague

¹¹ Mboapy jaxy oaxa rire roĩ peteĩ kanoã Alexandria guigua py, yro'y jave ypa'ũ re onhemboja oupy va'ekue, Dióscuros ra'angaa oĩa va'e py.

¹² Siracusa tetã py rovaẽ vy mboapy ára re ropyta ha'e py.

¹³ Ha'e gui roove vy Régio py rovaẽ. Ko'ẽ jevy kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo mokoĩ araa py rovaẽ Putéoli py.

¹⁴ Ha'e py rojou amongue irmão kuery. Ha'e va'e kuery ojerure ha'e kuery reve ropyta agua sete ára peve. Ha'e rami py roje'oi Roma katy.

¹⁵ Roju roinya omombe'ua rã oendu vy Roma pygua irmão kuery ju ou orerovaexĩ agua. Praça de Ápio ha'e Mboapy Vendeaty 'epy va'e peve ou. Ha'e va'e kuery ou rã Paulo oexa vy oguerovy'a Nhanderuete, ipy'a guaxuve guive.*

Roma py Paulo ovaẽague

¹⁶ Roma tetã py rovaẽ ma ramo Paulo ha'e ae oĩxea py omoĩa. Hexeve oiko avi peteĩ xondaro harõarã.

¹⁷ Mboapy araa py oenoĩ uka judeu ruvixa kuery. Ha'e ramo ha'e kuery jogueru vy ono'õmba ramo aipoe'i:

— Ke'y kuery, xee ma mba'eve rei ndajapoi nhande kuery rovai, neĩ nhandekorã nhaneramoĩ kuery pe oea pyre rovai guive. Ha'e rami teĩ Jerusalém tetã guive xejokuaa reve aju, Roma pygua regua po py xemboaxaa rire.

¹⁸ Ha'e va'e kuery ma xemboayvu vy ndoikuaai mba'eve rei ajapo vaiague xejuka agua. Ha'e rami vy xepoixe teĩ

¹⁹ judeu kuery ma xere opu'ã rei rã ajerure César renonde ju xeayvu agua re. Ha'e rami avi mba'eve ndarekoi nhande kuery va'e regua re xeayvu agua.

* 28:5 Marcos 16.17,18   * 28:15 Romanos 1.10-12

²⁰ Ha'e nunga rupi peẽ kuery roenoĩ uka roexa ha'e peẽ kuery reve xeayvu aguã, mba'eta Israel kuery ojerovia okuapya re xee voi ajerovia ramo rima xejokuaa imoiny kova'e corrente py — he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— Ore ma Judéia guigua kuaxia para noroexai ndereko re ijayvu va'e, neĩ peteĩve nhanderyke'y kuery regua ndouai guive ndereko omombe'u, e'ỹ vy ndere ijayvu aguã.

²² Ha'e rami avi roenduxe reikuaa va'e, mba'eta anhetẽ amboae rami penhembo'ea re opa rupi ijayvu reia rã roendu.

Roma py Paulo ayvu omombe'uaque

²³ Ha'e kuery oa'angaague ára py heta ete ou Paulo oĩa py, okeaty py ae. Ha'e rã ko'ẽmba guive ka'aru peve ha'e kuery pe ayvu omombe'u porãve Nhanderuete po'akaa regua. Moisés lei ombopara va'ekue ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rupi ijayvu vy onhea'ã Jesus re ha'e kuery ojerovia aguã.

²⁴ Ha'e ramo amongue ete'i oguerovia ijayvua. Ha'e rã amboae kuery ma ndoguerovia ae tema.

²⁵ Ha'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa vy oje'oipa ta ma ramo Paulo aipoe'i:

— Ha'evea rami Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ijayvu raka'e penamoĩ kuery pe, mba'eta profeta Isafas pe aipoe'i uka:

²⁶ “Tereo heta va'e kuerya py, ha'e aipo'ere ha'e kuery pe: ‘Pendeapya py pendu teĩ napendu kuaai 'rã. Pexa pota teĩ ndapexa kuaai 'rã', 're.

²⁷ Mba'eta ha'e kuery ma inhakã ratãmba. Oapya py oendu vai, guexa guive omboty, ndoexai aguã guexa py, neĩ noendui aguã oapya py, opy'a py oikuaa e'ỹ aguã, mba'eta ndojeko rerovaxei ae, xevy pe nonhemoingo porã ukaxei guive”, he'i va'ekue.*

²⁸ — Ha'e nunga rupi peikuaa pota, mba'eta judeu e'ỹ va'e kuery pe voi Nhanderuete oikuaa uka nhandereraa jepe aguã regua. Ha'e rã ha'e kuery ma oendu 'rã — he'i.*

²⁹ [Pova'e ayvu rupi ijayvu rã judeu kuery oendu vy nhomotare'ỹmba reve oje'oipa.]

Mokoĩ ma'etỹ re Paulo omboty imoinyague

³⁰ Mokoĩ ma'etỹ re Paulo oĩ oke atyrã oiporuka va'e py. Ha'e py ma omovaẽ oexaxe vy ou va'e ha'e javi.

³¹ Omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, ha'e nhombo'e oiny Senhor Jesus Cristo re. Okyjea py e'ỹ ijayvu, avave rei omokyrirĩ e'ỹ re.

* 28:27 Isafas 6.9-10   * 28:28 Atos 13.44-47

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Roma tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e peguarã apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Paulo ma opa rupi oo raka'e ayvu porã omombe'u vy. Ha'e rã Roma tetã py ma ndooi ranhe. Ha'e py ma amboae kuery omboypy raka'e igreja. Ha'e py Paulo ovaẽxe avi vy ha'e pygua kuery pe ombopara kova'e kuaxia. Aipoe'i: "Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeteve aguã. Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhandomombaraete aguã jajeroivia rupi, peẽ ha'e xee. ... Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive. Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuaa uka ojeuguigua teko porã. Ha'e va'e ma jajeroivia rã ome'ẽ 'rã", he'i (1.11-12,16-17a).

Mba'exa 'rã tu nhande kuery nhandereko vai va'e meme teĩ Nhanderuete nhandemboeko porã? Mba'eta Paulo aipoe'ia rami: "Mba'eta nhande ha'e javive jajejavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakãa. Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhandemboaxya rupi rive nhandemboeko porã 'rã Cristo Jesus nhandejogua rire. Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya pe'araã, jajeroivia rã huguy py ombogue aguã jajejavyague" (3.23-25a).

"Ha'e gui ma jajeroivia re Nhanderuete nhandemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy" (5.1). Ha'e nunga rupi nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ Nhanderuete nhandemboeko porã, ha'e rã Jesus re jajeroivia ramo nhandemboaxy vy rive ombogue 'rã nhandereko vaiaty, ha'e nhandevy ome'ẽ 'rã ojeuguigua teko porã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo rembiguai aiko. Apóstolo-rã xerenoi ha'e Nhanderuete guigua ayvu porã amombe'u va'erã xeporavo.

² Ha'e va'e ayvu ma yma ma voi Nhanderuete oikuaa uka aguã re ijayvu ojepegua profeta kuery omboparaa rupi,

³ Gua'y rekorã re ijayvu vy. Ha'e va'e ma ngo'o re oiko Davi ramymino,

⁴ ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ma omanoague gui onhemboete jevy vy ojekuaa uka Nhanderuete Ra'y ipo'akapa va'ea. Ha'e va'e ma Jesus Cristo nhande-Senhor.

⁵ Hexe vy oremboaxy vy oremoĩ apóstolo-rã guery omboete uka rupi vy, judeu e'ỹ va'e ha'e javi regua hexe ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.

⁶ Ha'e kuery regua ma peẽ voi pendekuai, Jesus Cristo peguarã penerenoĩ rire.

⁷ Peẽ kuery Roma tetã pygua Nhanderuete rembiayvu ha'e iky'a e'ỹ va'erã penerenoĩ va'ekue ha'e javive pe ambopara. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Cristo pegua kuery Roma py ikuai va'e Paulo oexaxe re ijayvuague

⁸ Jypy ma peẽ kuery ha'e javi re arovy'a Xeruete Jesus Cristo rery rupi, mba'eta vvy jave re pejerovia etea oendupaa.

⁹ Mba'eta Nhanderuete oikuaa peẽ kuery re xema'endu'a riaea. Ixupe ae xenhe'ẽ py guive amba'eapo aikovy Ta'y regua ayvu porã amombe'ua rupi.

¹⁰ Ixupe anhembo'e nhavõ ajerure ha'evea ára, Nhanderuete oipotaa rami peẽ kuery roipou aguã re.

¹¹ Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeteve aguã.

¹² Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhandhomombaraete aguã jajeroiviaa rupi, peẽ ha'e xee.*

¹³ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa peẽ kuerya py mbovykue rei e'ỹ aaxea teĩ, peẽ kuery mbyte rupi voi ajou aguã Jesus peguarã, judeu e'ỹ va'e mboae ikuaia rupi ajapoa rami avi. Ha'e rami teĩ aỹ peve nda'evei.

¹⁴ Mba'eta grego kuery ha'e amboae regua pe voi xee areve teri ayvu porã amombe'u aguã, ombo'epa pyre ha'e kuaxia ndoexa kuaai teri va'e pe guive.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Roma tetã py pendekuai va'e pe voi ayvu porã amombe'u aguã rami aiko.

Jesus Cristo re jajeroivia ramo teko porã ome'ẽa aguã re ijayvua

¹⁶ Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive.*

¹⁷ Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuaa uka ojeuguigua teko porã. Ha'e va'e ma jajeroivia rã ome'ẽ 'rã, mba'eta ojerovia va'e pegua ae, ipara re oĩa rami: "Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai", he'iague rami.*

Avakue mba'emo rive ombojeroviaa ha'e opa marã rei ikuaia re ijayvua

¹⁸ Mba'eta Nhanderuete ma opoxya avi oikuaa uka yva gui, ojejavy ha'e heko vai va'e ha'e javive rovai, mba'eta ha'e kuery gueko vaia rupi vy ndoikuaaxei anhetẽ va'e.

¹⁹ Mba'eta ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuete reko oikuaa pyrã oĩ va'e, ha'e kuery pe ha'e ae oikuaa uka ramo.

²⁰ Mba'eta Nhanderuete reko ma ndajaexai va'eri yvy itui ypy'i guive jaikuaa porã 'rã guive hembiapokue re jaikuaa pota vy. Ha'e nunga rupi jaikuaa porã 'rã ipo'akaa opa va'erã e'ỹ ha'e imarã e'ỹa. Ha'e rami vy heko vai va'e kuery "Aikuaa vy e'ỹ rima ajejavy" he'i aguã nda'evei.

²¹ Mba'eta ha'e kuery Nhanderuete reko oikuaa teĩ nomboetexei vy ixupe "Xeruete" nde'i, ndoguerovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py opẽxaa py ovare e'ỹ va'e opyta, ha'e opy'a py mba'eve noenduvei ramo pytũmba.

²² Ojeupe ae "Hi'arandu va'e" he'i va'eri inhakã porã ve'ỹ va'e opyta.

²³ Ha'e rami vy Nhanderuete imarã e'ỹ ha'e hexakãmba va'e ombojerovia 'rãgue py avakue imarã va'e ra'angaa rive ombojerovia, ha'e gui guyra, mymba ha'e yvy rupi otyryry va'e ra'angaa guive.

²⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete omboaxa ha'e kuery ae onhemboeko ky'a aguã, opy'a re opa marã rei ikuaixea oĩa rami rive ikuai aguã, guete voi joo meme omongy'a aguã.

²⁵ Mba'eta Nhanderuete guigua anhetẽ va'e 'rãgue py apu rive ha'e kuery oguerovia. Ha'e rami vy imoingoare 'rãgue py ombojerovia hemimoingo kuery rive. Ha'e rã Nhanderuete anho ha'eve nhambojerovia aguã, raka'e rã peve. Amém.

²⁶ Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete omboaxa itavy reixea rupi rive ikuai aguã. Kunhague voi guekorã va'ekue omboekovia vy ha'eve'ỹa rami ikuai.

²⁷ Avakue voi ha'e rami ae avi ojepe'a gua'yxy reve joguerekoa gui. Ha'e vy jomeme itavy reixe vy avakue meme joavyky rei. Ha'e rami rire ojee ae oendu ojejavyague re ha'evea rami opagaa.

* 1:12 Romanos 15.22-29; Atos 28.15   * 1:16 2 Timóteo 1.6-12; Romanos 3.21-24   * 1:17 Habacuque

Amboae regua kuery opa marã rei ikuai aguã Nhanderuete omboaxaa re ijayvua

²⁸ Nhanderuete reko ha'e kuery oikuaa va'eri oikuaa ete aguã ndojou porãï ramo omboaxa opêxaa py ojou vaipy ikuai, ha'e ha'eve'e'y va'e anho ojapo aguã.

²⁹ Ha'e kuery re ma teko vai anho oï, tavy reia, hakâte'yã ha'e porayvu e'yã. Joe ija'e e'yã rupi anho ikuai, jojukaa ha'e joguero'aa rupi guive. Nhombotavypa rei ha'e porayvu e'y rei va'e ikuai. Joe ijayvu rei,

³⁰ ijayvuxe, neï Nhanderuete re voi nda'ija'ei, ojee anho ojerovia ha'e ima'endu'a va'e, mba'emo vai re anho onhembopy'a, nguu kuery nonhe'ë rendui,

³¹ iporã va'e noenduvei, oayvuague ndojapoi, porayvu e'y ae va'e, ha'e nanhomboaxy kuaavei va'e guive.

³² Ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuete ha'evea rami omokanhymba 'rãa ha'e rami ikuai va'e. Ha'e ramive ma ojapove tema okuapy, ha'e amboae kuery ha'e rami ikuai rã oexa vy ojou porã guive.

2

Judeu ha'e judeu e'y regua ombopaga pyrã ikuai re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi ndee renhombopagaxe vai va'e, ndee voi nda'evei "Aikuaa vy e'y rima ajevavy" 're aguã, mba'eta amboae kuery rembopagaxea py ndee ae renhombopaga uka, mba'eta rejou vai va'e ramiguã ndee voi rejapo.*

² Ha'e rã Nhanderuete ma ha'evea rami 'rã ombopaga ha'e rami ikuai va'e, jaikuaa pavẽ.

³ Ha'e rami teï ndee renhombopaga ukaxe va'eri ha'e rami ae reiko va'e, rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã re Nhanderuete nembopaga aguã gui?

⁴ Ndereikuaai ri ty'y rejeko rerova aguã ae Nhanderuete oexa ukaa nderayvua? Tyrã pa nerembovarei ri ty'y oexa uka rã opa mba'e py nderayvua, nanembopaga voi ha'e nerarõ area?

⁵ Ha'e rami py neakã ratã ha'e ndepy'a py nderejeko rerovaxei vy ndejee ae remoï ukave Nhanderuete poxya. Ha'e va'e ma ha'evea rami nhombopagaa ára py oexa uka 'rã.

⁶ Mba'eta peteï-teï pe ombojoja 'rã oikoague repy.*

⁷ Ha'e rami vy tekove marã e'y ome'ë 'rã iporã va'e rupi anho ikuai vy hexakãmbaa, omboetea aguã ha'e imarã e'y aguã re onhea'ã va'e kuery pe.

⁸ Ha'e rã joapo vaia rupi ikuai va'e pe ma oexa uka 'rã ivaia ha'e opoxya, anhetë va'e rupi e'y, teko vaia rupi anho ikuai va'e pe.

⁹ Mba'eta heko vai va'e kuery áry ou 'rã ojexavai ha'e ikuai axy aguã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi.

¹⁰ Ha'e rã iporã va'e rupi ikuai va'e pe ma ome'ë 'rã guexakã, imboetea ha'e imoingo porãarã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi,

¹¹ mba'eta Nhanderuete ma peteï regua rive joegui oayvuve va'e'y.

¹² Ha'e nunga rupi lei revegua e'y ojevavy va'e ha'e javi ma lei re'y avi 'rã okanhy. Ha'e rã lei revegua ojevavy va'e ma lei re oïa rami ae 'rã ombopagaa.

¹³ Mba'eta Nhanderuete renonde ma lei oendu rive va'e'y 'rã heko porã, lei re oïa rami ikuai va'e anho 'rã omboeko porã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi xapy'a rei amboae regua kuery, lei revegua e'y teï lei re oïa rami ikuai 'rã oikuaa rami ae. Ha'e va'e kuery ma lei ndojopyi teï ha'e kuery ae oikuaa 'rã lei regua.

* 2:1 Mateus 7.1,2

* 2:6 Salmo 62.12, Provérbios 24.12

15 Ha'e rami vy ha'e kuery oexa uka 'rã opy'a re lei regua oĩa, o'arandua gui ae oikuaa guekorã. Ha'e rami vy amongue py oikuaa 'rã ojejavya, ha'e rã amongue py ma oikuaa 'rã ha'evea rami ikuai.

16 Ha'e nunga ha'e javi ojekuaa porã 'rã avakue nhemi rupi ikuaiague re Nhanderuete oikuaa potaa ára. Ayvu porã amombe'u aikovya rami vy Cristo Jesus pe ae 'rã oikuaa pota uka.

Judeu kuery "Aikuaa vy e'ỹ rima ajevavy" he'i aguã nda'eveia re ijayvua

17 Ha'e gui ndee ma "Judeu" 'epy va'e reiko. Rejerovia reikovy lei re oĩa rami reikoa re, ha'e "Nhanderuete rembiayvu aiko" 're vy revy'a.

18 Lei re oĩa rami nembo'ea rã reikuaa ae Nhanderuete oipota va'e ha'e rejapo kuaa iporã va'e.

19 Ndee rexa'ã rã ndee ae reiko ára revegua e'ỹ mboguataa, pytũa rupi ikuai va'e moexakãa,

20 hi'arandu e'ỹ va'e rerekoa ha'e kyrĩgue mbo'ea, mba'eta lei rupi vy 'arandua ha'e anhetẽgua reikuaapa merami.

21 Ha'e rami avi nhombo'ea reiko va'eri mba'e re tu nerenhemo'ei ndee ae? Imonda e'ỹ aguã renhomongeta va'eri ndee ae ri ty'y nemonda va'ety?

22 Joupe "Pendetavy eme", 're va'eri ndee ae ri ty'y ndetavy? Mba'emo ra'angaa rejou vai va'eri ta'angaa pegua templo gui nemonda va'e ty'y?

23 Lei rejou porã va'eri lei rovai reikoa py Nhanderuete neremboete ukai.*

24 Mba'eta ipara re oĩa rami: "Peẽ kuery káuxa amboae regua kuery ijayvu vai 'rã Nhanderuete rery re", he'ia rami ae pendekuai.*

Judeu regua anhetẽ ete va'e re ijayvua

25 Mba'eta ndepire remboi ukaague ma lei re oĩa rami ete ri reiko ramo ovare. Ha'e rã lei re oĩa rami e'ỹ ri reiko ramo opire omboi uka e'ỹ va'e rami repyta.

26 Ha'e rami avi amongue opire omboi uka e'ỹ va'eri lei re oĩa rami ikuai ramo ha'e kuery pe "Opire omboi uka va'ekue rami ikuai", he'i pavẽ 'rã.

27 Ha'e rami vy opire omboi uka e'ỹ va'eri lei re oĩa rami ikuai va'e kuery ijayvu 'rã okuapy ndere, mba'eta ipara re oĩa va'e reikuaa vy ndepire remboi uka va'eri lei re oĩa rami e'ỹ reiko.

28 Mba'eta judeu ete ma guete re rive'ỹ oexa uka judeu oikoa, mba'eta opire omboi uka aguã oeja pyre ma ngo'o re rive'ỹ 'rã ojapo aguã.

29 Ha'e rami 'rãgue py judeu ete ma opy'a py 'rã ha'e rami ikuai, ha'e opire omboi uka aguã oeja pyre ma ipy'a reguarã, nhe'ẽ re ae, ipara regua rive'ỹ. Ha'e rami ikuai va'e ma avakue rive'ỹ 'rã oguerovy'a, Nhanderuete ae 'rã oguerovy'a.*

3

Paulo mbovaia ayvu oĩa

1 Ha'e gui mba'e nunga py tu amboae regua reko gui judeu kuery reko ha'eveve? Mba'erã nda'u ovare ha'e kuery opire omboi ukaa?

2 Mba'eta heta oguereko iporã va'e, opa mba'e py. Jypy'i ma judeu kuery pe Nhanderuete ombou raka'e oayvu.*

3 Ha'e gui? Judeu regua amongue ndogueroviai rire nda'u Nhanderuete ndoikovei 'rã ri ojeroviapy?

* 2:23 Romanos 3.19,20 * 2:24 Isaías 52.5; Ezequiel 36.22 * 2:29 Tery "Judeu" ma "Oguerovy'apy"

he'ia. * 3:2 Romanos 9.4,5

⁴ Any teve. Avakue ijapu va'e meme teĩ Nhanderuete ma anhetê va'e ae, ipara oĩa rami vy: "Oikuaa pavê 'rã ndeayvua anhetê memea. Ha'e ramo ndereko re oikuaa potaa rã ndepo'aka 'rã", he'ia rami.*

⁵ Ha'e gui amongue aipoe'i 'rã: "Nhandereko vaia ojapo 'rã Nhanderuete reko porãa ojekuaa porãve aguã rami", he'i 'rã. Mba'exa 'rã tu nhambovai? Nda'evei ri nda'u Nhanderuete nhandereko vaia re nhanembopaga aguã? (Nami avakue rami rive xeayvu.)

⁶ Any. Ha'e rami va'e rire mba'exa 'rã tu ha'eve Nhanderuete yvy re ikuai va'e re oikuaa pota aguã?

⁷ Ha'e gui aipo'ea avi: "Xeapua ojapo 'rã Nhanderuete anhetê va'ea ojekuaa porãve aguã rami, ha'e omboeteave 'rã guive. Ha'e rami rã mba'e re tu xevy pe 'Ojevavy va'e' he'i vy xembopaga 'rã?' 'ea.

⁸ Any, ha'e rami va'e rire ha'eve avi teĩ 'rãgue "Teko vai rupi tema nhandekuai mba'emo porã oiko aguã" ja'e aguã. Amongue ijapu vy omombe'u 'rã ha'e rami ae oreayvua rami. Ha'e kuery ma ha'evea rami 'rã ombopagaa.

Jajevavy va'e memea re ijayvua

⁹ Ha'e gui mba'exa tu jaikuaa? Ore judeu kuery teve amboae regua gui orereko porãve va'e? Any, neĩ peteĩ henda py. Mba'eta amombe'u ae ma judeu ha'e grego kuery jajevavy guy py ikuai va'e memea,

¹⁰ ipara oĩa rami: "Jipoi heko porã va'e, neĩ peteĩve.*

¹¹ Jipoi oikuaa ete va'e, jipoi Nhanderuete oeka va'e.

¹² Mba'eta ojepe'a pavê, joo rami meme ovare'ỹ va'e ikuai. Jipoi iporã va'e ojapo va'e, neĩ peteĩve."

¹³ "Ha'e kuery jyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami. Oapekũ py nhombotavypa." "Ha'e kuery juru re ma mboi guigua veneno ramigua oĩ."

¹⁴ "Ijuru tynyê oiny ayvu vai ha'e py'a vaikue reia anho."

¹⁵ "Ha'e kuery py ma tuguy omoê aguã katy oo vy inhakuã.

¹⁶ Ikuai rupi ma nhomokanhyarã ha'e nhomomboriarã oĩ.

¹⁷ Ha'e rã tape ikuai porã aguã ma ndoikuaai."

¹⁸ "Ha'e kuery re noĩ ae Nhanderuete renonde ojererokyje aguã."*

Judeu kuery amboae regua rami avi ojevavy va'ea re ijayvua

¹⁹ Ha'e gui lei re oĩ va'e ha'e javi ma lei rupi ikuai va'e pegua ae, jaikuaa. Ha'e ramo Nhanderuete renonde yvy jave re ikuai va'e okyrirĩmba ha'e opaga aguã rami ikuai aguã.

²⁰ Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboeko porãai 'rã henonde, mba'eta lei gui ma jaikuaa 'rã jajevavy va'e memea.*

Jesus Cristo re jajerovia ramo nhanemboeko porãa aguã re ijayvua

²¹ Ha'e gui aỹ ma lei rupi e'ỹ Nhanderuete oikuaa uka ojevavy teko porã, lei ha'e profeta kuery omombe'u ma voi va'ekue.

²² Mba'eta Nhanderuete guigua teko porã ma Jesus Cristo re jajerovia ramo ome'ê. Ojerovia va'e ha'e javive pegua oĩ, [ha'e javi regua peguarã ombou,] mba'eta joo ramigua meme nhandekuai,

²³ mba'eta nhande ha'e javive jajevavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakã.*

* 3:4 Salmo 51.4, Romanos 9.6-8; 11.1-5, 25-27 * 3:10 Gálatas 3.11,22 * 3:18 Salmo 5.9, 10.7, 14.1-3, 36.1, 53.1-3, 140.3; Eclesiastes 7.20; Isaías 59.7-8 * 3:20 Romanos 7.7,8; Gálatas 2.16 * 3:23 Romanos 1.17; 2 Coríntios 5.21; Gálatas 2.15-21; Filipenses 3.9

²⁴ Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhanemboaxya rupi rive nhanemboeko porã 'rã Cristo Jesus nhandereraa jepe rire.

²⁵ Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya pe'aarã, jajerovia rã huguy py omboguepa aguã jajejavyague. Ha'e rami py Nhanderuete oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta oarõ are kuaa va'e vy ymagua kuery ojejavyague re nombopaga potai ranhe raka'e.*

²⁶ Ha'e gui aỹ ma oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta heko porã va'e oiko, ha'e Jesus re ojerovia va'e kuery mboeko porãa guive.

²⁷ Ha'e rami rire nda'u ha'eve nhandemboyvate aguã? Peteĩve henda py nda'evei. Mba'e re tu nda'evei? Mba'eta nhande ae nhandea'ã rupi e'ỹ jaa jepe, hexe jajerovia vy rive.

²⁸ Ha'e nunga rupi jaikuaa jajerovia ramo 'rãe nhandemboeko porã, lei rupi nhandea'ã rupi e'ỹ.

²⁹ Tyrã pa Nhanderuete nda'u ore judeu kuery Ruete anho ri oiko? Amboae kuery Ruete guive e'ỹ ri ty'y? Tá, amboae kuery Ruete guive oiko,

³⁰ mba'eta Nhanderuete ma peteĩ'i. Ha'e rami vy judeu kuery ojerovia rã omboeko porã 'rã, ha'e amboae kuery voi ojerovia rã omboeko porã avi 'rã.

³¹ Ha'e gui jajeroviaa rupi jaa jepea py nda'u jajapo ri lei mba'erã ovare ve'ỹa rami? Any, peteĩve henda py. Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩ va'e jaikuaa uka anhetẽ memea.

4

Abraão ojerovia ramo omboeko porãague re jayvua

¹ Ha'e gui mba'e tu Abraão oupity raka'e? Mba'eta ha'e va'e ma ngo'o re oiko ore judeu kuery ramoĩ ppy.*

² Ha'e gui Abraão ha'e ae onhea'ã rupi onhemboeko porã va'e rire oguereko 'rãgue onhemboyvate aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete renonde ndoguerekoi,

³ mba'eta mba'e he'i tu ipara? "Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re ome'ẽ teko porã", he'iague.*

⁴ Ha'e gui omba'eapo va'e pe omba'eapogue repy ma ome'ẽa va'e rive e'ỹ, ixupe guarã ae oĩ.

⁵ Ha'e rã amongue ha'e ae onhea'ã 'rãgue py heko vai va'e mboeko porãa re ojerovia ramo ma ixupe ome'ẽ 'rã teko porã, ojeroviaa re rive.

⁶ Ha'e rami ae Davi voi jayvu raka'e, mba'eta omombe'u amongue onhea'ã e'ỹ re ixupe Nhanderuete teko porã ome'ẽ ramo ovy'a ete 'rãa. Ha'e vy aipoe'i:

⁷ "Ovy'a ete 'rã heko vaiague omboguepaa va'e, ojejavyague ojao'ipaa ramo.

⁸ Ovy'a ete 'rã avakue ha'e kuery pe Senhor 'Heko vai va'e' nde'i ramo", he'i raka'e.*

⁹ Ha'e gui opire omboi uka va'ekue pegua anho 'rã nda'u ovy'a ete aguã oĩ, tyrã pa opire omboi uka e'ỹ va'e pegua avi? Mba'eta "Abraão ojeroviaa re rive ixupe ome'ẽ teko porã", ha'eague rami.

¹⁰ Mba'e tu ojapo ramo teko porã ome'ẽ raka'e? Opire omboi uka rire ri nda'u ome'ẽ, tyrã pa opire omboi uka e'ỹ re? Opire omboi uka rire'ỹ, omboi uka e'ỹ mbove ma voi teko porã ome'ẽ raka'e Abraão pe.

¹¹ Mba'eta opire omboi uka aguã ma hekorã Nhanderuete oeja raka'e oikuaa uka aguã ojeroviaa re teko porã ixupe ome'ẽague, opire omboi uka e'ỹ teri reve. Ha'e rami rire ojerovia va'e ha'e javi ru opyta, opire omboi uka e'ỹ va'e kuery pe guive, mba'eta ha'e kuery voi ojerovia ramo ome'ẽ 'rã teko porã.

* 3:25 Atos 17.30,31

* 4:1 Gálatas 3.6-18

* 4:3 Gênesis 15.6

* 4:8 Salmo 32.1-2

¹² Ha'e gui ore orepire romboi uka va'e ru avi oiko. Mba'eta ore ma orepire romboi uka va'e rive e'ỹ orekuai, nhanderu Abraão opire omboi uka e'ỹ re ojeroviaague rami rojerovia va'e avi.

¹³ Ha'e rami ae avi lei rupi e'ỹ Abraão ha'e hamymino kuery pe Nhanderuete ijayvu raka'e ko vvy ome'ẽ aguã re, ha'e rã ojeroviaa re teko porã ojopy rire.

¹⁴ Ha'e rã lei re ikuai va'e pe vvy ome'ẽ aguã re ijayvu va'e rire Abraão ojeroviaa ndovarei 'rãgue, ha'e ixupe ijayvuague voi oaxa rive 'rãgue.

¹⁵ Mba'eta lei gui ou Nhanderuete ipoxy aguã, ha'e rã lei ndoikuaaia py ma jipoi avi lei rovai ojevay va'e.

¹⁶ Ha'e nunga rupi ae jajeroviaa re Nhanderuete ome'ẽ teko porã, nhanemboaxy ramo rive jaupity aguã. Ha'e ramo Abraão ramymino kuery ha'e javive pe ijayvuague oĩ atã 'rã, lei rupi ikuai va'e pe anho e'ỹ, Abraão rami ojerovia va'e kuery ha'e javive pe, (mba'eta nhande kuery pavẽ ru oiko,

¹⁷ ipara re “Heta regua rurã romoĩ” he'iaague rami vy), mba'eta Nhanderuete renonde hexe ojerovia. Mba'eta Nhanderuete ma omano va'ekue moingovea, ha'e ndoikoi teri va'e pe “Oiko ae” he'i va'e guive.*

¹⁸ Abraão oarõ aguã noĩ merami teĩ oarõ nho vy ojerovia rire heta regua ru opyta, ixupe “Heta 'rã neramymino kuery ikuai” he'iaague rami vy.*

¹⁹ Ikangy e'ỹ re ojerovia nho vy oikuaa pota guete omanogue rami oĩa re, mba'eta cem ma'etỹ ma ogueroko, ha'e Sara voi guaimi'i ete ma.

²⁰ Ha'e rami teĩ ndoguerovia e'ỹi Nhanderuete ijayvuague, oexa'ã reia noĩ. Ha'e rami 'rãgue py ojeroviaa py imbaraeteve ovy, oguerovy'a guive Nhanderuete,

²¹ mba'eta oikuaa porã oayvuague ojapo aguã ipo'aka va'ea.

²² Ha'e nunga rupi ae “Ojeroviaa re ome'ẽ teko porã” he'i.*

²³ Ixupe anho e'ỹ guive ipara oiny ome'ẽa rami,

²⁴ nhande kuery pe guive, mba'eta nhandevy pe avi ome'ẽ 'rã teko porã, nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju va'ekue re jajerovia ramo.

²⁵ Ha'e va'e ma omboaxaa raka'e nhandereko vaia re omano aguã, ha'e gui onhemboete ju nhanemboeko porã aguã.

5

Jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve jaiko porã aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

² Hexe jajerovia vy Nhanderuete nhanemboaxya rupi nhandekuai, ha'e Nhanderuete rexakãa ojekuaa aguã nharõ vy javy'a jaikovy guive.

³ Ha'e rami anho e'ỹ, jajexavaia py voi javy'a, mba'eta jaikuaa jajexavaia ojapo jaropo'akave aguã rami.

⁴ Ha'e gui mba'emo jaropo'aka vy jaikuaa Nhanderuete nhandererovy'aa. Ha'e nhandererovy'a ramo jareko iporã va'e nharõ aguã.*

⁵ Nharõa py ndajajekorei guive, mba'eta nhandepy'a re Nhanderuete oendu uka ae nhanderayvua. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandere ombou va'ekue gui nhaendu.

⁶ Mba'eta nhanekangy teri reve Cristo omano raka'e nhandereko vai va'e re, oa'angaague ára py ete.

⁷ Heko porã va'e re vy haxy amongue omano aguã, ha'e rã porayvu va'e re ma amongue nhi'ã omano 'rã.

* 4:17 Gênesis 17.5   * 4:18 Gênesis 15.5   * 4:22 Gênesis 15.6   * 5:4 Tiago 1.2-4

⁸ Ha'e rã Nhanderuete ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajejavya rupi teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere.

⁹ Ha'e rami rire, aỹ katuve ma huguy rupi nhandemboeko porã rire nhandereraa jepe 'rã nhombopaga aguã gui.

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete rovaigua teri jaiko reve Ta'y omano vy hexeve peteĩ rami ju nhandemoingo rire aỹ katuve ma hexeve peteĩ rami nhandemoingo vy nhandereraa jepe 'rã, oikove ju rire.

¹¹ Ha'e nunga anho e'ỹ, Nhanderuete re ae javy'a, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy. Mba'eta hexe vy aỹ peteĩ rami nhandekuai Nhanderuete reve.

Adão re Cristo ombojojaague

¹² Mba'eta peteĩ'i ava gui jejavya oiko ypy raka'e vyvave re, ha'e jejavya gui oiko avi nhamano aguã. Ha'e rami py nhande pavẽ nhamano aguã rami nhandekuai, pavẽ jajejavy rire.

¹³ Mba'eta lei oejaa e'ỹ mbove ma voi jejavya oĩ ae ma raka'e vyvave re, lei ndoikuaa ukaai teri jave avave pe "Lei rovai ojejavy" nda'eai teĩ.

¹⁴ Ha'e rami avi Adão guive Moisés oiko peve manoa ipo'aka raka'e, ayvu rovai Adão ojejavyague rami ete ndojejavyi va'e kuery re voi. Adão ma nhandemboeko ypy raka'e, ou va'erã va'e kuaa ukaarã.

¹⁵ Ha'e rami avi Adão ojejavy jave guare rami e'ỹ oiko tekove me'ẽ rivea ou rã, mba'eta peteĩ'i ojejavy rire heta omano. Ha'e gui ma heta pe avi Nhanderuete oexa uka omboaxya, amboae ava Jesus Cristo ombou vy.

¹⁶ Ha'e rami avi tekove ome'ẽmby ma peteĩ anho ojejavy jave guare rami e'ỹ guive, mba'eta peteĩ'i ojejavyague gui oiko raka'e nhombopagapa aguã. Ha'e gui heta jajejavyague gui Nhanderuete nhandemboaxya oexa uka vy nhandemboeko porã.

¹⁷ Peteĩ'i ojejavyague gui ae manoa ipo'aka rire teĩ Nhanderuete nhandemboaxya ha'e teko porã ome'ẽ rã jaupity va'e katuve ma nhandepo'aka 'rã peteĩ'i re vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹⁸ Mba'eta peteĩ'gue'i ojejavya ague gui nhande kuery pavẽ re oiko raka'e japaga aguã. Ha'e rã peteĩ'gue'i joapo porãague gui nhande kuery pavẽ pe oiko avi nhandemboeko porã rã tekove jaupity aguã.

¹⁹ Mba'eta peteĩ'i ava nonhe'ẽ renduague gui heta ikuai raka'e ojejavy va'e. Ha'e gui ma peteĩ'i onhe'ẽ renduague gui ju heta ikuai 'rã heko porã va'e.

²⁰ Ha'e gui ma lei oejaa avi raka'e jejavya ojekuaa porãve aguã, va'eri jejavya hetave ramo nhandemboaxya voi hetave avi oexa uka raka'e.

²¹ Ha'e rami avi jejavya ipo'aka raka'e pavẽ nhamano aguã rami. Ha'e gui nhandemboaxya ju nhandemboeko porã vy ipo'aka tekove marã e'ỹ jaupity aguã, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

6

Nhanderuete nhandemboaxy ramo jejavya po'akaa gui jaa jepea re ijayvua

¹ Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Jajejavya rupi ria'e 'rã teve jaiko Nhanderuete nhandemboaxyve aguã?

² Any. Mba'exa tu jajejavy riaeve ta, ha'e nunga pe nhamano rire?

³ Tyrã pa ndapeikuaai teri teve Cristo Jesus peguarã nhandemongarai vy ha'e omanoague py avi nhandemongaraiague?

* 5:17 1 Coríntios 15.20-22,45-49

⁴ Mba'eta nhandemongarai vy hexeve nhande voi jajeaty uka avi nhamanoa py, Nguu po'akaa rupi Cristo omanoague gui onhemboete jevyague rami avi nhande voi nhandereko pyau reve nhandekuai aguã.*

⁵ Mba'eta Cristo omanoague rami nhande voi hexeve nhamano rire ha'e onhemboete jevyague rami avi 'rã jaiko.

⁶ Mba'eta jaikuaa nhandereko ymague kuruxu re hexeve omano aviague, to'o nhandembojavy ve'ỹ aguã, jejavya rembiguai rami ve'ỹ jaiko aguã.

⁷ Mba'eta omano va'ekue ha'e javi oiko porã ju 'rã ojevavyague gui.

⁸ Ha'e gui nhande voi Cristo reve nhamano rire jarovia hexeve avi jaiko aguã.

⁹ Mba'eta jaikuaa Cristo omanoague gui onhemboete ju rire nomanovei ma 'rãa. Hexe ma manoa nda'ipo'akavei.

¹⁰ Peteĩgue'i omano raka'e jejavya pe. Ha'e gui oikove vy Nhanderuete pe ju oiko.

¹¹ Ha'e rami ae avi po rami peẽ voi peikuaa: peẽ voi jejavya pe pemento ma avi, ha'e gui Cristo Jesus re vy Nhanderuete pe ju peiko.

¹² Ha'e nunga rupi jejavya ta'ipo'akave eme penderete imarã va'e re, to'o oipota va'e rupi ve'ỹ pendekuai aguã.

¹³ Penderete regua voi pemboaxave eme jejavya pe, nhomboeko vaia rembiguirã. Ha'e rami 'rãgue py omanoague gui oikove ju va'ekue rami pejeko me'ẽ Nhanderuete pe. Ixupe anho pemboaxa penderete regua, teko porã rembiguirã.

¹⁴ Mba'eta jejavya nda'ipo'akavei 'rã pendere, mba'eta lei guy py ve'ỹ pendekuai, ha'e rã Nhanderuete penemboaxya rupi anho.

Lei, tembiguai ha'e nhandemboaxya re ijavyua

¹⁵ Ha'e gui? Lei guy py ve'ỹ, Nhanderuete nhandemboaxya rupi anho nhandekuai vy nda'u jajejavy riaeve ta? Any.

¹⁶ Ndapeikuaa ri ty'y nhoembiguirã pejeko me'ẽ rire pendererekoa anho 'rã penhe'ẽ rendu? Jejavya rembiguai ma omano aguã rami ikuai, ha'e rã Nhanderuete nhande'ẽ rendu va'e ma teko porã rupi nhandekuai.*

¹⁷ Xee arovy'a Nhanderuete, mba'eta yma rupi jejavya rembiguai pendekuaigague gui pejepe'a vy pendepy'a ha'e javi py penhe'ẽ rendu penembo'eague rami.

¹⁸ Ha'e gui jejavya gui peo jepe vy teko porã rembiguai ju pendekuai.

¹⁹ Avakue reko re ambojoja, mba'eta pendero'o reve teri peiko vy ndapeikuaa porã ramo. Yma rupi penderete regua pemboaxa va'ekue imongy'aarã pe hembiguirã, pendereko ky'ave ha'e pendereko vai reive peovy aguã rami. Ha'e gui aỹ ma teko porã rembiguirã ju pemboaxa penderete regua, iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã.

²⁰ Mba'eta jejavya rembiguai teri pendekuai jave teko porã rupi e'ỹ pendekuai va'ekue.

²¹ Ha'e va'e jave mba'e tu pejou raka'e ha'e nunga repy? Mba'emo aỹ penemoxĩmba va'e anho, ha'e opaa py ma ha'e nunga nhandejuka 'rã.

²² Ha'e gui aỹ ma jejavya rembiguai pendekuaigague gui Nhanderuete pendereraa jepe vy guembiguai ae ju penemoingo rire pejou iky'a e'ỹ va'e penemoingoarã, ha'e opaa py ma tekove marã e'ỹ.

²³ Mba'eta jejavyague repy ma manoa. Ha'e rã Nhanderuete ome'ẽ rive va'e ma tekove marã e'ỹ, nhande-Senhor Cristo Jesus re oĩ va'e.

* 6:4 2 Coríntios 5.17; Gálatas 2.19,20; 5.24; 6.14; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.1-11; 1 Pedro 4.1-3

* 6:16 João 8.34

7

Omenda va'e reko re ombojojaague

¹ Irmão kuery, lei peikuaa va'e pe ju ta xeyvuy aỹ. Ndapeikuaai ri ty'y jaikovea pukukue re anho lei ovare 'rãa?

² Mba'eta lei re oĩa rami vy kunha omenda va'e minha ime oikovea ja anho oiko 'rã ixupe. Ha'e gui ime omano ma ramo lei re oĩa rami vy ndoikovei ma 'rã ixupe.

³ Xapy¹ a rei ime oikove teri reve amboae ava re onhemoirũ ramo jaikuaa 'rã itavy reia. Ha'e rã ime omano ma ramo ha'e va'e lei rami ve'ỹ ma 'rã oiko. Omenda jevy teĩ itavy rei va'e'ỹ 'rã oiko.

⁴ Ha'e rami ae avi xe-irmão kuery, peẽ voi lei pe pemano va'ekue Cristo rete reve vy, amboae pe ju peiko aguã, omanoague gui onhemboete ju va'ekue pe ae, ha'e rami vy Nhanderueete oipotaa rami pendekuai aguã.*

⁵ Mba'eta to'o oipotaa rami teri nhandekuai jave lei ojapo raka'e jajejavypa reixea anho nhaendu aguã rami, ha'e ramo opa marã oguereko nhanderete regua nhandejuka ete aguã.

⁶ Ha'e gui aỹ ma lei gui nhandereraa jepe rire nhandere ipo'aka va'ekue pe nhamano ma, Nhe'ẽ guigua teko pyau rupi ju nhandekuai aguã rami, teko ymague ipara re oĩa rupi ve'ỹ.

Lei ha'e jejavya re ijayvua

⁷ Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Lei teve nhanembojejavyarã oĩ? Any. Ha'e rami avi lei gui e'ỹ va'e rire xee ndaikuaai 'rãgue jejavya. Mba'eta lei aipo nde'i va'e rire: "Emoarua eme", xee naendui 'rãgue amoarua.*

⁸ Ha'e gui ojapo uka pyre rupi vy jejavya ojapo opa marãgua amoarua aendu aguã rami, mba'eta lei ndoikuaa py ma omano va'ekue rami avi jejavya nda'ipo'akai.

⁹ Ymave rupi lei aikuaa e'ỹ mbove, aiko porã merami. Ha'e gui ma ojapo uka pyre aikuaa ramo jejavya oikove ju, ha'e rã xee ma omano va'ekue rami apyta.

¹⁰ Ha'e rami vy ojapo uka pyre nhomoingovearã oĩ va'ekue ri xemoingo karamboae omano va'ekue rami.*

¹¹ Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ipo'akave vy xembotavy ojapo uka pyre aikuaa py ae, ha'e vy omano va'ekue rami xemoingo.

¹² Ha'e gui lei ha'e ojapo uka pyre ma icy'a e'ỹ va'e meme, teko porã kuaa ukaarã ha'e iporã va'e.

¹³ Ha'e gui iporã va'e ae teve xemoingo omano va'ekue rami? Any, jejavya ae ha'e rami xemoingo iporã va'e rupi. Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ojekuaa porãve, jejavya etea jaikuaa aguã rami. Ha'e rami vy ae omano va'ekue rami xemoingo.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa lei re oĩ va'e ma Nhe'ẽ guigua memea. Ha'e rã xee ma to'o re aiko, jejavya rembiguirã omboaxa pyre rami.

¹⁵ Mba'eta xee ae voi ndaikuaai aikoa, mba'eta xee aikoxea rupi ndaikoi, aikoxe e'ỹa rupi rive aiko.

¹⁶ Ha'e gui aikoxe e'ỹa rupi aiko vy lei pe "Iporã va'e" ha'e.

¹⁷ Ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ỹ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

¹⁸ Mba'eta aikuaa xere, xerete re ma iporã va'e noĩa. Ha'evea rami aikoxea ma xere oĩ anhetẽ. Ha'e rã ha'e rami aiko kuaa etea ma noĩ.

¹⁹ Mba'eta ha'evea rami aikoxea rupi ndaikoi. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai ajapoxe e'ỹ va'e anho ajapo.

* 7:4 Romanos 10.4

* 7:7 Êxodo 20.17, Deuteronômio 5.21

* 7:10 Romanos 3.20; Gálatas 3.23,24

²⁰ Ha'e nunga rupi ajapoxe e'ỹ va'e ajapo ramo ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ỹ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

²¹ Mba'eta ha'evea rami aikoxe teĩ xere aendu avi mba'emo vai rupi xemoingoarã.

²² Mba'eta xepy'a re ma Nhanderuete guigua lei arovy'a,

²³ ha'e rã xero'o re ma amboae rami xemoingoarã aendu. Ha'e va'e ma xepy'a re lei oĩ va'e re opu'ã 'rã xemoingo aguã xerete re jejavya oĩ va'e rembiguairã.

²⁴ Ava ovy'a e'ỹ ete va'e xee aiko! Mava'e tu xereraa jepe 'rã kova'e tete xejukaxe va'e gui?

²⁵ Arovy'a Nhanderuete, Jesus Cristo nhande-Senhor rupi. Mba'eta xejegui ae xepy'a re oĩa rami vy aiko Nhanderuete guigua lei rembiguai, ha'e rã to'o oipotaa rami aiko vy ma lei jejavya rembiguai aiko.

8

Nhe'ẽ re nhandekuai va'e ndajapagavei aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui aỹ Cristo Jesus re jaiko va'e ma japaga aguã rami ve'ỹ jaiko,

² mba'eta Nhe'ẽ guigua tekove me'ẽa Cristo Jesus re oĩ va'e ma nhandereraa jepe ma jejavya nhandejukaa gui.*

³ Mba'eta lei rupi nhande'ã teri jave nda'evei va'ekue jajapopa aguã, nhandero'o re nhandekangy vy. Ha'e ramo Nhanderuete ae ojapo nhandevy, mba'eta Gua'y ombou raka'e nhandero'o re jajejavy va'e regua rami teĩ, jajejavya oipe'a aguã. Ha'e rami py Nhanderuete oipe'a raka'e to'o re jejavya oĩ va'e po'aka,

⁴ lei re ojapo uka pyre oĩ va'e jajapo nho aguã, to'o re ve'ỹ jaiko vy guive, ha'e rã Nhe'ẽ re anho.

⁵ Mba'eta to'o re ikuai va'e ma to'o guigua re anho 'rã ipy'a, ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai va'e ma Nhe'ẽ guigua re 'rã ipy'a.

⁶ Mba'eta to'o re ikuai va'e omano aguã rami ikuai. Ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai va'e ma tekove ha'e mby'a porã 'rã oupity.

⁷ Mba'eta to'o re ikuai va'e ma Nhanderuete rovaigua meme ikuai. Ha'e kuery nonhe'ẽ rendui 'rã Nhanderuete guigua lei rupi, mba'eta nda'evei ae ha'e va'e rupi ikuai aguã.

⁸ Ha'e nunga rupi to'o re ikuai va'e nombovy'ai 'rã Nhanderuete.

⁹ Ha'e rã peẽ ma to'o re'ỹ pendekuai, ha'e rã Nhe'ẽ re, anhetẽ ri pendere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩ ramo. Ha'e rã amongue re Cristo Nhe'ẽ noĩ ramo ixupegua e'ỹ oiko.

¹⁰ Ha'e rã pendere Cristo oĩ ramo penderete anhetẽ omano aguã rami oĩ jejavya káua, teĩ pendere teko porã oĩ avi rã Nhe'ẽ ome'ẽ tekove.

¹¹ Mba'eta Cristo Jesus omanoague gui omboete va'ekue Nhe'ẽ pendere oĩ vy penderete imarã va'e voi omoingove avi 'rã, Onhe'ẽ pendere oĩ va'e py ae.

Ta'y kuery ha'e mba'emo jopyarã jaikoa re ijayvua

¹² Ha'e nunga rupi irmão kuery Nhanderuete pe jaiko aguã rami nhandekuai, to'o pe'ỹ, to'o oipotaa rami nhandekuai ve'ỹ aguã.

¹³ Mba'eta to'o oipotaa rami ri pendekuai vy pemano aguã rami peiko. Ha'e rã Nhe'ẽ re vy to'o oipotaa va'e pemomba ri vy anhetẽ peikove 'rã.

¹⁴ Mba'eta Nhanderuete Nhe'ẽ pe ojerereko uka va'e ma Nhanderuete ra'y kuery meme ikuai.*

¹⁵ Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma escravo penemoingoarã e'ỹ oĩ, pekyjea rupi peiko ve'ỹ aguã. Pendere Nhe'ẽ oĩ va'e ma Nhanderuete ra'y kuery peikoa kuaa ukaarã oĩ. Ha'e va'e rupi vy "Xeru, Xeru" ja'e 'rã jajapukai vy,

* 8:2 Gálatas 5.16-26

* 8:14 Gálatas 4.1-7

¹⁶ mba'eta nhanenhe'ê reve Inhe'ê avi oikuaa uka Nhanderuete ra'y kuery jaikoa.

¹⁷ Ha'e ta'y kuery jaiko vy raka'eve rã jajopy 'rã nhandevy guarã omoĩ porã mbyre. Cristo reve vy jajopy 'rã Nhanderuete gui, mba'eta hexeve jaiko axy rire hexeve avi 'rã nhanemoingo imarã ve'ỹ va'e.

Aỹ jaiko axy rire raka'eve rã iporã ete va'e jaupity aguã re ijayvua

¹⁸ Mba'eta po rami xee aikuaa porã: raka'eve rã imarã ve'ỹ va'e nhanemoin-go ma ramo aỹ jaiko axyague pe “Mba'e'ỹ va'ekue” ja'e 'rã.*

¹⁹ Mba'eta mba'emo omoingo pyre ha'e javi oarõ avi Nhanderuete ra'y kuery ojekuaa ára pyguarã.

²⁰ Mba'eta opa mba'e omoingo pyre omombytaa raka'e ha'eve'ỹa rami ranhe, ha'e ae oipotaa rami e'ỹ, imoingoare oipotaa rami.

²¹ Ha'e rami rire mba'emo omoingo pyre voi oarõ imarã aguã gui oo jepe aguã, Nhanderuete ra'y kuery oo jepea rami avi ha'e nunga voi imarã ve'ỹ va'e opyta aguã.

²² Mba'eta jaikuaa mba'emo omoingo pyre ha'e javi aỹ peve ikuai axy vy ipoaẽ oinya.

²³ Ha'e nunga anho e'ỹ, nhande kuery jypy Nhanderuete Onhe'ê ome'ê rã jajopy va'ekue voi nhanepoaẽ avi nhandepy'a py, gua'y kuery eterã nhandererova aguã nharõ vy, nhanderete voi ogueraa jepe avi jave.

²⁴ Mba'eta ha'e rami aguã nharõ reve ae jaa jepe raka'e. Ha'e gui nharõ va'e ojekuaa ma va'e rire nharõ noivei 'rãgue, mba'eta mba'emo ojekuaa ma va'ekue nanharõvei 'rã.

²⁵ Ha'e rami avi ndojekuaai teri va'e nharõ vy nhandekuerai e'ỹ re 'rã nharõ.

Nhandere Nhe'ê ojerurea re ijayvua

²⁶ Ha'e rami ae avi nhanekangya py Nhe'ê nhandepytyvõ 'rã, mba'eta nhande ndajaikuaai neĩ nhandembo'e aguã. Ha'e rã Nhe'ê ma nhandere ojerure 'rã opoaẽa nanhaendu kuaai va'e rupi.

²⁷ Nhe'ê py'a re oĩ va'e ma pavẽ py'a re oikuaa pota va'e oikuaapa 'rã, mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ae ojerure oikovy iky'a e'ỹ va'e kuery re.

²⁸ Jaikuaa mba'emo oiko va'e ha'e javi ojapo porã 'rãa Nhanderuete jayvu va'e kuery pe, ha'e ae oipotaa rami vy nhanderenõ rire.

²⁹ Mba'eta yma ma voi nhandekuaa vy nhandeporavo avi Gua'y reko rami nhanemoingo aguã, gyyvy kuery oguereko reta aguã.

³⁰ Ha'e gui nhandeporavo rire nhanderenõ avi, ha'e gui nhanderenõ rire nhandemboeko porã avi. Ha'e gui nhandemboeko porã rire imarã ve'ỹ va'e avi nhanemoingo.*

Nhanderuete nhanderyvua jaikuaa porã aguã re ijayvua

³¹ Ha'e rami rire mba'e ja'e 'rã tu? Nhandereve Nhanderuete oiko ramo mava'e 'rã tu nhanderovaigua oiko?

³² Mba'eta nhande kuery ha'e javi re Gua'y nome'ê e'ỹi rire hexeve opa mba'e ome'ê avi 'rã nhandevy.

³³ Mava'e tu ijayvu kuaa Nhanderuete rembiporavo kuery rovai? Mba'eta nhandemboeko porãa ma Nhanderuete ae.*

³⁴ Mava'e tu nhandembopaga 'rã? Mba'eta Cristo Jesus omano ha'e onhemboete ju va'ekue ae nhandere ojerure oiny Nhanderuete oiporu kuaa regua re.

* 8:18 2 Coríntios 4.16-18; 1 Pedro 1.3-5

* 8:30 Efésios 1.3-5

* 8:33 Romanos 5.1

³⁵ Mava'e 'rã tu ha'vy nhandepe'a Cristo nhanderayvua gui? Jajexavaia teve 'rã nhandepe'a, tyrã pa haxy va'e, nhandere opu'ã rei va'e, karuai, nhandeo e'ÿa, ijavaete va'e, tyrã kyxe revegua teve?

³⁶ Mba'eta ipara oĩa rami: “Ndevyguá orekuai ramo ko'ẽ nhavõ oremboaxaa orejukaarã pe. Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami orekuai”, he'iague rami.*

³⁷ Ha'e nunga ha'e javi nhandere oiko teĩ opa mba'e py Nhanderayvua nhanembopo'aka.

³⁸ Mba'eta xee aikuaa porã Nhanderuete nhanderayvua gui nhandepe'aarã ndoikoa: neĩ manoa, tekove, anjo kuery, huvixa kuery, mba'emo aÿ oiko va'e, araka'eve rã guarã, ipo'akakueve,

³⁹ yvategua, yvy guyrygua, neĩ amboae nunga voi nanhandepe'ai 'rã Nhanderuete nhanderayvua nhande-Senhor Cristo Jesus re oĩ va'e gui.

9

Judeu kuery ogueraa jepexea re Paulo ijayvuague

¹ Cristo rery rupi anhetẽ va'e amombe'u po rami, ndaxeapui. Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ re vy xepy'apy py aikuaa anhetã.

² Mba'eta xeporiau ete, xekuraxõ raxy ndoaxai ae,

³ mba'eta xeryvy kuery, xeretarã kuery ngo'o re ikuai va'e araa jepe aguã ha'eve va'e rire ayvu vaipy ha'e Cristo gui okanhygue 'rãgue xee aiko.

⁴ Ha'e kuery ma Israel regua ikuai. Ha'e kuery peguarã va'ekue ma Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hexakã, guexeve guarã ojapo va'ekue, lei, Nhanderuete ombojerovia aguã, ha'e mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvuague.

⁵ Ha'e kuery regua ma oreramoĩ kuery ikuai raka'e, ha'e Cristo voi ngo'o re ha'e kuery regua avi oiko. Ha'e va'e ma pavẽ gui yvateve va'e oiko raka'e rã peve, Nhanderuete ima'endu'a porãmby. Amém.*

Israel kuery pavẽ e'ÿ Nhanderuete oiporavo ramo ijayvuague ndoaxa riveia re ijayvua

⁶ Ha'e rami avi jaikuaa Nhanderuete ijayvuague ndoaxa riveia, mba'eta Israel ramymino kuery pavẽ e'ÿ ikuai Israel regua ete.*

⁷ Ha'e Abraão ramymino kuery ha'e javi e'ÿ guive ikuai ta'y kuery rami. Mba'eta “Isaque ramymino kuery pe anho 'rã 'Neramymino kuery' 'ea 'rã”, he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e nunga rupi ho'o gui rive oiko va'ekue'ÿ 'rã Nhanderuete ra'y kuery ikuai. Ijayvuague rami oiko va'ekue anho 'rã ta'y kuery jaikuaa.

⁹ Mba'eta Abraão pe aipoe'i raka'e: “Kova'e ára ojeupity jevy jave aju ramo Sara oguereko'i ma 'rã ava'i”, he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e va'e anho e'ÿ, Rebeca pi'a kuery voi peteĩ'i nguú oguereko raka'e, oreramoĩ Isaque ae,

¹¹ ha'e rami teĩ mokoĩve itui e'ÿ re ma voi peteĩ'i Nhanderuete oiporavo raka'e, mba'emo porã neĩ mba'emo vai ha'e kuery ojapo e'ÿ re. (Mba'eta Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy nhandeporavo, nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ÿ, ha'e rã Nhanerenoĩa oipotaa rami vy anho.)

¹² Ha'e nunga rupi ixy pe aipoe'i raka'e: “Tyke'y oiko 'rã guyvy rembiguai”, he'i,*

¹³ ipara oĩa rami: “Xee ayvu va'ekue Jacó, ha'e rã Esaú ma ayvu va'ekue'ÿ ae.”*

* 8:36 Salmo 44.22 * 9:5 Romanos 3.1,2 * 9:6 Romanos 2.25-29 * 9:7 Gênesis 21.12 * 9:9 Gênesis 18.10,14 * 9:12 Gênesis 25.23 * 9:13 Malaquias 1.2-3

Israel kuery amongue Nhanderuete ndoiporavoi teĩ ha'evea rami nhanderereko va'ea re ijayvua

14 Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Nhanderuete ha'eve e'ÿa rami teve nhanderereko? Any teve.*

15 Mba'eta Moisés pe aipoe'i: "Xee amboaxy 'rã amboaxyxe va'e, xemboaxya rami areko 'rã amboaxy va'e ete'i", he'i va'ekue.*

16 Ha'e nunga rupi nhande ae jaipotaa rami e'ÿ 'rã nhandeporavo, nhande nhanhea'ãa re'ÿ guive, ha'e rã Nhanderuete ha'e ae nhanemboaxya rupi.

17 Mba'eta ipara oĩa py aipoe'i Faraó pe: "Po rami aguã ae romoĩ, ndee reikoa rupi xepo'akaa aexa uka aguã, vvy jave re xerery oikuaapaa aguã", he'i raka'e.*

18 Ha'e rami vvy Nhanderuete omboaxy 'rã omboaxyxe va'e, ha'e rã amboae kuery ma omoakã ratã 'rã, ha'e ae oipotaa rami oiko vvy.

Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka va'ea re ijayvua

19 Ha'e gui xapy'a rei ndee aipo're 'rã xevy: "Mba'e re tu ha'vy Nhanderuete jovou vai? Mava'e tu oiko 'rã ha'e oipotaa rami e'ÿ?" 're 'rã.

20 Ha'e rami teĩ ndee ava, marã ramigua tu reiko Nhanderuete rembovai ete aguã? Mba'emo ryrurã ojapo pyre nda'u ijapoare pe: "Mba'e re tu guĩ rami ri xeapo?" he'i 'rã ri?*

21 Mba'eta nhae'ũ gui mba'emo apoa ipo'aka 'rã yapo re, peteĩ apu'a gui mokoĩ ryrurã ojapo aguã: iporã va'e ryrurã, ha'e gui mba'emo rive ryrurã avi.

22 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete opoxya ha'e opo'akaa oexa ukaxe vvy ogueropo'aka are 'rã mba'emo ryrurã ojovou vai pyrã, okanhy aguã rive oguerereko pyre,

23 ha'e rã mba'emo ryrurã hemimboaxy ikuai va'e re ma oexa uka 'rã guexakãa, yma ma voi guexakãa pyguarã oguerereko katu rire.

24 Ha'e va'e kuery ma nhande ae, mba'eta judeu regua anho e'ÿ, amboae regua voi nhanderenoĩ raka'e.

25 Mba'eta Oséias ombopara va'ekue re aipoe'ia rami: "Xevyguia e'ÿ va'ekue pe 'Xevyguia ae' ha'e 'rã, ha'e xerembiayvu e'ÿ va'ekue pe 'Xerembiayvu ae' ha'e 'rã.

26 Ha'e gui pendeivy pe 'Xevyguia e'ÿ 'ea 'rãgue py 'Nhanderuete oikove va'e ra'y kuery' 'ea 'rã", he'i raka'e.*

27 Ha'e rã Israel kuery re ma Isaías ijayvu vvy aipoe'i: "Israel kuery ma ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami heta teĩ mbovy'i ete 'rã oo jepe.

28 Mba'eta Senhor ojapopa vyvoi 'rã oayvuague vvy re",

29 Isaías aipoe'i ma voiague rami: "Senhor Ixondaro reta va'e nhanderamymenorã nomoingovei va'e rire Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery rami avi 'rãgue nhakanhyimba."*

Israel kuery ndojeroviaia re ijayvua

30 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Amboae regua kuery nonhemboeko porã uka potai va'ekue ri ojeroviaa rupi oupity nho teko porã.

31 Ha'e rã Israel kuery ma lei rupi teko porã re onhea'ã va'ekue ri ndoupityi.

32 Mba'e re nda'u ha'e kuery ndoupityi? Mba'eta ojeroviaa rupi e'ÿ oupityxe, ha'e kuery ae onhea'ãa rupi rive. Ha'e rami vvy onhepyxanga okuapy ita nhomonhepyxangaarã oĩ va'e re,

* 9:14 Romanos 3.5-8; Mateus 20.1-16

* 9:15 Êxodo 33.19

* 9:17 Êxodo 9.16

* 9:20 Isaías

29.16, 45.9

* 9:26 Oséias 1.10, 2.23

* 9:29 Isaías 1.9, 10.22-23

³³ ipara oĩa rami: “Pendu ke, Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita nhomonhepyxangaarã, joityarã. Ha'e rã hexe ojerovia va'e ma nda'eve e'ỹi nho 'rã.”*

10

Nhanderuede guigua teko porã judeu kuery ojee nomoĩxeia re ijayvua

¹ Irmão kuery, xepy'a py aipota va'e, ha'e Nhanderuede pe judeu kuery re ajerure aikovya ma ha'e kuery oo jepe aguã.

² Mba'eta xee aikuaa rã ha'e kuery anhetê ete onhea'ã okuapy Nhanderuede pe ojererovy'a ukaxe vy, teĩ oikuaa rupi e'ỹ onhea'ã.

³ Mba'eta ndoikuaai okuapy Nhanderuede guigua teko porã, ha'e rami vy ha'e kuery ae reko porãa rive oexa ukaxe vy nonhemo'yvyĩxei Nhanderuede guigua ojee omoĩ aguã.

⁴ Mba'eta Cristo ma lei opaa, mba'eta hexe ojerovia va'e ma teko porã oguereko va'e meme.*

⁵ Ha'e gui Moisés ombopara raka'e: “Lei re teko porã oĩ va'e rupi amongue oiko ri vy oikove 'rã ha'e va'e re”, he'i.*

⁶ Ha'e rã ojeroviaa re teko porã oupity va'e re ma aipoe'i: “Eporandu eme ndepy'a py: ‘Mava'e tu oo 'rã yva re?’ 're eme.” (Pova'e ma “Yva gui Cristo ogueru aguã”, he'ia.)

⁷ “Neĩ ‘Mava'e tu oguejy 'rã yvykua vaikue py?’ 're eme guive.” (Pova'e ma “Cristo omanoague gui ogueru ju aguã”, he'ia.)

⁸ Ha'e rami 'rãgue py mba'e he'i tu? “Ndeyvy'iry ae ayvu oĩ, ndejuru py ha'e ndepy'a re”, he'i.* Ha'e va'e ayvu ma jajerovia aguã regua romombe'u va'e, po rami:

⁹ Ndejuru py Jesus Senhor oikoa rami ri remombe'u, ha'e ndepy'a py omanoague gui Nhanderuede omboete jevyague rerovia vy reo jepe 'rã.

¹⁰ Mba'eta nhandepy'a py jajerovia 'rã teko porã jaupity aguã, ha'e nhandejuru py ma nhanhemombe'u 'rã jaa jepe aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi ae ipara oiny: “Ha'e javive hexe ojerovia va'e nda'eve e'ỹi nho 'rã.”*

¹² Mba'eta judeu ha'e grego kuery joo rami ikuai, mba'eta peteĩ'i oiko pavẽ regua Senhor, ha'e opa mba'e py omboaxy 'rã ixupe ojapukai va'e ma guive rã,

¹³ “Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã” he'iague rami.*

¹⁴ Ha'e rami avi mba'eta 'rã tu ixupe amongue ojapukai, hexe ojerovia e'ỹ re? Ha'e mba'eta 'rã tu hexe ojerovia, ayvu oendu e'ỹ re? Ha'e mba'eta 'rã tu oendu, imombe'uarã ndoikoi rã?

¹⁵ Ha'e mba'eta 'rã tu amongue omombe'u, omondoukaa e'ỹ ramo? Mba'eta ipara oĩa rami: “Iporã ete ayvu porã momba'ua kuery ou rã.”*

Israel kuery “Noroendui rima”, he'i aguã nda'eveia re ijayvua

¹⁶ Ha'e rami teĩ Israel kuery pavẽ e'ỹ onhe'ẽ rendu ayvu porã. Mba'eta Isaías aipoe'i: “Senhor, mava'e tu oguerovia oreayvu?” he'i va'ekue.*

¹⁷ Ha'e nunga rupi ayvu omombe'ua ramo mae 'rã jajerovia, ha'e ayvu omombe'u pyrã ma Cristo regua ae.

* 9:33 Isaías 8.14, 28.16 * 10:4 Gálatas 3.24-27 * 10:5 Levítico 18.5 * 10:8 Deuteronomio 30.12-14 * 10:11 Isaías 28.16 * 10:13 Joel 2.32, Romanos 1.16,17; Marcos 16.15,16 * 10:15 Isaías 52.7 * 10:16 Isaías 53.1

¹⁸ Ha'e rami teĩ aporandu ta: Israel kuery nda'u noendui ri? Ha'e kuery oendu ae, mba'eta anhetê “Yvy jave rupi ojapo ayvu oendupaa aguã rami. Ijayvua ma vvy apy rupi peve oenduka”, he'iaague rami.*

¹⁹ Aporanduve ju ta: Israel kuery pe ri nda'u ndoikuaa ukai teri ayvu? Jypy'i Moisés pe aipoe'i uka raka'e: “Penderegua e'ỹ va'e kuery amboaxy vy ajapo 'rã penerakâte'ỹ aguã rami. Hi'arandu e'ỹ va'ekue araa jepe vy peẽ kuery rojapo 'rã penerakâte'ỹa pendu aguã rami”, he'i.*

²⁰ Ha'e gui Isaías ju okyje e'ỹa py aipoe'i: “Ajejou uka xereka e'ỹ va'ekue pe, xere oporandu e'ỹ va'ekue pe ajekuaa uka”, he'i.

²¹ Ha'e rã Israel kuery pe ma aipoe'i: “Ára pukukue re akuave'ẽ teĩ xenhe'ẽ rendu e'ỹ ha'e xerovai ikuai va'e kuery aenoĩ vy.”*

11

Israel kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e gui aporandu jevy ta: Nhanderuete nda'u oejapa ri guembiporavo kuery? Any, mba'eta xee voi Israel regua aiko, Abraão ramymino ha'e Benjamim kuery regua.

² Nhanderuete ma ndoeja rivei guembiporavo kuery yma ma voi oikuaa va'ekue. Tyrã ndapeikuaai teve ipara Elias ayvu oĩa? Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde Israel kuery re ijayvu vy aipoe'i:

³ “Senhor, ha'e kuery ojuka ndevygua profeta kuery, ombovaipa guive ndevygua altar ikuai va'ekue. Xee ae'i aikove, ha'e xerekove avi oipe'axe okuapy”, he'i raka'e.

⁴ Ha'e gui mba'e he'i tu ombovai vy? “Ha'e rami avi xejeupegua areko teri sete mil avakue Baal renonde guenapy'ã re oĩ e'ỹ va'e”, he'i.*

⁵ Ha'ekue rami avi aỹ voi ikuai amongue ete'i omboaxya rupi oiporavo va'ekue.

⁶ Ha'e gui omboaxya rupi oiporavo vy ma ha'e kuery onhea'ãa rupi e'ỹ Nhanderuete oiporavo. Ha'e rami e'ỹ va'e rire omboaxya rupi e'ỹ oiporavo 'rãgue.

⁷ Ha'e gui mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Israel kuery onhea'ãa rupi teko porã oupityxe teĩ ndoupity, oiporavo va'ekue anho oupity. Ha'e rã amboae kuery ma inhakã ratãmba,*

⁸ ipara oĩa rami: “Ha'e kuery py'a re Nhanderuete omoĩ ndoikuaa potavei, hexa ma ojapo oexa e'ỹ aguã rami, ha'e ijapyxa ojapo oendu e'ỹ aguã rami aỹ peve”, he'i.*

⁹ Davi aipoe'i avi: “Tove mesa py ha'e kuery ikuai pyve toiko monde pi ha'e nhuã rami, ha'e kuery onhepyxanga ha'e opaga aguã.

¹⁰ Ha'e kuery rexa tapytũmba oexa ve'ỹ aguã, ha'e ta'ikupe karẽ riae”, he'i va'ekue.*

Atos 13.46, 28.23-28; Efésios 2.11-22; Hebreus 3.14

¹¹ Ha'e gui aporandu ta: Israel kuery ho'a aguã ri nda'u onhepyxanga? Any. Ha'e rami avi ha'e kuery heko vai ramo amboae regua kuery oo jepe, Israel kuery ju hakâte'ỹa oendu aguã.

¹² Mba'eta Israel kuery heko vai ramo vvy regua kuery oupity okuapy iporã va'e, Israel kuery re iporã va'e noĩ ramo amboae regua opa mba'e porã oupity. Ha'e gui ma Israel kuery oo jepe ramo katuve ma ikuai porã 'rã.

* 10:18 Salmo 19.4, Romanos 1.19,20 * 10:19 Deuteronomio 32.21 * 10:21 Isaías 65.1-2 * 11:4
1 Reis 19.10,14,18 * 11:7 Mateus 13.10-17 * 11:8 Deuteronomio 29.4, Isaías 29.10 * 11:10 Salmo 69.22-23

¹³ Aỹ peẽ amboae regua kuery pe ju xeyvuu ta. Xee amboae regua kuery pegua apóstolo aiko vy arovy'a xerembiaporã va'e,

¹⁴ mba'eta ajapoxe xeretarã kuery voi ikuai avi aguã pendekuaia rami, ha'e kuery regua avi araa jepe uka aguã.

¹⁵ Mba'eta ha'e kuery ma Nhanderuete rembiayvuu e'ỹ ikuai ramo vyv regua kuery peteĩ rami ju ikuai hexeve. Ha'e rami rire mba'e tu oiko 'rã guembiayvurã ju ogueru ramo? Omanoague gui oikove ju va'e 'rã ikuai.

¹⁶ Mba'eta jypy'i mbojape oexy pyre iky'a e'ỹ va'e oĩ rire ma mbojape ha'e javi 'rã iky'a e'ỹ va'e avi opyta. Yvyra rapo iky'a e'ỹ va'e oĩ rire hakãgue voi ha'e rami 'rã opyta.*

¹⁷ Ha'e gui hakãgue ojayaa raka'e, ha'e pende kuery ju oliveira iro va'e rami teĩ ha'e kuery mbyte penemboja, hapo ha'e oliveira rykue re peiko aguã.

¹⁸ Ha'e rami teĩ nda'evei hakãgue ae gui pejejou porãve aguã. Pejejou porãve ri vy peikuaa pota pova'e re: peẽ e'ỹ hapo moingo porãa peiko, ha'e rã hapo rima penemoingo porãa oĩ.

¹⁹ Xapy'a rei aipopeje 'rã: "Hakã ae ojayaa raka'e ha'ekue py ore roĩ aguã", peje.

²⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojeroviaia re ojayaa, ha'e peẽ ma pejerovia ramo penemboja. Pejejou porã eme, ha'e rami 'rãgue py pemoĩ pejererokyje aguã,

²¹ mba'eta hakãgue ae Nhanderuete ombopaga rire peẽ voi napenembopaga e'ỹi 'rã.

²² Peikuaa pota ke Nhanderuete porayvuu ha'e nhombopaga va'ea re. Ho'a va'e kuery ma Nhanderuete ombopaga 'rã. Ha'e rã pende vy pe ma oexa uka 'rã ororayvua, hexe peĩ riae ramo. Ha'e rami e'ỹ ramo peẽ voi pendepe'a 'rã.

²³ Ha'e gui Israel kuery voi ojerovia e'ỹa gui ojeko rera ramo omboja nho 'rã, mba'eta Nhanderuete ipo'aka omoĩ ju aguã.

²⁴ Mba'eta oliveira iro va'e gui pendeaya vy penderoko ae rovai oliveira iporã va'e re penemboja rire hakãgue ae katuve ju 'rã omboja hi'y re.

Opa py Nhanderuete nhomboaxypa aguã re ijayvua

²⁵ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa pova'e oikuaa pyre e'ỹ teri, peẽ ae rive penhemo'arandu e'ỹ aguã. Mba'eta Israel kuery re ma amongue henda py oiko imoakã ratãarã, peẽ amboae regua kuery pejerovia va'erã va'e ha'e javi pejeroviapa peve.*

²⁶ Ha'e va'e rire ma Israel kuery ha'e javive 'rã oo jepe, ipara oĩa rami: "Sião gui ou 'rã Jacó regua reraa jepearã, ha'e kuery reko vaia oipe'apa 'rã.

²⁷ Po rami 'rã ha'e kuery pe ajapo xereve guarã, ojevayvague aipe'a vy", he'i.*

²⁸ Ayvuu porã ha'e kuery ndogueroviai vy Nhanderuete rovaigua ranhe ikuai, peẽ kuery peo jepe aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete oiporavoague rami vy hembiayvuu guive ikuai, oreramoĩ kuery pe ijayvague rami vy.

²⁹ Mba'eta Nhanderuete joupe mba'emo ome'ẽa ha'e oenoĩague ma oaxa rive va'erã e'ỹ.

³⁰ Mba'eta peẽ kuery minha ymave Nhanderuete napenhe'ẽ rendui va'ekue ri aỹ ma ha'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo peupity Nhanderuete penemboaxya.

³¹ Ha'e gui aỹ ma ha'e kuery ju nonhe'ẽ rendui, ha'e kuery voi Nhanderuete penemboaxya oexa vy omboaxya oupity avi aguã.

³² Mba'eta Nhanderuete nhanembotypa ranhe nhanhe'ẽ rendu e'ỹa py, ha'e gui nhanemboaxypa ju aguã.

Nhanderuete 'arandua re ijayvua

* 11:16 "Jypy'i mbojape oexy pyre" ha'e "Yvyra rapo" he'ia ma judeu ypy kuery re ijayvuu vy. * 11:25

³³ Opa mba'e py Nhanderuete 'arandua ha'e oikuaapaa ma opa va'erã e'ỹ. Mba'eta ipy'aa ma ndajaikuaai ae, heko re voi ndajaikuaa pota kuaai.*

³⁴ Mba'eta mava'e tu oikuaa Senhor ipy'aa? Mava'e tu imongetaarã oiko?*

³⁵ Mava'e ranhe tu mba'emo ome'ẽ ixupe, hekovia ojopy aguã?*

³⁶ Mba'eta ixugui ae opa mba'e oiko raka'e, ipo guigua ha'e ixupe guarã meme ikuai. Tove ha'e anho toguerovy'aa raka'e rã peve opa e'ỹ re. Amém.

12

Teko pyau re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete nhanemboaxy ramo aipoa'e: Mymba pejuka 'rãgue py penderete ae peme'ẽ ixupe, ome'ẽmby oikove ha'e iky'a e'ỹ va'e Nhanderuete ojou porã va'erã. Ha'e rami vy 'rã pendepy'a py pembojerovia.

² Ha'e rami vy penhemoingo ukave eme yvy regua kuery reko rami. Ha'e rami 'rãgue py pejeko rerova pendepy'aa pembopyau uka vy, Nhanderuete oipota va'e pejapo kuaa aguã. Ha'e va'e ma iporã ha'e ha'evea ramigua meme. Ha'e rami pendekuai ramo pendejou porã 'rã.*

Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby rupi jaikoa re ijayvua

³ Mba'eta Nhanderuete xemboaxyague rupi aipoa'e peẽ kuery peteĩ-teĩ pe: Pejeyou porã rei eme, ha'evea rami meme peikuaa pota pendereko re, mba'eta jajeroiviaa rupi joo rami e'ỹ-e'ỹ nhamba'eapo aguã Nhanderuete ome'ẽ peteĩ-teĩ pe.

⁴ Mba'eta peteĩ'i tete re minha mbovy rei e'ỹ hexegua ikuai, ha'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ oguereko guembiaporã.

⁵ Ha'e rami ae avi nhande kuery voi, mbovy e'ỹ nhandekuai va'eri Cristo re vy peteĩ'i tete jaiko, ha'e peteĩ-teĩ joupegua nhandekuai.

⁶ Ha'e rami avi nhanerembiaporã joo ramigua e'ỹ-e'ỹ jareko nhanemboaxy rupi ome'ẽ va'ekue.* Xapy'a rei Nhe'ẽ guigua nhamombe'u aguã ri jajopy vy jajeroiviaa rupi 'rã nhamombe'u.

⁷ Ha'e rami e'ỹ vy nhanhopytyvõ aguã ri jajopy vy nhanhopytyvõa rupi nhanhea'ã ete 'rã. Nhombo'e va'e ma tonhea'ã ha'e rami aguã.

⁸ Nhombopy'a guaxu va'e ma tonhea'ã nhombopy'a guaxua rupi. Joupe mba'emo ome'ẽ va'e ma hakãte'ỹ rei ve'ỹ re tome'ẽ. Joe opena va'e ma oikuaa pota porã reve topena. Nhomboaxy rupi nhopytyvõa ma ovy'a reve tojapo.

Ha'evea ramigua anho jajapo aguã re ijayvua

⁹ Pejoayvu merami rive eme. Pejepe'a ha'eve'ỹ va'e gui, ha'evea ramigua anho pejapo.*

¹⁰ Pejoayvu ete ke peteĩ-teĩ, joegua meme'i joayvua rami. Peteĩ-teĩ penhomboetea rupi pendekuai.

¹¹ Peneate'ỹ eme pemba'eapoa py. Senhor pe pendekuaia py penekyre'ỹ penenhe'ẽ ha'e javi py.

¹² Pevy'a ke pearõa py. Pendekuerai eme peiko axya py. Pejepe'a eme pejerurea gui.

¹³ Pemboja'o ke mba'emo iky'a e'ỹ va'e iporiaukue'i pe. Penhomovaẽ kuaa ke.

¹⁴ Peroayvu porã pendere opu'ã rei va'e kuery. Pendeayvu vai eme, peroayvu porã anho.

* 11:33 1 Coríntios 2.9-16 * 11:34 Isaías 40.13 * 11:35 Jó 41.11 * 12:2 1 Coríntios 6.20; Filipenses 4.8,9 * 12:6 1 Coríntios 12.1-11; Efésios 4.11-16; 1 Pedro 4.10,11 * 12:9 Efésios 4.25-5.2; 1 Pedro 3.8-12

¹⁵ Pevy'a ke ovy'a va'e kuery reve, ha'e rã ojae'o va'e reve ma pejae'o.

¹⁶ Peteĩ rami meme pendekuai. Penhemboyvate rei 'rãgue py penhemoirũ vyvĩgueve'i re. Pendejeupe ae "Xe'arandu" peje eme.

¹⁷ Pendevy ojapo vaia rã peẽ pejapo vai eme. Penhea'ã pavẽ oexaa py ha'evea ramigua anho pejapo aguã re.

¹⁸ Ha'evea ja pendekuai porã'i 'rã ha'e javive reve.

¹⁹ Xerembiayvu kuery, pejepy eme. Ha'e rami 'rãgue py pemboaxa nhombopagaarã pe. Mba'eta ipara oiny: "Xee anhombopaga 'rã, xee amboekovia 'rã", he'i Senhor.*

²⁰ Ha'e rami 'rãgue py pendere ija'e e'ỹ va'e okaruxe ramo peme'ẽ ho'u va'erã. Ijy'uvei ramo peme'ẽ oy'u aguã. Mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua oendu aguã rami.

²¹ Pejeity uka eme teko vai pe. Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma teko vai re pendepo'aka 'rã iporã va'e pejapo vy.*

13

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu aguã re ijayvua

¹ Ha'e javive penhe'ẽ rendu huvixa kuery, mba'eta joe opena va'e kuery ma Nhanderuete ombopo'aka ramo opena. Huvixa ikuai va'e ma Nhanderuete omoĩ uka va'ekue meme.*

² Ha'e rami vy huvixa kuery re opu'ã rei va'e ma Nhanderuete omoĩ va'ekue re ae opu'ã. Ha'e nunga rupi joe opu'ã rei va'e ma ha'e kuery ae opaga aguã rami ojapo.

³ Mba'eta huvixa kuery ma heko porã va'e okyje aguã e'ỹ oĩ, ha'e rã heko vai va'e okyje aguã. Pendekuaixe pa huvixa kuery gui pekyje reia rupi e'ỹ? Pendereko porã ha'vy. Ha'e rami rã pendejou porã 'rã.

⁴ Mba'eta huvixa kuery ma Nhanderuete guembiguairã omoĩ va'ekue nhandere opena porã aguã. Xapy'a rei pejapo vai vy pekyje 'rãe, mba'eta huvixa kuery rive'ỹ oguereko kyxe. Nhanderuete rembiguai ikuai joepyarã, ha'e ojapo vai va'e mbopagaarã.

⁵ Ha'e rami vy penhe'ẽ rendu 'rãe, penembopaga aguã gui pekyje vy anho e'ỹ, ha'evea rami pendekuai aguã guive.

⁶ Ha'e nunga rupi ae imposto re pepaga, mba'eta huvixa kuery Nhanderuete rembiguai ikuai ha'e nunga re opena va'ety.

⁷ Pavẽ pe pemboekovia perevea: huvixa pe ri pepaga aguã oĩ ramo pepaga, imposto re ri pereve vy peme'ẽ, pemboete va'erã ma pemboete 'rã, ha'e pembojerovia va'erã ma pembojerovia 'rã.

Porayvu va'e lei ojaopaa re ijayvua

⁸ Avave rei pe pereve riae eme mba'emo re, pejoayvu aguã re anho. Mba'eta joayvu va'e ma lei re oĩa ha'e javi ojaopaa.*

⁹ Mba'eta po rami oĩ: "Ndetavy rei eme, ejojuka eme, nemonda eme, emoaruã eme." Ha'e nunga ha'e javi, ojapo uka pyre mboae ikuai va'e avi ma pova'e ayvu re oĩ: "Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami."*

¹⁰ Porayvu va'e ma ndojapo vai 'rã oirũ pe. Ha'e nunga rupi porayvu va'e ojapopa 'rã lei re oĩ va'e ae.

"Ára ovaẽ rai'i ma", he'iague

* 12:19 Deuteronomio 32.35 * 12:21 Provérbios 25.21-22 * 13:1 Mateus 22.21; Tito 3.1; 1 Pedro 2.13-17 * 13:8 Mateus 22.39,40; Gálatas 5.13-15; 1 João 3.11-18 * 13:9 Êxodo 20.13-17, Levítico 19.18, Deuteronomio 5.17-21

¹¹ Aỹ peẽ kuery mba'emo oiko va'e re peikuaa pota kuaa va'e pe xeyvuu: Ovaẽ ma pekeague gui pemyĩ aguã, mba'eta aỹ ma jaa jepe aguã ára ovaẽ rai'ive ma jajeroviaa pyyague gui.

¹² Pytũ oxapa rai'i ma, ovaẽ ma ouvyy ára.* Ha'e nunga rupi jajepe'a 'rã pytũ rupi jaikoague gui, ha'e jaraa hendy va'e rembiporu.

¹³ Ha'evea rami pota 'rã nhandekuai ara py rami. Nda'evei opa marã rei ikuai ha'e oka'u va'e rami nhandekuai aguã, itavy rei ha'e ha'eve e'ỹa rami, neĩ joguero'a rei ha'e omoaruã reia rupi nda'evei.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py penhemonde Senhor Jesus Cristo py, ha'e peteĩve henda py pemoĩ eme to'o oipota va'e.

14

Ojeroviaa py ikangy va'e jaropo'aka aguã re ijayvua

¹ Pemovaẽ ojeroviaa py teri ikangy va'e, ha'e kuery oikuaa va'e re pejoguero'a e'ỹ re.

² Mba'eta amongue oikuaa rã opa mba'e nunga ja'u aguã ha'eve. Ha'e rã ikangy va'e ma mba'emo aju anho 'rã ho'u.

³ Ho'upa rei va'e ma tojou vai eme ho'upa rei e'ỹ va'e, ha'e ho'upa rei e'ỹ va'e avi tojou vai eme ho'upa rei va'e, mba'eta Nhanderuede omoaẽ ma mokoĩve.*

⁴ Tyrã marã ramigua tu ndee reiko nhoembiguai re reikuaa pota rei aguã? Mba'eta guerekoa pe ae oiko, ojou porã, e'ỹ vy ndojou porãia rupi. Ha'e rami avi Senhor ojou porã 'rã, mba'eta ipo'aka omombaraete aguã.

⁵ Amongue omboeteve 'rã amongue ára amboae gui, ha'e rã amboae ma joo ramigua memea oikuaa ára nhavõ. Peteĩ-teĩ toikuaa porã ha'e kuery ae o'arandua rupi.

⁶ Amongue ára omboeteve va'e ma Senhor pe ae omboete, ha'e ho'upa rei va'e voi Senhor pe ae ho'u, mba'eta Nhanderuede oguerovy'a reve okaru. Ha'e ho'upa rei e'ỹ va'e voi Senhor pe avi ndo'upa rei, mba'eta ha'e voi oguerovy'a 'rã Nhanderuede.

⁷ Mba'eta peteĩve nhandejeupe ae e'ỹ jaiko, ha'e nhandejeupe ae e'ỹ guive nhamano.

⁸ Mba'eta jaikove vy ma Senhor pe jaiko, ha'e nhamano vy Senhor pe ae ju 'rã nhamano. Jaikove e'ỹ vy nhamano teĩ Senhor pegua meme nhandekuai.

⁹ Ha'e rami aguã ae Cristo omano ha'e onhemboete ju raka'e, omano va'ekue ha'e okuave va'e ha'e javi Senhor oiko aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ndee, mba'e re tu reikuaa pota rei ri nde-irmão re? Ha'vy ndee, mba'e re tu rejou vai nde-irmão? Mba'eta Nhanderuede nhomboayvu aguã py ha'e javive 'rã jajexa uka henonde,

¹¹ ipara oĩa rami: "Senhor aipoe'i: 'Xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Xerenonde pavẽ 'rã oĩ guenapy'ã re, pavẽ 'rã ojuru py omboete Nhanderuede', he'i."*

¹² Ha'e rami vy peteĩ-teĩ nhandemombe'u 'rã Nhanderuede pe.

Peteĩ-teĩ jaikuaa rami jaiko teĩ jajoayvu aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi jajojou vai reive eme. Ha'e rami 'rãgue py penhea'ã pende-irmão kuery pemonhopyxanga ha'e peity e'ỹ aguã.*

¹⁴ Xee ma Senhor Jesus gui aikuaa porã: Mba'eve jipoi ha'e nunga ae nhanemboeko ky'a va'erã. Ha'e rami avi mba'emo pe amongue "Xemboeko ky'aaarã" he'i ramo ha'e kuery pe ma imboeko ky'aaarã ae oĩ.

* 13:12 Efésios 5.14-18

* 14:3 Mateus 7.1-5; 1 Coríntios 10.23-33

* 14:11 Isaías 45.23

* 14:13

¹⁵ Ha'e nunga rupi mba'emo re'u va'e káuxa nde-irmão kuery remomboraiu vy mborayvu rupi e'ỹ reiko. Ha'e kuery re Cristo omano rire nda'evei tembi'u káuxa rive rejoapo aguã okanhy aguã rami.

¹⁶ Ha'e rami avi ndejeupe ae rã ha'evea rami reiko teĩ nda'evei amboae kuery ndejou vai aguã rami reiko aguã.

¹⁷ Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ja'u ha'e jay'u va'e re rive'ỹ nhanhea'ã, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ guigua teko porã, mby'a porã ha'e javy'aa re.

¹⁸ Mba'eta ha'e va'e rupi Cristo pe ikuai va'e ma ombovy'a 'rã Nhanderuete, ha'e avakue voi ojou porã 'rã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi peteĩ rami pota 'rã nhandekuai nhandomombaraetea rupi.

²⁰ Tembi'u káuxa rive pembovaipa eme Nhanderuete rembiapo. Opa marãgua tembi'u anhetẽ nanhanemboeko ky'ai va'erã meme. Ha'e rami teĩ tembi'u pe “Xemboeko ky'aa” he'i reve ho'u va'e pe ma nda'evei.

²¹ Ha'eveve xo'o ja'u e'ỹ, vinho jay'u e'ỹ, ha'e mba'eve rei jajapo e'ỹ aguã nhande-irmão kuery reityarã regua, [e'ỹ vy imomboraiuarã, e'ỹ vy imokangyarã regua.]

²² Ha'e nunga ha'evea rami reroviaa ma ndepy'a py ae ereko Nhanderuete renonde. Ovy'a ete 'rã gueko ae ojou vai e'ỹ va'e.

²³ Ha'e rã amongue ojeroviaa rupi e'ỹ mba'emo ho'u va'e ma ojou vai pyrã ikuai, ojeroviaa rupi e'ỹ ikuai vy. Mba'eta jajeroviaa rupi e'ỹ ri nhandekuai vy jajejavy.

15

Cristo rami mborayvu rupi jaiko aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui nhande nhandembaraetekueve va'e ma jaropo'aka 'rã ikangy teri va'e ikuai, nhande ae jaipota va'e rive jajapo 'rãgue py.

² Peteĩ-teĩ nhandekuai amboae kuery oipota va'e rupi, iporã va'e anho jajapo nhandembaraetearã.*

³ Mba'eta Cristo voi ha'e ae oipota va'e rupi e'ỹ oiko raka'e. Ha'e rami 'rãgue py hexe oiko ipara oĩa rami: “Ndere ijayvu rei okuapya ma xere ae ou”, he'iague rami.*

⁴ Mba'eta yma ombopara pyre ma Nhanderuete nhandembo'e aguã meme ombopara uka, ipara oĩa re nhaĩ atã ha'e nhandepy'a guaxu vy jajeroviaa rupi nharõ jaikovy aguã.

⁵ Ha'e gui Nhanderuete nhandemoĩ atã ha'e nhandembovy'a guaxua va'e ma peẽ voi tapendeapo peteĩ rami meme peikuaa aguã rami, Cristo Jesus rami ete,

⁶ ha'e rami vy peteĩ rami pendepy'a, ha'e peteĩ rami ae peporaei aguã Nhanderuete, nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e pe.

⁷ Ha'e nunga rupi nhandemovaẽ peteĩ-teĩ, Cristo nhandemovaẽmbaague rami ae, Nhanderuete oguerovy'aa aguã rami.

⁸ Mba'eta aipoa'e pendevy: Nhanderuete omoĩ Cristo judeu kuery pe oikuaa uka aguã anhetẽ rupi meme oikoa, ojapo aguã oreramõi kuery pe ijayvuague ojeupitypa aguã rami,

⁹ ha'e gui amboae regua kuery voi Nhanderuete oguerovy'a okuapy aguã omboaxya re, ipara oĩa rami: “Ha'e nunga rupi amboae regua kuery mbyte xee roguerovy'a vy aporaei 'rã nderery amboetea rupi.”*

¹⁰ Aipoe'i avi: “Peẽ amboae regua kuery, pevy'a avi ke ixupegua kuery reve.”*

* 15:2 1 Coríntios 10.24; Filipenses 2.3-5

* 15:3 Salmo 69.9

* 15:9 2 Samuel 22.50, Salmo 18.49

* 15:10 Deuteronomio 32.43

11 Aipoe'ive ju: "Peẽ amboae regua kuery ha'e javi, pemboete ke Senhor. Ha'e javi regua tomboete okuapy."*

12 Isafas aipoe'i avi: "Peteĩ henhoĩ'i 'rã Jessé rapokue gui, amboae regua kuery re opena va'erã. Ha'e va'e re vy ha'e kuery oguereko 'rã oarõ aguã."*

13 Nharõ jaikovy aguã Nhanderuetete ome'ẽ va'e vy tove pendere tomoĩ pevy'aa ha'e mby'a porã anho, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi pearõ peikovy aguã opa mba'e py.

Paulo gueko omombe'u porãveague

14 Ha'e gui irmão kuery, xee aikuaa ae peẽ kuery re mborayvu ha'e 'arandua ha'e javi oĩa, joo meme penhomongeta kuaa aguã rami.

15 Ha'e rami avi mba'emo amombe'u porãa rupi kova'e kuaxia ambopara pendevy, peteĩgue ju ha'e nunga re romoma'endu'a aguã, Nhanderuetete xemboaxy vy xemoĩague rami vy.

16 Mba'eta xemoĩ karamboae amboae regua kuery ikuaia rupi Cristo Jesus pe amba'eapo aguã, mba'eta sacerdote rami amba'eapo Nhanderuetete guigua ayvu porã amombe'ua rupi. Ha'e rami rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e kuery oiky'a'o rire Nhanderuetete pe ome'ẽmby rami amboaxa aguã, oguerovy'a va'erã.*

17 Ha'e nunga rupi xee voi Nhanderuetete pe amba'eapo aikovya rupi areko Cristo Jesus re vy arovy'a aguã.

18 Ha'e rami avi mba'ave ndarovy'ai 'rã xepo rupi Cristo ae ojapo va'ekue e'ỹ vy. Mba'eta xeyvu ha'e mba'emo ajapoa py Cristo ojapo amboae regua kuery onhe'ẽ rendu aguã rami,

19 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ajapoa py. Ha'e rami vy Jerusalém katy'i rupi guive Ilírico yvy peve amombe'u ma Cristo regua ayvu porã.

20 Ha'e rami avi xee anhea'ã aikovy Cristo regua ayvu ndoikuaai teria rupi ju amombe'u aguã, amboae kuery omboypy ma voiague rupi e'ỹ amba'eapo aguã.

21 Mba'eta ipara oĩa rami: "Ha'e kuery pe omombe'u pyre e'ỹ 'rã oexa okuapy, ha'e oendu va'ekue'ỹ 'rã oikuaapa guive", he'ia rami aiko.*

Paulo oguata aguã re ijayvuague

22 Ha'e nunga rupi ae mbovykue rei e'ỹ xee roipouxete teĩ nda'evei teri.

23 Ha'e rã aỹ ma ha'ekue rupi amba'eapo aguã jipovei ramo, ha'e peẽ kuery roexaxe ete vy

24 xepy'a Espanha katy aguata vy roipou aguã re. Ha'e rami vy aguata avya rupi avaẽ 'rã peẽ kuerya py, pendekuaia gui peẽ kuery ju xemondoukave aguã aaxea katy, peẽ kuery reve xapy'a'i ri jepe aiko ranhe rire.

25 Ha'e gui aỹ ma Jerusalém katy aa icky'a e'ỹ va'e kuery aipytyvõ aguã.

26 Mba'eta Macedônia ha'e Acaia pygua kuery ma omboaxya rupi peráta omono'õ Jerusalém pygua kuery icky'a e'ỹ va'e iporiaukue'i oipytyvõ aguã.*

27 Ha'e rami ha'e kuery ojapoxe ete okuapy, "Judeu kuery pe jareve" he'i vy. Mba'eta judeu kuery gui amboae regua kuery Nhe'ẽ guigua ojopy rire ha'evea rami oipytyvõ mba'emo py.

28 Ha'e gui ha'e kuery pe ha'e nungakue araapa ma rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ Espanha katy aguata avy vy.

29 Xee aikuaa porã peẽ kuerya py aru 'rãa Cristo guigua opa mba'e py penemoingo porãarã.

* 15:11 Salmo 117.1   * 15:12 "Jessé rapo guigua" he'ia ma Jesus Cristo re ijayvu vy (Isafas 11.10).

* 15:16 Efésios 3.1-9   * 15:21 Isafas 52.15   * 15:26 1 Coríntios 16.1-4

Ha'e kuery onhembo'e aguã re Paulo ojerureague

³⁰ Ha'e gui irmão kuery, po rami ajerure nhande-Senhor rery rupi, Nhe'ẽ guigua mborayvu rupi guive: Penhea'ã xereve Nhanderuete xepytyvõ aguã re pejerure vy,

³¹ aa jepe aguã Judéia pygua kuery onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ea gui, ha'e Jerusalém pygua iky'a e'ỹ va'e kuery pegua araa rã ha'e kuery ojou porã aguã,

³² ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami roipou vy avy'a reve avaẽ aguã peẽ kuerya py, jojavi japytu'u vy javy'a aguã.*

³³ Nhanderuete pete'i rami nhanemoingo va'e toiko peẽ kuery ha'e javi reve. Amém.

16

Paulo Febe omovaẽ ukaague

¹ Tamombe'u nhanereindy Febe, mba'eta Cencreia pygua igreja kuery oipytyvõ va'ety oiko.

² Ha'e nunga rupi pemovaẽ porã Senhor rery rupi, iky'a e'ỹ va'e kuery nhamovaẽa rami ae. Peipytyvõ ke oipota va'e ha'e javi py, mba'eta heta re ma opena porã'i va'ekue, xere voi.

Oirũ kuery pe oxaruraague

³ Pemombe'u ke xema'endu'aa Priscila ha'e Áqüila pe, mba'eta Cristo Jesus pe amba'eapoa rupi xepytyvõ va'ety ikuai.

⁴ Ha'e va'e kuery ma ndojeayvuveikue py ikuai karamboae xere. Ha'e nungakue re arovy'a, ha'e xee anho e'ỹ guive, amboae regua igreja kuery ha'e javi avi.*

⁵ Pemombe'u avi xema'endu'aa ha'e kuery ro py igreja kuery onhemboaty va'e pe. Pemombe'u avi xerembiaiyvu Epêneto pe. Ha'e va'e ma jypy'i Ásia pygua ojeko me'ẽ raka'e Cristo pe.

⁶ Pemombe'u avi Maria peẽ kuery re vy omba'eapo vaipa va'ety pe.

⁷ Pemombe'u avi xeretarã kuery Andrônico ha'e Júnias nhuã py aĩ rã xemoirũ va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma apóstolo regua ima'endu'a porãmbý ikuai. Xegui ha'e kuery ranhe Cristo pe ikuai raka'e.

⁸ Pemombe'u Ampliáto pe voi, Senhor re vy ayvu va'e rã.

⁹ Pemombe'u xereve Cristo pe omba'eapo oikovy va'e Urbano pe, ha'e xerembiaiyvu Estáquis pe guive.

¹⁰ Pemombe'u Cristo pegua ojou porãmbý Apeles pe. Pemombe'u avi Aristóbulo ro pygua kuery pe.

¹¹ Pemombe'u xeretarã Herodião pe. Pemombe'u avi Narciso ro pygua kuery Senhor re ikuai va'e pe.

¹² Pemombe'u Trifena ha'e Trifosa pe. Ha'e va'e kuery ma Senhor pe omba'eapo va'ety. Pemombe'u xerembiaiyvu Pérside Senhor pe omba'eapo vaipa avi va'ety pe.

¹³ Pemombe'u Senhor ojeupe guarã oiporavo va'ekue Rufo pe, ixy pe guive, mba'eta ha'i rami ae xere voi opena karamboae.

¹⁴ Pemombe'u Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pátrobas ha'e Hermas pe, ha'e gui irmão kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e pe.

¹⁵ Pemombe'u Filólogo ha'e Júlia pe, Nereu ha'e heindy pe, Olimpas, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e ha'e javi pe.

¹⁶ Pexarura joupe-upe iky'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami. Cristo pegua igreja ikuai va'e ha'e javi pygua omombe'u uka okuapy pendevy oxaruraa.

Nhomongetaague

* 15:32 Atos 28.15   * 16:4 Atos 18.1-3,18,26

¹⁷ Ha'e gui irmão kuery, ajerure peikuaa pota porã aguã amongue pen-
embo'eague rami e'ỹ, peteĩ rami e'ỹ penemoingoxe vy pendereityxe va'e kuery
re. Pejepe'a ha'e kuerya gui,

¹⁸ mba'eta nhande-Senhor Cristo pe'ỹ omba'eapo va'e, ojeupe guarã re anho
onhea'ã. Ha'e rami vy ijayvu porã'i ha'e joguery merami rive vy ombotavy
'rã onheangu e'ỹ va'e kuery kuraxõ.*

¹⁹ Ha'e rã peẽ kuery penhe'ẽ rendua ma pavẽ oikuaa. Xee voi roguery'a avi
ha'e rami pendekuaia re. Ha'e rami avi aipota pene'arandu iporã va'e peikuaa
aguã, ha'e rã mba'emo vai re ma peikuaa pota eme.

²⁰ Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'ëa va'e ma are'ỹ re 'rã omõí Satanás
pendepy guýry. Pendere toĩ riae nhande-Senhor Jesus nhandemboaxya.

Irũ kuery oxarura ukaague

²¹ Xepytyvõa Timóteo oxarura uka pendevy, ha'e gui xeretarã kuery Lúcio,
Jasom ha'e Sosípatro guive.

²² Xee Tércio kova'e kuaxia ambopara va'e voi pendevy axarura avi Senhor rery
rupi.

²³ Xemovaẽ porã va'ety Gaio oxarura uka avi pendevy. Ha'e va'e ma igreja kuery
ha'e javi omovaẽ va'ety. Tetã pygua peráta re opena va'ety Erasto ha'e irmão
Quarto oxarura uka avi pendevy.

²⁴ [Peẽ kuery ha'e javive re toĩ riae nhande-Senhor Jesus Cristo nhandemboaxya.
Amém.]

Opa py ijayvuague

²⁵ Nhanderuete opo'akaa rupi penemombaraete 'rã Jesus Cristo regua ayvu
porã amombe'u aikovy va'e rami vy. Ha'e va'e ayvu ma oikuaa e'ỹ pyre, yma
voi ndoikuaa ukai va'ekue.

²⁶ Ha'e gui aỹ ma oikuaa uka vy profeta kuery pe ombopara uka, Nhanderuete
imarã e'ỹ va'e ojapo ukaague rami vy, ha'e javi regua ojerovia vy onhe'ẽ rendu
aguã.

²⁷ Nhanderuete peteĩ'i oiko ha'e hi'arandupa va'e tomboetepaa Jesus Cristo
rupi, raka'e rã peve ete. Amém.

* 16:18 Mateus 7.15-20; 1 João 3.10, 4.1-6; Efésios 5.6,7

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Corinto ma tetã guaxu, aỹ Grécia vyv re oĩ va'e. Ha'e py Jesus Cristo pegua igreja oĩ va'e ma apóstolo Paulo ae omboypy va'ekue. Ha'e va'e rire ndovy'ai ha'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai omombe'ua rã oendu vy. Ha'e rami vy ombopara vy aipoe'i: "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu" (1.10).

Ha'e kuery mbyte py oiko avi itavy rei va'e. Ha'e va'e reko apóstolo Paulo ndojou porã vy nomovaẽ ukavei ranhe. Omongeta avi omenda va'e kuery reko re. Ombo'e Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhandehopytyvõa re, ha'e Jesus omanoague gui onhemboete ju rire nhande voi jaikove jevy aguã re. "Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pamba'eapoa rupi penekyre'ỹ riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa" (15.58).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami vy xerenõ va'ekue. Irmão Sóstenes reve

² roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto tetã py pendekuai va'e pe.* Peẽ kuery voi Cristo Jesus re vy pendeky'a'oa ha'e iky'a e'ỹ va'erã penerenoã, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi opa rupi ojavukai va'e ha'e javi reve. Mba'eta ha'e kuery pegua Senhor avi oiko, nhande-Senhor oikoa rami.

³ Tove pendere toĩ penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Oguerovy'ague

⁴ Peẽ kuery re arovy'a riae [Xe]ruete, mba'eta Cristo Jesus re penemoĩ vy penemboaxy ramo.

⁵ Mba'eta ha'e va'e re vy mba'emo porã opa marãgua ome'ẽ pëvy, pendeayvurã ha'e pene'arandurã ha'e javi guive,

⁶ mba'eta pendekuaia re Cristo regua ayvu ojekuaa anhetẽ va'e.

⁷ Mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo ojekuaa aguã pearõ rã pendeivy pe opa marãgua Nhe'ẽ guigua ome'ẽ rã ndoatai peteĩve henda py.

⁸ Opa peve penemombaraete 'rã guive, nhande-Senhor Jesus Cristo ára py opa mba'e py heko porã va'e pejexa uka aguã.

⁹ Nhanderuete penerenoĩ gua'y Jesus Cristo nhande-Senhor reve peteĩ rami pendekuai aguã. Ha'e rire ojeroviapy 'rã oiko.

Peteĩ rami ikuai aguã re ijayvua

¹⁰ Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu.*

¹¹ Mba'eta irmão kuery, Cloe ro pygua kuery omombe'u rã aendu karamboae joo rami e'ỹ-e'ỹ peikuaa.

* 1:2 Atos 18.1-17 * 1:10 Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-6; Filipenses 2.1-4

12 Mba'eta peteĩ-teĩ aipopeje: “Xee ma Paulo pegua” e'ỹ vy “Xee ma Apolo pegua”, “Xee ma Cefas pegua” e'ỹ vy “Xee ma Cristo pegua”, peje.

13 Cristo nda'u onhemboja'opa ri? Xee Paulo nda'u penderekovia kuruxu re xemoña va'ekue? Tyrã pa xerery rupi penhemongarai? Any.

14 Arov'y'a [Nhanderuete] mba'eta peẽ kuery regua peteĩve xee namongarai, Crispo ha'e Gaio e'ỹ vy,

15 avave rei xerery rupi penhemongaraiague rami penhemombe'u e'ỹ aguã.

16 Amongarai avi Estéfanos ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery e'ỹ vy amboae kuery amongaraiague re naxema'endu'ai.

17 Mba'eta anhomongarai aguã e'ỹ Cristo xembou, ha'e rã ayvu porã amombe'u aikovy aguã. Xee ae 'arandua rupi e'ỹ guive ayvu amombe'u, kuruxu re Cristo omanoague regua ayvu amboyke rive e'ỹ aguã.

Ayvu kuruxu regua re ijayvua

18 Anhetẽ kuruxu ayvu regua ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe ovare'ỹ va'e merami. Ha'e rã nhande jaa jepe va'e pe ma Nhanderuete po'akaa oña.

19 Mba'eta ipara oiny: “Ambovaipa 'rã hi'arandu va'e kuery 'arandua, amomba 'rã oikuaapa va'e kuery oikuaa va'e”, he'i.*

20 Mamo tu opyta hi'arandu va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery? Mamo tu opyta ko vvy regua ijayvu kuaa va'e? Mba'eta kova'e vvy regua 'arandua ma Nhanderuete oikuaa uka mba'everã ndovareia.

21 Mba'eta Nhanderuete 'arandua rami vy vvy regua kuery ojee ae 'arandua rupi ikuai vy ndoikuaai okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete oiporavo ayvu “Ovare'ỹ va'e” 'ea va'e omombe'u uka vy ogueraa jepe aguã hexe ojerovia va'e.*

22 Mba'eta judeu kuery ojerure 'rã hexa pyrã re, ha'e rã grego kuery ma o'arandurã oeka okuapy.

23 Ha'e rã ore ma kuruxu re Cristo omoña ague regua romombe'u. Ha'e va'e ma judeu kuery pe rã ojou vaipy, ha'e amboae regua kuery pe ovare'ỹ va'e.

24 Ha'e rã oenoĩ mbyre judeu ha'e grego ikuai va'e pe ma romombe'u Cristo Nhanderuete po'aka ha'e hi'arandu kuaa ukua.

25 Mba'eta Nhanderuete ayvu “Ovare'ỹ va'e” 'ea teĩ avakue gui hi'aranduve, ha'e ixuguigua “Ikangya” 'ea teĩ avakue gui imbaraeteve.

Iky'a e'ỹ va'erã oenoĩ mbyre re ijayvua

26 Irmão kuery, peikuaa pota ke penerenoĩ mbyre marã ramigua pa pendekuaia re. Mba'eta heta e'ỹ pendekuai avakue oikuaa rã hi'arandupa va'e, ipo'akapa va'e, neĩ omboetevepy.

27 Ha'e rami 'rãgue py ko vvy regua “Ovare'ỹ va'e” he'ia ma Nhanderuete oiporavo omoxĩmba aguã hi'arandu va'e kuery, kova'e vvy regua “Ikangy” he'ia ma oiporavo omoxĩmba aguã ipo'aka va'e kuery.*

28 Ko vvy regua “Yvyĩgueve'i”, “Ojou vaipy” ha'e “Mba'e'ỹ” he'ia ma Nhanderuete oiporavo omo'vyv'i aguã onhemboyvate rei va'e,

29 Nhanderuete renonde avave rei onhemboyvate e'ỹ aguã.

Cristo ovare etea re ijayvua

30 Ha'e rã peẽ ma Nhanderuete ae penemoĩ Cristo Jesus re. Ha'e va'e ma nhandevy pe ojeapo Nhanderuete guigua 'aranduarã, teko porã, nhandeky'a'oarã ha'e nhandejoguarã,

31 ipara oña rami: “Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a” he'ia rami jaiko aguã.*

* 1:19 Isaías 29.14   * 1:21 Mateus 11.25,26   * 1:27 2 Coríntios 12.7-10   * 1:31 Jeremias 9.24, Gálatas 6.14; 2 Coríntios 5.21

2

Nhe'ẽ guigua po'akaa rupi Paulo ayvu omombe'uague re ijayvuague

¹ Irmão kuery, xee ma peẽ kuerya py Nhanderuete ayvu amombe'u vy aju jave ijayvu kuaa va'e rami e'ỹ xeayvu karamboae, hi'arandu va'e rami e'ỹ guive.

² Mba'eta peẽ kuerya py aiko jave xejee amoĩ mba'eve rei aikuaa e'ỹ aguã Jesus Cristo regua e'ỹ vy, ha'e kuruxu re omanoague guive.

³ Xekangy, ajererokyje ha'e aryryipa reve aiko va'ekue peẽ kuery mbyte.

⁴ Xeayvua ma xee ae 'arandua rupi e'ỹ, xeayvu kuaa rupi e'ỹ guive amombe'u.

Ha'e rami 'rãgue py *Nhe'ẽ* guigua po'akaa aexa uka,

⁵ avakue 'arandu re rive'ỹ pejerovia aguã, ha'e rã Nhanderuete po'akaa re anho.

'Arandua anhetẽ va'e re *Nhe'ẽ* Ky'a E'ỹ nhanembo'ea re ijayvua

⁶ Ha'e rã hi'arandu va'e kuerya rupi ma 'arandua re guive oreayvu, va'eri yvy regua 'arandu re'ỹ, neĩ yvy regua ipo'akakueve va'e 'arandu re e'ỹ guive, mba'eta ha'e va'e kuery ma okanhy va'erã meme.

⁷ Nhanderuete 'arandu ndoikuaa ukai va'ekue re ae oreayvu. Ymave rupi Nhanderuete ndoikuaa ukai teĩ jypy'i guive oguereko katu nhanemoexakãmba aguã.

⁸ Ha'e va'e 'arandu ma yvy regua ipo'akakueve va'e peteĩve ndoikuaai, mba'eta ha'e kuery oikuaa va'e rire kuruxu re ndojukai 'rãgue Senhor hexakãmba va'e.

⁹ Ha'e rami teĩ ipara oĩa rami: "Avakue oexa py ndoexai, oapyxa py noendui, neĩ opy'a py voi noexa'ãi Nhanderuete guembiayvu kuery peguarã oguereko katu va'ekue re."*

¹⁰ Ha'e rã nhandevy pe ma Nhanderuete oikuaa uka *Nhe'ẽ* rupi. Mba'eta *Nhe'ẽ* ma opa mba'e oikuaa uka, Nhanderuete py'apy re oĩ va'e voi.

¹¹ Mba'eta mava'e nda'u jaikuaa ta jopy'a re oĩ va'e? Inhe'ẽ hexe oĩ va'e anho oikuaa 'rã. Ha'e rami ae avi Nhanderuete py'a re oĩ va'e voi avave rei ndoikuaai 'rã, Nhanderuete *Nhe'ẽ* anho oikuaa.

¹² Ha'e gui nhandere ma ko yvy regua *nhe'ẽ* e'ỹ omoĩ va'ekue, ha'e rã Nhanderuete *Nhe'ẽ*, nhandevy Nhanderuete ome'ẽ va'e jaikuaa aguã.*

¹³ Ha'e nunga re ae oreayvu, avakue o'arandua rupi orembo'ea rami e'ỹ, ha'e rã *Nhe'ẽ* orembo'ea rami, *Nhe'ẽ* guigua ayvu py *Nhe'ẽ* guigua romombe'u vy.

¹⁴ Ha'e rã avakue *Nhe'ẽ* revegua e'ỹ ma ojee nomoĩxei Nhanderuete *Nhe'ẽ* guigua. Ha'e kuery pe rã ovare'ỹ va'e merami, noendu kuaai 'rãe, mba'eta *Nhe'ẽ* gui anho 'rã jaikuaa.

¹⁵ Ha'e rã *Nhe'ẽ* revegua ma opa mba'e re oikuaa pota teĩ ha'e kuery re avave rei ndoikuaa pota kuaai 'rã.

¹⁶ Mba'eta ipara oĩa rami "Mava'e tu oikuaa 'rã Senhor 'arandu ombo'e aguã?" Ha'e rã nhandere ma Cristo guigua 'arandu oĩ.*

3

Nhe'ẽ re'ỹ vy ha'e kuery joguero'a reia re ijayvuague

¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nda'evei karamboae peẽ kuery rombo'e aguã *Nhe'ẽ* revegua ambo'ea rami. To'o re ikuai va'e ambo'ea rami rive rombo'e va'ekue, mba'eta Cristo pegua kyrĩgue rami teri pendekuai ramo.

² Ha'e rami vy kamby py anho romongaru va'ekue, tembi'u ete name'ẽi, mba'eta napendu kuaai teri va'ekue. Neĩ aỹ voi napendu kuaai teri, to'o re rive pendekuai vy.

* 2:9 Isaías 64.4

* 2:12 João 14.26; 16.13-15

* 2:16 Isaías 40.13

³ Mba'eta penembyte ikuai hakâte'ỹ ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa va'e. Ha'e rami vy nda'u to'o re e'ỹ ri pendekuai, vvy regua ikuaia rami?*

⁴ Mba'eta peẽ kuery regua amongue aipopeje 'rã: “Xee ma Paulo pegua”, e'ỹ vy “Xee ma Apolo pegua”, peje. Ha'e rami vy nda'u vvy regua rami e'ỹ ri pendekuai?

⁵ Mba'e ta marã ramigua tu Apolo oiko? Ha'e marã ramigua tu xee Paulo? Tembiguai rive orekuai, ha'e ayvu romombe'u rã pejerovia raka'e. Peteĩ-teĩ roiko Senhor orerembiaporã ome'ëague rupi.

⁶ Xee ma anhotỹ ha'yĩgue, ha'e gui Apolo ju omoakỹ. Ha'e rã imbo'yvatea ma Nhanderuede ae.

⁷ Ha'e rami vy inhotỹa ma mba'e'ỹ, imoakỹa voi mba'e'ỹ avi, ha'e rã Nhanderuede imbo'yvatea va'e anho.

⁸ Ha'e gui ha'yĩgue nhotỹa ha'e imoakỹa roiko va'e ma joo rami romba'eapo, ha'e peteĩ-teĩ rojopy 'rã romba'eapoague repy.

⁹ Mba'eta ore ma Nhanderuede pe omba'eapo va'e meme, ha'e rã peẽ kuery ma Nhanderuede mba'ety, ha'e ixupegua oo guive.

Nhomb'ea kuery omba'eapoague re oikuaa potaa 'rãa re ijayvua

¹⁰ Nhanderuede xemboaxy vy xerembiaporã ome'ëague rami vy oo apoa hi'arandu va'e rami avi hoo ytarã amoĩ karamboae. Ha'e gui amboytaague áry ma amboae ju ojavove heravy. Peteĩ-teĩ toikuaa pota porã ha'e ae omba'eapoa re.

¹¹ Mba'eta oo ytarã amboae ramigua ju nda'evei nhamoĩ aguã, omoĩa ae ma va'ekue e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹² Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e áry amongue ojavove 'rã ouro guigua, prata, ita iporãgueve va'e py, ha'e rami e'ỹ vy vyvra, mba'emo rogue pirukue ha'e mba'emo 'ygue rive py.

¹³ Peteĩ-teĩ omba'eapoague ojekuaa porãmba 'rã. Hi'ára py 'rã ojekuaa tata rupi, mba'eta peteĩ-teĩ omba'eapoague tata py ae 'rã oa'angaa.

¹⁴ Ha'e gui oo yta áry amongue ojavoveague ndokai ramo ojopy 'rã hekovia.

¹⁵ Ha'e rã amongue omba'eapoague okai ramo ma omokanhymba 'rã. Ha'e ae oo jepe 'rã tata rupi oaxa va'e rami rive.

¹⁶ Ndapeikuaai ri ty'y Nhanderuede mbojerovia atyrã pendekuaia, ha'e pendere Nhanderuede Nhe'ẽ oĩa?

¹⁷ Xapy'a rei Nhanderuede mbojeroviaaty amongue ombovaipa ramo Nhanderuede ju ombovaipa 'rã. Mba'eta Nhanderuede mbojeroviaaty maiky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma pendekuai.

Avakue 'arandu ovare e'ỹa re ijayvua

¹⁸ Avave rei tapejekore eme: Xapy'a rei peẽ kuery regua amongue ikuai vvy regua kuery “Hi'arandu va'e” he'ia va'e. Ha'e va'e ma “Hi'arandu e'ỹ va'e” he'ia va'e ju tojeapo, hi'arandu ete aguã.

¹⁹ Mba'eta kova'e vvy regua 'arandu ma Nhanderuede pe rã ovare'ỹ va'e.* Ha'e nunga rupi ipara oiny: “Nhanderuede oitypa 'rã hi'arandu va'e ha'e kuery ae 'arandua py.”

²⁰ Oĩ avi: “Senhor oikuaa hi'arandu va'e kuery py'a re oĩ va'e ovare'ỹ va'e memea.”*

²¹ Ha'e nunga rupi perovy'a rei eme avakue pegua peikoa, mba'eta opa marãgua ikuai va'e pendeivyua meme:

* 3:3 Gálatas 5.16-21, Tiago 4.1-3

* 3:11 Efésios 2.19-22

* 3:19 1 Coríntios 1.10-25; J6 5.13

* 3:20 Salmo 94.11

²² Paulo, Apolo, Cefas, kova'e vyv, tekove ha'e manoa, mba'emo aỹ oiko va'e ha'e araka'e rã guarã, ha'e nunga ha'e javi ma pendevyguua meme.

²³ Ha'e rã peẽ ma Cristo pegua, ha'e gui Cristo ma Nhanderuete pegua.

4

Ayvu mombe'ua kuery Nhanderuete rembiguai ikuai re ijayvua

¹ Toikuaa pavẽ Cristo rembiguai orekuai, Nhanderuete ayvu ndoikuaa ukai va'ekue romombe'ua porãve aguã.

² Ha'e rami avi tembiguai ikuai va'e re herekoa oikuaa pota 'rã ixupe anho pa ikuai re.

³ Ha'e rã peẽ e'ỹ vy amboae kuery xere oikuaa pota ramo xee napenai. Neĩ xee ae voi xejee ndaikuaa potai.

⁴ Peteĩve henda py noĩ xepy'a ky'aa teĩ ha'e nunga py ma xee ae nanhemboeko porã. Xere oikuaa pota va'e ma Senhor ae oiko.

⁵ Ha'e nunga rupi peikuaa pota rei eme avave re, Senhor oua ára ovaẽ e'ỹ mbove. Ha'e gui ma Senhor omoexakãmba 'rã avakue hi'ã py ikuaiague, ha'e oikuaa ukapa 'rã ipy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ha'e ramo Nhanderuete gui ae 'rã peteĩ-teĩ oendu oguerovy'aa.

Ijayvu eteague

⁶ Irmão kuery, ha'e rami ma xee ae reko re, ha'e Apolo reko re guive xeayvu peẽ kuery re ama'ẽ vy, orereko re vy pene'arandu aguã. Ha'e rami vy peikuaave eme ipara oĩ va'e gui, amongue joegui pejou porãve vy penhemboyvate rei e'ỹ aguã.

⁷ Mba'eta mava'e tu joegui penemboyvateve? Mba'emo pereko va'e nda'u joegui pejopy va'ekue'ỹ ri? Ha'e joegui pejopy rire mba'e re tu penhemboyvate ri, joegui mba'emo ndojopyi va'ekue rami?

⁸ Peẽ kuery aỹ voi perekopa merami, napendeporiauvei ma. Peẽ ranhe oregui peĩ huvixa rami. Ha'e rami avi huvixa peĩ ete ma 'rãgue, ore voi peẽ kuery reve huvixa roĩ avi aguã.*

⁹ Xee aikuaa rã ore apóstolo kuery ma pavẽ rakykue py Nhanderuete oremoĩ, ojuka pyrã rami. Mba'eta ore ma ko vyv regua kuery rembiexarã rami orekuai, anjo kuery ha'e avakue oexaa rupi.

¹⁰ Cristo káuxa orevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" 'ea, ha'e rã peẽ ma Cristo re vy pene'arandu. Ore ma orekangy merami, ha'e rã peẽ ma penembaraete. Peẽ ma omboetevepy, ha'e rã ore ma ojou vaipy orekuai.

¹¹ Mba'eta aỹ peve karuai ha'e yuvei gui rojexavai, neĩ orearã ndoroguereko guive. Orenupãmbaa, neĩ orero roke atyrã ndoroguerekoĩ,

¹² ronhea'ã roikovy orepo py ae romba'epoa py. Orere ijayvu vaia rã rogueroayvu porã'i, ore moingo axya rei rã roguero'aka,

¹³ orere ijayvu vaikuaa ramo rombovai porã'i. Aỹ peve orevy pe "Yvy regua yty" ha'e "Opa mba'e ky'akue" 'ea.*

Tuu rami Paulo omongetaague

¹⁴ Romoximba aguã e'ỹ ha'e rami ambopara, ha'e rã xera'y kuery rami roayvu vy romongeta porã'i aguã.

¹⁵ Mba'eta Cristo re penderekombo'ea kuery ma mbovy e'ỹ ikuai teĩ heta e'ỹ guive penderu ikuai. Ha'e gui xee ma ayvu porã amombe'ua rupi penderu rami aiko karamboae Cristo Jesus re.

* 4:8 Araka'eva rã Jesus ou jevy vy guexeve nhanemoĩ avi 'rã huvixa rami mba'emo re nhapena va'erã (1 Coríntios 6.2-3; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.10). * 4:13 2 Coríntios 4.8-11

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipota xee rami pendekuai.

¹⁷ Ha'e rami aguã ae pendea katy ambou xera'y ayvu va'e Timóteo, Senhor re vy ojeroviapy oiko va'e. Ha'e va'e ma penemoma'endu'a 'rã Cristo Jesus pe aikoa re, opa rupi peteĩ-teĩ igreja ikuai rupi anhomb'o'ea rami vy.

¹⁸ Ha'e rã peẽ kuery regua amongue ma je onhemboyvate rei, pendea py navaẽvei aguã re oexa'ã vy.

¹⁹ Ha'e rami avi Senhor oipota rã xee aju voi 'rã peẽ kuery roexa vy. Ha'e rami vy aikuaa 'rã onhemboyvate rei va'e kuery anhetê pa ipo'aka va'ea, tyrã ijayvu anho rei rive va'ea.

²⁰ Mba'eta Nhanderuede po'akaa py ma ayvu anho e'ỹ oĩ, ha'e rã ipo'akaa.

²¹ Mba'exa tu peipotave? Peẽ kuerya py yvyra rovi'i reve teve taju, tyrã pa mborayvu ha'e xevai reve'ỹ?

5

Itavy rei va'e re ijayvuague

¹ Opa rupi omombe'ua rã oendua peẽ kuerya rupi itavy rei va'e oikoa, nguu ra'xyx reve joguereko va'e. Amboae regua kuery ikuai rupi voi ha'e rami ete itavy rei va'e ndoikoi.

² Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma pendeportiaa 'rãgue py pejejou porã rei tema. Penembyte gui ha'e rami ete ojapo vai va'e pemoxê va'e rire!

³ Xee ma anhetê peẽa py naĩ teĩ nhe'ê re pendereve aiko vy peẽ kuerya py oĩ va'e rami xeayvu ha'e nunga apoare pembopaga aguã.

⁴ Ha'e rami aguã penhemboaty ke Senhor Jesus rery rupi, xenhe'ê ha'e nhande-Senhor Jesus po'akaa reve.

⁵ Ha'e rami vy Satanás po py pemboaxa ho'o ombovaipa aguã, ha'e rã inhe'ê oo jepe nho aguã Senhor [Jesus] ára py.*

⁶ Mba'eta pejejou porã reia ma na'iporãi. Ndapeikuaai ri ty'y trigo mbovua ruxã'i oĩ teĩ mesa ha'e javi rupi omoeakuãmba 'rãa?

⁷ Ha'e nunga rupi penembyte gui pemombo ke trigo mbovua ymague oĩ va'e, mbojape iky'a e'ỹ va'e ju pendekuai aguã, mba'eta trigo mbovua revegua e'ỹ anhetê peiko. Mba'eta nhandere vy ojukaa ma ngaru Páscoa pyguarã vexa'i. Ha'e va'e ma Cristo.

⁸ Ha'e nunga rupi ngaru jajapo 'rã trigo mbovua yma guare nhandemboeko vai ha'e nhandeapo vaiarã reve'ỹ, ha'e rã mbojape irũ e'ỹ va'e reve. Ha'e va'e ma anhetê ha'e teko porã rupi ete jaikoa.

⁹ Kuaxia mboae ambopara va'ekue py xeayvu karamboae heko vai va'e re penhemoirũ ve'ỹ aguã.

¹⁰ Ha'e rami avi ko vvy regua heko vai va'e ha'e javi gui pejepe'a aguã re'ỹ xeayvu, perãta re nda'eveive va'e gui, neĩ imonda va'e ha'e mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e gui. Mba'eta kova'e vvy gui jaa vy mae ma 'rã ha'e kuery gui jajape'a.

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py aỹ ma amongue ojeupe "Irmão" he'i rive va'e re ambopara. Ha'e kuery reve penhemoirũ ve'ỹ aguã re xeayvu, neĩ heko vai va'e, perãta re nda'eveive va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ijayvu vaikue rei va'e, oka'u va'ety, ha'e imonda va'e. Ha'e nunga reve nda'evei pekaru aguã voi.

¹² Mba'exa tu jaikuaa pota igreja pygua e'ỹ re? Peikuaa pota 'rãgue igreja pygua kuery re ae.

* 5:5 2 Coríntios 2.5-11

13 Mba'eta igreja pygua e'ỹ re ma Nhanderuete ae 'rã oikuaa pota. Ha'e rã peẽ ma penembyte gui pemoxẽ 'rã mba'emo vai apoa oiko va'e.*

6

Irmão kuery jomeme oikuaa pota uka e'ỹ aguã re Paulo ijayvuague

1 Ha'e gui peẽ kuery jomeme pendeayvu aguã pereko vy mba'eta tu heko vai va'e kuery renonde py pejogueraa peikuaa pota uka aguã, iky'a e'ỹ va'e kuery renonde 'rãgue py?

2 Ndapeikuaai teve raka'eve rã iky'a e'ỹ va'e kuery ko vyv regua re oikuaa pota 'rãa? Ha'e gui ko vyv regua re peikuaa pota aguã rami pendekuai vy aỹ mba'e'ỹ'i re peikuaa pota 'rãgue.

3 Ndapeikuaai ri ty'y anjo kuery re eteve voi jaikuaa pota 'rãa? Ha'e gui aỹgua kuery re katuve ma 'rã jaikuaa pota.

4 Ha'e rã peẽ ma mba'emo ko vyv regua re peikuaa pota uka aguã pereko vy igreja kuery ndojou porã va'e renonde py ri peikuaa pota uka!

5 Ha'e rami ma xeyvu peximba aguã. Penembyte ndoikoi ri ty'y peteĩ ri jepe hi'arandu va'e irmão kuery re oikuaa pota kuaa va'erã?

6 Ha'e rami 'rãgue py ojerovia e'ỹ va'e kuery renonde ri irmão kuery meme jogueraa 'rã oikuaa pota uka aguã!

7 Peẽ kuery regua jomeme peikuaa pota uka py pejeity uka ma. Mba'e re tu ha'e rami 'rãgue py ndapejekore ukai ri? Mba'e re tu mba'emo pereko va'e ndapeipe'a ukapai?*

8 Ha'e rã peẽ ae pejoapo vai vy nhomba'e rei-rei peipe'a uka. Pende-irmão kuery re ae pejapo ha'e rami.

9 Ndapeikuaai ri ty'y heko vai va'e kuery e'ỹ Nhanderuete po'akaa pyguarã ikuai? Pejekore eme, mba'eta heko ky'apa rei va'e ma nda'ikuai 'rã Nhanderuete po'akaa py, neĩ mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, itavy rei va'e, kunha rami rei oiko va'e, avakue meme joguereko va'e,

10 imonda va'e, peráta re nda'evei rei va'e, oka'u va'ety, ijayvu vaikue va'e, neĩ jokorepa va'e voi Nhanderuete po'akaa py nda'ikuai 'rã.

11 Ha'e rami ae peẽ kuery regua pendekuai va'ekue ri pejeioi uka, pejeko'a'o uka ha'e penhemboeko porã uka ma Senhor Jesus Cristo rery rupi, ha'e Nhanderuete Nhe'ẽ re vy.

Nhandetavy rei e'ỹ aguã re ijayvua

12 “Opa mba'e ha'eve jajapo aguã”, 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo porã. “Opa mba'e ha'eve jajapo aguã”, 'ea teĩ xere ma mba'eve ipo'aka aguã nda'evei.

13 “Tembu'u ma nhanderyepy pyguarã oĩ, ha'e nhanderyepy ma tembu'u oĩ aguã”, 'ea teĩ Nhanderuete omomba 'rã mokoĩve. Ha'e rami avi nhanderete ma itavy rei aguã e'ỹ oĩ, Senhor peguarã anho.* Ha'e Senhor ma nhanderete peguarã ojou uka,

14 mba'eta Nhanderuete omboete ju rire nhande voi nhanemboete ju avi 'rã opo'akaa py.

15 Ndapeikuaai ri ty'y penderete Cristo rete regua oikoa? Ha'e gui Cristo rete regua nda'u araa 'rã ri kunha itavy rei va'e re amboja aguã? Any teve.

16 Ndapeikuaai ri ty'y kunha itavy rei va'e reve ava joguereko vy hexeve peteĩ'i tete opytaa? Mba'eta “Mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai 'rã”, he'iaque rami.*

* 5:13 Deuteronomio 17.7

* 6:7 Mateus 5.38-40

* 6:13 Romanos 12.1,2; 1 Tessalonicenses 4.1-8

* 6:16 Gênesis 2.24

17 Ha'e rã Senhor re onhemboja va'e ma hexeve peteĩ'i nhe'ẽ oguereko.

18 Penhemombyry ha'vy tavy reia gui. Jejavya mboae py ma nhande ae rete rovai e'ỹ jajevy. Ha'e rã itavy rei va'e ma guete rovai ae ojevavy.

19 Ndapeikuaai ri ty'y penderete Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ mbojerovia atyrã oĩa? Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma Nhanderuede gui pejopy rire pendejepegua ve'ỹ peiko.

20 Mba'eta hepy re pendejogua. Ha'e rami rire aỹ pemboete 'rã Nhanderuede penderete py.

7

Omenda va'e reko re ijayvua

1 Ha'e gui xeve pe pemboparaague re ju ta xeayvu. Ha'eve ava kunha reve joguereko e'ỹ ramo.

2 Ha'e rami teĩ tavy rei gui peteĩ-teĩ toguereko gua'yxy ae, ha'e peteĩ-teĩ kunha toguereko ome ae.

3 Ava ma gua'yxy pe tojapo ojapo 'rã va'ekue, ha'e ta'yxy voi ha'e rami ae tojapo ome pe.

4 Mba'eta kunha ma guete re ae nda'ipo'akai va'e, ha'e rã ime. Ha'e rami ae ime ma guete re ae nda'ipo'akai avi, ha'e rã ta'yxy.

5 Peteĩ-teĩ joupe peikoxe e'ỹ eme, xapy'a'i pejoguereko rive ranhe aguã e'ỹ vy, pejerurea rupi anho pendekuai aguã. Ha'e va'e rire ma pejoguereko ju, pejajoko e'ỹa py Satanás penemoangeko e'ỹ aguã.

6 Ha'e rami xeayvu vy "Pejapo rã ha'eve" ha'e, "Pejapo 'rãe" nda'ei.

7 Mba'eta aipota teĩ pavẽ xee aikoa rami ikuai. Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ guekorã ojopy Nhanderuede gui. Amongue ma anhetẽ peteĩ rami 'rã ikuai, ha'e rã amboae ma amboae rami ikuai aguã ojopy.*

8 Ha'e rã omenda e'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery pe ma aipoa'e: Xee aikoa rami ikuai rã ha'eve 'rãgue.

9 Ha'e rami teĩ amongue ndojajoko kuaai vy tomenda, mba'eta omendaxea oendu riaa 'rãgue py ha'eveve omenda aguã.

Omenda va'e joegui opoi rive e'ỹ aguã re ijayvua

10 Ha'e gui omenda va'e kuery pe ju xeayvu ta. Xee anho e'ỹ guive xeayvu, Senhor ae ijayvu raka'e ome gui kunhague opoi e'ỹ aguã re.

11 (Ha'e gui opoi ri vy tomendave eme. Ha'e rami e'ỹ vy ome reve ae ju toiko.) Ha'e ime kuery voi topoi eme gua'yxy gui.*

12 Ha'e rã amboae kuery pe ma xee ae aipoa'e, Senhor e'ỹ: Xapy'a rei amongue irmão gua'yxy ojerovia e'ỹ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo ma topoi eme gua'yxy gui.

13 Ha'e rami ae avi amongue kunha ome ojerovia e'ỹ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo topoi eme ome gui.

14 Mba'eta ime ojerovia e'ỹ va'e teĩ gua'yxy reve vy iky'a e'ỹ va'e rami 'rã oiko, ha'e ta'yxy ojerovia e'ỹ va'e voi iky'a e'ỹ va'e rami 'rã oiko ome ojerovia va'e reve vy. Ha'e rami e'ỹ va'e rire penda'y kuery heko ky'a va'e 'rãgue ikuai, va'eri aỹ ma iky'a e'ỹ va'e ikuai.

15 Ha'e rã ojerovia e'ỹ va'e ma opoixe ri vy topoi. Ha'e rami rã irmão joegui opoi uka teĩ ha'eve, ha'e irmã ha'e rami ae avi. Mba'eta Nhanderuede penerenoĩ peteĩ rami pendekuai aguã.

16 Mba'eta ndee ta'yxy, mba'eta tu reikuaa ndereve vy neme oo jepe 'rãa rami? Ha'e ndee ime, mba'eta tu reikuaa ndereve vy ndera'yxy oo jepe 'rãa?

* 7:7 Mateus 19.10-12   * 7:11 Mateus 19.3-9

17 Peteĩ-teĩ tapeiko penderekorã Senhor oejaague rami, Nhanderueete penerenoĩague rami ae. Ha'e rami ae ajapo uka aikovy igreja ikuai va'e ha'e javi rupi.

18 Amongue Nhanderueete oenoĩ jave opire omboi uka va'ekue teve oiko? Tombovaipa eme ha'vy opire omboi ukaague. Amongue oenoĩ jave opire omboi uka e'ỹ va'e teve oiko? Tomboi uka eme ha'vy opire.

19 Mba'eta opire omboi ukaague ma mba'e'ỹ, ha'e opire omboi uka e'ỹa voi mba'e'ỹ avi. Ovare va'e ma Nhanderueete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia anho.

20 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toiko oenoĩ jave oikoague rupi ae.

21 Escravo teve reiko nerenoĩ jave? Ndepy'a eta rei eme ha'e nunga re. Ha'e rami avi escravo reikoa gui repoi aguã ha'eve ramo epoi ha'vy.

22 Mba'eta escravo Senhor oenoĩ va'ekue ma Senhor pegua escravo-ve'ỹ ikuai. Ha'e escravo e'ỹ oenoĩ va'ekue ma Cristo pegua escravo ikuai.

23 Hepy re pendejogua rire pendekuaive eme avakue pegua escravo rami.

24 Irmão kuery, peteĩ-teĩ Nhanderueete renonde peiko tema penerenoĩ jave peikoague rupi ae.

Ikuai axya ára pyguarã omenda ha'e omenda e'ỹ va'e re ijayvua

25 Ha'e gui kunhataĩgue omenda e'ỹ teri va'e peguarã ma xee ndaikuaai Senhor ojapo uka va'ekue. Ha'e nunga rupi xee ae aikuaa va'e amombe'u ta, mba'eta Senhor xemboaxy vy ojeroviapy xemoingo.

26 Xee aikuaa rã aỹ teko axy oiko ramo ha'eve 'rãgue peikoa rami ae tema peiko aguã.

27 Remenda ri vy epoi eme, ha'e rã kunha reve'ỹ reiko vy emenda eme.

28 Remenda ri vy nderejavyi 'rã. Kunhataĩ voi omenda vy ndojejavyi avi 'rã. Ha'e rami teĩ guete reve oikoa ja ikuai axy 'rã, ha'e ramo xee ajapoxe ha'e nunga pendu e'ỹ aguã rami.

29 Ha'e gui irmão kuery, tamombe'u porãve: Ára ovaẽ rai'i ma. Aỹ guive omenda va'e ta'ikuai omenda e'ỹ va'e rami,

30 ojae'o va'e ta'ikuai ojae'o e'ỹ va'e rami, ovy'a va'e ta'ikuai ovy'a e'ỹ va'e rami, mba'emo ojogua va'e ta'ikuai mba'eve oguereko e'ỹ va'e rami,

31 ha'e mba'emo ko yvy regua oiporu va'e ta'ikuai oiporu e'ỹ va'e rami, mba'eta kova'e yvy jaexa va'e okanhy ma ovy.

32 Xee opa mba'e py aipota va'e ma pendereko eta reia gui peo jepea. Mba'eta omenda e'ỹ va'e kuery ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, Senhor ombovy'a aguã.

33 Ha'e rã omenda va'e ma mba'emo ko yvy regua re openaa rupi avi 'rã ikuai, gua'yxy ombovy'axe vy.

34 Ha'e rami vy peteĩ'i re'ỹ 'rã opena. Kunhague ma ha'e rami ae avi. Imeve'ỹ va'e ha'e omenda e'ỹ teri va'e ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, guete py ha'e onhe'ẽ re iky'a e'ỹa rupi oiko aguã. Ha'e rã omenda vy ma mba'emo ko yvy regua re voi 'rã opena, ome ombovy'a aguã.

35 Ha'e rami xeayvu peẽ kuery pevy'a aguã, romoingo eta reixe vy e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py aipota ha'evea rami pendekuai, ajapoxe Senhor pe ete iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã.

36 Ha'e gui xapy'a rei peteĩ tuu ojeupe ae "Xee ndareko kuaavei ma xerajy" he'i 'rã. Xapy'a rei tajy iporãa oaxa ta, ha'e omenda aguã ha'eveve ramo kunha va'e oipotaa rami ae tuu toguereko. Omomenda ri vy ndojejavyi 'rã.

37 Ha'e rã tuu mboae ma opy'a py omoĩ porã 'rã ngoo py ae guajy oguereko tema aguã, xapy'a rei amboae rami imoingoarã jipoi, ha'e ipo'aka ha'e ae

oipotaa rami oguereko aguã. Ha'e gui ipy'a re ha'e rami aguã oĩ atã ramo guajy omomenda e'ỹa py ha'evea rami ojapo.

³⁸ Mba'eta guajy omomenda va'e ma ha'evea rami ojapo, ha'e rã omomenda e'ỹ va'e ma ha'eveve va'e ojapo.

³⁹ Ha'e gui ta'yxy kuery ma ime oikovea ja hexeve anho 'rã ikuai. Ha'e gui ime omano ma ramo ha'eve omendaxea va'e re omenda ju aguã, va'eri Senhor pegua re anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi imeve'ỹ va'e ma xee aikuaa rã ha'ekue rami ae oiko vy ovy'ave 'rã. Aikuaa avi xere voi Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa.

8

Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re ijayvua

¹ Aỹ ma xeyvuy ta mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re. Nhande kuery ha'e javive ha'e nunga jaikuaa. Ha'e gui mba'emo oikuaa va'e ma ha'e kuery ae onhemboyvate rei 'rã, ha'e rã mborayvu re ikuai va'e ma nhomombaraete 'rã.

² Mba'eta “Mba'emo aikuaapa” he'i va'e ma ndoikuaai teri mba'emo oikuaa ete aguã.

³ Ha'e rã Nhanderuete oayvua rupi ikuai va'e ma Nhanderuete rembikuaa ikuai.

⁴ Ha'e nunga rupi mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre ma po rami jaikuaa: Kova'e yvy re mba'emo ra'angaa ikuai va'e ha'e javi ma mba'e'ỹ, mba'eta Nhanderuete ndoikoi, peteĩ'i e'ỹ vy.

⁵ Ha'e ikuai avi “Nhanderuete” he'i va'e yva re e'ỹ vy yvy re mba'emo oĩ va'e pe. Heta ikuai “Nhanderuete” 'ea, ha'e heta avi “Senhor” 'ea va'e.

⁶ Ha'e rami teĩ nhandevy pe ma peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ixugui ma opa mba'e oiko raka'e, ha'e ixupe meme jaiko. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Senhor. Ha'e va'e ma Jesus Cristo. Mba'eta ipo gui ma opa mba'e ikuai raka'e, nhande kuery voi ixugui jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ pavẽ e'ỹ ha'e rami oikuaa. Mba'eta mba'emo ra'angaa mboetea rupi ikuai va'ekue amongue ma aỹ peve ta'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'ua vy “Xemboeko ky'arã ha'ua” he'i 'rã, o'arandua py ikangy teri vy.

⁸ Ha'e rami avi tembi'u e'ỹ 'rã nhandemboeko porã Nhanderuete renonde, mba'eta mba'emo ndaja'ui vy mba'eve ndoatai 'rã nhandevy, ha'e mba'emo ja'ua teĩ mba'eve ndajarekovei 'rã.

⁹ Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Mba'emo pe'ua py peity e'ỹ aguã irmão kuery ikangykueve.*

¹⁰ Mba'eta xapy'a rei ndee “Aikuaapa” 're reve reo 'rã mba'emo ra'angaa pegua templo py rekaru aguã. Ha'e gui ha'e py ikangy teri va'e nderexa vy ha'e kuery voi oendu 'rã tembi'u mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'uxe avia.

¹¹ Ha'e rami vy ndee reikuaa va'e káuxa nde-irmão ikangyve va'e okanhy 'rã, hexe Cristo omano rire teĩ.

¹² Ha'e ramia py rejejavy irmão kuery pe, mba'eta ha'e kuery 'arandua ikangy teri va'e rembovaipa vy Cristo pe voi rejejavy.

¹³ Ha'e nunga rupi xee ma tembi'u ha'ua py xe-irmão kuery aity 'rãgue py nda'uvei 'rã xo'o, aity rive'ỹ aguã.

9

Apóstolo Paulo gueko re ijayvuague

* 8:9 1 Coríntios 10.14-22; Romanos 14.13-23

1 Ha'e rami avi nda'evei ri ty'y xee aikuaa rami aiko aguã? Xee apóstolo e'ỹ ri ty'y? Ndaexai ri ty'y Jesus nhande-Senhor? Peẽ kuery e'ỹ teve Senhor pe amba'epoague rupi pejerovia va'ekue?

2 Xapy'a rei amboae kuery oikuaa rã xee apóstolo e'ỹ, ha'e rã pendevy pe ma anhetẽ apóstolo aiko, mba'eta Senhor pegua apóstolo aikoa kuaa ukaa ma peẽ ae peiko.

3 Xere oikuaa pota rei va'e kuery pe ma po rami ambovai:

4 Ore kuery ma nda'evei ri ty'y ronhemongaru uka aguã?

5 Nda'evei ri ty'y orerupive irmã orera'yxy rogueraa aguã, amboae apóstolo kuery, Senhor ryvy kuery ha'e Cefas rami avi?

6 Tyrã pa xee ha'e Barnabé anho vi nda'evei romba'eapoa rupi e'ỹ roiko aguã?

7 Mava'e xondaro tu ha'e ae operáta re oo 'rã joe opu'ã aguã? Mava'e uva nhotýare tu hi'a ho'u va'erã e'ỹ? Ha'e mava'e mymba re opena va'e tu guymba kamby gui oy'u va'erã e'ỹ?*

8 Ha'e rami xeayvu vy avakue oikuaa rami rive teve xeayvu, tyrã pa lei re oĩ va'e voi aipo nde'i?

9 Mba'eta lei Moisés ombopara va'ekue re ma ipara oiny: "Pejokua eme vaka mba'emo ojyky va'e juru rupi", he'ia py vaka re anho teve Nhanderuete ijayvu?*

10 Nhande kuery re avi e'ỹ ri ty'y ijayvu? Nhandereko re ae ipara oiny anhetẽ, mba'eta vyv karaia rupi omba'eapo va'e ma mba'emo oarõ reve 'rã ovyv karai. Ha'e mba'emo ojyky va'e voi ojeupegua oarõ reve 'rãe omba'eapo.

11 Xapy'a rei peẽ kuerya py Nhe'ẽ guigua ronhotý rire ipoyi vaipa teve mba'emo pereko va'e gui rojopy'i aguã?

12 Amboae kuery mba'emo pereko va'e ojopy aguã ha'eve ramo orevy pe katuve ma nda'evei ri ty'y rojopy aguã?

Ha'e rami teĩ ore kuery ma ha'e nunga ndorojopyxei. Ha'e rami 'rãgue py opa marãgua rogueropo'aka neĩ peteĩ henda py rojou vai uka e'ỹ aguã Cristo regua ayvu porã.*

13 Tyrã pa ndapeikuaai teve templo re opena va'e kuery voi templo py ogueru pyre gui okaru 'rãa? Altar rupi omba'eapo va'e kuery voi altar áry ome'ẽ mbyre gui ae 'rã ho'u.

14 Ha'e rami ae avi Senhor ijayvu raka'e ayvu porã mombe'ua kuery onhemongaru uka aguã ayvu porã omombe'ua re.

15 Ha'e rã xee ma peteĩgueve nanhemongaru ukai joupe, neĩ xemongarua aguã re e'ỹ guive pendevy pe ambopara aỹ. Mba'eta joupe anhemongaru uka aikovy 'rãgue py ha'eveve amano aguã. Avave rei ndoipe'ai 'rã xegui ha'e rami aiko vy avy'aa.

16 Mba'eta ayvu porã amombe'u teĩ ha'e rami aikoa rive e'ỹ arovy'a, mba'eta amombe'u aguã rami aikoa aendu riae. Xevy pe ndavy'ai ete 'rãgue ayvu porã amombe'u e'ỹ va'e rire.

17 Xee ae amombe'uxea rupi rive amombe'u vy ajopy 'rã hekovia. Ha'e rã ayvu mombe'uarã xemoia rire amombe'ua aguã rami ae aiko.

18 Mba'exa tu ha'vy oĩ 'rã amba'eapoague repyrã? Po ramigua ae oĩ: Ayvu porã amombe'ua rupi nanhemongaru ukai, ha'e rami ajapo va'e rire ha'eve 'rãgue teĩ.

* 9:7 Paulo ma apóstolo oiko vy nhombo'ea rupi oikoa py ha'eve 'rãgue guemimbo'e kuery pe onhemongaru uka va'e rire, teĩ ha'e rami ndoipotai (versículo 18). * 9:9 Deuteronomio 25.4 * 9:12 Atos 20.33-35; 2 Coríntios 11.7-9

¹⁹ Mba'eta avave pegua escravo e'ỹ aiko teĩ pavẽ escravo rami ajeapo, heta araa jepe aguã, ha'eva peve.

²⁰ Ha'e rami vy judeu kuerya rupi judeu rami aiko, judeu kuery regua araa jepe aguã. Lei re oĩa rami ikuai va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, lei guy py ikuai va'e araa jepe aguã, lei guy py ete'ỹ xee aiko teĩ.

²¹ Ha'e rã lei oikuaa e'ỹ va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, araa jepe aguã lei oikuaa e'ỹ va'e regua. Ha'e rami avi Nhanderuete pe vy lei rupi ndaiko e'ỹi, Cristo guigua lei rupi aiko ae.

²² Ikangykueve ikuaia rupi ikangy va'e rami aiko, ikangy va'e regua araa jepe aguã. Peteĩ-teĩ regua ikuaia rupi opa marãgua rami aiko, marã rami vy pa araa jepe aguã amongue.

²³ Ha'e nunga ha'e javi ajapo ayvu porã oendua aguã, xee voi ixuguigua ajopy avi aguã.

²⁴ Ndapeikuaai teve ougaa py onha va'e ha'e javive anhetẽ onha teĩ peteĩ'i anho ojopy 'rãa ome'ẽ mbyrã? Peẽ voi ke penhea'ã ome'ẽ mbyrã pejopy aguã re.

²⁵ Mba'eta ouga va'e kuery ha'e javi ojejoko 'rã opa mba'e py. Ha'e va'e kuery ma akã regua imarã va'e ojopy aguã ojejoko, ha'e rã nhande kuery ma imarã e'ỹ va'e jajopy aguã.

²⁶ Xee voi aiko ha'e rami, aa aguã katy ama'ẽ reve tema anha. Ha'e rami anhea'ã, ngovaigua oinupã ta vy ojavyva rive va'e rami e'ỹ.

²⁷ Areko axy xerete, xeivygua escravo rami areko, amboae kuery pe ayvu amombe'u rire teĩ xee ae ougaa gui omoxẽ mbyre rami apyta e'ỹ aguã.

10

Israel regua ikuaiague re ijayvua

¹ Mba'eta irmão kuery, ndaipotai penderexarai nhaneramoĩ kuery ikuai jave guare re. Mba'eta ha'e kuery ma arai guy rupi ougata vy ye'ẽ mbyte rupi oaxa pavẽ raka'e.*

² Moisés peguarã onhemongaraia rami ha'e javive arai guy rupi ougata, ha'e ye'ẽ rupi oaxapa raka'e.

³ Ha'e javive peteĩ'i regua tembi'u ho'u raka'e, Nhe'ẽ guigua,

⁴ ha'e oy'u avi Nhe'ẽ guigua yvu gui, mba'eta peteĩ ita Nhe'ẽ guigua ha'e kuery ougataa rupi ojou kuerei va'e gui oy'u. Ha'e va'e ita ma Cristo.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery regua hetave ma Nhanderuete ndoguerovy'ai vy tekoa e'ỹa pyve oitypa.

⁶ Ma'ẽ, ha'e nunga oiko raka'e nhande voi nhanheangu aguã, ha'e kuery ikuaiague rami ovare'ỹ va'e nhamoaruã avi e'ỹ aguã.*

⁷ Ha'e nunga rupi pembojerovia eme mba'emo ra'angaa ha'e kuery regua ojapoague rami, ipara oĩa rami: "Ha'e kuery ouguapy okuapy okaru ha'e oy'u aguã. Ha'e gui ma opu'ã ju ovy'a aguã", he'iague rami.*

⁸ Ha'e nhandetavy rei eme guive ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e ramo peteĩ ára pyve vinte e três mil oitya.

⁹ Nda'evei Senhor jaeko a'ã aguã ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e gui mboi oixu'u rã omanomba.

¹⁰ Pendeayvu rei eme Senhor re ha'e kuery regua ijayvuague rami, ha'e ramo poromokanhya omomba.

¹¹ Ha'e nunga ma ha'e kuery re oiko raka'e jaikuaa aguã, omboparaa guive nhanheangu aguã, mba'eta nhande ma ára opaa pygua nhandekuai.

* 10:1 Apy ma Egito yvy gui Moisés Israel kuery ougueraapaague re ijayvu. * 10:6 Hebreus 3.7-4.11

* 10:7 Êxodo 32.6

12 Ha'e nunga rupi “Xe'aĩ atã” he'i va'e ma tonheangu ho'a e'ỹ aguã.

13 Mba'eta penemoangekoa pendu va'e ma nhande ha'e javi nhaendu va'e ramigua. Ha'e Nhanderuete ojeroviapy vy napenemoangeko ukai 'rã penembaraetea áryve. Ha'e rami 'rãgue py penemoangekoarã ou ramo oikuaa uka kuerei 'rã peo jepe aguã, ha'e va'e rupi vy peropo'aka aguã.

Mba'emo ra'angaa nhambojerovia e'ỹ aguã re ijayvua

14 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, penhemombyry ke mba'emo ra'angaa pembojerovia aguã gui.

15 Pene'arandu va'e pe xeayvu, peẽ ae peikuaa porã pota xeayvua re.

16 Mba'eta karo nhanemoingo porãarã gui jarovy'a reve jay'u ramo Cristo ruguy rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa? Ha'e mbojape nhaipe'ã reve ja'u ramo Cristo rete rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa?

17 Mba'eta heta nhandekuai teĩ peteĩ'i mbojape, peteĩ tete anho jaiko, mba'eta peteĩ'i mbojape gui ja'u pavẽ.

18 Peikuaa pota ke Israel kuery ngo'o re ikuai va'e reko re, mba'eta altar áry tembi'u ome'ẽ mbyre gui ha'e javi ho'u.

19 Ha'e gui mba'e ha'e 'rã tu? Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre, e'ỹ vy mba'emo ra'angaa ae ojapo 'rã teve mba'emo?

20 Any, teĩ aipoa'e: Ta'angaa pe mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e ma anha pe ae ome'ẽ, Nhanderuete pe'ỹ. Ha'e rami rã xee ndaipotai anha kuery re penhemboja.*

21 Nda'evei Senhor karo gui ha'e anha karo gui avi pey'u aguã. Nda'evei Senhor pegua mesa py ha'e gui anha pegua mesa py avi peĩ aguã.

22 Tyrã pa pejapoxe ri Senhor nda'evei etea oendu aguã rami? Peẽ nda'u ixugui pendepo'akave ri?

Cristo re vy jajoitya rupi e'ỹ nhandekuai aguã re ijayvua

23 “Opa mba'e ha'eve jajapo aguã” 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo porã. “Opa mba'e ha'eve jajapo aguã” 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemombaraete.

24 Avave rei ojeupe anho rive tojapo porã eme, ha'e rã amboae kuery pe.*

25 Ha'eve pe'u aguã mba'emo vendea py ovende va'e rei, maguigua paa re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

26 Mba'eta Senhor pegua ae ituy vvy ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e.*

27 Ha'e rami vy ojerovia e'ỹ va'e regua ngoo py pekaru aguã penerenoĩ ramo peoxe vy tapeo, ha'e pe'u tema penerenonde omoĩ va'e rei, mba'eve re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

28 Ha'e rami avi pendevy amongue aipoe'i: “Kova'e tembi'u ma mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre”, he'i ramo pe'u eme imombe'uare opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã.

29 “Peẽ ae pendepy'a ky'aa gui pe'u eme” nda'ei, “Amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã” ha'e.

Ha'e rami avi mba'exa tu amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã nda'evei xee aikuaa rami aiko aguã?

30 Nhanderuete arovy'a reve mba'emo ha'u ramo mba'exa tu xere ayvua 'rã mba'emo arovy'a va'e káuxa?

31 Ha'e nunga rupi pekaru ha'e pey'u, e'ỹ vy opa mba'e pejapo va'e rei Nhanderuete omboetea aguã rami pejapo.

* 10:20 1 Coríntios 8.1-13

* 10:24 Romanos 14.1-15.7; Filipenses 2.1-4

* 10:26 Salmo 24.1

³² Peity eme judeu kuery, neĩ amboae regua, ha'e neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery,
³³ xee voi opa mba'e py pavẽ pe ajapo porãxea rami avi. Mba'eta xejeupe ae e'ỹ ajapo porãxe, ha'e rã pavẽ pe, ha'e kuery voi oo jepe aguã.

11

¹ Xee rami avi ke pendekuai, xee voi Cristo rami aikoa rami.

Igreja py kunhague akã ao'ia oiporu aguã re ijayvuague

² Anhetẽ xee roguerovy'a peẽ kuery, mba'eta opa mba'e py xereko re penema'endu'a, ha'e pendekorã amombe'u va'ekue guive pemoĩ porã.

³ Ha'e rami avi aipota peikuaa Cristo avakue ha'e javi akã oikoa, ha'e avakue ma kunhague akã, ha'e gui Cristo akã ma Nhanderuete ae oiko.

⁴ Ha'e nunga rupi avakue onheakã ao'i reve ri Nhanderuete pe onhembo'e, e'ỹ vy Nhe'ẽ guigua omombe'u vy oakã mboetea rupi e'ỹ oiko.

⁵ Ha'e rã kunhague ma onheakã ao'i e'ỹ re ri ojerure, e'ỹ vy Nhe'ẽ guigua omombe'u vy oakã nomboetei, inhakã onhopĩ mbyre revegua rami ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi kunhague akã ao'ia ndoiporui ri vy tojayapa o'a. Ha'e rã o'a ndojayaxei, e'ỹ vy oakã onhopĩ aguã oxĩ ri vy toiporu akã ao'ia.

⁷ Mba'eta anhetẽ avakue onheakã ao'i aguã nda'evai, Nhanderuete ojee rami omoingo rire ipo'akaa oexa uka aguã. Ha'e rã kunhague ma ava po'akaa oexa uka aguã ikuai.

⁸ Mba'eta ava va'e ma kunha gui e'ỹ omoingo raka'e, ha'e rã kunha va'e ma ava gui omoingo.

⁹ Ha'e kunha pytyvõarã e'ỹ ava oiko raka'e, ha'e rã ava pytyvõarã kunha oiko.

¹⁰ Ha'e nunga rupi kunhague omoĩ 'rã akã ao'ia, anjo kuery pe voi ipo'akaa oexa uka aguã.

¹¹ Ha'e rami teĩ Senhor re vy kunhague ndoikoi 'rã avakue e'ỹ re, ha'e avakue voi ndoikoi 'rã kunhague e'ỹ re.

¹² Mba'eta ava va'e gui kunha omoingoa raka'e teĩ kunhague gui avakue itui'i guive, ha'e opa mba'e oiko Nhanderuete gui.

¹³ Peẽ kuery ae peikuaa pota: Ha'evea rami ri nda'u kunhague akã ao'ia omoĩ e'ỹ re onhembo'e aguã Nhanderuete pe?

¹⁴ Nhanderekorã oea pyre gui ndapeikuaai ri ty'y avakue hi'a vuku aguã nda'eveia?

¹⁵ Ha'e rã kunhague ma hi'a vuku ramo jajou porã, mba'eta hi'a ma inhakã ao'iarã ome'ẽa.

¹⁶ Ha'e amboae rami amongue oikuaa vy toikuaa pota pova'e re: Ore ma amboae rami ndorekuai, neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery mboae voi.

Senhor pegua ngaru marã rami pa jajapo aguã re ijayvua

¹⁷ Ha'e gui po ramigua ma roguerovy'aa rupi e'ỹ ambopara, mba'eta pendekuai porãve aguã rami e'ỹ ri penhemboaty, ha'e rã napendekuai porãive aguã rami.

¹⁸ Mba'eta jypy'igua omombe'ua rã aendu joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuaia igreja penhemboatya py. Xee ma amongue henda py arovia guive.

¹⁹ Mba'eta peẽ kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rãe pendekuai, penembyte py ha'evea rami ikuai va'e ojekuaa porã aguã.

²⁰ Ha'e gui ngaru oiko aguã py penhemboaty vy Senhor pegua ngaru e'ỹ pe'u.

²¹ Mba'eta pekarua py peteĩ-teĩ ha'e ranhe 'rã ojopy ho'u va'erã. Oĩ 'rã inhembyayi va'e, oĩ avi 'rã oka'u va'e.

²² Pendero ndaperekoi ri ty'y pekaru ha'e pey'u aguã? Tyrã pa Nhanderuete pegua igreja napembovarei mba'eve oguereko e'ỹ va'e kuery pemoximbaa py?

Mba'e ha'e 'rã tu pëvy? "Roguerovy'a" ha'e 'rã teve? Ha'e rami pendekuaia anhetê xee ndarovy'ai.

²³ Mba'eta xee Senhor gui aikuaa va'ekue pendeivy pe ju amombe'u: Senhor Jesus ojopy uka nhemia pytũ ma ojopy raka'e mbojape,

²⁴ ha'e oguerovy'a rire oipe'ã. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e ma xerete pendere ame'ê va'e. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'a vy", he'i.

²⁵ Ha'ekue rami ae ju okarupa rire ojopy karo. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e xeruguy rupi ajapo va'e. Guĩ nunga pey'u nhavõ xere penema'endu'a aguã pejapo", he'i raka'e.

²⁶ Mba'eta ha'e va'e regua mbojape pe'u, ha'e karo gui pey'u nhavõ Senhor ou jevy peve peikuaa uka 'rã omanoague.*

²⁷ Ha'e nunga rupi amongue ha'eve'ÿa rami oiko reve mbojape ho'u, ha'e Senhor karo gui oy'u va'e ma Senhor rete ha'e huguy py onhemboeko ky'a.

²⁸ Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toikuaa pota gueko re ae. Ha'e rire mae ma to'u mbojape, ha'e toy'u karo gui.

²⁹ Mba'eta amongue Senhor rete mboetea rupi e'ÿ ho'u ha'e oy'u vy ha'e ae onhembopaga uka ho'u ha'e oy'uague re.

³⁰ Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery va'e regua heta ikuai ikangy ha'e imba'eaxy va'e, ha'e mbovy e'ÿ ma guive oke.*

³¹ Ha'e rã nhandere ae jaikuaa pota ramo nanhanembopagaai 'rã.

³² Ha'e rami avi Senhor nhanembopaga vy nhanemo'arandu, vvy regua reve japaga ve'ÿ aguã.

³³ Ha'e nunga rupi xe-irmão kuery, pekaru aguã py penhemboaty vy penhoarõ ke jomeme.

³⁴ Xapy'a rei amongue okaruxea rive oendu vy ngoo py ae tokaru, penhemboatya py penhembopaga uka e'ÿ aguã. Ha'e gui amboae nunga re peẽ kuerya py avae ma rire mae ma xeayvu 'rã.

12

Nhe'ê ojapo kuaa ukaa re ijayvua

¹ Irmão kuery, xee aipota peikuaa porã *Nhe'ê* guigua ome'ẽmby ikuai va'e.

² Mba'eta ymave rupi ndapejeroviai teri jave opa marã rei pejerereko uka va'ekue mba'emo ra'angaa ijayvu e'ÿ va'e pe rive pendekuai aguã, peikuaa rami.

³ Ha'e nunga rupi po rami xeayvu pendeivy: Nhanderuete *Nhe'ê* gui amongue ijayvu vy "Jesus ayvu vaipy toiko" nde'i 'rã. Ha'e rami ae avi *Nhe'ê* Ky'a E'ÿ gui anho 'rã "Jesus ma Senhor" 'ea.*

⁴ Ha'e gui nhanerembiaporã Nhanderuete ome'ẽ va'e ma joo ramigua e'ÿ-e'ÿ, ha'e rã *Inhe'ê* ma peteĩ'i.*

⁵ Joo ramigua e'ÿ-e'ÿ 'rã nhanerembiaporã oĩ, ha'e rã Senhor ma peteĩ'i.

⁶ Joo rami e'ÿ-e'ÿ nhamba'eapo, va'eri ha'e nunga ha'e javi ma Nhanderuete ojapo kuaa uka pavẽ pe.

⁷ Mba'eta peteĩ-teĩ pe oikuaa uka 'rã *Nhe'ê* guigua pavẽ pe ojapo porã aguã.

⁸ Mba'eta amongue pe *Nhe'ê* guigua ome'ẽ 'rã o'arandua rupi ijayvu aguã. Amboae pe ma *Nhe'ê* guigua ome'ẽ 'rã ayvu mba'emo kuaa ukaarã.

⁹ Amboae pe ma *Nhe'ê* guigua ome'ẽ 'rã ojerovia ete aguã. Ha'e rã amboae pe ma *Nhe'ê* guigua ome'ẽ 'rã nhomonguera aguã.

* 11:26 Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20 * 11:30 "Oke" he'ia ma Cristo pegua omano va'ekue re ijayvu vy (15.20). * 12:3 1 João 4.1-3 * 12:4 Romanos 12.6-8; 1 Coríntios 14.29; 1 Pedro 4.10,11

¹⁰ Amboae pe ma ome'ê 'rã hexa pyrã ojapo aguã. Amboae pe ju ome'ê 'rã Nhe'ê guigua ayvu omombe'u aguã. Amboae pe ma ome'ê 'rã nhe'ê ikuai va'e re oikuaa pota aguã. Amongue pe ma ome'ê 'rã opa marãgua ayvu py ijayvu aguã. Ha'e rã amboae pe ma ome'ê 'rã ha'e rami ijayvua rã mba'e he'i paa omombe'u porãve aguã.

¹¹ Ha'e rami avi peteĩ'i ae Nhe'ê ojapo kuaa uka 'rã ha'e nunga ha'e javi. Peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ha'e ae oipotaa rami.

Nhanderete re igreja ombojojaague

¹² Mba'eta nhanderete minha peteĩ'i oĩ va'eri heta oĩ hexegua, ha'e hexegua ikuai va'e ma heta teĩ ha'e javi vy peteĩ tete ojapo. Ha'e rami ae Cristo pegua nhandekuai.*

¹³ Mba'eta peteĩ'i Nhe'ê reve nhande kuery ha'e javive nhanemongarai raka'e peteĩ teterã, judeu, grego, escravo, escravo e'ỹ regua voi. Mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ome'ê peteĩ'i Nhe'ê gui jay'u aguã.

¹⁴ Mba'eta nhanderete re minha peteĩ'i regua e'ỹ oĩ, heta.

¹⁵ Xapy'a rei nhandepy aipoe'i 'rã: “Xee ma ipo e'ỹ vy tete regua e'ỹ aiko”, he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'ỹi 'rã nhanderete regua.

¹⁶ Xapy'a rei nhandeapxya aipoe'i 'rã: “Xee texa e'ỹ vy tete regua e'ỹ aiko”, he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'ỹi 'rã tete regua.

¹⁷ Mba'eta nhanderete re texa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu jajapxyaka? Apyxa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu nhaetũ?

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhanderete re ma Nhanderuete ae tete regua ha'e javi omõ, ha'e ae omõixa rami.

¹⁹ Mba'eta ha'e javive joo ramigua anho oĩ va'e rire mba'e nunga tete 'rãgue tu oiko?

²⁰ Ha'evea rami tete regua heta oĩ, peteĩ'i tete ojapo aguã.

²¹ Nda'evei nhandepo pe nhandexa “Ndee noroikotevẽi” he'i aguã. Neĩ nhaneakã voi nda'evei nhandepy pe “Peẽ noroikotevẽi” he'i aguã.

²² Ha'e rami 'rãgue py nhanderete regua ikangykueve va'e teĩ nhaikotevẽ ete 'rã.

²³ Nhanderete regua ovare e'ỹve va'e teĩ nhamboeteve 'rã. Na'iporãive va'e re nhapena porãve 'rã.

²⁴ Ha'e rã nhanderete regua jaexa ukave va'e ma nhamboete e'ỹ teĩ ha'eve 'rã. Mba'eta Nhanderuete tete regua omõ vy ombovare ukave ovare e'ỹve va'e,

²⁵ nhanderete regua joe opu'ã okuapy e'ỹ aguã, tete regua peteĩ rami meme oĩ aguã jomeme opena porãa rupi.

²⁶ Mba'eta peteĩ tete regua ojexavai ramo ha'e javive 'rã ojexavai hexeve. Peteĩ omboetea rã ha'e javive avi 'rã ovy'a hexeve.

²⁷ Ha'e rami ae peẽ kuery ma Cristo rete pendekuai, peteĩ-teĩ hete regua peĩ.

²⁸ Ha'e gui igreja mbyte py Nhanderuete omõ va'e jypy rã apóstolo-rã, mokoĩa ma profeta-rã, mboapya ma porombo'earã, ha'e va'e rire ma hexa pyrã apoarã, ome'ê avi nhomonguera aguã, nhopytyvõ aguã, joe opena aguã, ha'e opa marãgua ayvu py ijayvu aguã.

²⁹ Ha'e javive teve apóstolo ikuai? Tyrã pa ha'e javive 'rã profeta? Ha'e javive teve porombo'ea ikuai, tyrã pa hexa pyrã apoarã?

³⁰ Ha'e javive pe teve ome'ê nhomonguera aguã? Ha'e javive teve ijayvu kuaa 'rã amboae ayvu py? Ha'e javive teve omombe'u porãve kuaa 'rã amboae regua ayvu?

³¹ Any teĩ penhea'ã tema ome'ẽmby iporãgueve pejopy aguã.

* 12:12 Romanos 12.3-5; Efésios 1.22,23; 4.11-16

Mborayvu iporãve va'ea re ijayvua

Ha'e gui petei tape pavê gui iporãve va'e ju amombe'u ta pendeivy.

13

¹ Avakue ha'e anjo kuery ayvu py xeayvu kuaa va'e rire xeporayvu e'ÿ ri vy itapu onhendu va'e rami rive 'rãgue aiko, e'ÿ vy hy'a pu rami rive.

² Ha'e rami e'ÿ vy Nhe'ê guigua amombe'u kuaa va'e rire, mba'emo ndoikuaa ukai pyre ha'e 'arandua ha'e javi aikuaapa, ha'e vyty voi arova kuaa aguã rami ajeroviaa oĩ teĩ xeporayvu e'ÿ ri vy mba'everã ndavarei 'rãgue.

³ Iporiaukue'i pe xemba'e rei-rei ame'ẽmba va'e rire, ha'e xerete rapyarã pe amboaxa teĩ xeporayvu e'ÿ ri vy ha'e nungakue gui ndajoui 'rãgue mba'eve.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py nhandeporayvua rupi nhandekuai vy ma nanhanhogueroangeko rei 'rã, jajapo porã 'rã joupe. Nhandeporayvua rupi vy joe nanhanerakãte'ÿi 'rã, nanhanhembovyatei 'rã, neĩ ndajajou porã rei 'rã guive.

⁵ Ha'eve'ÿa rami rei ndajaikoi 'rã, nhande ae jaipota va'e anho ndajajapoi 'rã, nanhandevai rei 'rã, nhandevy otekoavya rã nanhanhenhandu vaikue rei 'rã,

⁶ ndajarovy'ai 'rã teko vai, ha'e anhetê va'e anho 'rã jarovy'a.

⁷ Opa mba'e py nanhandekuerai 'rã, opa mba'e jarovia 'rã, opa mba'e nharõ kuaa 'rã, opa mba'e jaropo'aka 'rã guive.

⁸ Mborayvu ma opa va'erã e'ÿ. Ha'e rã Nhe'ê guigua nhamombe'ua ma opa 'rã, amboae ayvu py nhandeayvua opa 'rã, mba'emo jaikuaa aguã voi opa avi 'rã.

⁹ Mba'eta amongue henda py ete'i jaikuaa mba'emo, ha'e amongue henda py ete'i guive nhamombe'u kuaa 'rã Nhe'ê guigua.

¹⁰ Ha'e gui ma opa mba'e py iporã va'e ou jave ma amongue henda py ete'i jajapo kuaa ague omombaa 'rã.

¹¹ Xee minha xekyrĩ jave py kyrĩ va'e rami xeayvu, mba'emo aendu, ha'e xepy'a va'ekue. Ha'e gui xetuja ma vy xekyrĩ jave aikoague rami ve'ÿ ma aiko.

¹² Mba'eta aÿ ma mba'emo jaexa epéko oje'opa va'e re ojexa vai-vai va'e rami. Ha'e rã ha'e va'e jave py ma hova re nhama'ê reve 'rã jaexa. Aÿ ma amongue henda py ete'i aikuaa mba'emo. Ha'e rã ha'e va'e jave py ma aikuaa porãmba 'rã Nhanderuete xekuaa-a rami avi.

¹³ Ha'e gui aÿ mboapy oiko: jajeroviaa, nharõa ha'e mborayvu. Ha'e va'e gui yvateve va'e ma mborayvu.*

14

Amboae ayvu py nhandeayvua gui Nhe'ê guigua nhamombe'ua yvatevea re ijayvua

¹ Peiko ke mborayvu re, ha'e penhea'ã Nhe'ê guigua ome'ẽmby pejopy avi aguã. Penhea'ãve Nhe'ê guigua ayvu pemombe'u aguã.

² Mba'eta amboae ayvu py ijayvu va'e ma amboae kuery oendu aguã e'ÿ ijayvu, Nhanderuete anho, mba'eta avave rei noendu kuaai 'rã, mba'eta jaikuaa e'ÿ va'e re ijayvu onhe'ê py ae.*

³ Ha'e rã Nhe'ê guigua ayvu mombe'ua ma nhaendu kuaa aguã ijayvu, nhanemombaraete, nhanemongeta ha'e nhanembopy'a porã aguã guive.

⁴ Amboae ayvu py ijayvu va'e ma ha'e ae onhemombaraete. Ha'e rã Nhe'ê guigua mombe'ua ma omombaraete 'rã igreja kuery ha'e javi.

⁵ Xee aipota teĩ peẽ kuery ha'e javive pendeayvu amboae ayvu py. Ha'e rami avi aipotave va'e ma Nhe'ê guigua ayvu pemombe'u, mba'eta Nhe'ê guigua

* 13:13 João 13.31-35; Gálatas 5.13,14; Colossenses 3.12-14

* 14:2 1 Coríntios 12.7-11,27-31

mombe'ua ma amboae ayvu py ijayvu va'e gui yvateve, oayvua ae omombe'u porãve e'y re igreja kuery omombaraeteve aguã.

⁶ Aỹ ma irmão kuery, amboae ayvu py xeayvu reve peẽ kuerya py avaẽ va'e rire mba'exa tu roipytyvõ 'rãgue? Peteĩve henda py noroipytyvõĩ 'rãgue. Ha'e rã Nhanderuete oikuaa uka va'ekue amombe'u ramo ha'eve, e'y vy mba'emo aikuaa va'e, Nhe'ẽ guigua, e'y vy rombo'ea rupi xeayvu ramo ha'eve avi.

⁷ Mba'eta mba'epu omyĩ e'y va'e voi, mimby, mbaraka mba'e nhaendu porã aguã rami e'y ri ombopua ramo mba'exa tu nhaendu kuaa ta mba'epu ombopua rã?

⁸ Ha'e rami avi mimby guaxu nonhendu porãĩ ri ramo mava'e tu oiko katu ta joe opu'ã aguã?

⁹ Ha'e rami ae avi peẽ voi amboae ayvu py amboae kuery oikuaa aguã rami e'y ri pendeayvu ramo mba'exa tu oendu kuaa ta aipopejea? Mba'eta yvate rupi rive ijayvu va'e rami 'rãgue pendeayvu.

¹⁰ Anhetẽ opa marãgua ayvu ikuai ko yvy re, ha'e rã ayvu oendu kuaa aguã ramigua e'y ma jipoi.

¹¹ Ha'e rami teĩ amongue ijayvu rã mba'e he'ia pa xee aikuaa e'y va'e rire ixupe amboae regua rami xee aiko 'rãgue, ha'e va'e voi amboae regua 'rãgue oiko xevy.

¹² Ha'e rami ae avi peẽ voi Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopyxe vy penhea'ãve igreja kuery mombaraetearã pejopy aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi amboae ayvu py ijayvu va'e tojerure oayvua omombe'u porãve kuaa avi aguã re.

¹⁴ Mba'eta amboae ayvu py ri Nhanderuete pe anhembo'e ramo xenhe'ẽ anhetẽ onhembo'e 'rã, ha'e rã xe'arandua ma oĩ rive 'rã.

¹⁵ Mba'exa tu aiko 'rã ha'vy? Xenhe'ẽ py anhembo'e 'rã, ha'e xe'arandua py guive. Xenhe'ẽ py aporaei 'rã, ha'e xe'arandua py guive.

¹⁶ Mba'eta penenhe'ẽ py anho ri Nhanderuete perovy'a ramo mba'exa tu oikuaa e'y va'e "Amém" he'i ta perovy'apa ma ramo? Mba'eta ndoikuaai 'rã mba'e pejea paa.

¹⁷ Peẽ anhetẽ Nhanderuete perovy'a porã'i, ha'e rã pendeayvua oendu va'e ma napemombaraetei 'rã.

¹⁸ Xee arovy'a Nhanderuete mba'eta peẽ kuery ha'e javive gui xeayvuve amboae ayvu py.

¹⁹ Ha'e rami teĩ amboae ayvu py dez mil-kue xeayvu 'rãgue py igreja kuery ikuaia py ajou porãve xe'arandua reve peteĩ nhiruí ayvu py ete'i xeayvu aguã, anhombo'e porã aguã.

Igreja kuerya py ipoua kuery ikuai jave ome'ẽmby jaiporu kuaa aguã re ijayvua

²⁰ Irmão kuery, kyrĩgue rami peiko eme pene'arandua py. Teko vai py ma kyrĩgue rami peiko teĩ ha'eve. Ha'e rã pene'arandua py ma kakuaakue oiko kuaa va'e rami peiko.

²¹ Lei re ipara oiny: "Kova'e kuery pe xeayvu 'rã amboae ayvu py, amboae regua ayvu rupi 'rã xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui 'rã", he'i Senhor.*

²² Ha'e nunga rupi ayvu mboae py ijayvua ma mba'emo kuaa ukaarã oiko, teĩ ojerovia va'e kuery pe'y, ojerovia e'y va'e kuery pe anho. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu omombe'ua ma ojerovia e'y va'e kuery pegua e'y, ojerovia va'e kuery pegua.

²³ Ha'e gui igreja kuery ha'e javi joa py onhemboaty vy amboae ayvu py ha'e javive ijayvu ramo amongue oikuaa e'y rei va'e, ojerovia e'y va'e oike vy oendu vy "Na'inhakã porãveipa", nde'i 'rã ri ty'y?

* 14:21 Isaías 28.11-12

²⁴ Ha'e rã Nhe'ê guigua ayvu ri ha'e javive omombe'u rã amongue ojerovia e'ỹ va'e, oikuaa e'ỹ va'e oike vy oendu vy onhemboaxy 'rã, mba'eta ha'e javi ijayvu rã oendu 'rã gueko regua meme, ojeupe guarã ae.

²⁵ Ha'e va'e opy'apy py mba'emo onhomi va'ekue teĩ oikuaapaa 'rã. Ha'e ramo guenapy'ã re oĩ vy ngova yvy re omovaẽ reve omboete 'rã Nhanderuete. Ha'e vy "Nhanderuete anhetê ete ri penembyte oĩ", he'i 'rã.

Nhanhemboatya py ha'evea rami meme nhandekuai aguã re ijayvua

²⁶ Ha'e gui irmão kuery, mba'exa tu ha'vy pendekuai 'rã? Mba'eta penhemboatya py amongue ogueru 'rã jogueroporaai aguã, ha'e rã amboae ma nhombo'e aguã 'rã ogueru, amongue ma ogueru 'rã mba'emo oikuaa uka aguã, ha'e rã amboae ma ayvu mboae py ijayvu aguã rami 'rã oiko, ha'e amboae ju omombe'u porãve 'rã ijayvuague. Ha'e nunga ha'e javi ma nhomombaraete aguã rami meme tojeapo.

²⁷ Ha'e gui amboae ayvu py ri amongue ijayvu vy mokoĩ e'ỹ vy mboapy anho ta'ijayvu jorire. Toĩ avi ijayvuague omombe'u porãve va'erã.

²⁸ Ha'e rami avi imombe'u porãvearã noĩ ramo pekyriri 'rã peiny igreja kuerya py. Pendejeupe ae, ha'e Nhanderuete reve anho 'rã pendeayvu.

²⁹ Profeta kuery voi mokoĩ e'ỹ vy mboapy ta'ijayvu, ha'e rã amboae kuery ma toikuaa pota ijayvua re.

³⁰ Ha'e gui xapy'a rei peteĩ oguapy oiny va'e pe Nhe'ê mba'emo oikuaa uka ramo jypy'igua tokyriri ranhe.

³¹ Ha'e rami vy Nhe'ê guigua ayvu jorire peteĩ-teĩ omombe'u teĩ ha'eve 'rã, pavẽ oikuaa vy ipy'a guaxuve aguã.

³² Mba'eta profeta kuery ikuai va'e ma ojoko kuaa 'rã onhe'ê ae.

³³ Mba'eta Nhanderuete ma nanhanemboeko eta rei, peteĩ rami 'rã nhanemoingo.

Ha'e javi igreja ikuai va'e rupi icy'a e'ỹ va'e kuery ikuaia py

³⁴ kunhague okyriri 'rã okuapy pavẽ onhemboatya py, nda'evei ijayvu aguã. Ha'e rami 'rãgue py ome kuery po'akaa re ta'ikuai, lei re oĩa rami vy.

³⁵ Xapy'a rei kunhague mba'emo oikuaa porãvexe vy ome pe toporandu ngoo py ae. Mba'eta pavẽ onhemboatya py ri kunhague ijayvu vy oximba rei aguã rami ikuai.

³⁶ Tyrã pa peẽ kuerya gui ranhe ri ty'y Nhanderuete ayvu ou raka'e? Ha'e rami e'ỹ vy pendeivy pe anho ri ty'y oikuaa uka raka'e?

³⁷ Amongue ojeupe ae "Profeta" e'ỹ vy "Nhe'ê revegua" he'i va'e toikuaa pota pova'e re: Pendeivy pe xee amboparaa ma Senhor ae ojapo uka va'e meme.

³⁸ Pova'e nunga re amongue ndojapyxakaxei ramo ijayvua re ju tojapyxakaa eme.

³⁹ Ha'e gui xe-irmão kuery, penhea'ãve tema Nhe'ê guigua ayvu pemombe'u kuaa aguã. Pejoko eme guive amboae ayvu py amongue ijayvu rã.

⁴⁰ Ha'e nunga ha'e javi ma ha'evea rami meme tojeapo jorire-rire.

15

Cristo onhemboete ju rire nanhemboete ju avi aguã re ijayvua

¹ Irmão kuery, aỹ romoma'endu'a ta ayvu porã amombe'u aikovy va'e re. Ha'e va'e ma perovia rire hexe peĩ atã teri.

² Ha'e va'e rupi peo jepe guive, xapy'a rei pendeivy ayvu amombe'u va'ekue pendejee pemoĩ riae vy. Ha'e rami e'ỹ ri vy peroviaague mba'everã ndovarei 'rã.

³ Mba'eta xevy pe ranhe ayvu oikuaa uka pyre pendeivy ju amombe'u va'ekue: Jajevyague re Cristo omano raka'e ipara oĩa rami vy.

⁴ Ha'e gui onhono porãa, ha'e mboapy araa py onhemboete ju, ipara oĩa rami vy ae ju.*

⁵ Ha'e gui jypy'i ojexa uka Cefas pe, ha'e va'e rire ma doze-ve pe.

⁶ Ha'e va'e rire ma peteĩgue pyve ojexa uka quinhentos raxa irmão kuery pe. Ha'e va'e kuery regua heta okuave aỹ peve, ha'e rã amongue ma oke ma.

⁷ Ha'e va'e rire ma Tiago pe ju ojexa uka, ha'e gui apóstolo kuery ha'e javive pe.

⁸ Ha'e gui opaa py xevy pe avi ojexa uka, are rire itui'i va'ekue pe rami.

⁹ Mba'eta xee ma apóstolo kuery mboae gui xe'yvyĩve va'e aiko, ha'e Nhanderuete pegua igreja kuery re apu'ã rei rire nda'evei va'ekue apóstolo-rã xerenoĩa aguã.

¹⁰ Ha'e rami teĩ Nhanderuete xemboaxy ramo apóstolo xee aiko. Xemboaxya ndoaxa rivei guive, mba'eta apóstolo kuery ha'e javive gui amba'eapove va'e. Xee ae e'ỹ guive, Nhanderuete xemboaxya xere oĩ va'e ojapo.

¹¹ Ha'e rami teĩ xee, e'ỹ vy ha'e kuery teĩ ha'e rami ae romombe'u va'e, ha'e gui ha'e rami ae ju perovia raka'e.

¹² Ha'e gui Cristo omanoague gui onhemboete jevyague romombe'u ramo mba'exa tu peẽ kuery regua amongue ijayvu ri omano va'ekue nonhemboete jevyi 'rãa rami?

¹³ Mba'eta anhetẽ ri omanoague gui nonhemboete jevyai va'e rire Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

¹⁴ Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire mba'everã ndovarei 'rãgue ayvu romombe'ua ha'e pejeroviaa.

¹⁵ Ha'e Nhanderuete ayvu romombe'u merami rive 'rãgue, Nhanderuete rovai oreapu va'e rami roiko 'rãgue, mba'eta Cristo omboete jevyague romombe'u. Mba'eta Cristo nombote jevyi va'e rire omano va'ekue nonhemboete jevyi ae 'rãgue.

¹⁶ Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyi ri ramo Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

¹⁷ Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire pejeroviaa mba'everã ndovarei 'rãgue, ha'e pejejavya rupi teri peiko 'rãgue.

¹⁸ Ha'e rami anho e'ỹ, Cristo pegua oke va'ekue voi okanhymba ae 'rãgue.

¹⁹ Xapy'a rei aỹ jaikovea peve'i Cristo guigua nharõa ovare va'e rire pavẽ gui ovy'a e'ỹve va'e jaiko 'rãgue.

Oke va'e kuery gui Cristo ranhe oikove jevyague re ijayvua

²⁰ Ha'e rami avi anhetẽ ete omano va'ekue mbyte gui Cristo onhemboete ju raka'e, oke va'e kuery gui ha'e ranhe oikove ju aguã.

²¹ Mba'eta peteĩ'i ava gui nhamano aguã ouague rami peteĩ ava gui avi ou nhamanoague gui nhamboete ju aguã.

²² Mba'eta Adão re vy nhamano aguã rami japyta pavẽ. Ha'ekue rami avi Cristo re vy pavẽ jaikove ju 'rã.

²³ Ha'e rami avi peteĩ-teĩ hi'ára py porã 'rã oikove ju. Cristo ma jypygua ete raka'e. Ha'e va'e rire Cristo ou jave ma ixupegua kuery ju 'rã okuave.

²⁴ Ha'e va'e rire mae ovaẽ 'rã opaa ára. Ha'e jave py yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi Cristo omokanhymba ma rire Nguuete pe ju 'rã omboaxa opo'akaa.

²⁵ Mba'eta ipo'aka 'rã ngovaigua kuery ha'e javive opy guýry omo'yvyĩmba peve.

²⁶ Hovaigua opa vygua omomba va'erã ma manoa,

* 15:4 Atos 2.24-36; 1 Coríntios 6.14

27 “Opa mba'e omoĩ 'rã ipy guýry”, he'iague rami. Ha'e rami avi “Opa mba'e ipo'aka gup py omoĩ”, he'ia py ma ipo'aka gup py opa mba'e moĩare re ae e'ỹ guive ijayvu.*

28 Ha'e guí ipo'aka gup py Tuu opa mba'e omoĩ ma rire mae ma Ta'y voi ha'e ae onhemoĩ 'rã opa mba'e moĩare po'aka gup py, Nhanderuetete opa mba'e re ipo'aka aguã.

Nhanhemboete ju va'erã vy marã rami pa jaiko aguã re ijayvua

29 Ha'e rami e'ỹ ramo mba'eta 'rã tu ikuai omano va'ekue re vy onhemongarai va'e? Anhetê ri omano va'ekue nonhemboete jevyi va'e rire mba'e re tu ha'e kuery onhemongarai 'rã omano va'ekue re?

30 Ha'e mba'e re tu ore voi ndorojeayvuveikue py orekuai ára nhavõ?

31 Mba'eta ko'ẽ nhavõ xee ajejuka uka. Irmão kuery, ha'e rami xeyvua mba'eta Cristo Jesus nhande-Senhor re vy peẽ kuery roguerovy'a vy.

32 Xapy'a rei avakue oikuaa rami rive ri Éfeso tetã py mymba inharõ va'e reve anhea'ã va'e rire mba'e 'rãgue tu ajopy ha'e nunga rekovia? Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyvei ri ramo “Jakaru ha'e jay'u tema, mba'eta ko'ẽ rã nhamanomba 'rã”, ja'e 'rãgue.*

33 Pejekore eme, mba'eta heko vai va'e re penhemoirũ ramo ombovaipa 'rã pendereko porãa.

34 Pendekuai porã pota nho ke, pejevay ve'ỹ aguã. Mba'eta peẽ kuery regua amongue ikuai Nhanderuetete ndoikuaai teri va'e. Ha'e rami xeyvua pexĩmba aguã.

Onhemboete jevy vy guete ogueroko va'erã re ijayvua

35 Ha'e guí amongue aipopeje 'rã: “Marã rami 'rã tu ha'vy omano va'ekue onhemboete ju? Marã ramigua tete 'rã tu ha'e kuery ogueroko?” peje 'rã.

36 Pene'arandu e'ỹ va'e, mba'emo ra'yĩgue omoaĩ mbyre rami 'rã ikuai, mba'eta ha'yĩgue ma omano e'ỹ re naenhoĩ 'rã.

37 Mba'emo ra'yĩ nhamoaĩ va'e minha heterã reve'y 'rã nhamoaĩ, ha'yĩgue anho, trigo e'ỹ vy amboae ra'yĩ rei.

38 Nhanderuetete ae heterã ome'ẽ 'rã ome'ẽxea rami, peteĩ-teĩ ha'yĩgue pe heterã ae ome'ẽ.

39 Ha'e javi ho'o va'e voi joo ramigua e'ỹ-e'ỹ: Peteĩ ma avakue ro'o, amboae ma mymba ro'o, amboae ma guyra, ha'e amboae ma pira ro'o.

40 Ikuai avi yva regua ha'e vvy regua. Anhetê yva regua jaexa rã vvy regua reve joo rami e'ỹ-e'ỹ iporã va'e.

41 Kuaray rexakã ma ha'e rami 'rã iporã, jaxy rexakã ma amboae rami 'rã, ha'e jaxy-tata rendy ma amboae rami ju 'rã iporã. Jaxy-tata ikuai va'e voi joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã hendy.

42 Ha'e rami ae avi 'rã omano va'ekue onhemboete ju jave. Nhanderetekue ivaipa aguã rami onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ivaipa ve'ỹ aguã rami. Nda'vei va'ekue onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã imarã ve'ỹ aguã.*

43 Ikangy va'e onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ipo'aka reve.

44 Nhande regua tete onhono porãa va'ekue ri onhemboete jevy vy Nhe'ẽ guigua ju 'rã oiko. Mba'eta oiko nhande regua tete, ha'e Nhe'ẽ guigua tete avi oiko.

45 Mba'eta ipara oiny: “Ava jypygua Adão ma omoingo raka'e oikove va'erã, ha'e rã opa vpygua Adão ma nhe'ẽ nhomoingovearã oiko.”*

* 15:27 Salmo 8.6 * 15:32 Isaiás 22.13 * 15:42 Filipenses 3.20,21; 1 João 3.2 * 15:45 Gênesis

46 Ha'e rami avi nhande regua ranhe oiko raka'e, Nhe'ê guigua e'y. Ha'e rire mae ma Nhe'ê guigua oiko.

47 Jypygua ava vvy gui ojapo rire vvy regua ae oiko. Ha'e rã mokoïa ava ma yva guigua.*

48 Jypygua ava vvy regua oiko rire avakue mboae vvy regua meme ikuai. Ha'e gui yva guigua ava oikoague rami avi yva guigua 'rã ikuai.

49 Vvy regua rami jaiko rire yva guigua rami ju 'rã jaiko.

Okuave va'e voi ombopyaupaa aguã re ijayvua

50 Irmão kuery, po rami amombe'u porã: Ho'o ha'e huguy va'e ma nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarã, mba'eta imarã va'e nda'evei imarã e'ya py ikuai aguã.

51 Ma'ê, pendeivy amombe'u ta ndoikuaa ukai pyre: Pavê e'y 'rã jake, teĩ pavê 'rã nhanembopyaua,

52 nhaxapymi xapy'a'ia rami 'rã, opa vygua mimby guaxu onhendu jave. Mba'eta mimby guaxu onhendu rã omano va'ekue onhemboete jevypa 'rã imarã ve'y aguã, ha'e nhande nhanembopyaua 'rã.*

53 Mba'eta nhanderete imarã va'e onhemonde 'rã imarã e'y aguã py. Nhanderete omano va'erã va'e onhemonde 'rã omano ve'y aguã py.

54 Ha'e gui nhanderete imarã va'e imarã e'y aguã py ju onhemonde jave, omano va'erã va'e omano ve'y aguã py onhemonde ma jave py mae ma ojeupity 'rã ayvu ipara oinya: "Ipo'akapave va'e ombovaipa ma manoa."*

55 Ha'e nunga rupi manoa, mamó tu opyta ndepo'akaague? Mamó tu opyta orepiarã reiporu va'ekue?*

56 Mba'eta manoa popia ma jejavya, ha'e jejavya po'akaa ma lei re oĩ.

57 Ha'e rami teĩ jarovy'a Nhanderuete, mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo re vy nhanembopo'aka.

58 Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pemba'eapoa rupi penekyre'y riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa.

16

Judéia pygua kuery iporiaukue'i pegasus mba'emo omono'õ aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui icy'a e'y va'e kuery pe peme'ê va'erã pemono'õ aguã re xeayvu po rami: Peê voi ke pejapo Galácia pygua igreja kuery pe ajapo ukaague rami avi.

2 Ha'e rami vy semana ijypya ára nhavõ peteĩ-teĩ pendero rupi pemoĩ porã 'rã pejousa rami. Pemono'õ-no'õve tema, xee avaê rã pemono'õ ve'y teĩ ha'eve aguã.

3 Ha'e gui avaê ma rire peê peiporavo va'e rei amondouka 'rã Jerusalém katy kuaxia para reve. Ha'e rami rã ha'e kuery ogueraa 'rã peme'ê va'ekue.

4 Xee voi aa avi aguã ha'eve ramo ha'e kuery oo 'rã xerupive.*

Paulo oguataxea re ijayvuague

5 Macedônia vvy rupi aaxa rire peê kuerya py ju 'rã avaê, mba'eta ha'e rupi aaxa aguã rami ranhe aiko.*

6 Xapy'a rei peê kuery reve aiko are vy aaxa 'rã yro'y jave, ha'e peê kuery xepytyvõ 'rã aaxea katy aguataxe aguã.

* 15:47 "Opa vygua Adão" ha'e "Mokoïa ava" he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy. * 15:52 1 Tessalonicenses

4.13-18 * 15:54 Isaías 25.8 * 15:55 Oséias 13.14 * 16:4 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 2

Coríntios 8.1-24 * 16:5 Atos 19.21,22

⁷ Mba'eta aaxa avy vy rive roexa aguã nda'evei, Senhor oipota rã peẽ kuery reve aiko arexe.

⁸ Ha'e rami avi Pentecostes ára peve apyta 'rã Éfeso tetã py,

⁹ mba'eta ha'e py peteĩ okẽ tuvixa va'e ojepe'a xevy amba'eapo aguã, xejokoxe va'e heta ikuai teĩ.

Timóteo ha'e Apolo rekorã re ijayvuague

¹⁰ Peẽ kuerya py Timóteo ovaẽ ramo ke pepena porã okyje reia oendu e'ỹ aguã rami, mba'eta xee rami avi Senhor pe omba'eapo va'e.

¹¹ Ha'e nunga rupi pemboete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rãgue py pemondouka porã'i ju xea katy, mba'eta irmão kuery reve roarõ 'rã rokuapy.

¹² Ha'e gui irmão Apolo pe ma mbovykue rei e'ỹ ajerure pendea katy irmão kuery reve oo aguã, teĩ a'ỹ peve noendui ooxea. Ha'e rami avi ha'eve jave ma ou 'rã.

Opa py omongetaague

¹³ Peiko kuaa pota ke, peĩ atã pejeroviaa re, pendepy'a guaxu avakue rami, penembaraete tema guive.*

¹⁴ Mba'emo pejapo va'e mborayvu rupi meme pejapo.

Estéfnas, Fortunato ha'e Acaico reko re ijayvua

¹⁵ Ha'e gui a'ỹ irmão kuery, po rami ajerure pendevy. (Mba'eta peikuaa ae ma Estéfnas ro pygua kuery jypygua Acaia py ojeroviaague, ha'e icy'a e'ỹ va'e kuery pytyvõarã ojeko me'ëague.)

¹⁶ Ha'e gui aipota peẽ voi ha'e kuery regua oipotaa rami pendekuai, ha'e hexeve omba'eapo va'e ha'e javi oipotaa rami guive.

¹⁷ Ha'e gui xea py Estéfnas, Fortunato ha'e Acaico ovaẽ ramo avy'a karamboae, mba'eta xevy pe ha'e kuery ojaopopa peẽ ndapejapopa reguai va'ekue.

¹⁸ Ha'e rami vy xembopy'a guaxu, penembopy'a guaxua rami avi. Ha'e nunga rupi pemboete ha'e kuery ramigua.

Oxarura ha'e ogueroayvu porãague

¹⁹ Ásia pygua igreja kuery oxarura ukapa pendevy. Senhor re ikuai va'e pendevy oxarura uka ete okuapy, Áquüila, Priscila ha'e hoo py igreja onhemboaty va'e voi.

²⁰ Irmão kuery ha'e javive oxarura uka pendevy. Pexarura joupe-upe icy'a e'ỹ va'e joayvua rami.

²¹ Xee Paulo xepo py ae ambopara axarura avia.

²² Ha'e rã Senhor oayvua rupi e'ỹ ikuai va'e ma ayvu vaipy topyta. Ore-Senhor, eju voi ke.

²³ Tove peẽ kuery tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

²⁴ Cristo Jesus re vy xee roayvua toiko avi peẽ kuery ha'e javi reve.

* 16:13 Efésios 6.10-12; 1 Pedro 5.8-9

Mokoĩguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Mokoĩguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Corinto tetã pygua kuery pe apóstolo Paulo ombopara hexe opu'ã rei va'e ikuai omombe'ua rã oendu vy. Ha'e va'e kuery ma ojeupe “Apóstolo” he'i teĩ ha'eve'ỹa rami nhombo'e, apóstolo Paulo re ijayvu rei, ha'e opa marã rei ikuai aguã rami ojapo guive. Ha'e nunga apóstolo Paulo oendu vy gueko omombe'u porãve ha'e kuery oikuaa porãmba aguã rami. “Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetẽa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae” (2.17). Amongue henda py Paulo ndovy'ai vy ijayvu poyi ha'e kuery pe.

Paulo gueko re ijayvu vy ima'endu'a haxy va'e oendu oikovy va'e re. “Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e aipoe'i xevy: ‘Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã', he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã”, he'i (12.8-9). Ha'e nunga ma ha'eve nhande kuery pavẽ pe.

Opa py Paulo ijayvu ha'e kuery mba'emo ome'ẽ aguã Jerusalém tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe, karuai oiko va'e gui ojexavai okuapy rã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami xemoĩ va'ekue. Irmão Timóteo reve roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto py pendekuai va'e pe, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery Acaia yvy re pendekuai va'e ha'e javi pe guive.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Nhanderuete ombopy'a guaxua re Paulo ogueroovy'aague

³ Ta'ima'endu'a porã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re. Mba'eta Nhanderu ma nhanemboaxy ha'e opa mba'e py nhanembopy'a guaxu va'e.

⁴ Ha'e rami vy ore voi opa mba'e py rojexavai rã orembopy'a guaxu 'rã, ore ju rombopy'a guaxu aguã opa mba'e gui ojexavai va'e, Nhanderuete orembopy'a guaxua py ae.

⁵ Mba'eta Cristo káuxa opa mba'e py rojexavaia rami avi Cristo orembopy'a guaxua voi roendu avi opa mba'e py.

⁶ Ha'e nunga rupi rojexavaia oiko va'e ma peẽ kuery pendepy'a guaxu ha'e peo jepe aguã oiko. Orembopy'a guaxua voi pendepy'a guaxu aguã oĩ, mba'eta peẽ voi pendekuerai e'ỹ re peropo'aka pekuapy ore roiko axya ramigua.

⁷ Peẽ kuery re rojerovia, mba'eta roikuaa ore rami pendekuai axya rami orereve avi 'rã penembopy'a guaxua.

⁸ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa Ásia yvy re roiko jave rojexavaiaague. Mba'eta ha'e nunga ndorogueropo'aka kuaavei peve ipoyi ramo noroexa'avei ma va'ekue roikove aguã re.*

* 1:8 Atos 19.23-40

⁹ Ha'e rami vy orepy'a re romano taa roendu karamboae orejee ae rojerovia e'ÿ aguã, ha'e rã Nhanderuete omano va'ekue omboete jevy va'e re anho.

¹⁰ Mba'eta ha'e ae orereraa jepe karamboae ha'e rami ete romano aguã va'ekue gui. Hexe vy roarõ orereraa jepe riaeve aguã,

¹¹ peẽ kuery voi orepytyvõ ramo pejerurea py. Ha'e rami rã heta 'rã Nhanderuete ogueroovy'a orere, heta ojerurea rupi orereraa jepe rire.

Paulo anhetã rupi oikoa re ijayvuague

¹² Mba'eta pova'e nunga re ae rogueroovy'a: Peteive henda py orepy'a ky'aa noroendui, mba'eta Nhanderuete guigua iky'a e'ÿa ha'e anhetã rupi orekuai kova'e yvy re, peẽ kuerya py guive. Avakue 'arandua rupi e'ÿ roiko, ha'e rã Nhanderuete oremboaxya rupi.

¹³ Mba'eta pendevy romboparaague re ma peroayvu vy pendu kuaa va'erã anho oĩ. Ha'e ajerovia pendu kuaa porãmba aguã,

¹⁴ amongue henda py orepy'a re oĩ va'e peikuaa maa rami, nhande-Senhor Jesus oua ára py peẽ kuery orereroovy'a aguã, ore rogueroovy'aa rami avi.

Paulo mba'e re pa Corinto py ndooi teria omombe'u porãveague

¹⁵ Ha'e rami peẽ kuery orekuua aguã re ajerovia vy anhembopy'a teĩ peẽ kuerya py ranhe avaẽ vy jajoexa aguã, peteigue ju pejopy aguã penemoingo porãarã,

¹⁶ ha'e gui peẽ kuery xepytyvõ ramo aave aguã Macedônia yvy katy, ha'e Macedônia gui ajevvy vy peẽ kuerya py ju avaẽ aguã, Judéia yvy katy ju aa rã xepytyvõ aguã.

¹⁷ Ha'e rami aguã re xeayvu vy nda'u rombotavypa reia rupi ri aiko raka'e? To'o revegua rami ri ty'y xeayvu? Xee teve "Ha'eve" ha'e vyve "Nda'evei" ha'e avi va'e?

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ojeroviapy oikoa rami avi ore voi peẽ kuery pe "Ha'eve" ha'e "Nda'evei" ndoro'ei va'e,

¹⁹ Nhanderuete Ra'y Cristo Jesus peẽ kuery mbyte rupi ore kuery — xee, Silvano ha'e Timóteo — romombe'u va'ekue rami avi, mba'eta Jesus ma "Ha'eve" ha'e "Nda'evei" he'i avi va'e'ÿ. Hexe ma ha'eve va'e anho oĩ.

²⁰ Mba'eta Cristo re vy Nhanderuete ijayvuague ojeupity aguã ha'eve va'e meme. Ha'e rami ae hexe vy Nhanderuete nhamboete vy "Amém" ja'e avi 'rã.

²¹ Mba'eta Nhanderuete ae peẽ kuery reve nhanemoĩ atã Cristo re, ha'e ojeupe guarã nhanemoĩ.

²² Nhandere ha'e nunga kuaa ukaarã omoĩ vy Onhe'ẽ ae omoĩ nhanekuraxõ re.

²³ Ha'e gui xerekove rupi ae aipoa'e, Nhanderuete voi oikuaa xeayvu anhetã: Peẽ kuery romomboriatu e'ÿ aguã rima ndajuvei teri apy Corinto py.

²⁴ "Pejeroviaa re orepo'aka va'e" nda'ei. Ha'e rami avi peẽ kuery pevy'ave aguã re ronhea'ã. Mba'eta pejeroviaa rupi ae 'rã penembaraeteve.

2

¹ Ha'e rami vy xejeupe ae xeayvu karamboae peẽ kuery romomboriatu rupi aju ve'ÿ aguã re.

² Mba'eta xee romomboriatu va'e rire mava'e 'rãgue tu oiko xembovy'a ju aguã, peẽ romomboriatu va'ekue e'ÿ vy?

³ Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue, peẽ kuerya py avaẽ vy peẽ xembovy'arã pendekuai va'e re xeporiatu e'ÿ aguã. Mba'eta peẽ kuery ha'e javi re ajerovia mba'emo xembovy'a va'e peẽ voi penembovy'a avi aguã.

⁴ Mba'eta xepya py aiko axya ha'e ajexavaia aendu reve ae ambopara va'ekue pëvy, xerexay ete reve guive. Pendeporiatu rei aguã e'ÿ guive ambopara, ha'e rã roayvu etea peikuaa aguã.

Ojejavý va'ekue ojeko rerova rã igreja kuery omovaẽ ju aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui penembyte py nhomomboriaua oiko va'ekue ma xee anho e'ỹ xemomboriau, peẽ kuery ha'e javi penemomboriau amongue henda py. Ha'e rami xeayvu ajou vai etea rupi e'ỹ.*

⁶ Ha'eve ma aỹ peẽ kuery regua hetave va'e pembopagaague.

⁷ Ha'e gui aỹ ma ha'eve peperdoa ha'e pembopy'a guaxu ju aguã, mboriau gui okanhy ete e'ỹ aguã.

⁸ Ha'e rami vy pẽvy ajerure ixupe pexa uka ju aguã peayvua.

⁹ Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue pẽvy, peẽ kuery anhetẽ opa mba'e py pa xenhe'ẽ rendu va'ea aexaxe vy.

¹⁰ Mba'eta mba'emokie re pejoperdoa ri ramo xee voi aperdoa. Anhetẽ peẽ kuery re ama'ẽ vy aperdoa ae ma Cristo renonde,

¹¹ nhandere Satanás ipo'aka e'ỹ aguã, mba'eta jaikuaa porã ae nhandembo-tavyxea.

Tito ndojoui vy Paulo ndovy'ia re ijayvuague

¹² Ha'e gui Trõade tetã py Cristo regua ayvu porã amombe'u aguã avaẽ jave py peteĩ okẽ ojepe'a xevy Senhor pe amba'eapo aguã.

¹³ Ha'e rami teĩ xe-irmão Tito ndajoui vy xepy'a py ma avy'aa naendui. Ha'e nunga rupi ha'e kuerya gui ajepe'a vy Macedônia katy ju aa.

Apóstolo kuery omba'eapoa rupi Cristo po'akaa ojekuaa 'rã re ijayvua

¹⁴ Ha'e rami avi arovy'a Nhanderuetete, mba'eta Cristo re vy opo'akaa rupi riaerorereraa, ha'e ore kuery orekuaia re opa rupi oikuaa uka Cristo regua heakuã porã va'e ramigua.

¹⁵ Mba'eta ore kuery ma Cristo guigua heakuã va'e rami orekuai Nhanderuetete pegua, oo jepe va'e ha'e okanhy va'e kuerya rupi.

¹⁶ Okanhy oje'oivy va'e pe ma manoa reakuã rami orekuai, mba'eta ha'e kuery oikuaa omano aguã regua romombe'ua. Ha'e rã oo jepe va'e kuery pe ma tekove reakuã rami orekuai, mba'eta oikuaa tekove regua romombe'ua. Ha'e ramo mava'e tu ha'eve 'rã ha'e rami aguã?

¹⁷ Mba'eta ore ma Nhanderuetete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei, amboae kuery rami e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuetete guigua anhetẽa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuetete renonde rupi ae.

3

Guexeve guarã ojapo pyau pyre inhymague gui iporãvea re ijayvua

¹ Po rami vy ri nda'u oreayvu rojejou porã uka reivea rupi? Amboae kuery rami avi ore voi ri ty'y roipota kuaxia oremombe'uarã pendevy pe rogueraa aguã, ha'e'ỹ vy pende guigua kuaxia romba'eapoa kuaa ukaarã amboae rupi rogueraa aguã?

² Any, mba'eta kuaxia para rami oremombe'uarã ma peẽ kuery ae pendekuai. Ha'e nunga ma orep'y'a re ipara oiny ramo ogueroayvu pavẽ, oikuaapa 'rã.

³ Mba'eta peẽ ae pexa uka Cristo guigua kuaxia para pendekuaia, ore kuery romba'eapoa kuaa ukaarã. Ha'e rami avi tinta py e'ỹ ipara, ha'e rã Nhanderuetete oikove va'e Nhe'ẽ py. Itape re'ỹ guive ipara, avakue ro'o re, orekuraxõ re ae.*

⁴ Cristo re vy ha'e rami ae rojerovia Nhanderuetete re.

* 2:5 Ha'e kuery va'e regua otekoavy va'ekue re ijayvu, xapy'a rei itavy rei va'e 1 Coríntios 5 py omombe'u va'ekue re. Apy ma Paulo ijayvu operdoa ju aguã re (Lucas 17.3,4; Gálatas 6.1,2). * 3:3 "Itape re ipara va'e" he'ia ma lei Moisés ombopara va'ekue re ijayvu vy, teko yma guare kuaa ukaarã.

⁵ Orejogui ae e'ÿ guive mba'emo rojapo kuaa, oregui e'ÿ mba'emo oiko. Mba'eta rojapo kuaa aguã ma Nhanderuete gui ae ou.

⁶ Ha'e ae oremo'arandu guexeve guarã ipyau va'e ojapo va'ekue roikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma ipara regua e'ÿ, ha'e rã Nhe'ẽ guigua. Mba'eta ipara regua nhandejuka 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhanemoingove 'rã.

⁷ Ipara nhandejukaarã ma itape re omboparaa vy omoexakã reve oejaa raka'e. Ha'e nunga gui Moisés rova hexakã raxy ramo hova katy Israel kuery noma'e kuaai raka'e, ogue ovy teĩ.

⁸ Ha'e va'ekue gui nda'u Nhe'ẽ guigua naexakã ratãive 'rã?

⁹ Mba'eta nhanembopagaarã omoexakã reve oejaa rire teko porã me'ëa katuve ma hexakã ratãive 'rã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi aÿ hexakã ratãive va'e ou ma rire ymagua omoexakã mbyre rexakã ndojekuaavei ma.

¹¹ Mba'eta ogue ovy va'e omoexakã reve oejaa pyre gui ogue va'erã e'ÿ katuve ma hexakã ratãive.

“Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã”, he'ia

¹² Ha'e nunga roarõ roikovy vy orepy'a guaxua rupi ete oreayvu.

¹³ Ore ma Moisés ngova omo'ãague rami e'ÿ orekuai. Mba'eta ha'e va'e ma ngova omo'ã raka'e Israel kuery oexa e'ÿ aguã ogue ovy va'e opa rã.*

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery 'arandua omopytũmbaa. Mba'eta aÿ peve yma guare guexeve guarã ojapo pyre ogueroayvu rã hova mo'ãa oime teri. Imo'ãa ma ndoipe'aai teri, mba'eta Cristo re vy mae ma oipe'aa 'rã.

¹⁵ Aÿ peve Moisés ombopara va'ekue ogueroayvu rã imo'ãa oime teri ha'e kuery py'a re.*

¹⁶ Ha'e rã amongue Senhor pe ojeko me'ẽ ramo oipe'aa 'rã imo'ãa.

¹⁷ Ha'e gui “Senhor” he'ia ma Nhe'ẽ, ha'e mamõ rã Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã opa mba'e gui.

¹⁸ Mba'eta nhande kuery ha'e javive nhanderova mo'ãa oipe'aa rire Senhor rexakã re nhama'ẽ porã jaikovy epéko re rami. Ha'e ramo nhanembopyau 'rã nhanerexakãve javy aguã rami, Senhor rami ete nhandekuai aguã. Ha'e rami aguã ma Senhor, Nhe'ẽ gui ae ou.

4

Paulo ojapo 'rã va'ekue ojapo porãa re ijayvuague

¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete oremboaxy vy ha'e ramigua orerembiaporã ome'ẽ rire norekangyi,

² neĩ nhemi rupi ndorekuai mba'emo nharoxĩ va'erãa rupi. Ronhombotavya rupi e'ÿ orekuai, neĩ Nhanderuete ayvu ramigua rive noromombe'ui. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete renonde orekuai anhetẽ va'e roikuaa ukaa rupi, ha'evea rami orekuaia oikuaa pavẽ aguã.

³ Ha'e gui xapy'a rei ayvu porã romombe'u va'e ndojekuaai teri vy ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe anho ndoikuaa ukaai.

⁴ Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ramo kova'e yvy regua ruete omopytũmba hi'arandua, ha'e kuery pe Cristo rexakãa regua ayvu porã ojekuaa e'ÿ aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete heko va'e.

⁵ Mba'eta ore ma ore ae e'ÿ rojekuaa uka, ha'e rã Cristo Jesus Senhor oikoa. Ha'e rã ore ma Jesus re vy peẽ kuery rembiguai rami roiko.

* 3:13 Êxodo 34.33,35

* 3:15 Romanos 11.7-10

6 Mba'eta Nhanderuete “Pytūa gui taexakā hendy va'e”, he'i va'ekue ae oremoexakā avi orep'y'a rupi, Cristo rova re hexakā ojekuaa va'e roexa uka aguā.*

Nhanderuete gui imbaraetea re Paulo ijayvuague

7 Ha'e nunga ma iporā ete va'eri hyru yapo gui ojapo pyre ramigua py rive roguereko, pavē oikuaa aguā ipo'aka etea Nhanderuete gui ae oua, oregui e'ỹ.*

8 Mba'eta ore ma opa mba'e py oremoingo axya teĩ ndorejokoa etei. Ndoroiakuaai rei teĩ ndorekuerai.

9 Orere opu'āa rei teĩ oea pyre'ỹ orekuai. Orenupāa teĩ noremombai.

10 Orerete re Cristo ojúkaa ague ramigua roendu riaa, orerete re hekove voi ojekuaa avi aguā.

11 Mba'eta Jesus káuxa nhande jaikove va'e jajejúka uka riaa, Jesus rekove ojekuaa avi aguā nhanderete imarā va'e re.

12 Ha'e rami vy orere oĩ orejúkaa aguā, peẽ kuery re ma tekove oĩ aguā.

13 Ha'e rami teĩ rojeroviaa oĩ avi, ipara oĩa rami: “Xee arovia, ha'e rami vy xeaývu.”* Ore voi roguerovia vy oreayvu,

14 mba'eta roikuaa Senhor Jesus mboete jevyare ma Jesus re vy ore voi oremboete ju avi 'rā, ha'e peẽ kuery reve nhandererupa 'rā guive.

15 Mba'eta orere oiko va'e ha'e javi ma peẽ kuery penemoingo porāarā oiko. Ha'e rami vy Nhanderuete penemboaxya heta-etave oikuaa vy ogueroý'a ha'e omboete 'rā okuapy.

Mba'erā pa jaiko axya re ijayvua

16 Ha'e nunga rupi nanhandekuerai 'rā. Ha'e rami 'rāgue py nhanderete ivaipave ovy teĩ nhandepy'a rupi nhanembopyaua 'rā ko'ẽ nhavõ.

17 Mba'eta xapy'a'i jajexavaia ipoyi e'ỹ va'e ojapo 'rā mba'emo porā opa e'ỹ va'e, opa mba'e gui ovareve va'e jajopy aguā rami.*

18 Ha'e nunga rupi mba'emo jaexa va'e re'ỹ jaikuaa pota, ha'e rā mba'emo jaexa e'ỹ va'e re. Mba'eta jaexa va'e ma opa 'rā, ha'e rā jaexa e'ỹ va'e ma opa va'erā e'ỹ.

5

Nhanderete jaeja vy Senhor oĩa py jaiko 'rāa re ijayvua

1 Mba'eta jaikuaa nhandero yvy regua ivaipa ramo yva re jajopy 'rā nhanderorā Nhanderuete guigua, avakue opo py ojapo va'ekue e'ỹ, opa va'erā e'ỹ.*

2 Ha'e gui kova'e oo py nhaĩ teria ja nhanepoaẽ jaikovy, nhanderorā yva regua nharõ vy ha'e va'e py ju nhaĩ aguā.

3 Mba'eta ha'e va'e py ma nhaĩ vy hete e'ỹ va'e rami ve'ỹ 'rā jaiko.

4 Mba'eta anhetẽ kova'e oo py nhaĩ teri vy nhanepoaẽ jaikovy jajexavai vy. Ha'e rami avi hete e'ỹ va'e ndajaikoxei guive, ha'e rā hete pyau va'e, imarā va'e 'rāgue py tekove jareko vy.

5 Ha'e rami aguā rami Nhanderuete ae nhanemoingo, ha'e nhandevy Onhe'ẽ guive ome'ẽ ikuaa ukaarā.

6 Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu riaa. Nhanderete re jaikoa ja jaikuaa Senhor oĩa py ndajaikoi teria,

7 mba'eta jajeroiviaa re jaiko, mba'emo jaexa va'e re'ỹ.

8 Ha'e gui nhandepy'a guaxu vy nhanderete jaejaxe, Senhor oĩa py ju jaiko aguā.

* 4:6 Gênesis 1.3   * 4:7 1 Coríntios 2.4,5; 2 Coríntios 12.9   * 4:13 Salmo 116.10   * 4:17 Romanos 8.18-25; 1 Pedro 1.3-5   * 5:1 “Nhandero yvy regua” he'ia ma nhanderete re ijayvu vy (4.16; 2 Pedro 1.13,14).

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor oĩa py, e'ỹ vy apy jaiko teĩ nhanhea'ã jaikovy nhambovy'a aguã.

¹⁰ Mba'eta Cristo oikuaa potaaty renonde jajexa uka pavẽ 'rã, peteĩ-teĩ jajopy aguã nhandere re teri jaikoa ja ha'evea rami, e'ỹ vy ha'eve'ỹa rami jaikoague rekovia.

Gueko re apóstolo Paulo ijayvuague

¹¹ Senhor renonde rojererokyjea ore roendu vy amboae kuery pe voi oreayvu ojeko rerova aguã. Nhanderue te orekuua porã, ha'e ajerovia peẽ voi pene'arandua py orekuua porã avi aguã.

¹² Ha'e rami peteĩgue ju oreayvua rojejou porã ukaa rupi e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py pende vy roikuaa uka orekuuia, amongue orere ijayvu rã peẽ kuery orejou porã rupi pembovai aguã. Ha'e kuery ma oexa va'e rive oguerovy'ave, opy'a re oĩ va'e'ỹ.

¹³ Ha'e rami na'inhakã porãve va'e rami oreayvua ma Nhanderue te peguarã anho. Ha'e rã 'arandua rupi oreayvua ma pende vy guarã.

¹⁴ Mba'eta Cristo orerayvu rire ixupe anho roiko. Mba'eta pavẽ re peteĩ omano rire jaikuaa ha'e javive omanoague.

¹⁵ Anhetẽ ete Cristo omano raka'e pavẽ re, jaikove va'e nhandejeupe ae jaiko ve'ỹ aguã, ha'e rã nhandere omano ha'e onhemboete ju va'ekue pe anho.

¹⁶ Ha'e ramo aỹ gui ma ndajaikuaa potavei avave rei ngo'o re oikoa re. Yma rupi Cristo ngo'o re oikoa re jaikuaa pota va'ekue ri aỹ ma ha'ekue rami ve'ỹ ma jaikuaa.

¹⁷ Mba'eta Cristo re ikuai va'e ma hemimoingo pyau ma. Heko ymague oaxapa ma, ipyau va'e ju oĩ.*

Nhanderue te reve peteĩ rami ju nhandekuai aguã re ijayvua

¹⁸ Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi Nhanderue te guigua meme. Mba'eta Cristo re vy ngupive nhanemoingo peteĩ rami, ha'e nhanemoĩ guive hexeve peteĩ rami ju nhandekuai aguã regua mombe'uarã,

¹⁹ po rami: Cristo re vy Nhanderue te ma ko yvy regua kuery reko vaiague re oikuaa pota 'rãgue py ojapo raka'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e nhandevy omombe'u uka guive hexeve peteĩ rami nhandekuai aguã regua ayvu.

²⁰ Ha'e rã ore kuery ma Cristo rery rupi oreayvu va'e, ore oreayvua rupi Nhanderue te voi ijayvu avi. Ha'e rami vy Cristo rery rupi rojerure: Nhanderue te reve peteĩ rami penhemoingo uka.*

²¹ Mba'eta Cristo ojevay e'ỹ va'eri nhandere vy hexe omoĩa raka'e jajejavya, hexe vy nhandere Nhanderue te omoĩ aguã ojeguigua teko porã.

6

¹ Ha'e rami rire ore hexeve romba'eapo va'e ma peẽ kuery pe oreayvu avi Nhanderue te penemboaxya pejopy rive'ỹ aguã re.

² (Mba'eta aipoe'i: "Ha'evea ára aendu pendeayvua, ha'e rami vy rogueraa jepe aguã ára roepy", he'i va'ekue.* Ma'ẽ, aỹ ma ha'evea ára, aỹ ae peo jepe aguã ára.)

³ Ore ma mba'eve py rojoitya rupi e'ỹ orekuai, romba'eapoa ndojou vaiai aguã.

Paulo onhemoingo axy ukaa re ijayvuague

* 5:17 Romanos 6.4-6; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.9,10 * 5:20 Romanos 5.1,10; Colossenses 1.19,20

* 6:2 Isaías 49.8

4 Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py roexa uka Nhanderuete rembiguai roikoa: orekuerai e'ÿa py, orekuai axya py, rojexavaia py, rojerereko axy ukaa py,
 5 ronhenupã ukaa py, nhuã py roia py, orere opu'ãmbaa reia py, romba'eapoa py, roke e'ÿa py, rokaru e'ÿ re roikoa py,
 6 orereko ky'a e'ÿa py, mba'emo roikuaa-a py, orevai rive-rive'ÿa py, ha'eve vai'i orekuai py, Nhe'ë Ky'a E'ÿ po'akaa py, oreporayvu merami rive e'ÿa py,
 7 anhetê ete rupi oreayvua py, Nhanderuete po'akaa rupi orekuai py, orepo jovaive py heko porã va'e rembiporu roiporua py;
 8 oremboetea rupi, ha'e oremboete e'ÿa rupi orerereko rã; orere ijayvu rei, ha'e ijayvua porã rã; mba'eta nhombotavypa va'e rami orerereko, anhetê va'e roiko teĩ;
 9 oexapy e'ÿ rami orerereko, oexa riaepy roiko teĩ; omano ta va'e rami orekuua teĩ oikove va'e roiko; ombopagapy rami orerereko teĩ ndorejukaa;
 10 orep'y'a vai va'eri rov'y'a ria; oreporiaukue'i va'eri heta rojapo iporiau e'ÿ aguã rami; mba'eve ndoroguerkoi merami teĩ opa mba'e roguereko.

Paulo oayvua rami ha'e kuery voi oayvu aguã re ijayvuague

11 Peẽ Corinto pygua kuery pe ronhemombe'u porã, noronhomi orep'y'a re oĩ va'e.

12 Peẽ kuery pe ore noronhemoakãte'ÿi, peẽ kuery ae rima penhemoakãte'ÿ orevy.

13 Ore rami avi ke pendekuai. (Xera'y kuery pe rami xeayvu pendevy.) Peẽ voi ke pendepy'a peipe'a avi orevy.

Ojerovia e'ÿ va'e kuery ikuaia rami nhandekuai e'ÿ aguã re ijayvua

14 Canga py peĩ eme amboae kuery ojerovia e'ÿ va'e reve. Mba'eta mba'eta tu heko porã va'e nhomoirũ ta heko vai va'e reve? Mba'eta tu hendy va'e nhomoirũ ta pytũ reve?

15 Mba'eta tu Cristo oguereko ta Poromboeko vaia reve? Mba'e tu ojerovia va'e oguereko ta ojerovia e'ÿ va'e reve?*

16 Mba'e 'rã tu Nhanderuete pegua templo oguereko mba'emo ra'angaa reve? Mba'eta nhande ae Nhanderuete oikove va'e pegua templo jaiko, aipoe'iague rami: "Aĩ rã, aiko 'rã ha'e kuery mbyte. Aiko 'rã ha'e kuery Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma xeivyua 'rã ikuai."*

17 "Ha'e nunga rupi pejepe'a ha'e kuery mbyte gui, penhemoirũve eme", he'i Senhor. "Pepokove eme iky'a va'e re. Ha'e ramo xee romovaẽ 'rã,

18 aiko 'rã Penderu, ha'e rã peẽ ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã pendekuai", he'i Senhor Ipo'akapa va'e.*

7

1 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e rami nhanderoayvu porã rire jajeky'a'o ukapa 'rã nhandeboeko ky'aaarã, nhandero'o ha'e nhandeh'eẽ mongy'aaarã va'ekue ha'e javi gui. Iky'a e'ÿ ete va'e nhandekuai, Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi.

Corinto pygua kuery oayvua rupi Paulo ijayvuague

2 Oremovaẽ ke penekuraxõ py. Avave rei ndoroguerkoi ha'eve e'ÿa rami, noronhombeko vai ha'e ndorojokorei guive.

3 Ha'e rami avi rojou vaia rupi e'ÿ xeayvu, mba'eta aipoa'e ae ma peẽ kuery orekuraxõ re roguereko, joupive nhamano e'ÿ vy jaikove aguã.

* 6:15 1 Coríntios 10.20-22; 15.33; Tiago 4.4,5 * 6:16 Levítico 26.11-12, Ezequiel 37.27, Jeremias 32.38

* 6:18 Ezequiel 20.41, Isafas 52.11, 2 Samuel 7.14

⁴ Opa mba'e py anhemombe'u porã pẽvy, opa mba'e py roguerovy'a guive. Ha'e nunga rupi aendu xepy'a guaxuvea ha'e avy'a etea, opa mba'e py rojexavai teĩ.

Tito ovaẽague re ijayvuague

⁵ Mba'eta Macedônia vvy re rovaẽ vy peteĩve henda py noroendui karamboae mby'a porã. Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py rojexavai. Amboae kuery opu'ã okuapy orere, ha'e orep'y'a py roendu rokyjea.

⁶ Ha'e rami teĩ Tito ovaẽ ramo Nhanderuede ikueraí va'e mbopy'a guaxua va'e vy orembopy'a guaxu ju.

⁷ Ha'e va'e ovaẽ ramo anho e'ỹ, peẽ kuery pembopy'a guaxuague omombe'u rã roendu vy voi orep'y'a guaxu. Mba'eta orevy pe omombe'u peẽ kuery xerexaxea, penhemboaxya ha'e xenhe'ẽ rendu pekuapy. Ha'e rami vy xembovy'ave.

⁸ Mba'eta peẽ kuery pe kuaxia ambopara va'ekue pexa vy pendeporiau rei teĩ xee ma nda'evei nho ndaikoi, ymave nda'evei nho aiko va'ekue teĩ (mba'eta aikuaa ha'e va'e kuaxia para xapy'a'i penemomboriau).

⁹ Ha'e gui aỹ ma avy'a ju, pendeporiaupa reiague re rive'ỹ, ha'e rã pejeko rerova aguã rami pendeporiauague re, mba'eta Nhanderuede gui ae pendu pendeporiau, ha'e rã oregui ma peteĩve henda py pendeporiau e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta Nhanderuede gui ma nhandeporiau vy jajeko rerova 'rã jaa jepe aguã. Ha'e rami aguã gui ju avave rei ndojeko rerovavei 'rã. Ha'e rã vvy guigua mboriau reia ma nhamano aguã rami 'rã ojapo.

¹¹ Mba'eta Nhanderuede guigua mboriau ma opa mba'e py penemoingo porã: penhemboeko porã uka, teko vai pejou vai ete, pejererokyje, xerexaxe ete ju, xenhe'ẽ rendu, ha'e penhombopagaxe guive. Opa mba'e py pexa uka pejejavya rupi ve'ỹ pendekuaia ha'e nungakue py.

¹² Ha'e nunga rupi pẽvy ambopara va'ekue teĩ otekoavy va'ekue re vy e'ỹ ambopara, neĩ omomboriau va'ekue re vy e'ỹ guive, ha'e rã Nhanderuede renonde peẽ kuery pexa uka ju aguã orenhe'ẽ rendua.

¹³ Ha'e nunga rupi ae roendu ju karamboae orep'y'a guaxua. Ha'e orep'y'a guaxua gui rovy'ave ete, mba'eta roendu avi Tito pembopy'a porã ramo ovy'aa.

¹⁴ Mba'eta ixupe xeyvuvu va'ekue peẽ kuery roguerovy'aa rami, ha'e gui nda'evei nho ndaikoi. Mba'eta opa mba'e py pendereve oreayvua anhetẽ memea rami avi Tito oendua py roguerovy'aague voi anhetẽ ojeupitypa.

¹⁵ Tito voi penderayvua oenduve mba'eta penhe'ẽ renduague ha'e javi re ima'endu'a vy, ha'e gui pejeayvu ha'e peryryipa reve pemovaẽague re guive.

¹⁶ Xee avy'a mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re ajeroviaa ojeupitypa.

8

Judéia py iporiaukue'i ikuai va'e pe Macedônia py igreja ikuai va'e peráta ome'ẽague re ijayvuague

¹ Ha'e rami avi irmão kuery, peẽ kuery pe romombe'u va'ekue Macedônia vvy re igreja kuery ikuai va'e Nhanderuede omboaxy vy marã rami pa omoin-goague,

² mba'eta ha'e kuery ma opa marã omoingo axya teĩ oexa uka tema ovy'a etea, mba'eta iporiaupa va'eri heta ojou irmão kuery pe ome'ẽ va'erã.*

³ Mba'eta xee aipoa'e: Ha'e kuery oexa uka mba'emo oguereko va'ekue áryve ome'ẽxea.

⁴ Ha'e rami vy orevy pe ju ojerure jepi icy'a e'ỹ va'e kuery oipytyvõ aguã re, amboae kuery rami avi.

* 8:2 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 1 Coríntios 16.1-4

⁵ Ha'e gui ore roexa'ãague rami anho e'ÿ ikuai, mba'eta Senhor pe ranhe ojeko me'ê okuapy, ha'e rire Nhanderuete oipotaa rami orevy pe ju ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi ae Tito pe rojerure penepytyvõ aguã peráta peme'ê 'rã va'ekue pemono'õmba aguã, ha'e rami aguã omboypy rire.

⁷ Ha'e nunga rupi pejapopa ke, opa mba'e py pendekuai porã etea pexa ukaa rami avi: pejeroviaa py, ayvu py, mba'emo peikuaa-a py, opa mba'e py penekyre'ÿa py, ha'e roayvua py guive.

⁸ Pëvy ajapo uka nhea'ãa rupi e'ÿ guive xeayvu. Ha'e rami avi amboae kuery nhopytyvõxea pëvy amombe'u vy aexaxe anhetê pa peê kuery voi pendeporayvua.

⁹ Mba'eta peikuaa ma Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, mba'eta iporiau e'ÿ va'eri penderayvu vy iporiau va'e ojeapo raka'e, iporiau va'e oiko ramo peê kuery iporiau e'ÿ va'e peiko aguã.

¹⁰ Amombe'u porãve ta aikuaa va'e: Peê kuery ma ma'etÿa oaxa va'e py peê ranhe pemboypy va'ekue mba'emo pemono'õ aguã, mba'eta peê ranhe pendepy'a re ha'e rami aguã pemoi va'ekue. Ha'e rami vy po rami 'rã ha'eve:

¹¹ Aÿ pejapopa ke pemboypy va'ekue. Peme'ëxea peikuaa ukaague rami pemono'õmba ke peme'ê va'erã, pejoua'i rami.

¹² Mba'eta nham'e'ëxea oï ramo jajoua rami nham'e'ê rã ojou porã pavê 'rã, ruxã'i anho jajou vy nanham'e'ëve tei.

¹³ Mba'eta "Amboae kuery nome'ëve, ha'e rã peê peme'ëve aguã" nda'ei. Ha'e rami 'rãgue py aipota joo rami meme pereko'i mba'emo.

¹⁴ Ha'e rami vy perekopa va'e gui pemboja'o ramo ha'e kuery pe ndoatavei 'rã, araka'eve rã ha'e kuery ju oguerokopa va'e gui omboja'o rã pendevy pe ju ndoatavei aguã. Ha'e rami vy joo rami meme 'rã pereko,

¹⁵ ipara oia rami: "Omono'õ reta va'ekue pe naembyrei. Ha'e rã mbovy'i omono'õ va'ekue pe ma ndoatai."*

Tito pe ojapo uka pyau jevyague re ijayvua

¹⁶ Ha'e gui arovy'a Nhanderuete mba'eta Tito py'a re omoï xee rami penepytyvõxea.

¹⁷ Ha'e ramo ojapyxaka karamboae rojerurea re. Ha'e rami vy ikyre'ÿve ete vy ha'e ae penepytyvõxea rupi uguata peê kuerya katy.

¹⁸ Hupive romondouka avi irmão mboae. Ha'e va'e ma ayvu porã omombe'ua rupi oiko va'e, opa rupi igreja kuery oikuaa.

¹⁹ Ha'e rami anho e'ÿ, igreja kuery oiporavo va'ekue oreirürã, peráta mono'õa rupi orepytyvõ aguã. Ha'e nunga rojapo Senhor omboetea aguã, ha'e ronhopytyvõxe etea roexa uka aguã.

²⁰ Mba'eta ronhea'ã avave rei orere ijayvu rei e'ÿ aguã peráta ome'ëa reta pyre rogueraa rã.

²¹ Mba'eta ronhea'ã ha'evea rami orekuai aguã Senhor renonde, ha'e avakue oexaa py guive.

²² Ha'e va'e irmão kuery reve romondouka avi nhande-irmão mboae. Ha'e va'e ma opa mba'e py nhopytyvõxea roexa jepi va'e, mbovykue rei e'ÿ. Ha'e gui aÿ ma peê kuery re ojeroviaa rupi vy oexa ukave ju nhopytyvõvexea.

²³ Ha'e gui xeirü Tito ma peê kuerya rupi xepytyvõ va'ety. Ha'e gui irmão kuery mboae ma igreja kuery remimondouka meme, ha'e Cristo mboetea guive.

²⁴ Ha'e ramo igreja kuery pavê renonde peê voi ke pexa uka pendeporayvua, ha'e va'e avakue oendua py ore roguerovy'a rire.

* 8:15 Êxodo 16.18

9

Ha'e kuery ome'ẽmba voi aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui iky'a e'y va'e kuery pe mba'emo pemboja'o aguã re ambopara ve'y teĩ ha'ave,

² mba'eta aikuaa porã peipytyvõxea. Ha'e nunga py roguerovy'a Macedônia pygua kuery ikuai rupi. Mba'eta ha'e kuery pe aipoa'e pendereko re: "Acaia pygua kuery ma ma'etÿa oaxa va'e guive mba'emo omboja'o aguã rami ikuai", ha'e va'ekue. Ha'e rami vy peẽ ranhe peme'ẽxe rire heta ju ma ikuai ome'ẽxe avi va'e.

³ Ha'e rami avi pẽa py ambou irmão kuery, peẽ kuery roguerovy'aa oaxa rive'y aguã, ha'e rami 'rãgue py pemono'õmba aguã, xee aipoa'eague rami.

⁴ Ha'e rami vy Macedônia pygua kuery xerupive ou va'e oexa e'y aguã ndapejapo porã ra'ea, roxĩmba e'y aguã. (Ha'e rami avi "Peẽ pexĩmba 'rã" nda'ei,) mba'eta peẽ kuery re ajerovia ae ha'e nunga py.

⁵ Ha'e rami avi ajou porã xegui irmão kuery ranhe peẽ kuerya py ambou aguã, oguereko katu ma voi aguã mba'emo peme'ẽ aguã va'ekue. Ha'e rami vy pemono'õmba 'rã penhopytyvõxea rupi ete, penerakãte'y reia rupi e'y.

Mba'emo moaĩa ha'e imono'õa re ombojojaague

⁶ Aipoa'e: Mbovy'i ri amongue omoaĩ rire mbovy'i avi 'rã omono'õ. Ha'e rã omoaĩ reta va'ekue ma omono'õ reta avi 'rã.

⁷ Peteĩ-teĩ tapeme'ẽ pendepy'a re pemoĩague rami, penerakãte'yã rupi e'y, neĩ ame'ẽ uka nhea'ã ramo e'y guive, mba'eta Nhanderuete oayvu ovy'a reve ome'ẽ va'e.

⁸ Ha'e ramo Nhanderuete penemboaxy vy opa mba'e 'rã ojou uka pẽvy. Ha'e rami vy opa mba'e pejou riae 'rã, opa mba'e py penhopytyvõ aguã,

⁹ ipara oĩa rami: "Mba'emo omboja'o vy iporiaukue'i pe ome'ẽ ramo heko porãa ojekuaa riae 'rã", he'iaague rami.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete ae ome'ẽ mba'emo ra'yĩgue inhotÿarã pe, mbojape guive ome'ẽ ho'u va'erã pe. Ha'e pendevy pe voi ome'ẽ porãmba 'rã pemoaĩ va'erã, omboetave avi 'rã pendereko porãa.

¹¹ Opa mba'e ome'ẽmba 'rã pendevy, opa mba'e py joupe pemboja'o aguã. Ha'e gui ha'e joupe rogueraa ramo heta 'rã oguerovy'a Nhanderuete.

¹² Mba'eta ha'e rami penhopytyvõ ramo iky'a e'y va'e kuery oguerekopa 'rã. Ha'e rami anho e'y, heta oguerovy'a 'rã Nhanderuete guive.

¹³ Mba'eta Nhanderuete omboete 'rã okuapy, peipytyvõa py Cristo regua ayvu porã peroviaa rupi penhe'ẽ rendua pexa uka ramo, mba'eta peme'ẽxea py ha'e kuery pe pemboja'o, pavẽ rei pe guive.

¹⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ma pendererovy'aa rupi ojerure 'rã pendere, opa mba'e py Nhanderuete penemboaxya oikuaa vy.

¹⁵ Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ opa mba'e gui iporãve va'e. Ha'e ramo jarovy'a.

10

Apóstolo po'akaa rupi Paulo ijayvuague

¹ Cristo ivai rei e'y ha'e porayvu va'e rery rupi xee Paulo ae pẽvy ajerure. Xee ma anhetẽ peẽ kuerya py aiko jave xe'yvyĩ'i va'eri pendekuaia rupi e'y aiko jave "Ijayvu ete va'e" 'ea xevy.

* 9:9 Salmo 112.9

² Tá, xee ajerure pêvy peẽ kuerya py avaẽ ju jave ijayvu ete va'e rami e'ỹ xeapo aguã, mba'eta anhetê xeayvu ete 'rã amongue to'o re roikoa rami ijayvu va'e ikuai rã.

³ Mba'eta orero'o re roiko teĩ to'o oikuaa rami e'ỹ guive ropu'ã roikovy orerovaigua kuery re.

⁴ Mba'eta ore ronhea'ãa rupi tembiporu roiporu va'e ma to'o guigua e'ỹ, ha'e rã Nhanderuete guigua ipo'aka va'e, oo imbaraeete ete va'e mbovaipaarã.* Ha'e rami vy rombovaipa 'rã nhombotavypa reia rupi ayvua,

⁵ ha'e opa marãgua onhemboyvatevexea guive, Nhanderuete oikuaaxe va'e rovai opu'ã va'e. Ha'e rami vy roity avakue 'arandu ha'e javi, ha'e kuery voi Cristo onhe'ẽ rendu aguã rami.

⁶ Ha'e gui opa mba'e py penhe'ẽ rendu ma ri ramo rombopaga 'rã inhe'ẽ rendu e'ỹ va'e ha'e javi.

⁷ Peikuaa pota ke mba'emo ojekuaa porã va'e re. Amongue ojejou porãa rupi ojeupe “Cristo pegua” he'i vy peteĩgue ju toikuaa pota ojee. Mba'eta Cristo pegua ha'e kuery oikoa rami avi ore voi Cristo pegua roiko.

⁸ Orepo'akaa re peteĩgue ju xeayvu teĩ naxĩ, mba'eta peẽ kuery romombaraeteve aguã Senhor orembopo'aka, penembaraetea rombovaipa aguã e'ỹ.

⁹ Ha'e rami xeayvu, kuaxia ambopara vy romongyjexea rami pexa'ã e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta amongue ndaxejou porãi vy aipoe'i: “Paulo kuaxia ombopara va'ekue ma ipoyi, ha'e ipo'akaa kuaa ukua guive, va'eri nhandea py oĩ vy ikangy, ha'e ijayvu ndovarei”, he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu va'e toikuaa pota pova'e nunga re: Ha'e kuerya py e'ỹ roĩ jave kuaxia para romboparaa rami ae ju 'rã oreayvu ha'e kuerya py rovaẽ vy.

¹² Mba'eta ore ma noronhemboyvatexei va'ekue, ojejou porã rei va'e kuery rami e'ỹ. Ha'e kuery ma ojee ae rive ovy'a, ha'e ojegui ae mba'emo ombojoja vy oexa uka o'arandu e'ỹa.

Mamo pa Paulo omba'eapo aguã oikuaa ukaague re ijayvua

¹³ Ha'e rã ore ma orejee ae ndoreayvui 'rã ha'evea ramigua áryve, Nhanderuete orerembiaporã ome'ẽ va'ekue re anho oreayvu. Mba'eta peẽ kuerya rupi voi romba'eapo aguã ome'ẽ.

¹⁴ Mba'eta peẽ kuerya rupi noremomba'eapoi va'e rire pendekuaia re oreayvu aguã nda'evei 'rãgue. Ha'e rami avi Cristo regua ayvu porã romombe'u vy peẽ kuerya rupi romba'eapo ae ma.

¹⁵ Ha'e rami avi ha'evea ramigua áryve e'ỹ 'rã oreayvu, amboae kuery omba'eapoa re oreayvu e'ỹ aguã. Ha'e peẽ kuery re rojerovia, pejerovíaa oive ramo peẽ kuerya rupi romba'eapove aguã, orerembiaporã ome'ẽ mbyre rami vy,

¹⁶ ha'e pendekuaia rovai rupi voi ayvu porã romombe'u aguã, mba'eta ore ndoreayvui 'rã amboae kuery omba'eapoaague rupi ore ju romba'eapoa roguerovy'aa rupi.*

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py “Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a” he'ia rami orekuai.*

¹⁸ Mba'eta amongue ha'e ae rive ojererovy'a va'e'ỹ 'rã ojou porã mbyrã oiko, ha'e rã Senhor oguerovy'a va'e anho.

11

Paulo gueko re ijayvuve jevyague

* 10:4 Efésios 6.10-18; 1 Tessalonicenses 5.8

* 10:16 Romanos 15.18-21

* 10:17 Jeremias 9.24

¹ Inhakã porã e'ỹ va'e rami xeyvuvu ju ta ramo aipotã xereropo'akave. Ha'e rami vy xereropo'akave'i ju ke.

² Mba'eta peẽ kuery re xee nda'vei etea ma Nhanderuete guigua ae. Mba'eta omerã peteĩ'i va'e pe kunhataĩ ete'i ojexa uka va'e rami avi xee ma roguereko katu peteĩ pe roexa uka aguã. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Ha'e rami teĩ xee akyje, mboi ijapua rupi Eva ombotavyague rami avi pene'arandua voi ombovaipa avi gui, peteĩ rami anho pendepy'aa ha'e Cristo pe pendeko ky'a e'ỹã rupi pendekuaia gui pejepe'a gui.

⁴ Mba'eta anhetẽ pẽã py amongue ovaẽ vy Jesus regua ore romombe'u va'ekue ramigua e'ỹ 'rã omombe'u, ha'e rami e'ỹ vy Nhe'ẽ e'ỹ vy ayvu porã pejopy va'ekue ramigua e'ỹ 'rã omombe'u. Ha'e ramo ha'e va'e regua pe teĩ penhembo'e uka 'rã, pevy'a reve.

⁵ Ha'e kuery ojeupe ae "Apóstolo" he'ia va'e gui xee ma neĩ peteĩ henda py naxe'yvyĩ'ive.

⁶ Ayvu py xe'yvyĩ'i teĩ mba'emo aikuaa-a py any. Ha'e nunga ha'e javi roikuaa uka ae ma pẽvy, opa mba'e py.

Joupe nonhemongaru ukaiague re Paulo ijayvuague

⁷ Tyrã pa peẽ kuery romboyvateve vy xee ae anhem'o'yvyĩve vy ajevavy va'ekue ri ty'y? Mba'eta peẽ kuery rupi aiko jave hepy e'ỹ re amombe'u va'ekue Nhanderuete guigua ayvu porã.

⁸ Mba'eta igreja kuery mboae gui mba'emo aipe'a heruvy peẽ kuery roipytyvõ rive aguã, ha'e amba'eapoague repy ajopy guive.

⁹ Peẽ kuery py aiko jave mba'emo py xeporiau teĩ peẽ kuery peteĩve pe nanhemongaru ukai. Mba'eta Macedônia gui irmão kuery ovaẽ vy ome'ẽmba aikotevẽ va'ekue. Opa mba'e py anhea'ã va'ekue peẽ kuery pe anhemongaru uka e'ỹ aguã, ha'e anhea'ã riaeve 'rã guive ha'e rami.*

¹⁰ Cristo regua ayvu anhetẽ ete va'e xere oĩ va'e rupi aipoa'e: Xegui ndoipe'aa'i 'rã apy Acaia yvy re ha'e rami aiko vy avy'aa.

¹¹ Mba'e re nda'u nanhemongaru ukai va'ekue pendevy? Peẽ kuery roayvu e'ỹ vy teve ha'e rami aiko? Nhanderuete ma oikuaa roayvua.

¹² Ha'e rami 'rãgue py "Paulo kuery rami orekuai" he'i rive va'e kuery amokyrirĩ aguã nanhemongaru ukai va'ekue pendevy, ha'e kuery ojejou porã ve'ỹ aguã. Ha'ekue rami aiko riaeve 'rã guive,

¹³ mba'eta ha'e kuery ma apóstolo ramigua rive, anhetẽ rupi e'ỹ omba'eapo, Cristo pegua apóstolo ramigua rive onhemoingo va'e.

¹⁴ Ha'e ramigua jaexa teĩ nanhanhemondyi, mba'eta Satanás ae voi anjo hexakãmba va'e rami onhemoingo.

¹⁵ Ha'e nunga rupi hembiguai kuery voi heko porã va'e merami rive onhemoingo rã jaexa vy nanhemondyi 'rã. Ha'e gui opaa py ha'e kuery ha'evea rami 'rã opaga ojapo vaiague re.

Ayvu porã káuxa ojexavaia re Paulo ijayvuague

¹⁶ Teĩgue ju xeyvu: Avave rei xevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" ta'ea eme. Ha'e rami teĩ ha'e rami xekuaa va'e ikuai vy taxereropo'akave'i ju, inhakã porã e'ỹ va'e rami xejee xeyvuvu rã.

¹⁷ Mba'eta xeyvu ta Senhor gui e'ỹ ijayvu va'e rami, 'arandu rupi e'ỹ, ojejou porã rei va'e rami rive.

¹⁸ Heta ikuai to'o re vy ojererovy'aa rupi rive ijayvu va'e. Ha'e gui xee voi xeyvu ta ranhe ajererovy'aa rupi.

* 11:9 1 Coríntios 9.1-27

¹⁹ Mba'eta peẽ kuery pendejeupe “Hi'arandu va'e” peje teĩ pevy'a reve penhembo'e uka hi'arandu e'ỹ va'e pe.

²⁰ Ha'e kuery pe pejekokuai uka escravo rami, penhemomba uka, pejekore ukapa, mba'eta pendegui onhemboyvateve vy penderova petepa.

²¹ Xee axĩ reve xema'endu'a ha'e kuery rami orekuai aguã ndorepy'a guaxuiaque re. Ha'e rami avi amongue ipy'a guaxua rupi ijayvu ramo xee voi xepy'a guaxu 'rã. Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeyvu.

²² Ha'e kuery hebreu regua teve? Xee voi hebreu aiko. Ha'e kuery Israel regua teve? Xee voi. Ha'e kuery Abraão ramymino teve ikuai? Xee voi.

²³ Cristo rembiguai teve ikuai? (Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeyvu.) Xee katuve ma ha'e aiko. Mba'eta pavẽ gui amba'eapove, nhuã py hetakueve aĩ, mbovykue rei e'ỹ anhenupã uka, mbovykue rei e'ỹ amano aguã rupi aiko va'ekue.

²⁴ Peteĩ nhiruĩgue ma judeu kuery xenupã trinta e nove-kue,

²⁵ mboapykue xenupãa vyvra rovi py, peteĩgue ita py xeaipaa, mboapykue kanoã aĩa va'e oike, peteĩ pytũ ha'e peteĩ ára ye'ẽ mbyte py aĩ va'ekue.

²⁶ Aguataa rupi aiko vy mbovykue rei e'ỹ ajexavai. Yy oxyry atã va'e rupi aaxa, jojuka rive-rive va'e ikuai rupi, xeretarã kuery ha'e amboae regua xejukaxe ramo, tetã ha'e tekoa e'ỹa rupi aikoa py, ye'ẽ rupi aa vy, ha'e irmão ramigua rive xejukaxe ramo.

²⁷ Amba'eapoa py aiko vy xekane'õ va'ekue, mbovykue rei e'ỹ ake e'ỹ re aiko. Xenhembyayi ha'e xey'uvei va'ekue. Mbovykue rei e'ỹ akaru e'ỹ re aiko va'ekue, ha'e xeaõ e'ỹ vy yro'y aendu guive.

²⁸ Ha'e nunga xerete re oiko va'e ramigua anho e'ỹ aendu, ko'ẽ nhavõ xere oĩ ipoyive va'e, igreja kuery ha'e javi re nda'evei aikoa.

²⁹ Ha'e kuery va'e regua ikangy rã xee voi xekangya aendu. Ho'a ramo xee voi xepy'a vai 'rã.

³⁰ Ha'e rami avi mba'emo arovy'aa rupi xeyvu vy xeyvu ta avi xekangya rupi aikoa re.

³¹ Nhanderuete, Senhor Jesus Ru va'e raka'e rã peve ima'endu'a porãmby oiko va'e ma oikuaa ndaxeapua.

³² Damasco tetã py aiko jave tetã re opena va'erã huvixave Aretas omoĩ va'ekue omboaty jopya kuery xejopy aguã.

³³ Ha'e rami teĩ tetã kora re janela oĩ va'e gui xemboguejya yvy katy peteĩ ajaka tuvixa va'e py. Ha'e rami vy aa jepe karamboae ha'e kuery po gui.*

12

Senhor mba'emo oexa uka ha'e oikuaa ukaague re ijayvuague

¹ Ajererovy'aa rupi xeyvuvu aguã nda'evei teĩ amombe'u ta Senhor mba'emo oexa ha'e oikuaa ukaague.

² Peteĩ ava aikuaa Cristo pegua. Ha'e va'e ma catorze ma'etỹ ma ojapo yva mboapya peve oupiague. Hete reve pa tyrã hete reve'ỹ oupia xee ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa.*

³ Ha'e gui ha'e va'e ava hete reve pa tyrã hete reve'ỹa ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa teĩ xee aikuaa

⁴ yvy marã e'ỹ re oupia. Ha'e ramo ayvu oendu avave rei omombe'ua aguã nda'evei va'e.

⁵ Ha'e ramigua oikoague re xee xeyvu 'rã, ha'e rã xereko re ae ndaxeayvui 'rã, xekangya re e'ỹ vy.

* 11:33 Atos 9,23-25 * 12:2 Apy “Peteĩ ava” he'ia ma ojee ae ijayvu vy (versículo 7).

6 Ha'e rami ajereroy'aa rupi xeayvu va'e rire inhakā porā e'ỹ va'e ndaikoi 'rāgue, mba'eta anhetē va'e meme. Ha'e rami teĩ ha'e rami ndaxeayvuxei, avave rei xejou porā rei e'ỹ aguā. Ha'e rā xere mba'emo oĩ rā oexa, e'ỹ vy xegui ayvu oendu va'ekue anho ha'eve.

Ho'o re juu oĩ va'e re Paulo ijayvuague

7 Ha'e ramigua iporā ete va'e xevy oikuaa ukaague re ajejou porā rei e'ỹ aguā, peteĩ juu omoĩa xero'o re. Ha'e va'e ma Satanás ombou va'ekue xerereko axy aguā, anhemboyvate rei e'ỹ aguā.

8 Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguā re.

9 Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: “Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porāve 'rā”, he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rā xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguā.*

10 Ha'e rami vy arovy'a 'rā xekangya, xere ayvua reia, ajexavaia, xere opu'āa reia, ha'e nda'evei aikoa Cristo káuxa aendu va'e. Mba'eta xekangya py xembaraeteve 'rā.

Apóstolo oikoa kuaa ukaa re Paulo ijayvuague

11 Inhakā porā e'ỹ va'e rami xeayvu va'ekue, ha'e rami aguā rami peẽ ae xemoingo ramo. Peẽ ae pendeayvu 'rāgue xereroy'aa rupi, mba'eta xee ma mba'eve py ojeupe “Apóstolo” he'i rive va'e kuery gui naxe'yvyĩ'ive, mba'e'ỹ aiko va'eri.

12 Mba'eta peẽ kuery mbyte rupi aexa uka ae ma apóstolo aikoa kuaa ukaarā, opa mba'e aropo'akaa py, ha'e gui hexa pyrā, nhomondyipaarā ha'e po'akaa kuaa ukaarā ajapoa py guive.

13 Mba'e nunga py tu igreja kuery mboae gui peẽ kuery pe ajapo vaive, xee anho pëvy nanhepytyvõ ukaia py e'ỹ vy? Xeperdoa ke ha'e nunga py ri ajapo vai rā.

Oipouxea rupi Paulo ijayvuague

14 Mboapykuea ma peẽ kuerya py aa aguā rami aiko, ha'e teĩgue ju nanhepytyvõ ukai 'rā guive pëvy. Mba'eta xee ndaipotai mba'emo pereko va'e, peẽ kuery ae roipota. Mba'eta ta'y kuery minha mba'eve nomoĩ porāi 'rā ngu kuery peguarā, ha'e rā tuu kuery ma gua'y kuery peguarā omoĩ porā 'rā mba'emo.

15 Ha'e nunga rupi xee avy'a reve mba'emo ame'ẽ, ha'e penenhe'ẽ re vy xee ae anhemomba uka 'rā guive. Pavẽ gui xee roayvuve rā peẽ kuery ndaxerayvuive teve?

16 Mba'eve py pëvy nanhepytyvõ ukai ramo xapy'a rei peẽ kuery va'e regua “Paulo ijapu vy nhandekorea rupi oiko” he'i 'rā.

17 Ha'e rami avi pëa py amongue ambou va'ekue pe teve rokore uka?

18 Mba'eta Tito ou aguā re ajerure, ha'e hexeve ambou avi karamboae irmão mboae. Tito teve pendekore raka'e? Hexeve peteĩ nhe'ẽ rupi ae e'ỹ ri ty'y roiko? Peteĩ tape rupi e'ỹ ri ty'y roo?

Ha'e kuery oipou aguā okyjea rupi Paulo ijayvuague

19 Are ma guive rā peẽ kuery pexa'ã teĩ ore rojejou porā ukaxe vy rive oreayvua rami. Ha'e rami 'rāgue py xerembiayvu kuery, Cristo re vy Nhanderuete renonde romombaraeteve aguā oreayvu ha'e nunga ha'e javi re.*

20 Ha'e rami teĩ akyje, peẽ kuerya py avaẽ vy aipotaa rami e'ỹ pendekuai rā roexa gui, ha'e peẽ voi pexa'āague rami e'ỹ xerexa gui. Akyje peẽ kuery mbyte aexa gui joguero'a rei va'e, joe ija'e'ỹ, ivai rei, ha'e ranhexe va'e, ijayvu vaikue, ijayvuxe, onhemboyvate ha'e nhombopoxypa rei va'e.

* 12:9 1 Coríntios 1.26-29   * 12:19 2 Coríntios 3.1-3

²¹ Akyje peteĩgue ju avaẽ ramo peẽ kuery mbyte Xeruete xemo'yvyĩ rivyvyi gui, ha'e yma rupi pejejavague gui ndapejeko rerovai rã xee ajae'o rivyvyi gui, heko ky'a rei va'e, itavy rei ha'e opa marã ikuai va'e aexa vy.

13

Oikuaa pota ha'e ijayvu ete aguã re Paulo ijayvuague

¹ Kova'e re mboapykuea ma 'rã avaẽ peẽ kuerya py. "Mokoĩ e'ỹ vy mboapy mba'emo omombe'u rã jaikuaa porãve 'rã", 'ea ague rami.*

² Mba'eta mokoĩgue pẽa py aĩ jave aipoa'eague rami ae ju 'rã xeayvu. Aỹ peẽ kuerya py naĩ vy aipoa'e ymave rupi ojevavy va'ekue pe, ha'e amboae kuery ha'e javive pe guive: Peteĩgue ju avaẽ vy xee noromboaxyvei ma 'rã.

³ Mba'eta peikuaaxe anhetẽ pa Cristo gui ae xeayvu. Ha'e va'e rima na'ikangyi 'rã peẽ kuery mbyte, ha'e rã pendeivy pe oexa uka 'rã opo'akaa.

⁴ Mba'eta anhetẽ ikangy va'e rami kuruxu re onhemoi uka va'ekue ri oikove ju raka'e Nhanderuete po'akaa rupi. Ha'e rami ae hexe vy ore voi orekangy va'eri peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa rupi avi 'rã orekuai hexeve.

⁵ Peikuaa pota ke pendejee ae, pexa aguã anhetẽ pa pejeroviaa oĩa. Penhea'anga ke pendejee ae. Ndapeikuaai ri ty'y Jesus Cristo pendere oĩa? Ha'e rami e'ỹ ri ramo ojou vaipy peiko.*

⁶ Ha'e rami teĩ xee ajerovia peikuaa aguã ore kuery ojou vaipy e'ỹ roikoa.

⁷ Nhanderuete pe rojerure mba'eve py pejevavy e'ỹ aguã, pavẽ orejou porã aguã e'ỹ guive. Roipota va'e ma teko porã rupi peẽ pendekuai, ojou vaipy ore roikoa rami amongue oikuaa teĩ.

⁸ Mba'eta peteĩve henda py ndorepo'akai 'rã anhetẽ va'e rojoko aguã, ha'e rã anhetẽ va'e ojekuaa porãve aguã anho.

⁹ Ha'e rami vy rovy'a 'rã peẽ penembaraete ramo, ore orekangy teĩ. Ha'e rami vy rojerure peẽ kuery opa mba'e py pendekuai porã aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi pẽa py e'ỹ teri aiko vy ambopara ha'e rami, peẽ kuerya py aiko jave Senhor xembopo'akaague rami vy rombopaga e'ỹ aguã, mba'eta anhomomba aguã e'ỹ xembopo'aka, ha'e rã anhomombaraeteve aguã.

Oxaruraa rupi ijayvuague

¹¹ Aỹ ma irmão kuery, pevy'a ke. Opa mba'e py pendekuai porã pota, joo meme penhombopy'a guaxu, peteĩ rami peikuaa, ha'e peteĩ rami pendekuai guive. Ha'e ramo Nhanderuete mborayvu me'ẽa ha'e peteĩ rami nhanemoingoa va'e oiko 'rã pendereve.

¹² Pexarura joupe-upe icy'a e'ỹ va'e joayvua rami. Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi oxarura uka pẽvy.

Ogueroayvu porãague

¹³ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, Nhanderuete nhandarayvua ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ peteĩ rami nhanemoingoa.

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Galácia yvy re Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e ae omboypy va'ekue igreja ha'e py. Ha'e gui Galácia yvy gui Paulo oo ma rire ha'e py ovaẽ amboae rami rei nhombo'e va'e, judeu regua. Ha'e va'e kuery ma nhombo'e vy aipoe'i: “Moisés lei oea va'ekue rupi nhandekuai ramo 'rãe Nhanderuetete nhanemboeko porã, nhandepire nhamboi uka aguã regua rupi guive”, he'i nhombo'e vy.

Ha'e rã Paulo ma ha'e rami e'ỹ nhombo'e, avakue oikuaa rami rive'ỹ. Aipoe'i: “Ayu porã pendeve xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ. Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xeve” (1.11b-12). “Nhanderuetete renonde avave rei lei re onhea'ãa rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta 'Heko porã va'e ma ojerovíaa rupi 'rã ikuai', he'i” (3.11). “Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuetete ra'yu kuery pendekuai”, he'i (3.26).

Ha'e gui ára nhavõ Nhanderuetete renonde jaiko aguã ma ha'e rami ae avi, mba'eta nhande ae nhanhea'ãa rupi rive'ỹ 'rã jaupity teko porã, ha'e rã Jesus re jajerovíaa re, ha'e Nhe'ẽ po'akaa rupi anho. “Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi to'o oipotaa va'e”, he'i (5.16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma apóstolo aiko. Avakue e'ỹ xemoĩ, neĩ avakue pe e'ỹ guive xemoĩ ukaa. Ha'e rã Jesus Cristo ae xemoĩ va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuetete imboete jeyvare va'e voi.

² Irmão kuery xeirũ ikuai va'e ha'e javi reve roxarura Galácia py igreja kuery pendekuai va'e pe.*

³ Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuetete ha'e [nhande] Senhor Jesus Cristo penemboaxya ha'e mby'a porã.

⁴ Mba'eta ha'e ae ojejuka uka raka'e jajejavyague re, Nhanderuetete oipotaa rami vy ko yvy vai regua reko gui nhandereraa jepe aguã.

⁵ Tove ha'e anho toamboetea aỹ, ha'e raka'eve rã peve. Amém.

Galácia pygua kuery ojerovíaa gui ojepe'aa re ijayvuague

⁶ Ha'e rami avi anhemondyi mba'eta omombe'ua rã aendu Cristo rupi Nhanderuetete penemboaxy vy penerenoĩ va'ekue ri ixugui pejepe'apa vyvoia, ayvu porã ramigua re rive pevapaxe vy.

⁷ Ha'e va'e ma amboae ayvu porã e'ỹ guive. Ha'e rami avi amongue rãnda'u Cristo regua ayvu porã oguerovaxe vy penemboeko eta rei.*

⁸ Ha'e gui ayvu porã romombe'u va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u va'e rei tove tokanhy, ore e'ỹ vy anjo yva pygua omombe'u teĩ.

⁹ Aipoa'e ae ma va'ekue ri teĩgue ju aipoa'e: Ayu porã oregui pendu va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u vy tokanhy.

Ayvu porã oendu ha'e omombe'ua re Paulo ijayvuague

¹⁰ Ha'e rami xeayvu vy nda'u aỹ avakue pe ri ajejou porã uka, tyrã pa Nhanderuetete pe? Avakue rive ri nda'u ambovy'axe? Mba'eta avakue ambovy'aa rupi rive aiko va'e rire ndaikoi 'rãgue Cristo rembiguai.

* 1:2 Atos 16.6, 18.23 * 1:7 Romanos 16.17; 2 Coríntios 11.3,4; Colossenses 2.8; 2 Pedro 2.1-3

¹¹ Irmão kuery, po ramigua aipota peikuaa porã: Ayvu porã pendeivy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ.

¹² Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xevy.

¹³ Mba'eta pendu ae ma judeu kuery reko rami aikoague. Mba'eta Nhanderuete pegua igreja kuery amoingo axy rei va'ekue, amombaxe ete vy.

¹⁴ Ha'e rami aikoa rupi xeretarã judeu kuery xejavegua gui voi anhea'ãve va'ekue, oreramoĩ kuery orembo'eague rami ete aikoxe vy.*

¹⁵ Ha'e gui ma xetui'i e'ỹ mbove ma voi Nhanderuete xemboaxya rupi xeporavo rire xerenõ, ha'e oipotaa rami vy

¹⁶ xevy pe oikuaa uka Gua'y regua, judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia rupi amombe'u aguã. Ha'e ramo amboae kuery pe xee naporandui karamboae aiko aguã re,

¹⁷ neĩ Jerusalém tetã katy ma voi ndaai ha'e kuery ranhe xegui apóstolo ikuai va'ea py. Ha'e rã Arábia vyv katy ranhe aa, ha'e gui Damasco tetã py ju ajevvy.

Jerusalém py, Síria ha'e Cilícia katy Paulo ooaque

¹⁸ Ha'e gui mboapy ma'et'ya py mae ma Jerusalém katy aa Cefas aexa aguã. Quinze ára re aiko hexeve.

¹⁹ Ha'e rã apóstolo kuery mboae ma ndaexai karamboae, Senhor ryvy Tiago e'ỹ vy.*

²⁰ Nhanderuete renonde aipoa'e: Po rami pëvy ambopara vy ndaxeapui.

²¹ Ha'e gui ma Síria ha'e Cilícia vyv katy ju aa.

²² Ha'e rã Judéia vyv re Cristo pegua igreja kuery ikuai va'e ma ndaxerexai teri.

²³ Xereko omombe'ua ramo rive ha'e kuery oendu, “Nhanemoingo axy reiare aỹ ma omombe'u oikovy jajeroivia aguã regua yma rupi ombovaipaxe va'ekue”, 'ea rã.

²⁴ Ha'e rami xereko oendu vy oguero vy'a okuapy Nhanderuete.

2

Judeu ha'e judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi apóstolo kuery omba'eapoa re ijayvuague

¹ Ha'e gui catorze ma'et'ỹ rire ma Jerusalém katy ju aa karamboae Barnabé reve. Tito avi araa.

² Aa aguã Nhanderuete oikuaa ukaague rami vy aa. Ha'e py ma opena va'e kuery pe amombe'u ayvu porã judeu e'ỹ va'e kuery rupi amombe'u aikovy va'e. Pavẽ pe'ỹ guive amombe'u, irmão kuery yvatekueve va'e pe anho, ha'e kuery ombovaipa e'ỹ aguã anhombo'ea ha'e anhombo'eague.*

³ Ha'e rami teĩ neĩ Tito xerupive oo va'ekue pe voi ha'e kuery nda'ijayvui opire omboi uka aguã, grego va'eri.

⁴ Omboi uka aguã ijayvu va'e ma irmão ramigua kuery rive, irmão kuery reve onhemoirũ va'ekue. Ha'e kuery ma oikuaa pota reixe raka'e opa mba'e gui Cristo Jesus nhandereraa jepe ramo nhandekuaia re, escravo rami ju nhanemoingoxe vy.*

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery oipotaa va'e ma neĩ peteĩ henda py ma voi ndorojapoi, ayvu porã anhetẽ va'e peẽ kuery peguarã opyta aguã.

⁶ Ha'e gui omboetevepy kuery re ma xee napenai, mba'eta Nhanderuete voi amongue rive joegui oayvuve va'e'ỹ. Ha'e kuery yvatekueve ikuai va'e voi neĩ peteĩ henda py naxembo'ei mba'emo pyau re.

* 1:14 Atos 26.9-20   * 1:19 Atos 9.26-30   * 2:2 Atos 15.1-11   * 2:4 Irmão ramigua kuery ma nhomoingoxe judeu kuery pegua lei rupi anho, escravo rami ae.

⁷ Ha'e rami 'rãgue py xejou porã, mba'eta oikuaa amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã Nhanderuete xemoïague, judeu kuery pe Pedro omombe'u aguã omoïague rami avi.

⁸ Mba'eta apóstolo Pedro judeu kuery pe ayvu omombe'ua rupi Nhanderuete oipytyvõa rami avi xee voi xepytyvõ amboae regua ikuaia rupi amba'eapoa rupi.

⁹ Ha'e gui ha'e rami amba'eapo aguã Nhanderuete xemboaxy vy xemoïague omboetevepy kuery Tiago, Cefas ha'e João oikuaa vy orererovy'a, orepopyy guive, xee ha'e Barnabé reve. Mba'eta ojou porã amboae regua kuery mbo'ea rupi ore orekuaia, ha'e kuery judeu kuery mbo'ea rupi ikuaia rami avi.

¹⁰ Peteĩ'i re anho tema ha'e kuery ojerure, iporiaukue'i roipytyvõ aguã re orema'endu'a aguã. Ha'e gui xee ma ha'e nunga re anhea'ã ae ma aikovy.

Pedro pe Paulo ijayvuague, ha'e Cristo Jesus re jajerovia ramo nhanemboeko porãa re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Antioquia tetã py Cefas ovaẽ ma vy ha'eve e'ÿa rami oiko ramo xeayvu ete ixupe.

¹² Mba'eta Tiago remimbou avakue novaẽi teria ja Cefas okaru oikovy va'ekue judeu e'ÿ va'e kuery reve. Ha'e rami teĩ avakue ovaẽ ma ramo opytu'u, judeu kuery gui okyje vy ojepe'a.

¹³ Hexeve judeu kuery mboae heta avi onhenhomi. Barnabé eteve voi ha'e kuery onhenhomia rami onhemoingo uka.

¹⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery ha'eve e'ÿa rami, ayvu porã anhetẽ va'e rami e'ÿ ikuaia xee aexa vy pavẽ oendua py aipoa'e Cefas pe: "Ndee ma judeu va'eri amboae regua reko rami reiko va'ekue, judeu reko rami e'ÿ. Ha'e gui aÿ ma mba'e re tu amboae regua kuery ri remoingoxe judeu reko rami?" ha'e va'ekue.

¹⁵ Mba'eta ore ma judeu ae ma voi orekuai, "Amboae regua ojevavypa rei va'e" 'ea va'e e'ÿ.

¹⁶ Jaikuaa guive lei re nhanhea'ãa rupi e'ÿ nhanemboeko porãa, ha'e rã Cristo Jesus re jajeroviaa re. Ha'e rami vy ore voi Cristo Jesus re rojerovia, ha'e rami vy rojeroviaa re oremboeko porãa aguã, lei re ronhea'ãa rupi e'ÿ. Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboeko porãai 'rã.†

¹⁷ Ha'e rami avi xapy'a rei Cristo re vy nhandemboeko porã uka teĩ amongue ojou 'rã jajevavya. Ha'e rami vy nda'u Cristo ae ri nhandeapo jajevavy aguã rami? Any teve.

¹⁸ Mba'eta mba'emo nhambovaipa va'ekue jajapo ju va'e rire mae japyta 'rãgue ojevavypa riae va'e.

¹⁹ Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩa aikuaa porã rire xee amano ae ma lei pe, Nhanderuete pe ju aiko aguã. Xee voi kuruxu re xemoïa avi Cristo reve.*

²⁰ Ha'e rami rire xee ve'ÿ ma aiko, Cristo oiko xere. Aÿ xero'o re aiko teri reve Nhanderuete Ra'y re ajeroviaa rupi aiko, xerayvu vy xere ojejuka uka rire.

²¹ Xee ma Nhanderuete xemboaxya nambovare e'ÿi. Mba'eta lei re nhanhea'ãa rupi nhanemboeko porãa va'e rire Cristo omanoague ndovarei 'rãgue.

3

Galácia pygua kuery pe Paulo oporanduague

† 2:16 "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy. Galácia pygua kuery ma judeu e'ÿ ikuai. Ha'e gui ha'e javi regua ma Jesus Cristo re ojerovia vy 'rãe oo jepe (Romanos 3.21-30).

* 2:19 Romanos 6.1-4

1 Peẽ Galácia pygua kuery pene'arandu e'ỹ va'e, mava'e tu penembotavy ra'e? Mba'eta pendua py amombe'u porã va'ekue Jesus Cristo kuruxu re ojejuka ukaague.

2 Po rami anho aikuaxe pẽgui: Lei re penhea'ã rupi ri nda'u Nhe'ẽ pejopy, tyrã pa ayvu porã pendu vy pejeroviaa py?

3 Pene'arandu e'ỹ va'e, Nhe'ẽ reve pemboypy va'ekue ri aỹ to'o re rive ju ta ri ty'y opa mba'e py pendekuai porã?*

4 Pendekuai axy reiaague ndovarei ri ty'y mba'everã? Ha'e nungakue ndovare e'ỹi 'rãgue.

5 Ha'e gui Nhe'ẽ mbouare nda'u lei re penhea'ã ramo ri mba'emo porã ojapo penembyte, tyrã pa ayvu porã pendu va'e re pejerovia ramo?

Abraão rekokue re ijayvua

6 Ha'e ramigua ae Abraão ojou raka'e, mba'eta "Nhanderuete re ojerovia ramo ojeroviaa re ome'ẽ teko porã", he'iague rami.*

7 Ha'e nunga rupi jaikuaa ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai.*

8 Mba'eta Abraão pe ranhe omombe'u ayvu porã vy "Ndegui vy amoingo porã 'rã vy regua ha'e javi", he'i va'ekue. Ha'e ramia py ipara re Nhanderuete oikuaa uka ma voi amboae regua kuery ojerovia ramo omboeko porã 'rãa.*

9 Ha'ekue rami vy Abraão ojerovia ete va'e reve omoingo porã avi 'rã ojerovia va'e kuery ha'e javi.

10 Ha'e rã lei re onhea'ã va'e ma ayvu vaipy meme, mba'eta ipara oiny: "Lei re ikuai va'e ndojapapai ri vy ayvu vaipy opyta."*

11 Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'ã rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta "Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai", he'i.*

12 Ha'e gui lei re nhanhea'ã vy ma jajeroviaa rupi e'ỹ nhandekuai. Ha'e rami 'rãgue py "Lei re oĩa amongue ojapopa ri vy oikove 'rã hexe vy", he'iague rami.*

13 Ha'e gui ma Cristo nhandejogua raka'e lei re ayvu vai oĩa gui, nhanderekovia ayvu vaipy ojeapo vy. Mba'eta ipara oiny: "Yvyra re oupia imoiny va'ekue ma ayvu vaipy meme" he'ia rami.*

14 Ha'e rami vy Jesus Cristo ojapo Abraão pe Nhanderuete "Ndegui vy anho-moingo porã 'rã" he'iague amboae regua kuery voi oupity aguã. Ha'e rami rã jajerovia vy jajopy 'rã Nhe'ẽ ombou va'erã va'ekue.

Nhanderuete ayvu mbovaipaarã e'ỹ lei oejaague re ijayvua

15 Irmão kuery, nhande ae reko re ambojoja ta aỹ. Mba'eta mba'emo jajapo aguã re jajogueroayvu rire nda'evei avave rei ombovaipa, neĩ omoĩave aguã ha'e va'ekue áry.

16 Ha'e gui Abraão ha'e hamymino pe Nhanderuete ijayvu raka'e omoingo porã aguã re. Ha'e ramia py "Hamymino kuery pe" nde'i, mba'eta heta pe rami e'ỹ ijayvu, peteĩ'i pe anho, "Neramymino" he'ia py. Ha'e va'e ma Cristo.*

17 Ha'e gui aipoa'eve ju: Nhanderuete yma ma voi guexeve guarã ojapo ma rire quatrocentos e trinta ma'et'ya py lei oea avi vy nomboaxa rivei, neĩ nombovaipai ijayvu ma voiaague.*

* 3:3 Gálatas 5.16-23; Efésios 2.8-10 * 3:6 Gênesis 15.6 * 3:7 Romanos 4.1-25 * 3:8 Gênesis 12.3, 18.18 * 3:10 Deuteronomio 27.26 * 3:11 Habacuque 2.4 * 3:12 Levítico 18.5 * 3:13 Deuteronomio 21.23 * 3:16 Gênesis 13.15, 24.7 * 3:17 Hebreus 6.13-18

18 Mba'eta lei re nhanhea'ãa rupi ri Nhanderuete gui mba'emo jajopy va'e rire ijayvuague rupi ve'ỹ jajopy 'rãgue. Ha'e rami teĩ ijayvuague rupi rive Nhanderuete mba'emo ome'ẽ raka'e Abraão pe.

19 Ha'e gui ma mba'erã nda'u oeja avi lei? Lei ma jejavya kuaa ukaarã oeja raka'e, ovare aguã hamymino ijayvu ma voiague va'e oiko peve'i.* Anjo kuery po rupi lei ome'ẽ uka raka'e, ha'e gui amboae po rupi ju.

20 "Amboae po rupi ome'ẽ uka" he'ia py ma peteĩ'i re e'ỹ ijayvu vy, mokoĩ re. Ha'e rã Nhanderuete ma peteĩ'i.

21 Ha'e gui Nhanderuete nda'u ijayvu ma voiague rovai guarã ri lei oeja raka'e? Any teve. Mba'eta tekove me'ëarã ri lei oeja va'e rire anhetẽ lei re nhanhea'ãa rupi 'rãgue teko porã jaupity.

22 Ha'e gui ipara oinya oikuaa uka jejavya guy py meme nhandekuaia, Jesus Cristo re jajerovia vy ome'ẽ 'rã va'ekue jajopy aguã.

Cristo-a py lei nhanereroaẽague rami ijayvua

23 Ha'e gui hexe jajerovia aguã regua oikuaa uka e'ỹ mbove ma lei rupi ranhe nhanemoingo vy omboty pyre rami nhanderereko raka'e, jajerovia aguã regua oikuaa uka peve.

24 Ha'e rami vy lei ma nhandere opena va'e rami ranhe nhanderereko raka'e, Cristo-a py nhanereroaẽ aguã, hexe jajerovia ramo nhanemboeko porã aguã.*

25 Ha'e gui jajerovia aguã regua oikuaa uka ma rire nhandererekoare rupi ve'ỹ nhandekuai.

26 Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuete ra'y kuery pendekuai.

27 Mba'eta Cristo re penhemongarai uka va'ekue ha'e javi ma Cristo py avi penhemonde.

28 Ha'e nunga rupi jipovei 'rã judeu ha'e grego, escravo ha'e escravo e'ỹ, avakue ha'e kunhague, mba'eta Jesus Cristo re vy ha'e javive peteĩ regua anho nhandekuai.

29 Ha'e rami vy Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai, ha'e ijayvuague peupity avi aguã rami guive pendekuai.

4

Cristo re vy Nhanderuete ra'y kuery jaikoa re ijayvua

1 Aipoa'e: nguu gui ta'y kuery mba'emo ojopy aguã rami ikuai va'e ma kyrĩgue teri ikuai ja escravo rami ete 'rã ikuai, opa mba'e ha'e kuery pe guarã oĩ teĩ.

2 Ha'e rami vy imbo'ea ha'e hexe opena va'e kuery oipotaa rami 'rã ikuai, tuu oa'angaague ára novaẽi teria ja.

3 Nhande kuery voi ha'e rami avi nhandekuai va'ekue. Kyrĩgue rami teri nhandekuai jave escravo rami nhanemoingoa va'ekue ko yvy regua oikuaa rami rive.

4 Ha'e gui oa'angaague ára ovaẽ ramo Nhanderuete ombou Gua'y ae kunha gui oiko aguã, lei rupi guarã,

5 lei rupi nhandekuaiague gui nhandereraa jepe vy ta'y kuery ete nhanemoingo aguã.

6 Ha'e gui ta'y kuery jaiko ramo nhandepy'a re Nhanderuete ombou Gua'y Nhe'ẽ, ojaupukai vy "Xeru, Xeru" he'i va'erã.

7 Ha'e nunga rupi escravo ve'ỹ, ta'y kuery ma peiko. Gua'y kuery Nhanderuete penemoingo rire ixugui mba'emo porã pejopy aguã rami pendekuai.*

* 3:19 Romanos 5.20,21   * 3:24 Romanos 10.4   * 4:7 Romanos 8.14-17

Gueko ymague ae rupi ju ojevvyxea re ijayvuague

⁸ Ymave rupi Nhanderuete peikuaa e'ÿ mbove escravo rami pendekuai teri va'ekue Nhanderuete ramigua kuery pe rive.

⁹ Aÿ ma peikuaa ma Nhanderuete, ha'e ranhe pendekuaa rire. Mba'e re tu ha'vy pejevvyxe ju mba'emo ipo'aka e'ÿ ha'e ovare'ÿ va'e re, ha'e nunga pegua escravo ju pendekuaixe vy?

¹⁰ Mba'eta amongue ára pemboeteve 'rã joegui, amongue jaxy, mba'emo oiko aguã ára ha'e amongue ma'etÿ guive.

¹¹ Ha'e ramo xee akyje peẽ kuery rupi amba'eapoague ndovarevei gui.*

Paulo ndoikuaai reia re ijayvuague

¹² Xee rami avi pendekuai 'rãgue, mba'eta xee voi peẽ rami aiko.* Irmão kuery, po rami anho ajerure, mba'eta xevy pe mba'eve py ndapejapo vai.

¹³ Jypy'i pëvy ayvu porã amombe'u jave xemba'eaxy ete va'ekue, peẽ peikuaa porã.

¹⁴ Xee aiko axya peẽ kuery pe voi haxy ete va'ekue peropo'aka aguã. Ha'e ramive ma peẽ kuery ndaxerexaxe e'ÿi, ndaxerayvu e'ÿi guive. Ha'e rami 'rãgue py xemovaẽ porã va'ekue Nhanderuetea guigua anjo rami, Jesus Cristo rami ete.

¹⁵ Ha'e gui aÿ ma mba'exa tu noïvei ri pendekuai porãague? Xee aipoa'e porã: Ha'eve va'e rire penderexa ae penoẽ 'rãgue raka'e xevy peme'ẽ aguã.

¹⁶ Ha'e gui aÿ ma anhetẽ va'e rupi xee romongeta vy nda'u penderovaigua ju ri aiko?

¹⁷ Ha'e rã amboae kuery ma pendererory merami rive xegui pendererovapaxe vy, ha'e kuery re ju peo aguã.

¹⁸ Ha'eve avi iporã va'e re peo aguã, pendereve xee aiko jave anho e'ÿ.

¹⁹ Xera'y kuery, peẽ kuery re nda'evei aiko imemby raxy va'e rami, pendere Cristo reko ojekuaa porã e'ÿa ja.

²⁰ Ha'eve va'e rire aÿ voi xee avaẽ 'rãgue peẽ kuery py amboae rami ju xeyvu aguã, mba'eta ndaikuaai rei peẽ kuery reko.

Sara ha'e Agar rekokie re ombojojaague

²¹ Lei rupi rive pendekuaixe va'e, pemombe'u xevy: Ndapeikuaai ri ty'y lei re oï va'e?

²² Mba'eta ipara oiny: "Abraão oguereko mokoï gua'y. Peteï ma kunha escrava pi'a, ha'e rã amboae ma escrava e'ÿ pi'a raka'e."†

²³ Escrava pi'a ma to'o gui rive itui'i. Ha'e rã escrava e'ÿ pi'a ma Nhanderuete ijayvuague rami vy itui'i.

²⁴ Ha'e nunga oiko raka'e jaikuaa pota aguã, mba'eta ha'e va'e kunhague ma mokoï ayvu nhanderekorã ojea pyre rami. Peteï ayvu ma Sinai vvyty re oejaa, escravo rami nhanemoingo va'e. Ha'e va'e ma Agar.‡

²⁵ Mba'eta Agar ma Arábia regua Sinai vvyty rami, ha'e Jerusalém tetã aÿgua rami guive oiko, mba'eta ha'e pygua kuery escravo rami meme teri ikuai.

²⁶ Ha'e rã Jerusalém yvategua pygua kuery ma escravo e'ÿ ikuai. Ha'e va'e ae ma nhandexy.

* 4:11 Colossenses 2.16,17 * 4:12 Paulo ma judeu va'eri judeu e'ÿ va'e reko rami oiko ombo'ea rupi (1 Coríntios 9.21,22). † 4:22 Abraão ma mokoï kunha re omenda raka'e, gua'yxy ae'i Sara re, ha'e gui escrava Agar re guive, Nhanderuete oipotaa rami e'ÿ teï. Sara pi'a ma Isaque, ha'e rã Agar pi'a ma Ismael (Gênesis 16 ha'e 21). ‡ 4:24 Sinai vvyty re ma lei judeu kuery rekorã oejaa raka'e. Ha'e va'e rupi onhea'ã va'e ma escravo rami meme ikuai (Êxodo 20; Hebreus 12.18-29).

²⁷ Mba'eta ipara oiny: “Nememby e'ÿ va'e, kyrĩ va'e reikuavã e'ÿ teri va'e, evy'a ke. Kyrĩ va'e raxy rendu e'ÿ teri va'e, enhendu atã ke revy'a vy, mba'eta ome reve oiko va'e memby kuery gui hetave 'rã ikuai kunha oeja pyre memby kuery.”*

²⁸ Ha'e gui irmão kuery, peẽ ma Isaque itui'iague rami avi Nhanderuete ijayvuaque rami vy peiko.

²⁹ Yma guare rami to'o gui itui'i va'ekue ma opu'ã rei raka'e Nhe'ẽ gui itui'i va'ekue re. Ha'ekue ramigua ae aÿ voi oiko.

³⁰ Ha'e rami teĩ ipara re oĩ: “Eipe'a ke escrava ipi'a reve, mba'eta nda'evei escrava e'ÿ pi'a rami avi escrava pi'a ojopy aguã mba'emo.”*

³¹ Ha'e rami vy irmão kuery, nhande ma escrava memby kuery e'ÿ, ha'e rã escrava e'ÿ memby kuery nhandekuai.

5

Lei rupi nhandekuai 'rãgue py Cristo re anho jajerovia aguã re ijayvua

¹ Escravo ve'ÿ nhandekuai aguã ae Cristo nhandereraa jepe. Peĩ atã ke ha'vy escravo penhemoingo uka jevy e'ÿ aguã.*

² Mba'eta xee Paulo aipoa'e pêvy: Pendepire pemboi uka ramo Cristo pendereraa jepeague ndovarei 'rã.

³ Teigue ju aipoa'e pavẽ pe: Opire omboi uka va'ekue ma lei re oĩ va'e ha'e javi ojapo aguã rami ikuai.

⁴ Peẽ kuery lei re penhea'ãa rupi penhemboeko porã ukaxe va'e, pejepe'a ma Cristo gui, ha'e penemboaxyague peja guive.

⁵ Mba'eta ore ma Nhe'ẽ rupi vy rojerovia reve roarõ roikovy teko porã ome'ẽ mbyrã.

⁶ Mba'eta Cristo Jesus re nhandekuai ramo mba'everã ndovarei nhandepire nhamboi ukaague, neĩ nhamboi uka e'ÿa voi. Ovare va'e ma jajeroviaa nhandeporayvua rupi jaexa uka va'e anho.

⁷ Peẽ kuery pendekuai porã va'ekue. Mava'e tu pendejoko ra'e anhetẽ va'e rupi pendekuai ve'ÿ aguã?

⁸ Mba'eta ha'e rami aguã ma penerenoĩare gui e'ÿ ou.

⁹ Trigo mbovua minha ruxã'i teĩ mesa ha'e javi 'rã omoeakuãmba.

¹⁰ Ha'e rami teĩ xee ma Senhor rupi vy ajerovia amboae rami rei peikuaa e'ÿ aguã. Ha'e rã penemoangeko reia mava'e rã rei opaga 'rã.

¹¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nhandepire nhamboi uka aguã re teri anhombo'e va'e rire mba'exa 'rãgue tu ha'vy xembojexavai reia? Ha'e rami anhombo'e va'e rire ha'e kuery ndojou vaivei 'rãgue kuruxu re Cristo ojuka ukaague amombe'u rã.

¹² Ha'eveve 'rãgue penemoangeko reia kuery ha'e kuery ae onhekyxĩmba va'e rire.

Escravo ve'ÿ ma jaiko vy nhandeporayvu aguã re ijayvua

¹³ Mba'eta peẽ irmão kuery, escravo ve'ÿ pendekuai aguã Nhanderuete penerenoĩ. Ha'e rami avi escravo ve'ÿ pendekuaia rupi nda'evei to'o oipotaa rami pendekuai aguã, ha'e rã pejoayvua rupi 'rã pendekuai peteĩ-teĩ rembiguai rami.*

¹⁴ Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi 'rã jajapo peteĩ'i ayvu rupi nhandekuai vy: “Peayvu peneirũ peẽ ae pejeayvua rami” he'iague.*

* 4:27 Isaías 54.1   * 4:30 Gênesis 21.10   * 5:1 João 8.32,36   * 5:13 Romanos 6.18,19; 1 Pedro

¹⁵ Ha'e rami teĩ jomeme pejoxu'u ha'e penhomboi-mboi ri vy penheangu ke peẽ ae penhomomba e'ỹ aguã.

To'o rembiapo ha'e Nhe'ẽ guigua re ijayvua

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi to'o oipota va'e.

¹⁷ Mba'eta to'o oipota va'e ma Nhe'ẽ ndoipotai, ha'e Nhe'ẽ oipota va'e ma to'o ndoipotai, joo ramigua e'ỹ vy. Ha'e nunga rupi ae ndapejapo kuaai peipota va'e.

¹⁸ Ha'e rã Nhe'ẽ ri penderereko ramo lei guy py ve'ỹ pendekuai.*

¹⁹ Ha'e gui to'o guigua ma jaikuaa pavẽ: tavy reia, teko ky'a, jajejoko e'ya,

²⁰ mba'emo ra'angaa re jajeroviaa, mba'evyky, joe nanhandea'eia, joe nhapu'ã reia, takãte'ỹ, joupe nhandevai reia, nhandeyvate reixea, joegui jaja'oa, joo rami e'ỹ-e'ỹ nhandekuaia,

²¹ jajojou vai reia, jaka'u reia, jakaru guaxua rupi nhandekuaia, ha'e ramigua anho. Ha'e nunga re pëvy xeyvu ae ma va'ekue, ha'e aỹ ma amombe'u porãve ju: Ha'e rami ikuai va'e ma Nhanderue te po'akaa pyguarã e'ỹ.

²² Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ma pova'e: mborayvu, vy'a, mby'a porã, jajogueropo'akaa, joupe jajapo porãa, nhandehopytyvõa, ojeroviapy jaikoa, ²³ nhandevai rive e'ya ha'e jajejokoa. Ha'e ramigua jokoarã lei jipoi.

²⁴ Ha'e Jesus Cristo pegua ikuai va'e ma kuruxu re ojuka avi ma to'o opa marã rei oipota va'e.

²⁵ Nhe'ẽ re vy jaikove rire Nhe'ẽ reve ae tema nhandekuai.

²⁶ Nda'evei jajejou porã rei aguã, nhandehobopoxy ha'e jajojou vaia rupi.

6

Nhandehopytyvõ ha'e nhandejee ae jaikuaa pota aguã re ijayvua

¹ Irmão kuery, amongue ha'eve e'ya rami oiko rã oexaa ramo peẽ Nhe'ẽ reve pendekuai va'e pemongeta 'rã, pende vai e'ỹ re. Penheangu ke guive peẽ voi penhembotavy uka e'ỹ aguã.

² Peraa ke peteĩ-teĩ voyi. Ha'e rami vy 'rãe Cristo guigua lei rupi pendekuai.*

³ Ha'e rã amongue heko porãve e'ỹ teĩ ojeupe "Xereko porã" he'i vy ha'e kuery ae ojekore.

⁴ Peteĩ-teĩ peikuaa pota peẽ ae pendereko re. Ha'e rami vy 'rãe pejererovy'a aguã ha'eve, amboa kuery reko re peikuaa pota rei nda'ei.

⁵ Mba'eta peteĩ-teĩ ogueraa 'rã ovoyi ae.

Mba'emo nhandhotyague gui nhamono'õ ju 'rã re ijayvua

⁶ Ayvu porã re penembo'ea rã opa mba'e porã pemboja'o 'rã penembo'ea kuery pe.

⁷ Pejekore eme pova'e nunga re, mba'eta Nhanderue te ndojejojai ukai 'rã, mba'eta nhandhotyague gui ae ju 'rã nhamono'õ.

⁸ To'o guigua onhoty rire to'o gui ju 'rã omono'õ imombaarã. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ri onhoty rire ma Nhe'ẽ gui ae ju 'rã omono'õ tekove marã e'ỹ.

⁹ Japytu'u rive eme joupe jajapo porãa gui, mba'eta oa'angaague ára nhamono'õ 'rã hekovia, ndajajepe'ai rire.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'eve jave jajapo porã 'rã pavẽ pe, nhanderevegua ojerovia va'e kuery pe katuve ma.*

Cristo kuruxu regua anho Paulo oguerovy'aa re ijayvuaague

¹¹ Pexa ke ipara tuvixa rei va'e xepo py ae ambopara va'ekue.

* 5:18 Romanos 8.1-9

* 6:2 Mateus 18.15; Lucas 17.3,4; Tiago 5.19,20

* 6:10 2 Coríntios 9.6-15

¹² Ha'e gui to'o re onhemboyvatevexe va'e kuery onhea'ã 'rã pendepire pemboi uka aguã re. Ha'e ramigua oipota onhembojexavai uka e'ỹ aguã, mba'eta Cristo kuruxu regua omombe'u va'e rire ombojexavaia ae 'rãgue.

¹³ Ha'e rami avi opire omboi uka va'ekue voi ndojapapai 'rã lei re oĩa, ha'e rami teĩ ha'e kuery onhea'ã pendepire pemboi uka aguã re, ha'e nunga re ojererovy'a rei aguã.

¹⁴ Ha'e rã xee ma mba'eve rei ndarovy'ai kuruxu re nhande-Senhor Jesus Cristo omanoague e'ỹ vy.* Mba'eta kuruxu re ma yvy regua reko omano ae ma xevy, ha'e xee voi amano avi yvy regua reko pe.

¹⁵ Mba'eta nhandepire nhamboi ukaa, ha'e nhamboi uka e'ỹa voi mba'e'ỹ, hemimoingo pyau jaikoa anho ovare.

¹⁶ Tove ha'e rami ikuai va'e ha'e javi toendu mby'a porã ha'e omboaxya, Nhanderuete pegua kuery Israel regua voi.

¹⁷ Ha'e rami avi ndaipotavei ma avave rei xemoangeko, mba'eta xerete rupi iperepa ma Jesus káuxa.

Ogueroayvu porãague

¹⁸ Irmão kuery, tove penenhe'ẽ py tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya. Amém.

---

* 6:14 1 Coríntios 1.22-24; 2.1,2

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Jesus remimbo'e kuery Éfeso tetã pygua pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e kuery pe omombe'u porãve nhandevy peguarã Nhanderuede ogueroko va'e, araka'eve rã guarã guive, Ta'y Jesus re nhaĩ rã. Aipoe'i: "Tove Nhanderuede nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy. Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã" (1.3-4). Jesus re jajerovia va'e ma iky'a e'ỹ va'erã ojogua pyre nhandekuai, Nhanderuede pegua templo rami, ha'e Jesus rete rami guive.

Paulo ijayvu avi Nhanderuede nhanderayvu etea re. Aipoe'i: "Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuede ome'ẽ rive. Nhande ae nhande'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ aguã" (2.8-9). Ha'e rami rire amboae kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã, Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhandhomombaraetea rupi ae.

Opa py Paulo aipoe'i: "Penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae. Pendejee pemoĩ Nhanderuede guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã" (6.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuede oipotaa rami vy Cristo Jesus pegua apóstolo aiko. Kova'e kuaxia ambou Éfeso tetã py iky'a e'ỹ va'e ha'e Cristo Jesus pegua ojeroviapy pendekuai va'e pe:*

² Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuede ha'e Senhor Jesus Cristo guigua penemboaxya ha'e mby'a porã.

Cristo nhandereraa jepe rã Nhanderuede nhandemoingo porãague re ijayvua

³ Tove Nhanderuede nhande-Senhor Jesus Cristo Ruete va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy.

⁴ Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã. Nhanderayvu vy

⁵ nhandeporavo ma voi va'ekue gua'y kuery ae nhandemoingo aguã. Ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy Jesus Cristo rupi,*

⁶ nhanemboaxy ramo pavẽ oguerovy'a aguã. Ha'e rami nhandekuai aguã ome'ẽ rive, gua'y oayvu va'e re nhanemoĩ vy.

⁷ Hexe nhanemoĩ vy nhandejogua raka'e jajejavyague gui, mba'eta nhanemboaxy ete vy huguy py omboguepa.

⁸ Ha'e nunga Nhanderuede ombou nhandere opa marãgua 'arandu reve, jaiko kuaa aguã.

⁹ Nhandevy oikuaa uka avi ha'e ae oipotaa rami mba'emo ojapo aguã ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma nhanemboaxya rupi ojapo uka 'rã Cristo pe,

* 1:1 Atos 19.1-40, 20.17-35 * 1:5 Romanos 8.28-30; 1 Pedro 1.2

¹⁰ oa'angaague ára ovaẽ rã ojapo aguã opa mba'e re Cristo ipo'aka aguã rami, yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹¹ Cristo re nhanemoĩ vy nhandeporavo raka'e ojeupe guarã. Ha'e ae oipotaa rami vy opa mba'e omoingoague rami avi ha'e rami nhandeapo onhembopy'a ma voiaague rami,

¹² ha'e rami nhandekuaia pavẽ oikuaa vy oguerovy'a aguã hexakãmbaa, yma guive ore kuery Cristo roarõa rupi orekuaia re guive.*

¹³ Ha'e gui peẽ kuery voi penemoĩ avi Cristo re. Mba'eta pendereraa jepea regua ayvu porã anhetê va'e pendu vy hexe pejerovia ramo pendere omoĩ ikuaa ukaarã, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou 'rã va'ekue ae.*

¹⁴ Mba'eta nhandere Onhe'ẽ omoĩ rire jaikuaa nhandevy guarã ogueroko va'e ha'e javi jajopy 'rãa. Ojeupegua eterã nhandereraa jepea ára ome'ẽ 'rã nhandevy, hexakãmbaa oguerovy'aa pavẽ aguã.

Ojerovia va'e kuery re Paulo ojerureague

¹⁵ Ha'e nunga rupi xee voi arovy'a, omombe'ua rã aendu vy Senhor Jesus re pejeroviaa ha'eiky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvua.

¹⁶ Ha'e rami vy anhembo'e nhavõ pendere xema'endu'a vy arovy'a Nhanderuete.

¹⁷ Ha'e rami vy ixupe ajerure pendere omoĩve aguã pene'arandurã peikuaa ete aguã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru hexakãmba va'e.

¹⁸ Tove pendepy'a py tapenemoexakã peikuaa aguã mba'e pearõ aguã pa penerenoiaague, iky'a e'ỹ va'e kuery mboae reve opa mba'e porã pejopy avi va'erã,

¹⁹ ha'e opa mba'e re ipo'akaa, hexe jajerovia va'e pe oexa uka rã peikuaa avi aguã.

²⁰ Mba'eta opo'akaa oexa uka raka'e Cristo omanoague gui omboete jevy vy. Ha'e gui yva re ju omboguapy imoiny oiporu kuaa regua re,

²¹ huvixa ikuai va'e áryve oĩ aguã, joguerekoa kuery, mba'emo re ombopo'aka ha'e opena uka pyre kuery áryve, aỹgua ha'e raka'eve rã ikuai va'e áryve guive.*

²² Mba'eta ipy guýry opa mba'e omoĩ, ha'e opa mba'e akãrã omoĩ vy igreja kuery pe ome'ẽ.*

²³ Mba'eta igreja kuery ma hete.* Igreja kuery reve anho 'rã Cristo regua oĩmba, hexeve anho opa mba'e oĩmbaa rami avi.

2

Nhanemboaxy vy nhandereraa jepeague re ijayvua

¹ Pendevy pe voi ome'ẽ tekove, pendeko vai ha'e pejevavya rupi vy omanogue rami pendekuai va'ekue ri.

² Mba'eta ha'e rami anho pendekuai va'ekue yvy regua reko rami, arai guy rupi nhe'ẽ vai ipo'aka va'e, Nhanderuete onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery rerekoa va'e oipotaa rami rive.

³ Ha'e rami nhande kuery pavẽ nhandekuai va'ekue to'o oipotaa rami. Mba'eta to'o oipota rami ha'e nhande ae nhandepy'aa rupi rive nhandekuai va'ekue. Amboae kuery rami avi japaga aguã rami nhandekuai va'ekue, ha'e rami ete nhandereko va'e vy.

* 1:12 Apy ma "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvuy. * 1:13 2 Coríntios 1.21,22 * 1:21 Filipenses 2.9-11; Colossenses 2.9,10 * 1:22 Salmo 8.6 * 1:23 Efésios 4.11-16; Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12-27

4 Ha'e rã Nhanderuete opa ma mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderayvu ete vy

5 omanogue rami nhandereko vaiague py teri nhandekuai va'ekue ri nhande avi nhanemoingove ju Cristo reve, mba'eta nhanemboaxy ramo ae jaa jepe.

6 Cristo Jesus reve nhanemoingove ju vy hexe vy nhanemboguapy avi yva re,
7 raka'eve rã oexa uka aguã Cristo Jesus re vy nhanemboaxy etea ha'e nhanderayvua.

8 Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuete ome'ẽ rive.

9 Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ aguã.*

10 Mba'eta nhande ma Nhanderuete rembiapo jaiko. Cristo Jesus re nhanemoingove ju iporã va'e jajapo jaikovy aguã, ha'e rupi nhandekuai aguã yma ma voi omoĩ rire.

Cristo kuruxu gui judeu kuery ha'e amboae regua joegua meme ikuai re ijayvua

11 Ha'e nunga rupi peẽ judeu e'ỹ va'e ke penema'endu'a yma rupi pendero'o re pendekuaiague re. Pendevy pe judeu kuery "Opire omboi uka e'ỹ va'e" he'i, ha'e kuery ojeupe ma "Opire omboi uka va'e" he'i okuapy teĩ avakue po py rive omboi uka.

12 Ha'e va'e jave ma Cristo reve'ỹ pendekuai va'ekue, Israel regua e'ỹ guive. Neĩ ndapeikuai va'ekue Nhanderuete mba'emo porã ome'ẽ aguã re ijayvu vy guexeve guarã ojapoague. Mba'eve ndaperekoi va'ekue pearõ aguã, mba'eta Nhanderuete revegua e'ỹ pendekuai va'ekue yvy re.*

13 Yma Nhanderuetea gui mombyry pendekuai va'ekue ri aỹ ma Cristo Jesus re vy penemohemboja ma, Cristo ruguy rupi ae.

14 Mba'eta ha'e va'e ae ma peteĩ rami nhanemoingoa, mba'eta mokoĩ regua gui peteĩ'i nhanemoingo.* Ha'e vy oity nhanembyte kora nhanemboja'oarã hi'aĩ va'ekue. Ha'e va'e ma joe nanhandea'eiague.

15 Ngo'o reve vy ombovaipa raka'e lei re ojapo uka pyre ha'e ndojapo ukai pyre oĩa. Mokoĩ regua gui peteĩ regua pyau omoingo, ojee ae nhanemoingo vy. Ha'e rami vy peteĩ rami nhanemoingo.

16 Mokoĩve regua nhandereru ju Nhanderuete re, peteĩ'i tete nhandekuai aguã. Kuruxu re omano vy oipe'apa raka'e ndajajoayvui reiaque.

17 Ha'e gui ou vy oikuaa uka peteĩ rami ju nhanemoingopa aguã, peẽ ixugui mombyry pendekuai va'ekue, ha'e'i rupi orekuai va'ekue guive.

18 Mba'eta hexe vy mokoĩve regua ha'eve Nhanderuete re nhanhemboja aguã, peteĩ'i Nhe'ẽ rupi.

19 Ha'e nunga rupi amboae regua ve'ỹ, amboae guigua ve'ỹ ma pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py iky'a e'ỹ va'e kuery reve joegua, Nhanderuete ro pygua kuery ae pendekuai.

20 Ha'e va'e oo ytarã ma apóstolo ha'e profeta kuery ranhe omoĩ raka'e, ha'e gui peẽ kuery ju penemoĩ vy ojapove heravy. Cristo Jesus ae ita omboeteve pyrã oĩ.

21 Hexe vy oo ha'e javi joo'i rami oĩ vy yvateve ovy, templo Senhor peguarã.*

22 Cristo re vy peẽ kuery voi joo'i rami penemoĩ ramo Nhanderuete Onhe'ẽ rupi oĩ atyrã pepyta.

* 2:9 Romanos 3.19-24; 5.6-8; Tito 2.11-3.7

* 2:12 Colossenses 1.21,22

* 2:14 "Mokoĩ regua" he'ia

py ma judeu kuery ha'e amboae regua re ijayvu vy, mba'eta Jesus pegua joegua e'ỹ-e'ỹ nhandekuai teĩ peteĩ'i regua nhanemoingo (Gálatas 3.26-28).

* 2:21 1 Coríntios 3.16,17; 1 Pedro

2.4,5

3

Amboae regua kuery oo jepea re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi aỹ xee Paulo ma Cristo Jesus káuxa aĩ nhuã py, peẽ judeu e'ỹ va'e kuery ayvu vy.

² Mba'eta peẽ kuery pendu ma nhi'ã Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩague pendevy pe ayvu amombe'u aguã.*

³ Mba'eta xevy pe oikuaa uka karamboae ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma mboapy ayvu'i py pẽvy amboparaague.

⁴ Ha'e gui ambopara va'ekue peroayvu vy peikuaa avi 'rã Cristo regua oikuaa uka e'ỹ pyre xevy pe ranhe oikuaa uka va'ekue.

⁵ Ymagua kuery pe ma ha'e nunga ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e gui aỹ ma Onhe'ẽ rupi ae oikuaa ukaiky'a e'ỹ va'e apóstolo ha'e profeta kuery pe.

⁶ Ha'e va'e ma povae: peẽ kuery judeu regua e'ỹ voi ore judeu kuery reve nhandevy pavẽ pe Nhanderuete ome'ẽ 'rã mba'emo porã, ha'e gui peteĩ'i tete nhanemoingo pavẽ, ha'e ijayvuague jajopy pavẽ aguã rami nhanemoingo guive, Cristo Jesus regua ayvu porã oĩa rami vy.

⁷ Ha'e va'e mombe'uarã ae Nhanderuete xemoĩ. Xemboaxya rupi xemoĩ opo'akaa oexa uka vy.

⁸ Xee maiky'a e'ỹ va'e kuery pavẽ gui xe'yvyĩve va'eri Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩ karamboae amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã. Ha'e va'e oĩa rami vy opa mba'e porã jaikuaa e'ỹ va'e regua Cristo re anho oĩ.

⁹ Xemoĩ karamboae amombe'u aguã mba'emo oiko va'erã, Nhanderuete opa mba'e apoare va'e yma rupi onhembopy'aague ndoikuaa ukai teri va'ekue ojeupity rã.

¹⁰ Mba'eta aỹ gui ma igreja kuery ikuai rupi Nhanderuete ha'ekue-'ekue'i rami e'ỹ oexa uka 'rã o'arandua. Yva pygua huvixa kuery ha'e ipo'akakueve ikuai va'e pe voi oikuaa uka 'rã,

¹¹ mba'eta jypy guive oipotaa rami ae onhembopy'a ojapo aguã Cristo Jesus nhande-Senhor rupi.

¹² Ha'e rami rire hexe vy nhandepy'a guaxu Nhanderuete re nhandemboja aguã, mba'eta aỹ jaikuaa ete hexe jajerovia ramo nhandemboaxya.

¹³ Ha'e nunga rupi pendere vy aiko axya omombe'ua rã pendu teĩ ndaipotai pendekuerai, mba'eta pevy'ave aguã ae aiko axy.

Peteĩgue ju Paulo onhemb'oague

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde xerenapy'ã re aĩ.

¹⁵ Hery rupi ae yva ha'e yvy re ha'e javi regua ikuai va'e omboerya.

¹⁶ Opa mba'e porã oguereko va'e vy ixupe ajerure pendepy'a re Inhe'ẽ oĩ va'e rupi penemombaraete aguã,

¹⁷ ha'e rami py pejerovia rã pendepy'a re Cristo oiko aguã. Ha'e gui mborayvu re penembaraete ha'e peĩ atã vy

¹⁸ iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reve peikuaa aguã Cristo nhanderayvua tuvixa etea, mba'eta ipy ete, ipuku, yvate ha'e yvy katy oo.

¹⁹ Ha'e rami vy peikuaa aguã nhanderayvua, ndajaikuaapai va'e teĩ, Nhanderuete re oĩ va'e ha'e javi pendere voi oĩ aguã.

²⁰ Nhanderuete ma opa mba'e py ipo'akapa va'e vy ojapo jajerurea ha'e nhaexa'ãa áryve voi, nhandere opo'akaa oĩ va'e rupi ae.

²¹ Tove igreja kuery ikuai rupi ixupe toporaeia, ha'e Cristo Jesus re vy guive, aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

* 3:2 Romanos 15.15,16; Colossenses 1.25-27

4

Peteĩ rami jajerovia aguã re ijayvua

¹ Senhor káuxa nhuã py aĩa py po rami xee romongeta: Nhanderuete ojeupe guarã penerenoĩ rire ha'ekue rami ae ke pendekuai.

² Pendekuai rive'i, ha'eve vai'i. Pendevai rei eme. Mborayvu re pe-jogueropo'aka peteĩ-teĩ.

³ Penhea'ã pembovaipa e'ỹ aguã peteĩ rami Nhe'ẽ penemoingoa, jomeme pendekuai porã vy.*

⁴ Mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai, peteĩ Nhe'ẽ oiko ha'e peteĩ'i guive pearõ pekuapy va'e, ha'e rami aguã penerenoĩ rire.*

⁵ Oiko peteĩ'i Senhor, peteĩ'i rami jajerovia aguã, peteĩ'i nhanhemongarai aguã,

⁶ peteĩ'i Nhanderuete nhande kuery ha'e javi Ru va'e. Ha'e ma ha'e javi re ipo'aka, ha'e javi rupi omba'eapo, ha'e javi re oĩ.

Iky'a e'ỹ va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

⁷ Ha'e rami avi nhanemboaxya rupi peteĩ-teĩ pe ome'ẽ nhanerembiaporã. Cristo ae ome'ẽxea rami ome'ẽ.*

⁸ Ha'e nunga rupi ipara re oĩa py “Yvate ojeupi vy heta ogueraa guembiguairã ojopy va'ekue, ha'e avakue pe ome'ẽ hembiaaporã”, he'i va'ekue.*

⁹ Ha'e gui “Ojeupi” he'ia py jaikuaa yvy guýry peve oguejy ranheague,

¹⁰ mba'eta oguejy va'ekue ae ma ojeupi ju yva ha'e javi áry, opa mba'e re oĩ aguã.

¹¹ Ha'e gui amongue pe ome'ẽ apóstolo ikuai aguã, amboae pe ma profeta ikuai aguã, amboae kuery pe ma ayvu porã mombe'ua rupi ikuai aguã, amboae kuery pe ma igreja re opena, e'ỹ vy nhombo'ea rupi ikuai aguã.

¹² Ha'e rami vy ombo'e uka porãmba iky'a e'ỹ va'e kuery peteĩ-teĩ guembiapo ojapo kuaa aguã rami. Ha'e rami vy Cristo rete omombaraeteve aguã,

¹³ peteĩ rami meme jajerovia ha'e Nhanderuete Ra'y jaikuaa ete peve. Ha'e rami vy 'rãe kakuaakue rami nhandekuai, Cristo rami ete nhandekuai peve opa mba'e py,

¹⁴ kyrĩgue rami ve'ỹ nhandekuai aguã, opa marã rei nhanembo'e va'e yvytu rami nhandereraa rã ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy rive jaa e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e kuery ma avakue 'arandua rami rive 'rã nhanembo'e, ijayvu kuaa vy nhanembotavypa 'rã guive.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi ha'e mborayvu re nhandekuai vy opa mba'e py nhandeyvateve 'rã javy Cristo rami ete nhandekuaia jaupity peve, mba'eta ha'e anho nhaneakã oiko.

¹⁶ Hexe vy tete ha'e javi oĩmba porã 'rã, joo rami ikuaia py. Peteĩ-teĩ regua joo rami meme ha'e mborayvu re nhomombaraete vy ha'e javi 'rã yvateve ovy.

Jajeko rerova aguã re ijayvua

¹⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e Senhor rery rupi: Pendekuaive eme amboae regua kuery reko rami, mba'eta ha'e kuery ma ipy'aa ovare e'ỹ va'e rupi rive ikuai.

¹⁸ Ha'e kuery 'arandua ma pytũmba. Mombyry ikuai Nhanderuete reko gui, inhakã ratãa rupi ae.

¹⁹ Ha'e kuery oxĩa noendu kuaavei vy opa marã rei ikuaia rupi ndojejokovei ma, ha'e rami anho ikuaixe vy.

²⁰ Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e rami e'ỹ peikuaa raka'e Cristo reko.

* 4:3 Filipenses 2.1-4; Colossenses 3.12-15 * 4:4 Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12,13 * 4:7

Romanos 12.4-8; 1 Coríntios 12.4-11; 1 Pedro 4.10,11 * 4:8 Salmo 68.18

²¹ Mba'eta anhetê ae Jesus regua anhetê va'e pendu, ha'e ha'e rupi ete penembo'ea.

²² Penembo'ea pendereko ymague peja aguã re, mba'eta nhandereko ymague rupi vy nhandereko ky'ave javy nhandemoaruã py jajekorepa vy.

²³ Ha'e gui penembo'ea penhembopyau uka aguã pendepy'a ha'e peikuaa-a py,

²⁴ ha'e pendeko pyau py ju penhemonde aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete omoingo ha'e rami ete pendekuai aguã, anhetê guigua teko porã ha'e pendeky'a e'ÿa rupi.*

Nhanderuete pe ete nhandekuai aguã re ijayvua

²⁵ Ha'e nunga rupi pendeapugue peja vy peteĩ-teĩ anhetê rupi anho pendeayvu jomeme, mba'eta pete'i tete nhandekuai.*

²⁶ Pendevaia py teĩ pejeyavy eme. Pendevaia gui pejepe'a kuerei 'rã kuaray oike e'ÿ re,*

²⁷ peteĩve henda py anha pe penhembotavy uka e'ÿ aguã.

²⁸ Imonda va'ekue ta'imondave eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo, opo py tojapo iporã va'e, iporiaukue'i oipytyvõ aguã ojou aguã.

²⁹ Pendejuru gui toẽ eme ayvu vai, ha'e rã ayvu porã anho, peteĩ-teĩ oikotevêa rami penhomombaraete aguã. Ha'e rami vy 'rã hendua kuery pe pendeayvua ojapo porã.

³⁰ Pemomboríau eme Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta opa mba'e gui pendereraa jepe aguã ára peve guarã pendere omõĩ, ojepegua kuery peikoa kuaa ukaarã.*

³¹ Pejepe'a ke pende vai reiaty gui, ha'e gui penhenhandu vaikue reia, pende-poxy reia, penhomotare'ÿa, pendeayvu vaikue reia ha'e opa mba'e vai gui.

³² Ha'e rami 'rãgue py joo rami meme pendekuai pejoayvu ha'e penhomboaxya rupi. Pejoperdoa ke, Cristo re vy Nhanderuete penderperdoague rami avi.

5

¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete rami ete ke pendekuai, ta'y kuery hembíayvu va'e vy.

² Mborayvu re pendekuai Cristo penderayvua rami, mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, Nhanderuete pe guekove ae ome'ẽ heakuã porã va'e ome'ẽmby rami.

Hendy va'e ha'e pytũ rupi ikuai va'e re ijayvua

³ Iky'a e'ÿ va'e pendekuai vy nda'evei neĩ pendeayvu aguã mba'emo vai re: tavy reia, nhemboeko ky'aa, nhomba'e re pena reia, ha'e nunga re.

⁴ Nda'evei pendeayvu vaikue aguã, pene'arandua rupi e'ÿ pendeayvu aguã, neĩ penderoryai rei aguã. Ha'e ramigua ma nda'evei va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py perovy'a tema Nhanderuete.

⁵ Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Cristo ha'e Nhanderuete po'akaa ojekuaa jave peteĩve ndojekoi rei va'e mba'eve ndojopyi 'rã, neĩ onhemboeko ky'a rei va'e, nhomba'e re opena rei va'e, mba'eta ha'e ramigua ma ta'angaa ombojerovia va'e rami meme.

⁶ Avave rei pe penhembotavy uka eme ayvu ovare'ÿ va'e py, mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã nonhe'ẽ rendui va'e kuery ha'e rami ikuaiague re.

⁷ Ha'e nunga rupi mba'eve pereko eme ha'e kuery reve.*

⁸ Mba'eta yma rupi, pytũ rupi pendekuai va'ekue ri aÿ ma Senhor re vy hexakã va'e peiko. Pendekuai ha'vy hendy va'e ra'y kuery rami ete,

* 4:24 Colossenses 3.5-10 * 4:25 Zacarias 8.16 * 4:26 Salmo 4.4 * 4:30 Gênesis 6.5,6; Salmo

78.40,41; Isaías 63.9,10 * 5:7 2 Coríntios 6.14-7.1

⁹ mba'eta hendy va'e guigua ma mborayvu, teko porã ha'e anhetê va'e rupi nhandekuaia.*

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy Senhor pembovy'aa rupi pendekuai aguã.

¹¹ Mba'eve pereko eme pytũ rupigua mba'emo vai apoa kuery reve, mba'eta ovare'yã va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py peikuaa uka nda'evei va'ea.

¹² Mba'eta ha'e kuery nhemi rupi ojapo va'e re nhandeayvu vy voi nhaxĩmba 'rã.

¹³ Mba'eta hendya py mba'emo jaikuaa uka ramo ojekuaapa 'rã marã ramigua ete paa. Hendya py ojekuaa va'e ma hexakã va'e meme opyta,

¹⁴ aipoe'ia rami vy: “Reke va'e, emyĩ ke, epu'ã omano va'ekue mbyte gui, ha'e gui Cristo nemoexakã 'rã.”

¹⁵ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota. Pendekuaive eme hi'arandu e'y va'e rami, ha'e rã hi'arandu va'e rami anho.

¹⁶ Peiporu kuaa ke ára nhavõ, mba'eta ara vai meme.

¹⁷ Ha'e nunga rupi pepyta eme hi'arandu e'y va'e, va'eri peikuaa pota Senhor oipota va'e re.

¹⁸ Peka'u eme guive vinho py, mba'eta opa marã rei nhanemoingo. Ha'e rami 'rãgue py pendere Nhe'ẽ anho toi.*

¹⁹ Ha'e rami vy jomeme pendeayvu salmos peporaei vy. Pendepy'a py Senhor pemboetea rupi peporaei hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei.

²⁰ Opa mba'e re Nhanderuete perovy'a riae, Senhor Jesus Cristo rery rupi.*

²¹ Peteĩ-teĩ oipotaa rami peiko Cristo pemboetea rupi.

Omenda va'e kuery reko re ijayvua

²² Ha'e rami vy kunhague ma ome oipotaa rami ta'ikuai, Senhor pe rami ete.

²³ Mba'eta ime kuery ma gua'yxy akã ikuai, igreja kuery akã Cristo oikoa rami avi, heraa jepea guive oiko. Ha'e va'e ma hete.

²⁴ Ha'e gui igreja kuery Cristo oipotaa rami ikuai rami avi kunhague voi opa mba'e py ta'ikuai ome kuery oipotaa rami.

²⁵ Peẽ ime kuery voi peayvu ke penda'yxy, Cristo igreja kuery oayvua rami avi, mba'eta igreja kuery re vy guekove ae ome'ẽ raka'e,

²⁶ iky'a e'y va'erã omoingo aguã yy py ojoi vy, ayvu omombe'ua reve,

²⁷ guenonde ae igreja kuery oexa uka aguã hexakãmba va'e, ipere ha'e ixorĩmba rei e'y va'e, ha'e kuery re ivaikue reia, neĩ ha'e va'e regua oĩ e'y aguã, ha'e rã iky'a e'yã anho.

²⁸ Ha'e rami avi ime kuery ma guete ae'i rami toayvu gua'yxy. Gua'yxy oayvu va'e ma ha'e ae ojeayvu.

²⁹ Mba'eta guete ae ndoayvui va'e jipoi. Ha'e rami 'rãgue py nhamongaru ha'e nhapena 'rã nhanderete re. Ha'e rami ae avi Cristo opena igreja re,

³⁰ hete regua nhandekuai ramo.

³¹ “Ha'e nunga rupi avakue oeja 'rã nguu ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko aguã, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã”, he'iaigue rami.*

³² Pova'e ma ndoikuaa ukai pyre iporã ete va'e, mba'eta Cristo ha'e igreja re xeyvu.

³³ Ha'e rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ peayvu 'rã penda'yxy peẽ ae pejeayvua rami, ha'e kunhague voi tomboete ome.*

6

Tuu ha'e ta'y kuery reko re ijayvua

* 5:9 1 João 1.5-10 * 5:18 Gálatas 5.16-25 * 5:20 Colossenses 3.16,17 * 5:31 Gênesis 2.24

* 5:33 Colossenses 3.18,19; 1 Pedro 3.1-7

¹ Peê ta'y ha'e tajy kuery voi Senhor re vy penhe'ê rendu 'rã penderu ha'e pendexy, mba'eta ha'e rami vy 'rã ha'veea rami pendekuai,

² “Pemboete 'rã penderu ha'e pendexy”, he'iague rami. Ha'e va'e ojapo uka pyre ma jypy'igua nhanemoingo porã aguã regua ayvu reve ou, po rami:

³ “Kova'e vyv re peiko porã ha'e peikove puku aguã”, he'i va'ekue.*

⁴ Ha'e gui peê tuu kuery ma pembopoxy rei eme penda'y ha'e penderajy kuery. Ha'e rami 'rãgue py Senhor guigua 'arandu rupi 'rã pemo'arandu ha'e pemongeta.*

Escravo ha'e joguerekoa kuery reko re ijayvua

⁵ Ha'e gui peê escravo kuery ma penhe'ê rendu ke pendererekoa ngo'o re ikuai va'e. Pemboetea rupi pejererokyje pendepy'a ha'e javi py, Cristo pemboetea rami avi.

⁶ Nda'veei pendererekoa oexaa py rive pamba'eapo porã aguã, avakue rive pendererovy'a e'ÿ aguã. Ha'e rami 'rãgue py Cristo rembiguai peiko vy pendepy'a py guive pejapo Nhanderuete oipota va'e.

⁷ Penekyre'ÿa py pamba'eapo, Senhor pe rami, avakue pe rive'ÿ.

⁸ Mba'eta jaikuaa iporã va'e rupi nhandekuai rire peteĩ-teĩ rekovia jajopy 'rãa Senhor po gui, escravo ha'e escravo e'ÿ teĩ.

⁹ Ha'e gui peê joguerekoa kuery voi, ha'e rami ae pereko porã penembiguai kuery. Pemongyje rei eme, mba'eta peikuaa ha'e kuery Senhor ha'e pende-Senhor yva re oikoa. Ha'e va'e ma peteĩ regua rive joegui oayvuvu va'e'ÿ.*

Nhanderuete guigua tembiporu re ijayvua

¹⁰ Ha'e gui ma penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae.

¹¹ Pendejee pemoĩ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã.*

¹² Mba'eta nhande kuery re avakue e'ÿ opu'ã, ha'e rã yva regua huvixa kuery, ipo'akakueve, ko vyv pytũ guy rupigua rerekoa kuery, ha'e nhe'ê vai arai guy rupigua.

¹³ Ha'e nunga rupi peraa ke Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, ara vai ovaẽ rã peĩ atã aguã, ha'e gui opa pendepo'akapa ma rire pejeity uka e'ÿ re pene'aĩ aguã.

¹⁴ Ha'e gui peĩ atã aguã ma ku'akuaa rami pemoĩ 'rã anhetê va'e, ha'e teko porã voi pemoĩ pexo regua rami.

¹⁵ Pendepy regua rami pemoĩ penekyre'ÿa, peiko katu aguã ayvu porã Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa regua pemombe'u aguã.

¹⁶ Hu'y jokoarã pereko riae ke pejerovaaa, poromboeko vaia hu'y hendy va'e omombo rã pemboguepa aguã.

¹⁷ Ngora ratãrã ma peraa peo jepea, ha'e Nhe'ê guigua kyxe guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ayvu.

¹⁸ Nhanderuete pe penhembo'e pavẽ re, Nhe'ê re vy pejerure riae. Ha'e rami aguã peiko kuaa pota tema, peĩ atã guiveiky'a e'ÿ va'e kuery ha'e javi re pejerurea py.

¹⁹ Xere voi ke pejerure, xeayvu ta rã xeayvurã ome'ëa aguã, akyjea py e'ÿ amombe'u aguã ayvu porã ndoikuaa ukai pyre.

²⁰ Mba'eta ha'e rami aguã ae aĩ nhuã py, Jesus rery rupi ayvu mombe'uarã. Tove Cristo re vy akyjea py e'ÿ tamombe'u, amombe'u aguã rami ae rire.

* 6:3 Êxodo 20.12, Deuteronômio 5.16   * 6:4 Colossenses 3.20,21   * 6:9 Colossenses 3.22-4.1; 1 Timóteo 6.1,2; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21
* 6:11 2 Coríntios 10.3,4; 1 Tessalonicenses 5.8,9; 1 Pedro 5.8-10

Tíquico omondouka aguã re ijayvuague

²¹ Ha'e gui aikoa ha'e mba'emo ajapo aikovya peikuaa aguã ma xerembiayvu irmão Tíquico omombe'upa 'rã pendevy. Ha'e va'e ma Senhor pe omba'eapoa rupi ojeroviapy oiko.*

²² Ha'e rami aguã ae xee ambou aỹ, marã rami pa roikoa peikuaa aguã, peẽ voi pendepy'a guaxu aguã.

Ogueroayvu porãague

²³ Irmão kuery, tapendu mby'a porã, mborayvu ha'e pejeroviavea guive, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua meme.

²⁴ Tove nhande-Senhor Jesus Cristo oayvu ete va'e kuery ha'e javi toendu nhanemboaxya.

---

* 6:21 Colossenses 4.7,8

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos tetã re ma Roma pygua huvixave opena raka'e, Macedônia vvy re oĩ, aỹ Grécia re. Ha'e pygua igreja ma Europa pygua jypy'i apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 16.12-40).

Filipos tetã gui Paulo oo ma rire ombotya nhuã py. Ha'e gui Filipos pygua kuery nhuã py Paulo oĩa omombe'ua rã oendu vy ixupe guarã ogueru ruka jepi oipytyvõ vy. Ha'e ramo apóstolo Paulo nhuã py oĩ reve ae kova'e kuaxia ombopara raka'e ha'e kuery pe oguerovy'a vy.

Mba'eta nhuã py Paulo oĩ va'eri nda'ikuerai, ovy'a tema oikovy, ha'e ijayvu ha'e kuery voi ovy'a avi aguã re. Aipoe'i: "Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xeruate. Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve" (1.3-4). "Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoẽa 'rã Nhanderuate pe mymba ome'ẽmby rami, pejerovia peme'ẽ va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a. Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive" (2.17-18). "Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke", he'i (4.4).

Paulo ijayvu avi ha'e kuery peteĩ rami ikuai aguã. "Peẽ voi ke pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua, mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuate rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuate rami riae yvate aguã. Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy. Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy onhemo'yvyĩ'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve. Ha'e rami rire Nhanderuate omboyvate ju pavẽ aryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e, Jesus rery pavẽ omboete vyi guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, vvy re ha'e vvy guýry ikuai va'e guive, ha'e gui ha'e javive 'Jesus Cristo ae Senhor oiko' he'i okuapy aguã, Nhanderuate omboetea rupi," he'i (2.5-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Paulo ha'e Timóteo, Cristo Jesus rembiguai roiko va'e roxarura Filipos tetã py Cristo Jesus re vy iky'a e'ỹ va'e pendekuai va'e ha'e javive pe, joe opena va'e ha'e nhopytyvõa kuery pe guive.*

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuate, Senhor Jesus Cristo Ru va'e guigua.

Filipos pygua kuery re oguerovy'a ha'e ojerureague

³ Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xeruate.

⁴ Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve.

⁵ Xema'endu'a jypy'i guive aỹ peve ayvu porã mombe'ua rupi xereve penhea'ã pekuapya re.

⁶ Mba'eta xee aikuaa porã Cristo Jesus oua ára peve peẽ kuery re mba'emo porã moĩ pypare omoimba 'rãa.

⁷ Ha'eve peẽ kuery re xema'endu'a riae aguã, mba'eta xepy'a re aendu roayvua. Mba'eta Nhanderuate xemboaxy vy ixupe amba'eapo aguã xemoĩ rire peẽ kuery xepytyvõ pekuapy nhuã py aĩ rã, ha'e ayvu porã anhetẽ va'e amombe'ua rupi guive.

* 1:1 Atos 16.12-40

⁸ Nhanderuete oikuaa peẽ kuery ha'e javive roexaxea. Ha'e rami aguã ma Cristo Jesus gui ae aendu.

⁹ Po rami ajerure ixupe: Pendere tomoĩve heravy mborayvu, mba'emo peikuaa porãve ha'e opa mba'e py pene'arandua reve,

¹⁰ iporã va'e anho pendejee guarã peiporavo aguã, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ pendekuai aguã Cristo ára pyguarã,

¹¹ Jesus Cristo guigua teko porã anho pexa uka rã Nhanderuete oguerovy'aa ha'e omboetea aguã.

Apóstolo Paulo re mba'emo oiko ramo hetave ayvu porã oendua re ijayvuague

¹² Ha'e gui irmão kuery, aipota peikuaa mba'emo xere oiko rire ayvu porã oenduave ague.

¹³ Mba'eta huvixave pegua jopya kuery oikuaapa Cristo káuxa nhuã py aĩa, ha'e amboae kuery ha'e javi voi.*

¹⁴ Ha'e ramo irmão kuery voi Senhor káuxa nhuã py aĩa heta oikuaa vy ipy'a guaxu vy ndokyjevei okuapy Nhanderuete ayvu omombe'u aguã.

¹⁵ Ikuai avi amongue ete'i xere ija'e e'ỹa rupi Cristo regua ayvu omombe'u va'e, xegui onhemboyvatevexe vy rive. Ha'e rã amboae kuery ma anhetẽ rupi omombe'u.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma porayvua rupi ayvu omombe'u, mba'eta oikuaa ayvu porã mombe'uarã xemoĩague.

¹⁷ Ha'e rã amboae kuery ma onhemboyvate reixe vy rive omombe'u Cristo regua, anhetẽ rupi e'ỹ, mba'eta ha'e kuery ojaxoxe nhuã py aĩa py ajexavaive aguã rami.

¹⁸ Ha'e rami teĩ xee ma ndaikuaa potai. Mba'eta anhetẽ rupi, ha'e'ỹ vy anhetẽ rupi e'ỹ teĩ Cristo omombe'ua ramo avy'a, ha'e avy'a tema 'rã guive.

¹⁹ Mba'eta po rami aikuaa porã: Xere pejerure ramo Jesus Cristo Nhe'ẽ xepytyvõ 'rã opa mba'e gui aa jepe aguã.

²⁰ Xee aipota ete va'e, ha'e ajeroviaa ma mba'eve py axĩmba e'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py xepy'a guaxu aguã, aiko jepiaty rami aỹ voi xee aikoa rupi Cristo omboetea aguã, aikove e'ỹ vy amano teĩ.

²¹ Mba'eta xevy pe ma aikovea Cristo pe aiko aguã, ha'e rã amano aguã ma ajoupave aguã.

²² Ha'e rami teĩ, xero'o re aikove teri reve amba'eapoa rupi iporã va'e oiko ramo xee ndaiporavo kuaai,

²³ mba'eta mokoĩ rami aendu. Mba'eta aaxe Cristo reve aiko aguã. Ha'e va'e ma opa mba'e gui ha'eveve va'e.

²⁴ Ha'e rami avi xero'o re ranhe aikove vy 'rãe peẽ kuery roipytyvõve.

²⁵ Ha'e nunga rupi aikuaa porã peẽ kuery ha'e javi reve apytave ranhe 'rãa, pevy'a ha'e pejeroviave aguã,

²⁶ mba'eta peẽ kuerya py ju avaẽ rã xerexa vy perovy'ave 'rã Cristo Jesus.

Cristo reve vy peteĩ rami nhanhea'ã aguã re ijayvua

²⁷ Opa mba'e gui ha'eveve va'e ma Cristo regua ayvu porã omboetea aguã rami pendekuai aguã. Ha'e rami rã peẽ kuery roexa vy aa, ha'e'ỹ vy ndaaĩ teĩ pendekuaia omombe'ua rã aendu vy aikuaa 'rã peteĩ Nhe'ẽ re peĩ atãa, ha'e peteĩ rami penhea'ã pekuapya ayvu porã rupi jajeroviaa re,

²⁸ mba'eve py nhanderoaigua kuery gui pekyje e'ỹ re. Ha'e kuery ma ha'e rami pendekuaia oexa vy oikuaa okanhy aguã rami ikuaia, ha'e rã peẽ kuery ma peikuaa Nhanderuete re vy peo jepe 'rãa.

* 1:13 Atos 28.16,30,31; Efésios 6.19,20

²⁹ Mba'eta pendeivy pe ome'ẽ Cristo káuxa pendekuai axy aguã, hexe pejerovia aguã anho e'ỹ,

³⁰ mba'eta peẽ voi penhea'ã pekuapy ymave rupi pexa rã xee anhea'ãague rami, ha'e aỹ pendu rã anhea'ãa rami avi.*

2

Jajoayvu ha'e joegui nhanhemo'yvyĩ'ive aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi Cristo re vy penembaraetea pendu vy, penderayvua py pendepy'a guaxu, Nhe'ẽ reve peteĩ rami pendekuai, ha'e pendeporayvua rupi penhomboaxya pendu vy,

² ha'e rami vy xembovy'a ke opa mba'e py, peteĩ rami peikuaa vy, jomeme pejoayvu, peteĩ rami anho pendepy'a, ha'e pendepy'a py peteĩ'i ramigua anho pendu vy.*

³ Mba'eve pejapo eme penhemboyvatea rupi, neĩ pejejou porã reia rupi guive. Ha'e rami 'rãgue py penhemo'yvyĩ'i vy peteĩ-teĩ penhomboyvateve 'rã pendejegui.

⁴ Pemoĩ peteĩ-teĩ peẽ ae peipotaa rami rive'ỹ pendekuai aguã, ha'e rã amboa kuery oipotaa rami.

Cristo onhemo'yvyĩ'iaque rami avi nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

⁵ Peẽ voi pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua,

⁶ mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuete rami riae yvate aguã.

⁷ Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy.* Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy

⁸ onhemo'yvyĩ'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve.

⁹ Ha'e rami rire Nhanderuete omboyvate ju pavẽ áryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e,

¹⁰ Jesus rery pavẽ omboete vy guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive,

¹¹ ha'e gui ha'e javive “Jesus Cristo ae Senhor oiko” he'i okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi.*

Jaa jepea jaexa uka aguã re ijayvua

¹² Ha'e ramo xerembiayvu kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu riae pekuapy xerexaa rupi anho e'ỹ, aỹ peẽ kuerya py naĩ jave katuve ma. Ha'e rami vy peo jepea pexa uka-ukave tema pejererokyje ha'e peryryipaa rupi,

¹³ mba'eta Nhanderuete ae pendere ojapo 'rã ha'e oipotaa rami pendekuaixe ha'e pendekuai ete aguã rami.

¹⁴ Opa mba'e pejapoa py pendeayvu rei eme, ha'e pejoguero'a rei eme guive,

¹⁵ ojou vaipy e'ỹ ha'e anhetẽ rupigua pendekuai aguã. Ha'e rami vy heko vai ha'e opa marã rei ikuai va'e mbyte pendekuaia rupi pexa uka 'rã Nhanderuete ra'y kuery iky'a e'ỹ va'e peikoa. Mba'eta ha'e kuery mbyte rupi tataendy rami penexakã peikovy kova'e yvy re,*

¹⁶ tekove rugua ayvu re peĩ atã vy. Ha'e rami rire Cristo oua ára py xee roguerovy'a 'rã nanhea'ã rivei neĩ namba'eapo rivei rire.

* 1:30 Atos 5.41; 1 Pedro 4.12,13 * 2:2 Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-3 * 2:7 João 13.12-17; 2 Coríntios 8.9 * 2:11 Efésios 1.20-23; Apocalipse 5.1-14 * 2:15 Mateus 5.14-16

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoëa 'rã Nhanderuete pe mymba om'eëmby rami, pejeroviaa peme'ë va'e irürã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peë kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a.

¹⁸ Ha'e rami rã peë voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive.

Paulo oirũ kuery Timóteo ha'e Epafrodito omombe'uaque

¹⁹ Ha'e gui Senhor Jesus re ajerovia peë kuerya py ambou voi aguã Timóteo, pendekuaia aikuaa vy xee voi avy'a aguã.

²⁰ Mba'eta xeirũ mboae ndarekoĩ xee rami oendu va'erã anhetë rupi peë kuery re opena aguã.

²¹ Mba'eta amboae kuery ma ha'e kuery ae oipotaa rami ikuaixe, Cristo oipotaa rami e'ÿ.

²² Ha'e rã Timóteo ma peë voi peikuaa ae heko porã va'e oikoa, mba'eta ayvu porã mombe'ua rupi xerupive omba'eapo nguu pe rami.

²³ Amondouka voi aguã rami aiko, xere mba'emo oiko va'e aikuaa vyve.

²⁴ Senhor re ajerovia aikovy hare'ÿ re xee voi aju aguã.

²⁵ Ha'e rami teĩ ajou porã peë kuerya py ambou ranhe aguã Epafrodito. Ha'e va'e ma xe-irmão, xereve omba'eapo ha'e onhea'ã va'ety. Ha'e va'e ma peë kuery pemondouka avi raka'e, aiko axy rã xepytyvõ aguã.

²⁶ Ha'e ramo peë kuery ha'e javive penderexaxe ete oikovy, ha'e ipy'a eta rei guive, mba'eta imba'eaxy penduague ixupe omombe'ua rã oendu rire.

²⁷ Anhetë imba'eaxy vy omano rai'i va'ekue, teĩ Nhanderuete omboaxy. Ha'e anho e'ÿ, xee voi xemboaxy avi, xeporiauve ju e'ÿ aguã.

²⁸ Ha'e nunga rupi ajapurave tema ambou aguã, pexa ju vy perovy'a aguã, ha'e xee voi ndaxeporiau vaipavei aguã.

²⁹ Ha'e ramo Senhor re vy pemovaë ke perovy'a ete reve, ha'e pemboete tema ha'e ramigua avakue ha'e javi.

³⁰ Mba'eta Cristo pe omba'eapoa rupi omano rai'i va'ekue ndojeayvuveikue py, peë kuery naxepytyvõ reguavei rã xepytyvõ aguã.

3

Cristo re javy'a aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui xe-irmão kuery, pevy'a tema Senhor re. Ambopara ma voiague ramigua peteĩgue ju ambopara. Ha'e rami teĩ ndajou porã e'ÿi, mba'eta penemombaraeteve 'rã.*

Anhetë rupi e'ÿ nhombo'e va'e kuery gui nhanheangu aguã re ijayvua

² Penheangu ke jagua rami heko vai va'e kuery gui, mba'eta ha'eve'ÿa rami omba'eapo, ha'e anhetë rupi e'ÿ jopire omboi uka va'e.*

³ Ha'e rã nhande kuery ma opire omboi uka va'e ete nhandekuai, mba'eta Nhe'ë rupi nhamboete Nhanderuete, jarovy'a Cristo Jesus, ha'e rã to'o re ma ndajajeroviai va'e.

⁴ Ha'eve 'rãgue teĩ xee to'o re ajerovia aguã. Amongue va'e to'o re ojerovia aguã ha'eve va'e rire xee katuve 'rãgue,

⁵ mba'eta oito ára arekoa py xepire omboia va'ekue, Israel ramymino aiko, Benjamim kuery regua, hebreu kuery gui xetui'i va'ekue hebreu eterã. Fariseu regua aiko vy lei rupi anhea'ã va'ekue.

⁶ Anhea'ãve ete vy igreja kuery re apu'ã rei va'ekue. Lei guigua teko porã rupi aiko ramo xejou porã pavë karamboae.

* 3:1 Filipenses 2.18, 4.4

* 3:2 "Jagua rami heko vai va'e" he'ia kuery ma nhombo'ea rupi "Judeu reko rami pendekuai ramo anho 'rã Nhanderuete pendereraa jepe" he'i rive va'e.

⁷ Ha'e rami teĩ mba'emo xembovarearã areko va'ekue pe ma aỹ Cristo re vy "Ovare'ỹ va'e" ha'e.

⁸ Anhetẽ opa mba'e pe "Ovare'ỹ va'e" ha'e aỹ, mba'eta Cristo Jesus xe-Senhor aikuaa aguã ma pavẽ gui iporãve va'e. Hexe vy amokanhy ha'e nungakue ha'e javi, ha'e "Omombo pyrã" ha'e guive, hekovia Cristo aupity aguã,

⁹ ha'e hexe aĩ aguã. Ha'e rami vy teko porã aupity aguã, xee ae reko porã e'ỹ, neĩ lei guigua e'ỹ guive, ha'e rã Cristo re jajerovia vy jaupity va'erã. Ha'e nunga teko porã ma jajerovia ramo Nhanderuete ome'ẽ rã nhandevy.*

¹⁰ Ha'e rami vy Cristo aikuaa ete aguã, ha'e omanoague gui imboete jevyare po'akaa guive. Hexeve aiko axyxave avi, omanoague py guive aikoxe ha'e rami,

¹¹ marã rami vy pa aupity avi aguã amanoague gui anhemboete ju aguã.

Yvate katy nhanerenoã re ijayvua

¹² Xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, neĩ "Opa mba'e py xereko porã" nda'ei guive. Ha'e rami teĩ anhea'ãve tema aupity aguã Cristo Jesus ojeupe guarã jejogua vy xerenonderã omoĩ va'ekue.

¹³ Irmãõ kuery, xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, teĩ peteĩ'i rupi ma anhea'ã aikovy: Mba'emo xerakykue opyta va'e gui xerexarai vy anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re anho.*

¹⁴ Anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re, aupity aguã iporã va'e Nhanderuete ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ajopy aguã ae Cristo Jesus re vy yvate katy xerenoiĩ.

¹⁵ Jajeroviaa rupi nhanembaraete va'e ma ha'e rami ae 'rã jaikuaa. Ha'e gui amboae rami ri peikuaa ramo ha'e nunga avi Nhanderuete oikuaa uka 'rã pëvy.

¹⁶ Ha'e rami vy peteĩ-teĩ jaupity maague rupi tema nhandekuai.

Cristo kuruxu regua ayvu rovaigua kuery re ijayvua

¹⁷ Irmãõ kuery, peẽ avi ke xee aikoa rami tema pendekuai, ha'e ore rami ikuai va'e reko re guive peikuaa porã pota.

¹⁸ Mba'eta nhanembyte rupi heta ikuai Cristo kuruxu rovaigua kuery. Ha'e va'e kuery reko gui mbovykue rei e'ỹ xee romonheangu, ha'e aỹ xerexay reve ju xayvu ha'e rami.

¹⁹ Ha'e kuery ma okanhy aguã rami ikuai, ombojerovia guyepy ae rive, ha'e oguerovy'a ogueroxĩ 'rã va'ekue, mba'emo kova'e yvy regua re anho nda'eveive vy.

²⁰ Ha'e rã nhande kuery retã ma yva re oĩ, ha'e nharõ jaikovy nhandereraa jepea Senhor Jesus Cristo ha'e gui ou rã guarã.

²¹ Mba'eta ou vy ombopyaupa 'rã nhanderete ikangy va'e, guete hexakãmba va'e rami avi nhanemboete jevy vy. Opo'akaa rupi 'rã ha'e rami nhanemoingo, opa mba'e re ipo'aka va'e vy.

4

¹ Ha'e nunga rupi irmãõ kuery xerembiayvu va'e, ha'e rami ae tema penembaraete Senhor re. Pendere xema'endu'a riaa, mba'eta arovy'a va'e ha'e xembovy'arã peiko.

Evódia ha'e Síntique pe ojerure, ha'e gui javy'a ha'e nhandembo'e aguã re ijayvua

² Evódia ha'e Síntique pe ajerure Senhor re vy peteĩ rami ju oikuaa aguã.

³ Ha'e gui ndee xeirũ anhetẽ va'e pe ma ajerure avi ha'e va'e kunhague reipytyvõ aguã, mba'eta xereve mokoĩve onhea'ã va'ekue ayvu porã mombe'ua rupi, Clemente ha'e xepytyvõa kuery mboae reve guive. Ha'e kuery rery oĩ ma kuaxia tekove ogueroko va'e kuery rery oĩa re.

* 3:9 Romanos 3.21-26; Efésios 2.8,9

* 3:13 Hebreus 12.1-3

⁴ Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke.

⁵ Pavê pe pexa uka ha'eve vai'i peikoa. Senhor mombyry e'ỹ oĩ.

⁶ Pendepy'a eta rei eme mba'eve re. Ha'e rami 'rãgue py, opa mba'e py Nhanderuete pe pejerure peikotevê va'e re. Penhembo'e ha'e pejerure tema perovy'a reve.

⁷ Ha'e ramo mby'a porã opa mba'e jaikuaa va'e gui iporãve va'e rupi Nhanderuete opena 'rã penekuraxô ha'e pendepy'a re, Cristo Jesus re vy.

Nhandepy'a re mba'emo nhamoĩ aguã re ijayvua

⁸ Ha'e nunga rupi irmão kuery, pendepy'a re pemoĩ anhetê va'e ha'e javi, iporã va'e, ha'evea ramigua, iky'a e'ỹ va'e regua, nhombovy'a va'e ha'e ojou porãmy ha'e javi. Ha'e gui ojou porãmy, e'ỹ vy oguerovy'apy mboae oiko rã ha'e nunga re anho peikuaa pota.*

⁹ Ha'e gui pejapo mba'emo xegui peikuaa, pejopy, pendu ha'e pexa va'ekue ramigua. Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'êa oiko 'rã pendereve.

Filipos pygua kuery re Paulo oguerovy'aague

¹⁰ Arovy'a ete Senhor, mba'eta peteĩgue ju pexa uka xepytyvôxea. Ha'e rami aguã pendu ae ma va'ekue, teĩ pexa uka aguã novaẽi teri va'ekue.

¹¹ Xevy pe mba'emo oata ramo e'ỹ ha'e rami xeayvu, mba'eta oiko va'e py rei aikuaa avy'a aguã.

¹² Aikuaa omo'yvyĩ'imby ha'e omboetepepy aiko aguã. Opa mba'e py, opa marãgua oiko va'e py avy'a kuaa, arekopaa py ha'e anhembyayia py, ajoupaa py ha'e xeporiaua py.

¹³ Opa mba'e aropo'aka 'rã xemombaraetea re vy.

¹⁴ Ha'e rami avi aiko axy rã peẽ kuery ha'evea rami xemoirũ uka.

¹⁵ Filipos pygua kuery, jypy'i avvu porã pendu jave pendevvy Macedônia gui aa ramo jipoi raka'e igreja mboae mba'emo ome'êa py xepytyvô va'e, peẽ kuery anho'i e'ỹ vy. Ha'e rami peikuaa porã.

¹⁶ Mba'eta Tessalônica tetã py aĩa peve peteĩgue'i e'ỹ, mokoĩgue peraa uka raka'e aipota va'e oata e'ỹ aguã.

¹⁷ Ha'e rami vy "Peme'êve ke xevy" nda'ei, mba'eta xee aipota va'e ma peẽ ae pendejeupe guarã pejoupave aguã.

¹⁸ Mba'eta xee ajopypa ma, arekopa ramo mba'eve ndoatavei, mba'emo peẽ kuerya gui Epafrodito ogueru va'ekue xepo py omboaxapa rire. Ha'e nunga ma heakuã porã va'e rami oĩ Nhanderuete pe ome'êmby ojou porã va'erã, imbovy'aarã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Cristo Jesus re vy Xeruete ojou ukapa 'rã peikotevê va'e, guexakãa py oguerekopa ete va'e vy.

²⁰ Nhanderuete toamboetea araka'eve rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

²¹ Pemombe'u ke axaruraa iky'a e'ỹ va'e kuery Cristo Jesus re ikuai va'e ha'e javi pe. Irmão kuery xerevegua oxarura uka pëvy.

²² Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi avi oxarura uka pëvy, César ro pygua kuery voi.

²³ Tove penenhe'ê py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

* 4:8 Romanos 12.1,2

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos tetã ma Ásia vvy 'epy va'e re, aỹ Turquia py oĩ. Ha'e pygua igreja re opena va'ety ma Epafras hery va'e. Ha'e gui Paulo ma nhuã py oĩ reve omombe'ua rã oendu ha'e py ha'eve'ỹa rami nhombo'ea kuery ovaëague. Ha'e rami vy kova'e kuaxia ombopara ha'e pygua kuery omombaraete ha'e ombo'e porãve aguã.

Jypy ma ijayvu Jesus Cristo pavẽ gui yvatevea re. Aipoe'i: "Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive. Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e vvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai. Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oĩmba porã. Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py" (1.15-18). "Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi. Ha'e rami xeyvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe" (2.3-4).

Paulo ijayvu avi jajojou vai e'ỹ aguã, ha'e rami 'rãgue py aipoe'i: "Pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeprayvu, penhemo'yvyĩ'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-rive'ỹ va'e pendekuai aguã. Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor penderperdoaaque rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã" (3.12b-13).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Jesus Cristo pegua apóstolo aiko. Irmão Timóteo reve

² roxarura peẽ irmão kuery Colossos py pendekuai va'e pe. Iky'a e'ỹ va'e peiko, ha'e Cristo re pejerovia ete va'e. Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete penemboaxya ha'e mby'a porã.

Oguerovy'aague

³ Peẽ kuery re ronhembo'e vy roguerovy'a riae Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e,

⁴ mba'eta omombe'ua rã roendu Cristo Jesus re pejerovaaa, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvu pekuapya.

⁵ Ha'e rami pendekuai pearõ vy yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre. Ha'e nunga ma yma voi pendu va'ekue ayvu porã anhetẽ va'e

⁶ peẽ kuerya rupi omombe'ua rã. Vvy jave re heta-etave ayvu porã oguerovia vy ojeko rerovaa. Peẽ kuery voi ayvu anhetẽ va'e Nhanderuete nhanemboaxya regua pendu vy peikuaa ára guive ha'e rami ae avi pendekuai,

⁷ Epafras penembo'e ramo. Ha'e va'e ma orerembiayvu, ore reve Cristo rembiguai avi oiko, ha'e peẽ kuery pytyvõa rupi Cristo pe omba'eapo va'e ojeroviapy.

⁸ Ha'e va'e ma orevy ju omombe'u Nhe'ẽ reve vy mborayvu re pendekuaia.

⁹ Ha'e rami pendekuaia roendu guive ndoropytu'ui peẽ kuery re ronhembo'ea gui. Rojerure Nhanderuete oipota va'e peikuaa porã ete aguã, opa mba'e py Nhe'ẽ gui pene'arandu ha'e peikuaapa aguã guive.

¹⁰ Ha'e rami vy Senhor pegua ete pendekuai aguã, opa mba'e py pembovy'a, joupe pejapo porã, ha'e Nhanderuete peikuaa porãve peovy aguã.

¹¹ Ajerure avi opa mba'e py penemombaraete aguã opo'akaa hexakãmba va'e py, opa mba'e py peĩ atã ha'e peropo'akapa aguã rami, ha'e gui pevy'a reve

¹² Penderu perovy'a aguã opa mba'e py, mba'eta ha'e ae penemoingo hexakãa py iky'a e'ỹ va'e kuery peguarã peupity avi aguã rami.

Cristo reko ha'e mba'emo ojapo va'e iporã etea re ijavyva

¹³ Mba'eta nhandereraa jepe raka'e pytũ po'akaa gui, ha'e Gua'y oayvu va'e po'akaa py ju nhanderuru.

¹⁴ Mba'eta hexe vy ae jaupity jaa jepe aguã, jajejavyague omboguepa ramo.

¹⁵ Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive.

¹⁶ Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai.

¹⁷ Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oĩmba porã.*

¹⁸ Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py.

¹⁹ Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami vy ojapo guexegua ha'e javi Cristo re avi oĩmba aguã.

²⁰ Ha'e gui kuruxu re huguy omoẽ uka vy peteĩ rami ju guexeve nhanemoingo, Cristo rupi opa mba'e ogueru ju aguã ojee, yvy ha'e yva re ikuai va'e ha'e javi.

²¹ Peẽ kuery voi ojee pendereru, ymave rupi teko vai rupi anho pendekuai vy pendepy'a py hexevegua e'ỹ, hovaigua pendekuai va'ekue ri.*

²² Ha'e gui aỹ ma pendereru ju ojee, Cristo guete ha'e ngo'o reve omanoa py, guenonde penderexa uka aguã iky'a e'ỹ va'e, jejavya oĩa e'ỹ va'e, ha'e ojou vaipy e'ỹ.

²³ Pejeroviaa re peĩ atã ri ha'e rami 'rã pendekuai, pendepy'apy guive penembaraete reve, ha'e ayvu porã regua pearõa gui ndapejepe'ai vy. Ha'e va'e ayvu pendu va'ekue ma yva guýry ikuai va'e ha'e javi pe omombe'ua. Xee Paulo voi imombe'uarã xemoĩa.

Ayvu porã oikuaa uka pyre re Paulo ijavyvuague

²⁴ Aỹ peẽ kuery re vy aiko axya rupi avy'a, mba'eta xero'o re aiko axyve Cristo oiko axyague rami. Hete re vy aiko axy. Ha'e va'e ma igreja.

²⁵ Mba'eta Nhanderuete xemoĩ karamboae igreja kuery rembiguirã, peẽ kuery rupi voi Nhanderuete ayvu amombe'upa aguã.

²⁶ Ha'e va'e ayvu ma ndoikuaa ukai va'ekue ymave rupi ikuai va'e pe. Ha'e rã aỹ ma iky'a e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka.

²⁷ Mba'eta nhande kuery pe Nhanderuete oipotaa rami vy po rami oikuaa uka: peẽ judeu e'ỹ va'e kuery peguarã voi oguereko iporã ete va'e ndoikuaa ukai va'ekue, peẽ kuery re voi Cristo oĩ aguã.* Ha'e rami rã peẽ voi pearõ pekuapy hexakã ojekuaa rã guarã.

* 1:17 João 1.1-5, 10-14; Hebreus 1.1-14

* 1:21 Efésios 2.11-22

* 1:27 Efésios 3.1-6

²⁸ Cristo regua ae romombe'u. Romongeta pavē, ha'e 'arandua ha'e javi rupi rombo'e guive, henonde ha'e javive roexa uka aguã Cristo re vy opa mba'e py ojerovia porã va'e.

²⁹ Ha'e rami aguã ae xee amba'eapo, anhea'ã ete aikovy, ipo'akaa xere oĩ va'e xemombaraete rã.

2

Colossos pygua kuery oipytyvõxea re Paulo ijayvuague

¹ Mba'eta aipota peikuaa peẽ kuery re vy anhea'ã ete aikovya, Laodicéia re ikuai va'e ha'e xerexa e'ỹ teri va'e ha'e javi re vy guive.

² Ha'e rami rã pendepy'a py penembaraete ha'e mborayvu re peteĩ rami pendekuai aguã, peikuaa porãmba aguã Nhanderuate guigua ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi.

⁴ Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe.

⁵ Mba'eta aỹ peẽ kuerya py xerete re ndaikoi teĩ xenhe'ẽ re aiko ae peẽ kuery reve. Ha'e rami vy roguerovy'a pendekuai porãa ha'e Cristo re pejerovia etea omombe'ua rã aendu vy.

Ha'e kuery ojerovaa re imbaraete aguã re Paulo ijayvuague

⁶ Ha'e gui Senhor Jesus Cristo pemovaẽague rami avi hexe tema pendekuai.

⁷ Hexe vy peĩ atã vyvra hapo porã va'e, ha'e oo omboyta porã mbyre rami avi. Pejerovaa re penembaraete penembo'eague rami, ha'e perovy'a riaeve tema Nhanderuate.

Ha'ev'e'ỹa rami nhombo'ea, ha'e Cristo reko re ijayvua

⁸ Penheangu ke avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã ijayvu kuaa ha'e ijayvu porã meramia py. Ha'e rami ijayvu va'e ma mba'emo ko vvy regua re rive penembo'e, avakue oikuaa rami rive, Cristo gui e'ỹ.

⁹ Mba'eta hexe anho oĩ Nhanderuate py'a re oĩ va'e ha'e javi, hete re ae.

¹⁰ Ha'e hexe vy pendere voi Nhanderuate omõĩ ha'e nunga ha'e javi, mba'eta Cristo ma yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi áryvegua oiko.

¹¹ Hexe vy opire omboi uka va'ekue ramigua avi peiko, teĩ avakue opo py ojapoa rami e'ỹ. Pendegui omboi pyre ma to'o oipotaa. Ha'e nunga ae Cristo omboi nhandegui.

¹² Mba'eta penhemongaraia py penenhono porãa avi raka'e hexeve. Penhemongaraia rupi penemboete ju avi, mba'eta Cristo omanoague gui Nhanderuate omboete ju va'ekue po'akaa re peẽ voi pejerovia.

¹³ Mba'eta peẽ kuery voi omanogue pendekuai va'ekue pejevavya rupi, to'o guigua napemboi uka kuaaĩ vy. Ha'e rami teĩ pendevy pe voi tekove ome'ẽ avi Cristo reve.* Mba'eta jajapo vaiague omboguepa raka'e

¹⁴ ipara japaga aguã oĩague ombovaipa vy. Ha'e nunga ma nhanembopagaarã oĩ va'ekue, ojapo uka pyre nhanderovai oĩ va'ekue. Ha'e nunga ma oipe'apa raka'e, kuruxu re ombokaravo avi vy.

¹⁵ Ha'e gui oipe'a avi yvatekueve ha'e ipo'aka va'e kuery po'akaa, ha'e pavē pe oikuaa uka mba'everã ndovareia. Kuruxu re oĩ vy ipo'aka raka'e ha'e kuery ha'e javi re.

Mba'emo nhamboetea Cristo 'ã rami rive oikoa re ijayvua

* 2:13 Efésios 2.1-7

¹⁶ Ha'e rami rire avave rei toikuaa pota rei eme mba'emo pe'u ha'e pey'ua re, neĩ ngaru oikoa ára, jaxy pyau, e'ỹ vy sábado ára napemboeteia re,
¹⁷ mba'eta ha'e nunga ha'e javi ma ou oiny va'e 'ã ramigua rive. Ha'e rã ou va'e ete ma Cristo.*

¹⁸ Avave rei pe pejekore uka eme pendeivy guarã omõĩ porã mbyre re, mba'eta onhemo'yvyĩ'i merami rive va'e ikuai, ha'e anjo kuery ombojeroviaa rupi guive. Ha'e kuery ma mba'emo oexa ra'uague gui rive oikuaa, ha'e ojee rive ojerovia reve to'o oipotaa rami anho ipy'a va'e.

¹⁹ Ha'e kuery ojepe'a ma igreja kuery Akã gui. Mba'eta hexe vy tete nhandekuai va'e ha'e javi oiko porã ha'e oĩmba porã, mba'eta Nhanderuete ae ojapo iku'ea ha'e hexegua ikuai va'e yvateve ovy aguã rami.

Avakue reko rupi rive nhandekuai vy jajevava gui ndajajekoi 'rãa re ijayvua

²⁰ Cristo reve ko vvy regua 'arandua pe pemano ma avi rire, mba'e re tu ha'vy ko vvy regua rami teri pendekuai ha'e kuery oipotaa rami?

²¹ Mba'eta po rami ijayvu: "Pejopy eme ha'e nunga", "Pe'u eme ha'e nunga", ha'e "Pepoko eme ha'e nunga re" he'i.

²² Ha'e ramigua ma avakue ojapo uka va'e ha'e nhombo'ea rive. Ha'e ramigua rupi nhandekuaia ma opa va'erã meme.*

²³ Ha'e ramigua ojapo uka pyre re ma 'arandua oĩ merami teĩ, mba'eta nhandejegui ae nhambojerovia kuaa aguã, nhandemo'yvyĩ'i merami rive, ha'e nhanderete jareko axy aguã re ijayvu. Ha'e rami teĩ peteive henda py ndovarei to'o oipotaa jajoko aguã.

3

Cristo reve hexakãa py jajekuaa avi 'rãa re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi Cristo reve penhemboete ju avi rire penhea'ã yvate, Nhanderuete oiporu kuaa regua re Cristo oguapy oinya py mba'emo oĩ va'e re.

² Pendepy'a re pemoĩ yvate guigua, apy vvy regua rive e'ỹ.

³ Mba'eta pemano ma, ha'e ramo penderekove pyau ma Nhanderuetea py oĩ, Cristo reve ndojekuaai teri va'e.*

⁴ Ha'e gui Cristo nhanderekove reruarã ojekuaa ramo peẽ voi peĩ avi 'rã hexeve, hexakãa py.

Cristo reve nhandekuai vy teko vai jaipe'apa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi pemomba ke pendereko ko vvy regua oĩ teri va'e: tavy reia, nhemongy'apa reia, opa marã pendekuaixea, moaruã reia ha'e peipotapa reia. Ha'e nunga ma ta'angaa pembojeroviaa rami.

⁶ Ha'e rami ae [onhe'e rendu e'ỹ va'e kuery ikuai ramo ha'e kuery áry] ou 'rã Nhanderuete poxya.

⁷ Peẽ kuery voi ha'e rami pendekuai va'ekue ymave rupi, ha'e kuery reko rupi ae.

⁸ Ha'e rã aỹ ma pendejogui pemboi ke ha'ekue ramigua ha'e javi: pendevaia, pendepoxy reia, pejoapo vai reia, joe pendeayvu reia ha'e ha'eve'ỹ rei va'e rupi pendeayvua.

⁹ Pendepuve eme joupe, mba'eta pendereko yma guare pemboipa ma,

¹⁰ ha'e teko pyau ju pendejee pemoĩ rire. Mba'eta teko pyau moingoare ma penembopyauve avi 'rã heravy opa mba'e oikuaa ukaa py, ojee rami ete penemoingo aguã.

* 2:17 Gálatas 4.8-11

* 2:22 Gálatas 3.1-5

* 3:3 Romanos 6.1-11

11 Ha'e ramia py jipovei grego neĩ judeu regua, opire omboi uka va'ekue neĩ opire omboi uka e'ỹ va'e, amboae ramigua neĩ nhanderegua e'ỹ va'e, escravo neĩ escravo e'ỹ va'e. Ha'e rã Cristo anho jaikuaa, nhande ha'e javive re oĩ guive.*

Teko porã rupi nhandekuai aguã re ijayvua

12 Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e ha'e guembiayvurã Nhanderuete pen-deporavo rire ke pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu, pen-hemo'vyvĩ'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-rive'ỹ va'e pendekuai aguã.

13 Pejoguerop'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor pendeperdoague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã.

14 Ha'e nunga ha'e javi áryve pemoĩ mborayvu, opa mba'e py nhanemoingo porãarã.

15 Tove Cristo peteĩ rami nhanemoingoa tapenderereko pendepy'a py, mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, peteĩ'i tete pendekuai aguã. Ha'e Nhanderuete perovy'aa rupi guive pendekuai.

16 Tove Cristo ayvu peẽ kuery re toĩ opa mba'e py penemoingo porãarã. Penhombo'e ha'e penhomongeta 'arandua ha'e javi rupi. Nhanderuete pe peporaei salmos, hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraie, pendepy'a py perovy'a reve.

17 Ha'e gui pendeayvua py, e'ỹ vy mba'emo pejapoa py, Senhor Jesus rery rupi meme pejapo, hery rupi Nhanderuete perovy'a reve.*

Oo pygua kuery reko re ijayvua

18 Ta'yxy kuery, pendekuai peneme oipotaa rupi, mba'eta Senhor re vy ha'e rami aguã ha'eve.

19 Ime kuery, peayvu pendera'yxy, ha'e pereko eme pendevai rei reve.

20 Ta'y kuery, penhe'ẽ rendu penderu ha'e pendexy opa mba'e py, mba'eta ha'e rami rã Senhor voi pendererovy'a 'rã.

21 Tuu kuery, pembopoxy rei eme pendera'y ha'e penderajy kuery, ha'e kuery ikuerai rei e'ỹ aguã.*

22 Tembiguai kuery, opa mba'e py penhe'ẽ rendu pendererekoa ko vyv regua. Ha'e kuery oexaa py anho e'ỹ pemba'eapo porã, avakue pe ojejou porã ukaxe va'e rami rive. Ha'e rami 'rãgue py Senhor renonde pejererokyjea rupi peteĩ rupi anho pendekuai pendepy'a py.

23 Opa mba'e pejapoa py pendepy'a ha'e javi py pejapo Senhor pe ae, avakue pe'ỹ,

24 mba'eta peikuaa Senhor gui pejopy 'rãa hekovia omoĩ porã va'ekue. Senhor Jesus Cristo pe ae pemba'eapo.

25 Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai anho 'rã ojopy, mba'eta Nhanderuete oikuaa potaa py peteĩ regua rive ndoayvuvei joegui.

4

1 Joguerekoa kuery, pepena porã ke penerembiguai kuery re. Ha'evea rami pereko, mba'eta peikuaa pendererekoa Senhor avi oikoa yva re.

"Pejerure orere, ha'e 'arandu rupi pendekuai", he'iaque

2 Peĩ atã tema pejerurea py, peiko kuaa pota ha'e perovy'a reve.

3 Ha'e rami nhavõ orere guive pejerure, peteĩ okẽ Nhanderuete oipe'a aguã, Cristo regua ayvu ndoikuaa ukaai teria rupi romombe'u aguã. Ha'e rami aikoa re ae aĩ nhuã py.

* 3:11 Efésios 4.17-5.2

* 3:17 Efésios 4.1-16; 5.15-20

* 3:21 Efésios 5.22-6.9

⁴ Pejerure amombe'u porãve aguã re, xevy ojapo ukaague rami ae.

⁵ 'Arandu rupi pendekuai nhande revegua e'y va'e kuerya rupi. Peiporu kuaa ke ára nhavõ.*

⁶ Pendeayvu porã kuaa riae ke, juky py anho he'ẽ porã va'e rami, peteĩ-teĩ pe pembovai kuaa aguã.

Tíquico ha'e Onésimo ombou aguã re ijayvuague

⁷ Ha'e gui xere mba'emo oiko va'ekue ma irmão Tíquico omombe'upa 'rã pëvy. Ha'e va'e ma xerembiayvu ha'e ojeroviapy, xereve Senhor pe omba'eapo va'ety.*

⁸ Pëa py ambou, orere oiko va'ekue omombe'u ramo pendepy'a guaxu aguã.

⁹ Hupive amondouka avi 'rã irmão Onésimo, ojeroviapy ha'e nhanderembiayvu, peẽ kuerya pygua ae. Ha'e va'e kuery ma omombe'upa 'rã oreá py oiko va'ekue.

Opaa py oxaruraague

¹⁰ Peẽ kuery pe oxarura uka va'e ma nhuã py xereve oĩ va'e Aristarco, ha'e Barnabé ryvy Marcos guive. (Ha'e va'e reko ma pëvy omombe'ua ae ma. Peẽ kuerya py ha'e ovaẽ rá ke pemovaẽ.)

¹¹ Jesus Justo 'epy va'e voi oxarura uka pëvy. Ha'e va'e kuery anho ikuai judeu regua xereve Nhanderuede po'akaa amombe'ua rupi omba'eapo va'e, xembopy'a guaxu va'e meme.

¹² Ha'e gui peẽ kuery regua, Cristo Jesus rembiguai Epafras voi oxarura uka avi pëvy. Ha'e va'e ma onhea'ã ete oikovy peẽ kuery re ojerurea py, opa mba'e py pendekuai porã ha'e Nhanderuede oipota va'e peikuaapa porã aguã.

¹³ Ha'e va'e ma peẽ kuery re nda'evei oiko, Laodicéia ha'e Hierápolis pygua kuery re guive.

¹⁴ Peẽ kuery pe oxarura uka avi xerembiayvu poropoanoa Lucas, ha'e gui Demas.

¹⁵ Pexarura ke irmão kuery Laodicéia py ikuai va'e pe, Ninfa ha'e hoo py igreja kuery onhemboaty va'e pe guive.

¹⁶ Kova'e kuaxia para ma peẽ kuerya py peroayvu ma rire Laodicéia katy ju pemondouka, ha'e pygua igreja kuery voi ogueroayvu aguã. Ha'e gui kuaxia para Laodicéia pegua voi peẽ kuerya py ju peru peroayvu aguã.*

¹⁷ Arquipo pe aipopeje: "Enhea'ã tema nerembiaporã Senhor ome'ẽ va'ekue rupi, rejapopa peve."

Oxarura reve ogueroayvu porãague

¹⁸ Xee Paulo xepo py ae ambopara pëvy axaruraa. Penema'endu'a ke nhuã py aĩ rá xere pejerure aguã.

Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuede penemboaxya.

* 4:5 Efésios 5.15,16; 1 Pedro 3.13-17

* 4:7 Efésios 6.21,22

* 4:16 Colossenses 2.1

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica tetã ma aỹ Grécia yvy re oĩ. Ha'e va'e pygua igreja apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 17.1-10). Ha'e pygua kuery Jesus remimbo'e ikuai va'e re amboae kuery opu'ã rei teĩ ojeroviave tema Jesus re.

Ha'e nunga omombe'ua rã Paulo oendu vy kova'e kuaxia ombopara Tessalônica pygua kuery ombopy'a guaxu aguã. Oguerovy'a reve ijayvu ha'e kuery ojeroviaa py oĩ atã riae aguã re, mba'emo oiko teĩ. Aipoe'i: "Pevy'a riae ke. Pejerure riae tema pejepe'a e'ỹ re. Opa mba'e py perovy'a Nhanderuede. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy" (5.16-18). Omombe'u porãve guive Jesus remimbo'e kuery omano teĩ onhemboete jevy aguã, Jesus ou jevy jave.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura peẽ kuery Tessalônica tetã py Nhanderuede ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja pendekuai va'e pe. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã.

Tessalônica pygua igreja kuery re oguerovy'aague

² Peẽ kuery ha'e javive re roguerovy'a riae Nhanderuede, ronhembo'e nhavõ orema'endu'a pendere. Nhanderuede renonde orema'endu'a riae avi
³ pejeroviaa rupi pamba'eapoa re, pejoayvua rupi penhea'ãa, ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã pearõ pekuapya py peĩ atãa re.

⁴ Ha'e rami vy irmão kuery Nhanderuede rembiayvu pendekuai va'e, roikuaa penderoavoague.

⁵ Mba'eta pendea py ayvu porã romombe'u ramo ayvu anho e'ỹ ombou raka'e, ombou avi opo'akaa, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e anhetẽ va'e peikuaa porã aguã. Mba'eta peikuaa ma penembyte rupi orekuaiague, roayvua rupi.

⁶ Ha'e rami vy ore orekuai rami avi peẽ voi pendekuai raka'e, Senhor rami ete. Ha'e rami vy ayvu pendu vy pevy'a pekuapy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui, opa mba'e py pejexavai teĩ.

⁷ Ha'e rami py ojerovia va'e kuery Macedônia ha'e Acaia pygua ikuai va'e ha'e javi pe pexa uka pekuapy teko porã.

⁸ Ha'e rami rã peẽ kuerya gui Senhor ayvu onhendu opa rupi. Macedônia ha'e Acaia rupi anho e'ỹ, opa rupi oendua Nhanderuede re pejerovia pekuapya. Ha'e rami rire ore romombe'u porãve e'ỹ teĩ ha'eve.

⁹ Mba'eta ha'e kuery ae omombe'u peẽ kuerya py orekuai jave guare. Mba'eta Nhanderuede re pejeko rerova vy mba'emo ra'angaa pembojeroviaa gui pejepe'apa raka'e, Nhanderuede oikove ha'e anhetẽ va'e pe anho pendekuai aguã,
¹⁰ ha'e pearõ pekuapy aguã ta'y Jesus omanogue mbyte gui omboete va'ekue yva gui ou jevy rã guarã. Ha'e va'e ma nhandereraa jepe' rã poxya ou oiny va'e gui.

2

Tessalônica py Paulo kuery ayvu porã omombe'ua rupi ikuai jave guare re ijayvuague

¹ Mba'eta irmão kuery, peikuaa porã peẽ kuerya py orekuaiague ndovare e'ỹia.

² Jypy Filipos tetã py ranhe oremoingo axy ha'e orejojai rei teĩ Nhanderuete re rojerovia vy peẽ kuery pe ju romombe'u ayvu porã, orere opu'ã reia teĩ. Ha'e nungakue peẽ kuery peikuaapa.

³ Mba'eta ore ma ronhombotavya rupi e'ỹ ronhomongeta, orereko ky'aa rupi e'ỹ, neĩ rojokore reia rupi e'ỹ guive oreayvu.

⁴ Mba'eta Nhanderuete anhetẽ rupi orekuaiia oikuaa vy oremoĩ ayvu porã mombe'uarã. Ha'e ramo ha'e rami ae oreayvu, avakue rive orejou porã aguã e'ỹ, ha'e rã Nhanderuete nhandepy'a re oĩ va'e re oikuaa pota va'e anho.*

⁵ Mba'eta anhetẽ neĩ peteĩgueve ndoreayvui rojejou porã ukaa rupi rive, neĩ mba'emo rojopyxea rupi e'ỹ guive, peẽ voi peikuaa, Nhanderuete oikuaa avi.

⁶ Ndorekuai guive avakue orererovy'aa rupi, peẽ kuery, neĩ amboae kuery.

⁷ Cristo remimbou roiko vy ha'eve 'rãgue teĩ pẽvy ronhemongaru uka aguã. Ha'e rami 'rãgue py penembyte rupi mborayvu rupi orekuai, kunha omemby kuery oayvua rami.

⁸ Roayvu ete vy Nhanderuete guigua ayvu porã anho e'ỹ ha'eve pende vy romboaxa aguã, ore ae rekove voi, orerembiayvu ete peiko ramo.

⁹ Mba'eta irmão kuery, penema'endu'a romba'eapoa rupi rojexavaiaague re. Nhanderuete guigua ayvu porã romombe'ua rupi orekuai jave ara py ha'e pyávy ronhea'ã va'ekue peẽ kuery pe ronhemongaru uka e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta peẽ pejerovia va'e kuerya rupi iky'a e'ỹ va'e orekuai, heko porã va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ guive. Peẽ kuery peikuaa, ha'e Nhanderuete voi.

¹¹ Peikuaa avi tuu gua'y kuery omongeta porã'ia rami avi peẽ kuery peteĩ-teĩ
¹² romongetaague, rombopy'a guaxu ha'e romokyre'ỹague guive, Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã, opo'akaa ha'e guexakãa pyguarã penerenoĩ rire.

Tessalônica pygua kuery ojexavai teĩ ojeroviave temaa re ijayvuaague

¹³ Amboae nunga re avi roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta ixuguigua ayvu romombe'u rã pendu vy pejopy raka'e avakue ayvu rami rive'ỹ, ha'e rã Nhanderuete ayvu anhetẽ va'e rami ae. Ha'e va'e rupi oexa uka opo'akaa pejerovia va'e pendekuaia rupi.*

¹⁴ Ha'e rami vy irmão kuery, Cristo Jesus re vy peẽ voi pendekuai Judéia pygua igreja kuery Nhanderuete pe ikuaiia rami. Mba'eta judeu kuery po py ha'e kuery ikuai axyague rami avi peẽ voi pendekuai axy raka'e peneretã pygua kuery po py.

¹⁵ Judeu kuery ma Senhor Jesus ha'e profeta kuery ojuka rire ore kuery ju orembojexavai rei. Nhanderuete oguerovy'aa rupi e'ỹ ikuai, ha'e avakue pavẽ re opu'ã rei okuapy guive.

¹⁶ Mba'eta amboae regua kuery pe ayvu romombe'u ta ramo ha'e kuery orejoko karamboae, amboae regua oo jepe e'ỹ aguã. Ha'e rami ojejavypave ovy rire ha'e kuery áry poxya ou ae ma.

Tessalônica pygua kuery Paulo oexaxea re ijayvuaague

¹⁷ Irmão kuery, ore ma xapy'a rai'i orepe'aa karamboae peẽ kuerya gui mombyry, ha'e rã orekuraxõ py ma peãa gui mombyry e'ỹ orekuai. Ha'e rami vy ronhea'ã ete roexa ju vy roo aguã.*

¹⁸ Ha'e nunga rupi peẽ kuerya py rojuxe jepi teĩ. Xee Paulo ri jepe, peteĩgue'i anho e'ỹ, mokoĩgue ma aaxe. Ha'e rami teĩ Satanás orejoko.

* 2:4 2 Coríntios 1.12; 4.1,2   * 2:13 Atos 17.1-9   * 2:17 Atos 17.10-13

¹⁹ Mba'eta mava'e tu roarō ha'e orembovy'a va'e ikuai? Nhande-Senhor Jesus ou rā mava'e kuery tu coroa roguerovy'a va'e rā ikuai henonde, peẽ e'ỹ vy?
²⁰ Tá, peẽ kuery ae rojou porā ha'e roguerovy'a va'e pendekuai.

3

Ha'e kuerya py oirũ Timóteo ombou jave guare re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e nunga rupi peẽ kuery re nda'eveia ndorogueropo'akavei vy ronhem-bopy'a karamboae Atenas py ore ae'i ropyta,

² ha'e vy pendea katy romondouka aguã irmão Timóteo.* Ha'e va'e ma Nhanderuete rembiguai ha'e Cristo regua ayvu porā mombe'ua oiko. Pen-emombaraete ha'e penembopy'a guaxu aguã rombou karamboae pejeroviave aguã,

³ pendekuai axy teĩ mava'eve rei pejepe'a e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ voi peikuaa jajexavai aguã rami nhandekuaia.

⁴ Mba'eta peẽ kuerya py teri orekuai reve aiporo'e ae ma nhandekuai axy 'rāa. Ha'e ramo ha'ekue rami ae oiko, peẽ peikuaa rami.

⁵ Ha'e nunga rupi xee nda'evevei vy ambou Timóteo pejerovia teri paa aikuaa aguã, mba'eta akyje poromoangekoa penemoangeko ramo peẽa py romba'eapoague mba'everã ndovarei va'e opyta gui.

⁶ Ha'e gui aỹ ma peẽ kuerya gui Timóteo ou ju vy omombe'u pejerovia riaea, penderorayvu ha'e orere penema'endu'a riaea guive. Omombe'u avi orerexaxe pekuapya, ore roexaxea rami avi.

⁷ Anhetẽ irmão kuery, peẽ kuery pejerovia riaea roikuaa vy orep'y'a porā ju, opa mba'e py orekuai axy ha'e rojexavai teĩ.

⁸ Aỹ ma Senhor re vy penembaraete riaea roendu vy orep'y'a porā ju.

⁹ Mba'exa nda'u ha'eve Nhanderuete roguerovy'a aguã pendere? Mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re rovy'a Nhanderuete renonde.

¹⁰ Ara py ha'e pyávy rojerure orep'y'a ha'e javi py roexa ju aguã, pejeroviave aguã re norombo'epai teri va'ekue re rombo'eve ju aguã.

Tessalônica pygua kuery re Paulo ojerureague

¹¹ Ha'e nunga rupi tove Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus torebou peẽ kuerya py.

¹² Senhor tojapo avi penembaraeteve ha'e pejoayvuve aguã rami jomeme ha'e pavẽ reve, peẽ kuery roayvua rami avi.

¹³ Ha'e rami vy pendepy'a py penembaraeteve aguã, Nhanderuete renonde iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ pendekuai aguã, nhande-Senhor Jesus ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery reve ou rā guarã.

4

Iky'a e'ỹ va'e nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Aỹ ma irmão kuery, Senhor Jesus re vy rojerure ha'e romongeta oreayvua pendu va'ekue rupi pendekuaive tema aguã, Nhanderuete pendererovy'a aguã rami. Pendekuaia rami ae tema pejapove peovy.

² Mba'eta peikuaa porā ae ma Senhor Jesus ayvu re rombo'eague.

³ Po rami ae Nhanderuete oipota: iky'a e'ỹ va'e pendekuai, pendetavy rei eme,

⁴ ha'e peteĩ-teĩ pereko kuaa penderete regua, iky'a e'ỹ va'e ha'e omboetepy pendekuai aguã,

⁵ amboae regua kuery Nhanderuete ndoikuaai va'e itavy reixea rupi ikuaia rami e'ỹ.

* 3:2 Atos 17.14,15, 18.5

⁶ Ha'e nunga py avave rei petekoavy eme, neĩ pekore eme pende-irmão, mba'eta Senhor nhombopaga 'rã ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga re oreayvu ha'e romombe'u porã ae ma.

⁷ Mba'eta Nhanderuete ma nhanhemongy'apa rei aguã e'ỹ nhanerenoĩ, ha'e rã iky'a e'ỹ va'e nhandekuai aguã.*

⁸ Ha'e nunga rupi ha'e va'e ayvu noenduxeĩ va'e ma avakue ayvu rive'ỹ noenduxeĩ, ha'e rã Nhanderuete pendeivy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ome'ẽ va'ekue ayvu ae.

Irmão kuery jayvu aguã re ijayvua

⁹ Irmão kuery peayvu aguã re ambopara e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuete ae penembo'e peteĩ-teĩ pejoayvu aguã re.

¹⁰ Anhetẽ peayvu ae ma Macedônia py irmão kuery ikuai va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ irmão kuery, ajerure mborayvu re pendekuaive tema aguã.

¹¹ Penhea'ã ke pendekuai porãa rupi, peikuaa pota pendereko re ae, ha'e pema'eapo pendepo py, aiporo'eague rami ae.

¹² Ha'e rami vy 'rã nhanderevegua e'ỹ kuery voi penemboete, ha'e mba'eve ndoatai pẽvy.*

Senhor oua ára ixupegua kuery omano va'ekue onhemboete ju aguã re ijayvua

¹³ Irmão kuery, roipota peikuaa avi Cristo pegua oke va'ekue reko, ha'e kuery re pendeporiau riae e'ỹ aguã, amboae kuery mba'eve noarõi va'e rami e'ỹ.

¹⁴ Mba'eta jarovia Jesus omanoague gui onhemboete jevyague. Ha'ekue rami avi ixupegua kuery oke ma va'ekue voi Nhanderuete ogueru rukapa ju 'rã Jesus pe.

¹⁵ Mba'eta Senhor ayvu rupi romombe'u porãve ju: Senhor ou peve nhande jaikove teri va'e ma nhande ranhe e'ỹ 'rã hexeve nhaĩ oke va'e kuery gui.

¹⁶ Mba'eta Senhor ijayvu atã reve oguejy 'rã yva gui, anjo yvateve va'e ayvu ha'e Nhanderuete mimby guaxu onhendu reve. Ha'e gui Cristo pegua omano va'ekue ranhe 'rã onhemboete.

¹⁷ Ha'e gui ma nhande jaikove teri va'e ju ha'e kuery reve nhandereraapaa avi 'rã arai rupi, Senhor nhaovaexĩ aguã yvate. Ha'e rami vy Senhor reve riae 'rã nhandekuai.

¹⁸ Ha'e va'e ayvu py penhombopy'a guaxu ke peteĩ-teĩ.*

5

Senhor ou xapy'a 'rãa re ijayvua

¹ Irmão kuery, ha'e va'e ára ha'e araka'e paa amombe'u porã ve'ỹ teĩ ha'eve, ² mba'eta peikuaa ae Senhor ára ou xapy'a 'rãa, imonda va'e pyávy oua rami.

³ Amboae kuery "Javy'a tema, mba'eve rei ndoikoĩ 'rã" he'i okuapy jave ou xapy'a 'rã imombaarã, imemby ta va'e haxy oendua rami. Ha'e rami vy ndoo jepei 'rã.*

Nhama'ena aguã re ijayvua

⁴ Ha'e rã irmão kuery, peẽ ma pytũ rupi e'ỹ pendekuai, ha'e va'e ára penemondyiarã e'ỹ ovaẽ aguã imonda va'e rami.

⁵ Nhande ma ára pygua hendy va'e ra'y meme. Pyavygua e'ỹ, pytũ guy rupigua e'ỹ nhandekuai.

* 4:7 Romanos 13.11-14; Efésios 5.3-14 * 4:12 2 Tessalonicenses 3.6-13 * 4:18 Mateus 24.29-31;

1 Coríntios 15.51-58 * 5:3 Mateus 24.36-25.13; 2 Pedro 3.10-13

⁶ Ha'e rami vy nda'ëvei amboae kuery rami jake aguã. Ha'e rami 'rãgue py nhama'ena tema 'rã jaiko kuaa pota reve.*

⁷ Mba'eta oke va'e kuery ma pyávy 'rã oke, oka'u va'e voi oka'u 'rã okuapy pyávy.

⁸ Ha'e rã nhande ma ara pygua vy jaiko kuaa pota 'rã. Nhandejee pexo reguarã nhamoĩ 'rã jajerovia aguã ha'e mborayvu. Ngora ratãrã ma nhamoĩ 'rã nhandereraa jepea nharõ jaikovya.

⁹ Mba'eta Nhanderueete ipoxy rã guarã e'ỹ nhanemoingo, ha'e rã jaupity aguã nhande-Senhor Jesus Cristo nhandereraa jepe aguã.

¹⁰ Mba'eta nhandere omano raka'e, nharõ jaikovy e'ỹ vy jake ma teĩ hexeve nhandekuai aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi penhombopy'a guaxu ha'e penhomombaraete peteĩ-teĩ, pejapoa rami ae.

Mba'exa pa nhandekuai aguã re ijayvua

¹² Aỹ ma irmão kuery, rojerure pemboete aguã penembyte rupi omba'eapo va'e kuery, Senhor re vy penderereko ha'e penemongeta rã.

¹³ Senhor pe omba'eapo ramo peayvu ha'e pemboyvate guive.* Pendekuai porã ke jomeme.

¹⁴ Ha'e gui irmão kuery, oreayvu avi po rami: pemongeta ke nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e, na'ikyre'ỹi va'e ma pembopy'a porã, ha'e rã ikangy va'e ma pemombaraete. Pavẽ reve pendekuai peteĩ rami.

¹⁵ Peja eme avave rei ojepy-jepy aguã. Ha'e rami 'rãgue py iporã va'e rupi meme pendekuai jomeme ha'e pavẽ reve.

¹⁶ Pevy'a riae ke.

¹⁷ Pejerure riae tema pejepe'a e'ỹ re.

¹⁸ Opa mba'e py perovy'a Nhanderueete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy.

¹⁹ Pejoko eme Nhe'ẽ.

²⁰ Pembovare e'ỹ eme profeta kuery ijayvu rã.

²¹ Peikuaa pota opa mba'e re. Pendejee pemoĩ ha'eve va'e,

²² ha'e rã ha'eve'ỹa ramigua ha'e javi gui ma pejepe'a.

Apóstolo ojerureague

²³ Tove Nhanderueete nhanemoingo porãa va'e tapendeky'a'o opa mba'e py. Tove topena penenhe'ẽ, peikovea ha'e penderete re, peteĩ'i rupi icy'a e'ỹ va'e pendekuai aguã nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã.

²⁴ Penerenoĩare ma ojeroviapy vy ojapo 'rãe ha'e rami.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

²⁵ Irmão kuery, pejerure ke orere.

²⁶ Pexarura irmão kuery ha'e javi pe icy'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami.

²⁷ Senhor rery rupi ajerure kova'e kuaxia irmão kuery ha'e javi pe ogueroayvua aguã.

²⁸ Tove peẽ kuery tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

Tessalônica pygua kuery pe mokoïguea Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe mokoïguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoïguea ma Tessalônica tetã pygua Jesus remimbo'e kuery pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Kuaxia jypy ombopara va'ekue ha'e kuery oexa teĩ ndoikuaai rei teri okuapy Senhor Jesus ou jevy aguã ára. Ha'e kuery va'e regua amongue “Ha'e va'e ára ovaẽ ma”, he'i, ha'e rã amboae kuery ma “Any va'eri ha'e va'e ára ovaẽ rai'i ma ramo aỹ gui ma nanhamba'epovei 'rã” he'i okuapy, ndoikuaai rei vy.

Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia ju apóstolo Paulo ombopara omombe'u porãve aguã Senhor ou jevy rã guarã. Aipoe'i: “Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae ma 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo” (2.3). Paulo omombaraetea rupi guive ijayvu Jesus re ojeroviave aguã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura Tessalônica py Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja kuery pendekuai va'e pe.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Tessalônica pygua kuery re oguerovy'aague

³ Irmão kuery, peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete. Ha'evea rami guive roguerovy'a, mba'eta opa mba'e py pejeroviave, ha'e peteĩ-teĩ pejoayvuve peovy.

⁴ Ha'e rami rã Nhanderuete pegua igreja kuery ikuia rupi orema'endu'a porã peẽ kuery re, mba'eta roikuaa pejeroviaa py peĩ atãa, opa mba'e py pendekuai axy ha'e pejexavai teĩ.

⁵ Ha'e rami pendekuai ramo pavẽ oikuaa Nhanderuete ha'evea rami joguerekoa. Ha'e gui pendeivy pe Nhanderuete “Xepo'akaa pyguarã roiporavo” he'i 'rã, ikáuxa ae pendekuai axy ramo.

⁶ Mba'eta anhetẽ ha'evea rami Nhanderuete omoingo axy 'rã penemoingo axyare kuery,

⁷ ha'e rã aỹ pendekuai axy va'e ma penemombytu'u avi 'rã orereve, yva gui Senhor Jesus opo'akaa oexa uka vy ojekuaa jave, ojepegua anjo kuery reve.

⁸ Ha'e rami vy tata py ombopagapa 'rã Nhanderuete ndoikuaaxei ha'e Senhor Jesus regua ayvu porã rupi nda'ikuaixei va'ekue.

⁹ Ha'e kuery ikuai axy riae 'rã Senhor renonde ha'e ipo'akaa rexakãa gui mombyry oipe'aague py.

¹⁰ Ha'e va'e ára Jesus ou rã iky'a e'ỹ va'e kuery omboete 'rã, hexe ojerovia va'e ha'e javi 'rã oguerovy'a okuapy, peẽ kuery voi, mba'eta ayvu porã romombe'u rã perovia avi rire.

¹¹ Ha'e nunga rupi ropytu'u e'ỹ re rojerure pendere, Nhanderuete ojeupe guarã ete penemoingo aguã, penerenoïague rami ae. Tove opo'akaa rupi tomoingo joupe pejapo porãxea, ha'e pejeroviaa rupi mba'emo pejapoxea ha'e javi guive.

¹² Ha'e rami rã peẽ kuery pendekuaia re Senhor Jesus Cristo rery omboetea aguã, ha'e hexe penemboetea avi aguã, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo penemboaxya oexa uka rire.

2

Senhor ou ju aguã, ha'e ava heko vai ete va'e re ijayvua

¹ Ha'e gui irmão kuery, xeayvu ta nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy ramo oĩa py nhano'õmba aguã re. Ha'e rami rã guarã romongeta.

² Xapy'a rei amongue ijayvu vy “Senhor ára ovaẽ ma” he'i rã pendu teĩ penhemondyi eme, neĩ pepẽxa rei eme guive, “Nhe'ẽ guigua ayvu aendu” 'ea teĩ, ha'e'ỹ vy “Paulo kuery kuaxia para ombopara vy omombe'u” 'ea rã pendu teĩ ae ma.

³ Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo.

⁴ Ha'e va'e ma ivai ete reve opu'ã 'rã “Nhanderuete” 'epy va'e ha'e javi rovai, mba'emo ombojeroviapy ikuai va'e re. Ha'e rami vy Nhanderuete ramigua rive onhemoingo vy ixupegua hendaiky'a e'ỹ va'e ropy ae 'rã oguapy.*

⁵ Napenema'endu'ai teve pendea py teri aiko vy amombe'u jepiague re?

⁶ Ha'e gui aỹ peikuaa avi mba'e pa ijokoarã oĩa, hi'ára py mae ma ojekuaa aguã.

Ava heko vai ete va'e rekorã re ijayvua

⁷ Ha'e rami avi aỹ guive voi heko vaia nhemi rupi ojapo oiny mba'emo. Ha'e rami teĩ ndojekuaa porã teri, ijokoarã oĩ va'e oiipe'aa e'ỹa ja.

⁸ Ha'e gui mae ma 'rã heko vai ete va'e ojekuaa. Ha'e va'e ma Senhor Jesus ou vy ojuka 'rã ojuru py oipeju vy rive. Opo'akaa oexa ukaa py omokanhy vyvoi 'rã.

⁹ Heko vai ete va'e ma Satanás po'akaa rupi ojekuaa vy ojapo 'rã opa marãgua hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã, nhombotavyxe vy.

¹⁰ Opa marãgua teko vai py ombotavy 'rã okanhy ovy va'e kuery, ha'e kuery ojee nomoĩ rire anhetẽ va'e oendu pota aguã oo jepe aguã.*

¹¹ Ha'e ramo Nhanderuete ombou 'rã imbotavyarã, apu rive oguerovia aguã.

¹² Ha'e kuery ha'e javi 'rã ombopaga, anhetẽ va'e oguerovia 'rãgue py teko vai anho oguerovy'a rire.

Jarovy'a reve nhanembaraete aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi irmão kuery Senhor rembiayvu pendekuai va'e, ha'evea rami peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta jypy'i guive pende-poravo raka'e Nhe'ẽ pendeky'a'o, ha'e ayvu anhetẽ va'e re pejerovia ramo peo jepe aguã.

¹⁴ Ha'e rami aguã ae ayvu porã romombe'u rã penerenoĩ raka'e, nhande-Senhor Jesus Cristo rexakãa peupity aguã.*

¹⁵ Ha'e nunga rupi irmão kuery, peĩ atã ha'e pemoĩ porã oreayvu py ha'e kuaxia romboparaague py rombo'eague.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peẽ kuery re rojerure nhande-Senhor Jesus Cristo ha'e Nhanderuete pe, mba'eta nhanderayvu vy nhanemboaxya rupi ome'ẽ mby'a guaxu marã e'ỹ ha'e iporã ete va'e nharõ aguã.

¹⁷ Tove tapenembopy'a guaxuve ha'e tapenemombaraeteve, iporã va'e pejapo ha'e iporã va'e re pendeayvua ha'e javi py.

* 2:4 1 João 2.18,19

* 2:10 Mateus 24.23-25; Apocalipse 13.1-10

* 2:14 Romanos 8.28-30

3

Tessalônica pygua kuery Paulo re ojerure aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui irmão kuery, pejerure avi orere, Senhor ayvu romombe'u rã oenduave ha'e oguerovy'aave tema aguã, peẽ kuerya rupi oikoa rami avi.

² Pejerure roo jepe aguã avakue heko vai ha'e porayvu e'ỹ va'e gui, mba'eta pavê e'ỹ ojerovia.

³ Ha'e rami teĩ Senhor ma ojeroviapy. Ha'e vy penemombaraete ha'e pendere opena 'rã poromboeko vaia gui.

⁴ Ha'e rami avi Senhor re vy ore rojerovia peẽ kuery re, mba'eta roikuaa rojapo uka va'ekue pejapopa pekuapy, ha'e pejapo riaeve 'rã guive.

⁵ Tove Senhor pendepy'a re topena ixuguigua mborayvu ha'e Cristo re peĩ atãa rupi pendekuai aguã rami.

Ha'evea ramigua jajapo aguã re ijayvu

⁶ Irmão kuery, Senhor Jesus Cristo rery rupi aiporo'e: Penhemoirũve eme irmão ha'eve e'ỹa rami rei, rombo'eague rami e'ỹ ikuai va'e re.

⁷ Mba'eta peẽ ae voi peikuaa orekuaiague rami pendekuai aguã, mba'eta neĩ peteĩ henda py ndoroiko vaikue rei va'ekue peẽ kuerya rupi,

⁸ ndorokaru rivei guive. Ha'e rami 'rãgue py romba'eapoa rupi ronhea'ã ete va'ekue. Ara py ha'e pyávy romba'eapo va'ekue avave rei pe ronhemongaru uka rive e'ỹ aguã.

⁹ Ha'e rami avi ronhemongaru uka aguã nda'eve e'ỹi teĩ ha'e rami ndoroikoi va'ekue ore rami avi pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta pendereve teri roiko vy aiporo'eague rami: “Nomba'eapoxei va'e tokaru eme.”

¹¹ Mba'eta omombe'ua rã roendu peẽ kuerya rupi amongue omba'eapo e'ỹ vy ha'eve e'ỹa rami rei ikuai. Joeko re rive tema oikuaa pota.

¹² Ha'e rami ikuai va'e pe oreayvu, ha'e Senhor Jesus Cristo rery rupi romongeta ikuai porã'ia rupi omba'eapo vy okaru aguã ha'e kuery ae po py ojou va'ekue re.*

¹³ Ha'e rã peẽ irmão kuery, pejepe'a eme iporã va'e pejapoa gui.

¹⁴ Xapy'a rei kova'e kuaxia re oreayvu oĩ va'e amongue noendu potai 'rã. Ha'e ramo peikuaa pota porã ke ha'e kuery re. Penhemoirũve eme oximba aguã.

¹⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe “Xerovaigua” peje eme, ha'e rã irmão pe rami 'rã pendeayvu.*

¹⁶ Tove Senhor nhanemoingo porãa va'e ae tapenemoingo porã opa mba'e py. Senhor toiko peẽ kuery ha'e javi reve.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹⁷ Axaruraa ma xee Paulo po py ae ambopara. Guĩ rami ae xekuaa 'rã ambopara va'e nhavõ re. Guĩ rami ae xee ambopara xerery.

¹⁸ Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

* 3:12 Efésios 4.28; 1 Tessalonicenses 4.9-12

* 3:15 Mateus 18.15-20

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo ma apóstolo Paulo irũ kunumi va'e raka'e. Paulo oirũrã ogueraa vy jypy ombo'e, ha'e gui Éfeso tetã katy omondouka, igreja ikuai va'e re opena aguã.

Kova'e kuaxia ma Timóteo pe Paulo ombopara mba'eta oendu vy omombe'ua rã Cristo remimbo'e kuery mbyte ha'eve'yã rami nhombo'e va'e ikuai. Ha'e rami rã apóstolo Paulo ombopara ha'evea rami ju ombo'e vy. Aipoe'i: "Mba'eta pete'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi pete'i oiko Nhanderuete reve pete'i rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue. Pavẽ reraa jepearã ojejuka uka raka'e" (2.5-6a).

Paulo omongeta igreja re opena va'e kuery. Timóteo pe guive aipoe'i: "Iporã va'e re anho enhea'ã rejeroviaa rupi. Eupity ete tekove marã e'y" (6.12a).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo aiko, Nhanderuete nhandereraa jepea ha'e Cristo Jesus nharõ jaikovy va'e ojapo ukaague rami vy.

² Ndee Timóteo pe axarura. Rejeroviaa py xera'y ete rami reiko. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxya ha'e mby'a porã.*

Éfeso tetã py Timóteo nhombo'e ha'e nhomongetaa rupi oiko aguã re ijayvuaque

³ Macedônia vvy katy aa vy aipoa'e va'ekue ndee Éfeso tetã py ranhe repyta aguã, ha'e rami vy amongue remongeta aguã, amboae rami rei nhombo'e ve'y aguã,

⁴ ha'e ayvu rive ha'e ymagua kuery rery oĩa ndopa kuaai va'e re oikuaa pota ve'y aguã, mba'eta ha'e nunga ojapo 'rã joo rami e'y-e'y oikuaa aguã rami, ojeroviaa rupi Nhanderuete pe ikuai 'rãgue py.

⁵ Ha'e rami xeayvu ha'e kuery porayvu re ikuai aguã ipy'a ky'a e'yã ha'e hi'arandua rupi anho, ojerovia merami rivea rupi e'y.

⁶ Mba'eta ha'e rami ikuai gui amongue ojepe'a vy okanhymba ma ovare e'y va'e re rive ijayvua rupi.

⁷ Ha'e kuery ma lei re nhombo'e va'ety ramigua onhemoingo va'eri ha'e kuery ae oayvua oikuaa vy e'y, neĩ mba'e nunga re pa nhombo'ea voi, oikuaapa merami teĩ.

Lei mba'erã pa ojeaague re ijayvua

⁸ Ha'e rami avi lei ma ha'evea rami amongue oiporu ramo ha'evea, jaikuaa pavẽ.

⁹ Mba'eta heko porã va'e peguarã e'y lei oejaa raka'e, ha'e rã heko vai ha'e nhonhe'ẽ rendu e'y va'e kuery pe, Nhanderuete nomboetei ha'e ojejavypa rei va'e pe, ndojerovia ha'e iky'a e'y va'ea rupi e'y ikuai va'e pe, nguu ha'e oxy ae ojuka, ha'e amboae kuery voi ojuka va'e pe,

¹⁰ heko ky'a ha'e avakue meme joe opena va'e pe, jogueraa rive va'e pe, ijapu ha'e ijayvuxe va'e pe, ha'e nhombo'e porã rupi e'y ikuai va'e mboae pe lei oejaa raka'e.

¹¹ Mba'eta ayvu porã Nhanderuete hexakãmba ha'e ima'endu'a porãmbu va'e xevy pe omombe'u uka va'ekue re anho oĩ nhandombo'e porã aguã.*

* 1:2 Atos 16.1-5; 1 Coríntios 4.17, 16.10,11

* 1:11 Gálatas 3.19-25

Nhanderuete omoaxyague re apóstolo Paulo ijayvuague

¹² Arov'y'a ete nhande-Senhor Cristo Jesus xemombaraetea va'e, mba'eta ojeroviapy aikoa oikuaa vy xemoĩ ixupe amba'epo aguã.

¹³ Xee ma yma hexe xeyvuu vai ha'e ajoavyky rei va'ekue xevai vy. Ha'e rami ete teĩ xemboaxy, mba'eta aikuaa e'ỹ vy, ajerovia e'ỹ vy ha'e ramigua ajapo.*

¹⁴ Ha'e gui nhande-Senhor xemboaxy etea oexa uka vy omoĩ ajerovia aguã, mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e reve.

¹⁵ Pova'e ayvu ma oguerovíaa ha'e peteĩ-teĩ ojee omoĩmbaa aguã ha'eve va'e: Cristo Jesus ou vyv re ojevavy va'e kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e gui xee ma pavẽ gui ajevavyve va'ekue,

¹⁶ va'eri xemboaxy karamboae po rami aguã, xee ajevavyve va'ekue aikoa rupi Jesus Cristo oexa uka aguã nhomboaxy etea, amboae kuery xereko oendu vy xee rami avi hexe ojerovia vy tekove marã e'ỹ oupity aguã.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Huvixave imarã e'ỹ, omano e'ỹ ha'e jaexa e'ỹ va'e, Nhanderuete peteĩ'i oiko va'e ae toamboeta ha'e toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Iporã va'e re Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

¹⁸ Xera'y Timóteo, pova'e ae aeja rejapo aguã, Nhe'ẽ gui nderekorã omombe'ua ague rami vy. Ha'e nunga re nembaraete vy enhea'ãve tema iporã va'e re.

¹⁹ Ejepe'a eme rejerovíaa gui, neĩ ndepy'a ky'a e'ỹa rupi reikoa gui, mba'eta amongue ma ipy'a ky'a e'ỹa rupi ikuaia gui ojepe'a vy ha'e kuery ae ojerovíaa ombovaipa uka.

²⁰ Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Alexandre. Ha'e ramo Satanás po py ranhe xee amboaxa uka oguereko axy aguã, ha'e kuery ijayvu vai ve'ỹ aguã.*

2

Pavẽ re jajerure aguã, ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa re ijayvua

¹ Opa mba'e gui aipotave va'e ma peẽ kuery pejerure aguã Nhanderuete pe. Penhembo'e, pejerure, perovy'a guive pavẽ re penema'endu'a vy,

² huvixave ha'e joe opena aguã ombopo'aka pyre ha'e javi re guive, ha'eve vai'i reve nhandekuai porã aguã, opa mba'e py Nhanderuete pe nhandekuai ha'e nhandomboetea rupi.

³ Ha'e rami pejerurea ma Nhanderuete nhandereraa jepea renonde iporã, oguerovy'a 'rã guive.

⁴ Mba'eta oipota anhetẽ ete va'e pavẽ oikuaa vy oo jepe.

⁵ Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue.*

⁶ Pavẽ reraa jepearã ojevuka uka va'ekue. Ha'e va'e ayvu ma ha'evea ára oikuaa uka.

⁷ Ha'e rami aguã ae xemoĩ karamboae ayvu momba'uarã, apóstolo ha'e amboae regua mbo'earã, anhetẽ va'e re ha'e kuery ojerovia aguã. Ha'e rami xeyvua ma anhetẽ, xepua e'ỹ.

Nhandeatya py marã rami pa nhandekuai aguã re ijayvua

⁸ Ha'e nunga rupi aipotava avakue opa rupi ikuai va'e onhembo'e opoiky'a e'ỹ va'e oupi reve. Ivai e'ỹ re, ha'e nda'ija'ei rei e'ỹ re tonhembo'e.

* 1:13 Atos 26.9-18 * 1:20 1 Coríntios 5.4,5 * 2:5 João 3.36; 14.6; Atos 4.12; 1 João 5.11,12

⁹ Kunhague voi ha'e rami ae avi tonhemonde ha'eve va'e py anho. Oikoaty'i rami ae toiko onhemoatyrōa py. Nda'evei opa marā oje'a popē aguā, o'a re ouro ha'e ita hepyve va'e omoī aguā, neī ao hepyve va'e py onhemonde aguā.

¹⁰ Ha'e rami 'rāgue py ojee tomoī joupe ojapo porā aguā, kunhague Nhanderuete pegua reko rami vy.

¹¹ Kunhague ombo'ea rā tokyrirī, opa mba'e py nhomboetea oexa uka aguā.

¹² Kunhague pe xee nanhombo'e ukai, neī ime re nambopo'aka ukai guive. Ha'e rami 'rāgue py tokyrirī toiny.

¹³ Mba'eta Adão ranhe Nhanderuete omoingo rire mae ma Eva ju omoingo raka'e.

¹⁴ Ha'e gui Adão e'ỹ guive onhembotavy uka, ta'yxy ranhe onhembotavy uka vy ojevavy raka'e.

¹⁵ Ha'e rami teī kunhague omemby oikuavāa py ogueraa jepea nho 'rā, o'arandua rupi ojeroviaa, porayvua ha'e iky'a e'ỹ va'e ikuaiia gui ndojepe'ai vy.

3

Igreja re openaa ha'e nhopytyvōa rupi ikuai va'e reko re ijayvua

¹ Pova'e ayvu ma ogueroviaa aguā ha'eve va'e: Igreja kuery re openaa rupi oikoxe va'e ma tembiapo iporā ete va'e ojapoxe.

² Ha'e nunga rupi igreja re opena va'e ma pavē ojou porā aguā rami ta'ikuai, peteī'i kunha re omenda va'e, hi'arandu ha'e ojejoko kuaa va'e, omboetepy, nhomovaē ha'e nhombo'e kuaa va'e,

³ vinho oy'ua rupi e'ỹ oiko va'e, ojerovia rei e'ỹ va'e, ha'e rā ha'eve vai'i, joguero'a rei e'ỹ va'e ha'e perāta re nda'evei rei e'ỹ va'e,

⁴ ha'e ngoo pygua kuery re opena porā va'e, gua'y ha'e guajy kuery onhe'ē rendu ha'e omboete porā aguā rami oguereko va'e.

⁵ Mba'eta ngoo pygua kuery re ae nopena kuaai vy mba'exa 'rā tu opena Nhanderuete pegua igreja kuery re?

⁶ Joe opena va'erā ma ojeko me'ē ramo va'e'ỹ 'rā, ojee rive ojerovia ramo anha opagaa py ombopagaa e'ỹ aguā.

⁷ Ha'e rami 'rāgue py nhande revegua e'ỹ kuery voi omboete aguā rami oiko va'e, ojou vaia e'ỹ ha'e anha pe onhembo'a uka e'ỹ aguā.*

⁸ Ha'e rami ae avi nhopytyvōa kuery ma omboetea aguā rami 'rā ikuai, peteī'i rupi ijayvu va'e, vinho oy'ua rupi rei e'ỹ oiko va'e, perāta re nda'evei rei e'ỹ va'e,

⁹ ha'e ipy'a ky'a e'ỹa rupi jajerovia aguā regua oikuaa uka pyre re opena va'e.

¹⁰ Nhopytyvōarā reko re jaikuaa pota ranhe 'rā. Ha'e kuery re nda'ijayvu vaiia ramo ma ha'eve 'rā nhopytyvōa ikuai aguā.

¹¹ Ha'e rami ae avi kunhague voi omboetea aguā rami ta'ikuai. Ijayvu vaikue rei e'ỹ, oiko kuaa va'e, ha'e opa mba'e py ojeroviapy ta'ikuai.

¹² Nhopytyvōa oiko va'erā ma peteī'i kunha re omenda va'e, ha'e gui gua'y ha'e guajy kuery, ngoo pygua kuery ha'e javi re opena kuaa va'e.

¹³ Mba'eta nhopytyvō porā va'e ma ha'eeva rami nhomboete, ha'e okyjea py e'ỹ 'rā omombe'u Cristo Jesus re jajerovia aguā.

Nhanderuete pegua igreja reko omombe'u porāveagua

¹⁴ Po rami ambopara ndevy, roexa aguā aa voi aguā rami aiko va'eri.

¹⁵ Ha'e rami avi ndaa voi ramo kova'e kuaxia gui reikuaa 'rā Nhanderuete ro pygua kuery marā rami pa ikuai aguā. Ha'e va'e oo ma Nhanderuete oikove va'e pegua igreja, anhetē va'e yta ha'e hendarā oī va'e.*

* 3:7 Tito 1.5-9

* 3:15 Efésios 2.19-22

16 Mba'eta anhetē Nhanderuete pe nhandekuai aguã kuaa ukaa ma yvate ete:
 Ngo'o re ojekuaa va'ekue ma
 Nhe'ē ju oikuaa uka heko ky'a e'ÿa.
 Anjo kuery oexa pota,
 hexegua ma amboaeg regua ikuaia rupi voi omombe'ua.
 Ha'e ramo hexe ojerovíaa yvy re.
 Ha'e gui hexakãa py ju heraa.

4

Opaa ára py heta ojepe'a 'rãa re ijayvua

1 Nhe'ē oikuaa uka porã avi opaa ára py nhe'ē nhombotavya ha'e anha nhombo'e rã amongue ojapyxaka vy ojepe'a 'rãa ojerovíaa gui.*

2 Nhombo'e vaikue va'e kuery ma heko porã merami rive ha'e ijapu rei va'e, ipy'a ky'aa noenduvei aguã rami ha'e kuery ae ojeapo rire.

3 Ha'e kuery nanhomomenda ukai 'rã, ha'e ndo'u ukai 'rã guive amongue regua tembi'u, jajerovia ha'e anhetē va'e jaikuaa va'e jarovy'a reve ja'u aguã Nhanderuete omoingo va'eri.

4 Mba'eta Nhanderuete omoingo va'ekue ma ha'eve va'e meme. Jarovy'a reve jajopy vy ndaja'u e'ÿi 'rã,

5 Nhanderuete ayvu ha'e jarovy'aa py nda'iky'avei ramo.

Heko porã ha'e nhombo'e porãa rupi Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

6 Ha'e nunga re irmão kuery rembo'e vy reiko 'rã Cristo Jesus rembiguai porã, jajerovia aguã regua ayvu re nembaraete ha'e nembo'e porãague rupi reiko vy.

7 Ha'e rã ayvu reko rei guaimigue'i hi'arandu e'ÿ va'e omombe'u va'e nunga ma endu rive. Enhea'ã tema Nhanderuete pe ete reiko aguã re.

8 Mba'eta jauga kuaa aguã re nhanhembo'ea ma xapy'a'i guarã rive ovare. Ha'e rã Nhanderuete pe jaikoa ma opa mba'e py ovare, mba'eta tekove ome'ē aÿ ha'e araka'e rã peve guarã.

9 Pova'e ayvu ma pavē ojerovia ha'e ojee omoï aguã ha'eve va'e.

10 Ha'e va'e rupi nhanhea'ã 'rã guive opa mba'e py, Nhanderuete oikove va'e pavē reraa jepea va'e re jajerovia rire. Jajerovia va'e katuve ma nhandereraa jepe.

11 Ejapo uka ha'e enhombo'e ke ha'e nunga re.

12 Nekunumi teri va'eri eiko eme avave rei nembojaru rei aguã rami. Ha'e rami 'rãgue py ndee rami ojerovia va'e kuery ikuai aguã rami eiko, ndeayvu py, ndereko porãa, ndeprayvua, rejeroviaa ha'e ndereko ky'a e'ÿa py guive.*

13 Xee aju e'ÿa ja eiko kuaxia rooyvua rupi pavē pe, renhomongetaa ha'e renhombo'ea rupi.

14 Ejapo e'ÿ eme nerembiaporã ome'ē mbyre. Ha'e rami aguã ae Nhe'ē oikuaa uka raka'e, igreja re opena va'e kuery ndeapYTE re opo omoï jave.

15 Eikuaa pota ke ha'e nunga re, ejapo porã pota guive, pavē oikuaa aguã rejapo porãve reovya.

16 Eikuaa pota ke ndee ae reko re, renhombo'ea re guive. Enhea'ã tema ha'e nunga re, mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo ndee ae reo jepe aguã rami, ha'e ndeayvu re ojapyxaka va'e kuery guive.

5

Peteĩ-teĩ regua omongeta kuaa aguã re ijayvua

* 4:1 Mateus 24.10-13; 2 Timóteo 3.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

* 4:12 2 Timóteo 1.6-8; Tito 2.1-8

1 Ndeayvu vaipa eme tujakueve pe. Ha'e rami 'rãgue py nderu rami emongeta. Kunumigue pe ma nderyvy pe rami 'rã ndeayvu,
 2 guaimigue pe ma ndexy pe rami, ha'e kunhataigue pe nereindy pe rami 'rã ndeayvu, ndereko ky'a e'ÿa rupi.

Imeve'ÿ va'e kuery oipytyvõ aguã re ijayvua

3 Eipytyvõ uka imeve'ÿ va'e kuery, imeve'ÿ va'e ete ri ikuai ramo.*

4 Ha'e rã omemby, e'ÿ vy guemiarirõ kuery oguereko ramo topena pota ngoo pygua re, oxy e'ÿ vy ojaryi openaague rekovia. Mba'eta ha'e rami ikuai ramo Nhanderuete oguero'ÿ va'e 'rã.

5 Ha'e rã imeve'ÿ ete va'e, ipytyvõarã ndoguerekoi va'e kuery ma Nhanderuete gui anho 'rã oarõ oikovy mba'emo. Ara py ha'e pyávy ojerure ha'e onhembo'ea rupi 'rã ikuai.

6 Ha'e rã ndojejoko kuaai va'e ma oikove merami teĩ omanogue ikuai.

7 Ha'e rami ae emongeta ha'e kuery, ojou vaipy ikuai e'ÿ aguã.

8 Ha'e rã guetarã ha'e ngoo pygua kuery re nopenai va'e ma ojeroviaa rupi ve'ÿ ikuai, ojerovia e'ÿ va'e kuery gui nda'eveive.

9 Imeve'ÿ va'e kuery sessenta ma'etÿ ma oguereko ramo mae ma 'rã remoĩ uka hery. Peteĩ'i re omenda va'ekue rery anho 'rã remoĩ uka,

10 ojapo porãague oikuaa pavẽ va'e, omemby kuery omongakuaapa ma va'ekue, nhomovaẽ porã va'ety, ha'e iky'a e'ÿ va'e kuery py ojoi va'ety, iporiaukue'i oipytyvõ va'ety, ha'e ojapo porãa rupi onhea'ã va'ekue.

11 Ha'e rã imeve'ÿ va'e ipyaukueve rery ma emoĩ uka eme. Mba'eta ha'e kuery ma Cristo pe anho ndoikoxevei vy oendu 'rã omenda jevyxea.

12 Ha'e rami jypy ouraague omboaxa rive vy opaga aguã rami 'rã ikuai.

13 Omboypy 'rã guive inhate'ÿ aguã, peteĩ-teĩ oo rupi ikuai vy. Inhate'ÿ vy anho e'ÿ, ijayvu katu vai ete 'rã, ha'e joeko re oikuaa pota rei 'rã ha'eve'ÿ va'e re ijayvu vy.

14 Ha'e nunga rupi aipota ipyaukueve omenda, omemby oguereko, ha'e ngoo re opena porã aguã. Ha'e ramo 'rãe nhanderovaigua ndojoui nhandere ijayvu rei aguã.

15 Mba'eta amongue ma Satanás re ova vy anhetẽ ojepe'a ma ojeroviaa gui.

16 Ha'e gui ojerovia va'e kuery guetarã imeve'ÿ va'e oguereko ri vy toipytyvõ. Nda'evei igreja pygua kuery pe oipytyvõ uka aguã, igreja kuery ma imeve'ÿ ete va'e anho oipytyvõ aguã.

Igreja re opena va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

17 Igreja re opena porã va'e kuery ma mba'emo onganave teĩ ha'eve, mba'eta ayvu mombe'ua rupi ha'e nhombo'ea rupi onhea'ã va'e vy.

18 Mba'eta ipara re oĩa rami: “Vaka mba'emo ra'yĩ ojykya rupi omba'eapo ramo nda'evei ijuru pejokua aguã.” Oĩ avi: “Omba'eapo va'e ha'eve ojopy aguã omba'eapoague repy”, he'iague rami.*

19 Ha'e gui igreja re opena va'e re ayvua ramo ejapyxaka eme, mokoĩ e'ÿ vy mboapy gui rendu e'ÿ vy.

20 Xapy'a rei ojevavy ramo pavẽ oendua py 'rã remongeta, amboae kuery voi ojererokyje aguã.

21 Nhanderuete, Cristo Jesus ha'e anjo kuery oiporavo va'ekue renonde aipoa'e ndevy: Ha'e va'e ayvu rami eiko rejepe'a e'ÿ re. Mba'eve ejapo eme joe gui peteĩ reayvuvea rupi.

* 5:3 Tiago 1.27 * 5:18 Deuteronomio 25.4, Atos 14.23; 1 Coríntios 9.7-14; 1 Pedro 5.1-4

²² Avave apyte re ndepo emoĩ eme heko re reikuaa pota porã e'ỹ re, amboae kuery ojevavya py renhemongy'a e'ỹ aguã. Eiko kuaa pota ke ndee ae ndereko ky'a e'ỹ aguã.

²³ Nda'evei yy anho riae rey'u aguã, ey'u avi kyrĩ'i vinho ndepy'a raxya ha'e nembra'eaxy rendu jepi vy.

²⁴ Amongue ojevavya oikuaapaa voi 'rã, ombopagaa aguã py ovaẽ e'ỹ mbove ma voi. Ha'e rã amboae kuery ojevavyague ma raka'eve ramo mae 'rã ojekuaa.

²⁵ Ha'e rami ae avi ha'evea rami nhandekuaia voi ojekuaa voi 'rã. Ha'e rami e'ỹ va'ekue voi ndojekuaa e'ỹ riaei 'rã.

6

Escravo ha'e herekoa kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e gui escravo kuery jopo'aka guýry ikuai va'e ma opa mba'e py toamboete guerekoa, Nhanderuete rery ha'e nhanembo'ea re ijayvu vaia e'ỹ aguã.*

² Ha'e gui herekoa ma irmão ojerovia avi va'e ramo toamboete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo porãve tema ixupe, mba'eta ojerovia va'e vy hembiaiyvu oiko, ha'e ixupe omba'eapo porã ramo mba'emo ojouve 'rã. Embo'e, ha'e ejapo uka ha'e nunga.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e peráta re nda'evei va'e re ijayvua

³ Ha'e gui amongue amboae rami rei 'rã nhombo'e, nhande-Senhor Jesus Cristo regua ayvu porã rami e'ỹ, Nhanderuete pe jaiko aguã regua rami e'ỹ.

⁴ Ha'e va'e kuery ma ojee ae rive ojerovia vy ndoikuaai mba'eve. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã ijayvuxe rei, ha'e ayvu py rive joguero'a rei 'rã. Ha'e nunga gui oiko 'rã joe ija'e'ỹ va'e, nhomoangeko rei va'e, joe ijayvu rei va'e, oexa'ã vaikue rei va'e,

⁵ ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvua ndopa kuaai va'e guive. Hi'arandu ve'ỹ ramo ha'e kuery re noĩvei anhetẽ va'e, oĩ va'e ma Nhanderuete pe merami rive oikoa rupi mba'emo ojoupave aguã.

⁶ Ha'e rami avi anhetẽ Nhanderuete pe jaiko vy opa mba'e porã 'rã jajou, javy'a 'rã guive.

⁷ Mba'eta mba'eve ndajarui ko yvy re, ha'e apy gui jaa vy mba'eve ndajaraai 'rã guive.

⁸ Ja'u va'erã ha'e nhanhemonde aguã jareko vy ma tajavy'a.

⁹ Ha'e rã opa mba'e ojouve va'e ma anha omoangeko rã onhembo'a uka 'rã nhuã py. Hi'arandu ve'ỹ vy opa marã oipotaa rupi rive 'rã ikuai, ojexavai 'rã guive. Ha'e rami vy ikuai axy 'rã okanhy peve.

¹⁰ Mba'eta peráta re nda'eveivea gui ma opa marãgua teko vai oiko. Ha'e nunga re anho amongue nda'evei vy ojepe'a ma 'rã ojerovaaa gui, ha'e kuery ae onhemoingo axy uka 'rã guive opa mba'e py.

Timóteo omongetaague

¹¹ Ha'e rã ndee Nhanderuete remimbo'e, eiko eme ha'e rami, enhea'ã teko porã reupity aguã anho, ha'e gui Nhanderuete pe ete reikoa, rejerovaaa, ndeporayvua, opa mba'e reropo'akaa ha'e ndevai e'ỹa guive.

¹² Iporã va'e re anho enhea'ã rejerovaaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ỹ, ha'e rami aguã nerenoia, ha'e heta oendua py renhemombe'u porã rire.

¹³ Xee romongeta Nhanderuete opa mba'e moingoare va'e renonde, ha'e Pôncio Pilatos renonde re Cristo Jesus onhemombe'u porã va'ekue renonde guive:

* 6:1 Efésios 6.5-9; Colossenses 3.22-24; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21

¹⁴ Senhor Jesus Cristo ojekuaa rã guarã enhea'ã ojapo uka pyre icy'a e'y va'e ha'e ojou vaipy e'y oikuaa pavē aguã. *

¹⁵ Ha'e va'e ma Nhanderueete Ima'endu'a porãmbý peteĩ'i oiko ha'e Ipo'akapa va'e oexa uka 'rã oa'angaague ára py ae. Ha'e ma huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor oiko.

¹⁶ Ha'e anho ma hekove marã e'y va'e oiko. Hexakãa ma avave rei ndoupity kuaai. Oexaa e'y va'e, ha'e oexa pyrã e'y oiko. Tomboetea ha'e ta'ipo'aka riae. Amém.

Oguerekopa rei va'e kuery re ijayvua

¹⁷ Emongeta oguerekopa rei va'e kuery ojee e'y ojerovia aguã, neĩ mba'emo imarã va'erã re rive'y guive, ha'e rã Nhanderueete re anho, mba'eta ome'ẽ oikovy nhanembovy'aarã ha'e javi.

¹⁸ Ha'e kuery ma joupe ojapo porãa rupi ta'ikuai, tanhopytyvõ opa mba'e py. Ome'ẽxea'i py tome'ẽ reta, hakãte'ya rupi e'y tomboja'o.

¹⁹ Ha'e rami vy 'rãe mba'emo porã ojeupe guarã omoĩ porã uka araka'e rã peve imarã e'y va'erã, ha'e rami vy oupity aguã tekove anhetẽ ete va'e. *

Omongeta reve opaa py ogueroayvu porãague

²⁰ Ha'e gui ndee Timóteo, epena ke ndepo py opena uka pyre re. Ejapyxaka eme ayvu rive iporã e'y va'e re, neĩ "Aikuaapa" he'i rive vy joo rami e'y-e'y ijayvua re guive.

²¹ Mba'eta ha'e nunga re amongue ojapyxaka vy ojepe'a ma ojerovíaa gui.

Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

* 6:14 2 Timóteo 2.1-7

* 6:19 Lucas 12.15-21

Timóteo pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue Timóteo pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoĩguea ma Timóteo peguarã apóstolo Paulo ogueraa uka va'ekue. Ixupe Paulo aipoe'i Jesus regua omombe'ua rupi okyje e'ỹ aguã, ojepe'a e'ỹ aguã guive.

Paulo guekorã re ae oexa'ã ojukaa voi aguã Jesus re ojeroviaa py. Ha'e rami teĩ ipy'a guaxu reve ojerovia tema. Ha'e vy aipoe'i: "Ovaẽ ma ouvy aa aguã ára. Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua. Aỹ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ rã xevy. Xevy pe anho e'ỹ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ", he'i (4.6b-8).

Timóteo pe ijayvu omokyre'ỹa rupi, oiko axy teĩ nhombo'ea rupi tema oiko aguã gueko porãa oexa uka reve.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy apóstolo-rã Cristo Jesus xemoĩ va'ekue. Cristo Jesus re tekove oĩ va'e oikuaa uka aguã re ijayvuague rami xemoĩ.

² Timóteo xera'y roayvu ete va'e, taxarura ndevy. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxya ha'e mby'a porã guive.

Timóteo ojeroviaa re Paulo oguerovy'aague

³ Xeramoĩ kuery rami avi xee voi ambojerovia Nhanderuete xepy'a ky'a e'ỹa rupi, arovy'a guive, mba'eta ara py ha'e pyávy anhembo'e vy xema'endu'a riaie ndere.

⁴ Nderexaya re xema'endu'a vy roexaxe ete ju, opa mba'e py avy'a aguã.

⁵ Xema'endu'a avi rejerovia etea re, mba'eta ndejaryi Lóide ranhe ha'e ramigua oĩ, ha'e gui ndexy Eunice ju. Ha'ekue rami avi xee aikuaa ndere voi oĩa.*

Nhanhea'ã, nhanembaraete ha'e jajerovia ete aguã re ijayvua

⁶ Ha'e nunga rupi romongeta nerembiaporã ome'ẽ mbyre rupi renhea'ãve ju aguã re. Ha'e va'e ma ndeapyte re xepo amoĩ jave Nhanderuete ome'ẽ va'ekue.

⁷ Mba'eta nhanemongyjarã e'ỹ nhandere Nhanderuete omoĩ Onhe'ẽ, ha'e rã nhanembaraete, nhandeporayvu ha'e jajejokoa rupi nhandekuai aguã.*

⁸ Ha'e nunga rupi exĩ eme Senhor regua remombe'u aguã, ikáuxa nhuã py xee aĩ teĩ. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete po'akaa rupi enhemoingo axy uka avi xereve ayvu porã remombe'ua py.

⁹ Mba'eta nhandereraa jepe vy iky'a e'ỹ va'e ojeupe guarã nhanerenoĩ raka'e. Nhande ae nhanhea'ãa re e'ỹ guive. Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy raka'e ára ijyyp e'ỹ mbove voi, ha'e onhembopy'aague rami vy nhanemoĩ Cristo Jesus re.

¹⁰ Ha'e gui aỹ mae ma oikuaa uka nhanemboaxya, Cristo Jesus Nhandereraa jepearã ojekuaa py. Mba'eta ha'e va'e ma manoa ombovaipa vy tekove marã e'ỹ oikuaa uka ayvu porã rupi.

¹¹ Ha'e va'e amombe'u aikovy aguã xemoĩ apóstolo ha'e nhombo'earã.

* 1:5 Atos 16.1,2 * 1:7 1 Timóteo 4.12-16

12 Ha'e nunga rupi ae nami aiko axy. Ha'e rami teĩ xee naxĩ, mba'eta aikuaa mava'e re pa ajeroviaa, aikuaa porã guive ipo'akapa va'e vy ipo py xerekove amboaxa va'ekue re opena 'rãa, opaa ára peve guarã.

13 Enhombo'e tema ayvu amombe'u rã rendu va'ekue rupi, exa uka guive rejeroviaa ha'e mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e.

14 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandere oĩ va'e po'akaa rupi epena iporã va'e ndepo py opena uka pyre re.

Apóstolo Paulo nhuã py oĩa, ha'e irũ kuery ikuaiã re ijayvuague

15 Xeirũ kuery Ásia pygua ojepe'apa xegui, ndee reikuaa ma. Ha'e va'e kuery regua ma Fígelo ha'e Hermógenes.*

16 Ha'e rã Onesíforo ha'e hoo pygua kuery ma Senhor tomboaxy, mba'eta mboapykue rei e'ỹ xembopy'a guaxu, ha'e nhuã py aĩa oendu teĩ peteĩgúeve ma naxerexĩ.

17 Ha'e rami 'rãgue py Roma tetã py ovaẽ vy xereka raka'e xejou peve.

18 Ha'e ramo tove opaa ára py Senhor tomboaxy. Xegui ndee reikuaa porãve ha'e kuery xepytyvõ jepiague Éfeso tetã py.

2

Cristo re jajeroviaa rupi vy nhandemoingo axy uka aguã re ijayvua

1 Ha'e gui ndee xera'y, nembaraeteve tema Nhanderuete nemboaxya Cristo Jesus re oĩ va'e re.

2 Heta oendua py xee anhombo'e rã renduague rami avi ndee ju embo'e ojeroviapy kuery, amboae kuery mbo'earã.

3 Cristo Jesus pegua xondaro ojeroviapy va'e reiko vy enhemoingo axy uka avi ke xereve.

4 Ha'e gui peteĩve xondaro ndoikoi 'rã amboae nunga re openaa rupi, nguvixa hery moĩare ombovy'a aguã.

5 Ha'e rami ae avi ouga va'e kuery voi ha'evea rami ouga e'ỹ rã peteĩve ndoguerovy'aai 'rã.

6 Oma'et'ya rupi onhea'ã va'ekue voi ha'eve ha'e ranhe ijaju va'e ho'u aguã.

7 Eikuaa pota ke xeayvua re, mba'eta Senhor oikuaa uka porãmba 'rã ndevy.

8 Nema'endu'a tema Jesus Cristo rekokie re, mba'eta Davi ramymino oiko, ha'e omanoague gui onhemboete ju raka'e, ayvu porã amombe'u aikovya rami vy.

9 Ha'e va'e káuxa ae xemoingo axya nhuã py heko vai va'e rami. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ma ndojoko kuaai.

10 Ha'e nunga rupi opa marãgua aropo'aka oiporavo pyre kuery re vy, ha'e kuery voi oupity aguã Cristo Jesus nhandereraa jepea ha'e hexakãa imarã e'ỹ va'e.

11 Pova'e ayvu ma jarovia ete va'erã:

Hexeve nhamano rire hexeve avi 'rã jaikove ju.

12 Mba'emo jaropo'akapa rire

hexeve avi 'rã nhaĩ huvixarã.

Ha'e rã ixupegua rami e'ỹ ri nhandemombe'u rire

ha'e ju 'rã nanhanemombe'ui.*

13 Ojeroviapy e'ỹ jaiko ramo

ha'e ma ojeroviapy ae 'rã oiko,

mba'eta ndaexarai 'rã ojegui ae.

* 1:15 2 Timóteo 4.16-18   * 2:12 Mateus 10.32,33

Amboae rami rei nhombo'e ha'e ojerovia merami rive va'e omongeta aguã re ijayvuague

¹⁴ Enhomoma'endu'a ke ha'e nunga re. Nhanderuete renonde ke ndeayvu pavê pe, ha'e kuery joguero'a rei e'ỹ aguã ayvu mba'everã ovare'ỹ va'e py, mba'eta ha'e nunga ma opa marã 'rã omoingo hendua kuery.

¹⁵ Enhea'ã tema rexĩmba rei e'ỹ re Nhanderuete pe rejexa uka aguã omba'eapo va'e ojou porã va'erã, ayvu anhetê ete va'e ha'eva rami remombe'u rire.

¹⁶ Ha'e rã ayvuxe iporã e'ỹ va'e ma endu rive, mba'eta ha'e rami ijayvu va'e heko vaive 'rã oje'oivy.

¹⁷ Ha'e kuery ijayvua ma nhomokanhy tema 'rã heravy, mba'eaxy vaikue nhandero'o omou'ũ va'e rami avi. Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Fileto.

¹⁸ Ha'e va'e kuery ojepe'a ma anhetê va'e gui, mba'eta nhombo'e teĩ nanhanhemboete jevyvei 'rãa rami. Ha'e rami vy joapo ndojeroviavei aguã rami.

¹⁹ Ha'e rami teĩ oo ytarã Nhanderuete omoĩ va'ekue ma oĩ atã. Ha'e va'e re ma po rami oĩ ikuaa ukaarã: "Senhor oikuaa ae ojeupegua kuery" he'ia va'e. Ha'e gui amboae ju "Senhor rery rupi ikuai va'e tojepe'a teko vai gui", he'i avi.

²⁰ Ha'e rami avi oo tuvixakueve ikuai va'e py oĩ 'rã mba'emo ryruru ouro ha'e prata guigua anho e'ỹ, oĩ avi 'rã vvyra ha'e yapo guigua. Iporãgueve ma mba'emo porã ryrurã oĩ, ha'e rã amboae ma oiporu rive pyrã oĩ.

²¹ Ha'e rami ae avi nhande voi opa marã rei nhandekuaiague gui jajeky'a'o vy mba'emo porã ryrurã rami 'rã jaiko, iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre ija oiporu va'erã rami, iporã va'e ha'e javi jajapo aguã rami nhandeapo rire.

²² Ha'e nunga rupi eiko eme kunumigue opa marã ikuaxeia rami. Teko porã rupi enhea'ã, rejeroviaa, ndeporayvu, ha'e peteĩ rami pendekuaia rupi, ipy'a ky'a e'ỹ re Senhor pe ojapukai va'e kuery reve.

²³ Endu rive amongue ijayvuxe rã ovare'ỹ va'e re hi'arandu e'ỹa rupi, mba'eta ha'e nunga gui joguero'apa rei 'rã, reikuaa ma avi.

²⁴ Mba'eta Senhor rembiguai kuery ma nda'evei joguero'a rei aguã. Ha'e rami 'rãgue py ijayvu porã'i 'rã pavê reve, ha'e ivai rei e'ỹ re nhombo'e kuaa 'rã guive.

²⁵ Ha'e kuery re amongue opu'ã rei ramo omongeta porã'i 'rã, mba'eta xapy'a rei ha'e kuery pe voi Nhanderuete ome'ê 'rã ojeko rerova vy anhetê va'e oikuaa nho aguã,

²⁶ ha'e rami vy hi'arandu ju vy anha pe onhembo'a ukaague gui oo jepe aguã, ixupe ojerereko uka rire teĩ oipotaa rami ikuai aguã.*

3

Opaa ára opa marã rei ikuai 'rãa re ijayvua

¹ Eikuaa pota ke pova'e re: Opaa ára py ou 'rã ikuai axya ete aguã.*

² Mba'eta avakue ikuai va'e ojejou porã rei 'rã, peráta re anho 'rã nda'eveive, ojee rive 'rã ojerovia, onhemboyvate rei 'rã, ijayvu vaikue-ikue 'rã, nguu kuery nonhe'ẽ renduvei 'rã, ndajoguerovy'axevei 'rã, Nhanderuete nomboetevei 'rã, ³ nda'iporayvuvei 'rã, nanhomboaxy kuaavei 'rã, joe ijayvu rei 'rã, ndojejoko kuaavei 'rã, ojerovia rei 'rã, iporã va'e rovai 'rã ikuai,

⁴ nhombo'a uka rive 'rã, o'arandu rupi e'ỹ 'rã ikuai, onhembotuvixa rei 'rã, ha'e kuery ae oipotaa rami 'rã ikuaxe, Nhanderuete pe ikuai 'rãgue py,

* 2:26 1 Pedro 3.14-16

* 3:1 Mateus 24.9-13; 1 Timóteo 4.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

⁵ Nhanderuete pe merami ikuai va'eri ixupe "Ipo'aka va'e'y" he'i rive 'rã. Ejepe'a ke ha'e kuery gui voi.

⁶ Ha'e kuery va'e regua ma joo rupi ovaẽ vy ombotavy 'rã kunhague ikangykueve ojevavya va'e, opa marã rei oikoxea rami rive ikuai va'e.

⁷ Ha'e kuery ma mba'emo re onhembo'e uka riae teĩ ndoupityi 'rã anhetê va'e oikuaa ete aguã.

⁸ Moisés re Janes ha'e Jambres opu'ã reiaque rami avi ha'e kuery voi anhetê va'e re opu'ã rei teĩ. Ha'e kuery opa marã rei nai'arandui, ha'e ndojeroviavei vy ojou vai pyrã ikuai.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ikuai riaei 'rã ha'e rami, mba'eta pavê oikuaa 'rã hi'arandu e'yã, Moisés rovaigua kuery re oikoague rami avi.

Timóteo anhetê va'e re oĩ atã aguã re Paulo ijayvuague

¹⁰ Ha'e rã ndee ma reikuaa ae ma anhombo'e aikovya, xereko, anhem-bopy'aa, ajeroviaa, mba'emo aropo'akapaa, xeporayvua, aĩ atãa,

¹¹ xemoingo axya ha'e ajexavaia guive, mba'eta ha'e ramigua ma Antioquia, Icônio ha'e Listra tetã py oiko xere. Opa marãgua teko axy aropo'aka va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi gui Senhor xereraa jepe.*

¹² Ha'e gui Cristo Jesus pe oikoxe va'e ha'e javi 'rã omoingo axya rei.

¹³ Ha'e rã heko vai ha'e heko porã merami rive va'e ma heko vaive 'rã oje'oivy, nhombotavy ha'e onhembotavy ukaa rupi anho.

Nhanderuete ayvu anhetê ete ha'e ha'evea re ijayvua

¹⁴ Ha'e rã ndee ma eĩ atã tema mba'emo reikuaa ha'e rerovia va'e re. Nema'endu'a ke ha'e nunga re mava'e pa nemo'eague re.

¹⁵ Mba'eta nekyrĩ reve reikuaa ae ma ipara iky'a e'y va'e. Ha'e va'e rupi vy reupity ne'arandurã Cristo Jesus re rejerovia vy reo jepe aguã.

¹⁶ Ha'e va'e ipara va'e ma Nhanderuete guigua meme, ha'e rami vy ha'eve nhandombo'e aguã, nhandomongeta, nhandomo'arandu, ha'e teko porã rupi nhandomoingo aguã,

¹⁷ Nhanderuete remimbo'e kuery opa mba'e py hi'arandu vy iporã va'e ha'e javi ojapo kuaa aguã.*

4

Ayvu porã nhamombe'ua rupi nhandea'ã aguã re ijayvua

¹ Nhanderuete ha'e Cristo Jesus renonde xee romongeta. Ha'e va'e ma ojekuaa ju vy oikuaa pota 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue ikuaiaque re.

² Emombe'u tema ayvu porã. Ha'e va'e rupi enhea'ã katu ha'eve jave, e'y vy haxy teĩ. Joupe ndeayvu, enhomo'arandu ha'e enhomongeta ndevai rei e'y re renhombo'ea ha'e javi py.*

³ Mba'eta ovaẽ 'rã ha'evea rami nhandombo'e teĩ ndojapyxakaavei aguã ára. Ha'e rami 'rãgue py ojou 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami ombo'e va'erã, oapxya remo rive oikarã va'e rami.

⁴ Ha'e rami vy noenduxevei 'rã anhetê va'e, ayvu rive re anho ojapyxakave vy.

⁵ Ha'e rã ndee ma eiko kuaa pota opa mba'e py. Nemoingo axya rã erop'aka, ayvu porã remombe'ua rupi tema eiko, ejapopa ete nerembiaporã va'e.

Apóstolo Paulo omano taa re ijayvuague

⁶ Ha'e gui xee ma xeruguy omoëa ta ma mymba ome'ëmby rami. Ovaẽ ma ouvya aa aguã ára.

* 3:11 Atos 13.14–14.22

* 3:17 Romanos 15.4; 2 Pedro 1.20,21

* 4:2 Colossenses 4.5,6

⁷ Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua.*

⁸ Aỹ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'eva rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy. Xevy pe anho e'ỹ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ.*

Avakue apóstolo oejapaague, ha'e rã Nhanderuete ndoejaia re ijavyuague

⁹ Eju voi pota ke xea py.

¹⁰ Mba'eta Demas ma aỹ mba'emo oĩ va'e re nda'eveive vy xereja. Tessalônica tetã katy ojepe'a ovy. Crescente ma Galácia katy, ha'e rã Tito ma Dalmácia katy oo.

¹¹ Lucas anho oiko teri xereve. Ejou ke Marcos, ha'e vy eru, mba'eta ha'e ma xepytyvõ 'rã amba'eapoa rupi.

¹² Ha'e gui Tíquico ma Éfeso tetã katy amondouka va'ekue.

¹³ Reju vy ke eru avi Trôade py capa aeja va'ekue, Carpo ro py. Eru avi kuaxia para, aipotave va'e ma ipire guigua.

¹⁴ Ferro re omba'eapo va'ety Alexandre ma ojapo vai ete xevy. Ha'e ramo Senhor ombopaga 'rã ojapoague re.

¹⁵ Ndee voi enheangu avi ixugui, mba'eta oreayvu rã orere opu'ã rei va'ekue.

¹⁶ Jypy'i xemboayvua jave avave rei naxepytyvõai. Ha'e rami 'rãgue py pavẽ rei xereja karamboae. Ha'e ramiague re tombopagaa eme.

¹⁷ Ha'e rã Senhor ma xereve oiko vy xemombaraete, ayvu amombe'uve ju rã amboae regua kuery oendupa aguã. Ha'e rami aguã xereraa jepe karamboae guary juru gui.

¹⁸ Ha'e rami ae avi Senhor xereraa jepe 'rã xevy ojapo vaixe va'e ha'e javi gui, ha'e opo'akaa py xereraa jepe 'rã yva re. Ixupe toporaeia aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹⁹ Emombe'u ke xema'endu'aa Prisca ha'e Áqüila pe, Onesíforo ro pygua kuery pe guive.

²⁰ Erasto ma Corinto tetã py opyta. Ha'e rã Trófimo ma Mileto py aeja karamboae imba'eaxy rã.

²¹ Eju voi ke yro'y ovaẽ e'ỹ mbove. Ndevy oxarura uka va'e ma Êubulo, Lino, Cláudia ha'e irmão kuery ha'e javive.

²² Tove Senhor toiko nenhe'ẽ reve. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

* 4:7 Atos 20.17-24

* 4:8 1 Coríntios 9.25; Tiago 1.12; 1 Pedro 5.4; Apocalipse 2.10

Tito pe Paulo ombopara va'ekue Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito ma Timóteo rami avi apóstolo Paulo irũ oiko raka'e igreja kuery re openaa rupi. Ha'e va'e ma Creta yy pa'ũ py Paulo oea raka'e Jesus remimbo'e kuery ha'e py ikuai va'e ombo'e porãve aguã, ha'eve'ÿa rami nhombo'e va'e kuery ikuai avi rã.

Ha'e rami vy omombe'u porãve Jesus Cristo regua, ijayvu guive hemimbo'e kuery marã rami pa ikuai aguã re. “Mba'eta pavê pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguã, ha'e aÿ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete” (2.11-12).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete rembiguai ha'e apóstolo-rã Jesus Cristo xemoi va'ekue, Nhanderuete rembiporavo kuery ambo'e rã ojerovia, ha'e ixupe ikuai vy oikuaa porãmba aguã anhetê ete va'e,

² ha'e tekove marã e'ÿ oarõ okuapy aguã guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ijapu e'ÿ va'e ome'ê aguã re ijayvu re ijayvu raka'e, ára ijypp e'ÿ mbove ma voi.

³ Ha'e gui aÿ oa'angaague ára py ma Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oayvu oikuaa uka vy oipotaa rami vy xemoi karamboae imombe'uarã.

⁴ Ndee Tito rejeroiviaa py xera'y ete reiko va'e pe axarura. Tove terendu Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus guigua nemboaxya ha'e mby'a porã.*

Igreja re opena va'e kuery reko re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi ae roeja karamboae Creta ypa'ũ py py, mba'emo nda-japopai va'ekue rejapopa aguã, ha'e rami vy petei-tei tetã py remoi aguã igreja re opena va'erã, ndevy ajapo ukaague rami vy.

⁶ Ha'eve remoi aguã ojou vaia rei aguã rami e'ÿ ikuai va'e, ha'e petei'i ta'yxy va'e. Ta'y kuery ojerovia va'e, ha'e kuery opa marã rei e'ÿ, inhe'ê rendua rupi anho ikuaia oikuaa pavê va'e.

⁷ Mba'eta igreja re opena va'e ma nda'evei ojou vaia rei aguã rami ikuai aguã, ha'e kuery pe Nhanderuete ae opena uka rire. Ha'e kuery ojee ae rive'ÿ ojerovia va'e, ivai ja e'ÿ, ha'e vinho oy'ua rupi e'ÿ ikuai va'e, ojerovia rei e'ÿ va'e, nei perãta re nda'evei rei e'ÿ va'e ha'eve.

⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhomovaẽ kuaa va'e, iporã va'e anho oguerovy'a va'e, oiko kuaa pota ha'e ha'evea rami joguereko va'e, icy'a e'ÿa rupi oiko ha'e ojejoko kuaa va'e,

⁹ ha'e ayvu anhetê ete va'e ojee omoi ete va'e ombo'eague rami ae. Ha'e rami vy 'rãe nhombo'e porã ha'e nhombopy'a guaxu kuaa, ha'e ombovai kuaa 'rã guive hexe opu'ã reia rã.

Nhomb'e porã merami rive va'e kuery re ijayvua

¹⁰ Mba'eta heta ikuai nhonhe'ê rendu e'ÿ va'e, ijayvuxe ha'e nhombotavypa rei va'e. Judeu regua ma hetave ikuai ha'e rami.

¹¹ Ha'e va'e kuery nhamokyriri 'rãe, mba'eta oo pygua ha'e javi-javi 'rã ombotavy ombo'e vaikuea rupi, perãta re rive nda'eveive vy.

* 1:4 2 Coríntios 8.23; Gálatas 2.1-3

¹² Ha'e kuery reguae profeta rami aipoe'i va'ekue: “Creta pygua kuery ma ijapu va'e ae, mymba inharō va'e rami okaru guaxu ha'e inhate'y va'e”, he'iague rami.

¹³ Ha'e rami ijayvua ma anhetē. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu ete 'rā ojeroviaa rupi imbaraeete aguā,

¹⁴ ha'e ojapxaka ve'y aguā judeu kuery ijayvu rivea re, neĩ anhetē va'e gui ojepe'a va'ekue ayvu re.

¹⁵ Mba'eta heko ky'a e'y va'e kuery pe mba'eve rei nomongy'ai 'rā. Ha'e rā heko ky'a ha'e ojerovia e'y va'e kuery ma opa mba'e py 'rā onhemongy'a, mba'eta o'arandua ha'e opy'aa rupi iky'apa rā.

¹⁶ Ha'e kuery ma “Xee aikuaa Nhanderuete” he'i teĩ gueko vaia py oexa uka anhetē e'yā. Ojegarupy ha'e nanhonhe'ē rendui va'e vy iporā va'e ojapo aguā nda'evei.

2

Ojerovia va'e kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e rā ndee ma ndeayvu ke ha'evea rami renhomb'ea rupi.

² Tujakueve embo'e ojejoko aguā re, omboetea aguā. Toiko kuaa pota, ha'e ojeroviaa py ta'imbaraete, iporayvua ha'e oĩ atāa py guive.

³ Ha'e rami ae avi guaimigieve ma nhomboetea rupi ta'ikuai. Ta'ijayvuxe rei eme, ha'e vinho oy'ua rupi ta'ikuai eme. Tanhomb'oe iporā va'e re,

⁴ ombo'e aguā kunhague ipyauve va'e ome ha'e omemby kuery oayvu ete aguā re,

⁵ oiko porā pota ha'e heko ky'a e'y aguā, ngoo rupi opena porā aguā, ha'eve vai'i ha'e ome oipotaa rami oiko aguā, ha'e rami rā Nhanderuete ayvu re ijayvu vaia e'y aguā.

⁶ Kunumigue ha'e rami ae avi emongeta opa mba'e py oiko kuaa pota aguā.

⁷ Ndee ae voi iporā va'e rupi eiko, amboae kuery ndee rami ikuai aguā. Renhomb'ea rupi exa uka anhetē rupi anho reikoa ha'e renhomb'oea.

⁸ Iporā va'e re anho ndeayvu ndejou vaia aguā rami e'y, nhanderoaigua kuery oximba aguā, mba'eve py nhandere nda'ijayvu vai kuaai vy.

⁹ Escravo kuery ma guerekoa kuery nhe'ē rendua rupi ta'ikuai opa mba'e py, ha'e ramo oguerovy'a aguā. Ta'inhe'ēngi rei eme,

¹⁰ ha'e ta'imonda eme guive. Ha'e rami 'rāgue py toexa uka opa mba'e py ojeroviapy oikoa. Ha'e rami vy opa mba'e py ojapo 'rā Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e regua ayvu ojou porāa aguā rami.

Cristo nhandereraa jepe vy nhanemoingo porāague re ijayvua

¹¹ Mba'eta pavē pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguā.

¹² Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguā, ha'e aỹ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porā rupi nhandekuai aguā Nhanderuete pe ete,

¹³ ima'endu'a porāmbuy ou aguā nharō jaikovya ja. Ha'e va'e ma Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus rexakāa ojekuaa rā guarā.

¹⁴ Mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, opa mba'e vai gui nhandejogua vy ojeupe guarā ae nhandeky'a'o aguā, iporā va'e re anho nhande'āa rupi nhandekuai aguā.*

¹⁵ Ha'e nunga re tema ndeayvu. Enhomombaraete ha'e enhomongeta ipo'akaa ha'e javi rupi, avave rei nembojaru rei e'y aguā.

* 2:14 Efésios 2.8-10; Filipenses 3.20,21

3

Huvixa kuery nhanhe'ê rendu, ha'e iporã va'e rupi nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Enhomoma'endu'a ke joe opena va'e ha'e huvixa kuery oipotaa rami ikuai aguã. Tonhe'ê rendu, ha'e ta'ikyre'ỹ opa mba'e porã ojapo aguã.

² Avave rei re ta'ijayvu rei eme, neĩ ta'ijayvu rive eme joupe. Ha'e rami 'rãgue py ha'eve vai'i ta'ikuai, pavẽ reve ta'ijayvu porã'i opa mba'e py.*

³ Mba'eta nhande voi yma rupi hi'arandu e'ỹ va'e nhandekuai va'ekue, nnonhe'ê rendu e'ỹ va'e ha'e okanhygue rami, to'o pegua escravo rami nhandekuai va'ekue nhamoarũ rei ha'e opa marã nhandekuaixea rupi. Jaiko vaikue rei, nanhandea'ei rei joe, nanhandeporayvui, ha'e ndajajoayvui rei va'ekue.

⁴ Ha'e gui Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oexa uka nhanderayvua, nhanemboaxypaa guive.

⁵ Ha'e rami vy nhanemboaxy vy rive nhandereraa jepe, teko porã re nhandea'ãa rupi e'ỹ. Nhe'ê Ky'a E'ỹ nhandeky'a'o vy nhanemoingove ju, ha'e nhanembopyau.

⁶ Ha'e va'e ma Nhandereraa jepea Jesus Cristo rupi nhandere Nhanderuete ombou vy opa mba'e py nhanemoingo porã.

⁷ Ha'e ramo nhanemboaxy vy nhanemboeko porã ma rire tekove marã e'ỹ nharõa rupi mba'emo porã jopyarã ju jaiko.

⁸ Ha'e va'e ayvu ma jarovia va'erã, aipota remombe'u porãve guive, Nhanderuete re ojerovia va'e kuery iporã va'e ojapoa rupi onhea'ã aguã. Ha'e nunga ma iporã, ha'e omoingo porã pavẽ 'rã.*

⁹ Ha'e rã ayvu ovare'ỹ va'e ma endu rive, ymagua kuery rery oĩa re ijayvua rã, ha'e lei re joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu vy joguero'a rei ramo, mba'eta ha'e nunga ma nhomoingo porãrã e'ỹ, mba'everã ndovarei.

¹⁰ Joo rami e'ỹ-e'ỹ nhomoingoa kuery pe mokoĩgue ma ndeayvu rire ejepe'a ke ha'e kuery gui.

¹¹ Mba'eta reikuaa ma heko vai ha'e ojejavya va'e ae ikuai. Ha'e kuery ae onhembopaga uka.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹² Ndea py ambou 'rã Ártemas, e'ỹ vy Tíquico. Ha'e va'e ovaẽ ma ramo eju pojava Nicópolis tetã py xerovaexĩ aguã. Anhembopy'a ha'e py ae yro'y aaxa aguã.

¹³ Eipytyvõ porã pota lei re nhombo'e va'ety Zenas oguatave ta ramo, Apolo guive, ha'e kuery pe mba'eve oata e'ỹ aguã.

¹⁴ Ha'e gui nhanderevegua kuery tonhea'ã iporiaukue'i pytyvõa rupi, yvyra hi'a e'ỹ va'e rami ikuai e'ỹ aguã.

¹⁵ Ha'e gui xereve ikuai va'e ha'e javi oxarura uka ndevy. Emombe'u ke orema'endu'aa ojerovaa py orerayvu va'e kuery ha'e javive pe.

Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu penemboaxya.

* 3:2 Romanos 13.1-6 * 3:8 Efésios 2.1-10

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Nhuã py apóstolo Paulo oĩ jave peteĩ ava oexa escravo oikoague gui ojava va'ekue, hery va'e Onésimo. Paulo oexa vy Jesus regua omombe'u ramo ojerovia, ojeko me'ẽ guive Jesus pe. Ha'e rami vy Paulo pytyvõa rupi oiko.

Onésimo rerekoa Filemom hery va'e ma amboae tetã Colossos pygua oiko Paulo oexa va'ety, igreja re opena va'e, ha'e Jesus regua Paulo omombe'u rã ojeko me'ẽ avi va'ekue. Ha'e nunga rupi Paulo onhembopy'a ija Filemom pe ju Onésimo omondouka aguã.

Kova'e kuaxia ogueraa uka Onésimo po py, Filemom pe omombe'u porãve ha'e ojerure aguã operdoa vy omovaẽ porã ju aguã guembiguai onha va'ekue. Mborayvu rupi ojerure porã'i vy aipoe'i: "Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, ... ndevyguá escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko" (versículos 10a, 16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua aikoa re nhuã py aĩ. Xe-irmão Timóteo reve roxarura ndevy, xerembiayvu Filemom. Ore rami avi remba'eapo va'e reiko.

² Irmã Áfia pe voi axarura, ore rami onhea'ã va'ety Arquipo, ha'e igreja kuery ndero py onhemboaty va'e pe guive.

³ Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuite ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Filemom nhopytyvõa re oguero vy'ague

⁴ Ndere xema'endu'a riae vy Xeruete pe anhembo'e nhavõ arovy'a,

⁵ mba'eta aendu omombe'ua rã iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reayvua, ha'e Senhor Jesus re rejerovia rupi reikoa guive.

⁶ Ajerure ore rami rejerovia reve Cristo re vy mba'emo porã jareko va'e reikuaapa avi aguã.

⁷ Mba'eta irmão, ndeporayvua omombe'ua rã aendu vy avy'a ete ha'e xepy'a guaxuve, iky'a e'ỹ va'e kuery rembovy'a ramo ipy'a py.

Onésimo re apóstolo Paulo ojerureague

⁸ Ha'e gui Cristo re vy aendu ndevy pe mba'emo ajapo uka va'e rire ha'eve 'rãguea,

⁹ ha'e rami teĩ roayvua rupi ajerure porã'i ha'e nunga re. Xee Paulo xetuja'i ma, ha'e aỹ Jesus káuxa nhuã py aĩ.

¹⁰ Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, mba'eta xejokuaa imoinya py xera'y rami amoingo va'ekue.*

¹¹ Ha'e va'e ma anhetẽ yma ndovarei va'ekue ndevy, teĩ aỹ ma ovare ete ndevy, xevy pe voi.

¹² Ha'e rami vy ndea py ambou ju xekuraxõ ae reve.

¹³ Xee ma nderekovia amombytavexe teĩ xea py, ayvu porã káuxa xejokuaa imoinya py xepytyvõ aguã.

*

1:10 Romanos 15.7; Efésios 4.32

¹⁴ Ha'e rami avi mba'eve rei ndajapoxei ndevy pe ranhe aporandu e'ỹ re. Ha'e ramo 'rãe xepytyvõxea'i py xepytyvõ uka, xee ajapo uka ramo rive'ỹ.

¹⁵ Mba'eta xee aikuaa rã xapy'a'i rive ojepe'a raka'e ndea gui, raka'e rã peve guarã removaẽ ju aguã,

¹⁶ ndevyguia escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko.

¹⁷ Ha'e nunga rupi xevy pe “Xerevegua” 're vy xee xemovaẽa rami ae ha'e voi emovaẽ.

¹⁸ Ha'e gui xapy'a rei namba'e rei-rei omokanhy rire ndevy pe orevea oĩ ramo eja ranhe xee ae amboekoviapa aguã.

¹⁹ Xee Paulo xepo py ae ambopara amboekovia aguã re. Ha'e “Nderekove re ae xevy pe rereve” ha'e e'ỹ teĩ reikuaa.

²⁰ Ha'e nunga rupi irmão, Senhor re vy ejapo ha'e nunga xevy. Xembovy'a ke Cristo re.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

²¹ Ha'e rami ambopara ri teĩ aikuaa xenhe'ẽ rendu 'rãa, ha'e ajerurea gui rejapove 'rã guive.

²² Ajerure avi rereko katu aguã ake aguã, mba'eta xee aikuaa rã xere pejerurea rupi pëa py xemboua ju 'rã.

²³ Epafra ma Cristo re vy xereve oĩ avi nhuã py. Ha'e va'e ma oxarura avi ndevy,

²⁴ ha'e gui Marcos, Aristarco, Demas ha'e Lucas xepytyvõ va'ety kuery voi.

²⁵ Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

Hebreu kuery pe ombopara pyre Hebreu kuery pe ombopara pyre

Kova'e kuaxia para ma hebreu kuery Jesus re ojerovia va'e pe omboparaa. Imboparaare rery ma noĩ.

Jesus re ha'e kuery ojerovia ramo hetarã kuery opu'ã rei ha'e kuery re, nhandere oikoa rami ae avi. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua amongue ojeroviaa gui ojepe'axe gueko ymague rami ju ikuai aguã. Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia omboparaa ha'e kuery pe ipy'a guaxu reve onhea'ãve aguã, mba'eta Jesus regua ha'e kuery ojeroviaa ma pavẽ gui ha'eveve va'e, yma guare teko gui voi. Mymba kuery Nhanderuete pe ome'ëa 'rãgue py Jesus ojejuka ukaague anho ovare nhandereraa jepe aguã. Jesus ma nhandereraa jepea pete'i va'e Nhanderuete ombou va'ekue.

Aipoe'i: "Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetê etea jaikuaa porãve aguã rami" (2.3). Ha'e nunga rupi "nhanekangy e'ÿ re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re" (10.23), "nhama'ë porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajeroivia aguã" (12.2). Mba'eta "Jesus voi tetã rokê gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupegua kuery oiky'a'o aguã. Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaiia gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy. Mba'eta anhetê apy ndajarekoi tetã õi riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã" (13.12-14).

Nhanderuete ojekuaa ukaague re ijayvua

¹ Ymave rupi Nhanderuete mbovykue rei e'ÿ, ha'e ha'ekue-'ekue'i rami e'ÿ ijayvu raka'e nhaneramoĩ kuery pe profeta kuery rupi.

² Ha'e gui aÿ opa vygua ára ma Gua'y rupi ae ijayvu nhandevy. Ha'e va'e ma opa mba'e ikuai va'e jopyarã omoĩ, ipo rupi opa mba'e ojapo rire.*

³ Nhanderuete rexakãa rexa ukua oiko, Nguu rami ete heko va'e vy. Mba'emo ikuai va'e oguereko porãmba oayvu ipo'akapa va'e py rive. Ha'e gui jajejavyague gui nhandeky'a'opa ma vy oguapy oiny yvate. Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re õi

⁴ anjo kuery gui omboyvateve rire, mba'eta hery oenoĩa va'e ma anjo kuery oenoĩa gui iporãve.

Cristo Ta'y oikoa, ha'e rã anjo kuery ma tembiguai ikuaiia re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe ma aipo nde'i: "Ndee ma Xera'y, ange ma romoingo", nde'i. Ha'e gui teĩgue ju aipoe'i: "Xee aiko 'rã Tuu, ha'e rã ha'e ma Xera'y 'rã oiko."*

⁶ Ha'e gui kova'e yvy re Gua'y Jypygua ombou vy teĩgue ju aipoe'i: "Nhanderuete pegua anjo kuery tomoete pavẽ", he'i.*

⁷ Ha'e rã anjo kuery pe ma aipo'ea: "Ojeupegua anjo kuery ojapo yvytu rami, guembiguai kuery ojapo tata rami", 'ea.*

* 1:2 João 1.1-5; Colossenses 1.15-18 * 1:5 Salmo 2.7; 2 Samuel 7.14, 1 Crônicas 17.13 * 1:6 Deuteronomio 32.43 * 1:7 Salmo 104.4

⁸ Ha'e rā Ta'y pe ma aipo'ea: “Oreruete, ndepo'akaa ma raka'e rā peve guarā. Ha'e ndepo'akaa py rejoguereko 'rā ha'evea rami.*

⁹ Rerovy'a teko porā, ha'e rā teko vai ma nderejou porāi. Ha'e nunga rupi Nderu Nhanderuete ndererovy'aa rupi nemoī neirū kuery áry guarā, ndere azeite omōi uka vy”, 'ea.

¹⁰ Ixupe aipo'ea avi: “Senhor, jypy'i renhono va'ekue yvy. Yva regua voi ndepo py rejapo va'ekue meme.

¹¹ Ha'e nunga ma opa va'erā. Ha'e rā ndee ma reiko riae 'rā. Ha'e nunga ha'e javi 'rā inhyma ovy ao rami,

¹² ha'e ramo ao pukukue rami 'rā rembojo'a imoiny, ao rami ae avi 'rā remboekovia. Ha'e rā ndee ma ha'ekue ae reiko. Nderekove opa va'erā e'y”, 'ea.*

¹³ Ha'e gui peteīve anjo pe aipo nde'i: “Eguapy ke aiporu kuaa regua re, nderovaigua kuery ndepy guýry amoī peve”, nde'i.*

¹⁴ Mba'eta anjo kuery ma nhe'ē hembiguai ikuai, oo jepe aguā rami ikuai va'e pytyvōarā ombou va'e.

2

Ayvu porā nhaendu rive'ȳ aguā re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi anhetē ete va'e nhaendu vy nhamoī porā pota 'rā nhandejee, ha'e va'e rupi nhandekuaia gui jajepe'a e'ȳ aguā.*

² Mba'eta ymave rupi Nhanderuete ayvu anjo kuery omombe'u va'ekue ndoaxa rivei raka'e, mba'eta ha'e va'e rupi heko vai ha'e nonhe'ē rendui va'e kuery ombopagapa.

³ Ha'e rami rire mba'exa 'rā tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguā regua iporāve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetē etea jaikuaa porāve aguā rami.

⁴ Ha'e kuery ijayvua rupi Nhanderuete oikuaa uka anhetē etea, hexa pyrā, nhomondyipaarā ha'e opa marāgua opo'akaa rupi ojapo vy. Ha'e gui peteī-teī rupi oexa uka avi Nhe'ē Ky'a E'ȳ guigua, ha'e ae oipotaa rami vy.

Sacerdote yvateve va'e ojeroviapy ha'e nhomboaxy kuaa va'e Jesus oikoa re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe'ȳ Nhanderuete opena uka raka'e yvy pyau oreayvua va'e re.

⁶ Ha'e rami 'rāgue py amongue henda py omombe'u porā vy aipoe'i: “Marā ramigua tu avakue, ha'e kuery re nema'endu'a aguā? Marā ramigua tu avakue ra'y kuery, ha'e kuery re reikuaa pota aguā?

⁷ Ha'e rami teī hare'i anjo kuery gui remo'yvyī'ive rire remboyvate, remboete uka [ha'e rembopo'aka ndepo py rejapo va'ekue ha'e javi re].

⁸ Opa mba'e re rembopo'aka, ipy guýry remoī vy”, he'i va'ekue. Opa mba'e re nhanembopo'aka rire ma mba'eve jipoi nhandepo'aka e'ȳa. Ha'e rami teī aỹ peve ndajaexai teri opa mba'e re nhandepo'akaa.*

⁹ Ha'e rā Jesus ma jaexa omano rire Nhanderuete ombopo'aka ha'e omboete ukaague. Mba'eta Nhanderuete nhanemboaxy vy anjo kuery gui xapy'a'i omo'yvyī'ive raka'e Jesus, nhande kuery ha'e javi re omano aguā.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete peguarā opa mba'e oiko, ha'e ae omoingopa rire. Ha'e rami vy guexakāa katy gua'y kueryrā nhandereru aguā ma opa mba'e py oguereko katu raka'e Nhandereraa jepearā, oiko axya py guive.

* 1:8 Salmo 45.6-7 * 1:12 Salmo 102.25-27 * 1:13 Salmo 110.1 * 2:1 Marcos 4.14-25 * 2:8 Salmo 8.4-6 * 2:9 Filipenses 2.6-11

¹¹ Mba'eta Nhandeky'a'oarā ou va'ekue ha'e nhande kuery oiky'a'o va'ekue voi pete'i gui ae jaiko. Ha'e nunga rupi noxi nhandevy “Xeryvy kuery” he'i aguã,
¹² mba'eta aipoe'i: “Xeryvy kuery pe aikuaa uka 'rã nderery, ha'e onhemboaty okuapya py aporaei 'rã ndevy.”*

¹³ Aipoe'ive ju: “Xee ajerovia 'rã hexe.” Teĩgue ju aipoe'i: “Apy ma xee aĩ, ha'e xera'y kuery Nhanderuete ome'ẽ va'ekue reve”, he'i.*

¹⁴ Ha'e gui ta'y kuery he'ia ho'o ha'e huguy va'e ikuai rami avi ha'e voi oiko ha'e rami, omanoa py ombovaipa aguã porojukaa po'akaa. Ha'e va'e ma anha.

¹⁵ Ha'e gui nhandereraa jepe aguã, mba'eta jaikoa pukukue re nhamano aguã gui jakyje vy manoa pegua escravo rami nhandekuai va'ekue.

¹⁶ Mba'eta anhetẽ anjo kuery reraa jepearã e'ỹ ou, ha'e rã Abraão ramymino kuery reraa jepearã anho.

¹⁷ Ha'e nunga rupi opa mba'e py guyvy kuery rami 'rãe ojeapo, nhanemboaxy kuaa ha'e ojeroviapy oikoa oexa uka aguã, ha'e Nhanderuete pegua sacerdote yvateve va'e oiko aguã guive, ojeupegua kuery ojevavyague re opaga aguã.

¹⁸ Mba'eta anha omoangekoa py oiko axy rire aỹ ipo'aka nhanderepy aguã nhande voi nhanemoangeko rã.

3

Moisés gui Cristo yvateve ramo jajeroviaa gui jajepe'a e'ỹ aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery iky'a e'ỹ va'erã Yva pygua penerenoĩ avi va'ekue, peikuaa pota porã Jesus re, mba'eta Nhanderuete ombou raka'e Sacerdote Yvateve va'erã, nhamombe'ua rami ae.*

² Ha'e va'e pe ma Nhanderuete ngoo pygua kuery re opena uka ramo henonde rupi ojeroviapy oiko, Moisés oikoague rami avi.

³ Ha'e rami avi Moisés gui ma Jesus omboetevepy, oo gui ijapoare omboeteavea rami avi.*

⁴ Mba'eta oo ikuai va'e ma ojapo pyre meme, ha'e rã opa mba'e apoare ma Nhanderuete anho.

⁵ Ha'e gui Moisés ma Nhanderuete rembiguai rami oiko raka'e hoo pygua ha'e javi re openaa rupi. Ha'e ramia py ojeroviapy oiko, omombe'u ma voi guive raka'eva rã Nhanderuete omombe'u porãve va'erã regua.

⁶ Ha'e rã Cristo ma hoo pygua kuery re opena vy Ta'y ae oiko. Ha'e gui “Hoo pygua kuery” he'ia ma nhande ae jaiko, opa peve ete ri nhaĩ atã vy nhandepy'a guaxu ha'e jarovy'a reve nharõ jaikovya re.

⁷ Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'iague rami: “Kova'e ára ijayvua pendu vy
⁸ peneakã ratã eme, tekoa e'ỹa rupi ymagua kuery ikuai jave oeko a'ã rei ha'e nonhe'ẽ renduiague rami e'ỹ.

⁹ Mba'eta ha'e py ma peneramoĩ kuery xereko a'ã vy xemoangeko rei va'ekue, quarenta ma'etỹ re mba'emo porã ajapo rã oexa okuapy teĩ.*

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'e javegua kuery pe xevai vy aipoa'e: ‘Ha'e kuery ojevavy riae opy'a py, ndoikuaaxei guive xereko’, ha'e va'ekue.

¹¹ Ha'e rami vy xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue”, he'i.*

¹² Ha'e nunga rupi irmão kuery, penheangu ke peẽ kuery regua neĩ peteive py'a re oĩ e'ỹ aguã pejerovia e'ỹa, Nhanderuete oikove va'e penhe'ẽ rendua gui pendepe'aarã.

* 2:12 Salmo 22.2 * 2:13 Isaías 8.17-18 * 3:1 Números 12.17 * 3:3 João 1.17,18 * 3:9
 “Peneramoĩ kuery” he'ia ma Moisés reve Egito yvy gui oẽ va'ekue re ijayvu vy. * 3:11 Salmo 95.7-11

¹³ Ha'e rami 'rāgue py ko'ē nhavō penhomombaraete peteī-teī, “Kova'e ára” he'iague oī teria ja, jejavya peteīve penembotavy e'ỹ aguā peneakā ratā aguā rami.

¹⁴ Mba'eta Cristo revegua ete jaiko, anhetē ri jypy guive jajeroviaa re opa peve nhaī atā vy.

¹⁵ Mba'eta “Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakā ratā eme, oeko a'ā rei va'e kuery rami e'ỹ”, he'iague rami.

¹⁶ Ha'e gui mava'e kuery tu ijayvua oendu teī nonhe'ē rendui raka'e? Moisés reve Egito gui oēmba va'ekue ha'e javi.

¹⁷ Ha'e mava'e kuery pe tu quarenta ma'etỹ re ipoxy raka'e? Ojejavy va'ekue pe ae, mba'eta ha'e va'e kuery ma tekoa e'ỹa pyve ho'apa rā hetekue opyta raka'e.

¹⁸ Ha'e gui mava'e rovai tu oura raka'e opytu'u aguā oguereko katu va'ekue oupity e'ỹ aguā? Nonhe'ē rendui va'ekue rovai ae.

¹⁹ Ha'e rami vy po rami jaikuaa: Ha'e kuery ndojeroviaague re ae nda'evei raka'e oupity aguā.

4

Japytu'u aguā py Nhanderuete re jajeroviaa rupi jaike aguā re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi nhanheangu, japytu'u aguā Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity aguā re ijayvu rire teī peē kuery regua amongue ndapeupityi gui.

² Mba'eta nhandevy pe voi ayvu porā omombe'ua, ymagua kuery pe rami avi. Mba'eta ha'e kuery ayvu oendu teī ndojeroviai ramo ha'e kuery pe mba'everā ndovarei.

³ Ha'e rā nhande jajerovia va'e ma jaupity 'rā japytu'u aguā, Nhanderuete aipoe'iague rami vy: “Xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ aguā opytu'u aguā areko katu va'ekue” he'i, ko yvy onhono ypy jave mba'emo ojapopa rire teī.

⁴ Mba'eta amongue henda py sete araa re ijayvu vy aipoe'i: “Sete araa py Nhanderuete opytu'u raka'e mba'emo ojapoa gui”, he'i.*

⁵ Ha'e pyve ju aipoe'i: “Ha'e kuery ma ndoupityi 'rā opytu'u aguā areko katu va'ekue”, he'i.

⁶ Ha'e nunga rupi oī teri opytu'u aguā amongue oupity aguā, ha'e rā ymagua kuery pe ma ayvu porā omombe'ua rā nonhe'ē rendui vy ndoupityi raka'e.

⁷ Ha'e gui yma ete rire peteīgue ju Nhanderuete oa'angaa ára, mba'eta “Kova'e ára” he'i uka Davi pe, “Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakā ratā eme”, he'iague romombe'u ma voiaque rami.

⁸ Mba'eta ha'e kuery opytu'u aguā ete py Josué ogueraa va'e rire ma yma rire noa'anga jevyi 'rāgue ára mboae.

⁹ Ha'e nunga rupi oī teri Nhanderuete pegua kuery opytu'u aguā.

¹⁰ Mba'eta japytu'u aguā Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity vy japytu'u 'rā mba'emo re nhanhea'ã jaikovya gui, Nhanderuete oikoague rami avi.

¹¹ Ha'e nunga rupi nhanhea'ã ke japytu'u aguā oguereko katu va'ekue jaupity aguā, avave rei ho'a e'ỹ aguā inhe'ē rendu e'ỹ rei va'e kuery ho'apaague rami.

¹² Mba'eta Nhanderuete ayvu ma oikove ha'e ipo'akapa va'e. Kyxe haĩmbe jovai va'e gui haĩmbeve va'e, mba'eta oike 'rā jaikovea ha'e nhanenhe'ē omboja'o aguā peve, jaku'ea ha'e nhanderajy ojayaa rami avi. Ha'e rami vy oikuaa uka 'rā nhapēxaa ha'e nhandepy'aa ha'e javi.

* 4:4 Gênesis 2.2

¹³ Ha'e ramo hemimoingo jipoi henonde onhenhomi kuaa va'erã. Ha'e rami 'rãgue py oikuaa pota va'e renonde jajexa uka rã opa mba'e ojekuaa porãmba 'rã.*

Sacerdote yvateve va'e Jesus nhanemboaxya oikoa re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y Jesus, Sacerdote yvateve va'e rami nhanderepy vy yva re oo rire nhaĩ atã tema jajeroiviaa re.

¹⁵ Mba'eta nhande-Sacerdote ma nhanekangy rã nanhanemboaxy e'ÿi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhande rami avi onhemoangeko uka raka'e opa mba'e py, teĩ ojevavy e'ÿ re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi jakyjea py e'ÿ 'rã nhanhemboja Nhanemboaxya guenda openaaty py oguapy oinya re, nhanekangya ára jaupity aguã nhanemboaxy vy nhanepytyvõa.*

5

Sacerdote ymagua kuery gui Cristo yvatevea re ijayvua

¹ Mba'eta sacerdote yvatekueve ikuai va'e ma avakue mbyte gui oiporavoa ha'e omoĩa rire Nhanderuete pe omba'eapo 'rã avakue rekovia, mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ aguã ojevavyague re.

² Ha'e omboaxy kuaa 'rã oikuaa e'ÿ vy ojevavy va'e kuery, mba'eta ha'e kuery rami avi ikangy va'e vy.

³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo ome'ẽ 'rã ha'e ae ojevavyague re, heta va'e kuery ojevavyague re anho e'ÿ.

⁴ Ha'e gui avave rei ha'e ae nonhemboyvatei 'rã ha'e rami oiko aguã. Nhanderuete oenoĩ ramo mae ha'eve, Arão oenoĩague rami.

⁵ Ha'e rami ae avi Cristo voi ha'e ae e'ÿ onhemboyvate sacerdote yvateve va'e oĩ aguã. Ha'e rã ixupe “Ndee ma Xera'y, kova'e ára romoingo” he'i va'e ae*^{*}

⁶ amboae henda py “Ndee ma sacerdote reĩ riae 'rã, Melquisedeque reko rami ndereko va'e vy” he'i.*

⁷ Ha'e gui Jesus ma ngo'o re oiko jave ojapukai atã ha'e hexay reve onhembo'e vy ojerure raka'e omanoa gui ogueraa jepe aguã ipo'aka va'e pe. Ha'e ramo oendu ete, mba'eta Nguu pe ete oiko ramo.

⁸ Ta'y ae oiko va'eri oiko axya py voi oikuaa raka'e onhe'ẽ rendua.

⁹ Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi oaxapa ma rire ogueraa jepe inhe'ẽ rendua kuery ha'e javi, raka'e rã peve guarã,

¹⁰ Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'erã Nhanderuete omoĩ rire.*

Ha'e kuery ndoikuaa porãi teria re ijayvua

¹¹ Ha'e va'e rekokie re ma heta roguereko oreayvu aguã, teĩ aỹ ma napendu kuaa porãi ramo haxy 'rã romombe'u porãve aguã.*

¹² Mba'eta yma ma pejerovia teĩ penhombo'e kuaa 'rãgue py peikotevẽ teri Nhanderuete ayvu jypy guare, haxy e'ÿve va'e re penembo'e va'erã. Ha'e rami vy kyrĩgue'i okambu va'e rami teri pendekuai, temb'i'u tykue'ÿ va'e ho'u va'e rami e'ÿ.

¹³ Mba'eta okambu va'e rami ikuai va'e ma noendu kuaai 'rã teko porã regua, kyrĩ'i va'e rami teri ikuai vy.

* 4:13 Efésios 6.17; Apocalipse 1.16 * 4:16 Hebreus 10.19-25; 1 João 2.1,2 * 5:5 Salmo 2.7 * 5:6 Salmo 110.4 * 5:10 Mateus 26.36-46 * 5:11 Melquisedeque rekokie ma capítulo 7 py omombe'u porãve.

14 Ha'e rã tembi'u tykue'ỹ va'e ma kakuaakueve peguarã, mba'eta o'arandua re onhea'ãa rupi vy oikuaa 'rã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e.*

6

Jajeroviaa regua jaikuaa porãve pota aguã re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi jaikuaa porãve pota ke jypy'i Cristo regua re nhanembo'eague, ha'e opa mba'e py nhanemoingo porãarã re ju jaikuaa pota. Nda'evei jypy'i nhaendu va'ekue re rive rombo'eve ju aguã. Ha'e va'e ma nhamano aguã rami nhandekuaiague gui jajeko rerova aguã, Nhanderuete re jajerovia aguã,

2 nhandhemongarai aguã, nhandeapyte re opo omoĩa aguã, nhamanoague gui nhandhemboete ju aguã, ha'e raka'e rã peve guarã nhanemboayvua aguã.

3 Ha'e rami 'rãgue py amboae nunga re ju 'rã jaikuaa pota, Nhanderuete oipota rã.

Ojeroviaa gui ojepe'a va'ekue re ijayvua

4 Ha'e rã anhetẽ va'e oikuaa va'ekue gui amongue ojepe'a ramo ma nda'evei nhamboeko rerova ju aguã. Ha'e va'e kuery ojopy ae ma yva guigua, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ

5 ha'e Nhanderuete guigua ayvu porã, ha'e oendu ma guive Nhanderuete po'akaa raka'eve rã peve guarã,

6 ha'e rami teĩ ha'e kuery ho'a ramo nda'evei nhamo'arandu ju aguã ojeko rerova aguã rami, mba'eta ha'e kuery ae ojapo Nhanderuete Ra'y pavẽ ojoi rei aguã rami, teĩgue ju kuruxu re omoĩa rami.

7 Mba'eta vvy minha oky jepi rã inhakỹ vy hi'a porã 'rã oma'etỹ va'e kuery peguarã. Ha'e va'e vvy ma Nhanderuete ogueroayvu porã 'rã.

8 Ha'e rã juu ha'e juu rakua endy rive moingoa vvy ma ndojou porã 'rã, ayvu vai pyrã rive oiko. Ha'e va'e ma opaa py oapypaa 'rã.*

Jaa jepea kuaa ukaarã re ijayvua

9 Ha'e rã peẽ orerembiayvu kuery, ha'e rami oreayvu teĩ roikuaa rã pendere oĩ iporãve va'e nunga, peo jepea kuaa ukaarã.*

10 Mba'eta Nhanderuete ndaexarai 'rã pamba'eapogue ha'e hery rupi pejoayvua pexa ukaague re, mba'etaiky'a e'ỹ va'e kuery peipytyvõ va'ekue, ha'e peipytyvõve teri guive.

11 Ha'e rami avi roipota opa peve peteĩ-teĩ pexa uka ha'ekue rami penhea'ãa, peupity aguã pearõ peikovy va'e.

12 Pendekuai eme inhate'ỹ va'e rami, ha'e rã ojeroviaa ha'e oĩ atãa rupi Nhanderuete ijayvuague oupity va'erã kuery rami anho.

Nhanderuete ijayvuague ndoaxa rivei 'rãa re ijayvua

13 Mba'eta Abraão pe Nhanderuete mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu vy guery rupi ae oura raka'e, mba'eta ixugui yvateve va'e jipoi hery rupi oura aguã.

14 Ha'e vy aipoe'i: "Anhetẽ romoingo porã 'rã, neramymino kuery amoingo reta 'rã guive", he'i.*

15 Ha'e ramo Abraão oĩ atãa rupi oarõ rive oupity raka'e ijayvuague.

16 Ha'e gui avakue minha ha'e kuery gui yvateve va'e rery rupi 'rã oura. Ha'e rami rive jomeme joguero'a teĩ ouraague ojapo 'rã peteĩ rami ju oikuaa aguã rami.

* 5:14 1 Coríntios 3.1,2, 14.20; Efésios 4.11-16

* 6:8 Hebreus 10.26-31

* 6:9 1 Tessalonicenses

1.2-4; 2 Pedro 1.5-10

* 6:14 Gênesis 22.17

¹⁷ Ha'e nunga rupi Nhanderueete voi oura reve ijayvu raka'e, ijayvuague oupity va'erã kuery pe oikuaa uka aguã ndoaxa rivei 'rãa.

¹⁸ Ha'e rami vy mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã py Nhanderueete oikuaa uka raka'e nda'ijapuia.*

Ha'e rami rire jajereraa jepe uka rire nhandepy'a guaxu ete 'rã, ha'e rami vy nharõ jaikovya nhanerenonderã omoĩ mbyre jaupity aguã.

¹⁹ Nharõ va'e ma kanoã mombytaa rami oĩ nhanenhe'ẽ moĩ atãarã. Mba'eta mba'eve py nanhanemokanhy ukai 'rã, nhanemoĩ atã 'rã, templo mbotya ajukue guigua rovai oike rire.†

²⁰ Mba'eta ha'e py ma Jesus nhandegui ha'e ranhe oike raka'e. Nhandere vy oike, Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'e omoĩa rire raka'eve rã peve guarã.

7

Cristo rami Melquisedeque oikoague re ijayvua

¹ Mba'eta Melquisedeque ma Salém tetã pygua huvixave oiko raka'e, ha'e sacerdote Nhanderueete Yvate ete va'e pegua guive. Ha'e va'e ma Abraão ovaexĩ vy oo raka'e. Abraão ma huvixa kuery juka vy ooague gui ojevy jave Melquisedeque ovaexĩ vy ogueroayvu porã.

² Ha'e ramo ixupe Abraão ome'ẽ raka'e mba'emo ojou va'ekue ha'e javi guigua dízimo. (Jypy Melquisedeque rery ma “Huvixave heko porã va'e” he'ia, ha'e rire ma Salém pygua huvixa avi oiko vy “Huvixave nhomoingo porãa” he'ia.

³ Tuu e'ỹ va'e, ixy e'ỹ va'e, tamoĩ e'ỹ va'e, hekove ijypy va'ekue'ỹ, neĩ opa e'ỹ va'e guive oiko raka'e, Nhanderueete Ra'y rami omoingo pyre.) Ha'e ma sacerdote raka'e rã peve guarã oiko.*

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e gui Melquisedeque yvatevea re ijayvua

⁴ Peikuaa pota ke ha'vy Melquisedeque yvatea re, mba'eta ixupe nhandeypy Abraão ome'ẽ raka'e dízimo huvixa kuery mba'e rei-reikue iporãve va'e guigua.

⁵ Ha'e gui Levi ramymino kuery regua sacerdote ikuai va'e ma lei re oĩa rami vy heta va'e kuery gui ojopy 'rã dízimo, guyvy kuery gui ae, Abraão ramymino ikuai avi va'eri.

⁶ Ha'e rã Melquisedeque ma ha'e kuery regua e'ỹ vy Abraão gui eteve voi ojopy raka'e dízimo, ha'e ogueroayvu porã guive Nhanderueete ijayvuague renduare.

⁷ Ha'e rami avi joegui yvateve va'e ogueroayvu porã 'rã yvyĩve va'e, jaikuaa pavẽ.

⁸ Ko vvy re Levi ramymino kuery regua dízimo jopya ikuai va'e ma avakue omano va'erã meme. Ha'e rã Melquisedeque pe ma “Oikove va'e” 'ea.

⁹ Ha'e gui jaikuaa rã Levi voi dízimo ome'ẽ avi raka'e Abraão ome'ẽa py, aỹ hamymino kuery dízimo jopya ikuai va'eri,

¹⁰ mba'eta tamoĩ Abraão ma Melquisedeque rovaexĩ vy oo jave hete re Levi voi oĩ ae ma raka'e.

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã opa va'erã, ha'e rã Cristo ma opa va'erã e'ỹa re ijayvua

* 6:18 “Mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã” he'i, mba'eta Nhanderueete guery rupi ae ijayvu, ha'e oura guive. † 6:19 “Templo mbotya ajukue guigua” he'ia ma ombojeroviaaty copy oĩ va'e re ijayvu vy, Henda iky'a e'ỹ ete va'e jaikea. Ha'e nunga omombe'u porãve capítulo 9 py. Ha'e rami avi apy ma ombojeroviaaty yva re oĩ va'e re ijayvu, 8.12 ha'e 9.11-12 py oĩa rami. * 7:3 Apy Melquisedeque pe “Cristo rami oiko va'ekue” he'i, mba'eta Antigo Testamento py nomombe'uai tuu, ixy, tamoĩ kuery, ituiague neĩ omanoague (Gênesis 14.17-20).

¹¹ Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã ma heta va'e kuery lei ojopy va'ekue re oĩ. Ha'e rami avi Levi ramymino kuery opa mba'e gui nhandeky'a'opa va'e rire amboae regua sacerdote oĩ e'ỹ teĩ ha'eve 'rãgue. Ha'e va'e ma Arão ramymino e'ỹ, ha'e rã Melquisedeque reko rami heko va'e.

¹² Lei omboekoviaa ramo mae ma ha'eve amboae regua sacerdote oĩ aguã.

¹³ Mba'eta sacerdote ro'ea va'e ma amboae regua. Ha'e va'e regua ma avave rei altar rupi omba'eapo va'e'ỹ.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa nhande-Senhor ma Judá ramymino oikoague. Ha'e va'e regua pe ma Moisés "Sacerdote oĩ va'erã" nde'i.

¹⁵ Ha'e rami teĩ jaikuaa porãve 'rã, mba'eta amboae regua Melquisedeque reko rami heko va'e sacerdote oĩ aguã ma ha'eve.

¹⁶ Ha'e va'e ma avakue pegua lei re oĩa rami e'ỹ omoĩa raka'e, ha'e rã hekove imarã e'ỹ va'e vy ipo'akapa va'e ramo.

¹⁷ Mba'eta Jesus pe "Ndee ma Melquisedeque reko rami sacerdote reĩ raka'e rã peve guarã", he'i.*

¹⁸ Ha'e ramia py omboyke yma ojapo uka pyre, mba'eta ha'e va'e ma ipo'aka e'ỹ ha'e mba'everã ovare'ỹ ramo.

¹⁹ (Mba'eta lei ma peteĩve henda py nhandeky'a'o va'e'ỹ.) Ha'e gui oikuaa uka iporãve va'e nharõ aguã, ha'e va'e rupi Nhanderuete re nhandemboja ete aguã.

Cristo anho'i sacerdote heko porã ete va'e oikoa re ijayvua

²⁰ Ha'e gui Nhanderuete ma sacerdote-rã Jesus omoĩ vy ndoura e'ỹi guive. (Amboae regua sacerdote kuery ma oura re'ỹ 'rã omoĩa.

²¹ Ha'e rã Jesus ma oura reve omoĩ, mba'eta ixupe "Senhor ouraague ndoaxa rivei 'rã, 'Ndee ma sacerdote raka'e rã peve guarã', he'ia py.")

²² Ha'e nunga rupi Jesus ma Nhanderuete reve guarã iporãve va'e oikuaa uka.

²³ Ymave rupigua sacerdote kuery ma heta ikuai raka'e, mba'eta peteĩ-teĩ omano vy noĩvei 'rã.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã vy sacerdote opa e'ỹ re oĩ.

²⁵ Ha'e nunga rupi hexeve vy Nhanderuete re nhandemboja va'e nhandereraa jepe 'rã opa mba'e gui, mba'eta oikove riaa nhandere ojerure aguã.

²⁶ Anhetẽ ha'e va'e regua sacerdote yvateve va'e anho ha'eve nhandevy, iky'a e'ỹ va'e, heko vaia oĩ e'ỹ va'e, heko ky'a e'ỹ va'e, ojevavy va'e kuerya gui oipe'a pyre, ha'e yva áryve omboyvateva va'e.

²⁷ Sacerdote yvateve va'e mboae ikuai va'e rami e'ỹ Jesus noikotevẽi ára nhavõ ha'e ae ojevavyague re ranhe mymba ome'ẽ aguã, ha'e gui mae ma amboae kuery ojevavyague re ju. Mba'eta peteĩgue'i ha'e ae ojevuka uka vy ombogue raka'e jejavya.

²⁸ Mba'eta lei re oĩa rami vy sacerdote kuery yvatekueve va'e ma ikangy va'e meme. Ha'e gui Nhanderuete lei oeja ma rire Gua'y ae omoĩ, oura reve ijayvuaque rami vy. Ha'e rã Ta'y ma opa mba'e py heko porã va'e, raka'e rã peve guarã.

8

Jyppygua guexeve guarã ojapo pyre gui Cristo rupi ou va'ekue iporãvea re ijayvua

¹ Ha'e gui aiporo'eague ma po rami: Nhandevygua sacerdote yvateve va'e ma yva re oguapy raka'e Ipo'akapa va'e renda oiporu kuaa regua re.

² Ha'e py ma ojepegua kuery re ojerure oiny ombojeroviaaty iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ ete va'e py, Senhor ae ojapo va'ekue py, avakue ojapo va'ekue py e'ỹ.

* 7:17 Salmo 110.4

³ Mba'eta sacerdote yvateve va'e kuery ma mba'emo ome'ê aguã omoĩa, mymba ojuka aguã guive. Ha'e nunga rupi nhandevyguua sacerdote yvateve va'e voi oguereko avi ome'ê va'erã.*

⁴ Ha'e rami avi ko yvy re oiko teri va'e rire neĩ sacerdote voi ndoikoi 'rãgue, mba'eta ikuai 'rãe lei re oĩa rami vy mba'emo me'êarã.

⁵ Ha'e va'e kuery omba'eapo aguã ma yva re mba'emo oĩ va'e 'ã rami rive, Moisés ombojerovia atyrã ojapo aguã re Nhanderueete ijayvu vy aipoe'iaque rami vy: “Ma'ê, ejapopa ke vyvity áry ndevy ha'angaa aexa uka va'ekue rami”, he'iaque rami.*

⁶ Ha'e nungakue gui aỹ Jesus mba'emo ojapo va'e ma ha'eveve, Nhanderueete reve guarã ogueru va'ekue voi ha'eveve, ayvu iporãve va'e rupi ogueru guive.*

⁷ Mba'eta hexevegua jypy guare opa mba'e py ha'eve ete va'e rire ma amboae ju ogueru e'ỹ teĩ ha'eve 'rãgue.

⁸ Ha'e rami avi Senhor ndoguerovy'ai raka'e ymagua kuery. Ha'e vy aipoe'i: “Ma'ê, ou ma oiny ára xereve guarã ipyau va'e ju ajapo aguã Israel ha'e Judá kuery pe.

⁹ Peneramoĩ kuery pe ajapo va'ekue ramigua e'ỹ 'rã ajapo, ha'e kuery po re ajopy vy Egito yvy gui anoẽmba jave guare rami e'ỹ, mba'eta ha'e kuery ojepe'apa ma xereve guarã ajapo va'ekue gui. Ha'e rire ha'e kuery re xee napenavei ma 'rã”, he'i Senhor.

¹⁰ “Ha'e gui raka'eve rã po rami 'rã ajapo xereve guarã pyau Israel kuery pe. Xee aipota va'e amoĩ 'rã ha'e kuery 'arandua re, ipy'a re ae 'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma xevygua kuery 'rã ikuai”, he'i Senhor.

¹¹ “Ha'e rami rire mava'eve nombo'evei 'rã oirũ neĩ guyvvy kuery Senhor oikuaa aguã re, mba'eta pavẽ 'rã xekuaa, yvyĩgueve'i ha'e yvatekueve voi.

¹² Mba'eta amboaxy vy amboguepa 'rã heko vaiague, naxema'endu'avei ma 'rã ojevavyague re”, he'i.*

¹³ “Ipyau va'e” he'ia py oikuaa uka jypy guare inhyma maa. Ha'e gui yma guare inhymamba va'e vy oaxa ta ma ovy.

9

Ymave rupi mba'emo ome'êmby mba'everã ndovareiaque re ijayvua

¹ Ha'e gui Nhanderueete jypy guexeve guarã ojapo va'ekue re oĩ heta va'e kuery ombojerovia aguã, ha'e ko yvy regua oo iky'a e'ỹ va'erã ojapo aguã guive.*

² Ha'e rami rã ojapopa raka'e ombojerovia atyrã. Ha'e gui opy jaikea py ma oĩ va'ekue tataendy 'y, mesa ha'e Senhor renonde mbojape omoĩ mbyre. Ha'e va'e henda pe ma “Henda iky'a e'ỹ va'e” 'eaague.

³ Ha'e gui ma peteĩ okẽ re ajukue mokoĩa oĩ va'e rovai ma ombojeroviaaty ropy ete oĩ, “Henda iky'a e'ỹ ete va'e” 'eaague.

⁴ Ha'e va'e pegua oĩ va'ekue ma peteĩ altar ouro guigua heakuã porã va'e rapyaty. Oĩ avi guexeve guarã Senhor ojapo va'ekue ryru, ouro py onhovãmba pyre. Ha'e va'e ryepy py oĩ va'ekue maná ryru ouro guigua, Arão popoka ipoty va'ekue, ha'e itape ayvu oaja va'ekue oĩa guive.

⁵ Hi'áry ma omopu'ã anjo ipepo va'e ra'angaa hexakãmba va'e. Ha'e kuery omo'ã hyru mbotya teko vai mbogue atyrã oĩ va'e. Ha'e nungakue ma aỹ nda'evei romombe'u porãve aguã.

* 8:3 Jesus ome'ê va'ekue ma nguguy ae (Hebreus 9.12). * 8:5 Êxodo 25.40 * 8:6

Lucas 22.20; 2 Coríntios 3.6-11 * 8:12 Jeremias 31.31-34 * 9:1 Êxodo 25.8-40

⁶ Ha'e nunga ha'e javi oguereko katupa ma rire sacerdote kuery ma opy ja'o oike ypya'i pyve oĩ va'e py oike jepi 'rã Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ agua.*

⁷ Ha'e rã opyve ma sacerdote yvateve va'e ha'e ae'i 'rã oike, peteĩgue-ĩgue'i ma'et'ya nhavõ. Mba'emo ruguy reve 'rã oike ha'e ae ojejavayague re ome'ẽ va'erã, ha'e gui heta va'e kuery oikuaa vy e'ỹ ojejavayague re ju.

⁸ Ha'e nunga py Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po rami oikuaa uka: Ombojeroviaaty jypy guare ho'ame teria ja Henda iky'a e'ỹ va'e py jaike agua nda'evei, mba'eta nhandhemboja agua ndoikuaa ukaai teri.

⁹ Ha'e nunga oejaa raka'e nhande a'ygua kuery jaikuaa agua, mba'eta ymagua kuery ombojerovia vy mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ teĩ ha'e nunga ma ipy'apy rupi ndoiky'a'oi raka'e opa mba'e vai gui.

¹⁰ Ha'e ramigua ojapo uka pyre ma ha'e kuery ro'o reguarã rive. Okaru, oy'u ha'e ojepoei agua rive oeja, opa mba'e ombopyau agua ára peve guarã.

Tuguy omoẽa re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Cristo ou vy sacerdote yvateve va'e rami ogueru mba'emo porã a'ỹ ojekuaa va'e. Ha'e rami vy ombojeroviaaty tuvixave ha'e iporãve va'e py oike, avakue opo py ojapo va'ekue py e'ỹ, mba'eta ko yvy regua e'ỹ ae.

¹² Kavara ha'e vaka ra'y ruguy e'ỹ guive ogueru oke raka'e Henda iky'a e'ỹ ete va'e py, ha'e rã nguguy ae. Peteĩgue'i oike raka'e, araka'e rã peve guarã nhandereraa jepe ma rire.*

¹³ Mba'eta ymave rupi kavara ha'e vaka ruguy, ha'e gui vaka ra'y oapy pyre rugue ma onhemongy'a va'ekue áry omboayvi vy oiky'a'oa 'rã hi'árykue rupi rive.

¹⁴ Ha'e gui Cristo ruguy katuve ma nhandeky'a'o 'rã, mba'eta Nhe'ẽ imarã e'ỹ va'e po'akaa rupi iky'a e'ỹ va'e vy ha'e ae ojejuka uka raka'e Nhanderuete pe ome'ẽ mbyrã. Ha'e rami vy nhandepy'apy rupi peve 'rã nhandeky'a'o, jajapo ve'ỹ agua manoa katy nhandereraa arã nunga, Nhanderuete oikove va'e pe anho nhandekuai agua.

¹⁵ Ha'e rami py Nhanderuete reve guarã ipyau va'e ogueru. Omano vy omboguepa raka'e jypy guare ayvu rupigua kuery ojejavayague, Nhanderuete remienoĩ kuery ha'e javi oupity agua mba'emo imarã e'ỹ va'e ijayvuague.

¹⁶ Mba'eta amongue omano ta vy joupe mba'emo oeja agua re ijayvuague ma ijayvu va'ekue omano ramo anho 'rã ovare,

¹⁷ omano ma ramo mae ma ijayvuague oiko 'rã. Ijayvu va'ekue oikove teria ja peteĩve henda py ndoikoi 'rã.

¹⁸ Ha'e nunga rupi Nhanderuete jypy guare guexeve guarã ojapo vy omoẽ uka raka'e mba'emo ruguy.

¹⁹ Ha'e ramo Moisés ma heta va'e kuery pe lei regua ojapo uka pyre omombe'upa ma vy ogueru raka'e vaka ra'y ha'e kavara ruguy yy reve. Ha'e rami vy hissopo rogue ha'e vexa'i rague omopytã mbyre omoak'ỹ vy omboayvi raka'e kuaxia para oĩ va'e ha'e heta va'e kuery ha'e javi re.

²⁰ Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e tuguy py Nhanderuete ojapo guexeve guarã, ha'e va'e rupi pendekuai agua", he'i raka'e.

²¹ Ha'ekue rami ae huguy py omboayvi avi ombojeroviaaty ha'e tembiporu opy rupi oiporu va'erã ha'e javi re.

²² Mba'eta lei re oĩa rami vy opa mba'e rai oiky'a'oa 'rã tuguy py, mba'eta tuguy omoẽa e'ỹ re nda'evei jejavya omboguea agua.

Cristo omanoague araka'e rã peve guarã ovarea re ijayvua

* 9:6 Êxodo 30.10; Levítico 16.34

* 9:12 1 Timóteo 2.5,6

²³ Ha'e va'e nunga ma yva re mba'emo oĩ va'e kuaa ukaarã rive ome'êa, ha'e rami vy mymba ojukaa py 'rã oiky'a'oa. Ha'e rã yva re ete mba'emo oĩ va'e ma yvateve va'e ojukaa py 'rã oiky'a'oa.

²⁴ Mba'eta Cristo ma hendaiky'a e'ỹ va'erã avakue opo py ojapo va'ekue py e'ỹ oike raka'e, mba'eta ha'e nunga ma anhetẽ va'e kuaa ukaarã rive ome'êa. Ha'e rami 'rãgue py yva re ete oike raka'e, aỹ peve Nhanderuete renonde ojexa uka vy nhandere ojerure aguã.

²⁵ Ojejuka uka jepi e'ỹ teĩ ha'eve guive, sacerdote yvatekueve va'e ma'etỹa nhavõ hendaiky'a e'ỹ ete va'e py mba'emo ruguy reve oike va'e rami e'ỹ.

²⁶ Mba'eta ha'e rami va'e rire vyv yvuy itui ypy'i guive mbovykue rei e'ỹ Cristo omano 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py aỹ ára ojeupity ramo peteĩgue'i ojekuaa, ha'e ae ojejuka uka vy jejavya ha'e javi oipe'apa vyvoi aguã.

²⁷ Mba'eta avakue renonderã omoĩa peteĩgue'i omano aguã, ha'e va'e rire imboayvuarã pe ojexa uka aguã.

²⁸ Ha'e rami ae avi Cristo voi peteĩgue'i ojejuka uka raka'e heta ojejavyague oipe'a aguã, ha'e va'e rire jejavya reve'ỹ ju 'rã ojekuaa, oo jepe aguã oarõ va'e kuery pe.

10

Mymba ojukaa ague rami e'ỹ Cristo omanoague re ijayvua

¹ Lei regua ma henonde re mba'emo porã ou oiny va'e 'ã rami rive, ou va'e ete e'ỹ.* Ha'e nunga rupi nda'evei 'rã opa mba'e gui oiky'a'o aguã mba'emo me'êa kuery, ma'etỹa nhavõ mymba ome'ẽ jepi teĩ.

² Ha'e rami e'ỹ va'e rire ombojerovia va'e kuery nome'ẽvei 'rãgue, mba'eta peteĩgue'i oiky'a'opaa va'e rire ipy'a ky'aa noenduvei ma 'rãgue.

³ Ha'e rami avi ma'etỹa nhavõ mymba ome'ẽ aguã ma ojejavya re ima'endu'a jepi aguã rive,

⁴ mba'eta vaka ha'e kavara ruguy omoẽ mbyre ma ndoipe'ai 'rãe jajejavya.

⁵ Ha'e nunga rupi kova'e yvy re Cristo ou vy aipoe'i: "Mymba ojukaa pyre ha'e mba'emo ome'ẽmby ma ndereipotai. Ha'e rami 'rãgue py xereterã rereko katu.

⁶ Jejavya regua oapy reve ome'êa rã ndererovy'ai.

⁷ Ha'e nunga rupi aipoe'e: 'Ma'ẽ Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã, (mba'eta kuaxia onhemama va'e re oĩ xerekorã)', ha'e", he'i.

⁸ Jypy aipoe'i: "Mymba ojuka pyre ha'e mba'emo ome'ẽmby ndereipotai, mba'eta jejavya regua oapy reve ome'êa rã ndererovy'ai", he'i raka'e, lei re oĩa rami vy ome'êa va'e meme teĩ. Ha'e va'e rire

⁹ aipoe'ive ju: "Ma'ẽ Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã", he'i. Ha'e rami vy jypy guare omomba raka'e, hekovia amboae ju omoĩ aguã.

¹⁰ Ha'e rami vy "Nhanderuete oipota va'e" he'ia rami vy nhandeky'a'o, Jesus Cristo guete reve peteĩgue'i ojejuka uka rire.

¹¹ Ha'e gui sacerdote kuery ikuai va'e ma ko'ẽ nhavõ ojexa uka 'rã Nhanderuete pe omba'eapo aguã, ha'ekue'i rami ae mymba ojukaa py, ha'e nunga neĩ peteĩgueve jejavya ndoipe'ai teĩ.

¹² Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã peteĩgue'i ojejuka uka jejavya re, ha'e rire Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

¹³ Ha'e va'e rire oarõ oiny hovaigua kuery ipy guýry omoĩmba peve guarã.

¹⁴ Mba'eta peteĩgue'i ojejuka uka vy opa mba'e gui oiky'a'o raka'e ojeky'a'o uka va'e ha'e javi, raka'e rã peve guarã.

* 10:1 Colossenses 2.16,17

15 Ha'e ramigua Nhe'ê Ky'a E'ÿ voi oikuaa uka, mba'eta jypy'i Senhor aipoe'i:
 16 "Ha'e va'e ára rire ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve guarã, po rami: Ha'e kuery py'a re amoĩ 'rã aipota va'e, hi'arandua re ae 'rã ambopara", he'i rire
 17 aipoe'ive ju: "Ha'e kuery ojevavyague ha'e heko vaiague re peteĩve henda py naxema'endu'avei ma 'rã raka'e rã peve", he'i.
 18 Ha'e nungakue omboguepa ma rire mba'eve nanhame'ëvei ma 'rã jaje-javyague re.

Nhanderuete re nanhemboja, nhaĩ atã ha'e nhandopytyvõ aguã re ijayvua

19 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Jesus ruguy gui vy nhandepy'a guaxu Henda iky'a e'ÿ ete va'e py jaikue aguã,
 20 mba'eta nhandevy pe ojapo tape pyau imarã e'ÿ va'e, ajukue okẽ regua rovai katy oo va'e. Ha'e va'e ma hete ae.
 21 Nhandevy pegua sacerdote yvateve ete va'e oiko Nhanderuete pegua oo re opena va'e.
 22 Ha'e ramo nanhemboja tema peteĩ rupi nhandepy'a ha'e jajerovia ete reve, nhandepy'a oiky'a'opaa rire iky'aa oĩ va'ekue gui, ha'e nhanderete voi yy iky'a e'ÿ va'e py ojoi porãmbaa rire.*
 23 Nhandekangy e'ÿ re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re, mba'eta nhandemboaxy aguã re ijayvu va'ekue ma ojeroviapy.
 24 Peteĩ-teĩ nhandopytyvõ pota guive nhandeporayvu ha'e jajapo porãa rupi nhandekuai aguã.
 25 Japytu'u eme nhandemboatya gui, amboae kuery ikuaia rami e'ÿ. Ha'e rami 'rãgue py nhandembopy'a guaxu, hi'ára ovaẽ rai'ive ma ouvy rã jaexa vy katuve ma jajapove tema.

Ojevavy potae rei va'ekue ombopagaa 'rãa re ijayvua

26 Mba'eta anhetẽ va'e jaikuaa porã rire teĩ jajavy potae reia rupi ri nhandekuai ramo jipovei ma 'rã jajavyague re ome'ẽ mbyrã.
 27 Ha'e rami 'rãgue py jakyje reve 'rã nharõ nhandemboavyuarã ha'e tata nhombopagaarã, hovaigua kuery mokanhyarã.*
 28 Mba'eta Moisés lei ombopara va'ekue amongue noenduxei ramo omboaxy e'ÿ re ojukaa 'rã raka'e, mokoĩ e'ÿ vy mboapy hekokie omombe'u rire.*
 29 Ha'e gui mba'exa tu peikuaa? Ha'e nungakue gui nombopaga vaipaaive 'rã teve amongue Nhanderuete Ra'y re opyrõmba rei va'ekue? Mba'eta nombovarei Cristo ruguy, ha'e va'e py Nhanderuete guexeve guarã ojapogue rami vy oiky'a'o rire teĩ, ha'e ombojaru rei guive Nhe'ẽ nhandemboaxya kuaa ukaa.
 30 Mba'eta jaikuaa ae "Xee ae ajoepy ha'e anhombopaga 'rã" he'i va'ekue. Teĩgue ju aipo'ea: "Senhor omboavy 'rã ojeupegua kuery."*
 31 Nhanderuete oikove va'e po py amongue ho'a rã nda'evei ete 'rã.

Yma guare re nhanema'endu'a, ha'e jaikoague repy jaupity aguã re ijayvua

32 Ha'e rami avi penema'endu'a ke yma guare re, mba'eta ayvu porã peikuaa rire pendere opu'ãa rei rã pejexavai teĩ peĩ atã pekuapy raka'e.
 33 Amongue py pavẽ rembiexarã penemoĩa penembojaru rei ha'e penderereko axy rei vy. Ha'e amongue py amboae kuery oguereko axya rã ojexavai va'e kuery re penhemoirũ va'ekue,

* 10:22 Romanos 5.1,2; Efésios 3.12; Hebreus 4.14-16 * 10:27 Hebreus 6.4-8 * 10:28 Deuteronomio

17.6 * 10:30 Deuteronomio 32.35-36, Salmo 135.14

³⁴ nhuã py ikuai rã pemboaxy vy. Ha'e nunga anho e'ỹ, peẽ ae penemba'e rei-rei peipe'a ukapa va'ekue pevy'a reve, mba'eta mba'emo iporãve ha'e opa e'ỹ va'e perekoa peikuaa.

³⁵ Ha'e nunga rupi pejepe'a eme pejeroviaa rupi pendekuaia gui, mba'eta ha'e nungakue repy iporã va'e oĩ.*

³⁶ Peĩ atã tema, Nhanderuete oipota va'e pejapopa ma rire peupity aguã ijayvuague.

³⁷ “Mba'eta are'ỹ'i re ou va'erã va'e ovaẽ 'rã, ndarei 'rã ou aguã.

³⁸ Ha'e rami avi xevygua heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai. Ha'e rã ha'ekue py ojevy ramo xee ndarovy'avei 'rã”, he'i va'ekue.*

³⁹ Ha'e rã nhande kuery ma okanhy aguã katy ojevy va'e regua e'ỹ. Ojeroviaa rupi ikuai va'e regua nhandekuai, onhe'ẽ omokanhy va'e'ỹ.

11

Jajeroviaa re ijayvua

¹ Ha'e gui jajeroviaa rupi vy jaikuaa porã 'rã mba'emo nharõ va'e anhetẽ ete oikoa, mba'emo jaexa e'ỹ va'e oikoa jaikuaa.

² Mba'eta ymagua kuery voi ojeroviaa rupi vy oexa uka raka'e heko porã va'ea.

³ Jajeroviaa rupi vy jaikuaa Nhanderuete oayvu py rive opa mba'e omoingo raka'eague. Ha'e rami vy mba'emo jaexa va'e ma jaexa e'ỹ va'e gui oiko va'ekue meme.*

Jypy ombopara pyre re jaikuaa pota aguã re ijayvua

Abel, Enoque ha'e Noé rekokue oĩa

⁴ Abel ma ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ raka'e guyke'y Caim ome'ẽ va'e gui iporãve va'e. Mba'emo ome'ẽ va'e Nhanderuete ojou porã ramo jaikuaa heko porã va'ea. Ha'e nunga rupi omano ma rire teĩ aỹ voi ijayvu teri.*

⁵ Enoque ma ojeroviaa rupi oiko ramo heraa raka'e omano e'ỹ aguã rami. Nhanderuete ogueraa rire ndojouavei, mba'eta ogueraa e'ỹ mbove voi oexa uka Nhanderuete ombovy'a va'ea.

⁶ Ha'e rã jajerovia e'ỹ re ma nda'evei Nhanderuete nhambovy'a aguã, mba'eta Nhanderuete oikoa jarovia vy 'rãe nhanhemboja hexe, ha'e oeka va'e kuery pe mba'emo porã ome'ẽ 'rãa jarovia vy guive.*

⁷ Noé voi ojeroviaa rupi vy Nhanderuete gui oikuaa raka'e mba'emo ojekuaa e'ỹ teri va'e oiko 'rãa. Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy ojapo raka'e peteĩ kanoã guaxu ngoo pygua kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy oikuaa uka ko yvy regua kuery ombopagaa 'rãa, ha'e ojeroviaa rupi teko porã oupity aguã rami oiko.*

Abraão, Sara, Isaque, Jacó ha'e José rekokue oĩa

⁸ Ha'e gui Abraão ma ojeroviaa rupi oiko vy Nhanderuete oenoĩ rã onhe'ẽ rendu, ha'e rami vy oo peteĩ henda oyvyrã ojopy aguã katy. Marã katy pa ooa oikuaa vy e'ỹ oo.

⁹ Ojeroviaa rupi oiko yvy ome'ẽ va'erã va'e rupi, oyvy re'ỹ rami. Oo'i py oiko raka'e Isaque ha'e Jacó reve. Ha'e va'e kuery voi hexeve ojopy avi 'rã oyvyrã ijayvuague.

¹⁰ Mba'eta oarõ oikovy tetã ijyta porã va'e ojekuaa aguã. Ha'e va'e re onhembopy'a va'ekue ha'e ijapopare ma Nhanderuete ae.*

* 10:35 Tiago 1.2-4, 12 * 10:38 Habacuque 2.3-4 * 11:3 Gênesis 1.1; 2 Pedro 3.5 * 11:4 Gênesis

4.1-8 * 11:6 Gênesis 5.21-24 * 11:7 Gênesis 6.8-22 * 11:10 Gênesis 12.1-4

¹¹ Ta'yxy Sara voi ojeroviaa rupi oiko vy imemby nho raka'e, guaimi'i ete ma va'eri. Mba'eta oikuaa imemby aguã re ijayvu va'ekue ojeroviapy oikoa.*

¹² Ha'e nunga rupi peteĩ ava omanogue rami oiko va'e gui heta ikuai raka'e, yva re jaxy-tata ikuai va'e ha'e ye'ẽ vy'vry ita ku'i ikuai va'e rami avi mbovy rei e'y ikuai.

¹³ Ha'e va'e kuery ha'e javive ojeroviaa rupi ikuai reve omano raka'e, ome'ẽ va'erã va'ekue ojopy e'y re. Ha'e nunga ma mombyry gui mba'emo oexaa rami rive ogueroovy'a. Ha'e rami vy yvy mboae regua ikuai rami onhemombe'u, ha'e rã ko yvy rupi ma oguata rei va'e ikuai.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu va'e kuery ma guekoarã oeka teria oikuaa uka.

¹⁵ Tekoa oxẽague re ima'endu'a riae va'e rire anhetẽ ojevy 'rãgue ha'e katy.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oeka oikovy guekoa iporãve va'erã, yva regua. Ha'e nunga rupi Nhanderuede noxĩ "Ha'e kuery Ruete" he'i aguã ojeupe, ha'e rami vy oguereko katu ha'e kuery retãrã.

¹⁷ Abraão ma Nhanderuede oeko a'ã ramo ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ gua'y Isaque. Nhanderuede omoingo aguã re ijayvu rã oendu vy ogueroovy'a va'ekue ri gua'y peteĩ'i va'e ojuka aguã rami oiko.

¹⁸ Mba'eta ixupe Nhanderuede "Isaque ra'y kuery pe 'Neramymino kuery' 'ea 'rã", he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e rami Abraão oiko mba'eta oikuaa ta'y omanoague gui Nhanderuede omboete ju aguã voi ipo'aka va'ea. Ha'e rire omanoague gui oikove ju va'e rami ete avi ogueraa gua'y.*

²⁰ Ha'ekue rami ju Isaque voi ojeroviaa rupi oiko vy ogueroayvu porã gua'y kuery Jacó ha'e Esaú, ha'e rami vy omombe'u mba'emo oiko va'erã.*

²¹ Jacó ma ojeroviaa rupi vy omano ta ma vy ogueroayvu porã José ra'y kuery peteĩ-teĩ. Ha'e rami vy opopoka apy re onhemomburu reve opu'ã vy omboete Nhanderuede.*

²² José ma ojeroviaa rupi vy omano rai'i ma vy omombe'u Israel kuery oopa ju 'rãa, ha'e okãgue guive ogueraa uka.*

²³ Ha'e gui Moisés itui'i ramove tuu kuery ojeroviaa rupi ikuai vy mboapy jaxy re onhomi raka'e, mba'eta oexa rã kyrĩ va'e iporã. Ha'e rami vy ndokyjei huvixave ayvu rovai rupi ikuai aguã.*

Moisés rekokie oĩa

²⁴ Moisés tuja ma rire ojeroviaa rupi vy ndoikoxevei Faraó rajy pi'a rami.

²⁵ Mba'eta ojejavy reia py xapy'a'i ovy'a 'rãgue py ojou porãve Nhanderuede pegua kuery reve ojerereko axy uka aguã.

²⁶ Mba'eta Cristo káuxa onhemoingo axy uka vy Egito pygua kuery oguerekopaa gui oguerekopave 'rãa oikuaa, mba'eta oarõ oikovy hekoviãrã.

²⁷ Ojeroviaa rupi vy ojea ovy Egito yvy, neĩ huvixa ipoxy ramo voi ndokyjei guive. Ha'e rami 'rãgue py oĩ atã, jaexa e'y va'e oexa va'e rami.

²⁸ Ojeroviaa rupi vy ojapo raka'e ngaru Páscoa ára pygua, ha'e rami vy vexa'i ruguy omoẽ uka porojukaa oupity e'y aguã Israel regua ra'y kuery tujakueve.*

²⁹ Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai vy oaxa raka'e Ye'ẽ Pytã rupi, yvy pirua rupi ooa rami. Ha'e rã Egito pygua kuery ma oaxa aguã onhea'anga vy oy'upa.

Canaã yvy re Israel kuery ikuai jave guare re ijayvua

* 11:11 Gênesis 17.15-22 * 11:18 Gênesis 21.12 * 11:19 Gênesis 22.1-18 * 11:20 Gênesis 27.1-40 * 11:21 Gênesis 48.10-16 * 11:22 Gênesis 50.22-26 * 11:23 Êxodo 2.1-15 * 11:28 Êxodo 12.1-28; 14.15-31

³⁰ Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai ramo Jericó tetã kora ho'apa raka'e, sete ára re ombojere rire.

³¹ Ha'e gui Raabe voi kunha itavy rei va'ekue ri ojeroviaa rupi oiko vy omovaẽ porã raka'e avakue oikuaa pota vy oje'oi va'ekue. Ha'e rami vy nokanhyi nhonha'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery reve.*

³² Ha'e gui nda'evei amombe'upave aguã. Mba'eta oata 'rãgue amombe'u aguã Gideão rekokie, Baraque, Sansão, Jefté, Davi, Samuel ha'e profeta kuery rekokie ha'e javi.

³³ Ha'e va'e kuery ma ojeroviaa rupi ikuai vy ipo'aka raka'e tetã ikuai va'e re, teko porã rupi joguereko, oupity mba'emo ome'ẽ 'rã va'ekue, omboty uka guary juru,

³⁴ ombogue uka tata guaxu, kyxe gui oo jepe, ikangya gui imbarate ju, joe opu'ãa py ipo'aka, ha'e amboae guigua xondaro kuery omonhamba.

³⁵ Kunhague ma hoo pygua omano va'ekue omboetea jevy ramo ogueraa ju oikove va'e. Ha'e rã amboae kuery ma nonhemoẽ ukaxei vy onhemoingo axy uka raka'e, onhemboete ju aguã iporãve va'e oupity aguã.

³⁶ Ha'e gui amboae kuery ju ombojarua rei rã ikuai axy rei, oinupãa, oipokuaa, ha'e nhuã py omboty ramo.

³⁷ Ita py ojapipaa, omboayvua, yvyra kyxã py mbyte rupi ojayaa, kyxe py ojukaa guive. Hoo e'ỹ va'e ikuai, vexe'i ha'e kavara pire py onhemonde, iporiau rei, ojexavai rei ha'e ojavykya rei.

³⁸ (Ha'e va'e kuery rekoarã kova'e yvy nda'evei.) Tekoa e'ỹa rupi ikuai, yvyty, itakua ha'e yvykua oĩ va'e rupi.

³⁹ Ha'e va'e kuery ha'e javive ma ojeroviaa rupi ikuai vy oexa uka raka'e heko porã va'ea. Ha'e rami teĩ ndoupityi guive ome'ẽ 'rã va'ekue,

⁴⁰ mba'eta nhande kuery peguarã Nhanderuete oguereko katu mba'emo iporãve va'e, nhande kuery reve vy anho ha'e kuery oupitypa aguã ijavyvague.

12

Cristo rami avi nhande voi nhaĩ atã aguã re ijavyvua

¹ Ymagua kuery heta ojeroviaa oexa uka va'ekue ma arai tuvixa va'e rami nhanembojere okuapy. Ha'e ramo nhande voi ke nhandejegui nhamboipa ipoyikue oĩ va'e ha'e javi, nhandere jejavya oja ratã va'e guive. Ha'e rami vy nhaĩ atã reve nhanha tema nhanderenonderã omoĩ mbyre katy.*

² Nhama'ẽ porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã. Mba'eta ha'e ma henonderã imbovy'aaarã omoĩ mbyre ojopy voi 'rãgue py oxĩ e'ỹ re ogueropo'aka raka'e kuruxu re oiko axya. Ha'e rire oguapy oiny Nhanderuete renda openaaty oiporu kuaa regua re.

³ Peikuaa pota porã ke ha'e rami ete heko vai va'ety kuery hexe opu'ã rei rã ogueropo'akaague re, penekangy e'ỹ aguã, neĩ pendepy'a py pendekuerai e'ỹ aguã.

Nhanemo'arandua py Nhanderuete nhanderyvua oexa ukua re ijavyvua

⁴ Mba'eta peẽ ma teko vai rovai penhea'ãa rupi penderuguy nomoẽai teri.

⁵ Ha'e penderexarai guive gua'y pe rami penemongetaa re: "Xera'y kuery, pembovare'ỹ eme Senhor penemo'arandu rã, pendekuerai eme guive pëvy ijavyvua ramo.

⁶ Mba'eta Senhor omongeta 'rã guembiayvu kuery, ha'e oinupã 'rã gua'yrã ogueru va'e ha'e javive", he'iaague re.*

* 11:31 Josué 6.1-25 * 12:1 Apy ma corrida re ombojoja Senhor pe nhandekuaia (Filipenses 3.12-14).

* 12:6 Jó 5.17; Provérbios 3.11-12

⁷ Ha'e nunga rupi penemoingo axya ma Nhanderuete penemo'arandu aguã oiko, gua'y kuery rami ae penderereko vy. Mba'eta jipoi ta'y kuery tuu omo'arandu e'ÿ va'e.

⁸ Napenemo'arandui ri ramo penderu peikuaa e'ÿ va'e peiko, ta'y e'ÿ, mba'eta Nhanderuete omo'arandu 'rã gua'y kuery ha'e javi.

⁹ Nhanderu kuery ngo'o re ikuai va'e ma nhanemo'arandu rã nhanhe'ẽ rendu 'rã. Nhanenhe'ẽ Ruete katuve ma nhanhe'ẽ rendu 'rãgue, jaikove aguã.

¹⁰ Mba'eta nhanderu kuery nhanemo'arandu 'rã xapy'a'i guarã, ha'e kuery oikuaa rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nhanemoingo porã aguã nhanemo'arandu, iky'a e'ÿa rami nhande voi nhandekuai aguã.

¹¹ Nhanemo'arandua nhavõ ha'e ramove'i nanhanembovy'ai 'rã merami, nhanemomboriau ranhe. Ha'e rami teĩ nhanemo'arandupaa ma rire ojapo 'rã nhandekuai porã ha'e nhandereko porã aguã rami.*

¹² Ha'e nunga rupi pemombaraete ju ipo ho'a va'ekue ha'e henapy'ã kangy va'e kuery.

¹³ Pembo'yvi porã tape oguata aguã, okarau va'ekue okanhy 'rãgue py okuera aguã.*

Peteĩ rami nhandekuai, ha'e nhandereko ky'a e'ÿ aguã re ijayvua

¹⁴ Peteĩ rami pendekuai pavẽ reve, ha'e penhea'ã pendeko ky'a e'ÿa rupi, mba'eta ha'e rami e'ÿ vy avave rei ndoexai 'rã Senhor.

¹⁵ Peikuaa pota porã ke Nhanderuete omboaxya avave rei oupity e'ÿ re ojepe'a e'ÿ aguã. Toĩ eme guive iro va'e rapo rami ikuai va'e, mba'eta ha'e va'e henhoĩ vy penemoingo eta rei ha'e heta 'rã penemboeko ky'a.*

¹⁶ Penembyte rupi ta'ikuai eme heko ky'a va'e, neĩ ha'eve'ÿa rami ikuai va'e Esaũ ramigua. Mba'eta ha'e va'e ma peteĩgue'i okaru aguã re rive ovende raka'e ta'y jypygua oikoa peguarã va'ekue.

¹⁷ Ha'e va'e rire ma nguui pe ojereroayvu porã ukaxe teĩ nda'evei ae. Hexay reve onhea'ã teĩ ndojouvei ha'ekue py ojevvy aguã.

Vyvyty Sinai ha'e Sião re ijayvua

¹⁸ Ha'e gui peẽ ma vyvyty tata haku raxy hendya py e'ÿ pevaẽ.† Pyávy rami pytã py e'ÿ pevaẽ, neĩ ara vai oikoa py,

¹⁹ mimby guaxu onhendu ratã va'e oĩa py, neĩ ayvu atãa py e'ÿ pevaẽ. Ha'e va'e gui hendua kuery ojerure raka'e onhendu ve'ÿ aguã re,

²⁰ mba'eta ha'e kuery ndogueropo'akavei ma ijayvuague: “Mymba teĩ ae ma vyvyty re onhemboja ramo tojapipaa ita py”, he'iague.*

²¹ Anhetẽ ha'e nunga nhomondyipa ete ramo Moisés eteve voi “Akyje ha'e aryryipa reia aendul!” he'i raka'e.*

²² Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma Sião vyvyty re pevaẽ, Nhanderuete oikove va'e pegua tetã, yva re Jerusalém oĩ va'e py. Pevaẽ anjo kuery mbovy e'ÿ ikuai py, ha'e nhemboaty iky'a e'ÿ va'ea py,

²³ igreja kuery jypygua ta'y ha'e tajy kuery yva re hery ipara va'e ijatya py. Pevaẽ Nhanderuete pavẽ re oikuaa pota va'erã oĩa py, ha'e penhemoirũ ma guive heko porã va'e kuery imoingo porãarã oupitypa ma va'ekue nhe'ẽ reve.

* 12:11 João 15.1,2; Tiago 1.2-4; 1 Pedro 4.1,2 * 12:13 Provérbios 4.26 * 12:15 Deuteronomio 29.18 † 12:18 Apy ma ijayvu judeu kuery yma guare Sinai vyvyty katy'i ikuai py lei ojopy jave okyje rei okuapyague re. Ha'e va'e jave py Nhanderuete ma nhomondyipa rei va'e rami ojekuaa (Êxodo 19.9-25; 20.18-21; Deuteronomio 4.9-12). * 12:20 Êxodo 19.12-13 * 12:21 Deuteronomio 9.19

²⁴ Pevaẽ avi Nhanderuete reve guarã ipyau va'e Reruare Jesus oĩa py, ha'e huguy nhandeky'a'oarã omboavyi pyre oĩa py guive. Ha'e va'e ma Abel ruguy gui mba'emo iporãve va'e oikuaa uka va'e.

²⁵ Ha'e nunga rupi pejapyxaka porã pota, ijayvua pendu rive'yã aguã. Mba'eta vvy re Nhanderuete ijayvu rã noenduxeĩ va'ekue ndoo jepei rire nhande kuery katupe ma ndajaa jepei 'rã, yva gui nhandevy ijayvua gui jajepe'a ri vy.

²⁶ Ha'ekue py Nhanderuete ijayvu vy omomyĩ raka'e ko vvy. Ha'e gui aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i: "Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve amomyĩ 'rã vvy anho e'y, yva guive", he'i.*

²⁷ Ha'e gui "Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve" he'ia py jaikuaa Nhanderuete oipe'apa 'rãa guembiapo omomyĩ mbyrã oĩ va'e, omomyĩ mbyrã e'y anho opyta aguã.

²⁸ Ha'e nunga rupi nhande ma nhaneretã omomyĩ mbyrã e'y jareko vy nhaĩ atã tema nhanemboaxya re, mba'eta nhanemboaxya rupi Nhanderuete pe nhandekuai ramo nhandererovy'a 'rã. Henonde nhamboete ha'e jajererokyjea iky'a e'y va'e rupi tema nhandekuai,

²⁹ mba'eta Nhanderuete ma tata nhomombaarã oiko.*

13

Joememe nhandekuai porã aguã re ijayvua

¹ Pendekuai riae tema mborayvu re, joegua meme'i joayvua rami ae.

² Penhomovaẽ e'y eme, mba'eta amongue ma oikuaa vy e'y anjo kuery ete omovaẽ raka'e.

³ Penema'endu'a tema nhuã py omboty pyre re, ha'e kuery reve peẽ voi peĩ avia rami. Penema'endu'a avi oguereko axya va'e re, peẽ voi ojavyky reipy peikoa rami.

⁴ Tomboete pavẽ omenda va'e kuery, ha'e iky'a e'yã rupi tajoguereko. Mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã heko ky'a ha'e itavy rei va'e ha'e javi.

⁵ Pendekuai eme perãta re nda'eveivea rupi. Mba'emo pereko'i vy pevy'a, mba'eta Nhanderuete aipoe'i: "Peteĩve henda py xee ndoroejai 'rã, neĩ peteĩgueve ndoroayvu e'yĩ 'rã", he'i.*

⁶ Ha'e rami rire jakyjea py e'y 'rã aipoja'e: "Senhor xepytyvõarã oiko ramo xee ndakyjei 'rã. Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?"*

Nhanderuete pe jaiko aguã re ijayvua

⁷ Penema'endu'a tema pendererekoare kuery Nhanderuete ayvu mombe'uare rekokue re. Peikuaa pota porã ha'e kuery omano peve ikuaiague re. Ha'e kuery ojeroviaague rami ke peẽ voi pendekuai.*

⁸ Jesus Cristo ma jypy guive aỹ peve ha'ekue ae oiko, ha'e raka'e rã peve guarã.

⁹ Opa marã ha'e amboae rami rei penembo'ea rã pendu rive. Mba'eta pavẽ gui ovareve va'e ma Nhanderuete nhanemboaxya re nhandemombaraete aguã nhandepy'a py, tembi'u re rive'y, mba'eta ha'e nunga re nda'eveive va'e kuery peteĩve henda py ndoupityi 'rã imoingo porãarã.

¹⁰ Ha'e rã nhande kuery ma amboae regua altar jareko. Ha'e va'e gui ma ombojeroviaaty pygua kuery ho'u aguã nda'evei.

¹¹ Ha'e gui Henda iky'a e'y ete va'e py sacerdote kuery yvatekueve va'e ogueroike 'rã mymba ruguy jejavya re, ha'e rã ho'okue ma tekoa gui mombyry'i 'rã oapy.

¹² Ha'e rami ae Jesus voi tetã rokẽ gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupegua kuery oiky'a'o aguã.

* 12:26 Ageu 2.6 * 12:29 Deuteronomio 4.24 * 13:5 Deuteronomio 31.6 * 13:6 Salmo 118.6-7

* 13:7 1 Tessalonicenses 5.12,13

¹³ Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaia gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhandembojaru reia rã jaropo'aka vy.

¹⁴ Mba'eta anhetẽ apy ndajarekoi tetã oĩ riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhandea'ã.

¹⁵ Ha'e rami vy Jesus rery rupi Nhanderueete pe nhamẽ'ẽ riae 'rã jarovy'aa, nhandejuru py jaroporai hery.

¹⁶ Ha'e rami ae avi pejepe'a eme joupe pejapo porãa ha'e peteĩ-teĩ penhopy-tyvõa gui, mba'eta ha'e nunga ome'ẽmby ma Nhanderueete oguerovy'a.

¹⁷ Penhe'ẽ rendu pendererekoa kuery, pendekuai ha'e kuery oipotaa rami, mba'eta penenhe'ẽ re opena, ha'e raka'eve rã oikuaa potaa 'rã openaague re. Ha'e rami rã ha'e kuery ovy'aa rupi 'rã opena pendere, iporiaua rupi e'ỹ, mba'eta iporiaua ma mba'everã ndovarei 'rãgue pẽvy.

Opa py mba'emo re ojerureague

¹⁸ Pejerure tema orere, mba'eta ore roikuaa rã orepy'a ky'a e'ỹa rupi orekuaia, opa mba'e py ha'evea rami roikoxe vy.

¹⁹ Aipota pejerure ete pẽa py xee aju voive aguã re.

²⁰ Ha'e gui Nhanderueete peteĩ rami nhandemoingo aguã nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju raka'e, ha'e huguy rupi ojapo guexeve guarã opa va'erã e'ỹ, ha'e omoĩ guive vexa'i kuery re opena va'erã yvateve va'e.

²¹ Tove tapenemoingo porã opa mba'e py, ha'e oipota va'e pejapo aguã rami. Tove peẽ kuery re tomoĩ imbovy'arã pejapo aguã, Jesus Cristo rupi ae. Jesus toguerovy'aa raka'e rã peve. Amém.

²² Irmão kuery, ajerure pendu porã aguã kova'e ayvu ipuku e'ỹ'i va'e romongetaa rupi ambopara va'ekue.

²³ Pẽvy amombe'u irmão Timóteo nhuã gui opoia jevy maa. Xapy'a rei ha'e va'e xea py ovaẽ voi ramo hexeve roo 'rã roexa vy.

²⁴ Pemombe'u ke pendererekoa kuery ha'e javive pe roxaruraa, iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi pe guive. Itália pygua kuery oxarura uka avi pendevy.

²⁵ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu penemboaxya.

Tiago ombopara va'ekue Tiago ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia rupi Jesus ryvy Tiago omongeta hemimbo'e kuery. Ha'e rami vy ijayvu Jesus re jajeroviaa jaexa uka aguã mba'emo jajapoa py.

Mba'eta “Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme” (2.1), “nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetê va'e rovai pendeapu aguã guive” (3.14). Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuetea gui arandu ou va'e re 'rã nhandekuai. Mba'eta “yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive” (3.17). Ha'e rami vy 'rãe jaexa uka Jesus re jajeroviaa.

Oxarura reve ijayvu aguã omboypyague

¹ Xee Tiago ma Nhanderuetete ha'e Senhor Jesus Cristo rembiguai aiko.* Axarura doze regua opa rupi pendekuai va'e pe.

Nhandereko a'ãa rire iporã va'e oiko va'erã re ijayvua

² Irmão kuery, opa marã pendereko a'ãa rã pevy'a ete ke,
³ mba'eta peikuaa pejeroviaa a'ãarã oiko va'e peaxapa ma rire peĩ atãve 'rãa.
⁴ Ha'e gui peĩ atãa tojapopa ojapo 'rã va'ekue, peẽ kuery opa mba'e py pendereko porã aguã, peteĩve henda py iporã va'e oata e'ỹ re.*

Nhande'arandurã re jajerure aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui amongue 'arandurã oata ramo tojerure Nhanderuetete pe. Ha'e ramo ome'ẽ 'rã, mba'eta ivai e'ỹ re 'rã mba'emo ome'ẽ pavẽ pe.

⁶ Ha'e rami avi ojeroviaa rupi tojerure, peteĩve henda py toĩ eme oexa'ã reia.* Mba'eta ndojerovia porã va'e ma yai vytytu ogueraa rupi rei omomy-momyĩ va'e rami ikuai.

⁷ Ha'e ramigua avakue toexa'ã eme Senhor gui mba'emo ojopy aguã re,
⁸ mba'eta mokoĩ rami rei oikuaa va'e vy mamõ rã oikoa rupi nai'arandui rei 'rã.

Mba'emo ko vvy regua okanhymba 'rãa re ijayvua

⁹ Irmão kuery yvyĩ'igeeve va'e ma toguerovy'a Nhanderuetete omboyvatea re.
¹⁰ Ha'e rã oguerekopa va'e ma omovyvyĩ'ia re toguerovy'a, mba'eta jai poty rami rive 'rã okanhy.*

¹¹ Mba'eta kuaray ojope ratã reve ou ramo jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã. Jaexa rã iporãague ndojekuaavei 'rã. Ha'e rami ae oguerekopa va'e voi okanhy 'rã mba'emo re opena rupive.

Jejavya re ijayvua

¹² Ovy'a ete 'rã avakue oeko a'ãa rã oĩ atã reve ogueropo'aka va'e, mba'eta oaxapa rire coroa-rã oupity 'rã tekove. Ha'e va'e ma guembiayvu kuery pe Senhor ome'ẽ aguã re ijayvu.

¹³ Ha'e rami teĩ avave rei omoangekoa rã “Nhanderuetete xemoangeko” te'i eme. Mba'eta Nhanderuetete ma mba'emo vai pe onhemoangeko uka va'e'ỹ, neĩ nanhanemoangekoi 'rã mava'eve rei.

* 1:1 Atos 15.13; Gálatas 1.19, 2.9,12   * 1:4 Romanos 5.3,4; 1 Pedro 4.12-14   * 1:6 Mateus 21.22
* 1:10 1 Pedro 1.24,25

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ nhande ae jaipotapa reia py nhandemoangeko uka. Ha'e nunga py ae nhandembotavy uka ha'e jajeity uka.

¹⁵ Mba'eta jaipotapa reia ma nhandejee nhamoĩ rire nhandemoingo 'rã jajejavy aguã rami. Ha'e gui jajejavya ma opaa py ojapo 'rã nhamano aguã rami.

Iporã va'e me'êa re ijayvua

¹⁶ Irmão kuery xerembiayvu, pejekore eme.

¹⁷ Mba'eta yvate gui meme ou mba'emo porã iky'a e'ỹ va'e, Nhanderuete hendy va'e moingoare va'e ae ombou.* Ixupe ma jipoi amboae rami rei imoingoarã, neĩ kuaray'ã rami rive herovaarã.

¹⁸ Mba'eta ha'e ae oipotaa rami vy gua'y kueryrã nhandemoingo raka'e ayvu anhetẽ va'e rupi, hemimoingo kuery ha'e javi gui nhande ranhe ixupegua nhandekuai aguã.

Nhanderuete ayvu rupi nhandekuai ete aguã re ijayvua

¹⁹ Irmão kuery xerembiayvu, ha'e nunga peikuaapa ae ma. Ha'e rami avi peteĩ-teĩ penhea'ã penembo'ea rã pejapyxaka porã aguã. Ha'e rã pendeayvu voi eme, neĩ pendevai voi eme guive.

²⁰ Mba'eta avakue ivaia py ndoexa ukai 'rã Nhanderuete guigua teko porã.*

²¹ Ha'e nunga rupi pendejgui pemboi nda'evei va'e ha'e teko vai pendere oĩ va'e ha'e javi. Ha'e penhemo'yvỹ'i reve pendu ete ayvu porã pendere omoĩ mbyre, mba'eta pendereraa jepe aguã ipo'aka va'e.

²² Ha'e rami vy ayvu ojapo ete va'e peiko, oendu rive va'e'ỹ, peẽ ae pejekore e'ỹ aguã.*

²³ Mba'eta ayvu oendu rive vy ha'e rupi ndoikai va'e ma epéko re peteĩ ava ojexa rive va'e rami,

²⁴ mba'eta ojexa ma vy ojepe'a vyve marã rami pa ojekuaa ague re hexaraipa vyvoi 'rã.

²⁵ Ha'e rã lei opa mba'e gui nhandemoingo porã va'e re amongue oikuaa pota ete ha'e ojapoa rupi oĩ atã va'e ma omoingo porãa ete 'rã mba'emo ojapoa rupi rei, mba'eta oendu rive va'e'ỹ, ojapo ete va'e oiko rã.

²⁶ Ha'e rã amongue ojeupe “Nhanderuete pegua” he'i teĩ oayvu py ndojejoko va'e ma opy'a py ae ojekore, ha'e Nhanderuete pe merami rive oiko.

²⁷ Ha'e gui Nhanderuete renonde nhandereko ky'a e'ỹa ha'e anhetẽ rupi nhandekuai vy jaipou 'rã tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery ojexavai rã, ha'e jajejoko 'rã vyv regua reko rupi nhandereko ky'a gui.

2

Peteĩ regua rive joegui jayvu ve'ỹ aguã re ijayvua

¹ Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme.*

² Xapy'a rei penhembo'eaty py peteĩ ava oike 'rã kuã regua ouro guigua ha'e onhemonde porã reve. Ha'e gui amboae ju oike avi 'rã iporiaukue'i, ao ymague py rive onhemonde va'e.

³ Xapy'a rei onhemonde porã va'e peroryxe vy “Apy ke eguapy tenda iporãve va'e py” peje 'rã. Ha'e rã iporiaukue'i pe ma “Ndee, epu'ã he'amy upe py, ha'e'ỹ vy eguapy apy xepy renda yvỹry” peje 'rã.

⁴ Ha'e ramia py peteĩ regua rive'ỹ ri ty'y joegui peayvuve? Ha'eve'ỹa rami e'ỹ ri ty'y joeko re peikuaa pota?

* 1:17 2 Pedro 1.3,4

* 1:20 Romanos 12.17-21; Efésios 4.26-32

* 1:22 Mateus 7.24-27; 1 João 2.3-6

* 2:1 1 Timóteo 5.21

⁵ Irmão kuery xerembiayvu, pendu ke. Ko vvy regua kuery “Iporiaukue'i” he'ia va'e regua e'ỹ teve Nhanderuete oiporavo ojerovia ete aguã? Ha'e kuery va'e regua pe e'ỹ teve oupity uka opo'akaa? Mba'eta guembiayvu kuery ha'e javi peguarã oguereko.

⁶ Ha'e rã peẽ kuery ma napemboetei pekuapy iporiaukue'i. Ha'e rami avi oguerekopa rei va'e kuery e'ỹ ri ty'y penemoingo axy rei? Ha'e kuery e'ỹ ri ty'y penemboayvua aguã katy pendereraa va'e?

⁷ Ha'e kuery e'ỹ ri ty'y tery porã pendere omoĩ mbyre re ijayvu rei va'e?

⁸ Lei re ipara oĩ va'e “Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami” he'ia pejapopa ri vy ha'evea rami pendekuai.*

⁹ Ha'e rã peteĩ regua rive joegui peayvuve ri vy pejevavy. Lei rupi e'ỹ pendekuai vy heko vai va'e pepyta.

¹⁰ Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi amongue ojavopa teĩ peteĩ henda'i py mba'e ho'a vy ha'e javi py onhemboeko ky'a.

¹¹ Mba'eta “Ndetavy eme” he'i va'ekue ae “Ejojuka eme” he'i avi. Ha'e ramo nandetavy rei va'eri rejojuka vy lei rovai rupi reiko.*

¹² Ha'e nunga rupi pendeayvu ha'e pendekuai ke jaa jepe aguã regua lei rupi, mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã nhandere oikuaa potaa.

¹³ Mba'eta nanhanhomboaxyi rire nhanemboaxy re'ỹ ju 'rã nhanembopaga. Ha'e rã nhomboaxy va'ekue ma nhombopagaa aguã ára py ipo'aka 'rã.

Jajeroviaa jaexa uka aguã re ijayvua

¹⁴ Irmão kuery, mba'erã tu ovare amongue “Xee ajerovia” he'i teĩ ojeroviaa mba'eve py ndoexa ukai ramo? Ha'e rami ojeroviaa rupi nda'u oo jepe 'rã?

¹⁵ Xapy'a rei peteĩ irmão e'ỹ vy irmã nda'ijaoi ha'e tembi'u ndoguerekoĩ rã

¹⁶ peẽ kuery regua pexa vy onheovã aguã napeme'ẽi e'ỹ re “Peiko porã ke, penhemonde ha'e pekaru”, peje 'rã. Mba'erã tu ovare 'rã ha'e rami pendeayvua?

¹⁷ Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi mba'eve py ndajaexa ukai ri ramo omanogue rami rive opyta, hexa ukaarã noĩ avi rã.*

¹⁸ Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã: “Peteĩ ojerovia 'rã, ha'e rã amboae ma onhea'ã 'rã mba'emo ojavopa rupi”, he'i 'rã. Exa uka ha'vy rejeroviaa mba'emo rejapo e'ỹ re. Ha'e rã xee ma aexa uka 'rã ajeroviaa mba'emo ajapoa py.

¹⁹ Ndee reroviaa teve Nhanderuete peteĩ'i oikoa? Ha'evea rami reikuaa teĩ anha kuery voi ha'e rami oguerovia oryryipa reve.

²⁰ Ha'e gui ava hi'arandu e'ỹ va'e, reikuaa porãxe teve jajeroviaa ndajaexa ukai ramo mba'everã ndovareia?

²¹ Nhaneramoĩ Abraão nda'u ojerovia etea oexa uka e'ỹ re ri omboeko porãa raka'e? Mba'eta altar áry gua'y Isaque ome'ẽ aguã rami oiko.

²² Ma'ẽ, ojerovia ete ha'e oexa uka guive, mba'eta mba'emo ojavopa py oexa uka ojerovia etea.

²³ Ha'e rami vy ae ojeupity ipara re oĩ va'e: “Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re omoĩ teko porã” he'iague. Ipara avi oiny: “Ixupe ‘Nhanderuete irũ' 'ea.”*

²⁴ Ha'e rami rire jajeroviaa jaexa uka ramo mae 'rã nhanemboeko porãa, jajeroviaa re rive'ỹ.

²⁵ Raabe itavy rei va'ekue voi ojeroviaa oexa uka ramo omboeko porãa raka'e. Mba'eta ha'e va'e ma oikuaa pota aguã ombou pyre kuery omovaẽ raka'e, ha'e gui amboae tape rupi ju omondouka guive.

* 2:8 Levítico 19.18

* 2:11 Êxodo 20.13-14, Deuteronomio 5.17-18

* 2:17 Lucas 3.8-14; Atos 26.20

* 2:23 Gênesis 15.6

26 Mba'eta nhanenhe'ẽ reve'y vy nhanderete omanogue itui. Ha'e rami ae avi jajeroiviaa voi xapy'a rei mba'eve py jaexa uka e'y ramo omanogue ae avi opyta.

3

Nhaneapekũ nhanemboeko vaia re ijayvua

1 Irmão kuery, nda'evei peẽ kuery heta peiko aguã porombo'ea, mba'eta jaikuaa porombo'ea kuery rekokie re oikuaa potaa poyive 'rãa.

2 Mba'eta nhande kuery ha'e javive 'rã jajeity uka opa mba'e py. Oayvu py ndojejavyi va'e ma opa mba'e py 'rã heko porã, ha'e guete regua ha'e javi guive ojoko kuaa.

3 Kavaju re minha ijuru xã nhamõ 'rã jaipotaa rami jareko aguã. Ha'e rami vy hete ha'e javi 'rã jaaxea rupi jaraa.

4 Peikuaa pota avi kanoã guaxu ikuai va'e re. Ha'e nunga ma tuvixa ete, ha'e hexe yvytu oipeju atã teĩ imbojeapaa kyrĩ'i va'e py imboguataa kuery ogueraaxea katy rei 'rã ogueraa.

5 Ha'e rami ae avi nhaneapekũ, mba'eta nhanderete regua kyrĩ'i va'eri onhemboyvate reia rupi 'rã ijayvu, peteĩ tata ravijukue'i ka'aguy tuvixa va'e omoendypaa rami avi.

6 Mba'eta nhaneapekũ voi tata ramigua, ha'e nhanderete regua ikuai va'e mbyte py oĩ opa marãgua teko vai rexa ukaarã. Nhanemboeko ky'apa 'rã. Tata ogue'y va'e omoendy rire oapy avi 'rã jaikoa ha'e javi.

7 Mba'eta mymba ikuai va'e minha nhamomãxo kuaa 'rã: guyra, yvy rupi otyryry va'e ha'e yy rupigua ha'e javive regua ma nhamomãxo va'e meme.

8 Ha'e rã nhaneapekũ ma avave rei ndojoko kuaai 'rã. Teko vai moingoa ojoko pyrã e'y oĩ, ha'e veneno rami jojuka 'rã guive.

9 Nhaneapekũ py jaroayvu porã 'rã Senhor Nhanderuete. Ha'e va'e py ae ju 'rã nhandeayvu vai avakue Nhanderuete ojee rami moingoa va'ekue re.

10 Nhandejuru peteĩ'i va'eri ayvu porã ha'e ayvu vai rupi ijayvu. Irmão kuery, ha'e nunga ma nda'evei.*

11 Yvu peteĩ'i oĩ va'e gui nda'u oẽ 'rã yy porã ha'e iro va'e avi?

12 Irmão kuery, figo rembypy gui nda'u oiko 'rã azeitona? Ha'e rami e'y vy uva'y gui nda'u oiko 'rã figo? Ha'e rami ae avi peteĩ yvu gui noẽi 'rã yy he'ẽ ro ha'e iporã va'e.

'Arandua yvate guigua re ijayvua

13 Peẽ kuery va'e regua mava'e nda'u hi'arandu ha'e oikuaapa va'e pendekuai? Pene'arandua pexa uka ha'vy pendevai reia rupi e'y, ha'evea rami anho pendekuaia py.

14 Ha'e rã xapy'a rei pendepy'a re joe napendea'ei reia ha'e peẽ ranhexea oĩ ramo nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendeapu aguã guive.

15 Ha'e ramigua pexa uka va'e ma yvate guigua 'arandua e'y. Ha'e ramigua ma yvy regua, mymba kuery oendu va'e ramigua rive, anha guigua ae.

16 Mba'eta joe nda'ija'ei ha'e ha'e ranhexe va'e ikuai py oĩ avi 'rã joo rami e'y-e'y ikuai va'e ha'e opa marãgua teko vai.

17 Ha'e rã yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'y aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive.*

* 3:10 Efésios 4.29 * 3:17 Gálatas 5.19-26

18 Mba'eta peteĩ rami nhomoingoa kuery ma oma'etỹ va'e rami avi peteĩ rami nhomoingoague rupi ojou 'rã heko porã va'e.

4

Joguero'a reia re ijayvua

1 Magui tu ou joe pepu'ã ha'e pejoguero'a reixea? Pendepy'apy py mba'emo re nda'eveivea pendu va'e gui e'ỹ teve ou?*

2 Mba'eta mba'emo peipota teĩ ndapejoui vy pejojukaxe. Mba'emo re nda'eveive peiko teĩ ndapejoui vy pejoguero'a rei ha'e joe pepu'ã rupi pendekuai. Mba'eve ndapejoui mba'eta ndapejerurei.

3 Pejerure vy voi ndapejopyi, mba'eta ha'eve'ỹa ramigua re pejerure, peẽ ae peipotaa rami pendekuaixe vy.

4 Nhanderuete pe merami rive pendekuai va'e, ndapeikuaai ri ty'y ko yvy regua re peo vy Nhanderuete rovaigua pepytaa? Mba'eta ko yvy regua re ooxe va'e rei Nhanderuete rovaigua oiko.

5 Tyrã pa pexa'ã ipara re oĩa oaxa rive 'rãa re? Mba'eta “Nhandere Nhanderuete Onhe'ẽ omoĩ va'ekue oipota hexe anho jaa”, he'i va'ekue.

6 Ha'e rami teĩ nhanemboaxyve ju 'rã, mba'eta aipoe'i avi: “Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e ma omboaxy 'rã.”*

7 Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i ke Nhanderuete oipotaa rami. Ha'e rã anha pe ma pejeity uka eme. Ha'e ramo ojava 'rã pendegui.

8 Penhemboja ke Nhanderuete re. Ha'e ramo ha'e ju onhemboja 'rã peẽ kuery re. Pejejavypa va'e, peiky'a'o uka ke pendepo. Mokoĩ rupi rei pendepy'a va'e, peiky'a'o uka pendepy'a.

9 Pendu ke penhemboaxya, ha'e rami vy peneraxẽ ha'e pejae'o. Penderory rei 'rãgue py pendepy'a vai, pevy'a rei 'rãgue py pendeporiau.

10 Penhemo'yvyĩ'i ke Senhor renonde. Ha'e ramo penemboyvate ju 'rã.

Joe nhandeayvu rei e'ỹ aguã re ijayvua

11 Irmão kuery, pendeayvu rei eme joe. Mba'eta irmão kuery re ijayvu rei, e'ỹ vy oikuaa pota rei va'e ma lei re voi ijayvu ha'e oikuaa pota rei. Ha'e gui lei re peikuaa pota rei vy lei rupi ve'ỹ pendekuai, ha'e rã lei re peikuaa pota reia rupi rive.

12 Mba'eta peteĩ'i oiko lei mbouare ha'e joe oikuaa pota va'erã. Ha'e va'e ma jogueraa jepe ha'e nhomokanhy aguã ipo'aka va'e. Ha'e rã ndee, marã ramigua tu reiko, neirũ kuery re reikuaa pota rei aguã?*

Tenonde oiko va'erã ndajaikuaaia re ijayvua

13 Peẽ kuery va'e regua “Kova'e ára, e'ỹ vy ko'ẽ rã roo 'rã tetã re. Peteĩ ma'etỹ re 'rã roiko ha'e py. Mba'emo romboekoviaa rupi rojupa 'rã”, peje. Ha'e ramo pejapyxaka porã pota ke aỹ.

14 Mba'eta peẽ ndapeikuaai neĩ ko'ẽ rã mba'e pa oiko 'rãa voi.* Marã ramigua tu peikovea? Mba'eta yvyxĩ xapy'a'i ojekuaa, ha'e gui are'ỹ'i re okanhy va'e rami peiko.

15 Ha'e rami 'rãgue py “Senhor oipota ramo roikove, ha'e rojapo 'rã ha'e nunga”, peje aguã ha'eveve.

16 Ha'e rami teĩ aỹ ma mba'emo tuvixa va'e pejapo aguã re pendeayvua rupi penhemboyvate rei. Ha'e rami nhanhemboyvatea ha'e javi ma teko vai.

17 Ha'e nunga rupi iporã va'e ojapo aguã oikuaa teĩ ndojapoi va'e ma ojevavy.

* 4:1 Tiago 3.14-16   * 4:6 Provérbios 3.34   * 4:12 Mateus 7.1-5; Lucas 6.37; Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5   * 4:14 Lucas 12.15-21

5

Ojeupe guarã rive ojou pyre Nhanderuete omomba aguã re ijayvua

¹ Perekopa rei va'e kuery, pejapyxaka ke aỹ. Pejae'o ha'e pendepy'a vai ke, mba'eta penembojexavaiarã ou.*

² Mba'emo pereko va'e ma hu'ũmba 'rã, vixo ho'upa 'rã pendeao,

³ ha'e ouro, prata pereko va'e voi opa 'rã iky'apa vy. Iky'akue pavẽ oexa vy oikuaa 'rã napene'aranduia. Ha'e nunga ma tata rami 'rã ombovaipa pendero'o. Opaá ára py teĩ penemba'e rei-reirã rive pemono'õ.

⁴ Ma'ẽ, omba'eapo va'e kuery pe napeme'ẽi penhotỹ va'ekue omono'õague repy, pekorepa rei rire ojapukai okuapy. Ha'e kuery ojapukaia ma Senhor Ixondaro reta va'e oendua peve onhendu.

⁵ Perekopa va'ekue ko yvy re, pevy'aa rupi rive pendekuai. Penemombaa ára py teĩ penekuraxõ py voi penhemongyra rive.

⁶ Heko porã va'e kuery ma pendere ha'e kuery nopus'ãi teĩ pembopaga uka, ha'e pejuka uka guive.

Jajapura rei e'ỹ aguã re ijayvua

⁷ Ha'e nunga rupi irmão kuery, Senhor ndoui teria ja pejapura rei eme. Omba'eapo va'e voi ojapura e'ỹ re oarõ 'rã okuapy oky jypy'igua ha'e opa vygua ho'a ramo onhotỹ va'ekue hi'a porã aguã.

⁸ Peẽ voi pejapura rei eme. Penembaraete ke penekuraxõ py, mba'eta namombyryvei ma Senhor ou aguã.

⁹ Irmão kuery, pendeayvu eme joe, penembopagaa e'ỹ aguã. Ma'ẽ, nhandere oikuaa pota va'erã ovaẽ ma okẽ py.

¹⁰ Irmão kuery, peiko axy teĩ pejapura eme, profeta kuery Senhor rery rupi ijayvu va'ekue ikuaiaague rami avi.

¹¹ Amongue ojapura e'ỹ re mba'emo ogueropo'aka ramo jaikuaa ovy'a 'rãa. Mba'eta pendu ma Jó teko axy ogueropo'akaague, peikuaa avi opaa py Senhor omoingo porãague, opa mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderyvu va'e vy.*

Jaura e'ỹ aguã, ha'e jajerure aguã re ijayvua

¹² Ha'e gui irmão kuery, opa mba'e gui yvateve va'e ma po rami: Peura eme yva re, yvy re, neĩ amboae nunga re rei. Ha'e rami 'rãgue py "Tá" peje aguã py "Tá" peje, ha'e "Any" peje aguã py "Any" peje, penembopagaa e'ỹ aguã.*

¹³ Peẽ kuery mbyte ikuai teve ojexavai va'e? Tojerure ha'vy Nhanderuete pe. Ikuai teve ovy'a va'e? Toporaei ha'vy.*

¹⁴ Penembyte ikuai teve imba'eaxy va'e? Toenoĩ ha'vy igreja re opena va'e kuery, ha'e va'e kuery Senhor rery rupi azeite oikyty reve ojerure aguã.

¹⁵ Ha'e gui ojeroviaa rupi ojerure ramo imba'eaxy va'e okuera 'rã, Senhor ae omopu'ã ju 'rã. Ojejavyague oĩ ramo ombogue 'rã guive.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ pe pemombe'u pejejavyague, ha'e jomeme pejerure pekuera aguã. Heko porã va'e ojerurea ma ipo'aka vaipa 'rã.

¹⁷ Elias ma nhande ramigua ae oiko raka'e, nhande rami guive onhenhandu va'e. Ha'e va'e ma onhea'ãa rupi ojerure raka'e yvy áry oky e'ỹ aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etỹ raxa peve nda'okyi.

¹⁸ Ha'e gui ojerure ju ramo oky ou yva gui, ha'e ramo yvy gui oiko mba'emo aju.

¹⁹ Irmão kuery, xapy'a rei peẽ kuery regua anhetẽ va'e gui ojepe'a rã amongue ogueru jeyv ramo

* 5:1 1 Timóteo 6.9-10 * 5:11 Jó 2.10; 42.10-17 * 5:12 Mateus 5.33-37 * 5:13 Romanos 12.15

²⁰ peikuaa pota pova'e re: Ojejavy va'e teko vai rupi oikoague gui amongue ogueru ju vy inhe'ẽ ogueraa jepe omano aguã gui, ojejavyague heta teĩ ombogue uka vy.*

---

* 5:20 Mateus 18.15; Gálatas 6.1,2; 1 Pedro 4.8; Judas 22,23

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para apóstolo Pedro ogueráa uka Jesus Cristo remimbo'e kuery peguarã. Ha'e va'e kuery ma Jesus re ojerovia rã ha'e kuery re opu'ãa rei. Ha'e nunga rupi Pedro ijayvu omokyre'y ha'e omombaraetea rupi, nhandereraa jepea re ima'endu'a riae aguã: “Yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'y va'e, iky'a e'y ha'e imarã e'y va'e. Peẽ kuery re Nhanderueete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive. Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'y'i re pendeporaiu pekuapy ranhe teĩ, mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive”, he'i (1.4-7).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Pedro ma Jesus Cristo pegua apóstolo aiko.* Axarura Nhanderueete rembiporavo opa rupi pendevy re'y pendekuai va'e pe. Ponto re, Galácia, Capadócia, Ásia ha'e Bitínia re pendekuai.

² Nhanderueete onhembopy'a ma voiague rami vy pendeporavo. Ha'e rami vy ixupe guarã Inhe'ẽ penemoingo rire penhe'ẽ rendu Jesus Cristo, huguy py pejegy'a'o uka vy.* Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã opa mba'e py.

Nhandereraa jepea re jarovy'a aguã re ijayvua

³ Ta'ima'endu'a porãa Nhanderueete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re, mba'eta nhanemboaxy ete vy nhanemoingove ju raka'e. Ha'e ramo nharõ jakuapy oikove va'e ou aguã, Jesus Cristo omanoague gui omboete ju rire.

⁴ Ha'e gui yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'y va'e, iky'a e'y ha'e imarã e'y va'e.

⁵ Peẽ kuery re Nhanderueete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive.

⁶ Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'y'i re pendeporaiu pekuapy ranhe teĩ,

⁷ mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvatea ha'e penemboetea 'rã guive.

⁸ Cristo ma peẽ ndapexai teri va'eri peayvu. Aỹ pexa e'y re hexe pejerovia vy perovy'a ete. Pendere vy'aa oĩ va'e ma iporã ete va'e nhamombe'u kuua va'e'y,

⁹ mba'eta pejopy ma pejeroviaa rekovia. Ha'e va'e ma penenhe'ẽ oo jepea.

¹⁰ Ha'e rami jaa jepe aguã re ma profeta kuery yma guare oporandu ha'e oikuaa pota raka'e, nhanemboaxya ombou pyrã omombe'u ma voi va'ekue ri.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery re Cristo Nhe'ẽ oĩ vy yma ma voi oikuaa uka Cristo omano 'rãa, ha'e va'e rire mba'emo iporã ete va'e oiko 'rãa guive. Ha'e kuery oikuaaxe teĩ araka'e ete ha'e marã rami pa ha'e nunga ojeupity 'rãa.

* 1:1 João 1.40-42   * 1:2 Romanos 8.29,30; Efésios 1.4,5

¹² Ha'e ramo ha'e kuery pe oikuaa uka ojeupe guarã e'ỹ ayvu omombe'ua, ha'e rã peẽ kuery peguarã, mba'eta omombe'u ma voi raka'e mba'emo aỹ peẽ kuery pe oikuaa ukaa va'e. Mba'eta pendeivy pe ae ayvu porã mombe'ua kuery omombe'u, yva gui Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou pyre rupi. Ha'e ramigua ma anjo kuery eteve voi oikuaa porãvexe teĩ okuapy.

Iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ pene'arandurã, peiko kuaa pota ha'e pearõ aguã, mba'eta Jesus Cristo ojekuaa ára oexa uka 'rã penemboaxy etea.

¹⁴ Ta'y kuery inhe'ẽ rendu va'e peiko vy pendekuaive eme yma ndapeikuaai teri jave peipotaague rupi rive.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py penerenoĩare iky'a e'ỹ va'e oikoa rami avi peẽ voi ke iky'a e'ỹ va'e pendekuai, peikoa ha'e javi rupi,

¹⁶ mba'eta ipara oĩ va'e "Iky'a e'ỹ va'e ke pendekuai, mba'eta xee ma iky'a e'ỹ va'e" he'ia rami.*

¹⁷ Nhanderuete ma peteĩ regua joegui oayvuve e'ỹ re oikuaa pota 'rã peteĩ-teĩ jaikoague re. Ha'e nunga rupi kova'e vyv re peikoa pukukue re pejererokyjea rupi tema pendekuai.

¹⁸ Mba'eta po rami peikuaa ae: Pendejoguaa raka'e pendereko yma guare ovare'ỹ va'e rupi pendekuaiaague gui, mba'eta peneramoĩ kuery gui ha'e ramigua rive peikuaa va'ekue. Prata, ouro, mba'emo opa va'erã re rive'ỹ guive pendejoguaa,

¹⁹ ha'e rã Cristo ruguy ovarepave va'e re. Ha'e va'e ma vexa'i ivaikue rei e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e rami ojukaa raka'e.

²⁰ Hekorã ma kova'e vyv itui e'ỹ mbove ma voi Nhanderuete omoĩ raka'e. Ha'e gui aỹ opaa ára py mae ma oikuaa uka penderayvu vy.

²¹ Cristo gui vy ae pejerovia Nhanderuete omanoague gui omboete ha'e omboyvate ju va'ekue re. Ha'e rami py Nhanderuete re pejerovia ha'e pearõ pekuapy.

Mborayvu re nhandekuai aguã re ijayvua

²² Anhetẽ va'e rupi penhe'ẽ rendu vy peiky'a'o uka ma pendepy'a. Aỹ ma joegua meme'i joayvua rami pejoayvu, merami rive'ỹ. Ha'e rami vy pendepy'a ha'e javi py pejoayvu peteĩ-teĩ.*

²³ Mba'eta mba'emo ra'yĩ ivaipa va'erã gui e'ỹ penemoingove ju, ha'e rã imarã e'ỹ va'e gui, Nhanderuete ayvu oikove ha'e ndopai va'erã gui ae.

²⁴ Mba'eta "Avakue ma jai rami meme 'rã opa. Iporãa ha'e javi ma jai poty ramigua rive oĩ. Mba'eta jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã.

²⁵ Ha'e rã Senhor ayvu ma oĩ riaa 'rã", he'i.* Ha'e va'e ayvu porã ma pẽvy omombe'u pyre ae.

2

Cristo re jajerovia va'e Nhe'ẽ rorã nhanemoingoague re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi opa mba'e vai, pendeapua, pendeko porã merami rivea, mba'emo peipota reia ha'e joe pendeayvu reia ha'e javi.

² Ha'e rami 'rãgue py kyrĩ'i va'e itui ramo'i va'e rami avi penhea'ã ke kamby Nhe'ẽ guigua iky'a e'ỹ va'e re, ha'e va'e re pende'yvate vy oo jepe ete va'e peiko aguã,

³ Senhor penderayvua pendu ma rire.

* 1:16 Levítico 11.44-45   * 1:22 1 João 5.1   * 1:25 Isaías 40.6-9

⁴ Cristo ma ita oikove va'e avakue omombo va'ekue rami oiko, teĩ Nhanderuete pe ovare ete va'e rã oiporavo. Ha'e nunga rupi hexe penhemboja ramo

⁵ peẽ voi ita oikove va'e rami Nhanderuete penemoĩ Nhe'ẽ rorã.* Ha'e pygua sacerdote icy'a e'ỹ va'erã avi penemoĩ, ixupe peme'ẽ aguã Nhe'ẽ guigua. Jesus Cristo rupi peme'ẽ ramo oguerovy'a 'rã.

⁶ Mba'eta ipara re oĩ: “Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita oo ytarã aiporavo va'ekue, ovare ete va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e kuery ma peteĩve henda py nda'eve e'ỹi nho 'rã”, he'i.*

⁷ Peẽ kuery hexe pejerovia va'e pe ma anhetẽ ovare ete va'e oiko. Ha'e rã ojerovia e'ỹ va'e kuery pe ma “Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma omboeteve pyrã opyta, tenondeve pyguarã”,*

⁸ ha'e “Nhomonhepyxangaarã, joityarã opyta”, he'ia rami. Mba'eta ha'e kuery ojeity uka 'rã ayvu porã oendu teĩ nonhe'ẽ renduía py, ha'e rami ae hekorã omoĩa rire.*

⁹ Ha'e rã peẽ kuery ma peteĩ regua oiporavo pyre, huvixave pegua sacerdote, icy'a e'ỹ va'e, Nhanderuete ojeupe guarã ae ojogua va'ekue, peikuaa uka aguã pytũa gui guexakãa pyguarã penerenoĩ va'ekue po'akaa.*

¹⁰ Mba'eta yma rupi peteĩ regua e'ỹ pendekuai va'ekue. Ha'e rã aỹ ma Nhanderuete pegua pendekuai. Yma ndapeupityi penemboaxya, ha'e rã aỹ ma peupity ma.*

Ojerovia e'ỹ va'e ha'e huvixa kuery pe Cristo pegua kuery iporã va'e anho oexa uka aguã re ijayvua

¹¹ Xerembiayvu kuery, oyvy re'ỹ ikuai va'e pendekuai ramo ajerure pejejoko aguã to'o oipota va'e gui, mba'eta penenhe'ẽ re opu'ã rei va'e.

¹² Amboae regua mbyte pendekuaia rupi pexa uka tema pendereko porãa. Ha'e ramo heko vai va'e re rami pendere amongue ijayvu rei teĩ, pendekuai porãa oexa vy ha'e kuery voi ombojerovia aguã Nhanderuete, ojekuaa ára.

¹³ Senhor re vy penhe'ẽ rendu ke joe opena va'e kuery ha'e javi: huvixave yvateve ikuai va'e

¹⁴ ha'e hembiguai kuery huvixa yvyĩgueve va'e, mba'eta ha'e kuery omoĩa heko vai va'e ombopaga aguã, ha'e rã heko porã va'e ma oguerory aguã.

¹⁵ Mba'eta Nhanderuete oipota pendekuai porãa py pejapo hi'arandu e'ỹ va'e kuery oikuaa vy e'ỹ ijayvua gui okyrirĩ aguã rami.

¹⁶ Opa mba'e gui peo jepe teĩ nda'evei “Jaa jepe” peje vy ha'eve'ỹ va'e pejapo aguã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete rembiguai rami pendekuai.

¹⁷ Pemboete pavẽ ke. Peayvu irmão kuery. Nhanderuete renonde pendekuai pejererokyjea rupi. Pemboete avi huvixave.*

Tembiguai kuery omba'epo porã aguã re ijayvua

¹⁸ Tembiguai kuery, penhe'ẽ rendu tema pendererekoa, opa mba'e py pemboete reve. Pendererekoa porayvu ha'e hi'arandu va'e anho e'ỹ 'rã penhe'ẽ rendu, ha'e rã heko vai va'e voi.*

¹⁹ Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete renonde pendepy'a ky'a e'ỹa rupi pendekuaia teĩ mba'e re'ỹ penemoingo axya 'rã. Ha'e ramigua pendeporiau reia peropo'aka porã vy ojou porãmby 'rã peiko.

* 2:5 1 Coríntios 3.16; Efésios 2.19-22 * 2:6 Isaías 28.16 * 2:7 Salmo 118.22-23 * 2:8 Isaías 8.14 * 2:9 Isaías 43.21 * 2:10 Oséias 1.6,9, 2.23 * 2:17 Mateus 22.21; Romanos 13.1-7 * 2:18 Efésios 6.5-8; Colossenses 3.22-25

²⁰ Ha'e gui xapy'a rei pejevavyague re ri penembopagaa ramo mba'eta 'rã tu penderovy'a? Ha'e rami avi xapy'a rei ha'eva rami pendekuai teĩ penemoingo axya rã pendevei e'ÿ re perop'aka ramo Nhanderuete pendejou porã 'rã.

²¹ Mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, mba'eta Cristo voi pendere oiko axy raka'e, oikoague rami avi peẽ voi pendekuai aguã.

²² Ha'e ma ndojejavyi, peteive henda py nda'ijayvui nhombotavy reia rupi.

²³ Ixupe ijayvu vaikuea rã nombovai ayvu vai py. Oguereko axya rei ramo nanhomongyjei. Ha'e rami 'rãgue py onhemboaxa ha'eva rami joe oikuaa pota va'e po py.*

²⁴ Yvyra re ojukaa py guete re ae ogueraa raka'e jajejavyague, nhande voi jejavya pe nhamano avi, ha'e teko porã re ju jaiko aguã. Ijai gui vy jakuera.*

²⁵ Mba'eta vexa'i okanhygue rami pendekuai va'ekue ri aÿ ma penenhe'ẽ re Opeña ha'e Onhangareko va'e oĩa py ju pendereru.*

3

Omenda va'e kuery joguereko kuaa aguã re ijayvua

¹ Kunhague, peẽ voi peneme oipotaa rami avi peiko. Ha'e rami avi ayvu porã rupi ha'e kuery nda'ikuai teri teĩ peẽ ta'yxy kuery pendekuai porã oexa vy rive ha'e kuery voi ojerovia 'rã pendeayvu re'ÿ.

² Mba'eta opa mba'e py pejererokyjea rupi peiko ramo oexa 'rã pendekuai porã.

³ Peẽ ta'yxy kuery, penhemoatyrõ eme hi'árykue rive, peje'a vykypa reia py, ouro guigua py pejeguaa py, neĩ ao hepyve va'e py penhemonde vy.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a re oĩ va'e ae toexa uka peneporã, ha'eve vai'ia ha'e pejapura e'ÿa. Ha'e ramigua ma Nhanderuete pe ovareve ete va'e.

⁵ Mba'eta ymave rupi kunhague icy'a e'ÿa rupi Nhanderuete re ojerovia va'e ma ha'e ramigua py ae onhemonde raka'e, ome oipotaa rami ikuaia py.

⁶ Abraão ra'yxy Sara voi ha'e rami oiko raka'e, mba'eta ome onhe'ẽ rendua rupi ixupe "Senhor" he'i. Peẽ voi iporã va'e pejapo ha'e mba'eve rei gui ndapekyjei vy imemby kuery 'rã peiko.

⁷ Ha'e peẽ ime kuery voi ha'e rami. Pene'arandua rupi pejoguereko pendera'yxy reve. Ha'e kuery ikangyve ramo pemboetea rupi pereko, mba'eta peẽ reve ha'e kuery peguarã voi tekove oĩ. Ha'e rami vy 'rãe mba'eve napendejokoi pejerurea gui.*

Irmão kuery joayvu aguã re ijayvua

⁸ Opa py aipota jojo'i rami peikuaa. Penhomboaxy, joegua meme rami pejoayvu, joegui penhemo'vyvĩ'ive guive.

⁹ Pendevy otekoavya rã pejepy-jepy eme ha'ekue rami, ha'e pendere ijayvu vaia rã pembovai eme ayvu vai rupi. Ha'e rami 'rãgue py pejogueroayvu porã, mba'eta ha'e rami aguã ae Nhanderuete penerenoĩ, pendereroayvu porã peupity aguã.*

¹⁰ Mba'eta "Oiko pukuvexe ha'e ovy'aa aguã va'e ára oupityxe va'e ma tojoko oapekũ mba'emo vai rupi ijayvu e'ÿ aguã, tojoko ojuru ijapu rei e'ÿ aguã.

¹¹ Tojepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e anho tojapo. Tonhea'ã pavẽ reve ikuai porã aguã. Tonhea'ã ete, oupity peve.

* 2:23 Isaiás 53.9, Mateus 27.11-14, 39-44; Lucas 23.39-41 * 2:24 Isaiás 53.4 * 2:25 Isaiás 53.6

* 3:7 Efésios 5.22-25; 1 Timóteo 2.9-11 * 3:9 Lucas 6.27,28; Romanos 12.9-21

¹² Mba'eta heko porã va'e re Senhor oma'ẽ oikovy, ojapyxaka oiny guive ha'e kuery ojerurea re. Ha'e rã mba'emo vai apoa kuery pe ma Senhor oexa uka 'rã opoxya", he'i.*

Iporã va'e jajapoa rupi nhaĩ atã aguã re ijayvua

¹³ Ha'e gui iporã va'e pejapoa rupi penhea'ã ramo mava'e tu penemoingo axy ta?

¹⁴ Ha'e rami avi pendereko porãa rupi pejexavai teĩ ovy'a ete va'e 'rã peiko. Penemongyjea rupi ijayvua teĩ pekyje eme, pejapura eme guive.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a py Cristo pemboetea rupi "Xe-Senhor icy'a e'ỹ va'e" peje vy peiko katu riae oporandu va'e-va'e pe pemombe'u porãve aguã pearõ peikovya.

¹⁶ Ha'e rami avi pendevai reia rupi pendeayvu eme, ha'e rã pejererokyjea ha'e pendepy'a ky'a e'ỹa rupi anho. Ha'e ramo penderovai ijayvu va'e oxĩmba 'rã Cristo re vy pendereko porãa re ijayvu vaiague re.*

¹⁷ Mba'eta pendekuai axy Nhanderuete oipota ri ramo ha'eveve pendeko porãa re pendekuai axy, pendeko vaia re 'rãgue py.

¹⁸ Mba'eta Cristo voi omano raka'e jajejavyague re, peteĩgue'i. Heko porã ete va'e ojejuka uka nhandereko vai va'e re, nhandereru aguã Nhanderuete pe. Ngo'o re omano teĩ Nhe'ẽ omoingove ju raka'e.

¹⁹ Ha'e gui onhe'ẽ rupi oo vy ayvu omombe'u nhe'ẽ nhuã py omboty pyre kuery pe.

²⁰ Ha'e va'e kuery ma yma rupi Noé oiko jave Nhanderuete nonhe'ẽ rendui okuapy teĩ Nhanderuete oarõ are ranhe kanoã guaxu ojapoa ja. Ha'e rami teĩ mbovy'i oo jepe raka'e yy rupi, oito ete'i.

²¹ Ha'ekue rami ae ju aỹ ma peẽ voi penhemongaraia rupi peo jepe. Pendero'o peiky'a'o vy rive peo jepe nda'ei, ha'e rã Nhanderuete pe pejapukaia rupi, pendepy'a peiky'a'o uka vy. Jesus Cristo onhemboete ju rire pendeky'a'o.

²² Ha'e gui yva re oo ma vy Nhanderuete oiporu kuaa regua re oĩ. Ha'e ramo ha'e oipotaa rami ikuai anjo kuery, yvatekueve ha'e mba'emo re ombopo'aka pyre ha'e javi.

4

Jejavya pe nhamano ha'e icy'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui Cristo ngo'o re oiko axy rire peẽ voi pendepy'a re pemoĩ ha'ekue rami penhemoingo axy uka avi aguã, mba'eta ngo'o re oiko axy va'ekue ma mba'eve ndoguerekovei ma jejavya reve.*

² Ha'e rami rire pendero'o re peikove teria ja avakue oipotaa rami ve'ỹ pendekuai aguã, ha'e rã Nhanderuete oipotaa rami anho.

³ Mba'eta ha'eve ma amboae regua oipotaa rami pendekuaiague. Opa marã rei pendekuai va'ekue to'o oipota va'e rupi, peka'ua rupi, opa marã vy'aa rupi, iro va'e pey'ua rupi, ha'e mba'emo ra'angaa ojeguarupy pembojeroviaa rupi guive.

⁴ Ha'e gui amboae kuery opa marã ikuaia rupi peẽ kuery napenhemoirũvei ramo onhemondyipa rei okuapy, ha'e peẽ kuery re ijayvu vai guive.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemombe'upa 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota va'e renonde.

* 3:12 Salmo 34.12-16

* 3:16 Isafas 8.12-13, Mateus 10.16-20; 2 Timóteo 2.24-26

* 4:1 Romanos

6 Mba'eta ha'e rami aguã ae omano va'ekue pe voi ayvu porã omombe'ua raka'e, avakue rami ha'e kuery ngo'o re opaga teĩ nhe'ẽ re oikove ju aguã Nhanderujete rami.

Peteĩ-teĩ nhandopytyvõ aguã re ijayvua

7 Namombyryvei ma opa mba'e opa aguã ára. Ha'e nunga rupi pejejoko ha'e peiko kuaa pota ke penhembo'e kuaa aguã.*

8 Opa mba'e gui yvateve va'e ma peteĩ-teĩ pejoayvu ete aguã, mba'eta porayvu va'e ombogue uka reta 'rã amboae kuery ojejavayague.*

9 Penhomovaẽ peteĩ-teĩ pendeayvu rei e'ỹ re.

10 Peteĩ-teĩ penerembiaporã pejopyague rami vy penhopytyvõ, mba'eta peteĩ-teĩ pe Nhanderujete ome'ẽ joo rami e'ỹ-e'ỹ nhopytyvõ aguã. Ha'e rami rã pejapo ete.

11 Ayvu omombe'u aguã ojopy va'ekue ma tomombe'u porã, Nhanderujete ayvu ramo. Nhopytyvõ aguã ojopy va'ekue ma Nhanderujete omombaraetea rupi tojapo, opa mba'e py Nhanderujete omboetea aguã Jesus Cristo rery rupi. Ha'e va'e ma hexakãmba ha'e ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

Cristo káuxa nhanemoingo axya teĩ javy'a aguã re ijayvua

12 Xerembiayvu kuery, penembyte tata hendy va'e rami pendeko a'äärã ou teĩ penhemondyi eme, mba'eta penemondyipaarã e'ỹ ou.

13 Ha'e rami vy Cristo oiko axyague rami peẽ voi pendekuai axy vy pevy'a, hexakãa ojekuaa jave pevy'ave ete aguã.*

14 Cristo rery káuxa pendere ijayvua rei ramo ovy'a ete va'e peiko, mba'eta pendere oĩ 'rã Nhanderujete Nhe'ẽ hexakãmba va'e.

15 Ha'e gui peẽ kuery va'e regua nda'vei mava'eve rei pejojukaague py peiko axy aguã, e'ỹ vy penemondaague re, pejapo vai reiaague re, neĩ joe pepena reiaague re guive.

16 Ha'e rã Cristo pegua peikoa re ri penemoingo axya rã pexĩ eme. Ha'e rami 'rãgue py perovy'a Nhanderujete, pendere Cristo rery oĩa re.

17 Mba'eta ovaẽ ma ára Nhanderujete joe oikuaa pota aguã. Ojeupegua kuery re ranhe 'rã oikuaa pota. Ha'e ramo nhande kuery re ranhe oikuaa pota rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderujete guigua ayvu porã rupi nonhe'ẽ rendui va'ekue?

18 Mba'eta "Heko porã va'e ojexavaia py anho 'rã oo jepe, rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderujete re ima'endu'a e'ỹ ha'e heko vai va'e kuery?" he'iague rami.*

19 Ha'e nunga rupi Nhanderujete oipotaa rami vy ikuai axy va'e guekove re topena uka imoingoare ojeroviapy va'e pe, ha'e iporã va'e rupi tema ta'ikuai guive.

5

Igreja re opena va'e kuery omongetaague

1 Ha'e gui peẽ kuery regua igreja re pepena va'e kuery ju xee romongeta, mba'eta xee voi peẽ kuery rami avi aiko igreja kuery re apena va'e, ha'e Cristo oiko axyague amombe'u va'e, ha'e gui peẽ kuery reve aĩ avi 'rã hexakãa ojekuaa jave.

2 Pepena porã ke Nhanderujete rymba kuery pëvy opena uka va'ekue re.* Ojapo uka ramo rive'ỹ pejapo, ha'e rã pejapoxea'i py, Nhanderujete oipotaa rami ae. Peráta re rive'ỹ guive pejapo, ha'e rã penekyre'ỹa rupi.

* 4:7 Mateus 24.42-44; Apocalipse 16.15   * 4:8 Provérbios 10.12   * 4:13 João 16.1-4; Tiago 1.2-4

* 4:18 Provérbios 11.31   * 5:2 João 10.11-13, 21.15; Atos 20.28

³ Pejokuai poyi eme pëvy opena uka va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py peiko ha'e kuery voi peë rami ikuai aguã.

⁴ Ha'e ramo Opena va'ety Yvateve ete va'e ojekuaa ramo pejopy 'rã coroa hexakãmba va'e opa va'erã e'ÿ.

Omongeta ha'e oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

⁵ Ha'e rami ae avi peë kunumigueve, pendekuai 'rã tujakueve oipotaa rami. Ha'e peë kuery ha'e javi, pendekuaia rupi pendejee pemoi joegui penhemo'yvyi'ive aguã. Mba'eta Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyi'i va'e pe ma oexa uka 'rã omboaxya.*

⁶ Ha'e nunga rupi penhemo'yvyi'i Nhanderuete po'akaa guy py, ha'eva ára py penemboyvate ju aguã.

⁷ Ipo py meme ke pemboaxa pendevoiyi pereko va'e, mba'eta penemboaxya rupi 'rã opena pendere.

⁸ Peiko kuua pota ke, penheangu guive. Mba'eta penderovaigua anha ma pendevyry rupi oiko guary guembiarã oeka vy okororõ oikovy va'e rami avi.

⁹ Pejeity uka eme ixupe, pejeroviaa re pei atã vy. Mba'eta peikuaa pende-irmão kuery yvy jave re ikuai va'e voi oendu avi okuapya peë pendekuai axya ramigua.

¹⁰ Ha'e gui xapy'a'i pendekuai axy ma rire Nhanderuete penemoingo porã ju 'rã, penemoi atã, penemombaraete ha'e penemombyta porã ju 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanemboaxy va'e, ha'e Cristo re vy guexakãa imarã e'ÿ va'e pyguarã nhanerenoï va'ekue.

¹¹ Ha'e ae ta'ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

¹² Irmão Silvano pe ma kova'e kuaxia ambopara uka pëvy. Ha'e va'e ma xee aikuaa rami ojeroviapy oiko, peë kuery pe avi. Ayvu mbovy'i py ambopara uka. Romongetaa rupi teigüe ju aipoa'e: Ha'e rami ae Nhanderuete nhanemboaxya anhetë va'e. Ha'e va'e re anho tema pei atã.

¹³ Babilônia py oiporavo pyre ikuai va'e avi oxarura uka peë kuery pe, xera'y Marcos voi.*

¹⁴ Pexarura peteĩ-teĩ pe pejoayvua rupi.

Tove Cristo re pendekuai va'e ha'e javive tapendu mby'a porã.

* 5:5 Provérbios 3.34, Lucas 18.9-14

* 5:13 Amongue py Roma tetã pe "Babilônia" 'ea 'rã.

Mokoĩguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue Mokoĩguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia py apóstolo Pedro ojapo Jesus Cristo remimbo'e kuery onheangu aguã. Mba'eta Jesus Cristo pegua igreja mbyte py ikuai nhombotavya rupi nhombo'e va'e. Mba'eta yma heta va'e kuery mbyte rupi profeta ramigua rive ikuaiague rami avi “peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ỹ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'u apu nhomombaara. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'ary ae ombou uka imomba vyvoiarã” (2.1b).

Ijayvu avi Jesus Cristo re jajeroviaa rupi nhaĩ atãve aguã, ha'e Jesus ou ju jave guarã nharõ jaikovy aguã. Mba'eta “Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa. Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ỹa rupi pota ke pendekuai Nhanderuete pe ete” (3.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Simão Pedro ma Jesus Cristo rembiguai ha'e apóstolo-rã xemoĩ va'ekue. Axarura pẽvy, mba'eta peẽ kuery voi peupity pejerovia aguã, Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Jesus Cristo guigua teko porã rupi ome'ẽ va'ekue. Ha'e va'e ma ovare ete va'e.

² Tove opa mba'e py tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi.

Cristo guigua jaexa uka aguã re ijayvua

³ Mba'eta Nhanderuete ma guexakãa ha'e gueko porãa jaupity aguã nhanerenoĩ ma vy opo'akaa rupi ome'ẽ avi nhanemoingo porãarã ha'e ixupe nhanemoingoarã regua ha'e javi. Nhanerenoĩare jaikuaa porãvea rupi jajopypa 'rã.

⁴ Ha'e rami vy mba'emo ovare ha'e iporã ete va'e nhandevy ome'ẽ aguã re ijayvu, kova'e yvy re to'o oipota va'e nhanemongy'arã oĩ va'e gui jaa jepe aguã, nhandere voi Nhanderuete py'a re oĩ va'e oĩ avi aguã.

⁵ Ha'e nunga rupi ae penhea'ã pejeroviaa re pemoirũ aguã pendereko porã aguã, ha'e pendereko porãa re pemoirũ pene'arandua rupi pendekuai aguã,

⁶ ha'e pene'arandua re pemoirũ pejejoko aguã, ha'e pejejokoa re pemoirũ peĩ atã aguã, ha'e peĩ atãa re pemoirũ Nhanderuete pe ete peiko aguã,

⁷ ha'e ixupe peikoa re pemoirũ irmão kuery pexaxe aguã, ha'e irmão kuery pexaxe re pemoirũ mborayvu re pendekuai aguã.

⁸ Mba'eta pendere ha'e nunga oĩ, ha'e oĩve ovy ri ramo nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi pexa uka 'rã penekyre'ỹ ha'e iporã va'e anho.*

⁹ Ha'e rã amongue re ha'e nunga noĩ ri ramo ára revegua e'ỹ, ha'e'i py oĩ va'e anho'i oexa va'e rami teri oiko, mba'eta hexarai ma ojejavyague gui oiky'a'ogue re.

¹⁰ Ha'e nunga rupi irmão kuery, penhea'ãve tema penerenoĩague ha'e pen-deporavoague pexa ukua rupi. Ha'e rami vy 'rã neĩ peteĩve henda py voi ndapejeity ukai.

* 1:8 Filipenses 2.12,13

11 Ha'e rami rã nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo po'akaa imarã e'ÿ va'e peupity rã penemovaẽ porã 'rã.

Apóstolo Pedro nhanemoma'endu'aa rupi ijayvuague

12 Ha'e nunga rupi pendere anhetẽ va'e oĩ va'e peikuaa porã, ha'e nunga re peĩ atã guive teĩ ha'e nunga re romoma'endu'a aguã rami riae aiko.

13 Mba'eta kova'e oo'i re aikove teria ja ha'e nunga re romoma'endu'aa rupi xeayvu vy romokyre'ÿvexe.†

14 Mba'eta xee aikuaa rã kova'e oo'i areko va'e are'ÿ'i re aeja 'rã, nhande-Senhor Jesus Cristo oikuaa ukaague rami vy.

15 Ha'e nunga rupi xee anhea'ãve 'rã aa ma rire ha'e nunga ha'e javi re penema'endu'a aguã rami.

Nhanderuete ayvu anhetẽ etea re ijayvua

16 Mba'eta ore ma avakue akã gui rive'ÿ pẽvy romombe'u va'ekue nhande-Senhor Jesus Cristo po'akaa, ha'e ou jevy aguã regua guive. Ha'e rami 'rãgue py ipo'akaa ma ore ae rexa py roexa va'ekue.

17 Mba'eta Nguuete gui ae ou raka'e omboetepaa aguã ha'e hexakãa. Mba'eta ixupe Hexakãmba va'e oayvu ombou vy "Kova'e ma Xera'y ayvu va'e, arovy'a va'e", he'i va'ekue.

18 Ha'e va'e ayvu yva gui onhendu rã ore voi roendu karamboae vyvty iky'a e'ÿ va'e áry hexeve orekuaia py.*

19 Ha'e rami rire jaikuaa porãve profeta kuery ayvu anhetẽ va'e memea, ha'e nhandejee nhamoĩ atãve 'rã guive, mba'eta pytãa py tataendy rami nhanemoexakã 'rã ko'ẽmba peve, nhandepy'a re jaxy-tata ko'ẽ mbija ojekuaa peve.

20 Po ramigua jypy'i jaikuaa: Ipara iky'a e'ÿ va'e re ayvu ikuai va'e ma avakue akã gui rive'ÿ ou,

21 mba'eta peteĩve ayvu ndojekuaai raka'e profeta kuery ae oipotaa gui. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete gui ae avakue [iky'a e'ÿ va'e] ijayvu raka'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ omo'arandu heravy rã.*

2

Porombo'ea kuery anhetẽ rupigua e'ÿ opaga 'rãa re ijayvua

1 Heta va'e kuery mbyte rupi ikuai avi raka'e profeta ramigua rive. Peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ÿ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'u apu nhomombaarã. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae ombou uka imomba vyvoiarã.*

2 Heta 'rã ikuai avi ha'e kuery opa marã rei ikuai rupi. Ha'e ramo ha'e kuery káuxa ijayvu vaia 'rã tape anhetẽ va'e re.

3 Ha'e kuery ma peráta re nda'ëveive vy pendekore 'rã ijapua py. Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbopagaarã yma guive omoĩ mbyre ndarei 'rã. Imombaarã ma ndokei ae.

4 Mba'eta anjo kuery eteve voi ojejavy ramo Nhanderuete nomboaxyi raka'e. Ha'e rami 'rãgue py vvy guy py nhuã oĩ va'e py omombo, vyvkuia pytũ reia py omboty ombopaga aguã ára pyguarã.

5 Ymagua kuery voi nomboaxyi vy Noé teko porã mombe'ua va'e anho ogueraa jepe raka'e, ha'e hexeve sete ju. Ha'e rã ko vvy regua heko vai va'e kuery áry ma yy ombou.

† 1:13 "Oo'i" he'ia ma guete'i re ae ijayvu vy (2 Coríntios 5.1-4).

* 1:18 Marcos 9.1-8

* 1:21 2

Timóteo 3.16,17 * 2:1 1 Timóteo 4.1,2; Judas 3-23

⁶ Ha'e gui Sodoma ha'e Gomorra tetā ma tanhumbu rive omombyta. Ombovaipa ete raka'e, raka'eve rā heko vai va'e ikuai va'erā oikuaa vy onheangu aguā.

⁷ Ló anho ogueraa jepe. Ha'e va'e heko porā va'e ma nhonhe'ē rendu e'ỹ va'e kuery opa marā rei ikuai oexa vy nda'eveite etea oendu raka'e.

⁸ (Mba'eta ha'e kuery opa marā rei ikuai mbyte heko porā va'e oiko vy ko'ē nhavō oexa ha'e oendu vy opy'a heko porā va'e py ojexavai.)

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ogueraa jepe kuaa heko porā va'e ikuai axya gui, ha'e rā heko vai va'e kuery ma ikuai axy aguā py omboty 'rā oikuaa pota aguā ára pyguarā.

¹⁰ Ombopagave 'rā to'o oipotaa rami opa marā rei ikuai va'ekue, huvixa kuery onhe'ē rendua rupi e'ỹ guive. Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e onhemboyvate rei va'e vy neĩ ipo'akakueve re ijayvu aguā voi ndokyjei.

¹¹ Ha'e rā anjo kuery ma imbarateve ha'e ipo'akave va'eri huvixa kuery re nda'ijayvu vai 'rā Senhor renonde.

¹² Ha'e rā nhombojaru rei va'e kuery ma mymba inharō va'e ombo'a ha'e ojuka pyrā rami rive ikuai, mba'eta ijayvu vai 'rā oikuaa e'ỹ va'e re voi. Ha'e ramo mymba opaa rami avi ha'e kuery voi omombaa 'rā.

¹³ Ha'e kuery ojexavai 'rā nhombojexavaiague py ae. Ha'e kuery ma ara py teĩ opa marā rei 'rā ovy'a okuapy to'o oipotaa rupi. Mba'emo iky'apa ha'e ivaikue rei va'e rami ikuai. Ha'e kuery ae 'rā onhemongy'a ojekorea py, peẽ kuery reve okaru okuapya pyve.

¹⁴ Joe oma'ē 'rā itavy reixea rupi anho, ndopytu'ui 'rā guive ojevavya gui. Ombotavy 'rā ikangy va'e, peráta re nda'eveive ha'e ayvu vaipy ra'y ikuai vy.

¹⁵ Tape hi'yvi porā va'e gui ojepe'a vy Beor ra'y Balaão oikoague rupi oo vy okanhymba, mba'eta ha'e va'e ma teko vai rupi mba'emo ojoupa va'erā re anho nda'eveive raka'e.

¹⁶ (Ha'e rami avi opaga raka'e ojevavyague re. Profeta oiko va'eri hymba ovoyi va'ety avakue ayvu py ijayvu ixupe, o'arandua rupi e'ỹ oiko ta ramo ojokoxe vy.)

¹⁷ Ha'e kuery ma ygua ipirupa va'e rami ikuai, vyvixĩ vyvitu ogueraapa rive va'e rami guive. Pytūa rupi guarā rive ikuai.

¹⁸ Mba'eta onhemboyvate reia rupi ijayvu, ha'e to'o oipotaa rami ikuai vy ombotavy 'rā gueko vaiaty gui oo jepexe va'e.

¹⁹ “Escravo ve'ỹ ma peiko”, he'i teĩ ha'e kuery ae imongy'apaa pegua escravo ikuai. Mba'eta jajeity uka vy nhandereityare pegua escravo japyta.

²⁰ Mba'eta amongue ma Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo oikuaa, ha'e ko vvy regua nhomongy'apa reia gui oo jepe teĩ ha'e nunga pyve ju 'rā ojekore ha'e ojeity uka. Ha'e rami rire jypy guare gui nda'eveive 'rā opaa py.

²¹ Ha'e kuery pe ha'eveve 'rāgue teko porā katygua tape ndoikuaai ma voi va'e rire. Mba'eta oikuaa teĩ ojapo uka pyre iky'a e'ỹ va'e gui ojepe'a vy ha'ekue py ju ojevy.

²² Ha'e kuery re oiko ayvu “Jagua ojevy 'rā ha'e ae ombojevavyague py, ha'e poryko ojoia porā teĩ ojevy ju 'rā yapo py onhemou'ũ aguā rive”, he'i va'e.*

3

Senhor ou jevy aguā ára re ijayvua

* 2:22 Provérbios 26.11

¹ Xerembiayvu kuery, kova'e kuaxia ma mokoïguea ma pëvy ambopara. Mokoïve ma mba'emo re romoma'endu'a aguã rupi ambopara, pene'arandu ae teĩ.

² Ha'e rami rã penema'endu'a aguã profeta iky'a e'ÿ va'e kuery yma ijayvuague re, ha'e Senhor Nhandereraa jepea ojapo uka va'ekue re guive, peẽ kuerya rupi apóstolo kuery penembo'eague rami ae.

³ Jypy'i peikuaa pota pova'e nunga re: Opaá ára py ikuai 'rã porojoi rei va'e. Nhandejoi rei rupi 'rã ikuai, ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

⁴ Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: "Mba'exa tu oiko Cristo ou jevy aguã re ijayvuague? Mba'eta nhaneramoĩ kuery omano guive ha'ekue rami ae tema opa mba'e ikuai, ko yvy onhonoa guive", he'i 'rã.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery hexarai potae pova'e nunga gui, mba'eta yma Nhanderuete oayvu gui rive omoingo raka'e yva ha'e yvy. Yvy ma ojapo raka'e yy gui ojekuaa aguã rami, yy mbyte rupi gui ae.

⁶ Ha'e va'e rupi ae ju ha'e va'e javegua yvy omomba, yy ombou vy.

⁷ Ha'e gui aÿ yva ha'e yvy itui va'e ma Nhanderuete oayvu rupi ae ju omombyta tata py okaipa aguã. Joe oikuaa pota ha'e heko vai va'e kuery ombopaga aguã ára pyguarã omombyta.

⁸ Ha'e rami avi xerembiayvu kuery, peteĩ mba'e oĩ penderexarai e'ÿ aguã: Senhor pe rã peteĩ ára mil ma'etÿa rami, ha'e rã mil ma'etÿa ma peteĩ ára rami rive oaxa.

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ndarei ijayvuague ojapo aguã, amongue "Are ete ma" he'i teĩ. Ha'e rami 'rãgue py nhanerarõ are oikovy. Ndoipotai peteĩve nhakanhy, ha'e rã nhande ha'e javive jajeko rerova.*

¹⁰ Ha'e gui Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa.*

¹¹ Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ÿa rupi pota ke pendekuai Nhanderuete pe ete.

¹² Nhanderuete ára pearõa rupi pejapo ovaẽ voive aguã rami. Ha'e va'e jave py yva voi hendy vy ivaipa 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy hykupa 'rã.

¹³ Ha'e rã nhande kuery ma ijayvuague rami vy yva pyau ha'e yvy pyau nharõ jakuapy, teko porã rendarã.*

Senhor nharõ vy ipara re nhanhemo'e aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e nunga pearõ vy penhea'ã tema pejexa uka aguã peteĩ rami ikuai va'e, iky'a e'ÿ va'e ha'e ojou vai pyrã e'ÿ.*

¹⁵ Penema'endu'a nhande-Senhor jogueraa jepexe vy nhoarõ area re. Ha'e nunga re nhanerembiayvu irmão Paulo voi omo'aranduague rami vy ombopara pëvy.

¹⁶ Ha'e va'e ijayvu ha'e kuaxia ombopara va'e ha'e javi re ma ha'e ramigua oĩ. Ha'e rami avi amongue henda py oĩ jaikuaa aguã haxyve va'e. Ha'e ramo oikuaa e'ÿ rei ha'e ikangy va'e kuery ma ha'e nunga oexa vy ha'eve'ÿa rami 'rã oikuaa, ipara iky'a e'ÿ va'e mboae re oĩ va'e voi ha'e kuery ndoikuaa rei rami avi. Ha'e ramia py ha'e kuery okanhy aguã katy oo.

¹⁷ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, ha'e nunga peikuaa ma voi vy penheangu. Penhembotavy uka eme Senhor nhe'ẽ rendu e'ÿa kuery pe, penembaraetea rupi pendekuaia gui pejeity uka e'ÿ aguã.

* 3:9 Lucas 13.6-8

* 3:10 Mateus 24.29-31; Apocalipse 21.1-8

* 3:13 Isaías 65.17

* 3:14 1

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py penembaraeteve tema peovy nhande-Senhor Nhanderaa jepea Jesus Cristo penemboaxya rupi, ha'e peikuaa porãvea py. Ha'e ae toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve.

Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue

Apóstolo João aipoe'i: "Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ỹ oĩa, Nhanderuetete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae" (5.14).

Marã rami vy 'rã nda'u jaikuaa nhandere tekove marã e'ỹ oĩa? Jaikuaa 'rã jajejavya nhamombe'u ha'e jaejapa vy (1.8-9), Jesus ojapo uka va'ekue rupi nhandekuai vy (2.3), Jesus oikoague rami nhande voi nhandekuai vy (2.6), irmão kuery jayvu vy (2.9-11), Jesus revegua jaikoa rami nhandemombe'u porã vy (2.23), ha'e teko porã rupi jaiko vy (2.29). Jesus Cristo re jajerovia vy 'rãe jaupity tekove marã e'ỹ: "Nhandevy Nhanderuetete ome'ẽ tekove marã e'ỹ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ. Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuetete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ỹ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ" (5.11-12).

Ayvu *Tekove me'ëa* ha'e Nhanderuetete reve peteĩ rami nhandekuaia re ijayvua

¹ Jypy'i guive roendu va'ekue, orerexa py ae roexa ha'e hexe ropoko guive va'ekue ma Ayvu Tekove me'ëa.*

² Mba'eta Tekove me'ëa ojekuaa rã ore roexa rire imombe'uarã roiko. Ha'e rami vy pendevy pe ju romombe'u. Ha'e va'e ma Tekove marã e'ỹ me'ëa, Nguu reve oiko va'ekue ri orevy ju ojekuaa karamboae.

³ Roexa ha'e roendu va'ekue ma pendevy pe ju romombe'u, peẽ kuery voi orereve peteĩ rami nhandekuai aguã. Mba'eta ore ma Tuu ha'e Ta'y Jesus Cristo reve ae orekuai.

⁴ Ha'e va'e rombopara pëvy opa mba'e py javy'a aguã.

Nhanderuetete rexakãa rupi nhandekuai aguã jajejavya nhamombe'upa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui ayvu ixugui roendu va'ekue, ha'e pëvy ju romombe'u va'e ma povae: Nhanderuetete ma hexakã va'e, hexe ma neĩ peteĩ henda py noĩ pytúa.

⁶ Xapy'a rei "Xee ma Nhanderuetete reve aiko" ja'e teĩ pytúa rupi jaiko vy ma nhandeapu, anhetẽ va'e rupi e'ỹ jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ guexakãa rupi ha'e oikoa rami avi nhande voi hexakãa rupi jaiko ri vy peteĩ rami 'rã nhandekuai jomeme, ha'e Ta'y Jesus ruguy nhandeky'a'o 'rã jajejavya ha'e javi gui.

⁸ Ha'e rã "Xere ma neĩ peteĩ henda py jējavya noĩ" ja'e ri vy nhande ae jajekore, ha'e nhandere anhetẽ va'e noĩ.

⁹ Ha'e gui jajejavya nhamombe'upa ramo ma Nhanderuetete heko porã ha'e ojeroviapy va'e vy ombogue 'rã jajejavyague, ha'e nhandeky'a'o 'rã teko vai ha'e javi gui.

¹⁰ Xapy'a rei "Xee ma ajejavy va'e'ỹ" ja'e vy ixupe "Ijapu va'e" ja'e, ha'e nhandere ijayvu noĩ.

2

¹ Xera'y kue'iry, ha'e rami ambopara pejejavy e'ỹ aguã. Ha'e rami avi xapy'a rei amongue ojejavy ramo ma Nhanderuetete py peteĩ oiko nhandepytyvõarã. Ha'e va'e ma Jesus Cristo, heko porã va'e.

* 1:1 João 1.1-3, 14

² Ha'e ma jajejavyague re opaga va'ekue. Nhande jajejavyague re anho e'ỹ opaga raka'e, ha'e rã yvy jave regua ojejavyague re.

³ Ha'e ojapo uka va'e rupi jaiko vy jaikuaa 'rã jaikuaa va'e jaikoa.

⁴ Ha'e nunga rupi amongue “Xee aikuaa” he'i teĩ ha'e ojapo uka va'e rupi ndoikoi va'e ma ijapu, ha'e hexe noĩ anhetẽ va'e.

⁵ Ha'e rã ijayvua rupi jaiko vy 'rãe anhetẽ Nhanderuete jayvu aguã va'e rami ete jayvu. Ha'e rami vy ae 'rã jaikuaa hexe nhaĩa.

⁶ “Xee ma hexe aĩ” he'i va'e ma ha'e oikoague rami ae toiko.

Ayvu yma guare ha'e ipyau va'e re ijayvua

⁷ Xerembiaiyvu kuery, ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara pẽvy, ha'e rã yma ojapo uka pyre jypy'i guive pendu va'ekue, mba'eta yma guive ojapo uka pyre ma ayvu pendu va'ekue ae.*

⁸ Ha'e rami avi ojapo uka pyre ambopara va'e ma ipyau guive, mba'eta Jesus Cristo ranhe anhetẽ va'e rupi oiko rire peẽ kuery ju ha'e va'e rupi peiko. Mba'eta pytũ oaxa ma ovy, ha'e hendy va'e anhetẽ va'e ju hexakã ouvy.

⁹ Amongue “Xee hexakã rupi aiko” he'i teĩ o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ rupi teri oiko.

¹⁰ Ha'e rã o-irmão kuery oayvu va'e ma hexakã rupi oiko, ha'e hexe noĩ joityarã.

¹¹ Ha'e rã o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ reia rupi oiko, marã katy pa ooa voi ndoikuai, pytũ oexa mbogue rã.

Kyrĩgue'i, tujakue ha'e ipyaukue pe ijayvua

¹² Xera'y kue'iry, pẽvy ambopara mba'eta pejejavyague omboguepaa ma hery rupi.

¹³ Ha'vy peẽ tujakue, pẽvy ambopara mba'eta peikuaa ma jypy'i guive oiko va'e. Ha'e ipyaukue, pẽvy ambopara mba'eta pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

¹⁴ Xera'y kue'iry, pẽvy ambopara mba'eta peikuaa ma Nhanderuete. Ha'e tujakue, pẽvy ambopara mba'eta peikuaa jypy'i guive oiko va'e. Ipyaukue, pẽvy ambopara mba'eta penembaraete ha'e pendere Nhanderuete ayvu oĩ ramo pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

Kova'e yvy regua reko re ijayvua

¹⁵ Peayvu eme ko yvy regua reko, neĩ mba'emo yvy re ikuai va'e. Mba'eta yvy regua reko rayvua kuery re ma Nhanderuete rayvua noĩ.

¹⁶ Mba'eta mba'emo yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme: to'o oipota va'e, mba'emo jaexa vy jaipotapa reia, ha'e nhandejeje ae rive jajeroviaa. Ha'e nunga ma yvy guigua meme, Nhanderuete guigua e'ỹ.

¹⁷ Ko yvy ma opa 'rã, to'o oipota va'e ha'e javi reve. Ha'e rã Nhanderuete oipota va'e ojapo va'e ma oikove riae 'rã.

Cristo ramigua rive ikuai va'e re ijayvua

¹⁸ Xera'y kue'iry, ovaẽ ma opa aguã ára, Cristo ramigua rive ojekuaa aguã. Pendu ma omombe'ua rã ha'e va'e ou 'rãa. Aỹ voi heta ma ikuai Cristo ramigua rive. Ha'e nunga rupi ae jaikuaa opa aguã ára ovaẽ maa.

¹⁹ Ha'e kuery ma nhande kuery mbyte gui ojepe'a va'ekue, nhande regua e'ỹ vy. Mba'eta nhande regua ikuai va'e rire opyta 'rãgue nhande kuery reve. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a ramo jaikuaa nhande regua e'ỹ ikuai.

²⁰ Ha'e rã pendere ma oĩ penemo'aranduarã lky'a e'ỹ va'e omoĩ va'ekue. Ha'e rami rire peẽ kuery peikuaapa.

*
2:7 João 13.34

²¹ Kova'e kuaxia pëvy ambopara “Anhetë va'e ndapeikuaai” ha'e vy e'ÿ. Mba'eta peikuaa ae, ha'e peikuaa avi apu ikuai va'e anhetë va'e guigua e'ÿa.

²² Ha'e gui ijapu va'e ma “Jesus ae Cristo oiko” nde'i va'e. Ha'e nunga ma Cristo ramigua rive, mba'eta Tuu neĩ Ta'y re ndojeroviai va'e.

²³ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y pe “Xee ma hexevegua e'ÿ” he'i va'e re ma Tuu noĩ. Ha'e rã “Nhanderuete Ra'y revegua ae xee” he'i va'e re ma Tuu avi oĩ.

²⁴ Pendere toĩ riae jypy'i guive pendu va'ekue. Mba'eta jypy'i guive pendu va'ekue pendere oĩ ramo ma peẽ voi 'rã peĩ Nhanderuete ha'e Ta'y re.

²⁵ Mba'eta ijayvu tekove marã e'ÿ ome'ẽ aguã re nhandevy.

²⁶ Ha'e nunga ambopara penembotavyxea kuery gui penheangu aguã.

Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ nhanembo'ea re ijayvua

²⁷ Ha'e gui pendere ojeguigua omoĩ va'ekue oĩ riae ramo penembo'earã mboae oĩ e'ÿ teĩ ha'eve, mba'eta pendere omoĩ mbyre ae 'rã penembo'e opa mba'e re. Ha'e va'e ma anhetë rupigua ae, anhetë rupigua merami rive'ÿ. Peĩ riae ke hexe, penembo'eague rami vy ae.

²⁸ Ha'e gui aÿ xera'y kue'iry, peĩ atã tema hexe. Ha'e rami vy ha'e ojekuaa jevy ramo nhandepy'a guaxu, ha'e ixugui nhaxĩmba reve nhandemi e'ÿ aguã ou jevya py.

²⁹ Cristo heko porã va'ea jaikuaa vy jaikuaa avi teko porã rupi ikuai va'e ixugui oiko va'ekue memea.

3

Cristo iky'a e'ÿa rami nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Peikuaa pota Nhanderuete nhanderayvu etea re, nhandevy “Xera'y kuery” he'ia py. Anhetë ae Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai.* Ha'e nunga rupi ae vvy regua kuery nanhandekuaai, mba'eta Cristo voi ndoikuaai okuapy rire.

² Xerembiayvu kuery, aÿ voi Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai. Ha'e rami teĩ ndajaikuaai teri raka'eve rã marã ramigua ete pa jaiko 'rãa. Ha'e rã peteĩ mba'e ma jaikuaa porã: Cristo ojekuaa ramo nhande voi 'rã heko rami jaiko, mba'eta jaexa 'rã marã rami ete pa ha'e oikoa.

³ Ha'e rami aguã oarõ okuapy va'e ha'e javi ojeky'a'o uka 'rã ha'e iky'a e'ÿa rami avi ikuai aguã.

⁴ Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma lei rovai rupi avi ikuai, mba'eta jejavya ma lei rovai ae.

⁵ Peikuaa avi Cristo ou raka'e jajejavya oipe'apa aguã. Hexe ma jejavy noĩ.*

⁶ Hexe ikuai va'e ma ndojejavy riaevei ma 'rã. Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma ndoexai, neĩ ndoikuaai okuapy.

Nhanderuete guigua ha'e anha guigua re ijayvua

⁷ Xera'y kue'iry, penhembotavy uka eme avave rei pe. Teko porã rupi ikuai va'e ma heko porã va'e ae, Cristo heko porã va'ea rami avi.

⁸ Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma anha guigua, mba'eta anha jypy'i guive ojejavy raka'e. Ha'e rami aguã ae Nhanderuete Ra'y ou, anha rembiapo ombovaipa aguã.

⁹ Ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ma ndojejavy riaevei ma 'rã, mba'eta ha'e kuery re oĩ Nhanderuete guigua. Ha'e kuery ndojejavy riaevei 'rãe, Nhanderuete gui oiko rire.

* 3:1 João 1.12   * 3:5 João 1.29

¹⁰ Po rami 'rã jaikuaa mava'e pa Nhanderuete ra'y kuery ha'e anha ra'y kuery ikuaia. Teko porã rupi nda'ikuai va'e ma Nhanderuete guigua e'ÿ, ha'e o-irmão kuery ndoayvui va'e guive.

Irmão kuery jayvu ete aguã re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ayvu jypy'i guive pendu va'ekue ma pova'e: Petei-tei jajoayvu aguã.

¹² Caim oikoague rami e'ÿ 'rã nhandekuai, mba'eta ha'e va'e ma poromboeko vaia guigua oiko rire ojuka raka'e guvyv. Mba'e re nda'u ojuka? Mba'eta heko vai va'e oiko, ha'e rã tyvy ma heko porã va'e.*

¹³ Irmão kuery, penhemondyi eme vvy regua kuery pendere nda'ija'ei rã.

¹⁴ Irmão kuery jayvu vy ae 'rã jaikuaa manoa gui tekove jaupity aguã re jaaxa maa.* Ha'e rã ndoayvui va'e ma manoa py teri ikuai.

¹⁵ Irmão kuery re nda'ija'ei va'e ma jojuka va'ety meme ikuai. Ha'e peikuaa jojuka va'ety re tekove marã e'ÿ noia.

¹⁶ Po rami ae jaikuaa mborayvu, Cristo nhanderayvu vy nhandere guekove ome'ẽ rire. Ha'e ramo nhande kuery avi 'rã nhanderekove nhamẽ'ẽ irmão kuery re.

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo kova'e vvy rupigua oguerokopa rei va'e o-irmão ojexavai rei rã oexa tei ipy'a mbaraete 'rã oipytyvõ e'ÿ aguã. Ha'e nunga re mba'exa tu oĩ Nhanderuete guigua porayvua?

¹⁸ Xera'y kue'iry, nda'evei jajoayvu merami aguã, nhandeayvu py rive. Jaexa uka ete ke jajoayvua, nanhopytyvõa py ae.

¹⁹ Po rami 'rã jaikuaa anhetẽ va'e guigua jaiko va'ea, henonde nhandepy'a guaxu aguã ndajaikuaai reia gui.

²⁰ Ha'e rami avi nhandepy'a py nhandembopagaarã nhaendu tei nhandepy'a gui Nhanderuete hi'aranduve va'e vy opa mba'e oikuaa.

²¹ Xerembiayvu kuery, nhandepy'a py nhandembopagaarã nanhaendui ri vy nhandepy'a guaxu 'rã Nhanderuete renonde.

²² Ha'e rami vy mba'emo re jajerurea voi jajopy 'rã ixugui, mba'eta henonde ojapo uka va'e rupi jaiko vy nhambovy'a.

²³ Po rami ae ha'e ojapo uka va'ekue: Ta'y Jesus Cristo rery rupi jajerovia aguã, ha'e petei-tei jajoayvu aguã ijayvuague rami vy.

²⁴ Nhanderuete ojapo uka va'e rupi ikuai va'e ma hexe anho tema ikuai, ha'e gui ha'e kuery re ma Nhanderuete voi oĩ. Po rami 'rã jaikuaa nhandere oia, Inhe'ẽ nhandere omoĩ va'ekue gui ae.

4

1 João 2.18-26; 2 João 7-11

¹ Xerembiayvu kuery, nda'evei perovia aguã nhe'ẽ guigua ayvu va'e ma guive rã. Peikuaa pota ranhe nhe'ẽ kuery anhetẽ Nhanderuete guigua tyrã pa anya re, mba'eta heta ma ikuai profeta ramigua rive vvy re.

² Po rami jaikuaa 'rã Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" he'i va'e ma Nhanderuete guigua meme.

³ Ha'e rã "Jesus revegua aiko" nde'i va'e ma Nhanderuete guigua e'ÿ, ha'e rã Cristo ramigua nhe'ẽ rive. Pendu ma ha'e nunga oiko 'rã, ha'e gui aĩ voi oiko ae ma vvy re.

⁴ Xera'y kue'iry, peẽ kuery ma Nhanderuete guigua pendekuai vy pen-depo'aka ma profeta ramigua kuery re, mba'eta pendere oĩ va'e ma vvy regua kuery re oĩ va'e gui ipo'akave.

* 3:12 Gênesis 4.8   * 3:14 João 5.24

⁵ Ha'e kuery ma vvy regua ikuai va'e vvy gui rive 'rã ijayvu, ha'e ramo vvy regua kuery ojapyxaka 'rã ijayvua re.

⁶ Ha'e rã nhande kuery ma Nhanderuede guigua nhandekuai ramo Nhanderuede oikuaa va'e kuery ojapyxaka 'rã nhandeayvua re. Ha'e rã Nhanderuede guigua e'ỹ ma ndojapyxakai 'rã okuapy. Ha'e rami rã jaikuaa 'rã nhe'ẽ anhetẽ rupi, tyrã pa nhombotavya rupi ijayvu va'ea.

Jajoayvu aguã re ijayvua

⁷ Xerembiayvu kuery, jajoayvu peteĩ-teĩ, mba'eta mborayvu ma Nhanderuede guigua ae. Porayvu va'e ma Nhanderuede guigua meme ikuai, ha'e oikuaa guive Nhanderuede.

⁸ Ha'e rã joayvu e'ỹ va'e ma ndoikuaai Nhanderuede, mba'eta Nhanderuede ma mborayvu rupigua ae.

⁹ Po rami Nhanderuede oexa uka raka'e nhanderayvua, Gua'y peteĩ'i va'e ombou vy, hexe vy jaikove riax aguã.

¹⁰ Pova'e py ma mborayvu ojekuaa: Nhanderuede jayvua py e'ỹ, ha'e rã ha'e ranhe nhanderayvua py, mba'eta Gua'y ombou jajejavyague re opaga aguã.

¹¹ Xerembiayvu kuery, ha'e rami Nhanderuede nhanderayvu rixe nhande kuery avi 'rã jajoayvu peteĩ-teĩ.

¹² Avave rei ndoexaai teri Nhanderuede. Ha'e rami avi jomeme jajoayvu ramo ma Nhanderuede oĩ 'rã nhandere, ha'e iporayvua ojekuaa 'rã va'ekue ojekuaapa 'rã.*

¹³ Po rami jaikuaa 'rã hexe nhaĩa, ha'e ha'e voi nhandere oĩa, mba'eta nhandereve guarã ombou Onhe'ẽ.

¹⁴ Ha'e ore kuery roexa ha'e romombe'u guive Nhanderuede Gua'y ombouague vvy re ikuai va'e reraa jepearã.

¹⁵ "Jesus ma Nhanderuede Ra'y" he'i va'e re ma Nhanderuede oĩ. Ha'e kuery voi ikuai Nhanderuede re.

¹⁶ Nhande kuery jaikuaa ha'e jarovia guive Nhanderuede nhanderayvua. Nhanderuede porayvua rupi oiko va'e ramo porayvu rupigua ikuai va'e ma hexe meme ikuai, ha'e ha'e kuery re Nhanderuede avi oĩ.

¹⁷ Ha'e ramo nhanderayvua jaikuaa porã vvy nhandepy'a guaxu 'rã pavẽ re oikuaa potaa ára py voi, mba'eta kova'e vvy re jaiko reve ma voi nhandekuai ha'e oikoa rami.

¹⁸ Hembiaayvu jaiko vvy ndajakyje rei 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanderayvua oipe'a 'rã jakyjea. Mba'eta jakyjea ma japaga aguã rami jaikoa py anho 'rã nhaendu. Ha'e nunga rupi okyje va'e ma ndoikuaa porã teri nhanderayvua.

¹⁹ Nhande kuery jajoayvu mba'eta ha'e ranhe nhanderayvu rixe.

²⁰ Amongue "Xee ayvu Nhanderuede", he'i va'eri irmão kuery ndoayvui va'e ijapu. Mba'eta o-irmão oexa va'e ndoayvui vvy Nhanderuede oexa e'ỹ va'e katuve ma ndoayvui 'rã.

²¹ Pova'e ayvu nhaendu ixugui: Nhanderuede oayvu va'e ma toayvu avi o-irmão kuery.

5

Yvy rupigua re nhandepo'aka aguã re ijayvua

¹ Jesus ae Cristo oikoa oguerovia va'e ma Nhanderuede gui oiko va'ekue meme. Ha'e Nhanderuede oayvu va'e kuery oayvu avi 'rã ixugui oiko va'ekue mboae.

* 4:12 João 1.18

² Po rami jaikuaa Nhanderuete ra'y kuery jayvua, mba'eta Nhanderuete jayvu vy ojapo uka va'e rupi nhandekuai.

³ Mba'eta Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py ae 'rã jaexa uka jayvua.* Ha'e ojapo uka va'e ma nda'ipoyi guive,

⁴ mba'eta ha'e javi Nhanderuete gui jaiko va'ekue ma nhandepo'aka 'rã vvy rupigua re. Po rami 'rã nhandepo'aka vvy rupigua re, jajeroviaa rupi ae.

⁵ Mava'e kuery nda'u ipo'aka 'rã vvy rupigua re? Jesus Nhanderuete Ra'y oikoa oguerovia va'e kuery anho.

Jesus reko regua kuaa ukaa re ijayvua

⁶ Jesus Cristo ou vy yy ha'e nguguy py ojekuaa uka raka'e. Yy py anho e'ỹ ojekuaa uka, ha'e rã yy ha'e nguguy py. Ha'e gui Nhe'ẽ avi oiko ikuaa ukarã, mba'eta Nhe'ẽ ma anhetẽ va'e kuaa ukaa ae.

⁷ Mba'eta ikuaa ukaa mboapy ikuai [yvya re: Nhanderuete, Jesus ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ. Ha'e mboapyve ma pete'i.

⁸ Ha'e gui ikuaa ukaa mboapy avi ikuai vvy re:] Nhe'ẽ, yy ha'e huguy. Mboapyve ma pete'i rami meme oikuaa uka.

⁹ Ha'e gui avakue ayvu jarovia vy Nhanderuete ayvu katuve ma jarovia. Po rami Nhanderuete oikuaa uka Gua'y reko regua.

¹⁰ Nhanderuete Ra'y re ojerovia va'e kuery re ae 'rã ikuaa ukaa oĩ. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ndogueroviai va'e ma ixupe "Ijapu va'e" he'i, mba'eta Gua'y reko regua Nhanderuete oikuaa uka rã ndogueroviai.

¹¹ Mba'eta oikuaa uka va'ekue ma pova'e ae: Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ tekove marã e'ỹ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ.

¹² Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ỹ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ.*

Mba'emo re jajerure aguã re ijayvua

¹³ Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ỹ oĩa, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae.

¹⁴ Nhanderuete re jajerovia vy jaikuaa avi ixupe mba'emo re jajerure ramo oendu 'rãa, ha'e oipotaa rami ri jajerure ramo.

¹⁵ Jajerurea oendua jaikuaa vy jaikuaa avi jajerureague ome'ẽ ma 'rãa.

¹⁶ Ha'e gui xapy'a rei amongue oexa 'rã o-irmão omano aguã rami e'ỹ ojejavy rã. Ha'e rami vy ha'e va'e re ojerure 'rã, ha'e ramo Nhanderuete omoingove ju 'rã, omano aguã rami e'ỹ ojejavy ramo. Mba'eta oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhamoingo va'erã. "Ha'e nunga re pejerure" nda'ei.

¹⁷ Teko vai ma guive rã jejavya meme. Teĩ oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhamoingo va'erã e'ỹ.

¹⁸ Jaikuaa ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ndojavy riaevei ma 'rãa. Mba'eta ha'e kuery re Nhanderuete gui jypy'i oiko va'ekue opena 'rã poromboeko vaia oity e'ỹ aguã.

¹⁹ Jaikuaa nhande kuery Nhanderuete guigua nhandekuaia, ha'e rã vvy regua kuery ma poromboeko vaia re ikuai.

Omongeta reve opaa py ijayvuague

²⁰ Jaikuaa avi Nhanderuete Ra'y ou vy nhanemo'arandu anhetẽ va'e jaikuaa aguã rami. Ha'e rami rire ma anhetẽ va'e re nhaĩ, Ta'y Jesus Cristo re ae. Ha'e va'e ma Nhanderuete anhetẽ va'e ha'e tekove marã e'ỹ me'ẽa.

²¹ Xera'y kue'iry, penheangu ke Nhanderuete ramigua rive pembojerovia e'ỹ aguã.

* 5:3 João 14.15   * 5:12 João 3.36

Mokoïguea kuaxia João ombopara va'ekue Mokoïguea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ kunha pe, imemby kuery pe guive. Ijavyu anhetê va'e rupi ikuai aguã, mborayvu re guive. Anhetê va'e ma Jesus Cristo regua ae, mba'eta “Cristo regua rami e'ỹ nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noĩ. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oĩ” (versículo 9).

Oxarura reve ijavyu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e ma axarura ndevy, xereindy Nhanderuete ojeupe guarã ndeporavo va'ekue pe, ha'e nememby kuery xerembiayvu ikuai avi va'e pe. Xee anho e'ỹ roayvu, anhetê va'e oikuaa va'e kuery ha'e javi guive,

² mba'eta nhande kuery pavê re anhetê va'e oĩ, ha'e nhandereve riae 'rã oiko.

³ Nhandereve oĩ 'rã nhanemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Ta'y Jesus Cristo guigua, anhetê va'e ha'e mborayvu guive.

Jajoayvu aguã re ijavyua

⁴ Xee avy'a ete nememby kuery regua anhetê va'e rupi ikuai rã aikuaa vy, Nhanderu ojapo ukaague rami vy ae.

⁵ Aỹ ma xereindy, xee ajerure peteĩ-teĩ jajoayvu aguã. Ha'e ramia py ma ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara, ha'e rã jypy'i guive oeja va'ekue.*

⁶ Po rami 'rã jajoayvu: ha'e ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py. Kova'e ma jypy'i guive ojapo uka va'e regua pendu va'ekue, mborayvu re nhandekuaia aguã.

Nhombotavya rupi nhombo'ea kuery reko re ijavyua

⁷ Mba'eta heta avi ikuai nhombotavy va'e yvy jave rupi. Ha'e va'e kuery ma “Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia” nde'i. Ha'e rami ikuai nhombotavya rei va'e kuery, Cristo rovaigua ae.*

⁸ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, pemokanhy e'ỹ aguã penhea'ãague repyrã oĩ va'e, ha'e rã pejopya aguã.

⁹ Ha'e gui Cristo regua rami e'ỹ nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noĩ. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oĩ.

¹⁰ Amongue pendea py ou vy ha'e va'e ayvu rupi e'ỹ penembo'e ramo pemovaẽ eme pendero py, pexarura eme guive.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery pe amongue oxarura vy ma teko vai apoa kuery reve onhemoirũ va'e.

Oxarura reve opaa py ijavyuague

¹² Heta teri areko ambopara va'erã pëvy. Ha'e rami teĩ aỹ namombe'uxeĩ tinta py kuaxia re, mba'eta peẽ kuerya py aju voixe. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã, javy'a ete aguã.

¹³ Ndekypy'y oiporavo pyre memby kuery ha'e javive oxarura uka ndevy.

* 1:5 João 13.34,35; 1 João 2.7,8

* 1:7 Romanos 16.17,18; 1 João 2.18-26

Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ igreja re opena va'e Gaio hery va'e pe. Oguerovy'aa rupi ijayvu, “mba'eta xera'y kuery anhetê va'e rupi ikuaia aendu rã xembovy'ave pavê gui”, he'i vy (versículo 4).

Guyvy Gaio pe oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e axarura ndee Gaio roayvu ete va'e pe.

² Xerembiayvu, opa mba'e py ajerure reiko porã ha'e nerexaĩ aguã re, nenhe'ẽ oiko porãa rami avi.

³ Xee avy'a ete irmão kuery ovaẽ vy omombe'u rã anhetê rupigua reikoa, mba'eta anhetê va'e rupi ae reiko va'e.

⁴ Mba'eta xera'y kuery anhetê va'e rupi ikuaia aendu rã xembovy'ave pavê gui.

Ayvu porã momba'ua kuery nhaipytyvõ aguã re ijayvua

⁵ Xerembiayvu, irmão kuery reipytyvõ reikovya py ma ha'evea rami rejapo. Yvy mboae guigua kuery ou ramo voi reipytyvõ jepi.

⁶ Mba'eta igreja kuery pe ha'e kuery omombe'u porã ndeporayvua. Ha'evea rami reipytyvõ oguatave aguã, ha'e ramia py Nhanderuete rami ete rejapo.

⁷ Mba'eta ha'e kuery ma Hery rupi oje'oi vy peteĩve henda py nonhepytyvõ ukai nhande kuery regua e'ỹ pe.

⁸ Ha'e nunga rupi ha'evea rami nhaipytyvõ ha'e va'e irmão kuery, anhetê va'e oenduave aguã rami jajapo.

Heko vai ha'e heko porã va'e reko re ijayvua

⁹ Xee ma igreja kuery pe mba'emo re ambopara teĩ Diótfrefes onhembovyvat-evexe rei vy ndojapyxaka potai oreayvu re.*

¹⁰ Ha'e nunga rupi araka'e'i rã apy pendekoa py aju vy ixupe xeayvu 'rã ha'eve'ỹa rami ojapoague re, mba'eta opa marã rei ijayvu orere. Ha'e ramia gui ojapo vaivexe vy irmão kuery ha'e py ovaẽ ramo nomovaẽi, ha'e amongue omovaẽ ta ramo nomovaẽ ukai, ha'e rã igreja gui omoxê ete raka'e.

¹¹ Xerembiayvu, ndee ma eiko eme teko vai rupi, ha'e rã teko porã rupi anho, mba'eta teko porã rupi ikuai va'e ma Nhanderuete guigua meme. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma neĩ peteĩgue voi ndoexai Nhanderuete.

¹² Ha'e rã Demétrio re ma ima'endu'a porã pavê, anhetê va'e eteve voi. Ore kuery voi roikuaa heko porãa, ha'e ndee reikuaa avi oreayvu anhetê ete memea.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

¹³ Heta mba'e teri areko ndevy ambopara aguã. Ha'e rami teĩ namombe'uxei tinta ha'e caneta py rive.

¹⁴ Mba'eta xee aa voixe roexa vy. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã.

¹⁵ Tove terendu mby'a porã. Nhaneirũ kuery ha'e javi oxarura uka ndevy. Ha'e nhaneirũ kuery ndea py ikuai va'e peteĩ-teĩ pe emombe'u orema'endu'aa.

* 1:9 Mateus 20.25-28; 23.1-12

Judas ombopara va'ekue Judas ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mboparaare ma Judas Iscariotes e'ỹ, Judas mboae, Tiago ha'e Jesus ryvy (versículo 1). Jypy onhembopy'a jaa jepea omombe'u porãve aguã, ha'e gui amboae rami onhembopy'a, jajeroviaa regua jaepya rupi nhanhea'ã aguã re ijayvu aguã. “Mba'eta amongue avakue Nhanderueete pegua e'ỹ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ỹa rami nhombo'e” (versículo 4a).

“Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa icky'a e'ỹ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui peikuaa vy pejerurea py guive. Nhanderueete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ỹ ogeru rã guarã” (versículos 20-21).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Judas ma Jesus Cristo rembiguai ha'e Tiago ryvy aiko.* Axarura peẽ kuery Nhanderueete remienoĩ, hembiaayvu, ha'e Jesus Cristo rery rupi openamby pendekuai va'e pe.

² Tove peẽ kuery tapenduve tema penemboaxya, mby'a porã ha'e mborayvu.

Cristo re jajeroviaa regua re nhanhea'ã aguã re ijayvua

³ Xerembiayvu kuery, jypy anhembopy'a teĩ nhande kuery jaa jepea re pëvy ambopara aguã. Ha'e gui ma aendu ete amboae re xeyvu aguã pëvy ambopara vy, jajeroviaa regua anhetẽ va'e rupi penhea'ã aguã, icky'a e'ỹ va'e kuery pe peteĩgue'i omboaxaa rire.

⁴ Mba'eta amongue avakue Nhanderueete pegua e'ỹ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ỹa rami nhombo'e Nhanderueete nhanemboaxya re, ha'e Senhor Jesus Cristo Huvixave peteĩ'i va'e re ndojeroviaia rami ijayvu guive. Ha'e kuery opaga aguã yma ma voi omoã.*

Ymagua kuery heko vai va'e ombopagaa ague re ijayvua

⁵ Ha'e nunga ha'e javi peikuaa ae ma teĩ romoma'endu'axe ju Egipto yvy gui Senhor heta va'e kuery oguenoẽ vy ogeraa jepepa rire teĩ ojerovia e'ỹ va'e kuery omokanhague re.*

⁶ Anjo kuery voi guekorã va'ekue gui ojepe'a vy guekoa ae oejapa rire Senhor ombotipa pytũa py, corrente opa e'ỹ va'e py ojokua, ombopaga aguã ára tuvixa va'e pyguarã.

⁷ Ha'e gui Sodoma, Gomorra ha'e ha'e katy'i rupi tetã ikuai va'e re ha'ekue rami ae ju oiko raka'e. Ha'e pygua kuery ma anjo ojevavy va'ekue rami ae itavy reia rupi ikuai, ha'e amboae rami rei to'o oipotaa rupi guive. Ha'e kuery ombopagaague ma tata ogue'ỹ va'e gui nhande voi jakyje aguã opyta.*

⁸ Ha'e gui aỹ voi nhombotavy reia kuery ma ha'ekue rami ae ju ikuai. Oexa ra'ua rupi rive vy ngo'o ae omongy'a, nonhe'ẽ rendui huvixa kuery, ha'e ijayvu rei 'rã ipo'akakueve re.

* 1:1 Mateus 13.55 * 1:4 2 Timóteo 3.1-9 * 1:5 2 Pedro 2.1-22 * 1:7 Egipto yvy gui oo jepe va'ekue ri ojerovia e'ỹ va'e omokanhague omombe'u Números 14.26-30 py, ha'e gui tetã Sodoma ha'e Gomorra ombovaipaague ma Gênesis 19 py omombe'u.

⁹ Ha'e rã anjo yvateve va'e Miguel ma anha reve Moisés retekue re joaka ete ijayvua py voi nonhemboyvatei raka'e anha pe ijayvu vai aguã. Ha'e rami 'rãgue py “Senhor ae ta'ijayvu ndevy”, he'i.*

¹⁰ Ha'e rã nhombo'e vaia kuery ma ijayvu vai 'rã oikuaa e'ỹ va'e ha'e javi re. Mymba kuery hi'arandu e'ỹ va'e rami avi onhemongy'apa rei 'rã mba'emo oakã gui ae oikuaa va'e rupi rive.

¹¹ Ha'e kuery pe nda'vei ete 'rã! Mba'eta Caim oikoague rupi ae ju ha'e kuery ikuai, ha'e mba'emo ojoupaxea rupi rive oje'oi pojava Balaão ojekoreague ramigua rupi, ha'e rire Coré kuery rami avi okanhymba 'rã nhonhe'ẽ raxaveague re.†

¹² Ha'e kuery ma yy gyy py ita itui va'e rami onhenhomi va'e, mba'eta ha'e javi joa-joapy, pekarua py ha'e kuery voi 'rã ikuai, peteive henda py oxia oendu e'ỹ re.‡ Mymba kuery re opena va'ety ha'e ae rive onhemongaru va'e rami avi ikuai. Oky aguã e'ỹ arai yvytu ogueraapa rive va'e rami, ha'e yvyra hi'a ára py teĩ hi'a e'ỹ va'e rami avi ikuai. Ha'e va'e nunga ma mokoigue omano va'e, mba'eta ipirupa va'ekue ha'e oapo'opa pyre rami.

¹³ Ha'e kuery ma yai opu'ã-pu'ã vy hyjui ombovu va'e rami avi ikuai, ha'e jaxy-tata ova va'e rami, pytũ reia py araka'e rã peve guarã omoingo pyre.

¹⁴ Ha'e va'e kuery rekorã ma Enoque omombe'u raka'e. Ha'e va'e ma Adão ramymino kuery jevy regua sete-a va'ekue. Aipoe'i: “Senhor ou 'rã ojeupegua kuery iky'a e'ỹ va'e mbovy rei e'ỹ reve.

¹⁵ Joe oikuaa pota vy ou, mba'eta heko vai va'ekue ha'e javi 'rã ombopaga, ixupe ndoikoxei vy teko vai ojapo, ha'e hexe ijayvu vaiague re”, he'i va'ekue.

¹⁶ Ha'e kuery ma joe ijayvu rei riae va'e, ndovy'aia rupi rei ijayvu va'ety, ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e. Onhemboyvate reia rupi anho ijayvu. Joguerorya rupi 'rã ijayvu mba'emo ojoupaxe vy rive.

Apóstolo kuery ijayvu ma voiague rupi nhanemongetaague

¹⁷ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, penema'endu'a riae ke yma guive nhande-Senhor Jesus Cristo pegua apóstolo kuery ijayvuague re.

¹⁸ Mba'eta aipoe'i pẽvy: “Opaá ára ikuai 'rã porojoi reia kuery, teko vai ojapoxea rupi rive ikuai va'e”, he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e va'e kuery ojapo 'rã joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguã rami. Yvy regua reko rami rive ikuai, Nhe'ẽ revegua e'ỹ.

²⁰ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa iky'a e'ỹ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui peikuaa vy pejerurea py guive.

²¹ Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ỹ ogueru rã guarã.

²² Pemboaxy ke ndojerovia porã teri va'e.

²³ Ha'e rami vy peraa jepe, tata gui perojep'e'a vy. Ha'e rã amboae kuery ma pemboaxy avi teĩ pejererokyjea rupi guive, mba'eta to'o oipotaa rupi vy oao voi omongy'apa rei vy ojegarupy opyta.*

Opaá py ogueroayvu porãague

²⁴ Ha'e gui Nhanderuete ma ipo'aka opena aguã ja'a e'ỹ aguã, ha'e guexakãa py nhanderovy'a reve iky'a e'ỹ va'e nhanderexa uka aguã.

* 1:9 Zacarias 3.2 † 1:11 Caim rekokue ma Gênesis 4.1-8 py omombe'u, Balaão rekokue ma Números 22 py, ha'e rã Coré kuery rekokue ma Números 16.1-9 py omombe'u. ‡ 1:12 Yy gyy py ita itui va'e ma ijaveate 'rã, mba'eta ha'e nunga kanoã mboquataa kuery ndoexai vy onhembota rive 'rã. *

* 1:18 2 Pedro 3.3 * 1:23 Gálatas 6.1,2; Tiago 5.19,20

²⁵ Tove Nhandereraa jepea Nhanderuete peteĩ'i va'e toguerovy'aa nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi. Ha'e anho ha'eve yvate ete aguã, pavê re opena ha'e ipo'aka aguã, yma guive, aỹ ha'e araka'eve rã peve. Amém.

João pe oexa uka pyre Apocalipse 'epy va'e oĩa

João pe oexa uka pyre apocalipse 'epy va'e oĩa

“Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ÿ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuaa uka aguã” (1.1).

Apóstolo João pe Jesus ojexa uka vy aipoe'i: “Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aÿ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa. Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aÿ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive”, he'i (1.17b-19). Ha'e gui ma omombe'u igreja kuery sete henda rupi ikuai va'e pegua João ombopara va'erã (capítulos 2-3). Ha'e gui ma ixupe oikuaa uka raka'eve rã oiko va'erã. Mba'eta oiko 'rã Jesus remimbo'e kuery re opu'ã rei va'e ha'e ko vvy re mba'emo tuvixa va'e Nhanderuete omoingo rã. Ha'e gui opaa py Jesus Cristo ou jevy 'rã yva gui, yva pyau ha'e vvy pyau reve. Hexe huvixa kuery opu'ã rei teĩ ojekuaa xapy'a 'rã pavẽ pe, mba'eta ha'e ma “Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor” (19.16).

Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu ha'e nhaĩ atã 'rã Jesus re jajeroviaa py. Mba'emo oiko rã jaropo'aka 'rã, mba'eta Jesus ipo'aka ae ma mba'emo vai re, ha'e opaa ára py opo'akaa oexa uka 'rã pavẽ pe.

Jesus Cristo raka'eve guarã oikuaa uka va'ekue re ijayvua

¹ Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ÿ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuaa uka aguã.

² Ha'e va'e ju omombe'u Nhanderuete ayvu Jesus Cristo oikuaa uka va'ekue. Oexa va'ekue ha'e javi omombe'u.

³ Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e ayvu ogueroayvu, e'ÿ vy oendu rire ipara oĩa rupi ikuai va'e, mba'eta ára namombyryvei ma.*

Ásia vvy re sete igreja ikuai va'e pe João oxaruraague

⁴ Xee João axarura Ásia vvy re sete igreja ikuai va'e pygua kuery pe: Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, aÿ oiko va'e, yma guive oiko va'ekue, ha'e araka'eve rã ou va'erã va'e guigua, henda openaaty renonde sete Nhe'ẽ ikuai va'e guigua,

⁵ ha'e Cristo guigua guive. Ha'e va'e ma anhetẽ va'e mombe'ua ojeroviapy va'e oiko, omanogue mbyte gui ha'e ranhe ju onhemboete va'ekue, ha'e vvy re huvixave kuery ikuai va'e áryve Ipo'akapa va'e. Nhandera yvy vy nguguy py ae nhandejogua raka'e jajejavyague gui,

⁶ ha'e gui nhanemoingo opo'akaa pyguarã ha'e Nguuete pegua sacerdote-rã. Ha'e ma taexakãmba ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve. Amém.

⁷ Ma'ẽ, arai rupi 'rã ou. Ha'e ramo oexa pavẽ 'rã, ipyxoare kuery voi. Vvy re ikuai va'e ha'e javi regua oexa vvy ojae'opa 'rã okuapy. Anhetẽ ete va'e. Amém.*

* 1:3 Apocalipse 22.6,7   * 1:7 Zacarias 12.10

⁸ Senhor Nhanderuete aipoe'i: "Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua. Aỹ aiko, yma guive aiko va'ekue, ha'e raka'eva rã aju va'erã va'e, Ipo'akapa va'e aiko", he'i.

Jesus guexakã reve ojexa ukaague

⁹ Xee João ma pendé-irmão aiko, ha'e gui jaiko axya py, Nhanderuete po'akaa py ha'e Jesus re nhaĩ atãa py peẽ kuery irũ aiko. Peteĩ ypa'ũ Patmos 'epy va'e re aĩ va'ekue, Nhanderuete ayvu Jesus regua amombe'uague re.

¹⁰ Ha'e gui ma Senhor ára py Nhe'ẽ re aiko vy xerakykue katy gui peteĩ aendu ijayvu atã va'e, mimby guaxu rami onhendu va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:

— Rexa va'e ke embopara kuaxia re, ha'e emondouka sete igreja ikuai va'e pe: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia ha'e Laodicéia pygua pe — he'i.

¹² Ha'e ramo ajere aexa aguã xereve ijayvu va'e. Ajere vy sete tataendy renda aexa ouro guigua meme.

¹³ Tataendy renda ikuai va'e mbyte peteĩ aexa avi ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma ao puku py onhemonde, ha'e ipexo rupi oĩ ajukue ra'ykue ouro guigua.

¹⁴ Inhakã re hi'a oĩ va'e ma vexa'i rague rami xiĩ, yro'y apĩ rami avi. Hexa ma tata rami hendy.

¹⁵ Ipy ma overa va'e rami hendy, tata py omoexakã mbyre rami ojekuaa. Ijayvua ma yy tuvixa va'e revovo rami onhendu.*

¹⁶ Opo oiporu kuaa regua py ma sete jaxy-tata oguereko. Ijuru gui ma peteĩ kyxe guaxu oẽ haĩmbe jovai va'e. Hova ma kuaray ojope ratãa rami hexakã.

¹⁷ Ha'e gui aexa vy ipy yvýry ha'a ajupy omanogue rami. Ha'e ramo opo oiporu kuaa regua xere omoĩ vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua,

¹⁸ oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aỹ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa.

¹⁹ Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aỹ oiko, ha'e araka'eva rã oiko va'erã guive.

²⁰ Ha'e gui sete jaxy-tata xepo aiporu kuaa regua py areko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua rexa va'e ma ndoikuaa ukaai teri. Sete jaxy-tata ma anjo kuery sete igreja ikuai va'e pegua, ha'e rã sete tataendy renda ma sete igreja ae — he'i.

2

Éfeso pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹ — Embopara Éfeso tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu opo oiporu kuaa regua re sete jaxy-tata oguereko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua mbyte rupi avi oiko va'e:

² "Xee aikuaa peẽ kuery reko. Xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atãa voi aikuaapa, ha'e heko vai va'e kuery ayvu re ndapejapyxakaia guive. Pea'anga apóstolo onhemoingo rive va'e, ha'e vy ijapu va'e memea peikuaa.*

³ Peĩ atã, ha'e xerery rupi pendekuai ramo pendereko a'ãa rã pendekuerai e'ỹ re peropo'akapa guive.

⁴ Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ ma naxembovy'ai, mba'eta pejepe'a ma jypy'i mborayvu rupi pendekuaiague gui.*

* 1:15 Daniel 7.13, 10.5-6, Ezequiel 43.2

* 2:2 2 Coríntios 11.13-15

* 2:4 Mateus 24.12,13

⁵ Penema'endu'a ke magui pa pe'aague re. Pejeko rerova ke, pendekuai ju jypy peikoague rami. Ha'e rami e'ÿ rã pëa py aju vy aipe'a 'rã pendevyguataataendy renda oiaty gui, pejeko rerova e'ÿ ramo.

⁶ Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ oĩ xembovy'a va'e: Nicolaíta kuery reko ndapejou porãia. Ha'e va'e kuery reko ma xee voi ndajou porãi.

⁷ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã Nhanderuete 'amba re yvyra tekove me'ëa hi'aĩ va'e'a ho'u aguã."

Esmirna pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

⁸ — Ha'e gui Esmirna tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe ju embopara: "Po rami ijayvu jypy'igua ha'e opa vygua, omano va'ekue ri oikove ju va'e:

⁹ "Xee aikuaa pendekuai axy ha'e pendeporiaukue'i va'ea. Ha'e rami avi perekopa va'e guive. Aikuaa avi judeu rami rive onhemoingo va'e kuery pendere ijayvu rei okuapy. Ha'e va'e kuery ma Satanás peguarã rive onhemboaty va'e.

¹⁰ Pkyje eme pendekuai axy aguã gui. Ma'ẽ, amongue peẽ kuery regua ma anha omboty uka 'rã nhuã py pendereko a'ã aguã. Dez ára peve 'rã pendekuai axy. Pejeroivia tema pemento peve. Ha'e ramo coroa-rã pëvy ame'ẽ 'rã tekove.*

¹¹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ma mokoïguea manoa py nda'ikuai axy 'rã, peteĩve henda py."

Pérgamo pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹² — Embopara ke Pérgamo tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu kyxe guaxu hãimbe jovai va'e ogueroko va'e:

¹³ "Xee aikuaa tetã pendekuaia py Satanás renda ae.* Ha'e rami teĩ xerery rupi pendekuaia re peĩ atã, ndapejepe'ai guive xere pejeroviaa gui, Antipas ojukaa ára voi. Ha'e va'e ma xeivyguata omombe'u porã ramo ojukaa va'ekue penderekoa Satanás renda oĩa py.

¹⁴ Ha'e rami teĩ oiko avi pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta peẽ kuery mbyte pereko Balaão nhombo'eague rupi ikuai va'e. Ha'e va'e ma Balaque ombo'e raka'e Israel kuery renonde nhuã omoĩ aguã, mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u ha'e itavy rei okuapy aguã rami.

¹⁵ Penembyte pereko avi Nicolaíta kuery nhombo'ea rupi ikuai va'e.

¹⁶ Ha'e nunga rupi pejeko rerova. Ha'e rami e'ÿ ramo aju voi 'rã pëa py, ha'e xejuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py apu'ã 'rã ha'e kuery rovai.

¹⁷ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã maná onhomi mbyre ha'e ita'i xiĩ va'e guive. Ha'e va'e ita re ma tery pyau oĩ 'rã avave rei ndoikuai va'e, ojopy va'e e'ÿ vy."

Tiatira pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹⁸ — Embopara ke Tiatira tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu Nhanderuete Ra'y tata rami hexa ha'e overa va'e rami ipy va'e:

¹⁹ "Xee aikuaa pendereko, pendeporayvua, pejeroviaa, xeivy pe pempa'eapoa ha'e peĩ atãa. Aikuaa avi jypy'i pempa'eapoague gui aÿ pempa'eapovea.

²⁰ Ha'e rami teĩ peteĩ oĩ pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta kunha Jezabel ayvu re pejapyxaka. Ha'e va'e ma profeta ramigua rive onhemoingo vy

* 2:10 Mateus 10:28; 1 Pedro 1:6,7

* 2:13 Filipenses 2.15

xerembiguai kuery ombo'ea rupi ombotavy, itavy rei ha'e mba'emo ra'angaa pe ome'ê mbyre gui ha'e kuery ho'u okuapy aguã.

²¹ Ha'e va'e ma xee arõ are ma ojeko rerova aguã, teĩ itavy reia gui ndojeko rerovaxei.

²² Ma'ê, ajapo 'rã tupa py ojexavai ete oupy aguã rami, ha'e hexeve itavy rei va'ekue guive, kunha va'e ombo'ea rupi ikuai gui ndojeko rerovai ramo.

²³ Ajuka ete 'rã imemby ha'e ipi'a kuery. Ha'e ramo igreja kuery ha'e javi 'rã oikuaa xee jopy'a ha'e nhokuraxõ re aikuaa pota va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ame'ê 'rã peikoague rekovia.

²⁴ “Ha'e rã peẽ Tiatira pygua kuery mboae, ha'e kuery rami e'ỹ penhembo'e va'e, 'Satanás py'apy regua' he'ia re pepena e'ỹ va'e, peẽ kuery pe ma aipoa'e: Pendevy pe ndajapo ukai 'rã ipoyi va'e,

²⁵ pova'e anho: Xee aju peve peĩ atã tema mba'emo peupity ma va'e re.

²⁶ Mba'eta ogueropo'akapa, ha'e opa peve ajapo uka va'e rupi ikuai va'ekue pe ma ame'ê 'rã yvy regua kuery re ipo'aka aguã.

²⁷ Ha'e ramo omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, omboa'ypa 'rã mba'emo ryru nhae'ũ guigua rami rive.*

²⁸ Ha'e kuery pe voi ame'ê 'rã jaxy-tata ko'ê mbija, xevy pe xeru ome'êague rami avi.

²⁹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ê ijayvu rã.”

3

Sardes pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹ — Sardes tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe embopara: “Po rami ijayvu sete nhe'ê Nhanderuete guigua ha'e sete jaxy-tata oguereko va'e:

“Xee aikuaa pendereko. Pendevy pe 'Oikove va'e' 'ea teĩ omanogue peiko.

² Peiko kuaa pota ke, ha'e pemombaraete okuave'i teri teĩ omano aguã rami ikuai va'e, mba'eta xee aikuaa Xeruete renonde opa mba'e py e'ỹ pendereko porãa.

³ Ha'e nunga rupi penema'endu'a ke ayvu pendu vy pendejee pemoĩ va'ekue re. Pemoĩ porã ju, ha'e pejeko rerova. Mba'eta ndapeiko kuaa potai ri ramo aju xapy'a 'rã imonda va'e rami, ndapeikuaai 'rã guive penderovai aju aguã hora.*

⁴ Ha'e rami avi Sardes tetã py peẽ kuery regua mbovy'i avi ikuai oao nomongy'ai va'e. Ha'e va'e kuery heko porã va'e vy xerupive 'rã ikuai xiĩ va'e py onhemonde reve.

⁵ Ogueropo'akapa va'ekue ma ha'e kuery rami avi 'rã onhemonde xiĩ va'e py. Peteĩve henda py hery namboguei 'rã kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa gui. Ha'e rami 'rãgue py hery amombe'u porã 'rã Xeru ha'e ixupegua anjo kuery renonde.

⁶ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ê ijayvu rã.”

Filadélfia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

⁷ — Embopara ke Filadélfia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: “Po rami ijayvuiky'a e'ỹ ha'e anhetê va'e. Ha'e va'e ma oguereko okê pe'aa Huvixave Davi rami ipo'aka aguã. Ha'e ramo oipe'aague avave rei nombotyai 'rã, ha'e ombotyague avave rei ndoipe'aa'i 'rã guive. Ha'e vy aipoe'i:

⁸ “Xee aikuaa pendereko. Ma'ê, penerenonde amoĩ 'rã peteĩ okê ojepe'a va'e, avave rei nomboty kuaai va'erã, mba'eta amongue py ete'i penembaraete va'eri xeyvu pemoĩ porã, napemombe'u e'ỹi guive xerery rupi peikoa.

* 2:27 Salmo 2.9 * 3:3 Lucas 12.35-40

⁹ Ha'e gui Satanás peguarã onhemboaty va'e kuery, judeu rami rive onhemoiingo teĩ ha'e'ỹ ikuai va'e ma ajapo 'rã oupa vy pendepy yvýry guenapy'ã re ikuai aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xerembiayvu peikoa.

¹⁰ Xeaývuague rami vy peĩ atã rire xee voi pendere apena porã 'rã jexavaia ára vvy jave re joeko a'äärã ou va'e gui.

¹¹ Aju 'rã are'ỹ'i re. Pendejee pemoĩ atã ke mba'emo peupity ma va'e, pendevygua coroa avave rei oipe'aa e'ỹ aguã.

¹² Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ajapo 'rã Xeruete ro icky'a e'ỹ va'e yta rami oĩ aguã. Ha'e va'e rire ndoipe'aavei 'rã ha'e gui. Ha'e kuery re amoĩ 'rã Xeruete rery, ha'e Xeruete pegua tetã rery guive. Ha'e va'e ma Jerusalém pyau, yva Xeruetea gui oguejy va'erã. Ha'e kuery re amoĩ avi 'rã xerery pyau.

¹³ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

Laodicéia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹⁴ — Embopara ke Laodicéia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu Anhetẽ ete va'e hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma anhetẽ va'e mombe'ua ojeroviapy va'e, ha'e Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e javi ppy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁵ "Xee aikuaa pendereko. Ha'e gui peẽ ma yro'yxã va'e'ỹ, neĩ haku va'e'ỹ. Penero'yxã e'ỹ vy penderaku va'e rire ha'eveve 'rãgue.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py haku vevui va'e rive peiko, neĩ napenderakui, neĩ napenero'yxãi. Ha'e rami rã xejuru gui rombojevuy aguã rami aiko.*

¹⁷ Mba'eta peẽ kuery 'Arekopa, aiko porã, xevy pe mba'eve ndoatai' peje.* Ha'e rami teĩ ndapeikuaai ovy'a e'ỹ ete va'e peikoa. Omboetepy e'ỹ, iporiaukue, ára revegua e'ỹ ha'e ipire rei va'e peiko.

¹⁸ Ha'e ramo xee romongeta xegui pejogua aguã ouro tata py oiky'a'o pyre oguerekopa va'e ete peiko aguã, ha'e ao xii va'e py penhemonde aguã, pendepire reia pexa ukaa py pexĩmba e'ỹ aguã. Xegui pejogua avi texa raxy poã penderexa py pemoĩ vy pexa porã ju aguã.

¹⁹ Xerembiayvu kuery ha'e javive pe xeaývu amo'arandua rupi. Ha'e nunga rupi penekyre'ỹ ha'e pejeko rerova.

²⁰ Ma'ẽ, okẽ py xe'aĩ anhenduka vy. Amongue xeaývu oendu vy okẽ oipe'a ramo aike 'rã hoo py. Hexeve akaru 'rã, ha'e voi okaru 'rã xereve.

²¹ Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe amboguapy 'rã xereve xerenda apenaaty yvýry, xee voi aropo'akapa rire Xeru reve henda yvýry aguapya rami avi.

²² Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

4

Nhanderuete renda oexaague

¹ Ha'e va'e rire ama'ẽ vy peteĩ okẽ aexa yva re ojepe'a va'e, ha'e teĩgue ju aendu jypy'i ayvu aendu va'ekue. Mimby guaxu pu rami onhendu vy aipoe'i:

— Enhemboja ke ejuvy. Ha'e ramo aikuaa uka 'rã kova'e nunga rire mae ma mba'emo oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy — he'i.

² Ha'e ramove nhe'ẽ re aiko vy peteĩ tenda aexa yva re huvixa openaaty oĩ va'e, ha'e tenda py peteĩ oguapy oiny va'e guive.

³ Oguapy oiny va'e rova ma ita jaspe ha'e sardônio rami hexakã. Henda yvýry rupi ojekuaa peteĩ karugua esmeralda rami hexakã va'e.

* 3:16 "Haku va'e" he'ia ma Nhanderuete pe ete ikuai va'e, ha'e rã "Yro'yxã va'e" he'ia ma ixupe oikoxea neĩ oendu va'e'ỹ. Ha'e rã "Haku vevui va'e" he'ia ma ixupegua merami rive va'e.

* 3:17 Lucas 12.15-21

⁴ Tenda yv'ýry rupi ikuai avi vinte e quatro tenda mboae. Ha'e va'e áry ma vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety oguapy okuapy onhemondea xií va'e. Ha'e va'e kuery akã re oí coroa ouro guigua.

⁵ Mbytegua tenda oí va'e gui oê overa va'e, ayvu ha'e yapu. Tenda renonde ma sete tataendy oí. Ha'e va'e ma sete nhe'ê Nhanderuete guigua.

⁶ Tenda renonde oí avi peteí henda yupa vidro guigua rami ojekuaa va'e, itaendy rami hexakã va'e. Ha'e gui mbyte py, tenda ijy'v'ýry rupi ikuai irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jovaive re ma hexa oimba va'e, henonde katy ha'e hakykue katy guive.

⁷ Temimoingo jypygua ma guary rami ojekuaa, mokoña ma vaka ra'y rami, mboapya ma ava rami hova va'e, ha'e rã irundya ma taguato tuvixa va'e oveve oikovy va'e rami.

⁸ Irundy temimoingo ikuai va'e peteí-teí ma mboapy meme ipepo va'e. Opa rupi hexa oí va'e, hi'áry ha'e hyepy rupi. Ara py ha'e pyávy opytu'u e'ý re aipoe'i:

— Iky'a e'ý, iky'a e'ý, iky'a e'ý va'e ma Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e. Yma guive oiko va'ekue ae, aý oiko, ha'e raka'eve rã ou va'erã va'e — he'i okuapy.*

⁹ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e pe temimoingo kuery oporaei okuapy. Omboete ha'e oguero'vy'a ramo

¹⁰ vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety voi guenapy'ã re ikuai, tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e renonde. Omboete vy tenda renonde omombo ojeupegua coroa. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ — Senhor Oneruete, ndee ma ha'eve rombojerovia, romboete ha'e ndepo'akaa roguero'vy'a aguã, mba'eta opa mba'e moingoare reiko. Ndee ae reipotaa rami vy ha'e nunga ha'e javi remoingo ramo oiko raka'e — he'i okuapy.

5

Vexa'i ra'y kuaxia para oipe'a rã oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã tenda py oguapy oiny va'e opo oiporu kuaa regua py oguereko peteí kuaxia para onhemama va'e. Ha'e va'e py rupi ha'e hi'áry rupi ipara va'e oí. Sete henda py ombojaague ikuai.

² Ha'e gui peteí aexa avi anjo imbarate va'e. Ha'e va'e ijayvu atã vy aipoe'i:

— Mava'e tu ha'eve kuaxia para mbojaague ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã? — he'i.

³ Ha'e rami teí yva re, yvy re ha'e yvy gu'ýry avave rei jipoi kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neí kuaxia re oma'ê aguã voi nda'evei.

⁴ Ha'e ramo xee ajae'o vaipa, mba'eta avave rei ndojouai kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neí oma'ê aguã.

⁵ Ha'e rami teí tujakueve joe opena va'ety regua peteí aipoe'i xe'vy:

— Ejae'o eme. Ma'ê, Judá regua guary ipo'aka ma, Davi rapokue renhoí 'epy va'e. Ha'e rami rire ha'e va'e ae ha'eve kuaxia mbojaa sete ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã — he'i.

⁶ Ha'e ramo peteí aexa tenda ha'e irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve ikuai va'e mbyte hi'aí va'e, Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa. Ha'e va'e re ma sete hakua oí, ha'e sete hexa avi. Hexa ma sete nhe'ê Nhanderuete guigua yvy jave rupi omondouka va'e.*

* 4:8 Ezequiel 1.4-10, Isaías 6.3 * 5:6 Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa va'e ma Jesus Cristo ae (Isaías 53.6-12; João 1.29; Filipenses 2.5-11). Ha'e rã hexa ma Zacarias 4.10 py omombe'u porãve.

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y ou vy ojopy kuaxia para tenda py oguapy oiny va'e oiporu kuaa regua gui.

⁸ Kuaxia para Vexa'i ra'y ojopy ramo henonde irundy temimoingo kuery guenapy'ã re ikuai, ha'e vinte e quatro tujakueve voi. Peteĩ-teĩ opo py oguereko mba'epu ixã reta va'e ha'e hy'a'i ouro guigua, heakuã porã va'e oapy va'erã tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma icy'a e'y va'e kuery onhembo'ea.

⁹ Ha'e kuery ma mboraie pyau omonhendu vy aipoe'i:

— Ndee ma ha'eve kuaxia para rejopy vy imbojaa reipe'a aguã. Mba'eta ndejukaa va'ekue, ha'e nderuguy py Nhanderuede peguarã rejogua joegua e'y-e'y, amboae rami ijayvu va'e, amboae yvy regua, ha'e amboae regua kuery ha'e javi gui.

¹⁰ Nhanderuede po'akaa pyguarã remoingo, ixupegua sacerdote-rã guive. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã joguereko yvy re — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy peteĩ ayvu aendu tenda yvýry anjo kuery mbovy e'y ikuai va'e oporaie rã. Ha'e va'e kuery ma temimoingo kuery ha'e tujakueve yvýry mbovy rei e'y ikuai, jaipapapa kuaa aguã rami rei e'y.

¹² Oporaie atã vy aipoe'i okuapy:

— Vexa'i ra'y ojuka pyre pe ma ha'eve “Ipo'akapa va'e, oguerekopa, hi'arandu ha'e imbaraeete va'e” 'ea aguã. Ha'eve omboetea aguã, oguero'vy'a ha'e ombojerovia pavẽ aguã guive — he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui aendu rã yva re, yvy, yvy guýry ha'e ye'ẽ áry temimoingo ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:

— Tove tenda py oguapy va'e ha'e Vexa'i ra'y tombojeroviaa, tomboetea, toguero'vy'aa, ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve — he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo irundy temimoingo kuery ombovai vy

— Anhetẽ ete — he'i. Tujakueve voi guenapy'ã re ikuai vy omboete okuapy.

6

Jypygua kuaxia para mbojaague Vexa'i ra'y omboi rã oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y omboi kuaxia para mbojaague sete oĩ va'e regua jypygua. Ha'e gui aendu irundy temimoingo kuery va'e regua yapu ratã va'e rami ijayvu rã. Ha'e vy

— Enhemboja ke ejuvy — he'i.

² Ha'e ramo aexa rã ou peteĩ kavaju xiĩ va'e. Ha'e va'e árygua ma guyrapa oguereko, ha'e ixupe ome'ẽa coroa. Ha'e ramo joe ipo'aka ovy, ipo'akave aguã.*

Kuaxia para mbojaague mokoĩa va'e omboi rã oexaague

³ Ha'e gui kuaxia para mbojaague mokoĩa va'e omboi jave mokoĩa temimoingo aendu

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

⁴ Ha'e gui aexa rã oẽ kavaju mboae, pytã va'e. Ha'e va'e árygua pe ma ome'ẽa yvy regua kuery ojapo aguã peteĩ rami ve'y ikuai aguã rami, peteĩ-teĩ jojuka aguã. Ixupe ome'ẽa avi peteĩ kyxe guaxu.

Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi rã oexaague

⁵ Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi jave aendu mboapya temimoingo

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

Ha'e gui aexa rã ou peteĩ kavaju huĩ va'e. Ha'e va'e árygua ma opo py oguereko mba'emo opejaa.

* 6:2 Mateus 24.4-14

⁶ Peteĩ ayvu aendu avi irundy temimoingo kuery mbyte gui rami onhendu va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ryru'i trigo ma peteĩ ára repy re 'rã ovendea. Mboapy ryru cevada voi 'rã peteĩ ára repy re ovendea. Ha'e rami teĩ embovaipa eme azeite ha'e vinho — he'i.

Kuaxia mbojaague irundya va'e omboi rã oexaague

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague irundya va'e omboi jave aendu irundya temimoingo

— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.

⁸ Ha'e ramo ama'ẽ vy aexa peteĩ kavaju iju va'e. Ha'e va'e árygua rery ma Manoa Ja. Hakykue ou avi omanogue retã. Ha'e kuery pe ma ome'ẽa vvy regua kuery ojuka aguã, irundy-rundy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka aguã kyxe guaxu py, karuai, nhomoingo axya ha'e vvy rupigua vixo inharõ va'e py.*

Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruĩa va'e omboi rã oexaague

⁹ Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruĩa va'e omboi jave ma aexa rã altar oĩ va'e yvýry ikuai Nhanderuete ayvu omombe'uague ha'e onhemombe'u porãague re ojuka pyre kuery nhe'ẽ.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ojavukai atã vy

— Senhor ndepo'akapa va'e, iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e, raka'e peve 'rã tu ndereikuaa potai, neĩ nerembopagai vvy regua kuery oreruguy omoẽague re? — he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ome'ẽa ao xiĩ va'e, ha'e aipo'ea opytu'uve ranhe aguã xapy'a'i, ha'e kuery ojukaa ague rami avi irmão kuery Nhanderuete rembiguai ojuka pyrã ikuai va'e ojukapaa peve.

Kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi rã oexaague

¹² Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi jave vvy oryryi atã. Kuaray pytũmba ajukue huũ rei va'e rami, jaxy voi tuguy rami pytãmba.

¹³ Yva re jaxy-tata ikuai va'e ho'apa vvy py, vvytu oipeju atã rã figo'a ky'i okuipaa rami avi.

¹⁴ Ha'e gui ma yva okanhy xapy'a mba'emo pire onhemama ovy va'e rami. Yvyty ha'e ypa'ũ ikuai va'e ha'e javi ovapa oĩague gui.

¹⁵ Ha'e ramo vvy regua huvixave kuery, yvatekueve, xondaro ruvixa, oguerokopa va'e kuery, ipo'akakueve, escravo ha'e escravo e'ỹ va'e ha'e javi ma vvykua rupi onhemimba okuapy, ha'e vvy'ã re ita pa'ũ ikuai va'e rupi guive.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma vvyty ha'e ita ikuai va'e pe aipoe'i:

— Pe'a ke ore'áry, orenhomi tenda py oguapy oiny va'e orerexa e'ỹ aguã, ha'e Vexa'i ra'y orembopaga e'ỹ aguã.

¹⁷ Mba'eta ovaẽ ma ipoxya ára. Mava'e tu ogueropo'aka ta?

7

Cento e quarenta e quatro mil Israel kuery regua oexaague

¹ Ha'e va'e rire irundy anjo aexa vvy apy irundy oĩ va'e py hi'aĩ rã. Ha'e va'e kuery ma vvytu jokoarã ikuai, vvytu oipeju e'ỹ aguã vvy re, ye'ẽ re, neĩ peteive vvyra hi'aĩ va'e re guive.

² Ha'e gui peteĩ anjo mboae ju aexa kuaray oua katy gui oẽ ouvy va'e, Nhanderuete oikove va'e guigua kuaa ukaarã ogueru. Ha'e va'e ma ojavukai atã irundy anjo vvy ha'e ye'ẽ mbovaipaarã omoĩ mbyre pe.

* 6:8 Zacarias 6.1-6, Ezequiel 14.21

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Pembovaipa eme ranhe yvy, ye'ẽ, neĩ yvyra ikuai va'e, Nhanderuete rembiguai kuery rova re ikuaa ukaarã romoĩ e'ỹa ja — he'i.*

⁴ Ha'e gui ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue oipapaa rã aendu mbovy paa. Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma cento e quarenta e quatro mil ikuai, Israel kuery ha'e javi regua gui.*

⁵ Judá regua kuery gui doze mil, Rúben regua gui doze mil ju, Gade regua gui doze mil,

⁶ Aser regua gui doze mil, Naftali regua gui doze mil, Manassés regua gui doze mil,

⁷ Simeão regua gui doze mil, Levi regua gui doze mil, Issacar regua gui doze mil,

⁸ Zebulom regua gui doze mil, José regua gui doze mil, ha'e Benjamim regua gui doze mil re avi ikuaa ukaarã omoĩa.

Ombopyau pyre opu'ã okuapy va'e oexaague

⁹ Ha'e va'e rire aexa rã heta ete ikuai avave rei oipapa kuaa aguã rami e'ỹ, ha'e javi regua kuery, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae yvy regua ha'e amboae rami ijayvu va'e gui. Ha'e va'e kuery opu'ãmba okuapy tenda ha'e Vexa'i ra'y renonde. Xiĩ va'e py peteĩ-teĩ onhemonde va'e, opo py pindo rogue oguereko guive.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã vy aipoe'i:

— Tenda py Nhanderuete oguapy oiny va'e ha'e Vexa'i ra'y gui ae ou jaa jepe aguã — he'i okuapy.

¹¹ Anjo kuery ma tujakueve ha'e irundy temimoingo kuery yvýry rupi ikuai, tenda jovaive re opu'ã okuapy. Ha'e javive guenapy'ã re ikuai tenda renonde, yvy re ngova omovaẽ okuapy Nhanderuete omboete vy.

¹² Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ ete. Tove Nhanderuete pe toporaeia, tombojeroviaa, tai'arandu, toguerovy'aa, tomboetea, ta'ipo'aka ha'e ta'imbaraete araka'e rã peve. Amém — he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui tujakueve regua peteĩ ijayvu vy oporandu xeivy:

— Peva'e kuery xiĩ va'e py onhemonde va'e, marã ramigua tu? Magui ou va'ekue tu?

¹⁴ Xee ambovai vy

— Xeruvixa, ndee ma reikuaa 'rã — ha'e.

Ha'e ramo aipoe'i xeivy:

— Ha'e kuery ma ikuai axy eteague gui ou va'ekue. Vexa'i ra'y ruguy py oao ojoi uka vy oiky'a'o uka va'ekue.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renda renonde rupi riae ikuai. Ara py ha'e pyávy ombojerovia okuapy ixupegua oo iky'a e'ỹ va'e py. Ha'e ramo ha'e kuery áry rupi tenda py oguapy oiny va'e ojao'i 'rã ho'ã py.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery noenduvei ma 'rã karuai neĩ yuvei. Ha'e kuery áry kuaray ndojope raxyvei 'rã, neĩ haku noenduvei 'rã guive,

¹⁷ mba'eta ha'e kuery re Vexa'i ra'y tenda py oĩ va'e opena 'rã, ha'e ogueraa 'rã guive ygua tekove me'ëa oĩa katy. Ha'e kuery rexay Nhanderuete omombirupa 'rã.*

8

Kuaxia para mbojaague sete-a va'e omboi rã sete anjo mimby guaxu oguereko va'e oexaague

* 7:3 Ezequiel 9.4

* 7:4 Apocalipse 9.3,4; 14.1-5

* 7:17 Isafas 49.10; 25.8

¹ Ha'e gui kuaxia para mbojaague sete-a va'e Vexa'i ra'y omboi jave yva re okyiririmba katu'i'i meia-hora rãnda'u.

² Ha'e gui aexa sete anjo Nhanderuete renonde opu'ã okuapy rã. Ha'e va'e kuery pe ma sete mimby guaxu ome'ëa.

³ Ha'e gui ou avi anjo mboae. Ha'e va'e ma altar vvy'iry hi'aĩ. Opo py oguereko hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ouro guigua. Ixupe ma ome'ëa vaipa heakuã porã va'e, iky'a e'ÿ va'e kuery ojerurea irürã oapy aguã altar ouro guigua tenda renonde oĩ va'e áry.

⁴ Ha'e gui anjo po py hy'a'i heakuã porã va'e rapyaty oĩ va'e gui hataxĩ ojeupi ovy Nhanderuete oĩa peve, iky'a e'ÿ va'e kuery ojerurea irürã.

⁵ Ha'e gui hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ma peteĩgue ju anjo omonyẽ tata altar áry gui ojopy va'ekue. Ha'e vy omombo vvy re. Ha'e rã oiko yapu, ayvu, overa ha'e vvy ryryi.

⁶ Ha'e gui mae ma anjo kuery sete mimby guaxu revegua oguereko katu omonhe'ë aguã.

Jypygua mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁷ Ha'e gui jypygua anjo omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo ho'a amandau ha'e tata tuguy re irũ va'e. Ha'e nunga ma ko vvy re omombo. Ha'e ramo oapy vvy, vvyra ikuai va'e ha'e jai rogue pyau ha'e javi. Mboapy-apy henda ikuai va'e gui peteĩ-teĩ okai.

Mokoĩa mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁸ Ha'e gui anjo mokoĩa ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo peteĩ omombo ye'ë py, vvyty tuvixa va'e ramigua, hendy va'e. Ha'e ramo ye'ë mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ henda py opyta tuguy.

⁹ Temimoingo kuery ye'ë rupi mboapy-apy ikuai va'e peteĩ-teĩ omano. Kanoã voi mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ombovaipa.

Mboapy mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo mboapy ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo yva gui ho'a peteĩ jaxy-tata tuvixa va'e, takua ryxa rami hendy va'e. Yakã mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ áry ho'a, ha'e yvu ikuai va'e áry guive.

¹¹ Jaxy-tata rery ma Iro ete va'e. Ha'e rami vvy yy mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ iro. Ha'e ramo avakue heta omano yy gui, iro vaipa ramo.

Irundya mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

¹² Ha'e gui anjo irundya ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ pytũ. Ara py ha'e pyávy teĩ naexakãvei.

¹³ Ha'e ramo ama'ë vy aendu peteĩ taguato tuvixa va'e yva mbyte rupi oveve vy ijayvu rã. Ijayvu atã reve aipoe'i:

— Nda'evei ete, nda'evei ete, nda'evei ete 'rã vvy regua kuery pe, mboapy anjo mimby guaxu omonhe'ë va'erã oime teri ramo.

9

Teĩ nhiruĩa mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

¹ Ha'e gui teĩ nhiruĩa anjo omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e rã aexa peteĩ jaxy-tata yva gui ho'a rã vvy re. Ha'e va'e pe ma ome'ëa vvykua pytũa rokẽ pe'aa.

² Ha'e gui vvykua pytũa rokẽ oipe'a ramo vvykua gui ojeupi hataxĩ, tatakua tuvixa va'e gui hataxĩ opu'ãa rami. Vvykua gui hataxĩ oẽ va'e omo'ãmba kuaray ha'e yvate rupi.

³ Hataxĩ mbyte gui oẽ tuku, ha'e vyv re oje'oi. Ha'e va'e kuery pe ome'ẽa japeuxa vyv rupigua rami jopĩ aguã.

⁴ Ha'e kuery pe aipo'ea ojavuky e'ỹ aguã vyv re nhuũ ha'e hogue va'e, neĩ vyvra ikuai va'e, ha'e rã avakue rova re Nhanderuete guigua kuaa ukaarã nomoĩaia va'ekue anho.

⁵ Tuku kuery jojuka aguã 'rãgue py ha'e kuery pe ome'ẽa teĩ nhiruĩ jaxy re nhomoingo axy aguã rive. Ha'e ramo japeuxa jopĩ vyv nhomoingo axya rami 'rã nhomoingo axy.

⁶ Ha'e va'e jave py avakue onhea'ã 'rã omano aguã teĩ nda'evei 'rã. Omanoxea oendu teĩ nda'evei 'rã omano aguã.

⁷ Tuku ma kavaju joe opu'ã aguã katy guarã oguereko katu pyre rami ojekuaa. Inhakã re oĩ coroa ouro guigua rami ojekuaa va'e. Hova ma ava rami ojekuaa.

⁸ Hi'a ma kunhague'a rami, haĩ ma guary raĩ rami.

⁹ Opexo re ma oguereko pexo regua ferro gui ojapo pyre ramigua. Ipepo revovo ma joe opu'ã aguã katy karóxa heta kavaju omoatã heravy va'e revovo rami.

¹⁰ Huguai ma japeuxa rami ipopia. Huguai re ae oĩ teĩ nhiruĩ jaxy re nhomoingo axy va'erã.

¹¹ Ha'e kuery rerekoa huvixave rami oguereko va'e ma anjo vyvkua pytũa pygua. Ha'e va'e rery ma hebraico py Abadam, ha'e rã grego py ma Apoliom.

¹² Ha'e rami py ojeupity ma jypygua "Nda'evei ete" he'iague. Ha'e va'e rire mokoĩ ju 'rã oiko.

Mboapy memea mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

¹³ Ha'e gui anjo mboapy memea ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e gui aendu peteĩ avvu. Ha'e va'e ma ouro guigua altar Nhanderuete renonde oĩ va'e apy irundy oĩ va'e gui onhendu.

¹⁴ Ha'e vyv aipoe'i anjo mboapy memea va'e mimby guaxu oguereko va'e pe:

— Ejora ke irundy anjo Eufrates yakã guaxu vyvry ojokua pyre — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ojora irundy anjo. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e ma'etỹ, ha'e va'e jaxy, ha'e va'e ára, ha'e va'e hora jave ae avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ jukaarã oguereko katu pyre.

¹⁶ Kavaju árygua xondaro kuery mbovy paa aendu rã duzentos milhões ikuai.

¹⁷ Ha'e rami vyv aexa rã kavaju ha'e hi'árygua kuery opexo regua oguereko tata rami pytã va'e, jacinto rami hovy va'e ha'e enxofre rami iju va'e. Kavaju akã ma guary akã rami. Ijuru gui ma oẽ oiny tata, hataxĩ ha'e enxofre.

¹⁸ Ha'e va'e mboapy nhomoingo axyarã ijuru gui oẽ va'e py ae jojuka 'rã, tata, hataxĩ ha'e enxofre py. Avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka 'rã.

¹⁹ Mba'eta kavaju kuery mbaraetea ma ijuru ha'e huguai re oĩ. Huguai ma mboi rami inhakã va'e. Ha'e va'e py ae 'rã nhomoingo axy.

²⁰ Ha'e rã amboae kuery, imoingo axyarã oiko va'e gui nomanoi va'ekue ma ndojeko rerovai opo py mba'emo vai ojapoaty gui. Ndojepe'ai ae anha ha'e mba'emo ra'angaa ouro guigua omboetea gui, neĩ prata guigua, overa va'e, ita ha'e vyvra guigua gui, ha'e nunga oexa va'erã e'ỹ, oendu va'erã e'ỹ, neĩ uguata va'erã e'ỹ teĩ.

²¹ Ha'e kuery ndojeko rerovai ae jojukaaty gui, imba'evykya, itavy reia, neĩ imondaa gui.*

10

João pe kuaxia para'i ho'u ukaa ague

* 9:21 Jeremias 5.3

¹ Ha'e gui amboae anjo imbaraeete va'e aexa yva gui oguejy ouvvy rã. Ha'e va'e ma arai py onhemonde ouvvy. Inhakã áry rupi ma karugua ojekuaa. Hova ma kuaray rami hexakã, ha'e hetyma ma tata rami.

² Opo py ma peteĩ kuaxia para'i ojepe'a va'e oguereko. Opy oiporu kuaa regua re opyrõ ye'ê áry, ha'e rã opy oiporu kuaa e'ỹa re ma yvy re opyrõ.

³ Ha'e gui ojavukai atã guary okororõa rami. Ojavukai ramo sete yapu oĩ va'e ombovai.

⁴ Sete yapu ijayvu rã aendu vy ambopara ta ramove peteĩ ayvu aendu yva gui,
— Emombe'u eme sete yapu ijayvuague, embopara eme — he'i va'e.*

⁵ Ha'e gui ye'ê ha'e yvy re anjo opyrõ rã aexa va'e ma opo oiporu kuaa regua oupi yvate katy.

⁶ Ha'e rami vy oura araka'e rã peve oiko va'erã rery rupi, yva, yvy, ye'ê ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare re. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndarevei ma 'rã.

⁷ Mba'eta sete-a anjo ijayvua ára py mimby guaxu omonhe'ê ta jave ojeupitypa ma 'rã Nhanderueete oikuaa uka e'ỹ teri va'ekue, guembiguai profeta kuery pe omombe'uague rami vy — he'i.

⁸ Yva gui ijayvu va'ekue ma teĩgue ju ijayvu vy aipoe'i xevy:

— Tereo, ejopy kuaxia para ojepe'a va'e ye'ê ha'e yvy re anjo opyrõ va'e po py oĩ va'e — he'i.

⁹ Ha'e ramo anjo hi'aña py aa vy ajerure kuaxia para'i xevy ome'ê aguã re. Ha'e ramo aipoe'i:

— Ejopy ha'vy, ha'e he'upa. Anhetê iro 'rã nderyepy py, ha'e rã ndejuru py oĩ teria ja ei rami he'ê 'rã — he'i.

¹⁰ Anjo po gui kuaxia para'i ajopy vy ha'u ramo xejuru py he'ê ei rami. Ha'e rami teĩ amokõ rire xerye py ma iro.*

¹¹ Ha'e gui aipoe'ive xevy:

— Teĩgue ju 'rã remombe'u heta regua kuery rekorã, amboae regua, amboae rami ijayvu va'e ha'e huvixave ikuai va'e rekorã.

11

Nhanderueete pegua oo iky'a e'ỹ va'e oa'ã aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui xevy pe ome'êa peteĩ takua popoka rami ipuku va'e. Ha'e aipo'ea xevy:

— Epu'ã ke, tereo, ha'e ea'ã Nhanderueete pegua oo iky'a e'ỹ va'e. Ea'ã avi altar oĩ va'e, ha'e pygua ombojerovia va'e kuery voi.*

² Ha'e rã oo iky'a e'ỹ va'e roka ma tove, ea'ã eme, mba'eta amboae regua kuery pe ranhe omboaxaa va'ekue. Ha'e va'e kuery ma quarenta e dois jaxy re 'rã opyrõ tetã iky'a e'ỹ va'e re.

Mokoĩ profeta ojukaa rã oexaague

³ — Ha'e gui mokoĩ profeta xeyvu mombe'uarã ambou vy mil duzentos e sessenta ára re 'rã amoiingo, ajukue vaikue py onhemonde reve — he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery ma mokoĩ oliveira, ha'e mokoĩ tataendy renda Senhor yvy re ipo'aka va'e renonde hi'añ va'e.*

⁵ Ha'e kuery pe amongue ojapo vai ta ramo ijuru gui oẽ 'rã tata hovaigua kuery mombaarã. Ha'e rami 'rãe imoiingo axyxea kuery omano.

* 10:4 Daniel 12.4   * 10:10 Ezequiel 3.1-3   * 11:1 Ezequiel 40.3   * 11:4 Zacarias 4.1-2

⁶ Ha'e kuery ipo'aka 'rã yva ojoko aguã, ayvu omombe'u oikovya ja oky e'ỹ aguã. Yy re voi ipo'aka 'rã tuguy rami ojeapo aguã. Ipo'aka avi 'rã opa marãgua nhomoingo axya py vvy ombovaipa aguã, mbovykue rei e'ỹ ojapoxea rami.

⁷ Ha'e va'e rire ha'e kuery omombe'u 'rã va'ekue omombe'upa ma ramo ha'e kuery re peteĩ opu'ã 'rã, vixo vaikue yvykua gui oẽ va'e. Ha'e va'e ma ha'e kuery re ipo'aka vy ojuka ete ranhe 'rã.

⁸ Ha'e kuery retekue omomboia inony 'rã tetã guaxu mbyte rupi tape oaxa va'e py. Ha'e va'e tetã pe ma “Sodoma” ha'e “Egito” 'ea Nhe'ẽ gui, mba'eta ha'e py ae ha'e kuery Senhor ojukaa aviague, kuruxu re.

⁹ Ha'e ramo mokoĩ profeta retekue re heta 'rã omo'ẽ: amboae vvy regua kuery, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery. Irundy araa kuaray mbyte peve 'rã hetekue re oma'ẽ okuapy, ojaty uka vy e'ỹ.

¹⁰ Mba'eta vvy regua kuery oguerovy'a rei 'rã mokoĩve omanoague. Ha'e rami vy ojapo 'rã ngaru, ha'e joupe-upe ome'ẽ 'rã mba'emo, “Ha'e va'e mokoĩ profeta ma vvy regua kuery omoingo axy rei va'ekue” he'i vy.

¹¹ Ha'e gui irundy araa kuaray mbyte rire ma Nhanderuetea gui nhe'ẽ imoin-gove jevyarã ou vy ha'e kuery re 'rã oĩ. Ha'e ramo opu'ã 'rã nhogueno'amy, ha'e hexaa kuery ndaekorãvei 'rã okuapy.

¹² Ha'e gui mokoĩ profeta yva gui oendu 'rã peteĩ ayvu atã “Penhemboja ke pejuyv” he'i nhendu va'e. Ha'e ramo yva re ojeupi 'rã arai rupi, hovaigua kuery oexaa py.

¹³ Ha'e ramove oiko 'rã vvy oryryi atã va'e, tetã mbovaipaarã. Dez henda oĩ va'e-va'e gui peteĩ-teĩ henda py 'rã ombovaipa. Vvy ryryi gui omano 'rã sete mil. Ha'e rã amboae kuery ma ndaekorãvei reve ombojerovia 'rã okuapy Nhanderuete yva pygua.

¹⁴ Ha'e rami py ojeupity mokoĩguea “Nda'evei ete” he'iague. Ma'ẽ, are'ỹ'i re mboapya ju 'rã ou.

Sete-a mimby guaxu ju omonhe'ẽ jave oexaague

¹⁵ Ha'e gui sete-a anjo ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo yva re onhendu peteĩ ayvu atã:

— Vvy regua po'akaa ma nhande-Senhor ha'e hemimbou Cristo pegua omboaxaa. Ha'e ramo ha'e va'e ju 'rã joguereko araka'e rã peve — he'i va'e.*

¹⁶ Ha'e gui vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety kuery Nhanderuete renonde, guenda py uguapy okuapy va'e ma guenapy'ã re ikuai, ha'e vvy re ngova omovaẽ Nhanderuete omboetea rupi.

¹⁷ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, aỹ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue va'e, ore kuery roguerovy'a, mba'eta ndepo'aka etea rexa uka vy huvixave ma reĩ.

¹⁸ Anhetẽ, vvy regua kuery ipoxypa va'ekue ri ovaẽ ma ndee ae ndepoxy aguã, omano va'ekue remboayvu aguã ára rea'angaague. Ha'e rami vy nerembiguai kuery pe reme'ẽ 'rã hekovia, profeta kuery, iky'a e'ỹ va'e ha'e nderery oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi, vvyĩgueve ha'e yvatekueve. Ovaẽ avi vvy mombaare kuery remomba aguã — he'i.

¹⁹ Ha'e gui yva re ojepe'a jekuaa Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e rokẽ, ha'e ramo iky'a e'ỹ va'e ropy aexa guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩ va'e. Ha'e gui oiko overa, ayvu, yapu ha'e vvy ryryi. Amandau avi ho'a vaipa.

* 11:15 Daniel 7.27

12

Kunha ha'e teju-jagua oexaague

¹ Yva re peteĩ ojekuaa avi hexa pyrã tuvixa va'e. Oiko peteĩ kunha kuaray py onhemonde va'e, jaxy áry ipy oĩ va'e. Ha'e va'e akã re ma oĩ peteĩ coroa doze jaxy-tata oĩa.

² Hye guaxu'i va'e vy haxy rã haxẽ, ojexavai oiny kyrĩ'i va'e oikuavã aguã haxy ramo.

³ Amboae ojekuaa avi hexa pyrã yva re, peteĩ teju-jagua pytã hi'aĩ tuvixa va'e. Ha'e va'e ma sete inhakã ha'e dez hakua va'e. Sete inhakã re ma sete coroa oĩ.

⁴ Nguguai py oity yva gui jaxy-tata ikuai va'ekue. Mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ oity vy omombo yvy katy. Kunha kyrĩ va'e oikuavã ta va'e renonde teju-jagua hi'aĩ, itui'i ramove ho'u aguã.

⁵ Ha'e gui itui'i ma peteĩ ava'i. Ha'e va'e ma ha'e javi regua mo'aranduarã oiko po pygua ferro guigua py. Ha'e gui kunha va'e pi'a ma Nhanderuetea py heraa, henda peve.

⁶ Ha'e gui kunha va'e ma tekoa e'ÿa katy ojava ovy. Ha'e py hekoarã oĩ Nhanderuete oguereko katu va'ekue. Ha'e py omongaru uka 'rã mil duzentos e sessenta araa peve.

Yva gui teju-jagua oitya rã oexaague

⁷ Ha'e gui yva re oiko joe opu'ã va'e. Ha'e rami vy anjo Miguel ma guexevagua kuery reve opu'ã okuapy teju-jagua re. Ha'e ramo teju-jagua ojeuepegua anjo kuery reve opu'ã avi,

⁸ teĩ ha'e va'e kuery nda'ipo'akai. Ha'e ramo ha'e kuery pe noĩvei yva re ikuai aguã.

⁹ Ha'e ramo yva gui oitya teju-jagua tuvixa va'e, mboi yma guive oiko va'ekue, anha Satanás hery va'e, yvy regua kuery ha'e javi mbotavya. Yvy katy omombo, ixuepegua anjo kuery reve.

¹⁰ Ha'e gui yva gui aendu peteĩ ijayvu atã va'e:

— Aÿ ma ojekuaa ma jaa jepe aguã, Nhanderuete ombaraetea ha'e opo'akaa oexa uka aguã guive. Ojekuaa avi hemimbou Cristo po'akaa, mba'eta oity ma nhande-irmão kuery rekokie ramigua mombe'ua. Ha'e va'e ma ara py ha'e pyávy Nhanderuete renonde hi'aĩ ha'e kuery rekokie omombe'ua py.

¹¹ Ha'e rami teĩ hexe ma Vexa'i ra'y ruguy rupi ha'e kuery ipo'aka, ha'e hexegua ayvu omombe'ua py guive. Ha'e kuery omano aguã rami ikuai teĩ noendui okuapy ojeayvua.

¹² Ha'e nunga rupi yva re pendekuai va'e ha'e javi, pevy'a ke. Ha'e rã yvy ha'e ye'ẽ pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta pendea py oguejy ma anha. Ipoxy vaipa reve oguejy, mba'eta oikuaa hi'ára opa rai'i maa.

Teju-jagua kunha va'e oakykue monha rã oexaague

¹³ Ha'e gui yvy py teju-jagua omombo ma ramo oakykue monha kunha opi'a'i oikuavã va'ekue.

¹⁴ Ha'e ramo kunha va'e pe ome'ẽa taguato tuvixa va'e pepo jovaive revegua, tekoa e'ÿa katy oveve aguã, hekoarã oguereko katu pyre py. Ha'e py ma omongaru 'rã mboapy ma'etỹ rire irundya mbyte peve, mboi oexa e'ÿa py.*

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e rakykue mboi ou vy ojuru gui yy omoẽ yakã rami, kunha va'e ogueroxyry heravy aguã.

¹⁶ Ha'e rami teĩ yvy ae oipytyvõ kunha va'e. Ha'e rami vy ojepe'a vy omokõmba teju-jagua ojuru gui yy omoẽ va'ekue.

* 12:14 Daniel 7.25, 12.7

¹⁷ Ha'e ramo kunha va'e pe teju-jagua ipoxyve ete vy oo imemby mboae kuery ikuai va'e re opu'ã aguã. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete ojapo uka va'e omõĩ porã, ha'e Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e.

¹⁸ Ha'e gui teju-jagua ma ye'ẽ rembe re ju hi'aĩ ita ku'i reia py.

13

Ye'ẽ gui vixo vaikue oẽ rã oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ vixo vaikue aexa ye'ẽ gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e ma dez hakua ha'e sete inhakã va'e. Hakua re ma dez coroa oĩ. Inhakã re ma hery oĩ avyu vai regua.

² Vixo aexa va'e ma reõ rami hete. Ipy ma urso rami, ha'e rã ijuru ma guary rami. Ixupe teju-jagua omboaxa opo'akaa, henda openaaty py oĩ aguã, ha'e mba'emo tuvixa va'e ojapo aguã guive.*

³ Ha'e gui aexa rã inhakã sete ikuai va'e regua peteĩ re ijukaarã omboguaiague oĩ, teĩ ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera. Ha'e ramo vvy regua kuery ha'e javi onhemondyipa vy vixo re anho oje'oi.

⁴ Teju-jagua voi ombojerovia okuapy, vixo ombopo'aka rire. Vixo vaikue avi ombojerovia. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Mava'e nda'u vixo rami ipo'aka va'e? Mava'e nda'u opu'ã kuaa 'rã hexe? — he'i.

⁵ Ixupe ome'ẽa avi ojuru py ijayvupa rei ha'e ijayvu vai aguã. Quarenta e dois jaxy peve ombopo'akaa.

⁶ Ha'e ramo ojuru oipe'a Nhanderuete re ijayvu vai aguã. Ha'e rami vy hery ha'e ombojeroviaaty re ijayvu rei, ha'e yva pygua kuery re guive.*

⁷ Ixupe ome'ẽa avi iky'a e'ỹ va'e kuery re opu'ã ha'e ipo'aka ete aguã. Ombopo'akaa avi vvy re ikuai va'e re: peteĩ-teĩ regua re, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery re.*

⁸ Ha'e ramo vvy regua kuery ha'e javi 'rã ombojerovia. Ha'e va'e kuery rery ma kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re noĩ. Ha'e va'e kuaxia ma Vexa'i ra'y pegua, mba'eta vvy itui ypy'i guive ojejuka uka va'ekue.

⁹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu.

¹⁰ Nhuã py heraa pyrã ma nhuã py ae 'rã oo. Kyxe guaxu py ojuka pyrã ma kyxe py ae 'rã ojukaa. Ha'e rami oiko rã iky'a e'ỹ va'e kuery toexa uka ogueropo'aka ha'e ojerovia etea.

Vvy guy gui vixo mboae oẽ ouvy rã oexaague

¹¹ Ha'e gui vixo vaikue mboae ju aexa vvy guy gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e ma Vexa'i ra'y rami hakua mokoĩ va'eri teju-jagua rami ijayvu va'e.

¹² Jypygua vixo po'akaa rupi oiko henonde. Ha'e rami vy ojapo 'rã vvy regua kuery vixo jypygua omboete aguã rami, ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera rire.

¹³ Ojapo avi 'rã hexa pyrã tuvixa va'e. Ha'e rami vy yva gui omboguejy 'rã tata vvy katy, avakue oexaa py.

¹⁴ Vixo renonde hexa pyrã ojapo aguã ombopo'akaague rupi ombotavy 'rã vvy regua kuery. Ha'e rami vy ha'e kuery pe ojapo uka 'rã vixo ra'angaa, kyxe guaxu py omboguaiague gui oikove ju va'ekue pegua ae.

¹⁵ Ombopo'aka avi vixo ra'angaa omopytuẽ aguã. Ha'e ramo ha'angaa ijayvu, ha'e ojuka uka guive ha'angaa ombojerovia e'ỹ va'e kuery.

* 13:2 Daniel 7.3-7   * 13:6 Daniel 11.36   * 13:7 Daniel 7.21

16 Pavē re omoī uka ikuaa ukaarā, ipo oiporu kuaa regua re, e'ỹ vy hova re. Yvyĩgueve ha'e yvatekueve, oguerekopa va'e ha'e iporiaukue'i, escravo ha'e escravo e'ỹ ha'e javi re omoī,

17 mba'eve rei ovende e'ỹ neĩ ojogua e'ỹ aguā, ikuaa ukaa oguereko va'e e'ỹ vy. Ha'e va'e kuery re oĩ jypygua vixo rery, e'ỹ vy hery regua número.

18 Ha'e nunga ma 'arandua oexa ukaa aguā oiko. Hi'arandu va'e kuery toikuaa pota vixo número mbovy paa re, mba'eta ava regua número ae, seiscentos e sessenta e seis.

14

Vexa'i ra'y ha'e ixupegua kuery Sião yvyty áry ikuai rā oexaague

1 Ha'e gui ama'ẽ vy aexa Vexa'i ra'y Sião yvyty áry hi'aĩ rā. Hexeve ikuai avicento e quarenta e quatro mil. Ha'e va'e kuery rova re ma hery ha'e Tuu rery omboparaa va'ekue.*

2 Ha'e gui peteĩ ayvu aendu yva gui onhendu va'e, yy heta ha'e yapu atã va'e revovo rami, ha'e mba'epu ixã reta va'e ombopua rā onhendua rami guive.

3 Tenda oĩ va'e renonde rupi oporaeia okuapy mboraie pyau, irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve joe opena va'ety renonde. Ha'e va'e mboraie ma avave rei ndoporaie kuaai, cento e quarenta e quatro mil yvy regua kuery gui ogueraa jepe pyre'ỹ vy.

4 Ha'e va'e kuery ma kunhague reve onhemongy'a e'ỹ va'e, joguereko e'ỹ va'e vy. Vexa'i ra'y ooa rupi rei hupive oje'oi va'e. Avakue mbyte gui ojoguaa Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y peguarã jypy'igua ikuai aguā.

5 Ha'e kuery juru py apu oĩ e'ỹ va'e, mba'eta iky'a e'ỹ va'e meme.

Jypygua ayvu oenduague

6 Ha'e gui anjo mboae ju aexa yva mbyte rupi oveve-veve rā. Ha'e va'e ma ayvu porã araka'e rā peve guarã oguereko yvy regua kuery pe omombe'u va'erã, peteĩ-teĩ regua pe, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e, ha'e amboae yvy regua kuery ha'e javi pe.

7 Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:

— Pejererokyje ke Nhanderuete renonde, pemboete guive, mba'eta ovaẽ ma nhombopaga aguā hora. Pembojerovia yva, yvy, ye'ẽ ha'e yvu ikuai va'e apoare — he'i.

Mokoĩa ayvu oenduague

8 Ha'e va'e rire ou anjo mboae, mokoĩa va'e. Ha'e va'e ju aipoe'i:

— Ho'a, ho'apa ma Babilônia tetã guaxu. Mba'eta ha'e va'e tetã ma vinho ome'ẽ va'ekue yvy regua kuery ha'e javi oy'u aguā. Ha'e va'e ma poxya, Babilônia pygua kuery itavy reiaque re ou va'e.

Mboapya ayvu oenduague

9 Ha'e va'e rire ou anjo mboae ju, mboapya va'e. Ha'e va'e ma ijayvu atã reve aipoe'i:

— Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery rova re, e'ỹ vy ipo re ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue ma

10 oy'u 'rã vinho Nhanderuete poxya regua. Ha'e nunga ma omoirũ e'ỹ re oguereko katu va'ekue. Karo ipoxya oĩa gui ae 'rã ha'e kuery oy'u. Ha'e rami vy tata enxofre revegua py ikuai axy 'rã anjo iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e Vexa'i ra'y renonde.

* 14:1 Apocalipse 7.1-4

¹¹ Ha'e kuery ikuai axya gui hataxī ojeupi 'rā araka'e rā peve guarã. Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery re hery omoĩa va'ekue ma ara py ha'e pyávuy opytu'u e'ÿ re ikuai axy riae 'rā — he'i.

¹² Ha'e rami oiko rā iky'a e'ÿ va'e kuery toexa uka oĩ atãa. Ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu ha'e Jesus re ojeroviaa rupi ikuai va'e.

Irundya ayvu oenduague

¹³ Ha'e ramo yva gui aendu peteĩ ayvu:

— Embopara ke: Ovy'a ete 'rā okuapy aÿ guive Senhor re omano va'e kuery — he'i va'e.

Ha'e ramo Nhe'ẽ ombovai:

— Anhetẽ, mba'eta ha'e kuery opytu'u 'rā omba'eapoague gui. Heko porãague repy ojekuaa avi 'rā ha'e kuery reve — he'i.

Mba'emo aju omono'õa rã oexaague

¹⁴ Ha'e gui ama'ẽ vy aexa peteĩ arai xiĩ va'e. Ha'e va'e áry ma peteĩ oguapy oiny, ava ra'y ojeapo va'ekue rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e akã re ma coroa ouro guigua oĩ, ha'e opo py ma foice'i haimbe va'e oguereko.*

¹⁵ Ha'e gui ma Nhanderuete ro iky'a e'ÿ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e ma ojapukai reve aipoe'i arai áry oguapy oiny va'e pe:

— Mba'ety yvy regua ijajupa ma. Eraa ke nde-foice'i ha'e emono'õ, mba'eta remono'õ aguã hora ovaẽ ma. — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo arai áry oguapy oiny va'e yvy áry rupi foice'i py ijaju va'e ojaya vy omono'õmba yvy gui.*

Uva omono'õa rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui yva re Nhanderuete ro iky'a e'ÿ va'e oĩ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e voi foice'i haimbe va'e oguereko opo py.

¹⁸ Ha'e gui altar yvýry gui peteĩ oẽ anjo mboae ju, tata re opena va'ety. Ha'e va'e ma foice'i haimbe va'e revegua pe ijayvu atã vy aipoe'i:

— Eraa ke nde-foice'i haimbe va'e, ha'e emono'õ uva yvy regua hembypy gui, mba'eta uva ijajupa ma — he'i.

¹⁹ Ha'e ramo yvy áry rupi anjo foice'i omboaxa vy yvy re uva rembypy ikuai va'e gui ojaya hi'a. Ha'e rami vy uva'a ma peteĩ onhami atyrã tuvixa va'e oĩ va'e py omombopa, Nhanderuete opoxya rupi nhombopaga aguã.*

²⁰ Ha'e ramo uva onhamia tetã gui mombyry'i. Ha'e ramo onhamiaty gui onheẽ tuguy. Kavaju juruxã peve tyguaxu, ha'e trezentos quilometro-a rupi peve oxyry.

15

Sete nhomoingo axyarã omboua ta ramo oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã yva re ojekuaa hexa pyrã tuvixa va'e mboae, nhomondiypaarã. Mba'eta sete anjo ikuai, sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e nhomoingo axya ma opa vygua, mba'eta ha'e nunga py opa 'rā Nhanderuete opoxya rupi joguerekoa.

Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei oporaeia okuapy rã oenduague

² Ha'e gui peteĩ yupa aexa vidro guigua rami ojekuaa va'e, tata re irũ va'e. Ha'e va'e áry ma mba'emo vai re ipo'aka va'ekue ikuai: vixo vaikue re, ha'angaa, ha'e hery regua número omoĩa 'rā va'ekue re. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete pegua mba'epu ixã reta va'e oupi reve

* 14:14 Daniel 7.13   * 14:16 Mateus 13.37-43   * 14:19 Apocalipse 19.15

³ oporaei okuapy Nhanderuete rembiguai Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei. Ha'e rami vy aipoe'i:

— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, mba'emo rejapo va'e ma tuvixa ha'e iporã va'e meme. Reikoa ha'e javi rupi ndereko porãa anhetê rupigua meme rexa uka. Yvy regua kuery Ruvixave reiko!

⁴ Senhor, mava'e tu ndereruy oendu vy nanemboetei 'rã ojererokyjea rupi? Mba'eta ndee anho iky'a e'ỹ va'e reiko. Ha'e nunga rupi vvy regua kuery ha'e javi 'rã nerenonde ou nemboete aguã, ndereko porãa ojekuaa ma rire — he'i okuapy.

Nhanderuete nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁵ Ha'e va'e rire ama'ẽ jevy rã yva re ombojeroviaaty iky'a e'ỹ va'e ojepe'a, ha'e Nhanderuete ayvu ryru opy oĩa gui ojekuaa.

⁶ Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ropy gui sete anjo kuery oẽ ouvvy sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e kuery ma ajukue porãve xiĩ rei hexakã va'e py onhemonde, ajukue ra'ykue ouro guigua opexo rupi ojokua reve.

⁷ Ha'e ramo sete anjo ikuai va'e po py irundy temimoingo kuery va'e regua peteĩ omboaxa sete hy'a'i ouro guigua. Ha'e va'e ma tynyẽ Nhanderuete raka'e rã peve oiko va'erã poxya.

⁸ Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ropy rupi tynyẽ Nhanderuete rexakã ha'e ipo'akaa guigua hataxi. Ha'e ramo avave rei nda'vevei ranhe oike aguã, sete nhomoingo axyarã sete anjo oguereko va'e oiko e'ỹa ja.

16

Jypygua nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ ayvu aendu oo iky'a e'ỹ va'e gui onhendu atã va'e. Ha'e rami vy sete anjo ikuai va'e pe aipoe'i:

— Tapeo, sete hy'a'i pereko va'e gui penhoẽ vvy re Nhanderuete poxya rexa ukaarã — he'i.

² Ha'e ramo anjo jypygua oẽ ovvy vy hy'a'i py oĩ va'e onhoẽ vvy re. Ha'e va'e gui ma oiko ai vaikue. Ha'e ramo vixo vaikue guigua kuaa ukaarã avakue omoĩa ha'e ha'angaa ombojerovia va'ekue re oiko imoingo axyarã.

Mokoĩa nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

³ Ha'e gui anjo mokoĩa va'e ma ye'ẽ áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma omano va'ekue ruguy rami yy oiko. Ha'e ramo ye'ẽ rupi temimoingo ikuai va'e omanomba.

Mboapya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁴ Ha'e gui anjo mboapya va'e ma yakã ha'e yvu ikuai va'e áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma tuguy ojeapo.

⁵ Ha'e ramo aendu yy re anjo opena va'e aipoe'i rã:

— Ndee ma heko porã va'e, aỹ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue, Ndeky'a e'ỹ ete va'e, mba'eta ha'e nunga py ma ha'evena rami renhombopaga.

⁶ Ha'e kuery ma iky'a e'ỹ va'e ha'e profeta kuery ruguy omoẽ uka rire ha'e kuery pe ju reme'ẽ tuguy oy'u aguã. Ha'e nunga py ha'evena rami rembopaga — he'i.

⁷ Ha'e gui aendu avi altar gui ombovai va'e:

— Anhetê, Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e. Anhetê va'e ha'e ha'evena rami meme renhombopaga — he'i.

Irundya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁸ Ha'e gui irundya anjo ma kuaray re ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma kuaray oapy avakue tata py.

⁹ Ha'e ramo kuaray aku gui okaipa vy ijayvu vaikue okuapy Nhanduete rery re, imoingo axyarã ombou aguã re ipo'aka va'e ramo. Ha'e rami teĩ ndojeko rerovai guive omboete aguã.

Peteĩ nhiruia nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo peteĩ nhiruia va'e ma vixo vaikue renda openaaty re ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma vixo openaa ha'e javi rupi pytũmba. Ha'e rã avakue haxy va'e oendu vy oixu'upa oapekũ,

¹¹ ai vaikue gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanduete yva pygua re. Ha'e rami teĩ opa marã rei ikuaiã gui ma ndojeko rerovai guive.

Mboapy memea nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹² Ha'e gui anjo mboapy memea va'e ma Eufrates yakã guaxu áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma yy ipirupa peteĩ tape oĩ aguã, kuaray oua katy gui huvixave kuery ou aguã.

¹³ Ha'e ramo ama'ẽ rã teju-jagua, vixo vaikue ha'e profeta ramigua juru gui ma mboapy nhe'ẽ vai oẽ ju'i rami ojekuaa va'e.

¹⁴ Ha'e va'e nhe'ẽ ma anha kuery meme, hexa pyrã apoarã ikuai. Ha'e kuery oje'oi 'rã yvy jave re huvixa kuery ikuai va'ea rupi omono'õmba heruvy aguã, Nhanduete Ipo'akapa va'e re opu'ã rei okuapy aguã, mba'eta hi'ára tuvixave va'e ovaẽ rã.

¹⁵ (— Ma'ẽ, xee ma imonda va'e rami 'rã aju xapy'a. Ovy'a ete 'rã xerarõ vy oao py onhemonde riae va'e, ipire reia rupi oiko e'y' aguã, oexa pavẽ rã oxĩmba e'y' aguã — he'i.)

¹⁶ Ha'e gui anha kuery nhe'ẽ ma peteĩ henda py omono'õmba huvixa kuery, hebraico ayvu py Armagedom 'epy va'ea py.

Sete-a nhomoingo axyarã ju ombou rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui anjo sete-a va'e ma yvate rupi onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e jave py ayvu atã onhendu oo iky'a e'y' va'e py, tenda openaaty oĩ va'e yvy'iry gui. Ha'e vy

— Ojeupitypa ma — he'i.

¹⁸ Ha'e gui oiko overa, ayvu ha'e yapu. Oiko avi yvy ryryi atã tuvixa va'e. Ha'e va'e ramigua yvy ryryi ma yvy re ikuaiã ypy'i guive ndoikoi teri va'ekue.

¹⁹ Ha'e va'e gui ma tetã guaxu mboapy henda rupi oja'o. Ho'apa avi kova'e yvy re tetã ikuai va'e. Mba'eta Babilõnia tetã guaxu re Nhanduete oikuaa pota vy omboy'u vinho ipoxya oĩa karo gui.

²⁰ Ha'e ramo ypa'ũ ha'e javi okanhymba, vyvity ikuai va'e voi ndojouavei.

²¹ Ha'e gui avakue áry ho'a yva gui amandau tuvixa va'e, trinta quilo raxa va'e meme. Ha'e ramo amandau gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanduete re, imoingo axyarã ombou va'ekue tuvixa ramo.

17

Kunha itavy rei ete va'e oexaague

¹ Ha'e gui anjo kuery sete hy'a'i oguereko va'e regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma ijayvu vy aipoe'i xeivy:

— Enhemboja ke ejuvy, aexa uka ta kunha itavy rei ete va'e ombopagaa rã. Ha'e va'e ma yy heta va'e áry oguapy oiny va'e.

² Hexeve huvixave yvy re ikuai va'e itavy rei va'ekue. Kunha va'e itavy reia vinho ma yvy regua kuery oy'u vy oka'upa va'ekue — he'i.

³ Ha'e gui nhe'ẽ re aiko reve anjo xereraa peteĩ henda tekoka e'y'a py. Ha'e py ma kunha va'e aexa peteĩ vixo pytã va'e kupe áry oguapy oiny rã. Ha'e va'e vixo re ma tery nda'evei ete va'e oimba. Sete inhakã ha'e dez hakua va'e hi'ai.

⁴ Kunha va'e ma púrputa ha'e pytã va'e py onhemonde va'e. Ouro guigua py ojegua, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py. Opo py oguereko peteĩ karo ouro guigua. Ha'e va'e ma ojegarupy anho tynyẽ, itavy reia rupi onhemongy'apaague.

⁵ Kunha va'e rova re ma peteĩ tery oĩ oikuaa pyrã e'y: “*Babilônia tetã guaxu, itavy rei va'e kuery xy, ha'e yvy re ojegarupy omoingo va'ety*” he'ia.

⁶ Aexa rã kunha va'e ma Jesus regua mombe'ua kuery iky'a e'y va'e ruguy oy'u vy oka'u va'ekue. Ha'e nunga aexa vy anhemondyi vaipa.

⁷ Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:

— Mba'e re tu renhemondyi ri? Amombe'u porãve ta kunha va'e reko reikuaa e'y va'ekue, ha'e vixo sete inhakã ha'e dez hakua va'e kunha reraa reko guive.

⁸ Vixo rexa va'e ma yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei, ha'e gui vvykua gui oẽ aguã rami ju oiko, ha'e okanhy aguã rami guive. Ha'e rã vvy regua kuery vvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e, ha'e kuery oexa 'rã vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rã. Ha'e gui vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rã rã vvy regua kuery oexa 'rã okuapy, vvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e kuery ae. Ha'e kuery oexa vy onhemondyipa 'rã okuapy.

⁹ — Ha'e nunga ma hi'arandu va'e kuery oikuaa aguã: Vixo akã sete ikuai va'e ma sete vvyty. Ha'e va'e vvyty áry ae kunha va'e oguapy oiny. Sete huvixave guive ikuai.

¹⁰ Ha'e kuery va'e regua peteĩ nhiruĩ ma noĩvei ma. Peteĩ ju aỹ oikove, ha'e rã amboae ma ndoikoi teri. Ha'e va'e ma ojekuaa vy are'y'i re 'rã oiko, henonderã omoĩ ma voiaque rami vy.

¹¹ Ha'e gui vixo yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei va'e ae 'rã oiko huvixave oito-a va'erã. Sete ikuai va'e gui 'rã oiko. Ha'e rami avi okanhy aguã rami oiko.

¹² Ha'e gui dez hakua rexa va'e ma dez huvixave ikuai. Ha'e va'e kuery ma nombopo'akaai teri. Vixo reve vy mae ma 'rã ipo'aka huvixa ikuai aguã. Peteĩ hora ete'i 'rã oĩ.*

¹³ Ha'e va'e kuery ma peteĩ rami meme 'rã onhembopy'a. Ha'e rami vy vixo pe omboaxa 'rã opo'akaa joguereko aguã.

¹⁴ Ha'e kuery opu'ã 'rã okuapy Vexa'i ra'y re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery re Vexa'i ra'y ipo'aka 'rã, mba'eta senhor ikuai va'e Senhor, ha'e huvixave ikuai va'e Ruvixave. Hexevegua kuery ipo'aka avi 'rã, hexe anho ojerovia va'e, oiporavo ha'e oenoĩ va'ekue ikuai vy — he'i.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Kunha itavy rei va'e oguapy oinya yy ma joegua e'y-e'y va'e, heta va'e kuery, amboae vvy regua, ha'e amboae rami ijayvu va'e kuery.

¹⁶ Ha'e gui vixo ha'e dez hakua rexa va'ekue ma nda'ija'ei 'rã okuapy kunha itavy rei va'e re. Ha'e rami vy oipe'apa 'rã heravy mba'emo oguereko va'ekue. Ho'upa 'rã ho'okue, ha'e gui oapypa 'rã guive tata py.

¹⁷ Mba'eta ha'e kuery py'a re Nhanderuete ae 'rã omoĩ ha'e oipota va'e ojapo aguã. Ha'e ramo peteĩ rami meme 'rã vixo pe omboaxa ipo'aka aguã, Nhanderuete ijayvuague ojeupitypa peve.

¹⁸ Kunha rexa va'ekue ma tetã guaxu vvy regua huvixave kuery re ipo'aka va'e.

18

“*Babilônia tetã oitya ma*” 'ea rã oenduague

* 17:12 Daniel 7.24

¹ Ha'e va'e rire ma ama'ẽ rã yva gui oguejy amboae anjo ipo'aka ete va'e. Ha'e va'e rexakãa ma vvy jave re oexape.

² Ha'e gui ojapukai vy aipoe'i:

— Oitya, oitypaa ma Babilônia tetã guaxu. Anha kuery ikuai atyrã rive opyta, opa marãgua nhe'ẽ vai kuarã, ha'e guyra ojeguarupy ha'eve'y'ỹ va'e onhemi atyrã.

³ Mba'eta Babilônia pygua kuery itavy reia re imbopagaarã vinho ma vvy regua kuery ha'e javi oy'u. Hexeve vvy regua huvixave kuery itavy rei avi va'ekue. Yvy regua mba'emo vendea kuery voi ojoupa va'ekue Babilônia pygua kuery itavy reia gui.

⁴ Ha'e gui amboae ayvu ju aendu yva gui aipoe'i va'e:

— Xevygu kuery, pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui, ha'e kuery ojejavya rupi pendekuai e'y'ỹ aguã, ha'e kuery moingo axyarã pendere voi oiko e'y'ỹ aguã — he'i.

⁵ Mba'eta ha'e kuery ojejavya ma yva re peve ojekuaa. Ha'e ramo Nhanderuete oikuaa pota ae ma teko vai rupi ikuai re.

⁶ Tomoingo axya ete ha'e kuery nhomoingo axyague rekovia, tombopaga raxaave guive ojapogue re. Karo py ha'e kuery nhomonga'u aguã omoirüague py ae ju tomoirüave ete ha'e kuery oy'u aguã.

⁷ Ha'e kuery ojejou porã ha'e itavy reiague re tomboekoviaa ojexavai ha'e ojae'o aguã rami, mba'eta ojeupe ae “Xee ma huvixa kunha rami aguapy ainy. Imeve'y'ỹ va'e xee ndaikoi. Neĩ peteĩ henda py naendui 'rã xembojae'oarã” he'i rire.

⁸ Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve 'rã ou imoingo axyarã. Oiko 'rã ijukaarã, imbojae'oarã ha'e karuai. Ha'e gui okaipa 'rã tata py, mba'eta Senhor Nhanderuete imbopagaarã oiko va'e ma ipo'aka.

Babilônia tetã oguerovy'a va'ekue ipy'a vai rã oexaague

⁹ Ha'e gui vvy regua huvixave kuery oexa 'rã okuapy Babilônia tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e. Ha'e rami vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã, ha'e kuery reve itavy rei ha'e opa marã ovy'a rire.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ma imbojexavaia gui okyje vy tetã gui mombyry ikuai gui 'rã oma'ẽ okuapy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ. Ndee tetã guaxu Babilônia, tetã ipo'akapa reiko va'ekue ri peteĩ hora pyve oiko nembopagaarã — he'i 'rã okuapy.

¹¹ Vvy regua mba'emo vendea kuery voi ha'e nunga oexa vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã okuapy, mba'eta avave rei ndojoguaavei ma 'rã ovende va'erã oguereko va'ekue.

¹² Ovende va'erã oguereko va'ekue ma pova'e: ouro guigua, prata, ita hepyve va'e, pérola, ha'e ajukue iporãve va'e guigua, púrpura, seda ha'e pytã va'e guigua, opa mba'e marfim gui ojapo pyre, opa marãgua tenda, mesa, ha'e nunga ha'e javi vyvra hepyve va'e gui ojapo pyre, overa va'e, ferro ha'e mármore guigua,

¹³ canela hekuã porã va'e, mba'emo irürã, hekuã porã va'e oapy pyrã, moã jaikyty va'e nunga, bálsamo, vinho, azeite, trigo, trigo ra'yĩgue, vaka, vexe'i, kavaju, karóxa ha'e escravo kuery, avakue oikove va'e ae.

¹⁴ Yvyra'a ijaju nhavõ ho'uxe vai va'ekue ma jipovei ma 'rã ndea py. Ndevy pe jipovei ma 'rã mba'emo hepyve va'e, ojou porãmby ikuai va'e, ha'e nunga ndojouavei ma 'rã ndea py.

¹⁵ Ha'e nunga vendea kuery omboekoviaa rupi ojoupa va'ekue ma mombyry gui 'rã oma'ẽ okuapy, nembojexavaia gui okyje vy. Ojae'o reve ipy'a vai vy

¹⁶ aipoe'i 'rã okuapy:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Mba'eta ajukue iporãve va'e py anho ha'e kuery onhemonde va'ekue, púrpura ha'e pytä va'e py. Ijegua va'ekue ouro, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve oguerékopa va'ekue okanhymba — he'i 'rã okuapy.

Ha'e gui kanoã ja kuery yy rupi uguata va'e, kanoã mboguataa kuery, ha'e ye'ẽ rupi omba'eapo va'e kuery ha'e javi ma mombyry gui avi 'rã oma'ẽ okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e oexa vy ojavukai 'rã:

— Mba'e nunga tetã tu peva'e tetã guaxu iporãague rami iporã va'e? — he'i 'rã okuapy.

¹⁹ Ha'e kuery oakã re yvy ku'i omombo-mombo reve ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã. Ha'e vy ojavukai 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Ha'e py ma ye'ẽ rupigua kanoã ja kuery ha'e javi ojoupa va'ekue oguerékopaa gui. Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve ivaipa — he'i 'rã okuapy.*

²⁰ Ha'e nunga rupi yva pygua kuery, pevy'a ke. Ha'e peẽ kuery iky'a e'ỹ va'e, apóstolo ha'e profeta kuery voi ke pevy'a, mba'eta Nhanderueete ombopaga ma penemoingo axyare.

“Babilônia ivaipa ae ma” 'ea rã oenduague

²¹ Ha'e gui peteĩ anjo imbaraeteve va'e oupi peteĩ ita mba'emo mongu'ia rami tuvixa va'e. Ha'e rami vy ye'ẽ mbyte py omombo. Ha'e vy aipoe'i:

— Guĩ rami 'rã oitya Babilônia tetã guaxu. Avave rei ndojouavei 'rã.

²² Ndea py noenduavei 'rã mba'epu ixã reta va'e mbopua, imba'epu va'e, neĩ mimby ha'e mimby guaxu monhe'ẽa. Ndojekuaavei 'rã mba'emo py omba'eapo va'e rembiapo. Ndea py noenduavei 'rã mba'emo ra'yĩgue mongu'ia revovo.

²³ Ndea py naexakãvei ma 'rã tataendy, omenda ta va'e kuery ayvu voi noenduavei 'rã. Ndevy mba'emo ovende va'e ma yvateve ikuai va'ekue yvy re, mba'eta yvy regua kuery ha'e javi rembotavypa va'ekue namba'evykya py.

²⁴ Ha'e va'e tetã py ae omoẽa profeta kuery ruguy, iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e yvy re ojukaa va'ekue ha'e javi ruguy.

19

Yva re ovy'a okuapy va'e oexaague

¹ Ha'e nunga oiko rire ma yva re peteĩ ayvu atã aendu heta va'e kuery ijayvua rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Aleluia! Jaa jepe aguã, hexakãa ha'e po'akaa ma Nhanderueete guigua meme.

² Anhetẽ rupi, ha'e'evea rami meme nhombopaga, mba'eta ombopaga ma kunha itavy rei ete va'ekue. Ha'e va'e ma itavy reia py omongy'apa va'ekue yvy regua kuery, ha'e opo py ae Nhanderueete rembiguai kuery ruguy omoẽ va'ekue teĩ ombopaga ma ha'e nungakue re — he'i.

³ Aipoe'ive ju:

— Aleluia! Kunha okaia gui hataxĩ opu'ã 'rã araka'e rã peve — he'i.

⁴ Ha'e ramo vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety ha'e irundy temi-moingo kuery ma guenapy'ã re ikuai vy omboete avi okuapy Nhanderueete tenda py uguapy oiny va'e. Ha'e vy

— Anhetẽ ete. Aleluia! — he'i okuapy.

⁵ Ha'e gui peteĩ ayvu onhendu tenda oĩa gui:

* 18:19 Ezequiel 27.27-32

— Nhanderuete rembiguai pendekuai va'e, pembojerovia ke, henonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, vyvígueve ha'e yvatekueve — he'i.

⁶ Peteĩ ayvu aendu avi heta va'e kuery ijayvua rami, yy tuvixa va'e ha'e yapu atã va'e revovo rami. Ha'e vy aipoe'i:

— Aleluia! Mba'eta Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e ae oĩ Joguerekoarã.

⁷ Javy'a ke, japoraei ha'e ixupe “Hexakãmba va'e” ja'e, mba'eta ovaẽ ma Vexa'i ra'y omenda aguã ára. Ta'yxyrã onhemoatyrõmba ma guive,

⁸ mba'eta ha'e va'e onhemonde aguã ma ajukue iporãve, hexakã ha'e iky'a e'y va'e ome'ẽa — he'i okuapy. Mba'eta ajukue iporãve va'e ma iky'a e'y va'e kuery teko porã rupi ikuaia.

⁹ Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:

— Embopara ke pò rami: “Ovy'a ete 'rã okuapy Vexa'i ra'y omenda aguã ngaru py oenoĩ mbyre kuery.”*

Aipoe'ive ju:

— Pova'e nunga ma Nhanderuete ayvu anhetẽ va'e — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ipy vyv'iry xerenapy'ã re aĩ amboete aguã. Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy:

— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee voi ndee rami tembiguai aiko, nde-irmão kuery Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e rami. Nhanderuete anho tema emboete. Mba'eta profeta kuery pe Nhe'ẽ oikuaa uka va'e ma Jesus regua ae.

Vixo vaikue ha'e profeta ramigua re Cristo ipo'aka rã oexaague

¹¹ Ha'e gui ama'ẽ rã yva ojepe'a, ha'e oẽ ouvy peteĩ kavaju xiĩ. Hi'árygua pe ma “Ojeroviapy ha'e Anhetẽ va'e” 'ea. Ha'e va'e ma ha'evea rami joguereko, ha'e teko porã rupi opu'ã 'rã joe.

¹² Hexa ma tata rami hendy. Inhakã re ma coroa heta oĩ. Hexe ipara oiny peteĩ tery avave rei ndoikuaai va'e, ha'e anho e'y vy.

¹³ Ijao ma tuguy py omopytã mbyre. Hery oenoĩa ma Nhanderuete ayvu.

¹⁴ Hakykue jogueru yva pygua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery voi kavaju xiĩ va'e áry ikuai, ha'e ajukue xiĩ rei iky'a e'y va'e py onhemonde va'e.

¹⁵ Herekoa juru gui ma peteĩ kyxe guaxu haimbe va'e oẽ, ha'e va'e py vyv regua kuery omoingo axy aguã. Ha'e rami vy omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, ha'e onhami 'rã uva Nhanderuete Ipo'akapa va'e poxya rupi.*

¹⁶ Ijao puku re, ha'e hetyma re ma peteĩ tery ipara oiny: “Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor” he'ia va'e.*

¹⁷ Ha'e gui peteĩ anjo aexa kuaray áry opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã reve ijayvu yva mbyte rupi guyra oveve va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peju ke, pendeaty Nhanderuete ngaru tuvixa va'e ojapoa py,

¹⁸ pe'u aguã huvixave ro'okue, xondaro ruvixa, ipo'akakueve, kavaju ha'e hi'árygua kuery ro'okue, opa marãgua ro'okue, escravo ha'e escravo e'y, vyvígueve ha'e yvatekueve ro'okue guive — he'i.

¹⁹ Ha'e gui ma aexa rã vixo vaikue ha'e vyv regua huvixave kuery ono'õ okuapy, ha'e kuery pegua xondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ma kavaju áry oĩ va'e rovai opu'ã aguã ono'õ okuapy, ixupegua kuery rovai guive.

²⁰ Ha'e rami teĩ vixo ombotya nhuã py, profeta ramigua guive. Ha'e va'e ma vixo renonde hexa pyrã ojapo vy ombotavy va'ekue vixo ra'angaa mbojerovaa kuery ixuguigua kuaa ukaarã omoĩa va'ekue. Ha'e kuery mokoĩve ma oikove reve omomboia yupa tata guigua, enxofre okaia py.

* 19:9 Mateus 22.1-14 * 19:15 Salmo 2.9 * 19:16 Mateus 24.30; 2 Tessalonicenses 1.6-10

²¹ Ha'e rã amboae kuery ma kavaju árygua ojokapa ijuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py. Ha'e ramo ho'okue re ma guyra kuery oveve va'e hevyyatãmba.*

20

Mil ma'etỹ re anha ombotyta, ha'e onhemboete ju va'e kuery oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ anjo aexa yva gui oguejy ouvvy va'e. Opo py ogueru vyvkua rokẽ pe'aa, ha'e peteĩ corrente tuvixa va'e guive.

² Ha'e gui ojopy teju-jagua, mboi yma guive oiko va'ekue. Ha'e va'e ma anha Satanás. Ha'e rami vy mil ma'etỹ peve ojokua.

³ Vyvkua py omombo vy omboty imoiny. Okẽ re omoĩ imbojaarã, mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja ombotavy ve'ỹ aguã vvy regua kuery. Ha'e va'e rire ma henonderã omoĩ ma voiaague rami vy opoia 'rã xapy'a'i.

⁴ Aexa avi huvixa kuery pegua tenda ikuai va'e. Ha'e va'e py ma ombopo'aka pyre kuery oguapy okuapy jogueroko aguã. Aexa avi Nhanderuete ayvu Jesus regua omombe'uague re ojyryvi kyxĩ mbyre kuery nhe'ẽ. Ha'e va'e kuery ma vixo vaikue ha'e ha'angaa nombojeroviai va'ekue, neĩ ixuguigua kuaa ukaarã nomoĩ ukai va'ekue ngova re, neĩ opo re. Ha'e kuery oikove ju, ha'e Cristo reve ipo'aka okuapy mil ma'etỹ re.

⁵ Ha'e va'e ma nhemboete jevya jypygua. Ha'e rã omano va'ekue mboae ma ndoikove jevyi 'rã mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja.

⁶ Ovy'a ete, ha'e icy'a e'ỹ va'e 'rã ikuai jypygua nhemboete jevya py onhemboete ju va'e kuery. Ha'e va'e kuery re ma omano jevy aguã nda'ipo'akai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ha'e Cristo pegua sacerdote 'rã ikuai. Hexeve huvixa rami 'rã opena okuapy mil ma'etỹ re.*

Anha opoia ma rire ombopagaa rã oexaague

⁷ Ha'e gui mil ma'etỹ ojeupity ma ramo Satanás opoia 'rã nhuã py ombotyague gui.

⁸ Ha'e ramo oẽ vy ombotavyva 'rã vvy regua kuery vvy apy irundyve ikuai rupi, Gogue ha'e Magogue 'epy va'e. Ha'e kuery ha'e javi 'rã omboatypa joe opu'ã aguã. Ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami 'rã heta.

⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ma vvy jave rupi gui oguata jogueruvy vy ojokopa 'rã icy'a e'ỹ va'e kuery rekoa, tetã Nhanderuete oayvu ete va'e. Ha'e rami teĩ yva gui tata oguejy vy omokanhymba 'rã.*

¹⁰ Ha'e gui anha imbotavyare omombo 'rã yupa tata guigua enxofre okaia py. Ha'e py ma oĩ avi vixo vaikue ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery ma ara py ha'e pyávy ojexavai 'rã araka'e rã peve.

Senhor oikuaa pota rã oexaague

¹¹ Ha'e gui ma aexa peteĩ tenda guaxu openaaty xiĩ rei va'e, ha'e hi'áry oguapy oiny va'e guive. Ha'e va'e renonde gui ma vvy ha'e yva regua okanhymba, ndojouavei oĩ aguã.

¹² Aexa avi omano va'ekue, yvatekueve ha'e vvyĩgueve guive. Ha'e kuery ma tenda renonde ojexa uka vy opu'ãmba okuapy. Ha'e ramo oipe'aa kuaxia para ikuai va'e, ha'e amboae kuaxia avi oipe'aa, tekove ogueroko va'e kuery rery oĩa. Ha'e rami vy omano va'ekue re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoaague re, kuaxia ikuai va'e re ipara oĩa rami vy.*

* 19:21 Ezequiel 39.17-20 * 20:6 1 Coríntios 15.20-25; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.9,10 * 20:9

Ezequiel 18.1-39; 16 * 20:12 Daniel 7.10, João 5.25-29

¹³ Ye'ẽ gui ou 'rã omano va'ekue ha'e py ikuai va'ekue. Omanogue retã gui avi 'rã ou. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re.

¹⁴ Ha'e ramo omanogue retã py ikuai va'ekue omombopaa 'rã yupa tata guigua py. Ha'e va'e yupa tata guigua ma omano jevy aguã ae oĩ.

¹⁵ Kuaxia para tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re amongue rery ndojouai ramo omombo 'rã yupa tata guigua py.

21

Yva pyau ha'e yvy pyau oexaague

¹ Ha'e gui aexa yva pyau ha'e yvy pyau, mba'eta yva ha'e yvy jypy guare ma okanhy ma, ye'ẽ voi jipovei ma.*

² Aexa avi tetãiky'a e'ỹ va'e, Jerusalém pyau yva gui oguejy rã, Nhanderuetea guigua. Ha'e va'e ma iporã ete, kunhataĩ omenda ta vy omerã pe onhemoatyrõ va'e rami avi.

³ Ha'e gui peteĩ ayvu atã aendu tenda oĩa gui onhendu va'e:

— Ma'ẽ, aỹ gui ma Nhanderuetete opyta 'rã avakue mbyte. Ha'e kuery reve ae 'rã oĩ. Ha'e kuery ikuai 'rã ixupegua, ha'e rã Nhanderuetete ma oiko 'rã ha'e kuery reve.*

⁴ Ha'e rami vy omombirupa 'rã ha'e kuery rexay. Omano va'e jipovei ma 'rã, neĩ ipy'a vai va'e voi, haxẽ va'e, neĩ haxy va'e voi jipovei 'rã, mba'eta jypy guare oaxapa ma — he'i.*

⁵ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e aipoe'i:

— Ma'ẽ, opa mba'e ambopyaupa ma — he'i.

Aipoe'ive ju:

— Embopara ke pova'e ayvu, mba'eta anhetẽ meme vy ogueroviaa aguã ha'eve va'e.

⁶ Aipoe'ive ju xeivy:

— Opa mba'e ojeupitypa ma. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaarã. Ijy'uvei va'e pe ma xee ame'ẽ rive 'rã yvu tekove me'ẽa gui oy'u aguã.

⁷ Ha'e nunga ma mba'emo ogueropo'aka va'e kuery peguarã. Xee aiko 'rã ha'e kuery Ruete. Ha'e rã ha'e kuery ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã ikuai.*

⁸ Ha'e rã okyje rei va'e kuery, ojerovia e'ỹ va'e, ojou vai pyrã, jojuka va'ety, onhemongy'apa rei va'e, imba'evyky va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapu va'e kuery ha'e javi, ha'e kuery rekoarã ma yupa tata guigua enxofre okaia va'e. Ha'e kuery omano jevy aguã oĩ.

Jerusalém pyau regua omombe'u porãveague

⁹ Ha'e gui sete anjo kuery hy'a'i sete nhomoingo axyarã tynyẽ va'e oguereko va'ekue regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma aipoe'i xeivy:

— Enhemboja ke ejuvy, taexa uka kunhataĩ omenda va'erã, Vexa'i ra'y ra'yxyrã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami vy nhe'ẽ re aiko reve xereraa peteĩ yvyty tuvixa ha'e yvateve va'e áry. Ha'e vy xeivy pe oexa uka Jerusalém tetãiky'a e'ỹ va'e, yva Nhanderuetea gui oguejy ouvy rã.*

¹¹ Ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuetete rexakã. Ita hepyve va'e rami hexakã, ita jaspe hendy va'e rami.

* 21:1 2 Pedro 3:13 * 21:3 Ezequiel 37:27 * 21:4 Isaías 25:8 * 21:7 1 Crônicas 17:13 * 21:10 Ezequiel 40.1-2, Hebreus 12.22-24

12 Ikora ma tuvixa ha'e yvate ete va'e. Doze okê oĩ. Okê rarõarã ma doze anjo ikuai. Okê re ma ipara oiny Israel kuery doze regua ikuai va'e rery.

13 Kuaray oua katy mboapy okê oĩ, kuaray ijapu'a'ia katy ma mboapy ju, kuaray puku-a katy ma mboapy ju, ha'e gui kuaray oikea katy ma mboapy ju oĩ.*

14 Tetã kora re ma doze ita oĩ ijytarã. Ha'e va'e re ma ipara oiny Vexa'i ra'y pegua apóstolo kuery doze ikuai va'e rery.

15 Xereve ijayvu va'e ma peteĩ yvyra po'i'i ouro guigua oguereko mba'emo oa'aarã, tetã, kora ha'e okê oĩ va'e oa'ã aguã.

16 Tetã ma ipuku-a oĩ va'e'ỹ, ipuku-a ha'e ipya joo rami. Yvyra po'i'i py anjo tetã oa'ã rã dois mil e duzentos quilômetros ipuku-a. Ipuku-a, ipya ha'e yvatea ma joo rami meme.

17 Ha'e gui ikora ju oa'ã rã sessenta e cinco metros. Avakue oa'ã jepiaty rami ae avi anjo oa'ã.

18 Kora ma ita jaspe gui ojapo pyre. Ha'e rã tetã ma ouro iky'a e'ỹ va'e guigua, vidro iky'a e'ỹ va'e rami hexakã.

19 Tetã kora ytarã ita ikuai va'e ma ita hepyve va'e opa marãgua py ijegua. Ijyta jypygua ma jaspe guigua. Mokoĩa ma safira guigua. Mboapy ma calcedônia guigua. Irundya ma esmeralda guigua.

20 Teĩ nhiruĩa ma sardônio guigua. Mboapy memea ma sárdio guigua. Sete-a ma crisólito guigua. Oito-a ma berilo guigua. Nove-a ma topázio guigua. Dez-a ma crisópraso guigua. Onze-a ma jacinto guigua. Ha'e gui doze-a ma ametista guigua.

21 Doze okê oĩ va'e ma doze pérola. Peteĩ-teĩ okêrã ma peteĩ pérola oĩ. Tetã mbyte rupi tape guaxu oaxa va'e ma ouro iky'a e'ỹ va'e guigua, vidro rami hexakã.

22 Tetã py xee ndaexai templo, mba'eta templo 'rãgue py Senhor Nhanderuede Ipo'akapa va'e ha'e Vexa'i ra'y oĩ.

23 Tetã rupi kuaray neĩ jaxy nomoexakã teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuede rexakã ae oexape, ha'e Vexa'i ra'y ma tataendy rami omoexakã.

24 Tetã rexakã rupi ma amboae regua kuery 'rã ikuai. Ha'e py 'rã yvy regua huvixave kuery ogueru mba'emo porãgueve oguereko va'e.

25 Okê ikuai va'e ma nonhemboty 'rã ara py, ha'e rã pytũ ma ndoikoi ha'e py.

26 Ha'e py amboae regua kuery mba'emo porãgueve anho 'rã ogueru imboetearã.

27 Ha'eve'ỹ va'e ma ndoikei 'rã ha'e py, neĩ ojegarupy, e'ỹ vy apua rupi ikuai va'e. Ha'e pygua kuery ma tekove oguereko va'e vy Vexa'i ra'y pegua kuaxia re hery oĩa va'e kuery anho.

22

1 Xevy pe anjo oexa uka avi yakã tekove me'ëa. Ha'e va'e ma itaendy rami hexakã, Nhanderuede ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty oĩa gui oxyry ovy va'e.

2 Tape guaxu oĩ va'e mbyte rupi hi'aĩ yvyra tekove me'ëa, yakã rembe rovaive re guive. Ha'e va'e ma doze hi'a va'e, jaxy nhavõ hi'a mboae va'e. Yvyra rogue ma heta va'e kuery joegua e'ỹ-e'ỹ mongueraarã oĩ.*

3 Jipovei ma 'rã ayvu vaipy. Tetã re 'rã oĩ Nhanderuede ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty. Ixupegua kuery omboete 'rã okuapy,

4 ha'e hova oexa 'rã guive. Ha'e rã ha'e kuery rova re ma oĩ 'rã hery.

5 Ha'e py pytũ jipovei ma ramo ha'e pygua kuery ikuai rupi tataendy nomoexakã, neĩ kuaray ndojopei teĩ ha'eve, mba'eta Senhor Nhanderuede ae 'rã omoexakã. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã opena araka'e rã peve.

* 21:13 Ezequiel 48.30-35

* 22:2 Ezequiel 47.1,12

Kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e anhetẽ ete memea re ijayvua

⁶ Ha'e gui aipoe'ive ju xeivy:

— Pova'e ayvu ma oguerovia pyrã ha'e anhetẽ va'e meme. Senhor profeta kuery nhe'ẽ Ruete va'e ma guembiguai kuery ikuai py ombou ojeuegua anjo are'ỹ'i re mba'emo oiko va'erã oikuaa uka aguã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy.

⁷ Ma'ẽ, are'ỹ re 'rã aju. Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e.

Nhanemongeta ha'e nhanderoayvu porãague

⁸ Ha'e nunga xee João ae aendu ha'e aexa. Ha'e nunga aendu ha'e aexa vy ikuaa ukaa anjo py yvy'iry aĩ xerenapy'ã re amboete aguã.

⁹ Ha'e ramo aipoe'ive ju:

— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee ma ndee rami avi tembiguai aiko, nde-irmão kuery profeta ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e ha'e javi ramigua. Nhanderuete ae 'rã remboete — he'i.

¹⁰ Aipoe'ive ju:

— Eikuaa uka e'ỹ eme kuaxia re ayvu oĩ va'e, mba'eta hi'ára namombyryvei ma.

¹¹ Tove heko vai va'e kuery taeko vaive tema. Tove heko ky'a va'e kuery taeko ky'ave tema. Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi anho ta'ikuai, ha'e heko ky'a e'ỹ va'e ta'ikuaive tema teko ky'a e'ỹa rupi.

¹² Ma'ẽ, xee aju 'rã are'ỹ re, aru 'rã guive peteĩ-teĩ oikoague repy ame'ẽ va'erã.

¹³ Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaa.

¹⁴ Ovy'a ete 'rã okuapy [Vexa'i ra'y ruguy py] oao ojoi va'e, ha'e rami vy vyvra 'a tekove me'ẽa va'e ho'u, ha'e tetã rokẽ rupi oike aguã.

¹⁵ Ha'e rã tetã rovai rupi ma jagua rami ikuai va'e 'rã opyta, imba'evyky va'e, onhemongy'apa va'e, jojuka va'ety, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapuxe vai va'e apu rupi rive ikuai va'e ha'e javi.

¹⁶ Xee Jesus ma xejeuegua anjo ambou peẽ igreja pygua kuery pe ha'e nunga aikuaa uka aguã. Xee ma "Davi rapokue renhoĩ" 'epy va'e, hamymino aiko, ha'e jaxy-tata ko'ẽ mbija hexakãmba va'e guive — he'i.

¹⁷ Nhe'ẽ ha'e ta'yxyrã ma

— Eju — he'i ixupe.

Tove oendu va'e voi

— Eju — te'i.

Tove ijy'uvei va'e voi tonhemboja touvy, yy tekove me'ẽa oy'uxe va'e rei tojopy rive.*

Kuaxia para opaa py ijayvuague

¹⁸ — Po rami kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rendua kuery ha'e javive pe xeayvu. Ayvu oĩ va'e áryve amongue omoive ri ramo hexe ju 'rã Nhanderuete omoĩ nhomoingo axyarã kova'e kuaxia re ipara oiny va'e.

¹⁹ Ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e gui amongue mba'emo'i teĩ oipe'a ramo ixugui Nhanderuete oipe'a 'rã vyvra'a ho'u aguã, tetã iky'a e'ỹ va'e py oike aguã, ha'e kova'e kuaxia re mba'emo porã oĩ va'e ojopy aguã.

²⁰ Ha'e nunga kuaa ukaa aipoe'ive:

— Anhetẽ are'ỹ re 'rã aju — he'i.

Amém. Eju, Senhor Jesus.

Ogueroayvu porãague

²¹ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

* 22:17 Isaías 55.1,2; João 4.13,14; 7.37-39